Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXV
D
38
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IOANNIS WIERI *LIBER* APOLOGETICUS.

Clariſſimo virtute, prudentia ac eruditione Viro,

D. HENRICO WEZIO

LL. Doctori, & Cancellario Clivenſi vigilanteſimo,

JOANNES WIERUS S.

C*Oronæ honorem iis, qui civem ex hoſtium manibus, vindicaſſent, offerre ſolebant Romani, vir ampliſſime, pervetuſta ſane conſuetudine, & exemplo haudquaquam improbando, ut partim quantum eſſet momenti in unius hominis aſſertione, intelligerent hoſtes: partim vero, ut reliqui hoc laudis ornamento invitati, frequentes ac ſeduli in ſuis defendendis ſtrenuam navarent operam. Quum vero ante annos aliquot viderem innumeros paſſim citra juſtæ inquiſitionis ſtudium, multo minus exactam cauſæ notionem ob maleficii ſuſpicionem non modo crudeliter flammis objici devorandos, ſed (negotium hoc vigilanter dirigente Satana) ipſos etiam judices ſæpenumero in extremam perpetui exitii ruinam prolabi: non diſſimili omnino ratione motus, viam qua priores à flammis liberarentur, alteros ab æternæ perniciei diſpendio vindicarem, com-*

Digitized by Google

monſtrare ſtudui ſex libris de Præſtigiis dæmonum in lucem editis. Licet autem hic operam certe non luſerim, quum ex ſummis magiſtratibus non pauci hoc nomine ingentes mihi gratias egerint, quippe qui prudentiores cautioreſque meis ſcriptis redditi, clementius deluſas à dæmone vetulas jam habent, & ſuæ ſalutis felicitati providè magis conſulunt: nihilominus quoſdam adhuc inſolentis ingenii, & parum grati erga me animi (quæ deteſtanda hujus ſeculi eſt labes) in me neſcio quid molitos poſtea ſenſi, quibuſcum in certamen progreſſus, monamachiæ leges minime detrectavi: num vicerim, penes æquum cenſorem judicium eſto. Tu porro quum ſingulari illuſtriſſimi Principis noſtri delectu, & unitis totius ſummi ordinis ſenatorii ſuffragiis, tum & unanimi bonorum omnium applauſu non ſine divini numinis auſpicio, in Concilii caput, & juſtitiæ antiſtitem, Cancellarium ſcilicet, invitus etiam ſis conſtitutus: hanc noſtram defenſionem libro hoc Apologetico comprehenſam, ut ſub æquo judicii tui arbitrio, & ejuſdem ſingulari patrocinio ſarta tectaque haberetur, tibi cumprimis nuncupandam ratus ſum: idque juſtis de cauſis. Quum etenim Clementiſſimo noſtro Principi libros noſtros ſuperiores conſecrarim ipſiuſque tutelæ commiſerint, tui erit officii, à cujus ore & conſilio ſane ipſius Clementia pendet, noſtræ defenſionis actus in tuam ſuſcipere clientelam. Hoc & eo nomine mihi erit gratius, quod cum bona ob cauſæ noſtræ certitudinem, conſcientia fruar, talem conſequor judicem, qui non modo ſolidioris doctrinæ, & prudentiæ haud vulgaris, modeſtiæque inſignis teſtimonio multis prælucet aliis: verum etiam quem variarum rerum uſu pollere, ampliſſima illa teſtetur Waldſaſſia, cujus adminiſtratione aliquot annis multa cum laude feliciter es perfunctus. Sit profecto talis mihi πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. Precor miſericordiſſimum Deum, ut te totum regere, & ſuo ſpiritu confirmare dignetur, quo tuam vocationem, cui digne hactenus reſpondes, ad ipſius gloriam & Reipublicæ utilitatem feliciter finias.

DE

DE LAMIARUM POENA COLLATIO JOANNIS BRENTII, ET JOANNIS WIERI.

De Grandine, Concio Ioannis Brentii *Germanica, à* Wiero *Latina fideliter reddita.*

QUum incredulitas & idololatria, dilecti in Chriſto, non unius, ſed varii ſint generis inter homines occaſionemque ſubminiſtrent non levem ad corporis & animæ perniciem: ut utranque & agnoſcere & declinare diſcamus, in noſtra vocatione omnibus vitæ diebus pie perſiſtentes, maxime opus erit.

§ 2. Cum primis vero fatendum, Idololatriam non modo nuncupari, quam olim infideles Ethnici ſunt amplexi, cujuſmodi eſt adoratio & cultus imaginum atque deorum, & id genus reliqua: ſed &, ubi ſatanæ ejuſque aſſeclis, lamiis & maleficis tribuitur, quod ſolum divinam ſpectat majeſtatem, dicitur ac eſt idololatria. Eſt item, ubi quis diſpendium paſſus, animo prorſus dejecto, Deum ſupereſſe tutelarem, qui juvare queat, non credit, nec propterea ejus auxilium implorat, ſed aliunde opem quærit: atque utinam numinis favore, dicta idololatria tam apud nos concidiſſet, quam apud Ethnicos interiit. Atqui tam multos eſſe, qui idololatriæ nomen modo commutarunt (teſte ipſa experientia,) re ipſa autem vitam impiam atque adeo idololatriam veram conſervant tuenturque, heu nimis dolendum. Hæc ita ſe habere, oſtendunt publice actus haud ita pridem viſi. Siquidem damnoſo frigore & pruina, grandine & tempeſtate hactenus è cœlo nos aliquando afflixit Dominus Deus, ut ſe adhuc dominari & rebus gerendis præeſſe, teſtatum redderet: ſignificatum & voluit, quid vel momento *Idololatria varia.*

momento

mento adverſus nos poſſet, quando ſuam declarare potentiam cogitaret. Sed quid viciſſim à nobis fit? nihil aliud quam ſolet.

§ 3. Plerique. n. factam ex grandine vini frugumque jacturam, tam miſerandis tulerunt modis, ac ſi præ impatientiæ enormitate Deum ipſum mortuum eſſe, nec quicquam auxilii ſive in cœlo ſive in terra ſperandum eſſe, credere viſi ſint. Alii ejuſcemodi grandinem non eſſe divinitus immiſſum, ſed à lamiis excitatum, ideoque eas ſimul Vulcano mox eſſe conſecrandas, impudentibus vocibus proclamarunt: ſuorum interea flagitiorum immemores, quaſi ne vel aquæ leviter unquam turbatæ eſſent rei, ſed ante Chriſti tribunal omnino innocentes. En profecto manifeſtam idololatriam & gentiliſmum merum. Enimvero qui in neceſſitate de ope divina diffidunt, Deum velut vita functum ſuis geſtibus teſtati: qui identidem numinis opus diabolo ejuſdemque clientelæ aſſeribunt, ſe fidei Chriſtianæ primordia nec ſcire nec intelligere, oſtendunt palam. In primo ſiquidem fidei articulo Deum omnipotentem eſſe fatemur: & in oratione Dominica præcamur nobis panem quotidianum donari. Similiter & in primo decem mandatorum Dei monemur deos cavere alienos, ac Dominum Deum adorare ſolum. Quid vero de talibus ſentiendum? Hæretici redduntur, uti Marcionitæ, duos facientes deos, unum à quo bona, alterum à quo mala proveniunt: ſicque ipſum diabolum conſtituunt deum, quæ profecto non infima eſt dicenda idololatria.

Marcionita.

§ 4. Hiſce animadverſis, operæpretium fuit viſum, nonnihil hoc tempore de tonitru & grandine in hac concione ſermocinari, & breviter indicare, unde illa tonitrua & grandines, à quibus tantopere exhorreſcimus, prodeant, ut id quod hiſce profligandis, ne noceant, uſui erit, percipiamus: ut item invectam à grandine calamitatem in aliquod convertamus commodum. Hoc intellecto, cognoſcemus & recte Deum patrem & filium ejus Jeſum Chriſtum, eundemque adhuc dominari, quamvis à grandine diſpereat meſſis: & quod majus eſt, hac ratione Catechiſmum, id eſt, fidem, orationem Dominicam, decem præcepta rectius intelligemus, vitamque porro magis piam ducere ſatagemus.

§ 5. In primis vero præmonitos vos, chariſſimi, volo, me jam non ita de grandine dicturum demonſtratione naturali, ſed ſecundum Dei verbum. Enimvero cum procreari ſcribunt naturalium rerum periti, quando è terra ſublevantur vapores humidi, & ſolis calore

Pluvia & grando unde.

calore in aëris medium, ubi nubes hærent, attracti, ab aëris frigore in nubes coguntur condenſanturque: quibus à ſolis calore diſſolutis, gignitur vel pluvia vel grando tempore æſtivo. Pluvia decidit, niſi rurſus ex aëris frigore coaleſcant guttæ: grando autem, ubi eo modo illæ concreſcunt dureſcuntque. Ita illi de grandine ex ratione loquuntur.

§ 6. Cæterum ex Scriptura ſancta diſcimus, quis naturalis ejus ordinis omnipotens ſit conditor & adminiſtrator, & qua occaſione ita ordinet gubernetque. Naſcitur & homo in corpore materno diſpoſitione naturali: verum ſi non exiſteret Deus, qui ejuſmodi naturalem occaſionem crearit direxeritque, nequaquam in mundo naſceretur homo. Eadem eſt grandinis ratio, quem ordine licet naturali procreatum, Deus tamen ejuſdem author in ſuum convertit uſum. Impiorum eſt opinio, diabolum, maleficas & lamias grandinem ciere, eoque vinum & fruges concutere & perdere.

§ 7. Aliter autem longè ex ſacroſancta Scriptura docemur, Deum videlicet ipſum condere grandinem & efficere, at in hunc finem, ut eo iniquos puniat, quo in peccatorum agnitionem perducti, convertantur: pios vero eodem probare conatur, num in vera fide perſiſtere velint. Hujus luculenta habemus teſtimonia in Scriptura divina. In lib. 2. Moſi, cap. 9. legimus, à Deo Moſi mandatum eſſe, ut extenſa manu ſuper univerſam Ægyptum, in homines & jumenta grandinem provocaret. En apertum teſtimonium, quo Deum grandinis eſſe authorem, & immittere, ut hominum ſcelera & impietatem eo mulctet, oſtenditur. Sic & cap. 38. Jobi, loquitur Deus: Perveniſtine ad theſauros nivis, aut theſauros grandinis inſpexiſti? quæ reſervavi ad tempus hoſtis perſequendi, ad diem conflictus & belli, &c. Iterum audimus ipſum Deum teſtari, à ſe grandinem invehi. Adjungam exemplum ex cap. 10. Ioſue, ubi Deum grandinis lapides objeciſſe populi Iſraëlitici hoſtibus dicitur, illiſque plures perdidiſſe, quam gladius filiorum Iſraël abſumpſiſſet. Et Aggæi 2. ait Deus: Percuſſi vos carbunculo, & robigine & grandine omne opus manuum veſtrarum: nec tamen fuit ex vobis, qui ad me reverteretur, dicit Dominus. Duo hic inſinuat vates: prius, grandinem à Deo provenire: alterum, ab eodem impiis offundi, ut puniantur, & ad pœnitentiam redigantur. Poſſit hic dici: Ergo nec ſatan nec lamia quic-

quam in concitando grandine efficiunt. Reſpondeo, Deum, non diabolum eſſe grandinis authorem rectoremque, jam demonſtratum eſſe.

§ 8. Cæterum diaboli ſtudium in hoc omnino propendet, ut tam in temporalibus quàm ſpiritualibus rebus homini nocere velit: at ſine Dei conſenſu poteſt nihil, quemadmodum in Iobo apparuit, cap. 1. & 2. Perditum quidem illum prorſus cupiebat, verum abſque Dei nutu ne pilum certè movere in ipſius capite valuit. Nec Achabi regis prophetas decipere potuit diabolus citra Dei permiſſionem, 1. Reg. 2. Velut etiam in Teſtamento novo, Matt. 8. in porcos quidem ingredi nequivit, niſi peculiari aſſenſu permiſſus. Nec diſcipulos Chriſti tentare ſine Chriſti ſuffragio poteſt, Luc. 22. Satanas expetivit vos, ut cribraret velut triticum: ſed ego pro te oravi, ne deficiat fides tua, Petro Chriſtus ait. Docemur his exemplis, hoſtem generis humani, licet peſſimè erga nos affectum, tamen impotentem quoq; eſſe & nullarum virium, niſi à Deo conſenſum ſortiatur. Si itaque aërem immutare tempeſtatemque ciere nequit dæmon, multo minus lamiæ valebunt.

§ 9. Quì ergo fit, quod lex Imperatoria pœnam maleficis & lamiis decreverit? Sic etenim lex habet: Sunt multi qui malis utuntur artibus, elementa turbantes inficienteſque, nec etiam inſontium vitæ parcentes, ſed inferentes iis damnum: hi cum naturæ ſint hoſtes, ſupplicio afficiantur. Sic & legimus Exodi cap. 22. Deum Moſi dixiſſe: Maleficas non patieris inter vos vivere. Si jam in rerum natura non exiſtit malefica, vel grandinem excitare nequit, cur ex Imperatoris decreto, & potiſſimum ex lege Moſi, quæ ſuam habet ex Spiritu ſancto originem, plectitur? Hic illud conſiderandum, maleficas ex jure Cæſareo & Moſi mandato affici pœna, non quod pro ſuo arbitrio tempeſtatem vel grandinem provocare poſſent, ſed quod ſe totas diabolo manciparint, ita in ſatanæ ſpiritu immerſæ. Ut nihil cum ſuo hero ſatana quam mortalium perniciem cogitent aut machinentur: nec aliter ſentiant, quam à ſe fieri id quod Deo aſſentiente, ipſum efficit dæmonium. Cum enim dæmoni grandinis ciendi poteſtatem facit Deus, tum maleficas ſibi devotas, ut ſua incantamenta adornent, commonefacit diabolus: ubi jam dilabitur grando, non maleficarum potentia fit, ſed quod in dæmonis manu ex Dei aſſenſu fuerit. Hoc modo à ſatana deluduntur maleficæ, quaſi ipſarum exiſtat opus,

pus,

Digitized by Google

pus, quod ſolum Deo permittente ſit effectum. Proinde ejuſcemodi vitam impiam, & infidelitatem maleficarum puniunt leges, non quod quicquam damni ex ſeſe inferre illæ queant, ſed quod ſe facere opinentur, ac dæmoni ſe totas in injuriam & perniciem hominum dediderint.

§ 10. Atqui cur grandine excitato vinum & fruges in agro diſſipare ſatanæ à Deo conceditur? Me antea docuiſſe reſpondeo, Deum concedere demittereque grandinem, ut pios in ſua fide probet, impios vero digno caſtiget ſupplicio, atque ad delictorum agnitionem pœnitentiamque coërceat: nec amplius hic addam.

§ 11. Nunc porro, quibus rationibus præveniri avertique poſſit grando, monſtrare conabor. Hic denuò ſe multi offundunt errores. Plerique conſecratas herbas igni imponunt, dæmonem ex aëre profligari earum fumo rati: ſed luculenta eſt idololatria & incantamentum. Dæmones etenim ſunt ſpiritus, nec omnino ſe ejuſmodi rebus externis abigi ſinunt: & qui in fugandis dæmoniis ac maleficis, talibus utuntur ſuffitibus, maleficis hos potiores non agnoſco, nec ſanè mitiorem merentur pœnam. Alii cornua Aquenſia adverſus tempeſtates inflant, non minori idololatriæ crimine. Nec campanarum ſonitus contra grandinem & aëris concitationes intermittitur. Ea de re nonnihil dicemus. Pii certè tali ſonitu rectè uti poſſent: impii autem baptizatarum campanarum pulſatione ſe dæmones ex aëre fugare, eademque grandinem præveniri credunt. *Idololatria. Incantamentum.*

§ 12. Gravis hæc eſt idololatria: primum, quod campanis applicatur baptiſmus: ſecundo, quod clangori aſſcribitur id quod Deum modo concernit. Pii vero in ſuum convertunt uſum, ut dixi, duabus rationibus, ſeculari nimirum & ſpirituali: priori, dum campanarum ſonitu puſillanimes qualecunq; ſolatium concipiunt, quod homines adhuc præ manibus eſſe intelligant: altero, dum tali pulſatione ad indignationis divinæ agnitionem & preces excitantur ignaviores. Pulſando ad orandum monemur, ut ſuam remittat iram miſericors Deus. In gruente tempeſtate, ad ædes ſacras concurrendum, & flectendum ab ira cœleſte numen. Sed cum eo tempore non ſemper templum ingredi liceat, campanas pulſarunt veteres, eo indicio ſignificantes, ut domi non minus attenderetur precibus, quàm in templo. Ejuſmodi pulſatio campanarum eſſet toleranda: at pulſationi ſolum vel campanis à ſuffraganeo ba-

Digitized by Google

ptizatis tribuere fugandi dæmonis vel grandinis avertendi poteſtatem, ſumma eſt idololatria, cum hac in re nihil queant. Alii ad grandinem prævertendum, lamias Vulcano litandas proclamant.

§ 13. Quanquam magiſtratum oportet ex legum præſcripto cum his lamiis agere, eaſdemque punire, non tamen ex illarum confeſſione, ſed indubitatis indiciis ac teſtimoniis. At quid? etiamſi omnes lamias abſumpſiſſent flammæ, non tamen propterea deſinerent grando & tonitrua, quæ à Deo, uti dictum eſt, immitti queunt.

§ 14. Quibus itaque rationibus grandinem amoliemur? Supra dictum eſt, Deum grandinis authorem adminiſtratoremque eſſe, & ut grandinem evocet diabolo propter peccata noſtra permitti. Quænam ſunt illa peccata? quis, Deus bone, illa ordine poſſet recenſere? Pauca ſolum, eaque non longè petita enumerabo. Quibus etenim rebus Deum offendimus, in iiſdem nos punire ſolet, uti
Exod. 21. lex habet: Oculus pro oculo, manus pro manu, dens pro dente, pes pro pede. Prævaricamur vini & frumenti abuſu, proinde iiſdem quoque punimur. Tam dives hic labitur, quam pauper. Cuncta attrahunt divites, non ſecus quam ſi ipſis terra eſſet defectura. Ubi vero impinguati fuerint, horrea & penaria plena, nullus comeſſandi, compotandi & prodigalitatis finis. Inopibus autem communiter hoc ſtudio eſt, quomodo ſuos dominos, quibus pecuniam, fruges decimaſque debent, cautè defraudent.

§ 15. Hinc evenit, quemadmodum Amos 4. dicitur: Vos Samaritæ vi opprimitis tenues, & comminuitis inopes. Propterea pluvi ſuper civitatem unam, ſuper aliam non pluvi. Pars una agri compluebatur: & pars quæ non compluebatur, exareſcebat. Item Aggæi cap. 1. Sic dicit Dominus exercituum: Diligenter perpendite vias veſtras. Seminaſtis multum, & parum infertis: comeditis, ſed non ad ſatietatem: bibitis, ſed non ad inebriationem, &c. Quare? ob id ſcilicet, dicit Dominus exercituum, quod domus mea adhuc deſerta eſt, vos autem curritis, ut quiſque domum ſuam habeat. Idcirco cœli ſuper vos rorem non dant, nec terra proventum ſuum. Ego quoque vocavi ſiccitatem ſuper terram & ſuper montes, ſuper frumentum & vinum, ſuper oleum, & ſuper univerſum quod terra profert, ſuper hominem & ſuper jumentum, & ſuper univerſum laborem manuum. Et apud

eundem

eundem cap. 2. Sic dicit Dominus, Percuſſi vos carbunculo & robigine & grandine omne opus manuum veſtrarum. Quare? quod domus mea nondum eſt extructa, dicit Dominus. Similiter & per prophetam Malachiam cap. 3. loquitur Dominus: In decimis & magnificis donis execratione execrati eſtis vos, quod me universi vos adſigitis vel diſpoliatis. Quot ſubditorum non illibenter, nec fraudulenter debitum ſolvunt? Ubi pecunia vel decimæ ſunt ſatisfaciendæ, ad diaboli acervum pertinere murmurant: Quod certe luculentum animi impii eſt indicium.

§ 15. Tam itaque egeno, quam locuplete vitam agente diſſolutam, & vino frugibuſque abutente, ſubminiſtratur Deo occaſio, ut grandinem in vini frumentique exitium admittat. Quapropter lamias flammis eveſtigio tradendas, non eſt clamandum: ejuſmodi etenim vocibus nos ipſos igni adjudicamus. Si vero urgeatur, lamias, ſimileſque homines, qui grandinis cauſa extiterunt, eſſe exurendos, cedo unde ignis ſatis habebitur? Et quem tum omnino invenias ſecurum? Imo ne magiſtratus quidem, nec ſubditus, nec dominus nec ſervus ſecuritatem ſibi polliceri poſſit. Proinde ſi tonitru & grandinis jacturam prævertere voles, ex eadem tua gravia peccata & impietatem agnoſcere diſcito. Convertere ad Dominum, & pœnitentiam age, atque omni ſtudio vocationi tuæ reſpondeto. Si tum quid forte detrimenti accidat, ſua gratia & benedictione tibi id Dominus Deus præſtabit ſarcietque per ſuum filium Chriſtum Ieſum, cui laus honor & gloria cum Deo patre & Spiritu Sancto nunc & in ævum, Amen.

D. IOANNI BRENTIO, *ſacræ Theologiæ Doctori, præpoſito Stutgardenſi, &c.* Ioannes VVierus

S. P. D.

SAlve in eo qui nos dilexit, ſuoque abluit ſanguine, quotquot cum vera noſtri ipſius abnegatione, ejus doctrinam amplectimur, & veſtigia ſectamur, ornatiſſime domine Brenti. Cum te juſtis de cauſis ſemper magnifecerim, obſervarim coluerimque ob inſignem doctrinam & indefeſſum pietatis ſtudium, quo ductus tam ſtrenuam hactenus operam in expurganda à tam multiplicis idololatriæ monſtro Eccleſia, navaſti: jam vero multo ma-

jori à me loco haberis, & quidem tuo merito, ob eximiam illam, doctam & piam concionem à te habitam, & nuper typis publicatam.

§ 2. In ea enim eleganter & vere doces, idololatriam non ſolum eſſe nuncupandam, quam olim ſectati ſunt ethnici in idolorum ſuorumque deorum invocatione: ſed in eo quoque eam conſiſtere, ſi quando diabolo ejuſque miniſtris, incantatoribus & lamiis attribuitur, quod ad ſolam majeſtatem divinam pertinet: Item, ſi cui infortunium obtigerit, ex eoque animum uſque adeo dejiciat, quaſi nullus ſuperſit deus, qui ſubvinere queat: Nec amplius eum invocat, ſed aliunde auxilium & liberationem quærit. Propterea graviter, nec injuria, cum iis expoſtulas, quorum in ducatu Wirtenbergico vites & fruges à denſo grandine conquaſſatæ perditæque fuere, nec ii calamitatem à Deo invectam ob ſua peccata agnoſcerent, multo minus reſipiſcerent: ſed quicquid id eſſet, lamiis imputandum, iiſque igne abſumptis hoc mali expiandum profligandumque conclamarent.

§ 3. Rectius hic auditores inſtruis, evidentiſſimiſque rationibus & teſtimoniis exempliſque ſacræ Scripturæ demonſtras, grandinem, cujus & cauſas proponis naturales, minime à diabolo procreari nec ab eo ulla ratione excitari poſſe, multo minus à lamiis: ſed Deum omnipotentem ſolum eſſe grandinis & authorem & creatorem, eoque nomine ab illo effici & produci, ut ejuſdem potentia impios puniat, iique ad peccatorum agnitionem compellantur reſipiſcantque: pios autem ejus immiſſione probare ſtudet, num in vera fide conſtanter perſiſtere volent, Exod.9. Job 38. Ioſ.10. Aggæi 2. Nec certe vulgarem eſſe doctrinam fatendum eſt, ubi viam commonſtras, qua tuto & cum bona conſcientia ejuſmodi calamitatem quilibet declinare queat.

§ 4. Hæc optime intelligo, mi integerrime Brenti: nec dubito, bonam operam hic reipublicæ Chriſtianæ præſtitam eſſe, à remuneratore cujuſcunque boni uberrimo liberaliter rependendam: cum in hoc negotio hactenus denſiſſimam caliginem plurimorum oculis obduxerit milleartifex, potiſſimum eorum quoque qui Evangelicæ veritatis lumen ſibi præ aliis illuxiſſe confidunt, tam principes, & patricii quam vulgares, quinimo etiam ii quos ex aſſumpta vocatione, in aliam ſententiam ſaniori doctrina alios traducere decuit. Hic cum à te mihi abunde ſatisfactum eſſe agnoſcam, gratiaſque

tiaſque eo nomine tibi agam quam maximas: in altera tamen ejuſdem concionis parte, ubi mihi tecum minus convenit quid deſiderem, candide proponere volui, meamque ſententiam breviter explicare, ut ubi rectius me erudieris, eam commutem, quam ſex libris De præſtigiis Demonum & incantationibus ac veneficiis, inſcriptis, vigilanter examinandam excutiendamque palam omnibus obtuli, ſexto maxime libro.

§ 5. Docuiſti lamias nullam poſſe producere grandinem, aut ullam procreare tempeſtatem, nihilque in iis ciendis conferre: Sed illas à diabolo illudi, ut quando huic grandine conquaſſandi graſſandique poteſtatem permiſſurus ſit Deus, hic lamias commonefaciat, quo ſua incantamenta (vel potius quiſquilias) adornent, ut ubi poſtea ſubſequatur plaga propoſita & calamitas, à ſe inductas arbitrentur: eoque leges punire illas ob vitam impiam & infidelitatem, non quod induxerint aut inducere potuerint malum, ſed quod ſe feciſſe putent, ac diabolo ſe in hoc obligarint. Hic & legem Imperatoriam adducis in hæc verba: Plurimi ſunt, qui malis artibus utuntur, elementa turbant & inficiunt, nec inſontium hominum vitæ parcunt, ſed damnum invehunt: Cum itaque hi homines naturæ adverſentur, mortis ſupplicio afficiantur. Confirmas inſtitutum lege à Moſe promulgata, Exod. cap.22. Maleficas non patieris vivere. Hic non ægre feres, ſi libere id quod ſentio, profiteri quoque audeam. Ex pia etenim & modeſta collatione ſolet tandem erui veritas: Huc omnem ſpectare decet diſceptationem: Nihil hic petulantur, temere aut præfracte à me proponi aut defendi, teſtor eum quem nihil latet.

§ 6. Fateris prius, lamias mente deluſas à dæmone, nihil ejus mali in tempeſtatem concitanda, licet ſecus putent & fateantur, vere deſignaſſe, aut deſignare potuiſſe. Lex autem non de iis loquitur, qui nihil tale poſſunt, ſed qui malas uſurpant artes: Quas vero noſtræ lamiæ uſurpare queunt, cum ſint indoctæ, ineptæ & ſtupidæ, tum ob ſexum, tum ob ætatem? Lex eos quoque explicate nominat, qui elementa turbant inficiuntque: nec id poſſe à lamiis fieri, ipſe doces: Quinimo ne ab ullo quidem homine fieri poſſe, admittes facile. Has item non lædere hominum vitas, de quibus identidem lex dicit, prolixius in meis libris demonſtravi: Cum vero in hac concione te non contraiiſſe legam, hic verboſior eſſe nolo. Si enim veneno quempiam læſerint, non jam

jam vulgares lamiæ, ſed veneficæ dicendæ ſunt, quas Moſes, Cæſareæ leges, & quæcunque reſpublicæ jure optimo puniunt, nec in controverſiam vel quæſtionem unquam id venit. Propterea ad noſtrarum lamiarum punitionis modum vel ſtatuendum vel confirmandum, nullo modo debet torqueri lex Imperatoria, cujus ne ullum quidem verbum illas concernit, quarum phantaſiam aut vim imaginativam, ut ſe feciſſe opinentur quæ revera non fecere, aut quæ etiam ſæpenumero in rerum natura non ſunt, tantopere læſit veteratorius ille vertiginis ſpiritus.

Venefica punienda.

§ 7. Hinc multa confitentur, potiſſimum in tormentis enormibus ſubditæ quæſtionibus, quæ meræ ſunt fabulæ, nugæ, mendacia, & nec ſunt nec fuere, nec quæ unquam rerum natura patietur, vel admittet. Nec plus his fidei debet apponi in ea confeſſionis parte, qua ſe dæmoni hoc vel illo modo conſecratas dicunt, & propterea in ejus voluntatem & actiones malas conſenſiſſe, quam ubi ſe aërem conturbaſſe, grandinem noxium evocaſſe, ſegetes & vites diſſipaſſe perdidiſſeq;, vel quodvis aliud malum iis æque ἀδυνάτων, perpetraſſe, libere dicunt & fatentur. Unius enim confeſſionis eadem hora & modo prolatæ ab eodem homine articuli & membra ſunt. Quare igitur illuſionem magis in hoc quam in altero articulo à præſtringente ſpiritu in mente factam, credere malumus? Cum nulla ſit probatio aut demonſtratio, quam confeſſionis incarceratæ, excarnificatæ & dementatæ anus, cui in multis nullam eſſe dandam fidem convenimus, quodcirca non itidem in omnibus, cum nihil certi ex confeſſione erronea deluſæ ejuſmodi mulieris dæmoniacæ decerni aut ſtatui queat.

§ 8. Diabolum etenim, qui illam agitat vexatque, mendacem eſſe & mendaciorum parentem, teſtatur ipſa Veritas. Illa autem à diabolo agitata, & fere ſemper obſeſſa, effatur id quod menti tam valide impreſſit dæmonium, ut nihil aliud credat illa, quam ſe rem veram proloqui: quinimo à diabolo ejus lingua frequenter dirigitur, ut ſecus loquatur quam ipſa mens dictet: quod in non raris mulierculis dæmoniacis fit, ut dictorum poſtea illas à ſatanæ vinculo liberas pudeat, ſi ea in memoriam ab aliis revocentur: id quod coram à monialibus ita læſis in examine non ſemel audivi: quæ etiam ſanæ mihi faſſæ ſunt, quandam, quæ ejuſmodi plurima facinora à ſe deſignata in carcere & tormentis confiteretur, eodem modo in cœnobio à dæmone fuiſſe vexatam, quo reliquæ, quas

Vide ſupra lib. 4. cap. 12.

quas ab ipſa maleficio affectas credebat: holocauſti tamen materiem ſuppeditare ipſam, licet modo à ſatana obſeſſam, oportuit: quanquam in actione criminali probationes debere eſſe meridiana luce clariores, ſevere jubeant leges.

§ 9. Præterea, ſi in eo ſuo graviſſimo animi morbo ſe diabolo mancipaſſent illiuſmodi anus, non propterea eſſent comburendæ: ſed cum ex intolerabili mœſtitia in eam animi dejectionem & deſperationem inciderint, ſaniori inſtitutione revocandæ, atque ut Chriſto ſe rurſum dedant, conſecrentque reſipiſcentes ab errore, qui ſaltem propriam illarum animam (cujus judicium ſolus ſibi reſervavit Deus) attigit, nec in alios actu ſe expandit, ſedula exhortatione erudiendæ. Sic earum animas lucrabimur, & à morte vindicabimus, ut D. Jacobus docuit. Omnis enim qui peccat, nec facit juſtitiam, & fratrem odit, ex diabolo, & non ex Deo eſt, inquit D. Joannes. Nec item ſcortatores, neque adulteri, neque ſimulachrorum cultores, neque molles, neque ebrioſi, neque maledici, neque avari, regni Dei hæreditatem conſequentur. Iacob. 1. 1. Ioan 3. 1. Cor. 6.

§ 10 Hi quanquam non à Deo ſe voluntate ſolùm, ſed ipſo maximè opere ſepararunt ſcienter, ac diabolicas actiones nulla vitiata phantaſia perfecere, non tamen flammis ſtatim objiciuntur, etiamſi admiſſum delictum in alios quoque extendatur, qui ejus communione graviter peccant: punitionem interim divinam multo duriorem non evadent, niſi convertantur, converſi autem etiam ab ea pœna ſecuri erunt: quemadmodum & illi quos Paulus deſcribit in extremis diebus fore mente corruptos, & circa fidem reprobos. De hæreticis, qui falſa perſuaſione à ſatana ſeducti, Deo, ſibi & aliis injuriam fecere, idem dictum volo, eos nimirum extremo ſupplicio non ita afficiendos, potiſſimum ſi errorem agnoſcunt, ab eoque deſiſtunt: legitime tamen coërceri poſſe, negare nolo. Minus certè à lamiis dictis, ferè omnibus vetulis & ſexus fœminei, ac partim à dæmone vexatis deluſiſque, partim etiam obſeſſis: & nemini noxiis, in magiſtratum aut alios delictum erit. 2. Tim. 3.

§ 11. Hinc eos qui miſeras has, dementatas inſonteſque mulierculas, morte puniunt temere, coram Deo graviter delinquere, atque olim ejuſce carnificinæ rationem reddituros, niſi reſipiſcentia propitium conſequantur prius Deum, non dubito. Flagitium mente conceptum Deus punit, qui mentem novit: quemad-

Digitized by Google

modum qui maritus alterius conjugem aſpexerit, ut ei conjungi deſideret, hic in corde ſuo adulter factus, Dei manum minimè effugiet, à magiſtratu tamen neutiquam velut adulterii reus erit puniendus, quanquam tale animi deſiderium, ſtudium & affectum palam profiteatur, jactet & exclamet. Gladii poteſtatem nequaquam magiſtratui in ejuſmodi peccatis mandatam ſentio.

Lib. 6. cap. 21. ſupra. *An voluntas punienda.*

§ 12. Si inſuper voluntatem & conſenſum puniri debere, quis contentioſius urgeat, hunc certè diſtinguere ad minimum oportet inter voluntatem hominis ſanæ mentis, qui facinus aliquod in politiam publicam animo decreverit, idque exequi potuerit, atque in actum perducere cœperit tentaritque: & inter eum qui non itidem mentis confirmatæ, imaginetur ſe velle facere, imò feciſſe, quæ nec fecit, nec in rerum natura etiam plerunque conſiſtere queunt: alioqui tale voluntatis & conſenſus flagitium quoque impingi poſſit melancholicis, fatuis & pueris, qui ſæpenumero falſa perſuaſione inducuntur, ut ſe hæc vel illa ſcelera commiſiſſe credant fateanturque. Quid adhæc amplius in quacunque calamitate vel plaga à diabolo ex Dei voluntate inducta, commiſerunt hic lamiæ, dæmonis juſtitiæ Dei executoris actionibus conſentientes, quam quivis alii, qui ita læſis, fortè ejuſmodi infortunium malitioſè invidia moti faverunt, precati ſunt, & diaboli actiones hoc modo voluntate, conſenſu & imprecatione approbarunt, quemadmodum frequenter nimis uſuvenire experimur?

Mulieres minus puniendas viris. *Viduarum cura habenda.* *Exod. 22. Deut. 24. Pſal. 145 Eſa. 1. Hier. 22. 1. Tim. 5. Iacobi 1.*

§ 13. Mulieres præterea in eodem delicti genere minus viris peccare, minuſque puniendas eſſe, cæteris tamen per omnia paribus, ob imbecillitatem animi, mentis & ingenii, docent variæ leges, quemadmodum prolixè oſtendi lib. VI. cap. 20. Singulari inſuper ratione omnibus viduarum, qualis ferè ſunt ejuſcemodi vetulæ, præcipuam curam impoſuiſſe Deum, teſtatur Scriptura ſancta.

Lamiarum caſtigatio.

§ 14. Cæterum lamias nulli injurias caſtigandi puniendique non meliorem tutioremq; rationem novi, quam ut à pio eccleſiaſte rectius inſtituantur, diabolo ejuſque inſtinctui & actionibus renuncient, & ſi voles, palam in eccleſiæ rurſus communionem recipiantur pœnitentes. Si graviorem temeritatis & delicti, quod diabolicæ ſuggeſtioni & ludibriis non ſatis fortiter reſtiterint, aliiſque exemplo ſint, quis velit urgere pœnam, ſit exilium ad tempus: pecuniaria inſuper mulcta pauperibus donanda, ſi ſit res ampla domi, vel

Digitized by Google

vel quæcunque alia arbitraria pœna pro delicti qualitate & magnitudine, non tamen vitæ.

§ 15. Ad legem à Moſe latam Exod. 22. & à te propoſitam, reſpondeo, in textu Hebraico legi מכשפה לא תחיה : hæc autem verba & decretum à ſeptuaginta ſenioribus ſic reddita ſunt, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε, hoc eſt, veneficos, vel ſi mavis veneficas, genere fœminino, ut volunt Hebræorum interpretes, non ſinetis eſſe ſuperſtites: ſic legis voluntatem explicuerunt illi ſeptuaginta interpretes. Nec כשף Chaſaph, & quæ ab illo deducuntur, vix uſquam in prædicta Græca tralatione aliter exponuntur, quam ut veneficium ſignificent, id eſt, hiſce Græcis vocibus, φαρμακὸς φαρμακοὺς, φάρμακα, & quæ hujus ſunt inflexionis. Ita decretum hoc minimè huc ad lamiarum noſtrarum punitionem, quæ non ſunt veneno uſæ, ſed phantaſia deceptæ ſolum, torqueri debet: quanquam vulgaribus facilè perſuaderi aliter poteſt verſione veteris Teſtamenti Germanica, ubi vox Mechaſepha redditur Zauberinne. Huc accedit ipſius Ioſephi natione Hebræi manifeſtum teſtimonium, qui explicatius legem ita exponit: Venenum neque mortiferum, neque in alios uſus noxios apparatum, Iſraëlitarum aliquis habeat: quod ſi habere deprehenſus ſit, morte mulctetur, & patiatur id quod facturus erat illis, adverſus quos venenum paraverat. Adhæc illud ludibriorum dæmoniacorum genus, quo noſtræ lamiæ aliquot multis annis vexatæ infatuatæque fuerunt, Moſis tempore fuiſſe viſum vel auditum, nemo mihi facile ex veris hiſtoriis fidem fecerit. *Antiquit. Iudaic. l.iv.c.8.* *Supra l.vi.c.21*

§ 16. Moſes ſiquidem & Teſtamenti veteris libri, ſolius quadruplicis incantatorum & maleficorum familiæ meminerunt. Primæ ſunt illi præſtigiatores Pharaonis, qui præſtigiis regios feſellère oculos, ut pro veris ficta apparerent, Exodi 7. & 8. id noſtræ Lamiæ neutiquam poſſunt. Illos hartumim potiſſimum à Moſe appellari arbitror, niſi memoria fallar: Biblia etenim Hebraica inſpicere non licuit, cum in arce venatoria hic Betsburgi inter montes circiter quindecim à mea bibliotheca Clivenſi, miliaria, hæc ſcribam, dum illuſtriſsimo meo principi hic meam præſto operam. Alterius generis ſunt, quos mechaſepha, hoc eſt, veneficos appellat, qui nimirum veneno vel medicatis rebus homines vel jumenta è medio tollunt, vel ſimilem inferunt noxam. Tertiæ claſſis ſunt, qui vario & multiplici divinandi mo- *Quadruplex incantatorum familia.* *Supra c.1.l.11.* *Hartumim.*

do utebantur. Ad hos pertinent eæ voces, Kaſam, Deut. 18. Hier. 27. Onen, Deut. 18. 2. Paral. 33. Hier. 27. Mich. 5. Nahas, Deut. 18. & 2. Paral. 33. Ob, Deut. 18. Eſa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi paſſim. Iidoni, Deut. 18. Levit. 19. 20. 4. Reg. 23. Eſa. 19. Utuntur quarto Hebræi vocabulo Habar, quando arcana quædam verba à magis muſſantur, quibus ineſſe efficacia mira putatur: quam vocem David uſurpat, ſimul & Lahas, Pſal. 58. ubi aſpidis ad incantantis vocem, aures obturantis mentionem facit.

§ 17. At quicquid eſt harum vocum, nullo modo eam dementationem, quam in vetulis his experimur, ſpectat. Si itaque decretum hoc Moſis contra veneficos promulgatum fuerit, ex præſcripto iidem puniantur: horum patrocinium minimè ſuſcepi, quos & lex Cornelia de ſicariis & veneficis condemnat, Dig. lib. 46. tit. 8. Hanc meam ſententiam eo libentius tranſmittere volui, quod te mihi reſponſurum ſperem, id quod ſummopere oro atque obſecro. Interim faxit miſericordiſſimus Deus, ut ipſius ſpiritu auctus, digne vocationi tuæ reſpondere queas ad Dei gloriam, Eccleſiæ Chriſti incrementum, & animæ tuæ ſalutem. Betsburgi 10. Octob. Anno 1565.

D. IOANNI WIERO, *Illuſtriſſimi Ducis Iuliæ, Cliviæ, &c. medico,* Joannes Brentius.

S. P. D.

SAlve in Chriſto, obſervande vir. Quas è Betsburgo 10. die Octobris literas ad me dediſti, fuerunt mihi gratiſſimæ, non hoc tantum nomine, quod inſignem erga me benevolentiam ſpirant: verum etiam, quod ſummum tuum ſtudium in defendendis innocentibus, aut excuſandis errore magis, quam malitia peccantibus teſtificentur. Nec dubito, quin Deus hanc tuam virtutem clementer approbet. Ut enim quondam, cum Ethnici adhuc graſſarentur in Chriſtianos, ſi quis accuſabatur fidei in Chriſtum, vulgus vociferabatur, Ad leonem: ita his temporibus, ſi quæ mulierculæ, quamvis honeſtæ, inſimulentur tantum veneficii aut incantationis, clamare ſolent, Ad ignem. Quare ſi quis in medium proceſſerit, & admonuerit magiſtratum, ne paſſim ſine ullo diſcrimine, & exactiſſima cognitione in miſeras illas mulierculas ſæviat, eum ego arbitror divinitus excitatum,

excitatum. In quorum catalogo quum te quoque collocatum videam, laudo tuam humanitatem, & hortor, ut tuum officium, quod cœpiſti, facere pergas.

§ 2. Cæterum quæ admonitu meæ concionis in lucem editæ, de legibus à Moſe & Imperatoribus Romanis adverſus incantatores & ſagas latis, viſum eſt tibi mecum conferre, agnoſco animi tui candorem, & optarim ut ſimiliter affecti eſſent multi, mei quoque ordinis homines, & eadem moderatione ſua inter ſe dogmata conferrent: ſic enim minus eſſet & rixarum & offendiculorum in Eccleſia filii Dei. Dicam igitur initio de mea concione, cui titulus eſt, de grandine. Hæc enim concio, etſi fatear eam à me in chartis conjectam, ut ſoleo, antequam ad concionandum proceſſero, tamen non eſt à me in lucem edita, ſed ab amicis una cum aliis quibuſdam concionibus è chartis meis collecta, & typographo tradita, idque non hoc primum tempore, ſed cum numeraretur à nato Servatore noſtro 1539, & audio eam iterum à typographo ſuperiori anno prælo exceptam eſſe. Hoc idcirco viſum eſt commemorare, ne forte tua humanitas arbitraretur, me data opera eam concionem adverſus tuum ſcriptum, cui titulum de præſtigiis dæmonum feciſti, ſparſiſſe. Deinde vidiſti ipſe, me in ea concione (quam certe neſciebam editam, priuſquam tuas accepiſſem literas, & de ea ab amicis admonitus eſſem, qui & mihi exemplum ejus jam exhibuerunt) nullam inſtituiſſe prolixam diſputationem de ſupplicio illis incantatricibus inferendo, ſed tantum paucis attingere, ne viderer publicas leges damnare: quas ne adhuc quidem damnandas cenſeo. Sed illud ſummo ſtudio & exactiſſima cura agendum & cognoſcendum eſt, ut recte dijudicetur de perſonis, quæ adverſus has leges peccaſſe accuſantur, & tam ſevero ſupplicio obnoxiæ ſunt.

§ 3. Ac video quidem, Imperatoriam legem uti his verbis: Qui malis artibus utuntur, elementa turbant inficiuntque & adhuc affirmo, elementa turbare, non eſſe diabolicæ per ſe, nec humanæ, ſed tantum divinæ virtutis: non dubito autem, quin lex uſurpet verba ſua ex vulgari hominum ſententia, & loquatur ex illorum magorum ſeu incantatricum opinione: hi enim à ſatana ita perſuaſi ſunt, quod artibus ſuis turbent elementa. Punit igitur, inquies, lex voluntatem tantum, & falſam perſuaſionem? Nihilminus: ſed repetat pro opere ipſo perfectum, ut illi loquuntur.

tur, conatum. Nam cum miſera mulier non ſolum ſimpliciter cogitat ſe coćturis aut aliis artibus turbare elementa, verum etiam illud toto animi inſtituto agit, in hoc ſtudium tota incumbit, ut herbas colligat, ſuis execrationibus præparet, ad ignem admoveat, ac nihil earum rerum omittat, quas edocta eſt à ſatana aut ſatellitibus ejus: hic certe lex expedit ſuam ſeveritatem, & punit perfectum illum, quemadmodum jam dicebam, conatum.

§ 4. Nec novum eſt, nec inſolens, quod conatus perfectus habeatur pro facto & opere ipſo. Abraham juſſus eſt unigenitum ſuum filium Iſaacum mactare in ſacrificium: etſi autem angelus revocat gladium ejus, quem jam in filium ſtringebat Abraham, & Iſaac ſervatur incolumis, tamen Deus ipſe reputat hunc perfectum Abrahæ conatum pro facto ipſo: Quia feciſti, inquiens, hanc rem, & non peperciſti filio tuo, benedicam, &c. Quod de benefactis hic dicitur, idem intelligendum eſt etiam de malefactis.

§ 5. His diebus dixit juvenis quidam Stutgardiæ cauſam ſuam è vinculis, qui cum deperiret alterius uxorem expectavit noctu ante domum ejus bombarda inſtructus, dum maritus equo pabulum præberet. Itaque ejaculatus globum per patulum foramen, erravit quidem à marito, ſed occidit equum. Habes hic perfectum conatum. Quare lata eſt in eum ſententia, tanquam in homicidam, qualis etiam vere erat tam coram politico, quam coram cœleſti tribunali. Idem judicatur de eo qui cum uxore aliena deprehenditur in cubiculo clauſo ſolus cum ſola, nudus cum nuda, etiamſi adhuc nihil ſceleris cum ipſa deſignaverit. Hæc accommodanda erunt ad incantatrices, quod etiamſi nec queant elementa turbare, nec quicquam nocumenti hominibus præſtigiis ſuis aut incantationibus inferre: tamen quia voluntas eorum nocendi non conſiſtit intra ſimplicem cogitatum animi, ſed prorumpit foras in perfectum conatum, ſeveritas legum hac in parte non poteſt jure damnari.

§ 6. Idem ſanciendum puto de lege Moſi Exod. 22. Etſi enim video, vocabulum בשח conſtanter transferri pro φαρμακεῖ: tamen non ille tantum judicatur φαρμακὸς, qui alteri exhibet potionem reipſa venenatam, verum etiam qui nocendi & interficiendi animo pro venenata potione arripit errore quodam & porrigit ſalutarem.

Judicium Joh. Brentii de Incantatricibus puniendis.

Quare cum incantatrices illud unum agant, & in illum ſcopum totæ intendant, ut vel frugibus vel paſcuis vel jumentis vel hominibus noceant, ſive utantur veneno, ſive aliis rebus plane impertinen-

Digitized by Google

tinentibus, non poſſunt excuſari, quin habeantur pro nocentibus. Lex Moſi dicit de teſte mendaci, reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitavit: Et quidem magna ſeveritate addit, Non miſereberis ejus, ſed exiges animam pro anima, oculum pro oculo. Si de teſte mendaci, qui nec veneno, nec aliis id genus rebus, ſed tantum lingua ad nocendum proximo utitur, tam ſeveriter judicatur, quid judicandum eſſet de incantatricibus, quæ qualibuſcunque mediis utantur, certe cogitant toto conatu proximo incommodum inferre? Hactenus de autoritate legum: interea autem accuratiſſima cognitione opus eſt, ut recte dijudicetur, quis adverſus has leges peccaverit, & ſupplicio earum obnoxius ſit.

§ 7. Hic ut recte ſentis, magnum diſcrimen habendum eſt inter vere ſceleratos & melancholicos, ac eos qui læſo ſunt cerebro, quive ſimplici ſuperſtitione errant. Quis enim tam crudelis eſſet, qui in hos poſteriores ſeveriter animadverteret? Fuit apud nos juvenis non ineruditus, qui & ſcholis præerat, & ſe honeſte gerebat: Sed tandem eò melancholiæ proceſſit, ut cum audiret aliquem è præceptoribus ſuis, quos ſemper reverenter coluerat, morte extinctum, arbitraretur ſe, quamvis longe abſentem, ejus mali autorem. Referebat nobis, ſæpe venire ad ſe noctu homines neſcio quos, qui nunc hoc, nunc illud ipſi conficiendum mandarent. Quis hunc judicaret homicidam? Imo inter nocentes ipſos magnum diſcrimen habendum eſſe cenſeo: Et malo ut decem nocentes impunes, ſi ulla probabili ratione fieri poteſt, evadant, quam ut unus innocens injuſte plectatur. Inſigne pietatis genus eſt, miſerorum cura tangi.

§ 8. Quare optimi viri officium facere perges, ſi afflictas illas mulierculas malueris ad curam vel tuæ, hoc eſt medicæ, vel meæ, hoc eſt Theologicæ profeſſionis, quam ad gladium aut ignem carnificis remittere. Hæc pauca viſum eſt non ad ſingulas tuarum literarum particulas, ſed ad cauſæ ſtatum reſpondere. Uterque enim eò reſpicimus, ut in maleficas exemplum ita ſtatuatur, ne vel impunitate malum ingraveſcat, vel crudelitate innocentes aut quaſi (quemadmodum Juriſconſulti loqui ſolent) opprimantur. Dominus te clementer cuſtodiat. Bene ac feliciter vale, vir optime. Stutgardiæ, in die Stephani protomartyris, anno 1565.

D. JO-

D. IOANNI BRENTIO, *Theologiæ Doctori, & præpoſito Stutgardiæ, &c.* Ioannis Wierus

S. P. D.

DAtæ nuper tuæ ad me literæ, fuerunt mihi admodum gratæ, quod ſingularem animi tui candorem & modeſtiam declararent, cum meam patienter in meæ ſententiæ explicatione audieris, tuamque viciſſim ingenue propoſueris, mi integerrime Brenti. Proindi ut me denuo audire eadem animi temperantia, & ſi minus recte ſentiam, ſecus docere non dedigneris, te ob commune reipublicæ Chriſtianæ commodum, obnixe oro. Maximi ſiquidem ponderis cauſam hanc eſſe ſentio, in qua tam enormi tyrannide à Chriſtiani nominis magiſtratu ſævitur citra ullam commiſerationem, quæ ſemper hominem Chriſtianum in primis ornare ſolet. Hic autem legum rigorem defendi, ſuumque ſortiri apud te locum, non obſcure arguunt teſtanturque palam habita concio & poſt evulgata, deinde ſcripta mihi haud ita pridem epiſtola.

§ 2. At ego aliter juſtis de cauſis rationibuſque manifeſtiſſimis & quidem non paucis perſuaſus, libro ſatis copioſo jam aliquoties edito, hujuſcemodi dira mortis ſupplicia in vitiatæ phantaſiæ vetulis, nec ullo præſtito revera malitioſo vel aliis noxio opere notis, improbans, tales leges elevo ut irritas prorſuſque ſupprimendas: quarum tamen authoritate magiſtratum recte gladium ſtringere, ſubmergere item, & flammis horrendis dementatas objicere anus, quas lamias dicunt, aſtruere videris. Pœnæ ſiquidem formam licet non exprimas, tamen leges hac in parte defendis, quæ mortis ſupplicium decernunt: at modum ejus heu nimis truculentum, quinimo, ſi verum fateri liceat, pluſquam tyrannicum, inde decreti virtute jam annis nimis multis à magiſtratu obſervatum, ſatis noſti. Ex mea vero ſententia illiuſmodi vitæ privatione coram Deo ita delinquitur, ut rationem in eo die, quo omnis eluceſcet veritas, redditurus ſit tranſgreſſor.

L. Multi. C. de maleficis & mathemat.

§ 3. Porro cum concedas, ex vulgari hominum opinione promulgatam legem de iis qui elementa turbant, &c. Reſpondeo, leges

leges minime ferri debere ex vulgari hominum ſententia, vel deluſarum vetularum opinione, potiſſimum eas quæ inde mortis alios damnant: ſed ex gravibus, indubitatis irrefragabiliuſque cauſis cum matura deliberatione promulgari oportere: quinimo in actionibus criminalibus probationes ipſa luce meridiana clariores, requirere leges, alias dixi. Nec juſtis rationibus hic objici debet perfectus conatus, quem vix imperfectum dici admitto, cum nullus perfectus poſſit appellari conatus, qui perfici nequit. Lamias autem non poſſe perficere quæ conantur, fateris. Concedis enim, deluſas mulierculas in turbando aëre nihil poſſe: ſive tum herbas colligant, execrentur, ad ignem admoveant, vel quaſcunque proferant ex corrupta phantaſia quiſquilias, quibus ne quidem aquæ guttam elicere, aut crepitum ciere (ut cum venia ſic loqui liceat) aut muſcæ nocumentum inferre queunt: quorſum hic conatus nuncupabitur & defendetur perfectus ejuſmodi delira perſuaſio, vel, ſi ita voles, inefficax & puerilis conatus? cur ex legum ſeveritate acerbiſſimo mortis genere plectetur? Quod Abrahamum adducis, qui in filium Iſaacum ſtringens enſem impediebatur ab angelo, atque hunc Abrahami conatum pro facto ipſo à Deo fuiſſe reputatum, & quod de benefactis ibi dicatur, idem de malefactis intelligendum eſſe, hic certè velim nolim, contradicere cogor.

§ 4. Primum Abrahamus ex Dei mandato conatum cœpit rei poſſibilis, & quæ mox perfici poterat, atque perfecta incunctanter fuiſſet mente ſana & inſtrumentis convenientibus, niſi à Dei angelo fuiſſet vetitum: hinc merito pro ipſo opere & quidem perfecto conatus hic inchoatus haberi debuit. Atqui multo ſecus in hoc noſtro negotio res habet, ubi perſonæ ad hujuſmodi verum actum vel conatum ineptæ ſunt, ubi phantaſia corrupta, ubi organa quibus operari putantur, ludicra, ſiculnea, & tali perficiendo operi inidonea ſunt, ut ſi nihil non ſic agant & machinentur, nihil efficient, imò aërem verberabunt & operam ludent. In foro quidem cœleſti criminale eſſe, etiam ſi quis mulierem aſpexerit, ut eam concupiſcat, non diffiteor: verum haud item in foro civili, ubi adulterium non mente, ſed corpore perpetratum vel incœptum, ita ut perfici mox potuerit, punitur: multo minus punietur vitiatæ mentis imaginatio, aut ludicrum aliquod inſtitutum vel voluntas, unde læſioni ſubſecutæ vel aliunde infli- *Conatus perfectus.*

ctæ nihil vel acceſſit vel deceſſit, aut accedere aut decedere potuit. Quare mirari non deſino, quod lamiarum deliram voluntatem in perfectum conatum foras prorumpere, nec legum ſeveritatem hac in parte damnandam eſſe ſcribas. Imò ego tales leges ex vulgi opinione & poëtarum figmentis latas, libero ore calamoque oppugnare audeo: & me conſcientiam læſurum vererer, ſi conticeſcerem: propterea eas quoque explodere deceret quemlibet magiſtratum Chriſtianum, ne rerum ignorantia tam impune hinc ſanguis fundatur innoxius.

Sub tit. de injuriis, aliiſque delictis. lib. 9. al. tit. 11. Supra l. 3 cap. 16.

§ 5. Talem habeo legem illam duodecim tabularum: Qui fruges excantaſſet, pœnas dato, néve alienam ſegetem pellexeris excantando. Si vero obſervantiam multam deberi legum vetuſtati & autoritati exiſtimaveris, eodem jure nunc & olim in ſanguinem, quem tu innocentem dixeris, ſævietur ex quorundam Imperatorum & regum promulgatis ſæpe legibus & edictis contra doctrinam tuam, Lutheri, & aliorum non obſcurorum virorum. Quapropter ut non ſemper legum autoritati & ſeveritati ſtandum cenſeo: ita multo minus in hoc negotio hactenus uſque adeo dubio, obſcuro, & dæmonum præſtigiis involuto, ad carnifices confugiendum eſſe, firma ſtat ſententia. Nec locum hic habet in argumenti tui patrocinium, ſed ad mei inſtituti confirmationem, exemplum à te citatum juvenis illius, qui occidendi animo equum interemit, dum in virum, cujus uxore fruebatur conjunctims, collimando ejaculatur: cum & interficere maritum, & cum ejuſdem uxore congredi potuerit. Sic clarè oſtendis, quid ſit conatus perfectus, nempe ſtudio incœpta actio, quæ ab ipſo juvene perfici valuit inſtrumentis ad hoc idoneis apparatis, & in rei propoſitæ perfectionem jam operantibus ſine ulla vitiatæ mentis deluſione: proinde & optimo jure ſupplicium mortis perpeſſus eſt.

Exod. 22.

§ 6. Quod etiam huc Moſis legem rurſus torquere velis, non certè mihi tecum convenit. Moſes enim de iis loquitur, qui veneno vel rebus noxiis nocuère, vel damnum dare conati ſunt, idque potuère: non de his qui ſe lædere aut læſiſſe imaginantur, à quibus nihil mali ulli aut beſtiæ aut homini aut frugibus acceſſit: qui potius deliris hominibus, puerilibus, ſtultis & melancholicis comparari debent, & aliqua ex parte ſimilem ſupplicii ſortem cum iiſdem ſuſtinere, hoc eſt, redargui & rectius inſtitui,

Digitized by Google

tui, vel virgis coërceri, atque arbitraria mulcta, non corporali, ex magiſtratus æquitate in ordinem redigi.

§ 7. Quod item Moſen de teſte mendaci citas, qui mente non deluſus, ſtudio deſtinataque opera ſuo mendacio graviter vel nocuit, vel nocere voluit, atque etiam potuit, nimirum qui alteri falſo teſtimonio intentavit defectionis, ut Hebræi intelligunt, crimen, quare eidem quoque ex teſtimonii virtute fuiſſet moriendum: talis profecto mendax teſtis, author ſanguinis injuſtè fundendi, optimo jure plectebatur, velut etiamnum pleriſque in locis obſervari exiſtimo. Sed quomodo hic cum Lamiis noſtris conferri poterit, cur etiam ſeverior iis infligi debet pœna? id quod tamen urgere videris, cum ille nocere voluit & potuit, & revera nocuit: hæ lamiæ nec nocuêre, nec eo modo potuêre. Ille lingua ſua uſus, qua falſum dare voluit & potuit teſtimonium: hæ ſolum corruptam uſurpant imaginationem, deluſam voluntatem, & ſuas quiſquilias reſque ludicras, quibus omnino nihil poſſunt, etiamſi minime impediantur. Deut. 19.

§ 8. Collatis itaque perſonis earumque ingeniis & organis, facilè totius negotii diſcrimen eluceſcet: inde & pœnæ formam minori conſcientiæ læſione præſcribet magiſtratus pius & Chriſtianus: quam tamen conjuncta ſimul & opera veſtra & ſeculari poteſtate in executionem deduci velim, ut nimirum rectius à tui ordinis hominibus doctis & piis erudirentur deluſæ anus, & præſtigiarum dæmoniacarum diſcuſſis tenebris ad veritatis lucem ſaniori mente reducantur: deinde modum pœnæ cum commiſeratione pro tranſgreſſionis qualitate prudens ſtatuat magiſtratus. Qua in re tibi mecum convenire, ſat ſcio. Mihi ſane bene volenti, ut pro ſingulari tua humanitate & candore ignoſcas, quæſo, quod ſeria tua ſtudia & Chriſtiana, dæmoniaco noſtro argumento turbare non deſinam. Deum miſericordiſſimum oro, ut te ſuo ſpiritu in dies magis ac magis augere dignetur ad nominis ſui gloriam, & Eccleſiæ utilitatem. Hambachi 18. Julii, anno 1566.

Nihil reſponſi inde tuli.

APOLOGIA

Adverſus quendam Paulum Schalichium, qui ſe Principem de la Scala vocitat.

ME profecto optime meritum eſſe de Republica Chriſtiana, & bonam apud omnes iniiſſe gratiam exiſtimavi, quod tanto ſtudio & diligentia pro indubitatæ religionis noſtræ
Epheſ.6. hominibus pugnam cœperim cum principatibus, poteſtatibus, mundi dominis, rectoribus tenebrarum hujus ſeculi, ſpiritualibus
Epheſ 2. Hebr. 2. Apoc. 2. Iob. 41. aſtutiis in cœleſtibus, cum principe cui poteſtas eſt aëris, qui mortis habet imperium, qui ſeducit totum terrarum orbem, imò cum rege ſuper univerſos filios ſuperbi. Sed opinionem meam longè fefellit inſolens quorundam inſultus, & mala ab iiſdem mihi relata gratia.

§ 2. Enimverò præter omnem expectationem inſurgit adverſus me Paulus quidam princeps de la Scala & Hun, Marchio Veronæ & Dominus Creutzburgi Pruſſiæ, qui numeroſa hac titulorum ſupellectile, & generoſæ familiæ ſatellitio inſtructus, mihi homini non huic ſimillima, ſed tamen domo honeſtiſſima nato bellum denunciat, non certe juſtis de cauſis. Licet autem principatuum illius amplitudo, & plena terroris dominatio me non immerito in fugam conjicere potuiſſent: animum tamen erigit quæ mihi cum dæmone fuit luctæ victoria, quippe qui cum potentiſſimo generis humani hoſte fortiter antea congreſſus, virium mearum periculum fecerim, tanto facilius nunc hujus principis vim atque impetum ſuſtinebo, quanto & inferior is eſt, cauſa noſtra melior. Neque enim velut ille, frivolis altercationibus aut impotenti ulla concertandi libidine flagro, ſed ſolo veritatis indagandæ ſtudio ardet animus: qui ſi aliter eſſet affectus, tamen & ingraveſcens ætas colluctandi fervorem extingueret, & ſcribendi libertatem ac ocium profectiones variæ occupationeſque aſſiduæ ſurriperent. Quo fit, ut non ſim tibi Paule princeps objecturus tuos errores, non calumniaturus tuas contrarietates non nudas alienarum vigiliarum rapſodias, non fabulas Poëticas, non denique quaſdam Platonicorum nugas, quæ in tuis ſcriptis paſſim occurrunt; ſed ad illa tantum loca, quæ circa finem

tertii

Digitized by Google

tertii tui Epiſtemonis contra me potuiſti, reſponſurus, partim tuas calumnias eo quo collocaſti ordine refellendo, partim infirma arcis tuæ fundamenta, quibus niteris, fortiſſimo veritatis vecte ſubvertendo. Ocyus ergo & alacriter in arenam deſcendamus, noſque pro virili exerceamus.

§ 3. In libri tertii Epiſtemonis tui Catholici exordio ſigna contra me præfers & titulum, quo confutationem Præſtigiarum Ioannis Wieri, te parti Encyclopædiæ tuæ recoctæ adjuncturum polliceris: inde non diu cunctatus, de barbariſmo diſſerens, integram fere epiſtolam ad paginas circiter octo, continua orationis ſerie, Ioannis Pici Mirandulani ad Hermolaum Barbarum Florentiæ 4. Non. Iunii ſcriptam anno 1485. tranſcribis. Inde ubi de animæ ab humano corpore ſeparatæ ſeu abſtractæ oberratione & paſſione ex variis diſcurreris: Hinc & utrum peccatum temporis finiti, pœnam finitam recipiat, an infinitam tantum, ex ejuſdem Pici tractatu de pœna peccati mortalis, argumentis ſumptis & verbis exſcriptis compilaveris: ad quæſtionem tandem de anima ſeparata, ſive homine poſt mortem, antequam reſurgat, prolaberis; quo copioſum illud cap. 41. lib. 3. Agrippæ de Occulta philoſophia denuo de verbo ad verbum tranſtuliſti, non tamen neglecta interim ea cautione, ut leviter nominis Agrippæ memineris in principio iis verbis: Cum moritur homo, corpus in terram „ revertitur (quod & Agrippa retulit) de qua ſumptus eſt: mens, „ unde deſcendit, in cœlos remeat, &c. „

§ 4. Ea conjunctione copulativa vis innuere, quaſi Agrippa in ea ſolum particula à te non diſſentiat, & reliqua argumentationis demonſtratio tua ſit, quæ ad paginas circiter decem ex eodem capite tranſcriptas ſe extendit, ubi in Eubuli perſona, verbis ſex ſaltem orationem interrumpis continuam abſque debita authoris Agrippæ profeſſione: qui cum hanc myſticam diſceptationem poëtarum teſtimoniis hinc inde confirmarit, ea ſolum ſtudio à te prætermittuntur, ut quæ paulatim ex eodem capite adverſus me in quæſtionem producere ſtatuiſti, non admodum in hoc ſtudiorum genere exercitatis, appareant catholica & myſteriorum plena. Quanquam in eo contextu, quem tuum ex phraſi indubitanter nemo non judicabit, qui in Agrippæ libris minus ſit verſatus, pleraque inveniantur, quæ à Catholica Eccleſia non ita probatum iri arbitrer: cujuſmodi eſt & illud: Ut certum eſt, neminem ſine fide „

 Chriſti

„ Chriſti poſſe ſalvari: ita probabile eſt, hanc fidem adhuc multis „ Paganis & Saracenis poſt hanc vitam prædicari in illis animarum „ receptaculis ad ſalutem, atque in illis velluti in communi cuſto- „ dia detineri, donec tempus adveniat, quo maximus Iudex meri- „ torum facturus ſit examen: à qua opione etiam multi Chriſtiani „ ſcriptores non abhorrent.

§ 5. Cum vero huc tranſtuleris ex poſteriori parte capitis dicti Agrippæ, quorundam patrum teſtimonia, velut Tertulliani, Clementis, Auguſtini, Ambroſii atque Lactantii, inſerveris & tuo ſtudio Chryſoſtomi ſententiam, nihil minus iis oſtenditur, quam Paganis & Saracenis poſt hanc vitam prædicari ad ſalutem in illis animarum receptaculis. Nollem autem longioris digreſſionis moleſtia me fatigare in iis quæ ex profeſſo non in meam contumeliam ſcripta ſunt. Inde ſententiis non conciſis ex eodem capite hinc inde de verbo ad verbum compilatis, orationis filum continuas de conditione inferni, de lemurum natura, & de ſpirituum loco, ubi hac occaſione Agrippæ mentionem denuo obiter facis, „ in hæc verba: Legimus alibi, abſtuliſſe Deum de ſpiritu qui erat „ in Moſe, & dediſſe ſeptuaginta viris. Magnum hic (inquit Agrip- „ pa) latet, ſed non temere revelandum myſterium. Poſtremo abſoluta doctrina hac arcana Agrippæ verbis, ubi licentia dialogiſmi Eubulum induxeris tibi Eulogo reſpondentem, Rem ultra humanum captum, & omni admiratione admirabiliorem animo attentiſſimo audivi Euloge: Mox adverſus me in ſequentem erumpis formam:

„ § 6. Atque hic mihi occurrit quidam medicus, nomine Ioan- „ nes Wierus, qui hæc omnia nihil aliud aſſerit eſſe, quam præſtigias „ dæmoniorum, de quibus libros quinque ſcripſit, & prolixe ſatis „ ſuam intentionem egit. Ita lib. 1. cap. 14. de transformatione al- „ legat Pſellum, & exemplum quoddam militis. Atqui, inquit, fu- „ ſiorem ea quæ diximus, aliaque ſimilia agendi modum & ratio- „ nem, Michaëli Pſello explicavit quidam Marcus dæmonii cultor „ eximius, in Cherſoneſo Græciæ contermina vitam ſolitariam de- „ gens. Demones, ait, licet ſexu & propria lingua careant, corpus „ tamen illud aëreum ſibi conceſſum, pro arbitrio velut nubes vento „ flante, in varias formas mutant, contrahuntque atque extendunt, „ quemadmodum lumbricis videtur accidere, ob ſubſtantiam melio- „ rem, ductuque facillimam: neque ſolum magnitudine diverſitas in

eis

eis accidit, verum etiam figuras coloreſque variant multiformes. ,,
Corpus enim dæmonis ad utrumque eſt natura paratum: qua enim ,,
ratione eſt natura facile cedens, ſic in varias figurarum ſpecies ,,
transformatur: qua etiam aëreum eſt, diverſos aëris inſtar colo- ,,
res ſubit. Sed aër quidem extrinſecus coloratur, corpus vero dæ- ,,
monis juxta animi ſui affectus ſpecies colorum mutat, velut & ,,
hominis, ſed longe melius, ut quod animæ ſit obedientius. Omnia ,,
tamen celeriter dilabuntur ob corporis mobilitatem tenuitatem- ,,
que. Sic tanquam vir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis ,,
more fremit, ſaltat ut pardalis, latrat ut canis, atque ad utris vaſiſ- ,,
que formam ſe aliquando transfert. ,,

§ 7. Lubet non inelegantem hoc loco hiſtoriam apte interpo- ,,
nere. Refert Helinandus monachus, ſe audiviſſe ab Ebaudo pa- ,,
truo ſuo, qui à cubiculis erat Henrico Remenſi archiepiſcopo, ,,
Lodovici Gallorum regis fratri, quod Henrico archiepiſcopo ,,
æſtate quadam in itinere ſomnum meridianum capiente, miles qui- ,,
dam inter cæteros aperto & hiante ore poſt prandium dormiret, è ,,
cujus ore viſa eſt ab aliis vigilantibus quædam alba beſtiola mu- ,,
ſtelæ ſimilis exiſſe, atque ad vicinum ibi rivulum procurriſſe: cùm ,,
ſurſum deorſum in ripa rivuli anxia cucurriſſet, nec tranſeundi ,,
viam inveniret, quidam ex aſtantibus accedens, evaginatum gla- ,,
dium rivulo anguſto veluti pontem faciens, imponit. Beſtiola ilico ,,
rivulum ſuper gladium tranſgrediens, longius procurrit, & ſeſe ,,
ſubduxit. Paulo poſt redire viſa, cum iterum notum pontem quæ- ,,
rerit, atque eo jam ſublato, diſcurrens tranſire non valeret, idem ,,
ille qui antea, rurſum rivuli ripas impoſito gladio conjungit, at- ,,
que abſcedit. Tum tranſit beſtiola, & ad dormientis adhuc pa- ,,
tulum os rediens, videntibus omnibus ingreditur: ac ilico qui ,,
dormierat, expergiſcitur: rogatuſque num quid in ſomno paſſus ,,
eſſet? Reſpondit, ſe feſſum eſſe & fatigatum, tanquam ex difficili ,,
& longo itinere, in quo bis ſuper pontem ferreum flumen tranſi- ,,
viſſet. Unde ſocii collegerunt, cum (quæ ipſi viderant) vere ſom- ,,
niaſſe. Mihi vero diaboli ludibrium eſſe videtur, qui ut vigilan- ,,
tes ſocios falleret, aut animam hominis corpoream eſſe, ideoque ,,
interituram cum corpore, ipſis oſtenderet perſuaderetque, ido- ,,
lum hoc exiens dormientis corpus & ingrediens, oculis objecit. ,,

§ 8. Et paulo poſt: Simile quiddam, inquit, de Guntiano rege ,,
legitur: Neque id mirum eſt. Nam ut idem Marcus loco paulo ,,

ante

„ ante citato deinde refert, ſpiritui qui nobis ineſt phantaſtico pro-
„ pinquant dæmones, utpote qui & ipſi ſpiritus ſint: verba per-
„ turbationum & voluptatum nobis inſinuant, non emittentes qui-
„ dem vocem pulſatione quadam & ſonitu, ſed ſermones ſuos abſque
„ ſonitu, immittentes, &c. Capite tandem 15. id exemplis confir-
„ mat, illaque exempla variæ formæ larvarum, & actionum dæmo-
„ niacarum eſſe ait. Hactenus Wierus, qui paſſim eandem aut ſimi-
„ lem ſuis libris cantillat cantionem.

§ 9. Hoc epiphonemate, mi princeps Scalichi, laudi Wiero dari conſtantiam judicabunt alii, qui eam maximopere in te deſiderant, quod contra tuam ipſius nuper editam Baſileæ Encyclopædiam, ut ſcribis, depravatam, & majori ex parte diaboli artibus hæreticam, hoc epiſtemone catholico, palinodiam ſolemniter canis: quod tamen non uſqueadeo in tui contemptum, quam mei defenſionem obiter dictum volo.

§ 10. Adhæc quorſum tanto impudentiæ ſupercilio præjudicium ſtatuere audes, me omnia (antea potiſſimum ex illo Agrippæ capite à te tranſcripta) nihil aliud eſſe aſſerere, quam dæmoniorum præſtigias? quod conſtanter (cum bona tuæ Clementiæ gratia) tibi pernegare non erubeſco. Reliqua mea verba à te Scalichi enarrata agnoſco, quorum mire artificioſam auſpicaris confutationem. Pſellus, ais, dictis noſtris non adverſatur. Ponis nudam iſtam ſubſultationem. Tanquam legislator decretum aliquod ſanciret: verum non contentus tuo excurſu, ſero me profecto tuæ eruditionis & ſapientiæ mancipium fatebor, niſi meam prius de te expectationem ſaniori reſponſione expleveris. Pſellus etenim mecum eas apparitiones dæmonis repræſentationi ſub diverſa forma attribuit, quas tu frequenter animæ obvagantis, & inhoſpitæ occurſui affingis. Longe diverſa, imo pene contraria utriuſque elocutio. Pſelli ſententia aut vera, aut falſa. Si vera, quod innuere videris, cum non ſolum nihil contradicas, ſed etiam ſubdole ab objectionis vadimonio te expedire coneris, tua neceſſario vacillabit. Si ipſius falſa eſt opinio, cur ſubticuiſti reſponſionem? Enimvero qui tacet, conſentire videtur. Pſellus idem profert, quod in me accuſas. Atqui à me diſſentire certe ſtatuiſti, & recte, quando ita lubet: ipſius vero teſtimonium tibi non adverſari ſcribis, & male. Aut enim uterque tuæ opinioni repugnat, aut neuter: ſumus ſiquidem hac in ſtatione individui comites.

Lib. III. cap. II.

tes. At ambo tuam hanc phantaſiam execramur merito. Quocirca poſthac oppoſitiones, è quarum perplexitate extricare te nequis, ſinito intactas.

§ 11. Quod autem hanc hiſtoriam, inquis, Wierus præſtigiis ,, diaboli tribuat, ut perſuadeat animam corpoream, & idcirco ,, corruptibilem, non video quibus id rationibus & argumentis ,, perficere contendat. Non difficulter ab hoc objectionis telo me ,, vindicavero, quum nihil hic aſſeruerim, quod patrocinii adminiculum requirat: & præter meum ſit inſtitutum, de animæ extra corpus evagantis conditione, longioris diſceptationis telam contexere & perſequi: ſolum ad eam Helinandi concluſionem, ſocios nimirum inde collegiſſe, eum, quæ ipſi viderant, verè ſomniaſſe, meam ſubjunxi non aſſertionem, ſed opinionem: quæ ſi ad tuum minus fecerit palatum, per me quidem licet, nec ſuaviorem ſanioremque ex generoſi principis beneficio recuſabo. Quod vero dicis, non ſequi, omne corpus corrumpi: neque me hac in quæſtione, à meo ſcopo peregrina, quicquam vel affirmare vides, vel negare: ſed intellexiſſe de corpore materiali & compoſito, non diffiteor. Verum enimvero ſi tale quippiam promulgaſſem, quo ſupplicio ad pœnitentiam compelli deberem, haud intelligo. Quorſum inſuper extra meum ſcopum collimabo ad incorruptibile cœlum & elementa non neceſſario, ubi & ſuum habet locum capitis 21. Apocalypſeos exordium? Eſt & Empedoclis opinio, mundum manere eundem ſecundum ſubſtantiam, ſed mutari ſecundum diſpoſitionem.

§ 12. Quod deinde in orationis tuæ progreſſu adverſus Pſelli ex Marco ſententiam à me recitatam transformationis diabo- ,, licæ cauſam ſtatuis, variorum ſubjectorum aſſumptionem, ea ,, ſcilicet demonſtratione. Sicut enim homo mediis utens, artifi- ,, cio naturam omnem imitatur: ſic diabolus medio non indigens, ,, in momento ſubjectum ſuæ actioni & propoſito conveniens fa- ,, cit: atque in illud, ſicut anima in corpus, ſe abdit, & illud pro ſua ,, voluntate regit. Hinc eſt, quod Apoſtolus ait, 2. Corinth. 11. Ipſe, inquit, Satanas transfigurat ſe in angelum lucis. Inde ſequeretur, ſatanam veri angeli ſubjectum aſſumere, & in illo ſe abdere, & pro voluntate ſua illud regere. Sed longè aliam eſſe Apoſtoli mentem, teſtantur præcedentia & ſequentia, ubi de perverſa Pſeudo apoſtolorum doctrina, & de operibus malis loquitur, perma-

nente ſubjecto integro, non de ſubita ejuſdem mutatione, quemadmodum hîc invertitur quæſtio de vario dæmoniacæ transformationis idolo, uti in capitibus ſequentibus oſtendo. Aliud enim eſt, dæmonem corpus aliquod verum aſſumere, & illud apparere, ac regere ubi & quomodo diabolus volet: aliud eſt, mali aliquid à diabolo ſuggeri, quemadmodum peccata multa, & mentem inde vitiari: (nam qui peccat, ex diabolo eſt, teſte Joanne 1. cap. 3.) aliud item, à diabolo obſeſſum eſſe: aliud denique eſt, à dæmone ſimul & in peccata præcipitari, & ab eodem obſideri. Cæterum quod transfigurationis cauſam & modum ſpectat, æquum lectorem cenſoremque ad utriuſque, nimirum Marci & Scalichii, ſententiæ exquiſitam collationem, & reliquam ejuſdem noſtri capitis partem, cui & Tritemii opinionem hujus argumenti annexuimus, relego, ut & ad alia loca huc facientia, quæ ſparſim in meis libris ob materiæ oblatæ occaſionem erunt obvia: quo etiam ſpectabunt Auguſtini ſententiæ paulo poſt enarrandæ: prolixior alioqui foret propugnatio, ſed brevis eſſe laboro.

§ 13. Toto autem cœlo hîc errare Scalichium, teſtatur ipſa veritas, commonſtrant portentoſæ, quibus Satan ſæpenumero apparet, idolorum facies, docent luculenter larvæ in ejuſdem noſtri libri cap. 15. 16. 17. & infinitis aliis locis propoſitæ. Ubi ſub alicujus ante annos multos defuncti forma terret, illiuſne mortui corpus verum induiſſe dæmonem credemus? quod jam conſpicitur ut vivum eſſe ſolet, quum cadaver illud in terris computruerit, ſqualidumque fuerit, vel etiam in patibulo aut rota exeſum, vel à canibus alicubi dilaniatum. Quid, ubi monachum induerit, monachine corpore & cuculla ſceleratam vere mentem exornavit ſatanas? Si hoc valet, fide ſua falluntur, qui in Franciſcani alicujus cuculla ſepulchro mandantur, ut à diaboli machinis ſecuriores ſint. Atqui in cujus ſubjecti ſpecie tentavit Chriſtum diabolus? Si Agrippæ teſtimonium, quo te affici plurimum in tuis ſcriptis video, cum ſymbolicæ doctrinæ magnalia tractas, admiſeris, cucullatum illum fuiſſe, ex picturis tradit in libro de Vanitate ſcientiar. cap. 25. de ſtatuaria & plaſtica.

§ 14. Quomodo præterea cohærcant illæ particulæ, transformationis diabolicæ cauſam eſſe, ſubjectorum variorum aſſumptionem, & diabolum non indigere medio, item in momento ſubjectum

ſuæ

ſuæ actioni & propoſito conveniens facere, non video. At iſta proſequitur Scalichius: Cum ergo corpus quieſcit, non niſi vegetativa potentia utitur. Ah miſeram conditionem infantium, in quibus nullus animæ uſus præter vegetativam potentiam: ſpaciatur interim rationalis.

§ 15. Subjungit deinde paulo poſt: Et ſi quidem animæ eſſentia angelis pares ſunt, anne ſubjectum ſive muſtelæ, ſive columbæ, ſive hominis, ſive alterius cujuſpiam rei aſſumere poſſunt? Nequaquam, reſpondeo: & miror ab acutiſſimo philoſopho, & doctiſſimo ſcilicet Theologo talia excogitari, proponi & defendi, niſi peculiari privilegio indultum tibi ſit decernere quod voles. Animæ ſiquidem humanæ hanc corporaturam ſemper expetunt, cui à Deo deſtinatæ, & non corpus muſtelæ. Sequeretur alioqui primùm, unam animam eſſe & hominis & bruti communem, & informare duo corpora. Non convenit bene inſtitutæ civitati, ut princeps tum proprio, tum cerdonis vehiculo utatur. In ſuo Pimandro divine Mercurius Triſmegiſtus dicit, aliud corpus quam humanum, non capere animam humanam: neque fas eſſe, in corpus animæ ratione carentis, animam rationalem corruere: Lege enim divina talem generationem prohiberi, multò minus figura humana exutam in corpora degenerare brutorum: atque hunc impium eſſe errorem. Si autem veræ muſtelæ ſubjectum veram militis aſſumpſiſſe animam præfracte urgeas, cedo ubinam hæc muſtela alba, quæ ex militis ore viſa eſt aliis vigilantibus exiſſe, tam quiete citra ullius motus ſenſum antea in corpore latuit? per quos meatus milite non excitato eluctata eſt? œſophagus & arteria aſpera viæ ad os communes & ſolæ, ob anguſtias neutiquam admittunt, nec rerum natura patitur: ubi item in corpus regreſſa manſit? redientem enim ad dormientis adhuc os patulum videntibus omnibus ingreſſam fuiſſe, tradit hiſtoria.

§ 16. Atqui rationis fulcimentum, quare animæ tali aſſumpto ſubjecto, hominibus appareant, ſubdis, ſcilicet, ut ea re aliquid portendant, inquiens, Deo ita volente, vel ut ſomniantem admoneant. Quæſo autem, qua de re hunc militem admonuit hæc muſtela induta anima, vel cujus eventus fuit portentum? De nulla ſiquidem re vera militem admonuiſſe animam hanc, docet ipſius interrogati reſponſio. Nam ſuper ferreum pontem flumen non tranſierat miles, nec difficile & longum iter perpeſſus. Nec eſt

quod ad animam reſponſum referas: hoc enim poſtea negas, animam videlicet non eſſe prolocutam, ſed militem locutum. At ſit quod velis, quid inde admonitionis divinæ vel portenti ſucceſſit? Non eſt quod longius ſubterfugias. Hanc mehercule reſponſionem à Wiero minime expectavit Scalichius: quare ſi propria ipſius verba ſiniſtre in me dicta, pro genuinæ ſuæ muſtelæ philoſophica defenſione, in ipſum retorſero, mihi veniam dabit. Quod attinet ad beſtiolam ſimilem muſtelæ, ſi ea quæ dicta ſunt expendiſſet, haud dubie hac de re, & aliis permultis, quorum ibi meminit, longe rectius ſenſiſſet, & digito compeſcuiſſet labellum.

§ 17. Sed ad inſtituti confirmationem, alio virum ſenem trajicere conatur hic jaculo, ſcilicet: „Si ludibrium diaboli fuit iſta „muſtela, quomodo igitur miles feſſus & fatigatus fuit? quomodo illa eveſtigio referre potuit? Qua arte autem hîc evaſero, auſculta pauliſper. Experrectus miles, num quid in ſomno paſſus eſset rogatus, reſpondit, ſe feſsum eſse & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere, &c. Jam nemo diffitebitur, ſomnorinas imagines ſæpenumero ex humoribus & ſpiritibus hic ſibi convenientibus, à diabolo inphantaſticis organis excitari, & idolis, quæ exhibere vult, confirmari, ſive illa ſint ſuavia, ſive terrifica, ſive etiam vana: ex quibus revera quoque vel voluptas, vel dolor conſequitur, ſentiturque inter ſomniandum, etiam ubi talis ſpecies nunquam antea menti fuerit objecta, aut viſa vigilanti, vel nullo affectu quis erga talem in mente aut cogitatione ante ductus fuerit, imo ab ejuſmodi ſimulachro vel objecta in ſomnis actione ſemper abhorruerit: vulgaria ſiquidem ſomnia pro humorum, cogitationum & affectionum dominio naturæ ductu ferè dirigi non ignoro. Sic fit, ut caſtiſſimæ vitæ viro (quanquam ſanguinis etiam pituitoſioris, qui nihil ſpurci pridem in animo concepit, vel admiſit, quem nec vigilantem obſcœna ſuggeſtione in conſenſum pertrahere potuit dæmonium) aliquando tamen alicujus fœminæ nunquam viſæ, cum qua congrediatur, delectabile obveniat ſimulachrum in ſomno, unde tantus voluptatis ſenſus percipitur, ut cum multa titillatione ſeminis profuſio conſequatur. Eadem ratione in aliis turbulenta laborioſaque ſomnia in phantaſiæ organis poſſe à dæmone inter dormiendum cieri judico, unde & manifeſta laſſitudo & fatiga-

fatigatio ſentitur. Te ſtabuntur hoc ipſum & eorum ſomnia, qui incubum morbum patiuntur, quemadmodum lib.III. cap.18. oſtendi.

§ 18. Cæterum ut firmior huic defenſioni accedat fides, eximium purioris Theologiæ antiſtitem Auguſtinum tibi adducam: Suadent, inquit, dæmones miris & inviſibilibus modis per illam ſubtilitatem ſuorum corporum, corpora hominum non ſentientium penetrando, ſeque cogitationibus eorum per quædam imaginaria viſa miſcendo, ſive vigilantium, ſive dormientium. Item lib.III. de Trinitate: Si corpora ipſa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in ſpectaculis theatricis tanta miracula exhibent hominibus, ut hi qui nunquam viderunt, talia narrata vix credant: Quid magnum eſt diabolo & angelis ejus, de corporeis elementis per aëra corpora facere, quæ caro miretur: Aut etiam occultis inſpirationibus ad illudendos humanos ſenſus phantaſmata imaginum machinari, quibus vigilantes dormienteſve decipiat, vel furentes exagitet?

Lib. de divinat. dæmonum. c.3. & 5. item lib. de Spiritu & anima.

§ 19. Idem de ſpiritu & anima, & legitur in Decretis: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & ſeducunt. Unde quædam mulierculæ poſt ſatanam converſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum dea, vel cum Herodiade, vel Minerva, vel innumera mulierum multitudine equitare, vel earum juſſionibus obtemperare. Quapropter ſacerdotes Dei prædicare debent populo, ut noverit hæc falſa omnino: & non à divino, ſed maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Ipſe namque ſatanas, qui ſe transfigurat in angelum lucis, cum mentem cujuſque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubjugarit, ilico ſe transformat in angelum lucis, in diverſarumque formarum ſpecies & ſimilitudines, & mentem quam captam tenet, in ſomnis deludens, per devia quæque deducit. Et quoniam ſolus hoc patitur ſpiritus infidelis, nec in animo, ſed in corpore evenire opinatur. Quis enim in ſomnis & nocturnis viſionibus non extra ſeipſum deducitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando viderit? Idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hæc omnia quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur.

Cap.28. 26. q.5. Epiſcopi ex concilio.

Contra Scalichium, qui transformationis diabolicæ cauſam ſtatuit ſubjectorum variorum aſſumptionem.

§ 20. Et de Civitate Dei libro XVIII. capite 18. Non ſolum

animum, ſed nec corpus quidem ulla ratione crediderim, dæmonum arte vel poteſtate in membra vel lineamenta beſtialia veraciter poſſe converti: ſed phantaſticum hominis (quod etiam cogitando, ſive etiam ſomniando per rerum innumerabilium genera variatur, & cum corpus non ſit, corporum tamen ſimiles mira celeritate formas capit, ſopitis aut oppreſſis corporis hominis ſenſibus) ad aliorum ſenſum neſcio quo ineffabili modo figura corporea poſſe perduci, ita ut corpora ipſa hominum alicubi jaceant, viventia quidem, ſed multo gravius atque vehementius, quam ſomno, ſuis ſenſibus obſervatis: phantaſticum autem illud veluti corporatum, in alicujus animalis effigie appare at ſenſibus alienis, taliſque etiam ſibi homo eſſe videatur, ſicut talis ſibi videri poſſet in ſomnis, & portare onera: quæ onera ſi vera ſunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim vera onerum corpora partim jumentorum falſa cernentibus. Reliqua vide in noſtro lib. IV. cap. 22,

„ § 21. Sed ad ſequentia mox Scalichii verba progrediamur. „ Neque propterea, ait, corporeas animas, ut Tertullianus, aſſeri- „ mus: neque tranſire de corpore in corpus, quatenus animam, ut „ Pythagoreis aſcribitur: transfigurari autem nemo dubitaverit, „ hoc eſt, non eſſentiam, ſed figuram, id eſt, externam formam mutari aſſumptione. Sed ne hic quidem quicquam definimus. Tantum certe philoſophum hic ſibi in duabus contradicere lineis, nimirum transfigurari nemo dubitaverit, & Ne hic quidem quicquam definimus, tibi condono, calumniæ occaſionem hinc non quæſiturus, licet cum tanta modeſtia in me neutiquam inquiratur.

§ 22. Huc accedit, te hic negare animas de corpore in corpus tranſire, quod de animæ militis in muſtelam transgreſſione affirmaſti. Tu ipſe teipſum judica. Jam denuo circitur duas paginas cum dimidia ex dicto cap. 41. lib. III. Agrippæ de occulta philoſophia tranſcribis, ut Wieri præſtigiæ illuſtriores, uti ſcribis, fiant: ſed quanam fabularum emendicatione, penes benevoli lectoris cenſuram judicium eſto. Videamus, ais, quid apud Saxonem Gram- „ maticum, Danicæ hiſt. lib. V. annotatum ſit, ſcilicet: Aſuitum „ quendam & Aſmundum inter ſe communibus votis conjuraſſe, „ quemnam illorum vita prolixior excepiſſet, mortuo contumulan- „ dum. Tandem Aſuitus morbo conſumptus, cum cane & equo ſuo

ſuo vaſto mandantur antro, cum quo & Aſmundus ob amicitiæ jusjurandum vivus contumulari ſuſtinuit, cibo quo in longum tempus veſceretur illato. Tandem Ericus Sueciæ rex, eo loci cum exercitu pertranſiens, Aſuiti tumulum, theſaurum ineſſe ratus, perfrangens, adaperta ſpecu, eductum Aſmundum luci reſtituit: quem videns tetro oris habitu, funebri tabe obſitum, & profluo ex cruda cicatrice ſanguine cruentatum (quippe Aſuitus noctibus redivivus, crebra colluctatione lævam illi aurem abruperet) ſecti vulneris cauſam referre juſſit, quam ille narravit iis verſibus:

Quid ſtupetis, qui relictum me colore cernitis?
Obſoleſcit nempe omnis vivus inter mortuos.
Neſcio quo Stygii numinis auſu,
Miſſus ab inferis ſpiritus Aſuit,
Sævis alipedem dentibus edit,
Infandoque canem præbuit ori:
Non contentus equi vel canis eſu,
Mox in me rapidos tranſtulit ungues,
Diſciſſaque gena ſuſtulit aurem.
Hinc laceri vultus horret imago,
Emicat inque fero vulnere ſanguis.
Haud impune tamen monſtrifer egit:
Nam ferro ſecui mox caput ejus,
Perfodique nocens ſtipite corpus.

§ 23. Non diſſimile huic legitur in Cretenſium annalibus, manes, quos ipſi Catechanas vocant, in corpora remeare ſolitos, & ad relictas uxores ingredi, libidinemque perficere: ad quod evitandum, & quo amplius uxores non infeſtent, legibus municipalibus cautum eſſe, ſurgentium cor clavo transfigere, totumque cadaver exurere. Miranda proculdubio ſunt hæc, ait Agrippa, & opinioni inimica videri poſſent, niſi fidem facerent & latæ leges, & creditæ antiquitatum hiſtoriæ. Hic Scalichius præoccupans, ex ſuo interſerit ſolennem interrogationem, ſi quis demonum præſtigiis, quicquid id eſt, aſſcribere fortaſſis vellet: At præſtigiis diaboli quid clavus ob eſt?

§ 24. Hic unico verbo lectori æquo & prudenti ex Ariſt. 1. de Cœlo cap. 6. ſatisfecero. Fieri nequit, quod non poteſt eſſe factum, inquit ille. Num vero in omnibus ſuis narrationibus ſit credendum

dum Saxoni Grammatico, in ſimilis fidei hiſtoria à me confutata demonſtravi lib. III. cap. 15. Accedat & teſtimonium Cardani docti & inſignis philoſophi, qui poſt enarrationem de Duffo rege ex Boëthio hiſtoriographo repetitam lib. xv. cap. 80. de Varietate rerum, ſuam ſubjungit ſententiam de quibuſdam hiſtoriarum ſcriptoribus in hæc verba: Quæ Boëthius refert, condendæ hiſtoriæ haud jucundæ non ignavus author, alliciendi lectores cauſa conſcripſit: ut quos Scythica facta, moreſque, tum regionis deſcriptio non delectarent, fabulæ ſaltem tædium minuerent. Neque id vitioſum hiſtorico: ſed ubi hiſtoria per ſe ſterilis eſt, licet eam jocis ac fabulis exornare. Quamobrem & jure ab his T. Livius abſtinuit, & Herodotus juſte damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur.

Lib. 11. hiſt. Scotorum.

§ 25. Cæterum qui in hanc tecum palæſtram progredi, & producta hæc tuorum myſteriorum arma eripere tibi volet, ad primum concides amplexum, cum anilium fabularum fulcris præter mentem, mea quidem opinione, nitaris. Hanc profecto pertinacem contra mea ſcripta, animi inſolentiam non poſſum non mirari in tam celebri philoſopho & viro principe. Quis leviter veræ philoſophiæ rudimentis initiatus, tibi hanc mortui & vivi cum cane & equo contumulationem eo modo peractam conſentiat? Quis catechumenus, religionis Chriſtianæ elementis ſaltem perfunctorie imbutus, Aſuiti noctibus redivivi mordacem colluctationem, cum Aſmundo fideli amico in ſpecu habitam, affirmare auſit? Quis ſtolidi ſenſus ſpiritum Aſuiti (ſic enim habet carmen) vel etiam ipſum Aſuitum, ſi ita voles, ab inferis miſſum, dentibus alipedem canem & equum in ſepulchro voraſſe, & amiciſſimi lævam avulſiſſe aurem, deinde caput Aſuiti in ea monomachia ſubterranea abſciſſum, & corpus ejuſdem perfoſſum crediderit? O quantum eſt in rebus inane? quam credula mens hominum, & arrectæ fabulis aures? Cur quæſo Scalichi Pauſaniæ teſtimonium præteriiſti, quod eodem loco ex Delphorum interpretibus acceptum, intertexuit Agrippa? Eſſe videlicet dæmonium quoddam infernum, quem Eurynomum dixerunt, qui mortuorum carnes abſumeret & devoraret, ita ut vix nuda relinquerentur oſſa. Spiritum aliquem terreſtri alimento cibari, & propterea carnes devorare, nemo niſi mentis luxatæ, Pauſaniæ, Agrippæ, aut tibi concedat. At quis, Deus bone, Delphorum interpretibus fidem derogarit?

§ 26. Si

§ 26. Si inſuper tu fidem nobis feceris, mortuorum manes vel animas in corpora putredine & ſqualore deformata remeaſſe, & ad uxores hæc ſic ingreſſa, cum eiſdem libidinem exercuiſſe, neceſſario hos homines verè revixiſſe ſequetur. Nam ad illius actus perfectionem neceſsario requiritur verus ſanguis, ſpiritus, caro, nervi, tendines, & reliqua organa huic deſtinata merè viva: quinimò homo ipſe non modo vivus, ſed & cujus valetudo non ſit omnino labefactata. Si itaque revixerint, & matrimonium concubitu coluerint, contra hos injuria ſunt latæ leges: ſi non revixerint, quorſum in mortuos ſtatutæ leges? quorſum defuncti cor clavo transfigendum? Sed leges ex informatione ſiniſtra promulgatæ, nequaquam parem cum bene conſtitutis merentur exiſtimationem. Atqui ad hiſtoriarum antiquitus creditarum prærogativam confugis. Verum ſi vetuſtatis ratione quibuſvis narrationibus ſit credendum, tibi examinandam non Apuleii metamorphoſim, & veras Luciani narrationes, ſed Turcarum Alcoranum offero: ſi & antiquas Chriſtianæ religionis hiſtorias requiſieris, libros Conformitatum D. Franciſci evolvendos addam. Non ſemper quis ſcripſerit, & quo tempore, ſed num vera pronunciarit, inquirendum. At mentis oculos iis hominibus, qui ſuprà enarratas hiſtorias pro veris vendicarint, præſtigiis obſcuratos eſſe, juraritt profecto quilibet etiam barbarus. Nihilominus ut fidei pondus eædem ſortiantur, ex eodem capite ſic inſtitutum proſequi non deſinis.

§ 27. Neque demum, inquit idem Agrippa, à Chriſtiana religione alienum eſt, animas multas ante univerſæ carnis reſurrectionem ſuis corporibus reſtitui poſſe: quin & multos credimus ſingulari Dei beneficio cum corporibus in gloriam aſſumptos, multos etiam vivos in infernum deſcendiſſe: audivimuſque non raro mortuorum corpora è ſepulchris per dæmones ſublata, procul dubio non in alium uſum, quam incarcerandis torquendiſque ſuis manibus. Verum ad hos corporum carceres & vincula accedunt etiam viliſſimorum & teterrimorum locorum habitacula, ubi Ætnei ignes, aquarum ingluvies, fulgurum & tonitruorum concuſſus, terrarum voragines, atque ubi regio lucis inops, nec radiorum ſolis capax, ignaraque ſyderum ſplendoris, perpetuis tenebris, & noctis ſpecie caligat. Mirum eſt, cur hîc Homeri vetuſtiſſimi Poëtæ verſus ad myſteriorum ſuorum

rum certitudinem firmandam non adjunxerit Scalichius, quos tamen Agrippa poſt verbum illud Caligat, ſic annectit: Quo apud Homerum perveniſſe fertur Ulyſſes, ubi canit:

Cymmerios fama eſt populos hîc eſſe, cavernis,
Perpetua nebula, cacaque caligine merſos,
Quos oriens nunquam, nec cum declinat in undas:
Sol videt, aterna miſeri ſub nocte premuntur.

Sed Poëtarum teſtimonia non tantam fidem in myſteriis aſtruendis mereri, facile noverat Scalichius: propterea ex Agrippa ſermonem „ ita perficit: Neque vero omnia illa inanes nugæ ſunt, quæ „ de Patricii antro, Vulcani ſpeluncis, Ætneis crateribus, Nur„ ſiæ ſpecu, multi memoriæ prodiderunt, atque quæ inibi vide„ runt & cognoverunt, teſtati ſunt. Narrant ſiquidem iſtis majora „ Saxo Grammaticus de Geruthi regia & Ogarthiloci cavo, &c. Reliquam Scalichii narrationem ex Agrippæ verbis de rerum monſtris, hîc perſequi nolo, ne lectori tædium parem, & modi limites tranſiliat propugnatio ſatis per ſe omnibus jure cognita & probata. Finita autem verborum Agrippæ repetitione, de„ cretum promulgat hic noſter Scalichius: Exempla illa rem veram teſtantur. Non certè omnia, quod manifeſtè demonſtravi.

§ 28. Verum ut majorem, non mihi, ſed Agrippæ fidem tribuat Scalichius, poſt conſarcinata in ſuis libris ſparſim quam plurima ex Agrippæ libris de Occulta philoſophia, non etiam ſemper detecto auctoris nomine, volui ipſius Agrippæ cenſuram de ſuis iiſdem libris maturiori ætate editam, ex libro de Vanitate „ ſcientiarum, cap. 48. de præſtigiis, proponere in hæc verba: De „ magicis ſcripſi ego juvenis adhuc, libros tres amplo ſatis volumi„ ne, quos De occulta philoſophia nuncupavi: in quibus quicquid „ tum per curioſam adoleſcentiam erratum eſt, nunc cautior hac „ palinodia recantatum volo: permultum enim temporis & re„ rum in his vanitatibus olim contrivi. Tandem hoc profeci, „ quod ſciam, quibus rationibus oporteat alios ab hac pernicie „ dehortari. Quicunque enim non in veritate, nec in virtute Dei, „ ſed in eluſione dæmonum, ſecundum operationem malorum ſpi„ rituum, divinare & prophetare præſumunt, & per vanitates ma„ gicas, exorciſmos, incantationes, amatoria, agogima, & cæte„ ra opera dæmoniaca, & idololatriæ fraudes exercentes, præſtigias

Agrippa cenſura de ſuis libris de occulta philoſophia.

gias & phantaſmata oſtentantes mox ceſſantia, miracula ſeſe ope- ,,
rari jactitant, omnes hi cum Ianne & Mambre & Simone Mago ,,
æternis ignibus cruciandi deſtinabuntur. Hactenus Agrippa. Plura ,,
in ſequenti Apologia. ,,

§ 29. Non contentus vero ſuperioribus in me calumniarum aculeis Scalichius, ad Auguſtinum inde confugit, recitantem, quomodo Ioannes monachus cuidam religioſiſſimæ mulieri, eundem impatienter videre cupienti, nocte in ſomnis apparuerit. Deinde
eveſtigio infert: Quid ad id Wierus, præſtigiamne dicet? Non, in ,,
quam. Cur itaq; tu ſecus ex inani quodam tuæ imaginationis præ- ,,
judicio, quid ego dicturus ſim, ſtatuis? Sed nimio contradicendi ſtudio falleris, & à veritate multum aberras. Tam ex angeli miniſterio in ſomniis poteſt apparere pio homini forma pii, quam impii ſpecies impio, dæmonis opera. At decreto præcipiti præcocique nimis, abs te citra cauſæ cognitionem condemnor hiſce verbis: Errat igitur Wierus: & poſt denuo gravius. Hactenus me vel minimi quidem errati à te convictum eſſe non agnoſco: & me præſtigiis tribuere, quod angelis Dei, &c. tribui debet, quemadmodum & quod hic contra Auguſtini mentem ſentiam, ut ſcribere non te pudet, id totum tibi pernego. Inſimulare & probare ſemper diverſa fuère. Sed quæ hæc impudentia? quæ nam philoſophiæ pars, quodnam juris privilegium eam tibi donavit licentiam, ut & actoris & judicis ſimul perſonam ſuſtinere poſſis? Cæterum num à me errores tui hîc ſint detecti, & inconditæ contrarietates tibi velut digito oſtenſæ, aliorum eſto judicium. Errare quidem me poſſe non diffiteor: ſed quod ullum tu mihi erratum vere adhuc commonſtraris, minimè fateor. Fortaſſis æquioribus multo rationibus tuos libros erroribus refertiſſimos eſſe, quod in me citra demonſtrationem malevole effutis, pronunciabunt alii, qui prius editos tuos ex autographo cum poſterioribus contulerint. Atqui in tam erudito philoſopho adeo protervam reſidere calumniandi libidinem, certè dolendum eſt. Si tam mihi pruriret calamus, ſuppeteret ocium, & aliena vitia gravius inſectari permitteret conſcientia, admodum ſanè luxuriaret orationis argumentum. Sed frivolis altercationibus longè præſtat modeſtia.

§ 30. Porrò nec alterius te denuò, Scalichi, pudet calumniæ, quam falsò impingis, dum univerſale pro particulari, aut genus pro ſpecie mihi inique immutas obtrudiſque. Si etenim te homi-

Digitized by Google

nem impudentem dico, non omnes tum homines impudentiæ inſimulo, ſed te ſolum. Scribis me lib. 1. cap. 22. dicere, præſtigias dæmonum evanuiſſe, poſtquam Evangelium neopiſti ferventius hominum mentibus inſonare cœperunt, ut ne levia quidem ejus veſtigia videantur reliqua, &c. Hic collatis meis verbis innoteſcat veritas. Ubi in hoc capite nomina diverſa dæmonum ex actionis varietate apud Ethnicos, diſtincta quoque ex officiis apud Latinos, dæmonum inde Poëticorum nomenclaturas, & dæmones familiares explicuiſſem, tandem argumenti ductu, diaboli quoddam terriculamentum, noſtratibus dictum Sibyllas albas, annumero, olim mirè apud nos famoſas, quæ tamen ardentiori Evangelii prædicatione evanuiſſent, iis verbis:

» § 31. Ludibria inſuper quædam diaboli ad noſtra ætatis crepundia, ante doctrinam Evangelii è ſuperſtitionum tenebris minus evolutam repurgatamque, in Germaniæ noſtræ locis plurimis obſervabantur, familiaria adeo, ut publicæ lemurum (albas mulieres & Sibyllas albas vernaculo ſermone appellabamus) choreæ hoc vel illo loco celebratæ narrarentur. Eratque hoc larvarum genus apprimè infeſtum puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhærentibus. Quod etſi olim erat frequentiſſimum, cum Satanæ præſtigiis nimium tribueretur, Chriſtoque ejus ſupplantatori, ac noſtro patrono unico ignavius adhærerent animi, diabolo ludente, ridente, variiſque artibus, quibus ad ſe imperitam multitudinem illexerat, impium cultum ſtabiliente: tamen poſt puriorem ferventioremq; Evangelii prædicationem mentibus hominum inſonantem, id uſque adeo evanuiſſe, eſt quod Deo gratias agamus ſummas, ut ne levia quidem ejus veſtigia videantur reliqua.

§ 32. Jam me cognitioni, obſervationi & eventui ſiſto. Teſtimonium mihi perhibebunt noſtrates, quotquot unquam de hoc ludibrio Satanico quicquam vel ſolo aliorum relatu cognoverunt. Sed octavo capite ejuſdem libri vatum diabolicorum authoritatem præcipuam manſiſſe uſque ad CHRISTUM æterni Dei filium: eoque nato, & ſuæ legationis miniſterio in terris fungente, deſiiſſe paſſim in terrarum orbe oracula & quaſcunque divinationes impias, ex Athanaſio, Juſtino, Auguſtino, Euſebio, Lactantio, Plutarcho & Plinio oſtendi.

§ 33. Scripſi & lib. 1. cap. 1. ex Geneſ. cap. 1. Deum ante viſibilem terreſtris globi creationem, prius inviſibilem cœli machinam

chinam condidiſſe, eamque ornaſſe angelis divinæ ſuæ voluntatis futuris miniſtris. Nullum hac in re meum agnoſco errorem, quem tu mihi objicis. Nam in primo ſecundi capitis Geneſ. membro, quod corollarium eſſe præcedentis declarat conjunctio copulativa, habetur, perfectum fuiſse cœlum & terram, & omnem exercitum illorum: ſub quo exercitu, vel ſi veterem malis translationem, ornatu comprehendi etiam angelos ſentio. Idem mecum cenſent veteres Theologi, teipſo teſte: uti Epiphanius lib.II. tomo 21, item Auguſtinus quæſtione ad Oroſium 21. Junilius in Geneſim: ſic & Iſidorus, Rabanus lib. I. de ſermon. proprietate, cap.5. Giſelbertus in lib. alter. cap.3. Ansbertus lib.5. cap.12. Lombardus lib.2. diſt.2. Multa in ſacris literis ex verborum conſecutione & locorum collatione erui debent: Quid enim aliud eſt, ſcrutari ſcripturas? Pædobaptiſmum tu comprobes tam expreſſo, vel, ſi potes, clariore teſtimonio. Quare valeat iſthæc tua calumniandi protervia.

§ 34. Ut porro inſatiabilem hanc concertandi libidinem magis expleas, aliud in me dicis ineptum, & nihil ad rem faciens, nec verum, & confutatione profecto indignum. His autem uteris verbis: Inquit etiam Wierus, magiam diabolicam poſt diluvium cœpiſſe: ego autem putarem, quod cum prima diaboli tentatione initium habuerit. Ubi vero Magiæ originem deſcribo lib.III. cap.3. Hæc ſunt mea in initio verba: Hujus artis originem ab angelis prævaricatoribus deducit apud Clementem Petrus lib. IV. Recogn. Deinde aliorum, puta Plinii & Juſtini ſententiis adductis, ſubjungo: Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitaſſe, vel potius propagaſſe, ut à patre diabolo haud dubie natam, ferunt alii. Inſpecto itaque libro & verbis meis, inter Scalichium & me judicet æquus Lector: uti & de exorciſmis, ubi me Waldenſium & Wiclevitarum hæreſim imitari, nullo mendacii pudore ſuffuſus, malevole aſſerit, quanquam ſecus teſtentur mea duo integra capita de exorciſmis lib.V. cap.37. & 38. Unde & dæmones vaticinari poſſent, tradidi cap. 10. lib. I. Conferantur in de rationes meæ cum Scalichii opinione, atque ut ſententia liberè pronuncietur, per me licet. Piget ſiquidem longioris confutationis adverſus objectiones adeo futiles, imo meras calumnias.

§ 35. Nunc ad Sibyllas tranſeat oratio noſtra. Ne quæſo in- *De Sybillis.*

 dignan-

dignanter feras, quod pleraſque Sibyllas Pithiis vatibus annumerarim. Verba tua iſta ſunt: „De Sibyllis, quæ Chriſti præconia „ celebrarunt, ſi dicam quod Wierus ait, reſpondebit mihi Chri- „ ſtus: Si Satan Satanam ejicit: adverſus ſe diviſus eſt: quomodo ergo ſtabit regnum ejus? Urbano admodum Laconiſmo citas adverſus me tam ſeveram ſententiam, quam tamen te more tuo fatali cum multis aliis dictis retractaturum, ſi pauxillum ſiſtas greſſum, confido. Equidem cum de impoſturis diabolicis commentabar, argumenti affinitate oportuit digito indicare, quomodo Satan, ut ſub prophetico prædictionis veræ prætextu ſua mendacia in doctiores ex inſidiis etiam ſpargeret, nonnullas excitarit Sibyllas.

Ortus Sibyllarum incertus.

§ 36. Quo minus autem Sibyllarum omnium auctoritatem acceptare poſſim, facit primum de ipſarum ortu incertitudo. Prophetarum enim & familia & patria fere, ac ubi & quando vaticinati ſunt, explicatur ad ſtabiliendam oraculorum fidem. At non pauca, quæ de variis Sibyllis ſcribuntur, aut apud fabuloſos leguntur poëtas, aut etiam ab Ægyptiis habentur, qui penitus idololatriæ inſerviebant, & vaticinia dæmoniaca ad Græcos, Romanos & poſteritatem divulgarunt. De ipſarum vero origine, & poëticorum parentum diverſitate & figmentis, non certe libet me hic eſſe diffuſiorem longioremque, velut & de incertitudine nominum & patriæ.

Sambethe.

§ 37. Ut autem Sambethen omnium primam, aliis Noha patre procreatam, aliis Nohæ nurum (quod mihi non fit veriſimile, cum illius ſine dubio aliqua in ſacris literis extaret mentio, quemadmodum aliorum liberorum Nohæ,) aliis Beroſo patre, & Erymante matre natam, ex Babylone profectam, teſte Juſtino philoſopho & martyre, præteream: cui quoque (licet Erythrææ ab aliis, à pleriſque etiam Cumanæ hæc aſcribatur) vaticinia de Chriſto tribuuntur, de regnorum mutationibus, & aliis, quorum fragmenta in Lactantio & Theophilo extant: quæ & Sabbe, Perſica, Hebræa & Chaldæa dicta.

In fine libri admonitorii gentium.

Lybica Eliſſa.

§ 38. Secundo loco Lybica, cognomento Eliſſa, numeratur, cujus meminit Euripides in Lamiæ prologo: hanc de Græcorum commentis ex Jove & Neptuni filia progenitam, à Lybicis gentibus Sibyllam cognominatam, Pauſanias tradidit. Alias haud expreſſis parentibus ortas non recenſebo.

§ 39. De

Digitized by Google

§ 39. De Erythræa præ aliis celebri nonnihil dicturus ſum: eam nimirum ex regione Erythris, velut Græcis quibuſdam placet, Delphis natam, Erythræis contra de carminum quæ reliquit ſententia, in Coryco monte ab Idæa nympha prognatam, patre Theodoro quodam paſtore, contendentibus. Sunt qui filiam Apollinis & Lamiæ eſſe affirmant, alii Ariſtocratis & Hidoles. Proprio nomine Hierophilen dictam narrant: ipſa ſibi quoque Artemidis nomen in ſuis carminibus indidit: quandoque ſe Apollinis ſororem, plerunque filiam jactitavit: quibuſdam verſibus ortam ſe matre immortali, nimirum una Nympharum, quæ Idam montem poſſidere credebantur, & patre mortali cecinit, inter quos extant hi: *Erythræa.*

Εἰμὶ δ' ἐγὼ γεγαυῖα μέσον θνητοῦ τε, θεᾶς τε
Νύμφης δ' ἀθανάτης, πατρὸς δ' αὖ σιτοφάγοιο
Μητρόθεν ἰδογενὴς, πατρὶς δέ μοί ἐστιν ἐρυθρὴ
Μάρπησσος μητρὸς ἱερὴ, ποταμὸς δ' ἀϊδωνεύς.

Hanc alii Siculam vocant, alii Delphicam, alii Sardam, alii Rhodiam, alii Libyſſam, alii Samiam, alii Clariam, nominavere. Apollodorus & Suidas tempore belli Trojani vixiſſe, & Trojæ excidium prædixiſſe ferunt: Homeri item nugas & Æneæ errores, donec menſas ambederet. Cyrillus eam 9 Olymp. floruiſſe dicit: Auguſtinus ſub Romulo. De hac ita ſcribit Hermias Platonicus, non Chriſtianus, ſuper Phædro Platonis: Αὕτη γε ἡ Σίβυλλα ἡ Ἐρυθραία, περὶ ἧς νῦν λέγει ἡροφύλη ἐκαλεῖτο ἐξ ἀρχῆς. λέγεται δὲ αὐτὴν εὐθὺς προελθοῦσαν προσειπεῖν ἐξ ὀνόματος ἕκαστον καὶ ἔμμετρα φθέγξασθαι, καὶ εἰς βραχὺν χρόνον πλήρη εἶδος ἀνθρώπου λαβεῖν. Hæc ipſa Sibylla Erythræa, de qua nunc loquitur Plato, à principio Erophile vocabatur.

§ 40. Ferunt autem eam continuo, ut edita eſſet, appellaſſe unumquemque proprio nomine, verſuſque numeroſos elocutam, brevique in perfectam hominis ſpeciem evaſiſſe. Adoleſcentula νεώκορον egit in templo Apollinis Smintheos, & ſomnia quæ in templo Hecates excubantibus objiciebantur, explicuit. Hujus amore captum Apollinem literarum monumentis proditum eſt, & ei poſcendi quod vellet, arbitrium dediſſe. Illa hauſtis pugillo arenulis, tantundem vitæ propoſcit. Id fieri poſſe reſpondit Apollo, ſi Erythræam, in qua habitabat, inſulam relinqueret, eandem nunquam reviſura. Venit igitur Cumas, ubi defecta viribus, vitam in

in ſola voce retinuit. Quod ubi cives illius cognoviſsent, incertum invidia, an commiſeratione, ei epiſtolam creta antiquo more ſignatam miſerunt. Illa autem viſa terra patria, in mortem reſoluta eſt. Ita vati ſuæ verba dedit Phœbus. Unde nonnulli hanc eſse dicunt, quæ Romana facta conſcripſit, quod incenſo Apollinis templo, inde Romam allati ſunt libri, unde hæc fuerat. Virgil. 6. Æneid.

Olli ſic breviter facta eſt longæva ſacerdos.

Ovidius 14. Metam. fabulam paulo aliter recitat, ubi Sibyllam loquentem inducit his verſibus:

Lux æterna mihi cariturąque ſine dabatur,
Si mea virginitas, &c.

§ 41. Si quæ hanc ſecutæ ſunt ordine recenſere vellem, eas omnes non fuiſse imbutas Spiritu S. intelligerent docti & pii, nullius malevolentiæ ſtimulo contra Wierum incitati: ſed non eſt noſtri inſtituti.

Cumana. § 42. Subjungam adhuc Cumæam ſeu Cumanam ex Cuma, nomine proprio Amaltheam ſeu Herophilen & δημώ appellatam, Jovis & Lamiæ Neptuni filiam, quam Virgilius Deiphoben Glauci filiam facit. Hæc novem oraculorum libros dicitur obtuliſse certo pretio regi Romanorum Tarquinio priſco, ac pro eis trecentos

Lactantius, lib. 1. cap 6 de falſa religione.

poſtulaſse, teſte Lactantio, philippeos: regemque aſpernatum pretii magnitudinem, & deriſiſse mulieris inſaniam: illam in conſpectu regis tres combuſſiſse, ac pro reliquis idem pretium poſtulaſse: Tarquinium multo magis mulierem inſanire putaſse: Quæ denuo tribus aliis exuſtis, cum in eodem pretio perſeveraret, motum eſse regem, ac reſiduos trecentis aureis emiſse: quorum poſtea numerus ſit auctus, Capitolio refecto, quod ex omnibus civitatibus & Italicis & Græcis, præcipue Erythræis, coacti allatique ſunt Romam, cujuſcunque Sibyllæ nomine fuerunt. Et nos, inquit paulo poſt Lactantius, confuſe Sibyllam dicemus, ubi teſtimoniis earum fuerit abutendum. Tres autem illos libros arcæ lapideæ incluſos, ſepoſitoſque in templo Iovis Capitolini loco ſubterraneo, magna cura juſſiſse cuſtodiri Tarquinium, ſcribitur, ubi & aſservatos ajunt ad Cornelium Syllam uſque: quo tempore, cum incendio Capitolium conflagraſset, ſimul perierunt. Suetonius ad Auguſtum uſque manſiſse incolumes, & ſub baſi Palatini Apollinis cum Martiorum vatum & Bagoes Nymphæ carminibus conditos ſtetiſse, auctor eſt. Ad eos quaſi ad oraculum, quindecim

cim viros adiiſſe, cum dii immortales publice conſulendi eſſent, narrat Gellius lib. 1. cap. 19.

§ 43. Quis Chriſtianæ mentis, hoc Sibyllæ factum probaverit? Quis eam Spiritus Sancti numine afflatam conſcripſiſſe novem divinorum vaticiniorum libros, & miſſæ divinitus vati licuiſſe inuſitato pretio illa Spiritus Sancti dona vænundare affirmarit? Cum ea redimere cupiens Simon, illud à Petro reſponſum tulerit: Pecunia tua tecum ſit in perditionem, qui donum Dei exiſtimaſti pecuniis parari. Cum etiam Chriſtus ſuos diſcipulos in prædicationis miniſterium ablegaret, eiſque Spiritus Sancti dona dediſſet, poteſtatem nimirum adverſus ſpiritus impuros, quos ejicerent, & ſanarent infirmos, leproſos mundarent, mortuos ſuſcitarent: illud ſimul mandatum ſubjunxit: Gratis accepiſtis, gratis date. Prophetiam vero donum eſſe Spiritus Sancti, docet Paulus 1 Corinth. 12. Si igitur oraculorum cœleſtium myſteria continuerunt novem illa volumina, non temere, ſed neceſſario in mortalium uſum divinitus haud dubie promulgata fuere: Quorſum ergo à prophetide ipſa eveſtigio comburuntur? Ob denegatam poſtulatæ pecuniæ ſummam, ob auri ingentis aucupium. En quanta Spiritui Sancto ſit injuria? Quam enormis blaſphemia? Quid commodi ab illorum exuſtione acceſſit? Si veræ prophetiæ fuerint, à multis erroribus, peccatis, & potiſſimum idololatriæ contagio dehortari & avertere potuiſſent. Sed ubi exemplum? Ubi ab ullo vate auditum? Libri quidem execrationum comportati ex Pauli prædicatione exurebantur Epheſi: at hoc quid cum illo facinore? Conſervari poterant debuerantque libri, ſi tam abſconditum divinæ voluntatis theſaurum, qualem vere propheticum judico, incluſerant. Si itaque hæc Sibylla oracula conſcripſerit, & inauditum poſtularit pro iis pretium, eoque negato tandem ea flammis perdiderit, illam fuiſſe Dei ſpiritu ductam, non mihi ſit veriſimile: divinitatem & quandam cœlitum ſocietatem nobiliſſimam Sibyllæ ex fœminis cum Plinio tribuat, cuicumque libuerit: eandem ſimul apud Græcos Melampodi, apud Romanos Martio aſcribat.

Act. 8. *Matt. 10* *Act. 19.* *Plin. l. 7. cap. 33.*

§ 44. Demonſtrata primum Sibyllarum ortus incertitudine, accedit & vaticinandi ratio revera non prophetica, quæ profecto talis eſt, ut qui divinam dixerit, hunc Spiritui ſancto oraculorum certorum authori unico inſultare exiſtimarim. Quædam etenim *Vaticinandi ratio Sibyllarum.*

ſua fundentes vaticinia, furibundos geſtus, deformitatum fœdiſſimarum plenos uſurpaſſe commemorantur. Hoc & Plutarchus non diffitetur in libello, quem inſcripſit, Cur Pythia metricè reſpondere deſierit, inquiens: σίβυλλα δὲ μαινομένῳ σόματι, καθ' ἡράκλειτον, ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα, καὶ ἀμύριστα φθεγγομένη, χιλίων ἐτῶν ἐξικνεῖται τῇ φωνῇ διὰ τὸν θεόν. Sibylla vero, ait, ore furenti, juxta Heraclitum, loquens, incompta, inordinata, irridenda, voce ſua ſuperavit annorum millia Deo afflante. Et hanc fuiſſe mirè celebrem nobilemque Erythræam ob vitam tot annis in ſola voce retentam, ex ſuperiori explicatione manifeſtum eſt. Accedet & Ciceronis teſtimonium 2. de Divinat. Sibyllæ verſus obſervamus, quos illa furens fudiſſe dicitur, quorum interpres nuper falſa quædã hominum fama dicturus in Senatu putabatur, eum quem revera regem habebamus, appellandum quoque eſſe regem, ſi ſalvi eſſe vellemus. Et Virgilius de Cumana loquens, cui mos erat, atteſtante Varrone, in palmarum foliis oracula conſcribere, ſic inquit 3. Æneid.

Inſanum vatem aſpicies, quæ rupe ſub ima
Facta canit, foliiſque notas & nomina mandat.

Sexus Sibyllarum. § 45. Num adhæc in genus fœmineum habenda ſit quæſtio in hac controverſia, iſta videndum occaſione, quod hic ſexus ſit ſimplicior, imbecillior & dicacior, nec ita inſidias & aſtuta conſilia cavere poſſit, & propterea dæmonum fraudibus convenientior obſequentiorque, quemadmodum prolixius libro VI. cap. 6. oſtendi. Ejuſmodi autem organa citius cooptare ſolet millcartifex, cum veris falſa, divinis terrena miſcere ſtudet, futurorum eventuum denunciationes addens, ut avidius cuncta indiſtinctè non ſolum populus novitatum cupidus, ſed & doctiores amplectantur. Quorumdam ſiquidem oraculorum Sibyllarum autoritas inde apud Ethnicos uſqueadeo crevit, ut experiri aliquid, vel incipere, niſi illis prius ſalutatis ac conſultis, haberetur nefas: nam tanquam à Deo cœlitus emiſſa ob prædictiones, quibus interim aliq plerunque ad ſtabiliendum idololatriæ gentilitiæ ornatum adhærebant, cenſebantur. Hinc & tantus earum cœtus apud diverſas celebratur gentes, ut verorum Dei prophetarum ab Eccleſia probatorum receptorumque numero non ſit inferior: librorum autem vatidicorum ſupellectile, ut ſcribitur, longe eoſdem poſt ſe reliquerit. Nec id mirum, cum genuinos ſemper numero vicerint mendaces diaboli vates, quemadmodum liquet ex libro III. Reg. capi-

capite 18. Ubi unico Eliæ Dei prophetæ res fuit cum quadringentis quinquaginta prophetis falſis.

Doctrina Sibyllarum.

§ 46. Præterea doctrinæ exiſtimationem non immerito elevare debent figmenta de Saturno, Titane, Japeto, Junone, Venere, Dione, Jove, Neptuno, quæ certè mihi ſpiritum divinum ſapere non videntur: eorum tamen meminit Sibylla lib. III. oraculorum. Huc facit & Ciceronis teſtimonium de Aruſp. reſponſis: Ne hoc quidem tibi in mentem veniebat Sibyllino ſacerdoti, hæc ſacra majores noſtros ex libris veſtris expetiſſe? Hinc pleraque gentilium ſacra ex Sibyllarum ſcriptis originem traxiſſe, indubitate conſtat. Multa item referunt Sibyllarum libri de Chriſto, Ioanne Baptiſta & aliis, quæ potius à Græcis tranſcripta ex Evangeliſtis, poſtquam facta fuêre, quam Sibyllarum ſcriptis prædicta, non temere affirmarit, qui in receptorum vatum prophetiis de eiſdem perſonis & rebus ſit verſatus. Tam ſiquidem ſingula cum omnibus circumſtantiis nude & explicite ob oculos in Sibyllinis libris ſunt poſita & depicta, ut tenebras eſſe noſtrorum prophetarum ſcripta cum illis collata, quis dixerit. Sic evangeliſtæ juſtius dicendæ eſſent, quam vates. Nec parum authoritatis propheticæ derogat Sibyllinis oraculis, quod nuſquam in univerſo novo Teſtamento, horum vel nominis Sibyllarum meminerit ſive Chriſtus, ſive apoſtoli: cum tamen ab iiſdem allegentur alii prophetæ expreſſis nominibus: recenſeantur & eorum teſtimonia paſſim, quemadmodum Matth. 1. Luc. 1. ex Eſai. 7. Matth. 2. ex Ioël. 7. Mich. 5. Oſeæ 11. Matth. 3. Lucæ 3. Eſai. 40. Matth. 4. Eſaiæ 9. Matth. 8. Eſai. 53. Matth. 9. Oſeæ 6. Matth. 11. Mal. 3. Matth. 12. Eſai. 42. Matth. 13. Eſai. 6. Pſalm. 77. Matth. 15. Marci 7. Eſai. 29. Matth. 16. Ionæ 2. Matth. 21. Zach. 9 Eſai. 56. Ierem. 7. Pſalm. 8. 117. Matth. 24. Marci 13. Dan. 9. Matth. 26. Mar. 14. Zach 13. Matth. 27. Pſ. 12 22. Marc. 1. Mal. 3. Eſa. 40. Actor. 1. Pſal. 68. 109. Act. 2. Ioël. 2. Pſal. 15. Act. 7. Amos 5. Eſa. 66. & aliis ubique multis locis.

§ 47. Quod vero Sibyllarum ſententias citarunt quidam veteres, idipſum non modo Chriſtianæ religionis homines fecêre, ſed & Ethnici. Ita D. Paulus quoque in teſtimonium vocat poëtam Epimenidem lib. de oraculis, alii ad Callimachum Cyreneum referunt: Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri: ad Titum cap 2. & in Act 17. Aratum Poëtam in Phœnomenis contra Athenienſes allegat. Quos præterea Lactantius citat verſus de

Chriſto Sibyllinos, ſi non falſo Sibyllis tribuuntur, cum non legantur in octo libris Græcis carminum Sibyllinorum, conſentaneum eſt fuiſſe acceptos à patribus, quibus doctrina de filio Dei illuxerat. Quilibet etenim videtur Sibyllis affinxiſſe illis temporibus apud Ethnicos, quicquid à ſanctis patriarchis, patribus, vel etiam prophetis collectum & ſcriptum forte ac conſervatum repperiretur. Vatidicas interim quaſdam etiam fuiſſe mulieres, Sibyllas nuncupatas, quæ vel divino ſpiritu incitatæ ſcripſerunt quædam, vel a piis majoribus acceperunt, credibile eſt. Ejuſmodi nonnulla producuntur Sibyllarum carmina, patrum doctrinam reſipientia: ut ſunt quæ cum Decalogo congruunt, de fugiendis idolis, homicidiis, adulteriis, inceſtis, libidinibus, furtis & mendaciis. Quæ à poſteriore ætate neglecta, dicuntur à Phocylide aliqua ex parte collecta eſſe, & ejus nomine in populo deinde repetita.

Sibylla unde dicta.

§ 48. Sibyllæ ſiquidem nomen generale uſurparunt diverſæ mulieres vatidicæ. Suidas ut Romanam vocem celebrat, Græci Æolico ſermonis genere dictam volunt, ὡς σιῦ βυλλὼ vel βυλλαίαν, quaſi Jovis aut Dei conſilium vel conſiliariam, σιὸς pro διὸς poſito. Sunt & qui Hebræam quærunt originem à Kabala quarundam literarum mutatione; voce à verbo Kibel formata: quemadmodum & Sambethen ex Sem & Iaphet compoſitam aſſerunt, & non tam ad perſonas, quam doctrinam à ſanctis patribus acceptam referunt. Anxie autem hac de re diſputationem ingredi longiorem nolo: ſatis eſt indicaſſe, quod noſtri eſt inſtitui, quarundam Sibyllarum oracula à Dei ſpiritu non promanaſſe, nec omnes hoc nomine celebres eodem cœleſti ſpiritu eſſe agitatas.

Miracula Sibyllarum.

§ 49. Si earundem miraculis quid hic peculiare aſſeribendum eſſe quis contendat: reſpondeo, iis ſæpe aliquid ad idololatriæ ethnicæ, vel alterius infidelitatis confirmationem fuiſſe mixtum. Extat exemplum in Plinio de Viris illuſtribus: Annibale, inquit, Italiam devaſtante, ex reſponſo librorum Sibyllinorum, mater Deum ex Peſſimonte accerſita, cum adverſo Tyberi veheretur, repente in alto ſtetit.

Vita & mores Sibyllarum.

§ 50. Si quis vitam & mores ſpectet cum ad prophetiarum myſteria promulganda ſelectos ſemper homines ſibi delegerit Deus, inculpatorum morum magiſtros, vitæ innocentia, rerum peritia, ſpiritu, fervore & animi conſtantia illuſtres & prorſus admirabiles:

les: qualem de ſe ædat confeſſionem Sibylla in ſecundo lib. oraculorum, ubi impiorum pœnas, & bonorum præmia prædixit, hic ex Latina translatione ſubjungam. Ita loquitur:

Eheu me miſeram, quid me illo tempore fiet?
Quæ demens omnes peccatis exuperarim,
Neſcia conjugii, laudandæ neſcia mentis:
Quinetiam, locuples cum vir meus eſſet, egenos
Ædibus excluſi, fecique nefanda ſcienter.
Tu me Servator tortoribus eripe diris,
Quamlibet infamem conſpurcatique pudoris.

§ 51. Si vaticiniorum multorum fidem contentioſius urgeas, prædictionibus indubitatis me nunquam derogaſse dico: ſed ob res non ſanas hinc inde à pleriſque Sibyllis admixtas, recipere cunctas indiſcriminatim, nequeo. Eam etenim eſse mentiendi artem non ignoras, ut ſi quis ſuis vanitatibus fidem conciliare velit, non ſemper mentiatur, ſed quandoque vera interſerat. Ita diabolus, etiamſi pater ſit mendacii, tamen pronunciavit verum, quando Evæ dixit: Deus novit, quod ipſo die, quando comederitis de Geneſ. 3. fructu ligni vetiti, aperientur oculi veſtri, eritiſque ſicut dii, bonum & malum ſcientes. Quando Sauli ſub forma defuncti Samue- 1 Reg. 28 lis evocati, præſagiebat ipſius & filiorum mortem, & caſtra Iſraëlitica traditum iri à Domino in manum Palæſtinorum poſtero die: quando Chriſtum teſtabatur filium eſse Dei: quando ex Pſalmis Marci 1. Luca 4. proferebat: Angelis ſuis mandavit de te, & in manibus tollent te, Pſal. 90. ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quando ex Pythia Matth. 4. Marci 1. puella, de Paulo & Barnaba clamitabat: Iſti homines ſervi Dei Luca 4. excelſiſſimi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis. Item illud Act. 16. ipſius reſponſum: JESUM novi, & Paulum ſcio: vos autem qui Act. 19. eſtis? Item: Quid rei nobis tecum eſt JESU fili Dei altiſſimi? Matth. 8. Veniſti huc ad cruciandum nos ante tempus. Non autem mirum eſt, eundem potuiſse futuros prædicere eventus, qui prophetas noverat, qui patriarchas audierat concionantes, qui ante lapſum æternitatis ſecreta quadantenus noverat, qui aliquot millium annorum experientiam habebat, qui promiſſiones è patribus intellexerat, qui Adami delictum virginis partu expiari debere facile præſciebat ex omnium promiſſionum prima in tertio capite Geneſ. facta, dein ex Eſaiæ 53. aliiſque locis quamplurimis.

Iiii 3 § 52. De

Digitized by Google

§ 52. De Sibyllarum vero oraculis ſi meam adhuc demonſtrationem mordicus recuſus, Auguſtinum Steuchum epiſcopum Kiſamum, abſtruſioris doctrinæ authorem non obſcurum, nec pœnitendum, poſtremo adducam, qui poſt reliquum contra vetitas prædictiones argumentum, de Sibyllis hoc infert decretum: Balaham fuit filiis Iſraël propheta eo modo, quo Mercurius Triſmegiſtus apud Ægyptios, & Sibyllæ apud alias nationes: qui tametſi vera pleraque cecinerint, idololatræ tamen & dæmonum cultores fuere. Huc accedat quoque F. Sixti Senenſis ſententia in Bibliotheca ſancta: Nominantur, inquit, præter alias celebres Sibyllas & multæ Sibyllæ, Sardica, Rhodia, Sicula, & aliæ plurimæ, quas Ambroſius in Comment. primæ ad Corinth. Autumat malo & improbo ſpiritu arreptas. Ariſtoteles vero in 30. ſectione Problematum, eaſdem atræ bilis æſtu circa mẽtis ſedem ſuccenſo exagitatas demonſtrat. Cornelius Tacitus ſcribit, Auguſtum, quum ſuis temporibus multa vana ſub nomine Sibyllarum oſtenderentur, juſſiſſe, conquiſita Samo, Erythra, Ilio, Africa, & per Italicas colonias carmina intra certum diem ad præfectum urbis adferri, & judicium cenſuramque quindecim virorum adhiberi, ne haberi privatim liceret, quod jam à majoribus erat cautum. Hæc poſt quadringentos annos carmina Stilico, Honorii Cæſaris ſocer, concitaturus in generum ſub hujuſmodi occaſione ſeditionem, prorſus curavit aboleri. Quod facinus Rutilius Claudius non tacuit, dicens:

Lib. 2. tom. 1. pag. 216.

Nec tantum Geticis graſſatus proditór armis,
Ante Sibyllinæ fata cremavit opis.

Sed ne ultra clepſidram, hic receptui cano. Num ego jam princeps Scalichi, tuos errores & præſtigias reddiderim illuſtriores, quam tu meas, judicium penes lectorem benevolum eſto.

§ 53. Equidem inſpecto primum tuæ magnificentiæ ſcripto, nihil ad hoc reſpondere decreveram, quæ veritatem in ſui propugnationem ſatis protentem, à meis ſtare partibus confiderem: verum ne quod faſtuoſus tituli tui apparatus, præjudicium veritati apud vulgus pareret, atque confidentiam tibi augeret ſilentii noſtri modeſtia: quin ut & illi, apud quos ante editum tuum Epiſtemonem, triumphum in Wierum exclamaſſe videbaris, intelligerent, num tantum myſterii in mentis tuæ aditis foveas, quam fronte polliceris, reſpondere fuit viſum conſultius. Forte & malam nihil dicendo apud te contradictionis ſtudioſiſſimum inire potuiſſem

gra-

gratiam. Jam ex hac collatione magis innoteſcet, alter alteri: unde & Wierum nunc albo tuorum inſcriptum iri ſpero.

Adverſus Leonis Suavii calumnias.

QUum bellum ante annos aliquod diabolo ejuſque clientelæ in meis libris de Præſtigiis dæmonum palam denunciarim, nec temere aut fruſtra hoc certamen tentarim cum mundi hujus Monarcha, neſcio quo meo fato ſit factum, ut ſuſcepta inde non infeliciter propugnatione cum principe de la Scala, jam Leonem Gallum peregrinum odioſe mihi excitarit oppoſueritque Rex ille ſuper univerſos filios ſuperbiæ, noſter adverſarius, qui ut leo rugiens obambulat, quem devoret inquirens. Enimvero nullo à me irritatus modo, mordicus tamen in me irruit. At quis cum tali Leone congredi auderet, qui tanquam Teucer ſub clypeo ſeptemplici, ſe magnifica & terribili inſcriptione oſtentat? Ejusmodi certe monſtroſa ſpecie neutiquam terreor, nec acceptare cum Leone monomachiæ leges recuſo, quippe qui cum primo omnium virulentiſſimo ſerpente luctari, aſpides & baſiliſcos oppugnare, atque Leones draconeſque conculcare fuerim illæſe conatus.

§ 2. Sed age mi Suavi, undenam in me rugiendi tantopere occaſionem inveſtigaveris, mihi prius fateri velim, quam in arenam progrediamur: eritne ea, quod Theophraſti Paracelſi patrocinium ſuſceperis, nec Wiero Medico in ſua functione cum ipſius paradoxis omnino convenire ſentias? Quid igitur dentis Theonini aculeis quoque mordicas præter reliquos, eruditum Paracelſi Germani diſcipulum, & Chymicæ artis mire peritum Gerardum Dorn, quem natione Germanum in transferendis Paracelſi libris in linguam Latinam, tu Gallus & noſtræ linguæ prorſus ignarus, palam calumniatum ſpinis configere audes? Quod tamen minus videbitur mirum, ſi id verum eſt, quod tibi in fauces retorquet Gerardus ille, te nimirum & ipſum criminari Paracelſum, & mendacii inſimulare: hocque defendit in Apologia in lucem edita, & libris artificii Chymici adjuncta cum ejuſcemodi inſcriptione: Veneni quod (neſcio quis) Leo Suavius ſub J. G. P. velamine latens, in Theophraſticos evomere conatur, proprium in pectus ejus per Gerardum Dorn apologetica retorſio.

§ 3. In

§ 3. In hac profecto errorum & vitiorum, quæ à viro bono quam alieniſſima eſſe decet, non accuſaris leviter. Oſtendit, cum te diſcipulum Theophraſti, & ejuſdem doctrinæ interpretem, & hujus ſupercilii præſumptione de ea compendium conſcripſiſſe jactites, te nihil minus quam Paracelſi mentem intelligere, & auctoritate Gebri non intellecta falſitatis arguiſſe Theophraſtum præceptorem: propterea & laudem ex aliorum contemptu venari aſſerit, nec progenuino Paracelſi diſcipulo te agnoſcit: ſed Chymicæ artis imperitum nuncupat, larvatumque Philoſophaſtrum & Pſeudophraſtiſtam. Inter calcinationem & ſublimationem, quæ profecto admodum diverſæ ſunt, non diſtinguis. Caput mortuum Chymicum interpretaris alembicum, cum maſſam ſignificet fæcum in fundo retortæ vel cucurbitæ poſt extractum liquorem relictarum. Tincturas Paracelſi falſo nuncupas confectiones, quæ res compoſitæ ſunt, cum illæ ſint materiæ ſimpliciſſimæ à craſſioribus corporibus ſeparatæ, ut facilime penetrent, quemadmodum ſpiritus. Quid veri tuis inſit ſcholiis, eluceſcet, ſi quæ Paracelſus de extractione tincturæ auri ſcribit, legantur. Has autem literas I. G. P. mihi explicuit illuſtriſſimus princeps Chabaneus Ioannes Vidammus Carnutenſis, philoſophiæ abſtruſioris indagator ſolertiſſimus, & pietatis eximiæ vir, nomenque reddidit, nimirum Ioannes Gorctius Pariſienſis.

§ 4. Scribis adhæc, poſt aurum antimonii tinctura uſum fuiſſe creberrime Paracelſum, ut ipſe teſtatur, in morbis extremis & deploratis: Uſurpaſſe & Laudanum vel Ladanum, quod ſecretum ſuum ſingulare nuncupat: atque à te explicatur, quaſi ſit velut gummi arboreum, ſed è rore. Quanquam hoc ex Medicorum libris tranſcriptum huc tranſtuleris, Paracelſus tamen ejuſdemque aſſeclæ nihil minus per Ladanum, quam Medicis vulgo cognitum, ſignificant: ſed eximium aliud compoſitum, cujus & mihi præparatio non eſt incognita.

Ladanum Paracelſi.

§ 5. In ſcholiis in cap. 4. de Epilepſia, legitur: Præterea occiput inunctum balſamo Eleniis (lego, de Eleniis, ſcribis) in vehementiſſimo paroxyſmo: helenium herba eſt nota, ſubjungis. Sed helenium vel enulam non hic intellexiſſe Paracelſum judico, verum potius liquorem ex recenter enaſcente animalis alces, Germanis elent dicti, cornu extractum, quem & penes me habeo ex Pruſſia allatum, hicque ſingulariter laudatum: vel alium ex ejuſdem ungula

ungula in hoc affectu mirè commendata, præparatum, ob nominis affinitatem opinari malo: at nihil in illis nominum tenebris affirmare velim: quanquam etiam non ignorem, quendam Paracelſi diſcipulum Phedronem ſuo cuidam libello inſcripſiſſe titulum, Eleenus ſive perfecta epilepſiæ curatio. Hæc certe in Leonis gratiam obiter interſero præter inſtitutum, dum in foliis ipſius Compendii Theophraſticæ doctrinæ & ſcholiorum, vertendis ea fuerunt obvia. Si quidem extra limites noſtro certamini, ubi me adorſus es, præſcriptos digredi nolo: quanquam ibi rei bene gerendæ campus offeratur: At infructuoſæ pugnæ inſolentiam averſatur noſtra ætas. Verum ex ungue Leonem ut quis cognoſcat, oſtendere adnitar. Quæ hactenus dixi, eo referenda, ut videatur ſaltem, unde tam impudens in me dentes ſtringendi libido inceſſerit, quum ne à graviſſimo quidem medico & ſubtiliſſimo philoſopho, ut ipſe nuncupat, ſuo ipſius præceptore, quem nec intellexit, nec à doctiſſimis ejuſdem ſectatoribus, ut interim alios ſummos & celeberrimos prætercam viros, abſtinuerit: ſed in quemvis non ita obvium, at ſtudio quæſitum undiquaque, inſilierit. Hæc autem inſignis Leonis inſolenter furentis protervia magis eluceſcet, ubi inconditum in me rugitum promulgavero.

§ 6. Mihi inconſtantiæ crimen impingis, quod Agrippam aliquando laudem, aliquando non. Hic ſane teipſum conſtituo judicem, quippe qui in tuo libello lucubrationes noſtras laude aliqua dignas agnoſcis, interim & tuas in eaſdem criminationes non prætermittis: Hippocratem, Galenum & Avicennam alias honore proſequeris, & quidem non immerito, rurſus alio loco cavillarum morſibus impetis. Age vero, tune cuncta Agrippæ ſcripta erroris nebulis carere affirmas? Vix negare audes: quanquam illius teſtimonium locis multis ſit obvium in adytis tuorum myſteriorum penetrandis, & magnalibus perveſtigandis, ex occultæ Philoſophiæ libris. At de hoc ſuo magiæ abditioris ſcripto, cujus tu fidem tantopere prædicas & amplecteris, quid ille ipſe ſentiat, ex præfatione in eoſdem libros ad Lectorem accipe: Quod ſi quæ repereritis, ait, quæ vobis non placeant, mittite illa, nec utimini: nam & ego vobis illa non probo, ſed narro. Fateor præterea, magiam ipſam multa ſupervacanea, & ad oſtentationem curioſa docere prodigia: ſimul hæc ut vana relinquite. Item multa inſuper Platonicorum cæterorumque gentilium philoſophorum pla-

cita ſecuti ſumus, ubi inſtituto noſtro ſcribendi ſuggerebant argumentum: ideo ſi alicubi erratum ſit, ſive quid liberius dictum, ignoſcite adoleſcentiæ noſtræ, qui minor quam adoleſcens hoc Opus compoſui, ut poſſim me excuſare, & dicere: Dum eram parvulus, loquebar ut parvulus, ſapiebam ut parvulus: factus autem vir, evacuavi ea quæ erant parvuli: & in libro noſtro de Vanitate ac incertitudine ſcientiarum hunc librum magna ex parte retractavi. Et in fine: Quapropter iterum nunc quæſo te candide lector, ne de præſenti tempore editionis iſta libres: ſed veniam des curioſæ juventuti, ſi quid forte ſecus quam placeat, in iſtis deprehendes. Hactenus Agrippa.

§ 7. Palinodiæ autem verba ex dicto libro de Vanitate ſcientiarum leges in priori mea Apologia adverſus Paulum Scalichium. Qua nunc audacia à me probabitur, quod ab ipſo retractatum eſt auctore? Injuriarum actionem in me jure inſtituendam mererer, ſi ſecus, quam auctor ipſe vult, teſtarer. Atqui tantum abeſt, ut ad ullius cavillationis Agrippæ occaſionem hæc ex eodem repetam, quo etiam ad ipſius laudes, quas extra controverſiam meretur maximas, hoc ſubjungendum ratus fuerim, quippe qui curioſæ juventutis haud levè exercitium, nec ingenii vulgaris egregium ſpecimen oſtenderit: & ipſe Tritemii, ut ais, diſcipulus, conſcius de ſuis ſtudiis in ætate maturiori, ubi judicium accrevit, libere fateatur quod res eſt, & quantum ejuſmodi narrationibus & myſteriis ſit tribuendum fidei, ingenuè explicet, & candide præmoneat. Et certè nota eſt non obſcura philoſophi haud præfracti in propugnanda opinione ſemel evulgata, velut irrevocabili decreto, ſed integerrimi, ac viri ſane pii & vere Chriſtiani. Nec deeſt exemplum tum apud alios, tum ipſum Auguſtinum, qui ſibi in ſuis ampliſſimis ſcriptis credi non vult, ſi quæ doctrinæ Apoſtolicæ minus conſentanea deprehendantur, & quem propterea etiam Retractationum libros conſcripſiſſe non puduit.

§ 8. Verum qua fronte tu fallaciter, me in Agrippa magiam probare, & aſſentationis meæ ratione dixiſſe, quartum de occulta philoſophia librum falsò ejuſdem manibus inſcriptum eſſe, effari audes? Ubinam hoc probavi, ubinam aſſentatus ſum? Nónne te tui, mendaciſque linguæ pudet? Non autem hic eſt, quod me magnopere torqueam, ut à tuis vindicer unguibus, cum & hunc

hunc noſtrum præceptorem craſsè nimis præter Gallorum morem falſitatis arguas, iis verbis: Una quæque pars auri aurum eſt, quamvis ſpiritum quendam ejus extenſinum extraxiſſe de maſſa, falsò Cornelius Agrippa glorietur. Adhæc quartum illum de Occulta philoſophia librum Cornelii Agrippæ, furtim arreptum eſſe ex noviſſimo Razielis aſſeris in ſcholiis lib.IV.de Vita longa Theophraſti Paracelſi. Quem hîc animo parum ingenuo falſi redarguis, ejuſdem teſtimoniis paſſim tuum exornas Compendium, quinimò & hoc elogio eum dignaris, ſuppreſſo tamen Agrippæ nomine (ne cujuſdam prærogativæ merito illi id, quod Tritemio malis, tribuere videreris) ut in tam arduæ tuæ doctrinæ aſſertionem, Magi nuncupatione eundem cites iis verbis in Scholiis in Paracelſ. cap. 4. Quidam magus hæc: In nobis ipſis eſt omnium mirabilium effectuum operator:

Nos habitat, non tartara, ſed nec ſydera cœli:
Spiritus in nobis qui viget, iſta facit.

Is eſt qui proteſtatus eſt ſe libros edere magicos, clave tamen operis ſolis amicis reſervata. Hæc Agrippæ ſunt verba in epiſtola ad Aurelium ab Aquapendente Auguſtinianum, adjuncta calci librorum de Occulta philoſophia, in ſequenti epiſtola ad eundem dicit, Clavem eſſe intellectum, &c.

§ 9. Antea me inconſtantiæ inſimulare, quod Agrippæ placitis haud ſemper conſenſerim, non erubuiſti: quæ autem hæc tua inſignis impudentia, quod tuæ temeritatis privilegium, cum à teipſo hoc factum ſine ullius modeſtiæ aut reverentiæ momento, oſtenderim? quid de teipſo præſumis? qualem te habebunt viri boni? An ne qui ſemel verecundiæ limites exceſſit, eum graviter oportet eſſe in omnes impudentem? Jam te meminiſſe oportuit, mendacem ſui memorem eſſe debere, quod tu petulanter & falsò mihi objicis. Verum quicquid id eſt, non alio interpretari poſſum, quam quod ex inſolentia juvenilis audaciæ te protervum auguror, maximè etiam ex tuæ orationis ſpurcitie in fine tuorum ſcholiorum in Paracelſum, ubi magnetis carnei, non ferrei, ad facilitandum partum coxendici alligandi prædicas uſum: quamquam tuam ætatem ignorem, quæ tamen ubi maturitatis dignitatem fuerit conſecuta, haud dubie modeſtius deliberatiuſque (ut ſperare volo) de viris bonis judicabit, nec eam calami freno libertatem permittet. At nullius magis teſtimonium in me urges,

quam Agrippæ, in Tritemii defenſione, in quem me tanto furore debacchatum eſſe, & ejuſdem memoriam eſſe execrabilem, mihi inique offundis: eaque præter veritatem à te ſcripta eſſe, repulſa maledicentiæ tuæ virulentia in tuas Leoninas fauces, oſtendam meis verbis ex lib.2. cap.6. Quum fere nullam alias Tritemii mentionem fecerim: Steganographiæ Joannis Tritemii abbatis Spanheimenſis in hæc verba meminit Carolus Bovillus, &c. Et poſt recitata Bovilli verba, ſubjunxi: Quem tamen mendacii & impietatis accuſat Tritemius, ſe purgans in præfatione libri Polygraphiæ ad Maximilianum Imperatorem.

§ 10. Si hic ſolum addidero, Secus res ipſa docebit legentem eoſdem accurate: num hoc eſt furere, debacchari, & memoriam alterius execrari? Unde hic nobis momus, unde hic petulcus interpres? Num quid ſit, quod in quæſtionem non immerito vocari debeat ex Steganographia, prudenti lectori, ipſius Suavii verba proponam ex ſcholiis in cap.10. de Vulneribus lib.11. Paracelſi: Ratio eſt, inquit, certiſſima, quæ nihil ſignificent voces, nullius eſſe momenti aut ponderis: ſed barbara quidem verba fatebor non eſſe nobis immutanda. Ideo Tritemius jubet in Steganographia, poſt jusjurandum à diſcipulo exactum, magiſtrum illi conjurationum formulas explicare, quæ videntur verbis omnino barbaris, vel potius nihil omnino ſignificantibus eſſe conceptæ. Atque me Agrippæ teſtimonium de Tritemio audire vis, ex præfatione & epiſtola dedicatoria, quod nimirum ſuos de occulta philoſophia libros, quos ſe magna ex parte retractaſſe ipſe ſcribit, ut paulo ante monſtravi, examini ſubjecerit Tritemii, viri harum rerum pleniſſimam peritiam tenentis, ut eoſdem caſtigaret, cenſeret, & judicaret, &c. Huic Agrippæ inſtituto & opinioni de Tritemio conceptæ, à me non eſt contraitum: & ut alii, & tu quoque illi amplius, quemadmodum facis, aſſcribere ſatagatis, per me quidem licet, nec ea de re præter meum ſcopum, anxius ero. Verum quum tanti facis Agrippæ ſententiam de Tritemio, quem pluris æſtimas, viciſſim auribus percipe hujus judicium de Agrippa, & ejuſdem libris abſque ulla exceptione, in ſuo reſponſo: Ipſum videlicet à divinitate ingenio donatum eſſe & amplo & ſublimi, aſſerit: Et lumen veræ ſapientiæ, quo maxime & divinitius illuſtratur, etiam ut ignorantibus demonſtraret, hortatur: Secreta pulchre & vere ab ipſo in lucem prolata eſſe ait: Et opus hoc, quod

In epiſtola præfixa libris de occulta philoſophia Agrippa.

quod nemo doctiſſimorum etiam virorum ſatis laudare ſufficiet, ſe probare, &c. Longior eſſe nolo in recitandis Ttitemii verbis.

§ 11. Hic non eſt quod tergiverſeris: At fatearis neceſſe eſt, univerſum illud opus de occulta philoſophia à Tritemio eſſe approbatum, cujus palinodiam ab ipſo auctore in provectiori ætate promulgatam, candide ſupra commonſtravi, in quo & à me quædam ſunt ab orthodoxæ noſtræ fidei ſanctionibus aliena, in præcedentibus ſcriptis oſtenſa: Et te neſcio quid falſi eidem impingere, paulo ante indicavi. At Agrippæ teſtimonium in epiſtola nuncupatoria de Tritemio tibi dono ea conditione, ut præcedentem in ejuſdem epiſtolæ contextu ſententiam Agrippæ non rejicias, cui nec ipſe Tritemius contradixit, ſed eodem decreto, quo totum opus ſuo confirmavit ſuffragio, & ſcriptus eidem de hoc labore epiſtolæ tenor eſt ſancitus. Cujus hæc ſunt verba: Mirabar admodum, neque minus etiam indignabar, neminem hactenus extitiſſe, qui tam ſublimem ſacramque diſciplinam ab impietatis crimine vindicaſſet, aut illam nobis purè ſyncereque tradidiſſet: ſi quidem quos ex recentioribus ego vidi, Rogerium Bachonen, Robertum Anglicum, Petrum Aponum, Albertum Teutonicum, Arnoldum de Villa nova, Anſelmum Parmenſem, Picatricem Hiſpanum, Cicchum Aſculum Florentinum, & pleroſque alios, ſed obſcuri nominis ſcriptores, cum ſe magiam tradere pollicentur, non niſi aut deliramenta quædam nulla ratione ſubnixa, aut ſuperſtitiones probis omnibus indignas præſtiterunt.

§ 12. Tu vero in tua præfatione in ſcholia, ſcribis, ex noviſſimis philoſophis ſapientiam occultam olfeciſſe Alchindum Arabem, Rogerium Bachonen Anglum, & Gulielmum Pariſienſem, eoſque tantum filiis doctrinæ ſcripſiſſe. De Bachone Rogerio tradit & Picus Mirandulanus inſignis Philoſophus in oratione quadam, ubi de magia ediſſerit, veram magiam ipſum olfeciſſe ſaltem. Dum autem omnibus longioris ævi tam philoſophis, quam etiam incomparabilis ſcientiæ archiatris præferre ſtudes Theophraſtum Paracelſum, & immenſo laudum cumulo in abſtruſioris Philoſophiæ myſteriis, & arcanarum medicinarum magnalibus ornare, circa tui Compendii initium, ex Rogerio Bachone Anglo hunc Paracelſum quamplurima hauſiſſe videri aſſeris, & cum eodem in omnibus reconditarum rerum opinionibus maxime convenire. Conferantur jam calculi ex epiſtola à Tritemio probata, ex

inſigni Philoſopho Pico, & tuus: inde ſententia pronuncietur, qualis ſit philoſophus, quem Paracelſus habuit præceptorem, & cum quo illi in cunctis ſepultarum rerum opinionibus convenit. Jam te denuo tui eſſe memorem optarim, nec pudore ſuffuſum elabi. Me Paracelſi librum quendam damnaſſe objicis, nec hoc agnoſco (quanquam etiamſi feciſſem, non magni referret:) ſed me inſignem impotentis animi maledicentiam contra veteres medicos in eo reprehendiſſe fateor, cujus necdum me pœnitet. Verum contra eundem peculiare aggredi certamen, non eſt noſtri inſtituti, eſſetque hoc actum agere.

Thomæ Eraſti doctiſſima in Paracelſum ſcripta.

§ 13. Tibi autem Leo Suavi, cum ad monomachiæ conflictum in Paracelſi protectionem nimis pruriant unguiculi, cum doctiſſimo exercitatiſſimoque in hoc belligerandi genere Thoma Eraſto philoſopho, & antiquæ medicinæ patrono multis nominibus laudatiſſimo congredere, ſi quid veræ philoſophiæ, quid artis medicæ, quid animi aut virium in te reſideat. Ille aperto marte ex profeſſo Paracelſum aggreditur quatuor partibus diſputationum de nova ejuſdem medicina jam evulgatis: in quarum prima, quæ de remediis ſuperſtitioſis & curationibus magicis ille prodidit, exacte ad bilancem examinantur: Deinde quæ & qualis philoſophia ejus fuerit, erudite conſideratur. Poſthæc medica examinantur, primum generatim: Mox etiam ſpeciatim aliquot morborum cauſæ, origines, conditiones, curationeſque expenduntur: Et ut apertius intelligas, epilepſiæ, elephantiaſis ſeu lepræ, hydropis, podagræ & colici doloris vera curandi ratio demonſtratur, & Paracelſica ſolidiſſime confutatur. Hanc ſtationem validorum præſidiorum robore tutatur ſtrenue adverſus tuum medicinæ Monarcham Eraſtus: cum hoc experire tuas furibundas fauces, tentato dentium tuorum vires, probato peſtilentem unguium aciem. Mihi hoc incumbit, ut cum mundi monarcha Satana nuncupato, prælium deſignatum preficere contendam. Ita uterque noſtrum habet, quod vigilanter agat.

§ 14. Sed ad characteriſtica progrediamur, quæ ſolum inconditarum calumniarum rugitu, vocis Stentoreæ ſtrepitu, verborum inutilium fulmine, accitorum hinc inde quorundam patrocinio, ſine ullius rationis adminiculo per fas & nefas mordicus defendere adniteris: Mire hic quandoque exclamas, fremis horride, criminaris iracunde, frendes torve, mordicas violenter,

ter, at illæſe, truculenter lacerare tentas, licet fruſtra: Interim tamen phaleratis dictis & verborum lenociniis non parum tibi places, & orationis copia impenſe, ne dicam ſtulte, gloriaris. Veritatis patrocinium decet eſſe ſimplex, dilucidum & modeſtum. Quorſum tam dira animi impotentia, tam inanis arrogantia, & tantus aliorum contemptus? Quorſum odioſæ comparationes & calumniarum acervus? Equidem mirarer magis tuum concertandi cavillandique ſtudium, niſi ad hoc te natum vel ſola mihi nominis tui cum antiphraſtica cognominatione impoſitio declararet.

§ 15. Cæterum quæ characteriſtica à te appellata ad doctrinæ Paracelſicæ magnalia (qua voce ſibi mire veſtri homines placent) illuſtranda uſurpas, & quos in iis protegendis authores ſimul advocas, ex cap. 8. & 18. Noſtri libri quinti deſcripſiſti, ita ut non præterieris hax pax max Deus adimax: Quinimo ex eodem in tuorum myſteriorum penetralibus ſimul addideris, vocibus eiſdem exaratum pomum à nobili contra canis rabidi morſus devorandum dari. At corruptas hauddubie eſſe voces, nemo in quæſtionem vocabit, ubi rationis trutinam admovero. Nobilis ille linguæ Latinæ imperitus, in ſchedula forte conſcripta reperit contra talem virulentum morſum hæc verba, immixtis, ut fieri ſolet in curationibus ejuſmodi ſuperſtitioſis, paſſim crucibus: Hoc † po † mo † Deus adjuvet †. Inde tam fere lectionis, quam linguæ ignarus, literam x eſſe ob affinitatem ratus cruces, confidenter vitiatas voces, eo artificio myſticas jam redditas, pomo impreſſit: Quæ ex Suavii ſcriptis jam plus exiſtimationis ſortientur, mobilitate vigebunt, & vires acquirent eundo. Inde reſtat, ait Suavius, quod Wierus in Paracelſi contumeliam ſcripſit, domum à lemuribus turbatam illius aſſeclas liberare ſuſpenſis in quatuor angulis, membranis virgineis verba ſacra continentibus. Deinde addit in medicorum ludibrium: Si eodem modo ſuæ artis ſtatuunt principia, quo hanc commenti ſunt curationem, non eſt quod veterem medicinam everſum iri metuamus.

§ 16. Quæ hic, benevole Lector, in noſtræ artis medicæ laudem & honorem vere ſcripſi contra Paracelſi ejuſque ſatellitii calumnias, ubi tam ineptus dæmonis fugandi modus ab illis præſcribitur, impudentiſſimus hic Paracelſi interpres ludibrium eſſe contendit. Quo autem rationis firmamento illorum hic

hic deliria rejecerim, ex cap. 14. libri quinti intelliges: brevitati ſiquidem ſtudeo. Num quoque contumeliæ in Paracelſum reus cenſeri debeam, licet nec id magnopere curem, quod ejuſdem diſcipulos verbis rei propoſitæ inidoneis omnino, domum à lemuribus inquietam vendicare ſcripſerim (niſi contumeliam mox Leo pronunciet, à Paraſelſi ejuſdemque factionis placitis diſſentire, manumque veritati porrigere) alii judicent. Rationibus & patrum ſuffragiis in ipſius veritatis patrocinium, talem abigendi dæmonis modum eſſe ſupervacaneum, demonſtravi, ac ea in ſententia immotus perſiſto, donec me rectius inſtructum cedere deceat oporteatque. Quod in ſuæ ſuperſtitionis aſſertionem ſubjungat, à Chaldæis dici, plus poſſe characteres & figuras, quam materialem quamcunque qualitatem: id quidem Chaldæis liceat, verum occlamabunt omnes Phyſici vere philoſophantes, & Chriſtianæ fidei myſteriis imbuti, quinimo ipſa veritas, & ordo naturæ divinitus à rerum primordiis inſtitutus. At hæc tua præſidiorum effugia eo machinarum robore oppugnavi demolituſque ſum, ut deditionis jugum facile etiam cum gratiarum actione ſis una cum tuo comitatu admiſſurus: licet nonnihil obſtrepueris hactenus, quaſi negare auderem noviſſimos, ut ais, philoſophos illos: quos tamen expreſſis nominibus deliramenta quædam nulla ratione firmata, & ſuperſtitiones probis omnibus indignas magiæ loco obtuliſſe, ex Agrippæ aſſertione ad Tritemium, luculenter ſupra oſtendi. Ad hos ut præcipuas adytuum tuorum columnas denuo hic confugis, horum antiſtitum opem imploras, eos interim execratus diris verbis, qui iiſdem non conſentiunt, me miſerum exclamans, quod contra talium opiniones characteriſtica negem. Imo negavi, & adhuc pernego, donec rationum ſolidioribus munimentis, vel ſacroſanctæ Scripturæ teſtimoniis aliter convincar, alioquin in ſuſcepta hac opinione perſeveraturus.

Lib. v. cap. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

§ 17. Rationis privilegium, dignitatem & prærogativam in rebus Phyſicis, cujuſcunque auctoris exiſtimationi, atque univerſæ antiquitatis majeſtati me præferre, inficiari nolo. Ab illa me tranſverſum minime trahet inſolens fremitus, aut veſanæ calumniæ, quarum tu zelo ductus me Auguſtinum etiam criminari occlamas. Ubi vero ſe ex creberrima fama ſcribere, nec quicquam temere diffinire velle de dæmonibus aſſidue cum mulieribus immunditiem tentantibus dicit: Hic ſi à me ſubjunctum fuerit, quæ rumore

acce-

acceperat, narraſſe ipſum, & nihil certi ſtatuere voluiſſe, eſt ne hoc criminari Auguſtinum? quem ſingulari elogio, uti meretur, celebravi lib. II. cap. 10. Ubi argutiſſimum ſanctioris Theologiæ cenſorem illum nuncupo: quanquam nec ipſe ſibi, ubi cum ſacræ Scripturæ manifeſta veritate non convenit, credi vult. Nec certe in naturalium rerum controverſia, illi extra rationis limites eſt accedendum applaudendumve: Quinimo & ipſe, ut ante dixi, Retractationum libros confecit. Galeni item, quem magni facio, ut ſi quis alius, teſtimonium contra me urgeri ab eo qui levius quam par eſt, de eodem ſentit, admirarer profecto, niſi quo ſpiritu ducaris, perſentiſcerem: ſed nec adeo illius authoritati, quam ſententiæ rationibus munire ſtandum ſentio. Amicus enim & Plato, & Socrates, ſed tamen amicior mihi veritas. Non itaque nares ringere Suavium tantopere decuit, ſi à Paracelſo atque aliis, tam juſtis motus cauſis, quandoque digredior.

§ 18. Hiſtorias præterea vetuſtatis præjudicio & authoritate confirmatas non in omnibus ſemper à me commendari agnoſco: Quemadmodum ſi quæ in iis deprehenduntur, quæ vel ſacratiſſimæ fidei noſtræ ſunt adverſa, vel ipſa rerum natura minime patitur: Cujuſmodi eſt, quod à pleriſque narratur, dæmonem vere cum fœminis coire, atque ex tali congreſſu prolem gigni: Quod argumentum tam nervoſe à me confutatum eſt lib. III. cap. 27. 28. 29. & 30. tum & lib. VI. cap. 22. Ut repetitionem fore ſupervacaneam arbitrer.

§ 19. Si Hectori Boëthio, qui in hiſtoria Scotica antiquitatis Lib 3.
laudem non meretur, in talibus & ſimilibus commentis, vel ex cap 30.
aliorum relatu, vel ex ſchedulis forte alicubi conſcriptis, fidem dari voles, neſcio cuinam vaniſſimæ narrationi tu eam jure derogabis. Si quoque evidentioribus tuæ philoſophiæ rationibus ſapientiam fœlicitatemque conſequi aliquem ex pulmenti eſu, cui ſanies ex ſerpentum ore defluens fuerit mixta, quemadmodum narrat Saxo Grammaticus, commonſtraveris, quum à me ſit negatum, in veſtra tranſgredi caſtra non me pudebit. Hujuſmodi ſiquidem abſurditatum monſtris apud hiſtoricos inventis, quibus & bellum indixi, patrocinari ſtudes: ſed eam ſenſerunt cladem lib. III. cap. 15. ut non recalcitraturos poſthac exiſtimem. Delectu certe opus eſt in tanta hiſtoricorum varietate, ſi

operam & bonas perdere horas nolis. Enimvero ſunt qui nihil aliud agunt quam ludunt, & aures animoſque otioſos demulcent adductis tantum ad hoc narratiunculis: quales ſunt Heliodorus & Philoſtratus, & his vetuſtiores, nihilo tamen graviores, Herodotus & Cteſias, ob nimiam mendaciorum licentiam obliterati dudum, in quibus nix quicquam præter facundiam laudes.

§ 20. Si adhuc illiuſmodi narrationum fidem urgeas, patrocinari non erubeſces etiam quæ mendaciſſima proximo anno comperi, typis nihilominus Coloniæ excuſa anno 1572. & ſcripta à Iuſto Blancwalt Theologiæ Licentiato, nimirum ſtatim ab horrenda clade in nuptiis Lutetianis anno 1572. Auguſti die 24. perpetrata, in Innocentium cœmiterio Lutetiæ paliurum vel ſpinoſam arbuſculam, annos aliquot exuccam aridamque denuo effloruiſſe, foliaque ſimul & flores profudiſſe, quemadmodum & ſiccam arborem, cui Chriſtum per mare geſtans innitebatur divus Chriſtophorus, incunctanter dactylos produxiſſe. Subjungit tandem is hiſtoricus Theologus, ut fidem ſuis hiſtoriis conciliaret, circa Embricam civitatem Clivenſem in Obſervantum monaſterio haud ita pridem imaginem D. Anthonii à pellione iis verbis conculcatam: Si quid in te eſt virium Anthoni, oſtende. Et e veſtigio ignem è cœlo delapſum eouſque ipſius inflammaſſe tibiam, ut intra triduum perierit, nec ad ſepulturam, niſi extra oppidum, fuerit admiſſus.

§ 21. Quum autem proximè in noſtra vicinia ſit hæc urbs ſita, in qua etiam quam frequentiſſime verſer, figmentum eſſe certo certius novi, quod tamen veritatis fidem apud poſteros ſuperſtitionis amantiores ſortietur. Cæterum quod me novas approbare hiſtorias, quæ meæ ſuffragantur ſententiæ, eo veritatis prætextu, quo reliqua, exprobras: quanquam à me hoc facile poſſit dilui, nimirum, quod pleræque à me non ita in cunctis approbentur, quam aliquando ea adducantur ratione ob argumenti affinitatem, ut etiam alios meæ eſſe ſententiæ innoteſcat: tamen te quoque jam tertio hic tui meminiſſe deceret, & intelligere, in teipſum merito hanc cudi fabam, qui alio inique torques, cujus te reum eſſe fatearis oportet, velis nolis. In ſcholiis ſiquidem libri IV. de Vita longa ſcribis: Si qui pravitatis ſuſpecti ſcriptores quandoque nominentur (citentur dicere volebas) ab aliis bona captari

velim,

velim, mala repudiari, ut Virgilius aurum è ſtercore legiſſe perhibetur. Cur mihi minus quam tibi hujus licentiæ privilegio frui concedetur? Hinc & Olaum me probare, quem ſaltem nominavi, calumniis & verborum inanitate commentum te eſſe, mihi teſtimonium perhibebit mea de eo ſententia, lib. 2. cap. 7. Recitatis etenim prius ipſius verbis, mox ſubdo: Multa alia ejuſmodi maleficorum opera enarrat Olaus impudenter ſatis in ejuſdem libri capitibus diverſis, quæ profectò non ſemper fidem merentur. Proinde in iis recenſendis brevior eſſe volui.

§ 22. Quod inſuper pleraſque Sibyllas ſpiritu cœleſti afflatas fuiſſe negaverim, mirum quam indignanter excandueris, ut etiam ingenii ruditatem hîc mihi objicere libuerit. Verum ſi tu meam de Sibyllis ſententiam, adverſus te ſimul in præcedenti Apologia explicatam, tui ingenii ſubtilitate confutaveris, tuæ futilitati (ſubtilitati dixiſſe volebam) libenter, ô magiſter noſter ſubtilis, cedam.

§ 23. Adverſus item magiam naturalem clauſis me ferri oculis, tantum abeſt ut agnoſcam (quanquam & hoc mendaciter, ut ſoles, impingis) quo etiam eandem debito ſuo celebrarim encomio. Teſtimonio erunt mea hæc verba ex lib. 11. cap. 3. Penitiſſima illa naturalium rerum abſtruſarum ſpeculatio & cognitio, vera nimirum philoſophia ſanctiorque magia, à ſapientibus ſolenni plauſu excipienda colendaque, à me hîc non elevatur, cui etiam nulla ex parte derogatum volo, &c.

§ 24. Phyſicis ligaturis tantum abeſt ut abhorream, uti tu malevole clamitas, qui etiam tuas ex libri mei 5. cap. 6. tranſſcripſeris, ut eas etiam valde probem capite ſequenti. Interim tamen me à periaptorum nulla ratione nixorum vanitate alienum tantiſper fatebor, donec aliter ſaniori doctrina erudiar. Enimvero ea etiam deteſtatur execraturque, licet & ſacris inſignita ſint verbis, os illud ſincerioris noſtræ fidei aureum: Dic, inquiens, ſacerdos inſipiens, nónne quotidie Evangelium in Eccleſia legitur, & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus poſita Evangelia nihil proſunt, quomodo poſſunt circa collum ſuſpenſa ſervare? &c. De his copioſius libro v. capite 8. & 9. *Chryſoſt. homil. 43. in cap. Matt. 23.*

§ 25. A Trallianô, Aëtio, Gordonio, medicis à me citatis diſſentire me in periaptis, quum tam indignanter & acerbe feras, quare tu iiſdem in aliis curationibus legitimis, ubi à me illis tribui

Digitized by Google

tur, non parum, fidem cum Paracelſo denegas? Meam potius in ferenda ſententia æquitatem commendare debebas, qui in ſolius veritatis fidem juraverim, rationique dederim manum.

§ 26. Vegetii ſuffitum ad faſcinum tollendum, dæmones fugandos, & grandinem inhibendum, te in meam contumeliam quoque repetere, non alio interpretari queo, quam à te alicubi cauſam ſingulari affectu contradicendi Wiero inquiri, vel potius emendicari. Hujus ſiquidem controverſiæ, num ſcilicet ex materia naturali talis ſuffimenti conſcripta lib. noſtro v. cap. 41. valeant luſtrari animalia, faſcinum abigi, arceri maligni ſpiritus, grandines averti, cujuſcunque ſapientis & pii æquo arbitra tui committere neutiquam gravor: quinimò ut extrema mox experiar, ad ipſam provoco experientiam, certiſſimum noſtræ diſſenſionis judicem.

§ 27. Quod præterea dæmones habere corpus ſeminis capax, & eudæmonas nephelim, id eſt, filios Dei cum filiabus hominum copulatos, peperiſſe gygantes intelligas, aliorum auctoritatem ſecutus, ſine ullius demonſtrationis adminiculo, blaſphemia eſt maxima: quod etſi impio auſu contra me in cœleſtium angelorum contemptum defendere non erubeſcis, nihilominus tam eſſe vanum quam quod vaniſſimum, ingenue & libere contra cujuſcunque ſecus affirmantis patrocinium affirmò: aliter perſuadeat ſuæ clientelæ ipſe Beelzebub, atque ſuum dementet ſatellitium ut ut volet. In ſeminis ſi quidem humani genimine, & ad ſobolis propagationem requiruntur cumprimis materia & organa convenientia: nimirum alimentum, unde caloris naturalis actione ſanguis generatur in corpore & ſpiritus: inde penis & teſticuli ex carne, venis, arteriis, nervis, ſanguine & ſpiritu compoſiti, & ſi quæ alia huic productioni neceſſaria, requiruntur.

§ 28. Ubi jam tu Suavi iis omnibus conſtare dæmones comprobaveris, quod etiamſi terræ cœlum miſceas, omnino nequis, clamites, fremas, frendas, rugias, mordices quomodocunque libuerit: me facilè in tuæ philoſophiæ carceres traduci ſinam. At validiora erunt perveſtiganda præſidia, quam ex jejuno Georgii Pictorii ſcripto de materiis ſublunaribus mendicate obtrudis; ubi hic ſcilicet pronunciat ſuæ exiſtimationis prærogativa, Lamias à dæmonibus iniri & parare. Euge, ipſe dixit & facta ſunt, ipſe creavit & creata ſunt. An ne Pythagoricorum illud αὐτὸς ἔφα Pictorio tribuis? Pictorii nomen unde tanti à te fit, qui ne Cardani quidem

dem philoſophi haud vulgaris, uti & quorundam aliorum non obſcurorum virorum mentionem à me tuleris? At tua maledicendi, criminandi & calumniandi libertate fruere, quamdiu voles, quum tibi connatum eſſe videatur: à me poſthac fortaſſis non impedieris. Quid à meis ſis expectaturus manibus, me in cœleſtis contubernii communionem ex Dei gratia per ſanguinis Chriſti aſperſionem ſublato, experieris, niſi ad mentem redeas, & alios dentibus tuis virulentis impetere deſinas.

§ 29. Converſionem adhæc Arcadum in lupos tranſmiſſo ſtagno ex Plinio, veram tranſmutationem fuiſſe, Pomponatium dicere, uti & Paracelſum lib. I. tu quoque adducere audes: ſed rationum evidentiſſimarum opera ſecus demonſtravi libro IV. cap. 22. atteſtatur mihi & Auguſtinus lib. XVIII. cap. 18. de Civitate Dei. Bonas hic horas diluendis calumniis & falſis opinionibus longius impendere, lectoremque benevolum inutili minuſque plauſibili argumento ſuſpendere diutius non libet, quum iis paſſim in meis libris ita ſit obviam itum, ut cujus æquo cenſori ſatisfactum eſſe ſperem.

§ 30. Per me licet ut veſtrorum magnalium merces ad ſatietatem prædices, periaptorum monilibus glorieris, characterum faſtu turgeas, ſymbolorum magnificentiam oſtentes, ænigmatum nodos explices, myſteria, ſi quæ noveris, in aurem inſuſurres: ſis ſagacior Oedipo, naſutior Momo, ſeverior Ariſtarcho: fremas, frendas, rugias, mordices: ſed te nemini unquam, vel ſaltem paucis, ex abditiſſimo illo arcanorum puteo quicquam attuliſſe opis (num læſeris, ſecretius tua tibi mens dictabit) dejerare auſim: quum veteri & methodica curandi ratione per numinis favorem me quamplurimis profuiſſe, quibus tuæ factionis homines malam certè navarunt operam, teſtimonium mihi perhibebunt ſpectatæ fidei homines tam nobiles, quam alii in his provinciis, ubi ſtipendio publico medicinam hactenus feci. Tantundem & amplius effeciſſe in artis noſtræ operibus, ejuſdem methodi adminiculo, inſignis doctrinæ atque uſus virum clariſſimum D. Ioannem Capellam archiatrum regium, cujus beneficio te quibuſdam glorìolæ inſignibus ornari in epiſtola nuncupatoria ambiiſti, dubitare nolo.

Cenſura quorundam doctorum piorumque virorum de hoc Opere, explicata literis ad D. Ioannem VVierum *datis: quarum hæc prima Theologi cujuſdam eximii eſt, & abbatis doctrina, virtute atque exiſtimatione clariſſimi.*

SAlve vir, ut eruditiſſime, ita multis nominibus mihi commendatiſſime.

§ 2. Miraberis, ſat ſcio, quid mihi in mentem veniat, quod cum te ne de facie quidem noverim, aliquid auſus ſim ad te literarum dare. Verum non te lateat velim, me huc vel invitum, ac manibus pedibuſque reluctantem eſſe adductum, ingenii tui pulcherrimis monumentis: quæ profecto ejuſmodi ſunt, ut vel ſaxa muta, nedum bruta animalia, in amorem pariter ac admirationem tui raperent. Nam liber ille tuus de Dæmonum præſtigiis, Deus bone, quantum habet ſolidæ doctrinæ, acris ingenii, ac judicii conſummati? Quis putaret tam longe lateque patere veſtram Phyſicam? Nunquam mihi magis arriſit de vobis, quam in præſentia, graviſſimum Homeri teſtimonium:

Vir medicus multis aliis præſtantior unus.

§ 3. Certe librum illum neſcio quo cum fructu, ſumma cum animi voluptate, non tam legi, quam penitus devoravi. Quem equidem video talem eſſe, ut haud dubie nomen tuum immortali cum gloria ad poſteros tranſmittat. O fœlicem Cliviam, quæ tantos habet literarum heroas: fœliciorem, quæ, veluti eam decet, eos amplis ſtipendiis alit, meritiſſimiſque auget fortunis: fœliciſſimam, cui præeſt Princeps non modo doctus, pius, ingenioſus: ſed etiam doctrinæ, veræ pietati, nobilibuſque ac fœliciter natis ingeniis mire, & utroque (quod ajunt) pollice favens. Nam quanquam hic Princeps ob præſtantes cum corporis tum animi dotes, ubique terrarum optime audit: tamen inter cæteras clariſſimas ejus virtutes, clariorem exiſtimo nullam, quam quod ut ipſe doctus eſt, ita ad evehendos, quos ſingularis aliqua eruditio commendat, fictus, natus & educatus videatur, juxta illud clariſſimi vatis:

Principis eſt virtus maxima, noſſe ſuos.

§ 4. Gaudeo mehercule, & ex animo gaudeo, te divine vir primum

primum hanc glaciem per fregiſſe, & miſeras aniculas ab atroci quadam tyrannide vindicaſſe. Cardanus quidem nonnihil velitatus fuerat in ſycophantas illos: tu autem apertis velis eos ipſos invaſiſti:

Macte ô ingenio, macte virtutibus iſtis:
Rite Wierus eris, nunquam tua fama peribit.

§ 5. Crede mi Wiere, non modo hac opera multos ſani judicii viros, quaſi Herculeo nodo tibi devinxiſti, ſed optime de religione Chriſtiana meritus es. An non erat in detrimentum noſtræ Reipublicæ, plus concedere diabolo, & neſcio quibus malis geniis, quam unigenito filio Dei? Paulus, ut vir prudens ac circumſpectus, non audet ſe dicere, cum ad tertium uſque cœlum à Deo eſſet ſublatus, raptum extra corpus: ſed ſive in corpore, ſive extra corpus, inquit: neſcio: Deus ſcit. Et hoc in ſpiritu tantummodo accidiſſe, vel Lucas ampliſſimus in Geſtis Apoſtolicis eſt teſtis. At noſtri majores (ſi diis placet) credebant ope dæmonum mulierculas volitare per aëra, ingentia corporaliter ſpacia regionum tranſmittere, ſubinde in feles mutari: atque adeo, ſit honos auribus, cum ipſis malis geniis actu venereo congredi, ac quaſi permiſceri.

2 Cor. 12.

Differit hac de re plurima D. Hieronymus in prologo Danielis.

Cum dæmones ſpiritus ſint, ſpiritusque, ipſa Veritate teſte carnem & oſſa non habeat. Lucæ 24.

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.

§ 6. Quis faſcinavit quæſo inſenſatum hunc mundum, ut tam imprudenter fabulis anilibus adhærentes, à nuda veritate aberrarent? Sed dicet mihi quiſpiam: Num tu H. credis, quæ ipſæ tormentis exagitatæ, ingenue confitentur? Certe tormentis fidem non eſſe adhibendam, doctiſſimi atque graviſſimi quique dicunt. Nam in torminibus mentitur qui pati multa poteſt, mentitur qui nihil pati poteſt: dum hic non vult fateri quæ fecit, alter plura fatetur ſe perpetraſſe quam unquam vel per ſomnium cogitavit. At quid ſentiendum quæſo, de mulierculis illis, quæ ea ſe feciſſe ajunt, quæ in rerum natura ſunt nuſquam?

§ 7. Accidit hic intra triennium, hujus fere rei memorabile exemplum. Omnes monachi ex vino peſſimo & pendulo, quo nimium ſeſe ingurgitaverant, ad unum intra annum fere perierunt. Sacrificulus quidam perſuaſit prædeceſſori, ut vocant, meo G. in cauſa eſſe pauperculam quandam aniculam, quæ certis ſub gradibus poſuiſſet præſentiſſima veneficia, ubi monachis ſemper eſſet in choro ſtandum. Quid multa? creditum eſt impoſtori, conje-

ctaque

ctaque eſt miſera anicula, Vulcano litanda, in vincula. Statuit veterator ille civibus diem, quando locus eſſet ab omnibus perluſtrandus. Convenerunt ſtatuto die multi mortales: evolutoque lapide, mira manuum celeritate è manicis ejus quædam emortuæ ranæ, lacertæ, quas è campis in hunc uſum ſelegerat, ac limaces ceciderunt in foveam. Fuiſſentque hæc omnibus credita, condemnataque ad ignem fuiſſet anicula, niſi vir quidam acri judicio fucum ac ſtropham ſagacibus oculis conſideraſſet: qui tandem effecit, ut totà tragico comœdia in fumum evaneſceret: parumque abeſſet, quin præſtigiator cum ſuis quiſquiliis putribus ovis à pueris & colu à mulierculis impeteretur. Verum de his ſatis ſuperque Clariſſimo vereque generoſiſſimo Principi tuo me commendabis, atque in unico conſervatore noſtro perpetuo valebis. Celerrime, E. tertio calendas Julias, Anno 1563.

Tui nominis amantiſſimus

A. H. H. A. E.

CAROLUS GALLUS, *Eccleſiaſtes Hammonenſis.*

S. P. Per Chriſtum. Ut tui codicis doctrinam diligentius perlegerem, ſingulaque accuratius pro judicii mei tenuitate examinarem, ponderaremque, effecit horribilis ea Satanæ rabies, quæ ſuperioribus annis in hac eccleſia Hammonenſi graſſata eſt, & multos aliquantiſper exercuit. Noſti mi Domine Wiere, vir præſtantiſſime, huic malo multiplicia excogitate adhibitaque eſſe remedia, variaque de eo judicia, tam in noſtra Republica. Quam inter moniales virgines vicini monaſterii Kenterpen, unde hoc ipſum initio ad nos dimanavit.

§ 2. Interpoſuit ſuum judicium quidam Simon exorciſta cæcus infœliciſſime, qui mox à propria conjuge dæmoniaca miſerabiliter interfectus, ſuæ impiæ audaciæ pænas dedit. Ad eundem modum quidam ſenex monachus Franciſcanus, cui nomen frater Lindemannus, tentavit confidenter ſuis exorciſmis: ſed & ipſe mox, dum etiam inſtructus ad Miſſam celebrandam iret, repentina morte percuſſus, interiit. Hos ſecuti ſunt & alii duo ejuſdem ordinis in hac civitate fratres, palam in nomine mille dæmoniorum excitantes diabolicam tragœdiam, longe omnium terribiliſſimam, cujus hiſtoriam te accepiſſe arbitror. Nec defuit quidam ſuffraganeus

neus epiſcopi, cum paſtore quodam, adjunctis etiam medicis, omnes ab antiqui ſerpentis ſolertia deluſi. Tandem etiam per Vulcanum ablatæ ſunt, quæ has dæmonum larvas ſuis incantationibus peperiſſe credebantur. Sed neque hæc ſeveritas medicamentum quod expectabatur, attulit. Quod etiamnum præſens calamitas inter virgines ejuſdem cænobii Kenterpen heu nimium teſtatur.

§ 3. Porro tuus codex mirum in modum exprimit Satanæ naturam, ingenium, ſolertiam, curam, ſtudium & rabiem, quibus graſſatur millearti fex, fallax & potens in incredulis: quorum aſpectibus, variis artibus illudit, prout merentur eorum peccata. Et ego ſane jam experientia compertum habeo, ejus generis diabolicis præſtigiis & dementationibus, non aliter quam juxta ſententiam in tuo libro pulchre expreſſam occurrendum. Nam noſtri energumeni omnes, nempe quindecim numero, jam Chriſto propitio liberati ſunt, non exorciſmis, aut externis ceremoniis elementorum: ſed virtute fidei in Spiritu Sancto, per fidelem verbi Dei inſtructionem, per aſſiduas preces & jejunia, quibus ceu veræ ad Deum converſionis optimis mediis uſi ſumus ſedulo.

§ 4. Huc acceſſit manifeſtiſſima experientia de incantationum vanitate, quam etiam in tuo libro urges argumentis graviſſimis, & meo judicio demonſtrationibus certiſſimis, quantumvis illæ à communi veterum ſententia diſſentire videantur. Ego namque jam aliquoties deprehendi ex ipſis lamiis & ſagis, artes, quas præſertim de carminibus & impoſſibilibus incantationibus & faſcinationibus jactitare ſolent, meras eſſe ineptias, delirationes, & ſomnia, quibus ſe admiſcet Satan.

§ 5. Et anno ſuperiori cognovi multas ineptias ex privata confeſſione cujuſdam vetulæ incantatricis, quæ cum audiſſet in mea concione explicari locum ex Actis apoſt. cap. 19. Quod multi Epheſiorum, ex eis qui curioſas artes exercuerant, comportatos libros exuſſerunt coram omnibus, &c. Protinus acceſſit animo plane conſternato: Et cum lachrymis arcana ſui pectoris in ſinum meum effundens, inſtitutionem Chriſtianam admiſit, & cum diabolicarum impoſturarum vanitatem Dei beneficio intellexiſſet, & apertis oculis ſpectaſſet, facile relictis mendaciorum fumis, ad veritatis lucem converſa eſt. Hæc ſemel admiſſa veritate, ſibi meridiana luce clarius eam apparere, ſatanamque ſuorum mancipio-

rum oculos tantum perſtringere, & nihil in veritate geri confeſſa eſt conſtantiſſime, cum deteſtatione diabolicæ ſuæ artis. Hujus exempli hiſtoriam contexere plenius cum ſuis circumſtantiis forte operæpretium foret, ſed non ita tutum, propterea lubens ſuperſedeo. Uno verbo dicam, me ſatis experientia didiciſſe, bonam partem incantationum mera eſſe inſomnia. Quod cognoſcit clarius, quiſquis ſaltem vel doctrinam de inſomniis penitius introſpexerit.

§ 6. Probatur ex Ariſtotele, Hippocrate, Galeno, aliiſque philoſophis, imo & quotidiana experientia conſtat, inſomnium naturaliter eſſe in homine ſimul & brutis, & viſa verſari plerunque circa phantaſiam: Quod maxime præ cæteris experiuntur vel cæci, vel dormientes, vel melancholici, vel phrenetici, & alii qui ſunt in ſenſu communi & mente vitiati. Quod ſi vero Sacras literas de inſomniis tradentes inſpexerimus, deprehendemus etiam præter naturam ſæpiſſime immiſſa eſſe inſomnia: Idque vel per bonum ſpiritum, vel malum, aliquando obſcurius, interdum clarius: Et aliquoties in iis tam manifeſtas viſiones, imagines & ſpectra objici, ut etiam ſancte jurares, omnia ſi viſibiliter, corporaliter, & in veritate agi. Obſcurius & extra naturæ ordinem à Deo propoſitas habuerunt rerum futurarum formas Pharao, & ejus pincerna, & piſtor, necnon Nabucadnezar Babyloniorum rex, Joſepho & Danièle eorundem interpretibus. Evidentiores autem formas & ſpecies conſpexerunt Jeremias, cui olla fervens oſtenditur ad Aquilonem converſa, & alia quam plurima. Item Ezechiel, & impius Baltzazar, ſucceſſor Nabucadnezar, dum cernit in pariete manus ſcribentis articulos. Omitto inſomnio & viſiones ſanctorum in Novo Teſtamento, Joſephi viri Mariæ Virginis, Petri, Pauli, Joannis, conjugis Pilati, & aliorum.

§ 7. Porro cacodæmon imitatur Deum ceu ſimia, in ſuis mancipiis: Quod præter quotidiana noſtrarum Lamiarum exempla, etiam priſcorum ethnicorum monumenta abunde teſtantur. Nunquid Satan olim ſua oracula edidit in illis locis, ubi homines ad impetranda inſomnia & viſiones pernoctabant? Quale fuit Amphiarai, Amphilochi, Trophonii & Æſculapii: profecto iis in locis dormientibus malignus ſpiritus monſtrabat pharmaca & remedia, quibus invarentur infirmi, ſimulque de aliis negotiis re-

ſponde-

ſpondebat. Et ad obtinendum hujuſmodi inſomnia & viſiones mandabantur ſciſcitantibus neſcio qui delectus ciborum, & ſecubationes, puri quidam caſtique dies. Pythagorei fabis abſtinebant, eo quod turbulenta ſomnia gignant. Hæc & ſimilia, mi Domine Wiere, quiſque exacte conſideraverit, intellexeritque, facillime judicabit lamiarum artium vanitatem, probabitque tuum judicium. Manet enim ſatan ſemper ſui ſimilis, & quas olim inter infideles operatus eſt illuſiones, & dementationes, eaſdem etiamnum exercet: Perpetuos nempe fumos, & vaniſſimas umbras, ſomnia recte dixeris, pro veritate vendens. Habes breviter, mi Domine Wiere, ſententiam meam. Probo divinum collyrium tui codicis, quo multorum caliginoſos oculos purgaſti. Divinitus hoc datum eſſe, facile judicabunt, obviiſque ulnis complectentur, quin & magicarum artium incantationes minus formidabunt, quotquot librum tuum cum ſano judicio legerint, & intellexerint. Vale per Chriſtum. Datum Hammonæ, 26 Decembris, Anno 1565.

Clariſſimo viro BARTOLO RICHIO, *LL. Doctori, ac Illuſtriſſimi Principis* Henrici *Ducis Brunsvicenſis ac Lunenburgenſis conſiliario, Domino ſuo obſervando*, Caſpar Borcholt S.

CUm nuper, clariſſime vir, de Lamiarum vel ſagarum fraude, quas veteres Striges vocabant, quæ jam à Magiſtratibus ſine diſcrimine ad flammam rapiuntur, inter nos ſermo erat: tua excellentia vere graviterque judicavit, magnam in hoc maleficio dijudicando prudentiam adhibendam, ne temere ac leviter in pœnis infligendis aliquid ſtatuamus: Cum & leges civiles proniores ad lenitatem nos eſſe jubent, ita ut etiam in gravioribus pœnis benignitatis reſpectum habeamus. l. reſpiciendum. & l. abſentem. de pœnis.

§ 2. Quam vero in hoc maleficii negotio multa nunc confuſe, turbulenterque, ex ſiniſtra, fanatica ac peſtilenti ſolum ſuſpicione agantur, ex hoc liquet, quod laubabile illud diſcrimen inter prophanos vel infames magos, Lamias, & veneficos, qui veneno vel propinato, vel illito, vel in eo loco ubi terram inficiat poſito, beſtias & homines lædunt, & propterea merito lege Cornelia gladio

feriuntur, ſit confuſum, & hactenus confuſe de his actum & pronunciatum. Ut autem præclarius hæc differentia, unde pro qualitate delicti pœna infertur, magis magiſque tuæ excellentiæ innoteſceret: promiſi me tranſmiſſurum tibi librum clariſſimi hominis, doctoris Joannis Wieri, ante annos aliquot de Præſtigiis dæmonum, incantationibus ac veneficiis, tam ingenioſe, acute & docte ſcriptum, ut ab omnibus doctiſſimis viris in Burgundia & toto Belgico numinis loco habeatur.

§ 3. Ego profecto quoties præſtantiſſimi hujus ævi Juriſconſulti Jacobi Cujacii, olim præceptoris mei Biturigibus in Gallia, mihi omnibus modis obſervandi, recordor (recordor autem ſæpe) tum cogor cum eo hoc fateri, nullum me librum majori cum voluptate percurriſſe: Et nænias fabulaſque noſtros legum Gloſſatores, ſi poſito affectu cum hoc ſcriptore conferantur, nobis reliquiſſe, quoties hoc negotium tractandum ſuſceperunt. Cum autem & tuam excellentiam optimi judicii eſſe non ignorem, peto, ut quantum temporis publicis negotiis ſuffurari queas, huic libro præſenti perlegendo impendas. Et mihi per occaſionem tuam de hoc libro ſententiam, quæ magni apud me ponderis eſt, reſcribas. Si vero quid toto hoc libro perlecto ad propoſitam quæſtionem de ſagis vel lamiis non ita ſine diſcrimine crudeliter comburendis, quod nunc tanta contentio ne in Republica agitur, recte juſteque dictum inveneris: Tu illud amplectere, ac quantum potes, innoxium ſanguinem defende. Ac utinam talem omnes in hoc ſanguinolento negotio animum Principes gererent, qualem illuſtriſſimus, experientia ac literis doctiſſimus Princeps GUILHELMUS, Juliæ & Cliviæ Dux: cujus Principe viro digna ſententia de Lamiis, in Prooemio libri annexa eſt. Non etiam vereor, cum ſis (uti Cicero de Catone refert) librorum helluo maximus, ut tædium aliquod in legendo tibi obveniat. Nam ita hiſtoriis, & jucundis narrationibus liber eſt refertus, ut vix ullum librum hoc jucundiorem extare, affirmare auſim. Vale: Datum in caſtro Sturwolt, 7 die Auguſti, Anno 1564.

IO-

IOANNI WIERO, *Medico & philoſopho clariſſimo Theodorus Zwinggerus Baſilienſis Medicus S.*

HErculi monſtrorum domitori ſummos olim honores à Græcia habitos pro repurgato terrarum orbe, graviſſimorum auctorum monumenta teſtantur. Tibi vero, vir ornatiſſime, qui de Præſtigiis dæmonum Commentario edito, πολυμηχάνου illius veteratoris ſtratagemata & inſidias eleganter & erudite detegis, reſpubl. literaria in primis plura quam vel cogitare unquam poſſit, ſe tibi debere, bonorum omnium incredibili cum conſenſu, non obſcure fatetur: deinde etiam univerſus orbis Chriſtianus nunquam intermorituris laudibus perpetuo prædicabit. Quæ cum mihi communis cum multis virtutes tuas ſuſpiciendi atque colendi occaſio fuerit, tum vero privata quædam, hoc eſt, ordini noſtro conveniens, acceſſit.

§ 2. Quandoquidem ſubinde veterem medicinam contra furioſos impudentiſſimorum ſophiſtarum conatus ita protegis, ut tuis ſucceſſibus omnes, qui non penitus mentem denſis fumis denigratam habent, merito gratulari debeant. Et certe tali opus erat ἀλεξικάκου contra tam multicipitem belluam, quæ ſub artis medicæ prætextu, impietatem magicis deliriis ſuffultam, non obſcure, ſubdole tamen, profitetur. Tibi igitur, vir doctiſſ. pro tam honeſto certamine, pro tam felici ſucceſſu, an reipubl. literariæ potius, pro tanto patrocinio gratulari debeam, revera ignoro: tuæ interim virtuti & eruditioni fauſta & fœlicia omnia ex animo precor. Nam hortationes noſtras, nec ætas, nec animus, nec eruditio tua ferunt. Cæterum ut ἐκ τοῦ θαυμάζειν non modo τὸ φιλοσοφεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλεῖσθαι proveniat, etiam atque etiam à te contendo, ut in amicorum tuorum numerum me recipias. Quod ſi propter Peripateticos, qui ἀνομοιότητα omnem ex amicitiis tollere nituntur, facere non licebit, at certe inter diſ. tuos locum nos obtinere patiaris. Ego, quantum in me erit, operam dabo, ut nec obſervantia, nec benevolentia vel tui ſtudioſiſſimis inferior fuiſſe videar. Libertatem noſtram, ſi hujus quoque cauſas exquiris, tua inprimis humanitas cum pari eruditione conjuncta, deinde etiam Oporini avunculi noſtri commendatio fulciunt atque fovent: cumque te Oporino amiciſſimum eſſe ſciam, in me fortaſſis, etſi nullo merito noſtro, attamen jure quodam cognationis, partem amoris tui derivari poſſe confido.

§ 3. Id ut facias, vir eruditiſſime te etiam atque etiam rogo: & niſi moleſtum eſt, ſpem noſtram non inanem fuiſſe, ex literis tuis intelligere cupio. Vale Wierc clariſſ. Baſileæ, 10 Kal. Aprilis 1566.

D. BALDUINI RONSSEI *Medici, doctrina & artis uſu celeberrimi, judicium.*

O Porinus ille noſter, homo juvandis ſtudiis natus, proximis nundinis Francofordianis ad me miſit fragmentum operis tui (nondum enim, uti ſuſpicor, ſupremam manum jam impoſuerat) de Dæmonum præſtigiis: Quod certe multò mihi gratiſſimum erat, tum quod D. Daniël noſter Brouchuſius Reipub. Gorcomienſi à medicinis, aliquando ejus apud me mentionem feciſſet, & ſingularem ſupra communem hominum conditionem ingenii tui dexteritatem prædicaſſet: Tum quod ſperarem, aliquando detectis hujuſmodi mulierculārum nervis, idolomaniam, quæ multis abhinc ſeculis hominum mentes occupavit, penitus eradicatum iri.

§ 2. Nam quantumvis annis ab hinc viginti Jacobus Savagius, Andoverpianus medicus, ejuſdem argumenti mihi adhuc tum juvem librum communicaſſet, quem aliquando, ni mors in opina virum invaſiſſet, typis commendare decreverat: non videbatur tamen is eſſe talis, qui inſitam jamdudum opinionem evellere poſſet. Siquidem, etſi phyſicis quibuſdam demonſtrationibus deliramenta quædam eſſe declararet: Conceſſit tamen multa, quæ tu argutiſſime & maxima cum ratione refellis: Neque is (ut bona venia viri alioqui doctiſſimi dicam) uſqueadeo Scripturæ ſacræ teſtimonio innitebatur, ut qui ſua profeſſione contentus, medicis phyſiciſque argumentis tantum ſtabat. Tu contra, antiquiſſimorum Theologorum, Juriſperitorum, atque eorum qui de Magia ſcripſerunt (ut interim medicos taceam) argumentis innixus, cum aliquid ſe jam egiſſe putant, nihil prorſus jam actum convincis, & ut habet Græcorum diverbium, κυκλωπιβδάλλεις. Dignum mehercule cedro opus, dignum quod omnium manibus ſceleratiſſimo hoc tempore circumferatur, dignum quod omnium mentibus imprimatur, &c. Scriberem aliquanto accuratius, ni Brouchuſii noſtri propera quædam feſtinatio, dicere ſimul ac ſcribere coegiſſet. Vale in eo qui cuncta poteſt. Goudæ, nonis Maii, Anno 1563.

D. IOAN-

D. IOANNIS EWICHII, *Medici & eruditiſſimi & excellentiſſimi, ſententia.*

QUantum voluptatis ceperim ex tuis libris de Præſtigiis dæmonum, ὦ ἀγαθοῖς κλεὸς ἐσθλὸν ἐπιχθονὶ πουλυβοτείρῃ Wiere, vix ſatis verbis explicare poſſum. Video enim ſingularem in iis prudentiam, judicium ſolidum, copiam rerum neceſſariarum, ordinem mirificum, ſedulitatem incredibilem, denique animi pietatem (abſit adulationis ſuſcipio) & religionis Chriſtianæ puritatem: eamque paſſim propugnandi adverſus omnes impiorum hominum inſultus, & dæmonum fraudes animoſitatem infractam. Deinde non ſolum, quod ipſe ſæpe mecum cogitavi, ſed etiam quod unice & optavi & expectavi, in illis abunde ſum conſecutus. Illud autem eſt præcipue, quid de Lamiis (quas vocant) noſtri temporis ſentiendum ſit, quid vanæ illarum incantationes efficere poſſint: Et tandem, an pœna illarum ad mortem uſque extendi debeat. Quæ tria tam velim hodie omnibus eſſe recte cognita, perſuaſaque, quam plerumque indoctis doctiſque temere credita. Pudet autem me propemodum noſtri ſeculi, quod tanto veterno ſopitum res tam utiles neceſſariaſque non diligentius inveſtigarit, & maturius in lucem ediderit.

§ 2. Omnes enim fere tam Medici quam Juriſconſulti & Theologi (quorum tamen maxime intererat, hæc ad unguem cognoſcere) contenti majorum conſuetudine, nimis faciles aures præbuerunt fabulis: nimiſque temerarie, ne dicam inique, de vita morteque multorum pronunciarunt. Sed cum cogito, idem hodie & ante ætatem, noſtram in illis obſervatum eſſe, qui judicabantur hæretici (ſcilicet quod à Rom. Eccleſia in interpretatione quorundam articulorum doctrinæ, vel uſu ceremoniarum, nulla ſeditione diſſentirent) quorum tamen, vel adverſariis teſtibus, mens Deo devota vitaque inculpata fuit: minus mirum videtur, quod in hac Lamiarum cauſa, quæ plena ſemper fuit tenebris & dæmonum ludibriis, cæcutiant, cæcutiendoque inſontes ſæpe feriant. Equidem ab eo tempore, quo ætatis maturitate, accedente qualicunque inſtitutione, uſuque, res humanas cæpi intueri, valde ſemper deplorare ſoleo hominum ignorationem. Nam ea mihi cauſa videbatur univerſi mali, quod tam multiplex in vita noſtra graſſatur. Quod etſi ipſus maxime adhuc ignorans, Dei

tamen

Digitized by Google

tamen gratia cognoverim & defleverim: nihilominus communi cæcitate impeditus in præſenti materia, oculos altius adhuc attollere, & veritatem ipſam intueri nondum potui. Quare quando ingenii mei exiguitatem probe ſcirem, nec negare nec aſſeverare ſtatueram. At nunc judicio tuo confirmatus, lucem mihi videre videor, & qua eundum & ubi ſiſtendum ſit, ſatis intelligo: Agoque immortali Deo gratias, quod tua opera eas res nobis patefecerit, quæ non eruditis modo & titulo doctoribus, ſed etiam omnibus hominibus multo, vero maxime Chriſtianis cognitu neceſſariæ ſunt. Proinde nequicquam credam poſthac illis, qui ita præſenti cuicunque uſui inhæreſcendum putant oportere, ut nullo modo aliorum quamvis piorum eruditorumque virorum modeſte propoſitam ſententiam audiendam, cognoſcendam, recipiendamque eſſe velint: longe à principis illius conſilio diſſentientes, qui cum neceſſitas poſtularet, Νῦν δ' εἴη ait, ὅς τις δή γ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι, ἢ νέος ἠὲ παλαιός, ἐμοὶ δέκε ἀσμένῳ εἴη. Nam cum, ut dixi, omnis mali origo & fons ab ignorantia oriatur, & hæc primum à peccato, peccatum porro à diabolo (qui eſt vere pater tenebrarum, falſitatis & confuſionis) principium ſuum ducat, merito omnis boni cauſa videri debet ſapientia & cognitio: quippe quæ lucem, veritatem, & ordinem in tota vita & omnibus actionibus noſtris pariat, conſervetque. Faceſſat ergo omnis pertinacia & moroſitas: ſitque libera ut audiendi, ita & dicendi ſcribendique facultas: eatenus tamen, ut is labor utriuſque Reipub. inſignem utilitatem ſpectet, & ad Chriſti Servatoris noſtri regnum propagandum, diaboli vero & Antichriſti tyrannidem labefactandam præclare faciat. Vale clariſſime Wiere, monſtroſarum opinionum noſtri ævi non minime Hercules. Vale inquam: & perge porro eſſe, quod fœliciter glorioſeque cœpiſti, πατρί τε τῷ μέγα χάρμα πόληΐ τε, παντί τε δήμῳ, δυσμενέεσιν μὲν πῆμα, κακοῖς δ' ἄρα δαιμόνιαμ αὐτοῖς, Duisbergi, Anno 1563. ipſis Calend. Iunii.

FINIS.

PSEU-

PSEUDOMONARCHIA
DÆMONUM.

O curas hominum, ô quantum eſt
in rebus inane?

LECTORI S.

NE Sathanicæ factionis monopolium uſqueadeo porro deliteſcat, hanc Dæmonum Pſeudomonarchiam, ex Acharonticorum Vaſallorum archivo ſubtractam, in hujus Operis de Dæmonum præſtigiis calce annectere volui, ut effaſcinatorum id genus hominum, qui ſe magos jactitare non erubeſcunt, curioſitas, præſtigiæ, vanitas, dolus, impoſturæ, deliria, mens eluſa, & manifeſta mendacia, quinimo non ferendæ blaſphemiæ, omnium mortalium, qui in mediæ lucis ſplendore hallucinari nolint, oculis clariſſimè appareant, hoc potiſſimum ſeculo ſceleſtiſſimo, quo Chriſti regnum tam enormi impunitaque tyrannide impetitur ab iis qui Beliali palàm ſacramentum præſtitêre, ſtipendium etiam juſtum hauddubie recepturi: quibus & perditas has horas libenter dedico, ſi forte ex immenſa Dei miſericordia convertantur & vivant: quod ex animo iis precor, ſitque felix & fauſtum. Ne autem curioſulus aliquis, faſcino nimis detentus, hoc ſtultitiæ argumentum temere imitari audeat, voces hinc inde prætermiſi ſtudio, ut univerſa delinquendi occaſio præcideretur. Inſcribitur vero à maleferiato hoc hominum genere Officium ſpirituum, vel, Liber officiorum ſpirituum, ſeu, Liber dictus Empto. Salomonis, de principibus & regibus dæmoniorum, qui cogi poſſunt divina virtute & humana. At mihi nuncupabitur Pſeudomonarchia Dæmonum.

PSEUDOMONARCHIA DÆMONUM.

PRimus Rex, qui eſt de poteſtate Orientis, dicitur Baël, apparens tribus capitibus, quorum unum aſſimilatur buſoni, alterum homini, tertium feli. Rauca loquitur voce, formator morum & inſignis certator, reddit hominem inviſibilem & ſapientem. Huic obediunt ſexagintaſex legiones.

§ 2. Agares Dux primus ſub poteſtate Orientis, apparet benevolus in ſenioris hominis forma, equitans in crocodilo, & in manu accipitrem portans. Cuncta linguarum genera docet optime: fugitantes reverti facit, & permanentes fugere: prælaturas & dignitates dimittit, & tripudiare facit ſpiritus terræ: & eſt de ordine Virtutum, ſub ſua poteſtate habens triginta & unam legiones.

§ 3. Marbas, alias Barbas, Præſes magnus, ſe manifeſtans in fortiſſimi leonis ſpecie, ſed ab exorciſta accitus humana induitur forma, & de occultis plene reſpondet, morbos invehit & tollit, promovet ſapientiam artiumque mechanicarum cognitionem, homines adhæc in aliam mutat formã. Præeſt trigintaſex legionibus.

§ 4. Pruſlas, alibi invenitur Buſas, magnus Princeps & Dux eſt, cujus manſio circa turrim Babylonis, & videtur in eo flamma foris, caput autem aſſimilatur magno nycticoraci. Autor eſt & promotor diſcordiarum, bellorum, rixarum & mendaciorum. Omnibus in locis non intromittatur. Ad quæſita reſpondet abunde. Sub ſunt huic legiones vinginti ſex, partim ex ordine Throni, partim Angelorum.

§ 5. Amon vel Aamon Marchio magnus & potens, prodit in lupi forma caudam habens ſerpentinam, & flammam evomens. Hominis autem indutus ſpeciem, caninos oſtentat dentes, & caput magno nycticoraci ſimile. Princeps omnium fortiſſimus eſt, intelligens præterita & futura, hinc & gratiam concilians omnium amicorum & inimicorum. Quadraginta imperat legionibus.

§ 6. Barbatos magnus Comes & Dux, apparet in ſigno Sagittarii ſilveſtris cum quatuor regibus tubas ferentibus. Intelligit cantus avium, canum latratus, mugitus boum & cunctorum animalium:

Digitized by Google

malium : theſauros item à magis & incantatoribus reconditos, detegit : Et eſt ex ordine Virtutum, partim Dominationum. Triginta præſidet legionibus. Novit præterita & futura : tam amicorum quam inimicorum animos conciliat.

§ 7. Buer Præſes magnus conſpicitur in ſigno *. Abſolute docet philoſophiam, practicam, ethica item & logica, & herbarum vires : Dat optimos familiares : Ægros ſanitati reſtituere novit, maxime & homines. Quinquaginta legionum habet imperium.

§ 8. Guſoyn Dux magnus & fortis, apparet in forma zenophali. Explicate reſpondet & vere de præſentibus, præteritis, futuris & occultis. Amicorum & inimicorum gratiam reddit : Dignitates confert & honores conformat. Præeſt quadragintaquinque legionibus.

§ 9. Botis, alibi Otis, magnus Præſes & Comes, Prodit in viperæ ſpecie deterrima: Et ſiquando formam induit humanam dentes oſtendit magnos & cornua duo, manu gladium acutum portans. Dat perfecte reſponſa vera de præſentibus, præteritis, futuris & abſtruſis. Tam amicos quam hoſtes conciliat. Sexaginta imperat legionibus.

§ 10. Bathym, alibi Marthim Dux magnus & fortis : Viſitur conſtitutione viri fortiſſimi cum cauda ſerpentina, equo pallido inſidens. Virtutes herbarum & lapidum pretioſorum intelligit. Curſu velociſſimo hominem de regione in regionem transfert. Huic triginta ſubſunt legiones.

§ 11. Purſan, alias Curſon, magnus Rex, prodit ut homo facie leonina, viperam portans ferociſſimam, urſoque inſidens, quem ſemper præcedunt tubæ. Callet præſentia, præterita & futura : Aperit occulta, theſauros detegit : Corpus humanum ſuſcipit & aëreum. Vere reſpondet de rebus terrenis & occultis, de divinitate & mundi creatione : Familiares parit optimos : Cui parent vigintiduo legiones, partim de ordine Virtutum, partim ex ordine Throni.

§ 12. Eligor, alias Abigor, Dux magnus, apparet ut miles pulcherrimus, lanceam, vexillum & ſceptrum portans. Plene de occultis reſpondet atque bellis, & quomodo milites occurrere debeant : Futura ſcit, & gratiam apud omnes dominos & milites conciliat. Præſidet ſexaginta legionibus.

§ 13. Loray, alias Oray, magnus Marchio, ſe oſtendens in

 forma

forma ſagittarii pulcherrimi, pharetram & arcum geſtantis: author exiſtit omnium præliorum, & vulnera putrefacit quæ à ſagittariis infliguntur, quos objicit optimos tribus diebus. Triginta dominatur legionibus.

§ 14. Valefar, alias Malaphar, Dux eſt fortis, forma leonis prodiens & capite latronis. Familiaritatem parit ſuis, donec laqueo ſuſpendantur. Decem præſidet legionibus.

§ 15. Morax, alias Foraii, magnus Comes & Præſes: Similis tauro viſitur: Et ſi quando humanam faciem aſſumit, admirabilem in Aſtronomia & in omnibus artibus liberalibus reddit hominem: parit etiam famulos non malos & ſapientes: novit & herbarum & pretioſorum lapidum potentiam. Imperat triginta ſex legionibus.

§ 16. Ipes, alias Ayperos, eſt magnus Comes & Princeps, apparens quidem ſpecie angelica, interim leone obſcurior & turpis, capite leonis, pedibus anſerinis, cauda leporina. Præterita & futura novit: Redditque hominem ingenioſum & audacem. Legiones huic obediunt trigintaſex.

§ 17. Naberus, alias Cerberus, Marchio eſt fortis, forma corvi ſe oſtentans: Si quando loquitur, raucam edit vocem. Reddit & hominem amabilem & artium intelligentem, cum primis in Rhetoricis eximium. Prælaturarum & dignitatum jacturam parit. Novendecim legiones hunc audiunt.

§ 18. Glaſya labolas, alias Caacrinolaas vel Caaſſimolar magnus Præſes: Qui progreditur ut canis habens alas gryphi. Artium cognitionem dat, interim dux omnium homicidarum. Præſentia & futura intelligit. Tam amicorum quam inimicorum animos demeretur: Et hominem reddit inviſibilem. Imperium habet triginta ſex legionum.

§ 19. Zepar Dux magnus, apparens uti miles, inflammanſque virorum amore mulieres, & quando ipſi juſſum fuerit, earum formam in aliam tranſmutat, donec dilectis ſuis fruantur. Steriles quoque eas facit. Vigintiſex huic parent legiones.

§ 20. Byleth Rex magnus & terribilis, in equo pallido equitans, quem præcedunt tubæ, ſymphoniæ, & cuncta Muſicæ genera. Quum autem coram exorciſta ſe oſtentat, turgidus ira & furore videtur, ut decipiat. Exorciſta vero tum ſibi prudenter caveat: Atque ut faſtum ei adimat, in manu ſuſcipiat baculum corili, cum quo orientem & meridiem verſus, foris juxta circulum manum.

num extendet, facietque triangulum. Cæterum ſi manum non extendit, & intrare jubet, atque ſpirituum Vinculum ille renuerit, ad lectionem progrediatur exorciſta: mox ingredietur item ſubmiſſus, ibi ſtando & faciendo quodcunque juſſerit exorciſta ipſi Byleth regi, eritque ſecurus. Si vero contumacior fuerit, nec primo juſſu circulum ingredi voluerit, reddetur forte timidior exorciſta: Vel ſi Vinculum ſpirituum minus habuerit, ſciet haud dubie exorciſta, malignos ſpiritus poſtea eum non verituros, at ſemper viliorem habituros. Item ſi ineptior ſit locus triangulo deducendo juxta circulum, tunc vas vino plenum ponatur: Et intelliget exorciſta certiſſimè, quum è domo ſua egreſſus fuerit cum ſociis ſuis, prædictum Byleth ſibi fautorem fore, benevolum, & coram ipſo ſubmiſſum quando progredietur. Venientem vero exorciſta benigne ſuſcipiat, & de ipſius faſtu glorietur: Propterea quoque eundem adorabit, quemadmodum alii reges, quia nihil dicit abſque aliis principibus. Item ſi hic Byleth accitus fuerit ab aliquo exorciſta, ſemper tenendus ad exorciſtæ faciem annulus argenteus medii digiti manus ſiniſtræ, quemadmodum pro Amaymone. Nec eſt prætermittenda dominatio & poteſtas tanti principis, quoniam nullus eſt ſub poteſtate & dominatione exorciſtæ alius, qui viros & mulieres in delirio detinet, donec exorciſtæ voluntatem explerint: Et fuit ex ordine Poteſtatum, ſperans ſe ad ſeptimum Thronum rediturum, quod minus credibile. Imperat octogintaquinque legionibus.

§ 21. Sytry, alias Bitru, magnus Princeps, leopardi facie apparens, habenſque alas velut gryphi. Quando autem humanam aſſumit formam, mire pulcher videtur. Incendit virum mulieris amore, mulierem viciſſim alterius deſiderio incitat. Juſſus ſecreta libenter detegit feminarum, eas ridens ludificanſque, ut ſe luxurioſe nudent. Huic ſexaginta legiones obſequuntur.

§ 22. Paymon obedit magis Lucifero quam alii reges. Lucifer hic intelligendus, qui in profunditate ſcientiæ ſuæ demerſus, Deo aſſimilari voluit, & ob hanc arrogantiam in exitium projectus eſt. De quo dictum eſt: Omnis lapis pretioſus operimentum tuum. Ezech. 28
Paymon autem cogitur virtute divina, ut ſe ſiſtat coram exorciſta: ubi hominis induit ſimulachrum, inſidens dromedario, coronaque inſignitus lucidiſſima, & vultu fœmineo. Hunc præcedit exercitus

Digitized by Google

cum tubis & cimbalis bene ſonantibus, atque omnibus inſtrumentis Muſicis, primo cum ingenti clamore & rugitu apparens, ſicut in Empto. Salomonis, & arte declaratur. Et ſi Paymon hic quandoque loquitur, ut minus ab exorciſta intelligatur, propterea is non tepeſcat: ſed ubi porrexerit illi primam chartam ut voto ſuo obſequatur, jubebit quoque ut diſtincte & aperte reſpondeat ad quæſita, & de univerſa philoſophia & prudentia vel ſcientia, & de cæteris arcanis. Et ſi voles cognoſcere diſpoſitionem mundi, & qualis ſit terra, aut quid eam ſuſtineat in aqua, aut aliquid aliud, & quid ſit abyſſus, & ubi eſt ventus & unde veniat, abunde te docebit. Accedant & conſecrationes tam de libationibus quam aliis. Confert hic dignitates & confirmationes. Reſiſtentes ſibi ſuo vinculo deprimit, & exorciſtæ ſubjicit. Bonos comparat famulos, & artium omnium intellectum. Notandum, quod in advocando hunc Paymonem, Aquilonem verſus exorciſtam conſpicere oporteat; quæ ibi hujus ſit hoſpitium. Accitum vero intrepide conſtanterque ſuſcipiat, interroget, & ab eo petat quicquid voluerit, nec dubie impetrabit. At ne creatorem oblivioni tradat, cavendum exorciſtæ, propter ea quæ præmiſſa fuerunt de Paymone. Sunt qui dicunt, eum ex ordine Dominationum fuiſſe: ſed aliis placet, ex ordine Cherubin. Hunc ſequuntur legiones ducentæ, partim ex ordine Angelorum, partim Poteſtatum. Notandum adhæc, ſi Paymon ſolus fuerit citatus per aliquam libationem aut ſacrificium, duo reges magni comitantur, ſcilicet Bebal & Abalam, & alii potentes. In hujus exercitu ſunt vigintiquinque legiones: Quia ſpiritus his ſubjecti, non ſemper ipſis adſunt, niſi ut appareant, divina virtute compellantur.

§ 23. Regem Belial aliqui dicunt ſtatim poſt Luciferum fuiſſe creatum, ideoque ſentiunt ipſum eſſe patrem & ſeductorem eorum qui ex Ordine ceciderunt. Cecidit enim prius inter alios digniores & ſapientiores, qui præcedebant Michaëlem & alios cœleſtes angelos, qui deerant. Quamvis autem Belial ipſos qui in terram dejecti fuerint, præceſſerit: alios tamen qui in cœlo manſere, non anteceſſit. Cogitur hic divina virtute, cum accipit ſacrificia, munera & holocauſta, ut viciſſim det immolantibus reſponſa vera: At per horam in veritate non perdurat, niſi potentia divina compellatur, ut dictum eſt. Angelicam aſſumit imaginem impenſe pulchram, in igneo curru ſedens. Blande loquitur. Tribuit dignitates

tates & prælaturas ſenatorias, gratiam item amicorum, & optimos famulos. Imperium habet octoginta legionum, ex ordine partim Virtutum, partim Angelorum. Forma exorciſtæ invenitur in Vinculo Spirituum. Obſervandum exorciſtæ, hunc Belial in omnibus ſuccurrere ſuis ſubditis: Si autem ſe ſubmittere noluerit, Vinculum Spirituum legatur, quo ſapientiſſimus Salomon eos cum ſuis legionibus in vaſe vitreo relegavit: Et relegati cum omnibus legionibus fuere ſeptuagintaduo reges, quorum primus erat Bileth, ſecundus Belial, deinde Aſmoday, & circiter mille millia legionum. Illud proculdubio à magiſtro Salomone didiciſſe me fateor: Sed cauſam relegationis me non docuit, crediderim tamen propter arrogantiam ipſius Belial. Sunt quidam necromantici, qui aſſerunt, ipſum Salomonem quodam die aſtutia cujuſdam mulieris ſeductum, orando ſe inclinaſſe verſus ſimulacrum Belial nomine. Quod tamen fidem non meretur: Sed potius ſentiendum, ut dictum eſt, propter ſuperbiam & arrogantiam, relegatos eſſe in magno vaſe, projectos in Babylone in puteum grandem valde. Enimvero prudentiſſimus Salomon divina potentia ſuas exequebatur operationes, quæ etiam nunquam eum deſtituit: propterea ſimulachrum non adoraſſe ipſum ſentiendum eſt, alioqui divina virtute ſpiritus cogere nequiviſſet. Hic autem Belial cum tribus regibus in puteo fuit. At Babylonienſes ad hæc exhorreſcentes, rati ſe theſaurum amplum in puteo inventuros, unanimi conſilio in puteum deſcenderunt, detegeruntque & confregere vas, unde mox egreſſi captivi, in proprium locum porro ſunt rejecti. Belial vero ingreſſus quoddam ſimulachrum, dabat reſponſa ſibi immolantibus & ſacrificantibus, ut teſtatur Tocz in dictis ſuis: Et Babylonienſes adorantes ſacrificaverunt eidem.

Scelerati necromantici verba ſunt.

§ 24. Bune Dux magnus & fortis, apparet ut draco, tribus capitibus, tertium vero aſſimilatur homini. Muta loquitur voce: Mortuos locum mutare facit, & dæmones ſupra defunctorum ſepulchra congregari: omnimodo hominem locupletat, redditque loquacem & ſapientem: ad quæſita vere reſpondet. Huic legiones parent triginta.

§ 25. Forneus magnus Marchio, ſimilis monſtro marino, reddit hominem in Rhetoricis admirabilem, optima fama & linguarum peritia ornat, tam amicis quam inimicis gratum facit. Subſunt huic vigintinovem legiones, ex ordine partim Thronorum, partim Angelorum.

§ 26. Roneve

Digitized by Google

§ 26. Roneve Marchio & Comes, aſſimilatur monſtro. Singularem in Rhetoricis intelligentiam confert, famulos item fidos, linguarum cognitionem, amicorum & inimicorum favorem. Huic obediunt legiones novendecim.

§ 27. Berith Dux magnus & terribilis: tribus nuncupatur nominibus, à quibuſdam Beal, à Judæis Berith, à necromanticis Bolfri. Prodit ut miles ruber cum veſtitu rubro,& equo ejuſdem coloris coronaque ornatus. Vere de præſentibus, præteritis & futuris reſpondet. Virtute divina per annulum magicæ artis ad horam ſcilicet cogitur. Mendax etiam eſt. In aurum cuncta metallorum genera mutat. Dignitatibus ornat eaſdemque confirmat; Claram ſubtilemque edit vocem. Viginti ſex legiones huic ſubſunt.

§ 28. Aſtaroth Dux magnus & fortis, prodiens angelica ſpecie turpiſſima, inſidenſque in dracone infernali, & viperam portans manu dextra. Vere reſpondet de præteritis, præſentibus, futuris & occultis. Libenter de ſpirituum creatore, & eorundem lapſu loquitur, quomodo peccaverint & ceciderint. Se ſpontè non prolapſum eſſe dicit. Reddit hominem mire eruditum in artibus liberalibus. Quadraginta legionibus imperat. Ab hoc quilibet exorciſta caveat, ne prope nimis eum admittat, ob fœtorem intolerabilem quem expirat. Itaque annulum argenteum magicum in manu ſua juxta faciem teneat, quo ſe ab injuria facile tuebitur.

§ 29. Forras vel Forcas magnus Præſes eſt: viſitur forma viri fortiſſimi, & in humana ſpecie vires herbarum & lapidum precioſorum intelligit. Plene docet Logica, Ethica & eorundem partes. Reddit hominem inviſibilem, ingenioſum, loquacem & vivacem: Amiſſa recuperat, theſauros detegit. Dominium viginti novem legionum habet.

§ 30. Furfur Comes eſt magnus, apparens ut cervus cauda flammea. In omnibus mentitur, niſi in triangulum intro ducatur. Juſſus angelicam aſſumit imaginem. Rauca loquitur voce: amorem inter virum & mulierem libenter conciliat: novit & concitare fulgura, coruſcationes & tonitrua in iis partibus ubi juſſum fuerit. De occultis & divinis rebus bene reſpondet. Imperat legionibus vigintiſex.

§ 31. Marchocias magnus Marchio eſt. Se oſtentat ſpecie lupæ ferociſſimæ cum alis gryphi, cauda ſerpentina, & ex ore neſcio quid evomens. Quum hominis imaginem induit, pugnator eſt optimus.

Digitized by Google

optimus. Ad quæſita vere reſpondet: fidelis in cunctis exorciſtæ mandatis. Fuit ordinis Dominationum. Huic ſubjacent legiones triginta. Sperat ſe poſt mille ducentos annos ad ſeptimum Thronum reverſurum: ſed ea ſpe falſus eſt.

§ 32. Malphas magnus Præſes, conſpicitur corvo ſimilis: ſed hominis idolum indutus rauca fatur voce. Domos & turres ingentes mire extruit, & obvios cito facit artifices maximos: Hoſtium vero ædes & turres dejicit. Famulos ſuppeditat non malos. Sacrificia libenter ſuſcipit, at ſacrificatores omnes fallit. Quadraginta huic parent legiones.

§ 33. Vepar, alias Separ, Dux magnus & fortis: Similis ſyreni: Ductor eſt aquarum & navium armis onuſtarum. Ut mare juſſu magiſtri turgidum navibuſque plenum appareat, efficit: contra inimicos exorciſtæ per dies tres vulneribus putreſcentibus vermeſque producentibus homines inficit, à quibus tamen negotio abſoluto ſanantur omnes. Imperat legionibus vigintinovem.

§ 34. Sabnac, alias Salmac, Marchio magnus & fortis: prodit ut miles armatus, capite leonis, in pallido equo inſidens. Hominis formam transmutat mire: Turres magnas armis plenas ædificat, item caſtra & civitates. Triginta dies ex mandato exorciſtæ homini vulnera putrida & verminantia infligit. Familiares conciliat bonos: dominium exercens quinquaginta legionum.

§ 35. Sydonay, alias Aſmoday, Rex magnus, fortis & potens: Viſitur tribus capitibus, quorum primum aſſimilatur capiti tauri, alterum hominis, tertium arietis. Cauda ejus ſerpentina, ex ore flammam eructat, pedes anſerini. Super dracone infernali ſedet, in manu lanceam & vexillum portans. Præcedit alios qui ſub poteſtate Amaymonis ſunt. Cum hujus officia exercet exorciſta, ſit fortis, cautus & in pedibus ſtans: ſi vero coopertus fuerit, ut in omnibus detegatur, efficiet: Quod ſi non fecerit exorciſta, ab Amaymone in cunctis decipietur: Sed mox cum ipſum in prædicta forma conſpicit, appellabit illum nomine ſuo, inquiens: Tu vero es Aſmoday. Ipſe non negabit: Et mox ad terram. Dat annulum virtutum: Docet abſolute Geometriam, Arithmeticam, Aſtronomiam, Mechanicam: Ad interrogata plene & vere reſpondet: Hominem reddit inviſibilem: Loca theſaurorum oſtendit & cuſtodit, ſi fuerit de legionibus Amaymonis. In ſua poteſtate legiones ſeptuaginta duas habet.

§ 36. Gaap, alias Tap, Præſes magnus & Princeps: in ſigno Meridiei apparet: ſed quum humanam aſſumit faciem, ductor eſt præcipuorum quatuor regum, tam potens ut Byleth. Extiterunt autem quidam necromantici, qui huic libamina & holocauſta obtulere, & ut eundem evocarent, artem exercuere, dicentes ſapientiſſimum Salomonem eam compoſuiſſe, quod falſum eſt: imo fuit Cham filius Noë, qui primus poſt diluvium cœpit malignos invocare ſpiritus, invocavit autem Byleth, & compoſuit artem in ſuo nomine, & librum, qui multis mathematicis eſt cognitus. Fiebant autem holocauſta, libamina, munera, & multa nefaria, quæ operabantur exorciſtæ admiſtis ſanctiſſimis Dei nominibus, quæ in eadem arte ſparſim exprimuntur. Epiſtola vero de iis nominibus eſt conſcripta à Salomone, uti & ſcribunt Helias Hieroſolymitanus & Heliſeus. Notandum, ſi aliquis exorciſta habuerit artem Beleth, nec ipſum coram ſe ſiſtere poſſit aut videre, niſi per artem: Quomodo autem eundem continere oporteat, non eſt explicandum, quum ſit nefandum, & nihil à Salomone de ejus dignitate & officio didicerim, hoc tamen non ſilebo, ipſum reddere hominem admirabilem in philoſophia & artibus omnibus liberalibus. Facit ad amorem, odium, inviſibilitatem & conſecrationem eorum quæ ſunt de dominatione Amaymonis: Et de poteſtate alterius exorciſtæ tradit familiares, & vera perfecte reſponſa de præſentibus, præteritis & futuris. Velociſſimo tranſcurſu in varias regiones traducit hominem. Sexagintaſex præeſt legionibus, & fuit de Poteſtatum ordine.

§ 37. Chax, alias Scox, Dux eſt & Marchio magnus: Similis ciconiæ rauca voce & ſubtili. Mirabiliter aufert viſum, auditum & intellectum juſſu exorciſtæ: aufert pecuniam ex qualibet domo regia, & reportat poſt mille ducentos annos, ſi juſſus fuerit: abripit & equos. Fidelis eſſe in omnibus mandatis putatur: ac licet ſe obſecuturum exorciſtæ promittat, non tamen in omnibus facit. Mendax eſt, niſi in triangulum introducatur: introductus autem loquitur de rebus divinis & reconditis theſauris, qui à malignis ſpiritibus non cuſtodiuntur. Promittit inſuper ſe collaturum optimos famulos, qui accepti ſunt, ſi non fuerint deceptores. Huic ſubjacent legiones triginta.

§ 38. Pucel Dux magnus & fortis, apparet in ſpecie angelica, ſed obſcura valde: loquitur de occultis; docet Geometriam & omnes

artes

Digitized by Google

artes liberales : ſonitus facit ingentes , & ſonare aquas ubi non ſunt , eaſdem & calefacit & harum balnea recuperandæ ſanitati ſervientia certis temporibus , diſtemperat juſſu exorciſtæ. Fuit de ordine Poteſtatum , habetque in ſua poteſtate legiones quadragintaocto.

§ 38. Furcas miles eſt : prodit ſimilitudine ſævi hominis cum longa barba , & capillitio cano. In equo pallido inſidet , portans in manu telum acutum. Docet perfecte practicam, philoſophiam, rhetoricam, logicam, chiromantiam, aſtronomiam, piromantiam, & earum partes. Huic parent viginti legiones.

§ 39. Murmur magnus Dux & Comes : Apparet militis forma, equitans in vulture, & ducali corona comptus. Hunc præcedunt duo miniſtri tubis magnis : Philoſophiam abſolute docet. Cogit animas coram exorciſta apparere , ut interrogatæ reſpondeant ad ipſius quæſita. Fuit de ordine partim Thronorum , partim Angelorum.

§ 40. Caym magnus Præſes, formam aſſumens merulæ: at quum hominem induit , reſpondet in favilla ardente , ferens in manu gladium acutiſſimum. Præ cæteris ſapienter argumentari facit : Tribuit intellectum omnium volatilium , mugitus boum, latratus canum , & ſonitus aquarum : de futuris optime reſpondet. Fuit ex ordine Angelorum. Præſidet legionibus triginta.

§ 41. Raum vel Raym Comes eſt magnus : Ut corvus viſitur : Sed cum aſſumit humanam faciem , ſi ab exorciſta juſſus fuerit , mirè ex regis domo vel alia ſuffuratur , & ad locum ſibi deſignatum transfert. Civitates deſtruit : Dignitatum deſpectum ingerit. Novit præſentia, præterita & futura. Favorem tam hoſtium quam amicorum conciliat. Fuit ex ordine Thronorum. Præeſt legionibus triginta.

§ 42. Halphas Comes magnus , prodit ſimilis ciconiæ rauca voce. Inſigniter ædificat oppida ampla armis plena : Bellum movet , & juſſus, homines bellicoſos ad deſignatum locum mittit obviam. Subſunt huic viginti ſex legiones.

§ 43. Focalor Dux magnus , prodit velut homo , habens alas gryphi forma. Accepta humana figura , interficit homines & in aquis ſubmergit. Imperat mari & vento , naveſque bellicas ſubvertit. Notandum omni exorciſtæ , ſi huic mandetur , ne homines lædat , libenter obſequitur. Sperat ſe poſt mille annos reverſu-

Digitized by Google

rum ad ſeptimum Thronum, ſed fallitur. Triginta legionibus imperat.

§ 44. Vine magnus Rex & Comes: ſe oſtentat ut leo in equo nigro inſidens, portanſque viperam in manu. Amplas turres libenter ædificat: Lapideas domus extruit, rivos reddit turgidos: Ad exorciſtæ mandatum reſpondet de occultis, maleficis, præſentibus, præteritis & futuris.

§ 45. Bifrons, monſtri ſimilitudine conſpicitur. Ubi humanam aſſumit imaginem, reddit hominem in Aſtrologia mirabilem, planetarum manſiones abſolute docens, idem præſtat in Geometria, & menſuris aliis. Vires herbarum, lapidum pretioſorum & lignorum intelligit. Corpora mortuorum de loco ad locum transmutat: Candelas ſuper defunctorum ſepulchra inflammare videtur. Huic ſubjacent viginti ſex legiones.

§ 46. Gamygyn magnus Marchio: in forma equi parvi viſitur: at ubi hominis ſimulachrum aſſumit, raucam edit vocem, de omnibus artibus liberalibus diſſerens: efficit quoque, ut coram exorciſta conveniant animæ in mari exeuntes, & quæ degunt in purgatorio (quod dicitur Cartagra, id eſt, afflictio animarum) & corpora aërea ſuſcipiunt, apparentque evidenter, & ad interrogata reſpondent. Permanet apud exorciſtam, donec ipſius votum expleverit. Triginta legiones in ſua habet poteſtate.

§ 47. Zagam magnus Rex & Præſes: ut taurus prodit cum alis ad modum gryphi: ſed aſſumpta hominis forma, reddit hominem ingenioſum: transmutat cuncta metallorum genera in monetas illius ditionis, & aquam in vinum, & è diverſo: ſanguinem quoque in oleum, & contra: & ſtultum in ſapientem. Præeſt triginta tribus legionibus.

§ 48. Orias Marchio magnus, viſitur ut leo, in equo fortiſſimo equitans, cauda ſerpentina: in dextera portat duos grandes ſerpentes etiam exibilantes. Callet planetarum manſiones, & vires ſidereas perfecte docet. Transmutat homines: confert dignitates, prælaturas & confirmationes: Item amicorum & hoſtium favorem. Præſidet legionibus triginta.

§ 49. Volac magnus Præſes: progreditur uti puer alis angeli, ſuper dracone equitans duobus capitibus. De occultis theſauris perfecte reſpondet, & ubi ſerpentes videantur, quos & viribus dedeſtitutos tradit in exorciſtæ manus. Dominium habet legionum triginta.

§ 50. Go-

Digitized by Google

§ 50. Gomory Dux fortis & potens: apparet ut mulier pulcherrima: ac ducali cingitur corona, in camelo equitans. Bene & vere reſpondet de præteritis, præſentibus, futuris, & occultis theſauris ubi lateant. Conciliat amorem mulierum, & maxime puellarum. Imperat legionibus vigintiſex.

§ 51. Decarabia vel Carabia, magnus Rex & Comes: venit ſimilis*. Vires herbarum & lapidum pretioſorum novit: efficit ut aves coram exorciſta volent, & velut familiares ac domeſticæ morentur, bibant & cantillent ſuo more. Parent huic triginta legiones.

§ 52. Amduſcias Dux magnus & fortis: procedit ut unicornu: in humana ſimiliter forma, quando coram magiſtro ſuo ſe ſiſtit: Et ſi præcipiatur, efficit facile ut tubæ & ſymphoniæ omniaque muſicorum inſtrumentorum genera audiantur, nec tamen conſpectui appareant: ut item arbores ad exorciſtæ genu ſe inclinent. Optimus eſt una cum famulis. Imperium habet vigintinovem legionum.

§ 53. Andras magnus Marchio: viſitur forma angelica, capite nycticoraci nigro ſimili, in lupo nigro & fortiſſimo equitans, bajulanſque manu gladium acutiſſimum. Novit interficere dominum, ſervum & coadjutores: author eſt diſcordiarum. Dominatur legionibus triginta.

§ 54. Androalphus Marchio magnus, apparens ut pavo: graves edit ſonitus: Et in humana forma docet perfecte geometriam & menſuram ſpectantia: reddit hominem in argumentando argutum, & in aſtronomia prudentem, eundemque in avis ſpeciem transmutat. Triginta huic ſubſunt legiones.

§ 55. Oze Præſes magnus, procedit ſimilis leopardo: ſed hominem mentitus, reddit prudentem in artibus liberalibus: vere reſpondet de divinis & occultis: transmutat hominis formam: & ad eam inſaniam eum redigit, ut ſibi perſuadeat eſſe quod non eſt, quemadmodum ſe eſſe regem vel papam, & coronam in capite geſtare: duratque id regnum horam.

§ 56. Aym vel Haborym Dux magnus & fortis: progreditur tribus capitibus, primo ſerpenti, ſimili, altero homini duos * habenti, tertio felino. In vipera equitat, ingentem facem ardentem portans, cujus flamma ſuccenditur caſtrum vel civitas. Omnibus modis ingenioſum reddit hominem: de abſtruſis rebus vere reſpondet. Imperat legionibus vigintiſex.

Oooo 3 § 57. Oro-

§ 57. Orobas magnus Princeps: procedit equo conformis: hominis autem indutus idolum, de virtute divina loquitur: vera dat reſponſa de præteritis, præſentibus, futuris, de divinitate & creatione: neminem decipit, nec tentari ſinit: confert prælaturas & dignitates, amicorum item & hoſtium favorem. Præſidet legionibus viginti.

§ 58. Vapula Dux magnus & fortis: conſpicitur ut leo alis ad modum gryphi. Reddit hominem ſubtilem & mirabilem in artibus mechanicis, philoſophia, & ſcientiis quæ in libris continentur. Præfectus eſt trigintaſex legionum.

§ 59. Cimeries magnus Marchio & fortis: imperans in partibus Africanis: docet perfecte Grammaticam, Logicam & Rhetoricam. Theſauros detegit, & occulta aperit. Facit ut homo curſu celerrimo videatur transmutari in militem. Equitat in equo nigro & grandi. Legionibus viginti præeſt.

§ 60. Amy Præſes magnus: apparet in flamma ignea: ſed humana aſſumpta forma, reddit hominem admirabilem in aſtrologia & omnibus artibus liberalibus. Famulos ſuppetit optimos: theſauros à ſpiritibus cuſtoditos oſtendit. Præfecturam habet legionum triginta ſex, ex ordine partim angelorum, partim poteſtatum. Sperat ſe poſt mille ducentos annos ad Thronum ſeptimum reverſurum, quod credibile non eſt.

§ 61. Flauros dux fortis: conſpicitur forma leopardi & terribili. In humana ſpecie vultum oſtentat horrendum, & oculos flammeos. De præteritis, præſentibus & futuris plene & vere reſpondet. Si fuerit in triangulo, mentitur in cunctis, & fallit in aliis negotiis. Libenter loquitur de divinitate, mundi creatione & lapſu. Divina virtute cogitur, & omnes alii dæmones ſive ſpiritus, ut omnes adverſarios exorciſtæ ſuccendant & deſtruant. Et ſi virtute numinis ipſi imperatum fuerit, exorciſtæ tentationem non permittit. Legiones viginti ſub ſua habet poteſtate.

§ 62. Balam Rex magnus & terribilis: prodit tribus capitibus, primo tauri, altero hominis, tertio arietis: cauda adhæc ſerpentina, oculis flammeis, equitans in urſo fortiſſimo, & accipitrem in manu portans. Raucam edit vocem: perfectè reſpondet de præteritis, præſentibus & futuris: reddit hominem & inviſibilem & prudentem. Quadraginta legionibus præſidet, & fuit ex ordine dominationum.

§ 63. Alocer

Digitized by Google

§ 63. Alocer Dux magnus & fortis : procedit ut miles in equo vaſto inſidens : facies ejus leonina, rubicunda valde cum oculis flammeis : graviter loquitur : hominem reddit admirabilem in aſtronomia & in omnibus artibus liberalibus : confert bonam familiam. Dominatur triginta ſex legionibus.

§ 64. Zaleos magnus Comes : apparet ut miles pulcherrimus in crocodilo equitans, & ducali ornatus corona, pacificus, &c.

§ 65. Wal Dux magnus & fortis : conſpicitur ut dromedarius magnus ac terribilis : at in humana forma linguam ſonat Ægyptiacam graviter. Hic præ cæteris amorem maxime mulierum conciliat : inde novit præſentia, præterita & futura : confert & gratiam amicorum atque inimicorum. De ordine fuit poteſtatum. Trigintaſeptem legiones gubernat.

§ 66. Haagenti magnus Præſes : ut taurus videtur, habens alas gryphi : ſed aſſumpta facie humana, reddit hominem ingenioſum in quibuſlibet : cuncta metalla in aurum transmutat, aquam in vinum, & ediverſo. Tot legionibus imperat, quot Zagan.

§ 67. Phœnix magnus Marchio: apparet uti avis phœnix puerili voce : ſed antequam ſe ſiſtit coram exorciſta, cantus emittit dulciſſimos : tunc autem cavendum exorciſtæ cum ſuis ſociis, ne ſuavitati cantus aures accommodent, ſed ille mox huic jubeat humanam aſſumere ſpeciem, tunc mire loquetur de cunctis ſcientiis admirandis. Poëta eſt optimus & obediens. Sperat ſe poſt mille ducentos annos ad ſeptimum thronum rediturum. Viginti præeſt legionibus.

§ 68. Stolas magnus Princeps : prodit forma nycticoracis : coram exorciſta hominis ſimulachrum ſuſcipit, docetque abſolutè aſtronomiam. Herbarum & lapidum pretioſorum vires intelligit. Vigintiſex legiones huic ſubjacent.

Legio 6666.

Secretum ſecretorum tu operans ſis ſecretus horum.

§ 69. Obſerva horas in quibus quatuor reges, ſcilicet Amoymon rex Orientalis, Gorſon rex Meridionalis, Zymymar rex Septentrionalis, Goap rex & princeps Occidentalis poſſunt conſtringi, à tertia hora uſque ad meridiem, à nona hora uſque ad veſperas.

Item Marchiones à nona uſque ad completorium, vel à completorio uſque ad finem diei.

Item-

Item Duces à prima uſque ad meridiem: & obſervatur cœlum clarum.

Item Prælati in aliqua hora diei.

Item Milites ab aurora uſque ad ortum ſolis, vel à veſperis uſque ad finem ſolis.

Item Præſes in aliqua hora diei non poteſt conſtringi, niſi rex cui paret, invocaretur, & nec in crepuſculo noctis.

Item Comites omni hora diei, dum ſunt in locis campeſtribus vel ſylveſtribus, quo homines non ſolent accedere, &c.

Citatio Prædictorum ſpirituum.

Quam religioſus hic diabolus.

UBi quem volueris ſpiritum, hujus nomen & officium ſupra cognoſces: inprimis autem ab omni pollutione, minimum tres vel quatuor dies mundus eſto in prima citatione, ſic & ſpiritus poſtea obſequentiores erunt: fac & circulum, & voca ſpiritum cum multa intentione: primum vero annulum in manu contineto: inde hanc recitato benedictionem tuo nomine & ſocii, ſi præſto fuerit, & effectum tui inſtituti ſortieris, nec detrimentum à ſpiritibus ſenties: imo tuæ animæ perditionem.

Blaſphemia mera & deteſtandus nominum divinorum abuſus.

§ 2. In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti † patris & † filii & † ſpiritus ſancti: ſancta trinitas & inſeparabilis unitas te invoco, ut ſis mihi ſalus & defenſio & protectio corporis & animæ meæ, & omnium rerum mearum. Per virtutem ſanctæ crucis † & per virtutem paſſionis tuæ deprecor te domine Jeſu Chriſte, per merita beatiſſimæ Mariæ virginis & matris tuæ atque omnium ſanctorum tuorum, ut mihi concedas gratiam & poteſtatem divinam ſuper omnes malignos ſpiritus, ut quoſcunque nominibns invocavero, ſtatim ex omni parte conveniant, & voluntatem meam perfecte adimpleant, quod mihi nihil nocentes, neque timorem inferentes, ſed potius obedientes & miniſtrantes, tua diſtricte virtute præcipiente, mandata mea perficiant, Amen. Sanctus ſanctus ſanctus dominus Deus Sabaoth, qui venturus es judicare vivos & mortuos: tu qui es A & Ω, primus & noviſſimus, Rex regum & dominus dominantium Joth Aglanabrath El abiel anathi Enathiel Amazin ſedomel gayes tolima Elias iſchiros athanatos ymas heli Meſſias, per hæc tua ſancta nomina & per omnia alia invoco te & obſecro te domine Jeſu Chriſte, per tuam nativitatem,

Inſignis meritorum Chriſti contemptus.

tem, per baptiſmum tuum, per paſſionem & crucem tuam, per aſcenſionem tuam, per adventum ſpiritusſancti paracliti, per amaritudinem animæ tuæ, quando exivit de corpore tuo, per quinque vulnera tua, per ſanguinem & aquam, quæ exierant de corpore tuo, per virtutem tuam, per ſacramentum quod dediſti diſcipulis tuis pridie quam paſſus fuiſti: per ſanctam trinitatem, per individuam vnitatem, per beatam Mariam matrem tuam, per angelos & archangelos, per prophetas & patriarchas, & per omnes ſanctos tuos, & per omnia ſacramenta quæ fiunt in honore tuo: adoro te & obſecro te, benedico tibi & rogo, ut acceptes orationes has & conjurationes & verba oris mei, quibus uti voluero. Peto Domine Ieſu Chriſte: da mihi virtutem & poteſtatem tuam ſuper omnes angelos tuos, qui de cœlo ejecti ſunt ad decipiendum genus humanum, ad attrahendum eos, ad conſtringendum, ad ligandum eos pariter & ſolvendum: Et ad congregandum eos coram me, & ad præcipiendum eis ut omnia, quæ poſſunt, faciant, & verba mea vocemque meam nullo modo contemnant: ſed mihi & dictis meis obediant, & me timeant, per humanitatem & miſericordiam & gratiam tuam deprecor & peto te adonay amay hortan vigedora mytay hel ſuranat yſion yſyeſy & per omnia nomina tua ſancta, per omnes ſanctos & ſanctas tuas, per angelos & archangelos, poteſtates, dominationes & virtutes, & per illud nomen per quod Salomon conſtringebat dæmones, & concluſit ipſos Elhroch eban her agle goth joth othie venoch nabrat, & per omnia ſacra nomina quæ ſcripta ſunt in hoc libro, & per virtutem eorundem, quatenus me potentem facias congregare & conſtringere omnes tuos ſpiritus de cœlo depulſos, ut mihi veraciter de omnibus meis interrogatis, de quibus quæram, reſponſionem veracem tribuant, & omnibus meis mandatis illi ſatisfaciant ſine læſione corporis & animæ meæ & omnium ad me pertinentium, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate ſpiritusſancti Deus per omnia ſecula.

§ 3. O pater omnipotens, ô fili ſapiens, ô ſpiritus ſancte corda hominum illuſtrans, ô vos tres in perſonis, una vero deitas in ſubſtantia: qui Adam & Evæ in peccatis eorum pepercistis, & propter eorum peccata mortem ſubiiſti tu fili turpiſſimam, in lignoque ſanctæ crucis ſuſtinuiſti: ô miſericordiſſime, quando ad tuam

 confu-

Digitized by Google

confugio miſericordiam, & ſupplico modis omnibus quibus poſſum, per hæc nomina ſancta tui filii, ſcilicet Α & Ω, & per omnia alia ſua nomina, quatenus concedas mihi virtutem & poteſtatem tuam, ut valeam tuos ſpiritus qui de cœlo ejecti ſunt, ante me citare, & ut ipſi mecum loquantur, & mandata mea perficiant ſtatim & ſine mora, cum eorum voluntate, ſine omni læſione corporis, animæ & bonorum meorum, &c. Continua ut in libro * Annuli Salomonis continetur.

§ 4. O ſumma & æterna virtus Altiſſimi, qui te diſponente his judicio vocatis * vaycheon ſtimulamaton ezphares tetragrammaton olyoram irion eſytion exiſtion eryona onela braſym noym meſſias ſother emanuël ſabaoth adonay, te adoro, te invoco, totius mentis viribus meis imploro, quatenus per te præſentes orationes & conſecrationes & conjurationes conſecrentur videlicet, & ubicunque maligni ſpiritus in virtute tuorum nominum ſunt vocati, & omni parte conveniant, & voluntatem mei exorciſatoris diligenter adimpleant, fiat fiat fiat, Amen.

§ 5. Hæc blaſphema & execranda hujus mundi fæx & ſentina pœnam in magos prophanos bene conſtitutam, pro ſcelerato mentis auſu jure meretur.

F I N I S.

JOAN-

JOANNIS WIERI
DE
LAMIIS
LIBER:

ITEM

DE

COMMENTITIIS
JEJUNIIS.

AMSTELODAMI,
Apud PETRUM van den BERGE.
MDCLx.

Digitized by Google

Illuſtri & generoſo Domino,

D. ARNOLDO,

Comiti Benthemii, Tichelenburgi, Steinfordiæ, Domino in Rheed & Wivelichoven, *Ioannes Wierus* fœlicitatem.

IPſa re comperio veriſſimum eſſe, Comes illuſtris, quod tam multis retro annis divinus ille præco & Apoſtolus Chriſti Paulus, ſuum inſtituens Timotheum, vaticinatus eſt, in poſtremis ſcilicet temporibus futuros, qui à fide deſciſcent, ſpiritibus impoſtoribus & doctrinis dæmoniorum adhærentes. Quanquam enim ante Chriſti tempora ſuis ludibriis univerſum terrarum orbem varie conſpurcarat diabolus, adventu tamen æterni illius Dei filii evaneſcere cœperunt innumeræ dæmonum præſtigiæ, ceſſaruntque paſſim oracula, & quæcunque divinationum impiarum genera. Hinc & legationis ſuæ miniſterio ultra annos triginta perfungens Chriſtus, doctrina & opere fraudulentos Satanæ conatus fortiter oppugnando repreſſit infregitque. ſuis poſtea diſcipulis eandem provinciam committens: qui porro ſumma fide & indefeſſo labore ſtrenuam hic navarunt operam & Satanæ regnum undique adorſi, tantum non funditus illud everterunt. Verum enimverò quum indormientibus huic ſtudio poſteris, Evangelicæ veritatis lux rurſus cœpiſſet obſcurari, nervum ille denuo nactus, variis technis, & quibuſcunque novis illuſionibus (cujuſmodi ſunt & illæ, quarum falſò inſimulantur noſtræ Lamiæ) Chriſti doctrinam peſſundare, hominum mentes effaſcinare, oculoſque perſtringere conatus eſt. Quæ gra-

1 Timot. 4.

Juſtinus in Dial. adverſus Judæos.

Athanaſ. de Hum. verbi, ejuſque corporali adventu.

Auguſt. de Civit. Dei

Euſeb. lib. VII. cap. 6. & lib. V. c. 18.

ris tunc fuit ruina Eccleſiæ: cujus tamen reliquias multos annos, ſub denſa licet caligine, conſervare adhuc ex immenſa miſericordia dignatus eſt benigniſſimus Deus. Interia vero ſingulari illo ſplendore deſtituti mortales, neque verum exquirere, neque falſa dijudicare potuerunt: ſed imprudenter omnino, quaſi luce menti erepta, huc & illuc fluctuantes, cæco quodam affectuum ductu, & illuſionum dæmoniacarum impulſu, in quoſcunque etiam craſſiſſimos errores, ceu perpetuæ obſcuritatis latebras prociderunt, donec tandem clementer ſuos reſpexerit cæleſtis pater, & abactis quas Satan offuderat umbris, nos totos iterum veritatis ſuæ radiis ex gratia illuſtrarit. Eoque nomine quicunque noſtro hoc ævo luminis illius ſunt facti participes, gratias numini divino debent infinitas, quippe qui genuinam filii Dei doctrinam à vanis hominum perſuaſionibus, & inſidioſis diaboli machinationibus ſolertius diſtinguentes, illam vera fide & ardenti zelo religioſe amplexi ſunt, has ediverſo conſtanter damnarunt & rejecerunt. Quocirca etiam plures nunc annos conatuum ſuorum effectu multum fruſtrari ſe, ſenſit juratus ille generis humani hoſtis, & mille artium architectus: ut proinde ditionis Chriſtianæ pomærium longius quotidie extenſum iri, communis piorum omnium ſpes eſſet. Cæterum viceverſa jam nunc extrema adeſſe tempora, quæ vas illud electionis tot annorum intervallo prædixiſſe monui, vel hinc manifeſto liquet, quod præter enatas in civilibus hiſce motibus ac inteſtinis bellis enormium flagitiorum erynnes, præter datam impune quidvis fere perpetrandi licentiam, amentium denuo anicularum mactationes & hoſtiæ (mira odoris fragrantia ſatanæ nares feriente) aliquandiu ſepultæ, crudeliter in lucem revocentur, non modo à ſupremis tam Eccleſiaſtici quam politici ordinis Magiſtratibus, qui ad exortum cælitus veritatis ſolem cæcutire, quam diabolica hæc ſtratagemata intelligere malunt, verum etiam ab illis qui divinorum myſteriorum cognitione & vocis cæleſtis intelligentia mire ſibi placent. At profecto non ab æterno illo bonitatis & miſericordiæ fonte, innocentium hujus-

modi

modi laniena ortum habent : verum ab immaniſſimo univerſæ mortalitatis, & potiſſimum Eccleſiæ Chriſti adverſario tales ſuggeruntur carnificinæ. Quibus etſi me validis præſidiis oppoſuerim in editione ſex librorum de Præſtigiis dæmonum : tamen ubi phalarides denuo contra noſtras Lamias nemini noxias citra exactam cauſæ cognitionem reparari viderem, meam de iis ſententiam quam potui breviſſime contrahere volui, ac omnium oculis clare inſpectandam proponere, ut pluribus ſuccincta hujus labyrinthi explicatione delectatis inſerviatur, nec tantum innoxii ſanguinis confuſe effundatur.

De commentitiis jejuniis.

Huic appendicem de Commentiis jejuniis addidi, maxime ob ementitam Barbaræ Vnnenſis, duodecim annorum puellæ abſtinentiam, quæ tamen pro vera publicis ſcriptis non modo per Germaniam, ſed apud exteros quoque evulgata celebrataque fuit. Hos obulos duos cum paupercula vidua ad templi ædificationem in gazophylacium offero. Si quis ſe ditiorem ſenſerit, is meam inopiam pro ſuæ facultatis ubertate citra controverſiæ affectum ſupplere, vel ſaltem ſublevare ſtudeat : uni ſiquidem non quidvis datum eſſe, libenter agnoſco : quicquid autem id eſt, pluribus quidem prodeſſe, nemini vero obeſſe poterit. Hunc porro laborem tuæ Clementiæ nuncupare conſecrareq; volui juſtis de cauſis, eiſque multis. Quum etenim ad ditionum tuarum adminiſtrationem perveneris, atque in eiſdem, quemadmodum & in circumjacentibus provinciis, ſuos excitarit perpetuus mortalium hoſtis, homicida ab initio, atque efferatus omnis tranquillitatis everſor, qui ipſius ludibriis dementati, de iis impoſturis & actionibus quæ Lamiis, quas dicunt, hactenus tumultuarie attribuuntur, imprudentius cenſent, tuæ Clem. hoc noſtrum ſcriptum, velut filum cujus ductu ex hoc labyrintho extricari ſecure queas, offerre volui. Eò autem tibi gratius id fore, mihi perſuadeo, quod optime in puriori doctrina Chriſti & vera religione inſtitutus, non tam facilem te diabolicis machinationibus fallaciſque, vel humanis etiam fraudibus dedas. Cujus rei quam memorabile exemplum, mihi non ignotum, haud ita pridem à tua Clem. Benthemii

editum

editum eſt, ubi heroico filio fœliciter, auxilio cœleſtis gratiæ donabaris loco aliis inauſpicato, ex illuſtri inſigniterque pia tua vitæ ſocia, Domina Magdalena vetuſtiſſimæ Niwenariorum Comitum domus filia. Adhæc, quum in optimis ſis enutritus diſciplinis, de noſtro hoc labore, vel potius paradoxis, tu doctus, pronunciare certius poteris: talem profecto lucubrationum noſtrarum cenſorem requiro & patronum. Hic inſignem tuam modeſtiam, innatam naturæ bonitatem, ac illuſtrem tuam humanitatem, eximiæ magnitudini conjunctam, cum reliquis egregiis tam animi quam corporis dotibus, ne quidem attingere volo, ne magis hoc laudum cumulo, adulationis ſuſpicionem incurram, quam te juſto celebrem encomio, quod doctiorem requirit ſtylum, & longiorem poſtulat orationem. Quapropter & nihil dicam de pervetuſta generis claritate, avorum & proavorum ordine nobiliſſimo: Nihil de matre Domina Anna indolis raræ matrona, ex illuſtriſſima Heſſorum ſtirpe oriunda, optime de me merita: Nihil item de affinitate, qua potentiſſimo piiſſimoque totius Germaniæ Principi, Palatino Electori D. Friderico per Dominam Amiliam nunquam ſatis laudatam ipſius Celſit. conjugem, ac tuæ uxoris ſororem, conjunctiſſimè unitus es. Quorſum hic jejunè recenſenda, quæ cunctis multa cum laude tua innotuere? Hoc ſolum quam ſubmiſſe oro, ut benevolo animo hoc meæ erga tuam Clem. obſervantiæ argumentum complectaris. Sic me non impegiſſe in tetrum illud ἀχαριστίας crimen, in animum inducam: quam etenim tuæ Clem. ſim obſtrictus ob tuorum in me beneficiorum cumulum, non ſum neſcius. Viciſſim itaque me totum, & quicquid in me eſt, tibi offero dedicoque, ac meam poſteritatem tuæ Clem. commendo: Deum Opt. Max. à quo uno ſalus omnis petenda, ſupplicitur deprecans, ut pro immenſa bonitate ſua te & piiſſimam conjugem ab omni malo conſervare cunctis diebus vitæ veſtræ dignetur, quo Spartam quam nactus es, feliciter exornare, & commiſſo gregi fideliter beateque præeſſe queas.

DE

DE LAMIIS.

SATIS juſtas Deo Opt. Max. gratias agere nequeo, quod meo calamo tale ſuppeditarit ſcribendi argumentum, cujus publicatione effectum ſit, ut & plurimis in locis deferbuerit ſævitia graſſandi in ſanguinem innocentem: & truculenta atrocitas ac diaboli tyrannis à laniena humana, qua nullum ipſi fragrantius eſt holocauſtum, arceatur. Video enim, librorum de Præſtigiis dæmonum editione me eam conſecutum uſuram, ut celebriores quidam magiſtratus miſerrimas anus, quæ odioſo lamiarum nomine apud plebeia judicia notantur, non ſolum mitius tractent, verumetiam à capitali ſupplicio abſolvant contra conſuetudinem diuturna temporum præſcriptione & auctoritatis præjudicio inductam. Quinetiam frequentes congratulationes hominum eruditiſſimorum cujuſcunque etiam profeſſionis, ſtatus, & religionis, prolixe teſtantur meas lucubrationes non eſſe omnino infructuoſas, quum in meam ſententiam ſua approbatione deſcendere multi certe videantur. Poſtquam vero longioris tractationis (quam tamen argumenti difficultas & magnitudo poſtulat) tædio eoſdem libros ſubſultim vel inſpici ſolum, vel perſunctoriè legi à quibuſdam, nec argumentorum vim ſatis perpendi intelligam: quæ de Lamiis diſcutienda obveniunt, brevibus proponere volui, ne quid delicatulum Lectorem à judicii noſtri cognitione penitiore tardaret.

§ 2. Cæterum ferme fit, ut mota diſputatione de lamiarum actionibus, ſacræ mox Scripturæ teſtimonia objiciantur, in quibus magi vel malefici ſive incantatoris aut etiam præſtigiatoris, ut alii interpretantur, ſive venefici nomen legitur, eoque denotari nuncupatas vulgo lamias vel ſagas, ſtatim indiſtinctius aſſeratur. Comperio autem, prodigioſos hos homines cum ſuis artibus, præſtigiis illicitiſque divinationibus, varie à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diverſis etiam nominibus reddi à noſtris Latinis, nec Hebraiſmo exacte, vel Latinæ tranſlationi conſonare Græcam. Manifeſtius id erit, ſi contextum Hebraicum cum quacunque verſione non oſcitanter contuleris, Rabinorumque & interpretum judicia attentius obſervaveris omnibus his locis, ubicunque ulla horum portentorum fit mentio: Quemadmodum

Exodi cap. 7. 8. 9. 22. Levit. 19. 20. Deuteron. 18. Hierem. 27. Daniel 2. 2 Reg. 21. 2 Paralip. 33. & reliquis.

§ 3. Convenientiſſimum itaque arbitratus ſum, exulceratiſſimo potiſſimum hoc ſeculo, & tam adhuc in dæmoniacarum ejuſcemodi impoſturarum dignotione & cenſura indocto rudique, primum Lamias ab aliis quibuſcum ſine diſcrimine utplurimum confunduntur, ſejungere, ne tenebras offundat in illa opinionum varietate, vocum & nominum permixtio, unde res ſæpenumero inextricabilibus adeo implicantur involucris, ut vix ullus poſtea ſe Theſeus offerat, cujus ductu aliquis commonſtretur exitus. Talis profecto hactenus extitit infamis magiæ, incantationum & veneficiorum labyrinthus. Hac ratione internoſcentur clarius, de quibus mihi hic ſermo erit: Conſtabit & palam, ubi ab aliorum malè inolita opinione, rationis & ſacroſanctæ Scripturæ baſi firmiter innixus, non temere diſſentiam.

Quid magus infamis.

CAPUT I.

Magus infamis. MAGI infamis nomen generalius erit, nec tam anguſtis conſtrictum cancellis: Lamiarum vero & veneficarum appellatio ſtrictioribus circumſcribetur limitibus. Magum ſiquidem nuncupo, qui à dæmone vel ab aliis aut è libris voluntariè edoctus, præſcripta barbarorum, ignotorum aut cognitorum verborum formula, recitata, ſubmurmurata applicatave: Vel characteribus quibuſcunque aut exorciſmis diriſque execrationibus aut ceremoniis, ſolennibus ritibus, aut rebus plerunque adjunctis, pro ſuo arbitrio, dæmonem in præſtigioſum, fallax vel alioqui ludicrum miniſterium, illicitè evocare conatur, ut aſcititia ſeſe vel conſpicua oſtendat imagine, vel aliter prodat, & ad quæſita vel voce vel ſuſurro, ſive picturis, ſive notis, ſeu quocunque alio modo reſpondeat: vel qui aliud opus ſimili ratione præter naturæ legem perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic variis dicti nominibus ſuperſtitioſe modoque vetito futura prædicunt.

ἐπῳδός. § 2. Hunc magum γόητα vel ἐπῳδὸν (licet hæc vox minus generale magorum ſit nomen) Græcis dictum, ſupra naturæ ordinem

ſæpe

ſæpe etiam aliquid moliri apparet in formando multifariam aëre ficto, in quacunque ſpecie oſtentanda, in mortuorum ſpectris educendis, in rerum abſtruſarum aut alioqui longe diſſitarum commonſtratione: breviter, miracula hic facere creditur: Quem honeſtiore vocabulo etiam θεουργὸν vocare audent, licet quodam diſcerniculo, quaſi illum ut artibus illicitis deditum cenſeant damnandum, hunc vero laudabilem: quamvis utrique ſint ritibus dæmonum fallacibus obſtricti ſub angelorum nominibus. *θεουργός.*

§ 3. Hujus factionis fuere famoſi illi Pharaonis magi, qui mox ubi de Lamiis diſceptatur conſultaturve, ab omnibus obtruduntur, quaſi iidem utrorumque ſint actus, quos longe lateque differre ſentio. Ut igitur omnium obtutui hæc magorum poteſtas vel potius fabula & ludibria magis pateant, clariuſque innoteſcat horum & illarum diſcretio, agite oculis minime deluſis contemplemur, ſolertique indagine inveſtigemus magorum vel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam.

§ 4. In manu Moſis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonem legati, virga revera in vivum, Dei verbo, transformatur draconem vel ſerpentem. Quo documento ſe à Deo cœli & terræ & omnium quæ in eis ſunt, conditore unico (cujus quippe ſolius eſt creare, & res vere transmutare) miſſum eſſe teſtatur. Quod autem idipſum à Pharaonis magis, carminibus factum Scriptura dicit, rem altius introſpiciens, non eandem quæ à Moſe vere oſtenſa eſt, metamorphoſin, ſed ſaltem ſerpentis præſtigioſam formam, obtutibus impii regis offuſam apparuiſſe intelliget: Quare etiam mendax ſerpentis magicæ vanitatis facies, in præſtigiis revelationem à vero Moſis ſerpente devorabatur, uti mendacium à veritate vincitur abſorbeturquè. Propterea, Joſepho teſte, Moſes inquit: Jam declarabo manifeſte, non eſſe hæc præſtigias veritatis ſpecie parum cautis imponentes, ſed ipſiſſimam Dei virtutem, argumentum omnipotentis illius voluntatis apud incredulos futuram. Et cum dicto virgam in terram mittit, jubens ut fiat ſerpens: Quæ mox dicto parens, Ægyptiorum virgas, quæ ſerpentum ſpecie reptabant, unam poſt aliam aggreſſa, omnes ad unum devoravit.

Exod. 7. Veritas transformationis in opere Moſis. Præſtigia Magorum Pharaonis.

Lib. 11. cap. 5. Antiq. judaic.

§. 5. Enimvero ſi verus extitit magorum ſerpens, dæmonis ope ex virga ita transformatum eſſe oportuit. Ineptam autem prorſus eſſe ut in vivam beſtiam transmutari queat, virgæ materiem,

riem, cuivis liquido conſtat: Quemadmodum creare etiam ex nihilo, vel rem in multo diſſimillimam aut etiam contrariam pro ſuo arbitrio vere transfundere eſſentiam, penes diabolum eſt minime. Corpoream materiam non ſubjici potentiæ dæmonis, quantum ad transmutationem ipſius ad formam, confirmat Auguſtinus: Non
3 *Trinit.* eſt putandum, inquiens, iſtis transgreſſoribus angelis ad nutum ſervire hanc rerum viſibilium materiem, ſed ſoli Deo. Fatendum, tamen, dæmones etiam celeritate incredibili quibuſdam rebus emotis, ſerpentes, dracones vel quid aliud earum loco ſubjicere poſſe. Magi ſigna videbantur potius facere, quam faciebant, ait Clemens.
3 *Recogn.* Recte hic Jamblichus de Myſteriis: Quæ faſcinati imaginamur, præter imaginamenta, nullam habent actionis & eſſentiæ veritatem. Ejuſmodi nanque finis eſt magicæ artis, non facere ſimpliciter, ſed uſque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec vola (quod dicitur) nec veſtigium apparet.

§ 6. Eodem cenſendum modo reliquis ſignis, quod nimirum Moſes elevans manum, virga ferierit fluminis aquam coram Pharaone & ſervis ejus, quæ tota mutata eſt in ſanguinem: Mortuiſque piſcibus tantus extitit fluminis fœtor, ut Ægyptii de ejus aqua bibere non poſſent, totaque Ægyptus ſanguine redundaret. Idem ſuis incantationibus Ægyptiorum magi effecerunt, à quibus plerique omnes Ægyptii idololatræ & idonea ſatanæ organa pendebant, quorum oculis cujuſcunque coloris aut imaginis ſpectrum fraudulenter offerre, Dei permiſſu, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus prævidebat fore ut induraretur) juſto Dei judicio, majori occalleſceret duricie, meritamque tandem ille lueret pœnam. Magorum autem fuiſſe præſtigias facinus illud, vel hinc palam eſt, quod unicus ille Ægypti fluvius Nilus in ſanguinem converſus erat, ejuſque piſces computruerant opera Moſis ſervi Dei. Nec ulla præterea erat reliqua univerſæ Ægypti aqua non tincta, ut Ægyptios omnes undique circum flumen aquam effodere quam biberent, oporteret. Unde proculdubio colligendum, magos tantummodo pauculæ aquæ antea in vaſe conſervatæ vel effoſſæ rubicundam præſtigioſe faciem oſtendiſſe ſuis carminibus vel faſcino, ut teſtatur Scriptura, hoc eſt ludificante dæmonum operatione. Hi etenim agitatis ad hanc deluſionem commodis humoribus, ſpiritum opticum vel viſualem quibuſcunque imaginibus imbuere queunt, quem-

quemadmodum pleriſque melancholicis uſuvenire obſervamus.

§ 7. Sic in hypochymatis vel ſuffuſionis oculorum initio ex humoris affluxu ad viſus organa veluti puſillos culices obverſari intelligimus, interdum quaſi ducentia quædam corpuſcula, plerunque veluti caliginoſa ſe oculis offerre, nonnullis tanquam lanarum filamenta & aranearum telas apparere, quibuſdam circa lucernas circulos videri. Pleriſque item regio morbo laborantibus, propter ſuffuſam bilem omnia lutea & flaveſcentia ſeſe oſtendere apparet: atque hæc fiunt magis vel minus, hac vel illa forma, ſecundum humorum & ſpirituum viſoriorum conſtitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum perſpectumque eſt.

§ 8. Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus eductus, quibus terra eſt cooperta, Aarone ex Dei mandato manu virgam in fluvios & lacus protendente? Magorum ranas ſolummodo fuiſſe eadem ratione mere imaginarias, hinc luce meridiana clarius evadit, quæ tantam ranarum colluviem eos creare oportuiſſet, munus ſoli Deo peculiare, nec ulli unquam creaturæ, multo minus ſatanæ ejuſve clientelæ conceſſum. Singularis hæc Dei ab initio fuit & manſit prærogativa, qua alium nullum dignatus eſt unquam. Adhæc, ſi veras in terram ex aqua magi produxiſſent ranas, utique & reducere univerſum hoc ranarum genus eadem arte potuiſſent. Proclivius etenim fuit multo, viſas in nativum naturalemque ſuum locum, fluvium quippe & lacus repellere, quam in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hiſce animalibus aliena, imo adverſiſſima, primum eas non apparentes excire, ubi illis moriendum eſſet: Quum in aquis, ut deſignato his vivario, libere victitent: Aut ſaltem vitam illis adimere, quibus donaſſe videbantur, facilimum fuiſſet. Vel quam fortitos credemus magos nocendi aut perficiendi potentiam, ſi ne ranas quidem lædere, aut carminibus, quibus eductæ putabantur, tantum abigere valuerunt? Hoc uſqueadeo nequiverunt, ut Pharao rex poſito priore ſupercilio coactus fuerit ſuos adverſarios Aaronem & Moſem hortari, ut Deum pro depellendis à ſe ſuoque populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factum eſt, definitoque die ranæ ſunt exterminatæ à domibus, eiſdemque mortuis in cumulum coacervatis fœtebat regio.

Exod. 8. Ranæ Ægyptiæ.

Geneſ. 1.

Creare ſolius Dei eſt.

§ 9. Sic Pharaonem etiam invitum Domino Deo incomparabili honorem deferre oportuit: Quemadmodum & ipſos magos, pe-

nes quos ea poteſtas minime fuit. Nam quum Deo non amplius præſtigias permittente, cyniphes vel pediculos, tum homines tum beſtias infeſtantes producere, Aaronem & Moſem imitati, nequicquam tentaſſent: coram Pharaone confeſſi ſunt, Digitus Dei hic
Luc. 11. eſt: quaſi dicerent, Digitus vel potentia Dei eſt, quæ vere progignit & condit ex pulvere, vel etiam nihilo, quicquid pro ſuo arbitrio vult, & quando illi placitum eſt. Id vero quod à nobis effictum vidiſti, ſatanæ digitus eſt, qui nihil unquam revera procreare, ſed phantaſticam ſolum rerum imaginem doloſe oſtentare poteſt: Quare nos ejus clientes, miniſtrorum ipſius omnipotentis Dei veritatem imitati ſumus præſtigiis, quibus te ac tuum populum hactenus illuſimus, Deo vero ob tuam incredulitatem & cordis duriciem connivente. At ceſſat nunc illa permiſſionis hora, ut non amplius dæmonii ludibriis relinquatur locus, ſed Dei viventis veritati teſtimonium perhibere cogamur. Ita Dei manum jam agnoſcunt, qui ei antea ſuis impoſturis derogarunt: Dei gloriam prædicant, qui ſuis eam fucis prius obſcurarunt. Nec poſtea vivum uſqueadeo Deum glorificaſſent, niſi antea impediti, fruſtra ſuam tentaſſent artem. Nec Deo tam juſta puniendi contumaces occaſio fuiſſet reliqua, niſi ad præſtigias prius conniviſſet, deinde impediiſſet, quo ſe ſuamque potentiam notam faceret, oſtenderetque illam longe eſſe aliam, ac veluti ex diametro pugnantem cum ea quam Ægyptii idololatræ & magi in veri Dei contemptum hactenus adeo venerati eſſent. Iuſtinus martyr in explicationibus quæſtionum Chriſtianis propoſitarum quæſtione 26. aſſerit, magorum Pharaonis miracula non fuiſſe vera, ſed ſpectantium faſcinatione oculorum opera dæmonum. Id ipſum & in Decretis legitur, in 2. parte cap. 26. quæſt. 5. Epiſcopi. Quin & Avitus Alcimus epiſcopus Viennenſis, qui claruit ſub Zenone & Anaſtaſio Imp. anno 490. eandem quam tuemur ſententiam, elegantiſſimis verſibus exprimit lib. 2. de peccato orig. Hos Ægyptios incantatores Iannem & Mambrem fuiſſe, ſcribit Fulgoſus lib. VIII. cap. II.

§ 10. Hi incantatores, magiam prophanam exercentes, aut ſi voles, præſtigiatores, Hebræis dicuntur hartumim, Græcis ἐπῳδοί. Vox item illorum Habar traducitur Latine incantare, ἐπάδειν Græce, quando ſcilicet arcana quædam verba à magis muſſantur, quibus efficacia ineſſe mira putavit. Quale illud eſt Virgilii noſtri:

Eclog. 8. *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.*

Quin

Quin & David ejuſcemodi miracula fieri per tales incantationes videtur de aſpide ſurda ſignificare, cujus mentionem facit Pſal. 58. Quo loco utitur verbo iſto Habar, & ſimul verbo Lahas, quod idem ſignificat.

De Malefica in Endor.

CAP II.

HINC porrò ad mulierem in Endor maleficam, vel Pythonis ſpiritu imprægnatam confugitur, quaſi & illa fuerit una ex Lamiarum noſtrarum numero, ſed & eam fuiſſe magicæ artis conſciam, quæ dæmonis adminiculo freta illudebat decipiebatque, & propterea à Lamiis noſtris fuiſſe alienam, oſtendere conabor.

§ 2. Hæc Samuelem excitaſſe legitur, è terra aſcendentem ſolito corporis habitu & veſtitu, ac futura in Dei manu adhuc poſita prædicentem. Eccleſiaſtici quoque author tradit, ipſius Samuelis hæc acta & vaticinia fuiſſe, quum ait: eum dormiviſſe, regi notum feciſſe finem vitæ ſuæ, exaltaviſſe vocem ſuam è terra, & vaticinatum eſſe, Delendam eſſe impietatem gentium. *1. Reg. 28* *Eccleſ. 46*

§ 3. Etſi verò hiſtoriæ circumſtantiæ, & Jeſus Syrach aſſerere videantur, ipſum apparuiſſe Samuelem: penitius tamen rem intuenti oſtendam, non ipſum Samuelem, ſed hujus imagine diaboli ſpectrum, Pythiæ fœminæ libenter obſecutum, ut ludificaret, viſum fuiſſe.

§ 4. Primò diſertè ſeveroque edicto, à mortuis quæri veritatem, vetuit divina vox, mulcta mortis conſtituta: nec per eos doceri vult vivos, nec ab iis aliquas expectare patefactiones. Non inveniatur in te conſulens mortuos: qui hoc facit, eſt βδέλυγμα Deo ſuo: hoc eſt, res talis quam odit Deus, abominatur, & in æternam abjicit damnationem. Proinde nos ſuo verbo, in quo ſeſe & voluntatem ſuam expreſsè declaravit, inniti firmiſſimè voluit Chriſtus, inquiens: Moſen habent & prophetas. *Deut. 18.* *Luc. 16.*

§ 5. Adhæc piorum animas maleficarum carminibus è deſignata à Deo ſede evocari, & in corpora inhumata compelli, vel falſiſſimum eſt: vel ne in ſinu quidem Abrahæ, loco beatis aſſignato, tutæ exiſtunt eorum animæ, in Domini manu conſervatæ. At ſatanam *Magorum carminibus non obediunt beatorum animæ.*

Digitized by Google

nam nihil unquam ab hac morte in ſanctorum animas potuiſſe, nec bonos ſpiritus magicis artibus obedire: nec ſecretas ſemel à corporibus & collocatas in definitis ſedibus animas, ſi revocentur, redire, ut ethnicis perſuaſum erat, confeſſum eſt hactenus: Sed aſcititia ſe illarum imagine oſtentant dæmones. Quocirca non à mortuis ipſis, verum à dæmonibus illorum habitu veſtitis νεκυομαντεῖς reſponſa accipiebant: quæ, ſi illi integris & expreſſis mortuorum corporibus cernerentur, νεκυομαντεῖαι: Sin vero tenues, nebuloſas & evanidas ſibi circum funderent umbras, σκιομαντεῖαι nuncupabantur. Vere nimis Chryſoſtomus ait: Non anima defuncti eſt quæ dicit, Anima talis ego ſum, ſed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, ſic confingit. Ibidem: Animæ ſunt in loco certo, & expectant judicium, neque ſe inde poſſunt commovere.

νεκυομαντεία. σκιομαντεία. In Matth. homil. 29.

§ 6. Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat, & ejus corpus ſi non omnino computruerat, tamen ita deformatum fuiſſe certum eſt, ut eximia illa ſpecie viva, qua antea innotuerat, & qua nunc ſe denuo fictus ſiſtit Samuël, apparere nequiverit: neque etiam deorum magnificentiam referre potuiſſe cadaveroſum corpus, quilibet novit: Quum tamen deos è terra aſcendere, ſe contueri affirmaret divinatrix. Multo quivit minus loqui & vaticinari.

§ 7. Quorſum etiam Samuëlis piiſſimi vatis tam diu ſepulti corpus, pallium conſuetum eodem momento ex impiæ faſcinatricis mulierculæ imperio incorruptum aſſumpſiſſet, quod in ſepulchrum ſecum non aſſumpſit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem ſanctiſſimi viri ſpectrum oſtentare, illi fuiſſe facile, inficias ire nolo, qui ſe in lucis angelum transformat, cumprimis apud impium regem, tum perditam ſatanæ ſervulam.

2 Cor. 11.

§ 8. Deinde quum ipſa hiſtoria paulo ante teſtetur, Deum contumaci & abjecto regi Sauli ipſum conſulenti reſponſa dare noluiſſe, vel per viventes prophetas aut ſacerdotes, vel per ſomnia: Multo minus per divinum vatem ex morte ſuſcitatum, quem nec vivum audire voluit, vel per angelum è cœlis miſſum reſpondit regi, quem in furore ſuo omnino repudiarat. Quo etiam nomine motus Saul, Pythiam divinatricem profeſſionis ergo publico edicto juxta Dei voluntatem ex Iſraël exulantem, furtive vero latentem,

tem, iniqua ratione conſulere ſtatuit, quaſi indignabundi animi inſtitutum fuiſſet.

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acherontam movebo.

Ideo non potuit non odiſſe & execrari hoc factum Deus, & juſto judicio deploratam illuſione dæmoniaca Saulis impietatem contra ſuum & ipſius præceptum, contra etiam conſcientiæ teſtimonium deſignatam punire, ut in præfracti Saulis mentem ſatanæ faſcinum merito permiſerit. Nec novum aut inauditum hoc eſt, ubi quos pertinaces impietatis homines eſſe prævidet præſcitque, magis ſolet excæcare, indurare, ſpiritui mendacii relinquere, & in reprobam tradere mentem. Exemplum eſto Pharaonis invicta pertinacia, fides mendacibus ſpiritibus data, & extrema inde punitio.

§ 9. Quod porro hiſtoria commemorat, Samuëlem ſenem pallium indutum, indigne tuliſſe, quod è ſua quiete excitus eſſet, atque eum Sauli regi locutum vaticinatumque fuiſſe: hinc non convincitur, verum extitiſſe Samuëlem hoc ſpectrum: Quod diabolo ſpiritui milleartifici non ſit difficile quamcunque formam mentiri, quidvis fingere, ſimulare, & de futuris jam antea vaticinio patefactis prædicere: Maxime vero, de quibus manifeſta præludia, & eventus minime dubii indicia in foribus fere videbantur. Nec ignoravit Satan, certiſſima eſſe quæ Sauli vaticinatus fuerat vir Dei Samuel: Ideo à Samuële antea prædicta repetit, potuitque non temere conjecturam facere ex apparatu hoſtium magnifico & inſtructis copiis, item ex dictis, factis & circumſtantiis reliquis belli præſentis, quam ſortem in eo conflictu aſſequeretur Saul: Potiſſimum quum ipſum à Deo abjectum, nec reſipiſcentem, & adverſus Dei mandatum poſtremo Pythiam vatem, diaboli mancipium conſulentem, in ſua haberet poteſtate, atque pro ſuo impellere nutu, & præſentis prælii objicere poſſet exitio. Ideoque Saulem mortuum teſtatur Scriptura in transgreſſione ſua, qua prævaricatus erat contra Dominum: nempe contra Domini verbum, quod non cuſtodivit, & quod Pythonem conſuluit interrogando, neque requiſivit Dominum: Ob hoc interfecit eum, translato regno ad Davidem filium Iſai. *1 Parai. 10.*

§ 10. Porro ſi Jeſu Syrach teſtimonium urgeatur (quanquam Hieronymo teſte, illi ab Eccleſia non concedatur authoritas dogmata confirmandi eccleſiaſtica, nec rerum earundem controver- *Ieſu Syrach authoritas.*

Rrrr ſias

ſias dirimendi: Hæc tamen quoque addere libet, ne pia hujus libri doctrina elevari putetur, Jeſum Syrach ſolummodo ex primo Samuëlis libro hiſtoriam proponere: Quod factum eſt, ſimplici enarrare oratione, quemadmodum legitur, ut ad avitæ virtutis æmulationem poſteros invitaret provocaretque: Samuëlis item laudes ſuccincte recenſere, minime differere voluiſſe, verane an ficta fuerit Samuëlis apparitio.

Illuſionem fuiſſe Samuelis apparitionem, cenſent Hebræi.

§ 11. Inter Hebræorum autem Rabinos quanquam pauci aliter ſentiant,.tamen Pythonum opus eſſe, fere omnes cenſent: Et nihil aliud præter præſtigias, vanitatem, mendacium & deceptionem. Samuëlem intelligunt ſpiritum Pythonicum, qui induerat Samuëlis ſpeciem: Item Samuëlem viſum eſſe dicere Sauli. Mulier videbat Samuelem, neque tamen audiebat eum alloquentem Saulem: Sicuti nec Saul videbat Samuëlem, hoc eſt, illuſionem illam diabolicam, quæ videbatur illi Samuël. Sunt inter eos qui hæc omnia mulieris putant arte conficta, quæ ex certis conjecturis ſic deluſerit Saulem. Kimhi contra adverſarios ſic arguit: Si Deus ſuſcitavit Samuëlem, ut futurum eventum indicaret Sauli: Cur eventum illum non magis revelavit per ſomnia, aut per prophetas, aut per ſacerdotum oracula, quam per maleficam mulierem? Huic noſtræ ſententiæ ſubſcribunt Tertullianus in libro de anima, Iuſtinus martyr in explicat. quæſt. 52. Argutiſſimus ille ſanctioris Theologiæ cenſor Auguſtinus libro Quæſtionum veteris & Novi Teſtamenti, quæſt. 27. item part. 2. cap. 26. quæſt. 5. nec mirum. Idem Auguſtinus ad Simplicianum, quæſt. 3. lib. 11. & ad Dulcitium quæſt. 6. & in libello de cura pro mortuis agenda: Item lib. 11. de doctrina Chriſtiana, cap. 26. Author quoque libri de mirabilibus ſacræ Scripturæ, ſi is ſit Auguſtini: Rabanus adhæc in epiſt. ad Bonaſ. abbat. Bonos ſpiritus non obedire carminibus magicis, teſtatur Origenes in hiſtoria de Bileamo.

De Simone mago, & artis magicæ ejuſdemque librorum condemnatione.

Cap. III.

Iam ad Simonem magum progredior, qui idem nomen apud noſtros Germanos ſortitur, quod lamiæ. Ex hoc ortus ingens hæreticorum numerus, qui ſicut Jannes & Mambres Moſi reſtiterunt

terunt, ſic & illi Apoſtolicæ veritati oblatrarunt artibus fraudulentis. Hic Simon ille Samaritanus Romæ ſub Claudio Cæſare *Simon Samaritanus.* propter hanc rem ſtatua donatus eſt, cum hac inſcriptione: Simoni ſancto deo. Siquidem & Samariæ gentem magica arte ita dementaverat, *Actor. 8.* ut à minimo uſque ad maximum univerſa ab illo penderet, dicens: Hic eſt virtus Dei magna. Poſt varias autem præſtigias, quibus populum à Petri doctrina ſedulo avertere conatus eſt, *Abdias epiſcop. Bab lib. 1 cert apoſt.* tandem velut in aëre volans, à dæmonibus vectus, Petro orante, exaltatus dilabitur, miſereque interiit. Hujus blaſphemias prolixè recenſent Clemens in Itinerario, Egeſippus lib. III. de excidio Hieroſolymit. cap. 2. Ambroſius in Hexamer. Irenæus, Euſebius, Nicephorus lib. II. Eccleſ. hiſt. cap. 27. Fulgoſus lib. VIII. cap. II.

§ 2. Ejuſdem fuit profeſſionis famoſiſſimus magus Cinops, quicum Joanni Evangeliſtæ juſſu Domitiani in Pathmo inſula, quæ una eſt ex Sparadibus, exulanti controverſia erat, quem & Ioanne precante, fluctus abſorpſiſſe legimus.

§ 3. Hanc magorum artem omnium placita legum exterminant & execrantur. Ejuſdem affectatores interdicuntur & damnantur ſeveriſſimo Dei mandato in Levitico, tum etiam Deuteronomio: *Levit. 19. 20. Deut. 18.* Non inveniatur in te ducens filium aut filiam in ignem, divinans divinationem, obſervans dies, non divinans ex ſortibus, non incantans aut exercens præſtigias diabolicas, non conſulens Pythonem, non interrogans mortuos: Quia abominatio eſt Domino omnis faciens hæc. Hinc & inter ſacrilega Manaſſis regis flagitia, *2 Reg. 21 2 Paral. 33.* quibus Deum irritavit, connumeratur, quod fuerit maleficus, magiam exercuerit, & Pythonem conſuluerit. Quod vero hi tolerarentur audirenturque, Eſaias vaticinatur caſum & interitum Babylonis, cui & inprimis exitio fuit hujus ſceleratiſſimæ artis ſtudium, quum ad ultimum à Cyro rege ſub Perſarum imperium redigeretur. Ita clamat divinus Vates: *Eſaia 47.* Venient tibi duo hæc ſubito in die uno, ſterilitas & viduitas, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiem incantatorum tuorum vehementem. Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua, ſi fortè quid profit tibi. Quaſi diceret: Non te liberabunt plurimi magi aut divini ſuis incantationibus variis aut præſagiis. Merito itaque ſemper apud priſcos in quæſtione fuit, incanta-

menta valerent ne aliquid, quum meræ ſint præſtigiæ.

§ 4. Porro de magicis curioſarum harum artium vel præſtigiarum libris quid decerni debeat, ne quidem in quæſtionem vocandum, quum non modo Romanorum exemplo (qui licet ethnici eſſent, tamen mathematicos & incantatores ſenatuſconſulto Italia pellendos & eorum libros concremari voluerunt) eos aboleri oportet: verum etiam, quod memorabile & poſteris omnibus ſine controverſia imitandum hic exemplum legamus in Apoſtolorum Actis, ubi Pauli apoſtoli prædicatione Epheſi comburuntur cuncti eo comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium pretio æſtimati. Hermogenes item magus librorum magicorum copiam magnam offert Iacobo apoſtolo, qui exurebantur. Eos qui magiam admirati fuerant, volumina combuſſiſſe, tradit Athanaſius de Humanit. verbi. Imperatores item Homerus & Theodoſius conſtituerunt tales libros ſub epiſcoporum oculis concremandos flammis. Ejuſmodi quoque congeſtos tenebrarum libros ut damnabiles, improbatæ lectionis vocavit, prorſuſque corrumpi voluit Ulpianus Iuriſconſultus, l. cæteræ. §. 1. ff. familiæ hercisc.

Actor. 19

Abdias lib. IV. hiſt. apoſt.

§ 5. Atqui ab hac magorum vel incantatorum familia longe peregrinos eſſe, quos Veneficos, & quas Lamias dictitamus, nunc porro demonſtrare conabimur.

De Veneficis.

Cap. IV.

Veneficos, vel ſi liceret, venenificos, Græci φαρμακοὺς, φαρμακοποιοὺς, φαρμακευτὰς, item φαρμακεύτας, & φαρμακευτρίας fœminas, pernicioſiſſimæ artis (quam magiam veneficam, ſi voles, appellare licet) conſcias, dicunt. Illos pharmacis vel venenis ex quacunque materie, ſive ex metallorum, ſive ex ſtirpium, ſive ex animantium vel excrementorum genere, vel ex corporibus mixtis propinatis illitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriant, pericoloſos ciere morbos cum atrociſſimis ſymptomatibus conſtat: ut alii in corporis extenuationem viriumque imbecillitatem inducantur: quibuſdam juncturarum compages diſſolvantur: cæteri varie cruciatibus excarnificentur: nonnullos vero diuturna torqueri ægritudine: pleriſque præcipitanter, quaſi vitæ filo mox rupto,

rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus vitam præſcindi videas. Non interim ignoro, veneficorum nomine & alios maleficos vulgo comprehendi.

§ 2. Horrenda ſunt quæ de Veneficis ſcribit Antonius Sabellicus in hæc verba: Infamis inde annus ſecutus, M. Claudio Marcello, & T. Valerio Flacco (ſive Potito, ut alii ſcripſerunt) conſulibus, quum multi ex primoribus patrum ſimili morbo & eventu mortui eſſent: Ancilla quædam ad Q. Fabium Maximum Ædilem Curulem venit, cauſamque ejus cladis prodituram ſe profeſſa eſt, ſi fides ſibi daretur, quod id indicium apud dominos haud futurum eſſet ſibi noxæ Fabius re ad Conſules delata, à Conſulibus ad Senatum, fide conſenſu ordinis indici data, patefactum eſt muliebri fraude eam cladem accidere: multas eſſe quæ in virorum perniciem coquerent venena: ac ſi ſecum eant, fore ut multæ veneficio occupatæ deprehenderentur. Miſſi qui ancillam ſequerentur: Hi quaſdam medicamenta coquentes, apud alias recondita inveniunt. Quibus in forum delatis, vigintique numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehenſum, publice accerſitis, & in his Cornelia & Servilia patritiæ gentis: Quæ quum ſalubria eſſe contenderent, a confutante indice bibere juſſæ, ſpatio ad colloquendum ſumpto, inter ſe locutæ, id haurire ſtatuunt: Medicamento in conſpectu populi epoto, ad unam interiere. Inde ad centumſeptuaginta ejuſdem ſceleris convictæ, capitali ſunt ſupplicio affectæ. Attrocitas rei, quia ad eum diem in nullam de veneficio unquam fuerat inquiſitum, prodigii eſt loco habita, velut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigiſſet.

Enneadis 4 lib. IV.

Veneficia horrenda.

In nullam antea de Veneficio inquiſitum.

§ 3. Venefica fuit Creſcentii illius ſeditioſi Romani, eoque nomine ab Ottone tertio vili jumento facie averſa impoſiti, perque urbem circumvecti, & tandem ad portam ſuſpenſi uxor: quam quum Imperator virtute & ſapientia alioqui præſtantiſſimus deperiiſſet, illa quod Ottone in Germaniam reditum apparante, ſe videret conjugii ſpe excidiſſe, chirotecis veneno infectis, eum necavit, anno 1001. quinto Calend. Febr.

§ 4. Veneno ab uxore Zoe procaciſſimæ & intemperantiſſimæ libidinis fœmina, quum deperiret Paphlagonem quendam Michaëlem, ſublatus Romanus Argyrus Imperator Orientis, qui priorem antea reliquerat conjugem.

Digitized by Google

§ 5. Veneno item lento interemptus Joannes Cimiſces Orientis Imperator à Baſilio quodam eunucho, cui ſe potentiam derogaturum fuerat interminatus.

§ 6. Veneficium adhæc fuit, quod Caſali in urbe Salaſſiæ regionis Italiæ contigit circiter annum Domini DMXXXVI. Conjuraverunt viri ac fœminæ, quadraginta fere numero, inter quos & carnifex erat, ut quum peſtis antea ſæviiſſet, & jam cœpiſſet miteſcere, unguentum conficerent, quo illitis portarum vectibus, inficerentur qui vectes tractarent: Appararant & pulverem, quem veſtibus clam inſpergentes, noxam inferebant. Latuit aliquandiu dolus, ſublatique multi à conjunctis ſanguine vel affinitate: Data etiam veneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergo. Sed quum cujuſdam Neci nomine fratrem atque unicum filium enecaſſent, vixque alii quàm domini ipſi domuum aut filii perirent: Simulque animadvertiſſent Androgynam ſe in domos inſinuare, atque eos maxime interire, quorum ædes ingrederetur: Deprehenſa conjuratione, omnes exquiſitiſſimis tormentis interempti ſunt. Faſſi etiam, quod in celebri cujuſdam Divi pompa ſubſelliis perunctis univerſos trucidare cives decreviſſent: Parataſque in hunc uſum fuiſſe ſupra viginti ollas. Idem poſtea Genevæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios ſimiliter Mediolani vectes inunxiſſe conſtat: Sed quæſtionibus ſubjecti, quum nihil confiterentur, nec quiſquam obiiſſet, dimiſſi ſunt. Baſſianus Landus ſcribit, Patavii monachum quendam cum aliis pleriſque identidem conſpiraſſe, qui peſtis tempore infecta linteamina in domos occulte conjiciebant, ut in multos derivaretur contagio: Sumptum quoque ab his eſt ſupplicium. Quam ſanè hic locum meretur ſuum illud Naſonis 1. Metamorph.

—— Non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero, fratrum quoque gratia rara eſt,
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti,
Lurida terribilis miſcent aconita novercæ,
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Venefici § 7. Hos Veneficos lex Moſi è vita ſublatos voluit Exodi 22.
capite plectendi. hoc decreto, מכשפה לא תחיה, id eſt, Veneficam non patieris
Mechaſſepha. vivere. Nomen enim מכשפה Mechaſſepha, quo lex utitur, à כשף
Chaſaph deflectitur: poſitumque eſt id fœminino genere, ut ajunt

inter-

interpretes: Non quod viros impunes eſſe lex velit, ſed quia ille ſexus ob genuinam ſimplicitatem dæmonis inſidiis frequentius patet. Quare Græca tralatio, quam Septuaginta ſenioribus aſſcribimus, decretum illud liberius reddidit, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε: hoc eſt, Veneficos (ut maſculino genere fœmininum comprehendatur) non retinebitis in vita. Animadvertendum vero, prædictum vocabulum כשף Chaſaph, & quæ ab ipſo deducuntur, vix uſquam in prædicta tralatione Græca aliter exponi, quàm ut veneficium ſignificent: hoc eſt, hiſce Græcis vocabulis, φαρμακὸς, φαρμακοὺς, φάρμακον, & quæ hujus ſunt inflexionis. Nec temere mihi à pleriſque ſinam eripi elevarive tranſlationis Septuaginta interpretum fidem, qui ſine dubio & peritiſſimi fuerunt idiomatis Hebraici, & Spiritus ſancti inſpiratione & ductu ad tam pium congregati opus, ut non facilè erroris notam mereantur, propter illorum multitudinem, & idcirco major illis fides debeatur quàm Eliæ Levitæ aut non nullis recentioribus, qui Mechaſſepha Lamias interpretantur, Germanicè Zauberinn. Nam φαρμακοῦ nomen quando in malam accipitur partem, fere apud Dioſcoridem, Galenum, & totam Græcorum antiquitatem ſumitur pro veneno aut medicamento venenoſo: Et qui cum ejuſmodi medicamentis nocere ſtudent, vocantur φαρμακεύοντες vel φαρμακοί. *Pharmacum.*

§ 8. Præterea huic noſtræ ſententiæ ſuffragatur Flavius Joſephus ex regio & ſacerdotali ſanguine ortus Mathathiæ ſacerdotis filius, natione Hebræus, patria Hieroſolymitanus, genere ſacerdos, qui decimumquartum agens annum eam laudem conſecutus eſt ex literarum ſtudiis, ut à Pontificibus & urbis Hieroſolymitanæ primoribus de penitiori legum ſenſu conſuleretur. Propterea & à D. Hieronymo Græcus Livius appellatur, à recentioribus vero Judæis Joſeph Berengarion. Eundem Hieronymus in Catalogo Eccleſiaſticorum ſcriptorum digna cum laude conſtituit. Hic quum animadvertiſſet, ſolos quinque libros Moyſi apud Græcos extare, opera Ptolomæi regis Ægypti tranſlatos, ut dixi, ſtatuit Epaphroditi viri doctiſſimi adhortationibus incitatus, univerſam veteris Teſtamenti hiſtoriam Græcis auribus tradere: Quod & effecit, conſcriptis primum Hebraica lingua, deinde & Græca, De antiquitatibus libris viginti, in quibus ſervatis ſimul & ſanctarum ſcripturarum veritate, & hiſtoriæ legibus, quandam veluti paraphraſim in omnes ferme veteris Teſtamenti libros accommodavit.

Digitized by Google

davit. Is ipſe legis ejuſdem ſententiam, Antiquit. Judaic. lib. IV. cap. 8. his explicuit verbis: *φάρμακον μήτε θανάσιμον, μήτε τῶν εἰς ἄλλας βλάβας πεποιημένων Ἰσραηλιτῶν ἐχέτω μηδὲ εἷς. ἐὰν δὲ κεκτημένος φωραθεὶς τεθνάτω, τοῦτο πάσχων ὃ διέθηκεν ἐκείνους καθ' οὓς τὸ φάρμακον ἦν παρεσκευασμένον.* Id eſt, Venenum neque letale, neque in alios noxios uſus præparatum, Iſraëlitarum aliquis habeat: quod ſi habere deprehenſus ſit, morte mulctetur, & patiatur id quod facturus erat illis, adverſus quos venenum paraverat. Idem fere ſonat lex Cornelia de ſicariis & veneficis: Qui venenum malum necandi hominis cauſa fecerit vel vendiderit vel habuerit, plectitur.

Lex Cornelia. ff. lib. 16. tit. 8.

§ 9. *φαρμακεία* Jeſabelis, veneficia vertit D. Hieronymus 2 Reg 9. Adhæc ſi vetus Teſtamentum applicare velimus ad novum, comperiemus eodem vocabulo divum Paulum uti in cap. 5. ad Galat. *φαρμακειῶν*, hoc eſt, veneficiorum, inter opera carnis, quod Germani vitioſe traduxerunt Zauberey, in quo ab Italis vincuntur, qui converterunt auvetenamento recte. Si Paulus aliud genus maleficii intellexiſſet, alia voce potuiſſet uti, aut repetere verbum *βασκαίνεσθαι* & *βασκαίνειν*, quod faſcinari & faſcinare deſignat: quo ſignificato Theocritus, Dioſcorides & veteres utuntur, quinimo & ipſe Paulus in eadem epiſt. cap. 3. O amentes Galatæ, *τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε*, quis vos faſcinavit, ut non obediatis veritati? Ubi Germani recte tranſtulerunt, **wer hatt euch bezaubert**? In Apocalypſeos quoque Joannis cap. 9. ubi Homicidia tanquam generalis vox cædis ponitur prius, mox *φαρμακεία* ſequitur, id eſt, maleficia quæ per venena fiunt: ſic & cap. 18. 21. 22.

βασκαίνεσθαι. βασκαίνειν.

Mechaſſepha. Mechaſſephim.

§ 10. Non interim ignoro, mechaſſepha & mechaſſephim, *φάρμακον*, & *φαρμακεία* quandoque liberius uſurpari, & ad magicas extendi artes: at non ad alias, quam ea novere ſecula. Lamiarum autem à me deſcriptarum conatus ab actibus illorum Magorum, quorum Moſes & ſacroſancta meminit Scriptura, penitus ſunt diverſi. Nihil hic firmi ex hiſtoriis veris illo ævo conſcriptis ad rem attuleris. Quæ poſtea de illis poëtæ ſcripſerunt, vaniſſima utplurimum ſunt commenta, & meræ fabulæ, vel potius mendacia. Teſtimonio ſunt Virgilius 4 Æneid. & in Pharmaceutria, Ovidius 7. Metamorph. Horat. Epod. 5. Tibull. lib. I. Eleg. 2. item & alii, quos videre licet lib. III. de Præſtig. dæm. cap. I. quemadmodum & legem duodecim Tabularum de incantatis frugibus confutatam cap. 16.

§ 11. Per

§ 11. Per mechaſſephim Exodi 7. v. 13. deſignari præſtigiatores, ipſa res docet, qui carminibus vel nefariis artibus apud Ægyptios familiaribus, quædam incredulorum oculis apparenter objiciebant, quæ revera non erant: Id vero nequaquam noſtræ poſſent lamiæ, quum etiam maxime velint. Ad experimentum provoco. Reliquis locis, (legitur enim ea verbi poſitio in ſacris Bibliis tredecim omnino locis) nimirum in Exod. cap. 22. v. 17. in Deut. cap. 18. v. 10. in 2 Reg. cap. 9. v. 22. in 2. Paral. cap. 33. v. 6. in Iſaia cap. 47. v. 9. & v. 12. in Jerem. cap. 27. v. 8. in Dan. cap. 2. v. 2. in Mich. cap. 5. v. 12. in Nahum. cap. 3. v. 4. bis: Denique in Mal. cap. 3. v. 5. à D. Hieronymo converſa ea vox Malefici vel Maleficia, pro verbi inflexione ſcilicet: magos infames eorumque actus ego intelligo. De loco Exod. cap. 22. controverſia eſt. Veneficia Jeſabelis reddidit ille 2 Reg. Maleficia alii: quum *2 Reg. 9. Maleficia Ieſabelis.* tamen magicas artes nuſquam legatur illa exercuiſſe, verum cædibus in prophetas ſæviiſſe: Nabothum inſontem ob denegatam ſui agri venditionem, obrui lapidibus juſſiſſe: Achabum maritum *1 Reg. 18. 21.* Iſraëlitarum regem ad idolorum cultum perduxiſſe: Quæ ſimulachris immolabantur, comediſſe, artibuſque fuiſſe uſam fornicariis. *Apoc. 2.* Hinc dilucidè vides, mechaſſephim ad diverſa in Bibliis uſurpari flagitia. Adhæc cæteris locis ſupra citatis, utplurimum cum conjectoribus & ſomniorum interpretibus atque auguribus, & hoc genus hominibus annumerari, unde quandam actionum communionem licet colligere, deprehendes. Omnes vero tales divinationum vetitarum modos ignorant noſtræ lamiæ. Quocirca ſi vocem illam ſpectare nolles veneficos, ad magos quos dixi, inauſpicatos, & quidem ſecundum leges puniendos, ſi hoc malis, referre per me licet. Tales enim ex Iſraële exulabant vel pœnæ ſubjiciebantur, quales & præſtigiis Pharaonem illuſiſſe ſupra dixi. *Exod. 7.*

§ 12. Similiter indiſtinctius licentiuſque Germanis nomen **Zeuberer** torquetur, ad quod exhorreſcit, faſceſque apparat fere quilibet, citra exactam circumſtantiarum totius cauſæ inquiſitionem, multo minus notionem. Uno illis eodemque nomine **Zeuberer** nuncupatur magus ex profeſſor illuſor præſtigiatòrve, frequenter etiam eruditus, ex libris illicitis, vel alioqui dæmonum inſtitutione utens verbis, characteribus, figuris, ſigillis, amuletis, ſuffitibus, ceremoniis, & reliquis id genus quiſquiliis: Item veneficus ſtudio venenum uſurpans: Atque Lamia, ob mentis imbecil-

 litatem,

Digitized by Google

litatem, & phantaſiam à diabolo vitiatam deluſa, ut ſe feciſſe credat, quæ illi ſaltem per ſomnium cognita, vel etiam rerum natura non agnoſcit. Alii certe nulli Moſis lege condemnari debent, quam quos Moſes & illud ſeculum novit. Lamias autem vulgo dictas, & jam à me deſcribendas, ne quidem Chriſti tempora norunt, multo minus Moſis: Quorum vero incantatorum meminit Scriptura, cuncti fuere infames magi. Hinc evenit, ſi quando lamiarum fit mentio vel veneficorum, ut confeſtim Pharaonis præſtigiatores vel incantatores, longe à lamiis & veneficis diverſos opponant, æquivoco Germanico falſi. Agedum igitur, jam lamias quoque propius ſpectemus.

Exod. 7. Levit. 19. 20. Deut. 18 Eſaiæ 8. 20. 47. Pſal. 57 2 Paral. 33. Eccl. 12.

Quid Lamia.

CAP. V.

LAMIAM appello, quæ ob fœdus præſtigioſum aut imaginarium cum dæmone initum, proprio ex ſuo delectu voluntate, vel maligno dæmonis inſtinctu impulſuve, illiuſque ope, qualiacunque mala vel cogitatione vel imprecatione, vel re ludicra atque ad inſtitutum opus inepta deſignare putatur: velut aërem inſolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnoſa grandinis inſoliti multitudine ferire, tempeſtates excitare, ſegetem in agro lætam alio transferre aut depopulari, morbos præter naturam hominibus beſtiiſque ciere & mederi, paucis horis longiſſime evagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, ſuccubum agere, homines in beſtias commutare, & mille monſtroſa rerum ludibria oſtentare. Hæc lamiæ vulgo attribui video, maxime ex poëtarum authoritate: verum

Horat. de arte poet.

—— Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Quocirca eam utplurimum vetulam, mente ſtupidam, indoctam, abſque ullis libris, à ſpiritu dæmoniaco præſtigiis illuſam, phantaſia ſolum à diabolo imbuta vitiataque uſqueadeo ſimulachris, ut feciſſe conſtanter fateatur, quæ nec facere potuit, nec in rerum natura unquam fuere, nec ipſa patitur natura, demonſtrare conabor, ubi prius profeſſionis modum & fœdus, quod ſemper mordicus objicitur, & velut irrevocabilis ſententiæ perpetuum decretum urgetur ſerio nimis, expoſuero.

Lamia-

Digitized by Google

Lamiarum profeſſionis modus & fœdus

CAP. VI.

UT vero omnia dæmonis inſtituta minime cohærent, variaque & mendacia comperiuntur: ita & profeſſionis lamiarum modus ineptus, futilis mancuſque eſt, ac diverſe à quolibet ejus factionis reo quæſtionibuſque ſubjecto narratur. Exempla ſunt obvia in Malleo maleficarum, libro ſic inſcripto, ubi legitur: Modus profitendi duplex eſt: Unus ſolennis, per ſimile, ad votum ſolenne: Alius privatus, qui ſeorſum dæmoni quacunque hora fieri poteſt. Solennis inter eos fit, ubi lamiæ in certam concionem ſtatuto die veniunt, & dæmonem in aſſumpta hominis effigie vident: Qui quum de ſervanda ſibi fide admonuerit, ſucceſſumque in rebus mundanis proſperum, & vitæ longitudinem promiſerit, quæ præſentes ſunt, novitiam ſuſcipiendam ipſi commendant. Et dæmon ſi in abneganda fide, cultu Chriſtianiſmi, & extenſa muliere (ſic enim beatiſſimam virginem Mariam nuncupant) & in ſacramentis nunquam venerandis invenerit novitiam ſeu diſcipulum proclivem, tunc dæmon manum extendit: Ac viceverſa diſcipulus ſeu novitia ſtipulata manu, illa ſervaturum ſe pollicetur. Hinc dæmon ſubjungit, ea non ſufficere, ſed omagium deinde petit, continens, ut anima & corpore ſe in æternum illi dedat, & pro viribus alios quoſcunque utriuſque ſexus illi adjungere velit. Addit denique, ut certa unguenta ex oſſibus & membris puerorum, & præcipue renatorum fonte baptiſmatis, ſibi conficiat, per quæ omnia ſua inſtituta, ipſius adminiculo explere poterit. Hunc modum nos inquiſitores (ſcribunt Mallei maleficarum authores) cognovimus in oppido Briſiaco Baſilienſis diœceſios, plene à ſaga juvenculo informati. Deinde poſt legitur: Præfato inquiſitore mihi referente intellexi, in ducatu Lauſanenſi quoſdam magos coxiſſe & comediſſe proprios infantes. Modus autem diſcendi talem artem fuit, ut dixit, quod magi in certam veniant concionem, & opere eorum veriſimiliter dæmonem in aſcititia hominis ſpecie conſpiciant: cui diſcipulus neceſſario dat fidem de abnegando Chriſtianiſmo, de eucharistia nunquam adoranda, & de calcando ſuper crucem, quando latenter poſſet.

Prima ſecunda partis q. 2. c. 2. 3

Non manum, ſed eius ſimulachrum extendit, quum ſpiritus carnem & oſſa non habeat: fallax itaque eſt ſtipulatio, nec ullius momenti.

§ 2. Fuit inſuper fama communis, Petro judice in Boltingen

Sſſſ 2 narrante,

narrante, quòd in terra Bernenſium tredecim infantes à lamiis eſſent devorati: quamobrem etiam in tales parricidas ſatis duriter exarſerat publica juſtitia. Alius poſtea juvenis, tamen uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primo Dominicô die, antequam aqua benedicta conſecratur, diſcipulum futurum cum magiſtris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagium præſtat magiſterulo, id eſt, parvo magiſtro: Ita enim dæmonem, nec aliter, vocant. Sequitur poſtremo: De utre bibit, ut audies: quo facto, ſtatim intrinſecus ſentit ſe imagines noſtræ artis concipere, & principalibus ritibus hujus ſectæ imbui confirmarique. Quum autem modum quo infantes comederent, à ſaga capta inquireret Petrus: Hæc reſpondit, illum talem eſſe. Infantibus nondum baptizatis vel etiam baptizatis inſidiamur, præſertim quando crucis ſigno & orationibus non muniuntur. Hos in cunabulis, vel ad parentum latera jacentes ceremoniis noſtris occidimus: Quos, poſtquam putantur oppreſſi eſſe, vel aliunde mortui, ex ſepulchro clam ſuffuramur, & in olla decoquimus, donec evulſis oſſibus, velut cera ferè potabilis efficitur. De ſolidiore materia unguentum facimus, noſtris voluntatibus, actibus & transvectionibus commodum: De liquidiore vero humore utrem implemus, ex quo quicunque biberit, additis ceremoniis paucis, eveſtigio noſtræ artis conſcius redditur & magiſter. Hæc ille.

Verè imagines, id eſt, vitiatam phantaſiam.

Vnguentum terribile.

Potus tartareus.

Profeſſio Lamiarum diluitur, oſtenditurque fœdus eſſe præſtigioſum, ſtultum, & nullius ponderis.

Cap VII.

Quam hæc non cohæreant, ſint abſona, indignaque quibus fides vel leviter adjungatur, quilibet, dummodo non omnino mentis inops, & præfractè concepta opinione præoccupatus eſſe velit, facilè judicabit. Fœdus autem eſſe præſtigioſum, phantaſmate aut imaginatione vel phantaſtico præſtringentis ſpiritus corpore fallaciter apparente: vel nervis opticis ſeu viſoriis indita ſubdole, quam ſatan vult, ſpecie, commotis huc humoribus & ſpiritibus idoneis: vel ſibilo, ſuſurro aut murmure in organis auditus vitiatæ formis imagini reſpondente, ſpiritus maligni arte excito, conflatum ſtabilitumque, ac inde nullius eſſe ponderis, haud obſcure cognoſcitur: potiſſimum ſi diverſa contrahen-

trahentium eſſentia, contractus forma, modus & circumſtantiæ perſpicaci mentis acie inſpiciantur, atque rationis fideique noſtræ æquilibrio exactius penſiculentur. Sic pleraſque omnes actiones lamiæ hactenus attributas, quas ſuas eſſe male ſana quoque fatetur, ex corrupta à præſtigiatore virtute imaginativa, non lamiæ, ſed ipſius ſatanæ exiſtere, palam fit. Huic etenim minime opus eſt alterius adminiculo in ſua potentia oſtendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius voluntate aut imperio cogitur, quam Dei & hujus miniſtrorum bonorum: Malis non coactus, ſed ſponte & quidem libenter obſequitur, Deo permittente, malitioſus ille veterator, ſecus licet fingat ſimuletque, teſte Porphyrio, ut ſuis præſtigiis nos magis irretiat. Non vero ſtricte colligari pactum imaginarium, doloque malo mendaciter ab altera parte initum neceſſe eſt, quum à præſtringente ſpiritu apud ſtupentem, nec mentis compotem ſatis hominem aliter fieri nequeat. Siquidem quod dæmon extenſa manu firmaque ſtipulatione lamiam recipiat, falſiſſimum eſſe, neminem dubitare oportet, quum ſpiritus carnem & oſſa non habeat, ipſa Veritate teſte. Tatianus adhæc contra Græcos hic recte ſcribit, dæmones omnes non carnea, ſed ſpirituali concretione conſtare, qualis eſt ignis & aëris: Quæ corporum conſtitutio à ſolis illis perſpici poteſt, qui ſpiritu Dei muniuntur, non item à cæteris hominibus quos anima regit.

§ 2. Præterea doloſa hæc ſtipulatio, maxime in pernicioſum finem conficta ſine teſtibus aut vadibus contra Dei voluntatem, ſi tantum habebit momenti, ut nulla queat reſcindi ratione, & neceſſario ejus virtute alter alterius voluntatem ſequi, illiuſque præcepto morem gerere compellatur: Cur pactum illud prius in baptiſmo ex peculiari Dei voluntate & mandato, ſolennibus verbis vere ſancitum, & quidem interpoſitis fidejuſſoribus, tanquam prærogativa non præponderabit? Alia profecto contractus eſt firmitas inter Deum veracem & ſanæ mentis homines. Quicquid ille ſtipulatur, & in ſuo verbo addicit, hoc fideliter & indubitate præſtat, nec data manu præſtigioſa deludit, non ſaltat, nec convivatur, vel ſimilibus rebus ludicris quibuſcum paciſcitur, nequiter fallit dementatve, quemadmodum hic commentitio carnali corpore amaſius. Diſparitatem hic qui negaverit, neſcio quid veritatis idem ſit admiſſurus. *Doloſa ſtipulatio.*

§ 3. Atqui fidem Chriſtianam hic abnegaſſe miſeram anum, objicies. *Fidem Chriſtianam abnegantes.*

Digitized by Google

objicies. Et nos, quotquot aliam ſalutis viam quærimus, quam Chriſtum Jeſum, ejus præcepta obſervantes, veſtigiiſque inſiſtentes, viva in ipſum fide, per dilectionem operante fidem abjicimus, re ipſa teſtati mente ſana, quod illa vel ætate ſtupida, vel ſexu inconſtans, vel impotentia mentis lubrica, vel animi morbo deſperans, aut imaginariè aut maligni arte deluſa, feciſſe putatur. Aures hic Pauli verbis, quibus fidem Chriſtianam vere abnegantes ſcite depingit, pauliſper accommoda. Illud ſcito, inquit, quod in extremis diebus inſtabunt tempora periculoſa. Erunt enim homines ſui amantes, avari, faſtuoſi, ſuperbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impii, carentes affectu, neſcii fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius quam amantes Dei: Habentes formam pietatis, ſed qui vim ejus abnegarint. Et iſtos averſare: ex his enim ſunt qui ſubeunt in familias, & captivas ducunt mulierculas peccatis oneratas, quæ dicuntur concupiſcentiis variis, ſemper diſcentes, nec unquam ad cognitionem veritatis venire valentes. Quemadmodum autem Jannes & Mambres reſiſtebant Moſi, ita & hi reſiſtunt veritati: Homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Sed non proficient amplius: Siquidem amentia eorum evidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Hæc Paulus.

Gal. 5. *1 Tim. 3.* *1 Tim. 4.*

Pietatem qui abnegarunt, circa fidem Chriſtianam reprobi. *Exod. 7.*

§ 4. Ad chriſma in fœderis contractu è fronte exemptum, quemadmodum pleriſque aliis perſuaſum, ſi confugias, licet vel unico verbo hic ſatisfacere poſſem: Id tamen ne plus faceſſat negotii, tutius erit reſpondere: Si qua vis erit chriſmatis, eam non in externa illinitione magis conſiſtere, quam in externa aquæ ſuperfuſione in ſacramento baptiſmi, qui fide intercedente ſanctificatur, atque ita confirmatur, ut ſi poſtea centies aqua corpori infuſa abluatur, imo univerſa cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impreſſo permanet baptiſmi eſſentia: Etiamſi ejus virtutem homo quandoque lapſu abneget, tamen ſi reſurgat à peccatis ad vitæ emendationem, reſipiſcentia converſus, eadem ſtabit baptiſmi ſemel adminiſtrati energia. Ratio chriſmatis eraſi erit eadem apud pœnitentem, ſi ita voles: alioqui vel vulnere ſyncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea in parte exorto, illud quoque interire ſequeretur: Quanquam etiam non vere ſyncipnt in fœdere collidi crediderim, ſed imaginariè: quemadmodum reliqua multa hic

Chriſmatis vim, ſi qua eſt, non poſſe externa exemptione tolli.

hic contingere animadvertimus, quo credulum hoc maleſeriatorum hominum genus perſuaſione mala inducatur, ut ſe diaboli retibus jam inde implicitum uſqueadeo ſervumque credat, quaſi omnis reſipiſcentiæ via deinceps ſit præcluſa, quo hac ratione tandem extrema cogitet moliaturque: quamvis non magis huic, imo multo minus, ut vitiata phantaſia deluſo, quam quibusvis aliis graviter peccantibus converſionis locus erit præciſus. Petrus ſiquidem antea brevi à Chriſto præmonitus, contra conſcientiæ teſtimonium ter Chriſtum, addito etiam juramento, negat: Atqui agnito errore, lachrymiſque fuſis, in gratiam recipitur. De hoc & reliquis huc facientibus copioſius poſtea cap. 24.

Matt. 26 Marc. 14 Luca 22. Ioan. 18.

Fœderis vani demonſtratio reliqua.

CAPUT VIII.

ADHAEC, quod ullis ceremoniis pueros occidere quis poſſet, falſiſſimum eſt, meraq; ſatanæ ſuggeſtio, & inanis credulitas. Item quod illos ex ſepulchris clam effodiant, nihil eſſe niſi dæmoniacam perſuaſionem ex imaginativa vi corrupta, aut alto ſomno vitiata, palam conſtabit, ſi monumenta inſpiciantur, unde eos extractos eſſe narrant lamiæ: Ibi etenim adhuc invenientur reconditi. Nec hæſitare volo, eodem modo in mentem illis inductam eſſe infantis decoctionem in olla confectam, donec exemptis oſſibus caro redderetur potabilis. Tam enim iſtud exiſtit inhumanum, tetricum, crudele, & propterea creditu difficile, ut ſi vel meis hoc intuerer oculis, citius horribilis hujus ſpectaculi faſcino eos mihi præſtrictos crediderim, quam nefandum hoc & pluſquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum vere apparatum eſſe fatear.

Ceremoniis non poſſe occidi pueros.

Infantes mortuos ex ſepulchris effodi, deluſorium eſt.

Potus ille Stygius imaginarius, uti & unguentum.

§ 2. Sed eſto, quod ex Stygia palude proſerpant ejus unguenti artifices horrificæ ſtriges, quæ omnem humani ſenſus imaginem prorſus exuerint: Cedo tamen, unde illi unguento ea virtus, ut ſi quis eo inungatur, fiat ſceleratarum voluntatum, execrabilium artium, & transvectionum incredibilium particeps? vel ſi eo ſedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus per aëra feratur: Quemadmodum Lamiæ perſuaſum habent, & Malleus maleficarum teſtatur? Non libet hic anxie de mortuæ putidæque & virulentæ hujus carnis decoctæ temperamento & viribus diſceptare.

Siqui

Digitized by Google

Siquidem in rerum natura eam ita paratam non inveniri, firmiter credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum eſt, conſervatæ præparatione, potatione & virtute dictum volo. Interim negandum non eſt, miſeras has mulierculas ita formis virtuti phantaſticæ impreſſis à dæmonio dementatas, non aliter ac ſi hæc ita vere fierent, ſcire: Uti fere omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ ſaltem videntur: Et propterea quæſtionibus adactæ flammiſque propinquæ ſua aperte confitentur flagitia, per ſomnum vel ſimulachrum illis ſolummodo cognita.

In ſecunda parte, cauſ.26. q.5. epiſcopi. Et Auguſtin. de ſpiritu & anima cap.28.

§ 3. Idipſum extra omnem controverſiam ponunt confirmantque Decreta ad hunc modum: Quædam mulierculæ inſervientes ſatanæ, dæmonum illuſionibus ſeductæ, credunt ſe alia nefanda quoque agere: Puta parvulos à lacte matris avellere, aſſare & comedere: Domi per caminos ſeu feneſtras intrare, & habitantes variis modis inquietare: Quæ omnia & conſimilia ſolum phantaſtice accidunt eis. Cum ea vero quæ foſſula facta, & lotio infuſo vel aqua, digitoque moto ſe tempeſtatem ciere arbitratur, colludit dæmon aërem turbans, ut illam ſibi addictam, in officio contineat.

§ 4. Hujus ergo ex utre potionis tartareæ, ſed imaginariæ in fœdere uſus, ipſum quoque præſtigioſum eſſe, præter multam ejus diverſitatem, apertius demonſtrat: Lubetque hic cum Horatio dicere.

1 Carm. ode. 36.1

Ne quodcunque volet, poſcat ſibi fabula credi,
Neu pranſæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

§ 5. Pacti item vanitatem id quoque docet, quod eo inito ceremonias quaſdam contra Eccleſiæ ſtatuta cogantur obſervare: Quemadmodum diebus Dominicis jejunare, aut ſextis feriis (ut ajunt) carnibus veſci, aut crimina in confeſſione celare, vel tempore elevationis in terram ſpuere, vel ſub Miſſæ actione verba proferre inutilia, vel aliquid ſimile deſignare: Ita Mallei referunt fabricatores. Hæc qualia & quanta ſint delicta, quilibet pius, tenuiter modo ſacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit.

Die Dominico utiliter jejunari.

Etenim quum dies Dominicus ſit audiendo Dei verbo, orationibus, & divino cultui inprimis conſecratus, his nemo fructuoſius vacarit, quam qui mentem à cibi nebulis ſerenam conſervarit.

Matt.17. *1 Pet.4.5.*

Eſt, inquit Chriſtus, aliquod dæmoniorum genus, quod non ejicitur, niſi orationibus & jejuniis. Sobrios hinc nos eſſe jubet Petrus,

trus, & vigilantes ad orandum: Quia adverſarius noſter diabolus, tanquam leo rugiens, obambulat, quærens quem devoret. Item Paulus ſuos docet Corinthios: Ne fraudetis vos invicem, niſi ſi quid ex conſenſu pro tempore, ut vacetis jejunio & præcationi. Ita jejunium & oratio fere conjunguntur, & quidum ordine optimo: Ut quod apud Tertullianum legitur, jejunare die Dominico, nefas exiſtimari, non immerito mirer: Minuſque Melchiadis papæ edictum videatur commendandum, quo ne die Dominico jejunaretur, cavit.

§ 6. Quod vero carnibus veſci urgente neceſſitate (ſi modo abſit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à pontifice Romano vetitis, alii defendunt ex his Chriſti verbis: Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem: ſed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex Paulo ad Coloſſ. 2. Ne quis vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut novilunii, aut Sabbathorum, quæ ſunt umbra rerum futurarum, corpus autem Chriſti. Et poſt: Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi viventes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne guſtaris, neque contrectaris: Quæ omnia pereunt abuſu juxta præcepta & doctrinas hominum, quæ verbotenus quidem ſpeciem habent ſapientiæ per ſuperſtitionem ac humilitatem animi, & læſionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis. Ad Timotheum hic quoque ſcribit: Spiritus certo loquitur, quod in poſterioribus temporibus deſciſcent quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum per ſimulationem falſiloquorum, cauterio notatam habentium conſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abſtinere à cibis, quos Deus creavit ad veſcendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatem: Quod quicquid creavit Deus, bonum ſit, & nihil rejiciendum, ſi cum gratiarum actione ſumatur: ſanctificatur enim per ſermonem Dei ac precationem. De his ſi commonefeceris fratres, bonus eris miniſter Jesu Chriſti, enutritus in ſermonibus fidei, bonæque doctrinæ, quam uſque ſecutus es. Cæterum profanas & aniles fabulas rejice. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello venditur, edite, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini ſiquidem eſt terra & plenitudo ejus.

Carnibus veſci diebus à pontif. Rom. vetitis quando liceat.

Matt. 15

1 Tim. 4.

1 Cor. 10.

Pſal 23.

§ 7. Adhæc, quod ex pacto certa celare crimina in confeſſione cogan-

Celare crimina

in confeſſione. cogantur: quis amabo ſingula diſtinćte enarrabit peccata? quum plerunque omnes noſtri cogitatus, verba & actiones ſint peccatorum labe conſpurcata? aut quònam divinæ voluntatis teſtimonio, exacta illa ſingulorum ſcelerum enarratione opus eſſe convincetur? Quo ordine ea recenſuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce?

Luc. 18. & 23.

In terram ſpuere tempore elevationis. *Verba inutilia ſub Miſſa proferre.* *Crucem calcare ſecrete.* *Ante luſtralis aquæ conſecrationem templum ingredi die Dominico.*

§ 8. Tam quoque grave eſt delictum in terram tempore elevationis ſpuere, quam ſputum in ore continere. Et æqualem pœnam merentur verba inutilia tam ſine Miſſa, quam ſub ejus actione prolata. Huc adducatur commiſſum in calcanda ſecreto cruce flagitium: Item, quod die Dominico ante luſtralis aquæ conſecrationem templum ingrediantur Lamiæ: Et mille alia anicularum deliramenta, eo huc adducta à dæmone, ut ſub religionis prætextu ſuperſtitionem impietatemque inveheret & ſtabiliret. Hic præſtigioſi fœderis nervum palam cernit quilibet pius. Rectiſſimè ergo Auguſtinus ait: Omnes artes hujuſmodi vel nugatoriæ vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ, penitus ſunt repudiandæ. Et Origenes: Incantationes diaboli ſunt ſeductiones, dæmonum irriſiones, idololatriæ fæx, animarum infatuatio, atque cordium ſcandalum.

Lib 1. de doctrina Chriſtiana & legitur 26. q. 2. illud quod eſt. *Lib 111. in Iob.*

Qui homines dæmonum illuſionibus artibuſque magis ſunt expoſiti.

Cap. IX.

Hic porro id hominum genus maxime impetitur, quod tali eſt temperamento, vel à cauſis externis vel internis movetur, ut à dæmonis ſpectro appetitum, vel illius ſuggeſtione tentatum, ſe uti organum illius voluntati non ineptum, ex fucata inductione facile præſtet. Ejuſmodi ſunt melancholici, & ob jacturam vel qualemcunque aliam cauſam triſtes: Item Deo diffidentes, impii, illicite curioſi, perverſe in religione Chriſtiana inſtituti, invidi, impotentis odii, malitioſi, vix mentis compotes, ſimileſque lubricæ fidei (qui enim facile credit, facile & recedit) vel inſignis malitiæ mulierculæ, effœtæ, ſtupidæ, ſenſibuſque vacillantes. Hunc ſextum cumprimis adoritur ſubdolus ille veterator: Quo nomine Evam convenientius ſuæ perſuaſioni orga-

Clem. lib. 11. Recog. *Auguſt. lib. 11. de doctrina Chriſt. cap. 14.*

organum, non Adam in rerum primordiis, quum ſolum exiſterent duo homines, aggreſſus eſt, quam levi etiam diſputationis velitatione vicit: quare & merito infirmius vaſculum mulierem appellat D.Petrus. Hinc ſecundum veterum Græcorum inſtituta, provide admodum ex lege tutores & curatores mulieribus dari ſolitos legimus, ſine quorum arbitrio & authoritate nihil eis agere licebat, ut retulit Harpocration. 1 cap.3.

§ 2. Illiuſmodi itaque hominibus ut inſtrumentis congruis inſidiatur diabolus quibuſcunque poteſt modis, ſuo tempore & loco: Singulos, ut cujuſque animi ſtudia & affectus ex certis indiciis cognoverit, peculiari aliqua ratione adoritur, inſectatur, illicit, vel aſſumpta plauſibilii forma, vel cogitatione imaginationeque variè agitata & corrupta, donec tandem ipſius propoſito conſentiant, ſe ipſius perſuaſioni dedant, quicquid in mentem ille ingegrat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipſi obtemperantes, vera omnia eſſe qnæ ſuggerit rati: Formas in imaginativa virtute vel phantaſtica ab eo ingeſtas revera ſubſtantialiter (ut ſic dicam) exiſtere confidentes ſanctiſſime. Nec ſane aliter queunt, quum illorum mentem ex primo aſſenſu imaginibus inanibus vitiarit, conſopiris vel concitatis in hoc opus corporis humoribus & ſpiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata ſpecies aliquas inducat, perinde ac ſi extrinſecus eis occurrerent vere, non ſolum dormientibus, verum & vigilantibus, atque hoc modo aliqua foris vel exiſtere vel fieri putentur, quæ tamen revera nec ſunt nec fiunt, nec ſæpe in rerum natura exiſtunt. Ea eſt horum immundorum ſpirituum ſubtilitas incomprehenſibilis prope & fraus infatigabilis, ſenſus hominum eludens. Sic & veterum Ægyptiorum ſenſus obſediſſe dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus. Lib.v. Recogn.

Quomodo vim imaginativam vitiet diabolus.

CAP. X.

CÆTERUM ne imaginativæ virtutis organa in hiſce mulierculis hoc modo vitiari, & oculorum aciem perſtringi, ut dictum eſt, uſqueadeo abſurdum videatur, animadverte melancholicorum cogitatus, voces, viſa & actiones, ac quam omnes ſenſus ex unico humore melancholico cerebrum occupante men-

mentemque immutante, in his ſæpe depraventur, intelliges. Horum ſiquidem alii ſe eſſe bruta animalia credunt, ipſorumque voces & geſtus imitantur. Nonnulli ſe vaſa fictilia factos eſſe putant: Ob id occurrentibus, ne collidantur, cedunt. Alii mortem timent, quam ſibi tamen conſciſcunt interdum. Plerique ſe criminis reos imaginantur, ut pavidi quemcunque viderint ad ſe ingredientem exhorreſcant, veriti ne manibus ipſis injectis captivi abducantur, & ad tribunalia ſupplicio afficiendi pertrahantur. Sunt quos tam miſere exercet plena ſcrupulis conſcientia, qui nodos in levi ſcirpo quæritantes, culpam imaginantur ubi nulla eſt, & divinæ miſericordiæ diffiſi, ſe orco deſtinatos lamentatione ſedula nocte diuque deplorant. Infinita huc coacervari poſſent exempla, ubi ſenſus omnes multifariam vitiatos cernas ex unico illo humore vel fuliginoſo atræbilis vapore, mentis ſedem inficiente, unde phantaſtica illa procreari monſtra conſtat.

§ 2. Imaginatricem quoque interdum totam ex aliis humoribus corrumpi exoluique, docet Galenus de Sympt. differentiis, quemadmodum in catalepſi: Plerunque autem vitiari, ut in delirio: Eſt quum deficit & debilitatur, quod in lethargo contingit. Quare idem non licebit diabolo tanquam artificioſo ſpiritui, ut Deo connivente, in ſenſuum organa ſeſe inſinuet, & humores ſibi commodos vel vapores commoveat, vel aërem idoneum conferat: Maxime delectu habito ex temperamento, ætate, ſexu, vel alia cauſa externa aut interna apta: Unde novæ ſpecies in imaginativa vi conceptæ, plerunque etiam ſpiritui viſorio per nervum opticum communicentur, quo ſe vidiſſe, vel deſignaſſe mortis etiam periculo affirmare audeant, quæ nunquam vel viſa, vel natura etiam non admittit? Levia ejus rei argumenta in hypochymate oculorum vitio apparent. Merito igitur Thomas frequenter allegat illud Auguſtini in lib. LXXXIII. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus ſenſuales, dat ſe figuris accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus ſe ſubjicit, infundit ſe ſaporibus.

§ 3. Imaginatio eſt tanquam Proteus vel chamæleon: Eſt theſaurus quidam formarum per ſenſum acceptarum, inquit Ariſtoteles. Idem de Somnio tradit, imagines quæ apparent in ſomniis, ferri ad caput & ſenſuum organa, ſicut nubium elevantur imagines, & diverſæ animalium facies repræſentantur in vapore aqueo

vel terreo, qui à terra per ſolis calorem ad aëris medium effertur: Sic & ſomniorum imagines figuras capiunt diverſas, halitus elevatos conſequentes: Unde vapor cholericus calidus & ſiccus flammam movere videtur: Qui autem ſurgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quando ad guſtus organum fluit, cognoſcitur, ſomniaque aquam ſpectantia gignit: Sed ex vapore melancholico nigro apparet quiddam horribile, & quaſi dæmonum imago: Proinde huic veluti materiæ ſuis ludibriis convenientiſſimæ diabolus ſe non illibenter inſinuat.

§ 4. Quod autem ex cholera aduſta, quæ melancholia eſt accidentalis, aſcendit, ſentitur ut mordax, vulnerans, acre fellea, amaritudine imbutum. Sic etiam quod ex ſanguine puro evaporat, pulchrum apparet & delectabile: Cujuſmodi eſt roſarum aut florum aſpectus, choreæ, muſica, & quæcunque voluptaria cum vanitate conjuncta. Et ad hunc modum fit illuſio, ut pro qualitate imaginum per ſomnum ex humorum halitu firmius invectarum, res ita viſæ credantur eſſe veræ.

§ 5. Dæmones vero conſecuti poteſtatem, divina permiſſione, ſpecies ejuſmodi formandi, & eas in animales ſpiritus imprimendi, talibus formis oſtendunt perſonas modo lætas, edendo, bibendo, ſaltando, canendo, venerem exercendo: Modo triſtes, quæ nihil non mali fabricent vel patiantur: Modo humanas, modo beſtiales, modo opprimentes, modo volantes, & animæ ſenſus iis infigitur tanquam rebus ipſis. Hinc fit, quod homini aliquando videatur, ſe eſſe aſinum ſacco coopertum, nonnunquam per caminum evolare, cum mulierculaņum cœtu de loco ad locum transferri, ducere choreas, longius peregrinari, & quibuſcunque aliis intereſſe deliriis. Ideoque talia iis frequenter in ſomniis & nocte contingunt, interdiu non item, niſi melancholicis quibuſdam & inſanis, qui idem vigiles patiuntur, quod alii in ſomnis. Somnorinas ejuſmodi imagines appellat Varro, teſte Nonio. *Somnorina imagines.*

§ 6. Quomodo adhæc phantaſiam corrumpat diabolus, vide Auguſtinum lib. de Divinat. dæm. cap. 3. 5. & 6. item lib. 111. de Trinit. cap. 12. ad Simplic. lib. 11. quæſt. 3. & lib. de Cura pro mort. agenda, cap. 12. Huc maxime facit, quod libro de ſpiritu & anima, cap. 28. idem tradit, & Decreta docent: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & ſeducunt. Unde quædam mulierculæ poſt ſatanam *26. q. 5. epiſcopi ex concilio.*

 con-

converſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, vel cum Herodiade, vel Minerva, vel innumera mulierum multitudine equitare, vel earum juſſionibus obtemperare. Quapropter ſacerdotes Dei prædicare populo debent, ut noverit hæc falſa omnino, & non à divino, ſed maligno ſpiritu talia phantaſmata
2 Cor. 11. mentibus fidelium irrogari. Ipſe nanque ſatanas, qui ſe transfigurat in angelum lucis, quum mentem cujuſque ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubjugarit, ilico ſe transformat in angelum lucis, in diverſarumque formarum ſpecies & ſimulitudines: Et mentem quam captivam tenet, in ſomnis deludens, per devia quæque deducit. Et quoniam ſolus hoc patitur ſpiritus infidelis, nec in animo, ſed in corpore evenire opinatur. Quis enim in ſomnis & nocturnis viſionibus non extra ſeipſum deducitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando videret? Idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hæc omnia quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur, &c. Hactenus Decreta.

§ 7. Proinde non abſurde ἐκστατικοῖς aſſimilari poſſent ejuſmodi maleferiatæ anus: Qui velut rapti extra ſeſe, ſenſuque omni & motu privati, quum jacent exanimis ſimiles, & poſt ceu ex profundiſſimo expergefacti ſomno, aut à morte ad vitam revocati, redeunt ad ſeſe, & miras fabulas miraque commenta narrant. At in has cogitationes ſe ingerens dæmon earum ſeriem texit, hancque variat mira arte & ſcite, repetitis præteritis, annexis præſentibus, & aſperſis etiam quibuſdam admonitionibus de futuris, ne in ſuſpicionem anilium fabularum, aut temere cogitatarum ineptiarum veniant, inducta etiam perſuaſione, ut coram ſpectaſſe quæ diabolus offudit, imaginentur, ita dementat eos, quos ad talia uſurpat miniſteria, ut ſui prorſus non ſint compotes, ſed velut πιατποδυλωθέντες, ea agitent mente, in eaque intueantur, quæ dæmon objicit: Ex ſeſe nihil faciant, niſi quantum aliquando permittitur, & id quidem utplurimum eſt ridiculum.

Quo-

Quomodo in corrumpenda phantaſia naturalibus quandoque pharmacis ſoporiferis utatur diabolus.

C A P. XI.

INterdum & in hunc finem naturulia quædam pharmaca Lamiis ſuppeditat fraudulentus ille magiſter, quibus ubi ſe inunxerint confricuerintque , per fornacem mox ſe evolaturas ac per aërem longe lateque evagaturas ad tripudia , dulciſſima ſympoſia, concubitus, & gratiſſima rerum ſpectacula, confidunt : quæ tamen per inſomnia ipſis ingerit milleartifex , ubi ab inunctione ſomniferi omnino unguenti , in profundiſſimum lethargicumque ſomnum delabuntur inſciæ.

§ 2. Hæc ne ſomnia videantur , libuit adducere , quid ſolertiſſimus occultarum cauſarum indagator Joannes Baptiſta Porta Neapolitanus lib. 11. cap. 26. Magiæ naturalis , ſive de miraculis rerum naturalium , ſcribit : Adeo dira , inquiens , cupido hominum mentes invaſit , ut quæ natura mortalium commoditati elargita eſt , abutantur , ut multis horum ſimul coacervatis componant Lamiarum unguenta : quæ quanquam ipſæ ſuperſtitionis plurimum admiſcent, naturali tamen vi evenire patet intuenti : quæque ab eis acceperim , referam. Puerorum pinguedinem aheneo vaſe decoquendo ex aqua capiunt , inſpiſſando quod ex elixatione ultimum noviſſimumque ſubſidet. Inde condunt , contitinuoque inſerviunt uſui : Cum hac immiſcent eleoſelinum, aconitum, frondes populneas,& fuliginem. Vel aliter ſic: Sion, acorum vulgare, pentaphyllon , veſpertilionis ſanguinem , ſolanum ſomniferum , & oleum (etſi diverſa commiſcent , ab iis parum diſſidebunt) ſimul conficiunt , partes omnes perungunt , eas antea perfricando ut rubeſcant , & revocetur calor , rarumque fiat quod erat frigore concretum. Ut relaxetur caro , aperianturque pori , adipem adjungunt , vel oleum ipſius vicem ſubiens , ut ſuccorum vis intro deſcendat , & fiat potior vegetiorque, id eſſe in cauſſa non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri videntur ad convivia , ſonos, tripudia,& formoſorum juvenum concubitus,quos maxime exoptant : Tanta eſt imaginationis vis , impreſſionum habitus , ut fere cerebri pars ea quæ memorativa dicitur , hujuſmodi ſit plena : Quumque valde ſint ipſæ ad credendum naturæ pronitate

Lamiarum unguentum.

faciles,

Digitized by Google

faciles, ſic impreſſiones capeſſunt, ut ſpiritus immutentur; nihil nocte dieque aliud cogitantes: Et ad hoc adjuvantur, quum non veſcantur niſi betis, radicibus, caſtaneis & leguminibus.

Hiſtoria memorabilis. *Striges.* § 3. Dum hæc penſiculatius perquirendo operam navarem (ancipiti enim immorabar judicio) incidit mihi in manus vetula quædam (quas à ſtrigis avis nocturnæ ſimilitudine ſtriges vocant, quæque puerulorum ſanguinem è cunis abſorbent) ſponte pollicita, brevis mihi temporis ſpatio allaturam reſponſa: Jubet omnes foras egredi, qui mecum acciti erant teſtes: Spoliiſque nudata, tota ſe unguento valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conſpicua: Sic ſoporiferorum vi ſuccorum cecidit, profundoque occubuit ſomno. Fores ipſi patefacimus, multum vapulat: Tantaque vis ſoporis fuit, ut ſenſum eriperet. Ad locum foras redimus. Jam medelæ vires fatiſcunt flacceſcuntque. A ſomno ſevocata, multa incipit fari deliria, ſe maria monteſque transmeaſſe, falſa depromens reſponſa. Negamus, inſtat: livorem oſtendimus, pertinaciter reſiſtit magis. Hucuſque Joannes Baptiſta.

§ 4. Quid hic tam pertinaci ſtudio inſulſi fœderis ſanctitati ſtabitur? Quid invectum à ſpiritu ſatanico ſomnium pro ſanctiſſima veritatis fide mordicus defendetur? Serii ne locum & pondus ſortietur phantaſiæ ludibrium? Quæ Lamiæ longius ſe evagatas brevi temporis ſpatio, admirandiſque rerum ſpectaculis recreatas contendunt pactionis virtute, eas altiſſimo ex inunctione, vel naturali humectatione cerebri, ſomno immerſas, in eodem ea vidiſſe, artificio dæmonis, phantaſiam talibus imaginibus imbuentis, comperiet is qui ſolerti indagine tempus, locum & reliquas circumſtantias perveſtigarit. Quæ vetulæ per arctiſſimum foramen ad corporis humani magnitudinem minime proportionatum ſe evolaſſe affirmant, his contra dicit rerum natura, ratio, & ipſiſſima philoſophia. Quæ conventus egiſſe choreaſque duxiſſe hoc vel illo loco & tempore fatentur, eas in lecto ſuaviter hujuſmodi nænias tunc ſomniaſſe, intelliget is qui ſingula ſagacius inquiſierit. Pecuniam ſtipulatus ſatan, offert, ſed imaginariam, quæ fumi inſtar evaneſcit. Quæ hic mutuæ obligationis fides?

Aërem

Aërem nullo modo à Lamiis turbari poſſe, nec fruges excantari.

CAPUT XII.

ATQUI & poſſe aërem concitare pro ſua libidine pactionis ratione has aniculas dices: verum ſingulari arte etiam hic illud untur, uti & in aliis, à dæmone: qui ſimulatque ex elementorum motu & naturæ curſu citius faciliuſque quam homines, mutationem aëris & tempeſtates fore prævidet: vel alicui infligendam ex abſtruſa Dei voluntate plagam, cujus ipſum ſpectat executio, intelligit: tunc harum mulierculaum mentes agitat, variiſque imbuit imaginibus & ſuggeſtione multiplici, quaſi ob invidiam in proximum, vel ob vindictam adverſus inimicum, ſint aërem turbaturæ, tempeſtates excitaturæ, & provocaturæ grandines. Itaque eas inſtruit, ut quandoque ſilices poſt tergum, occidentem verſus projiciant: Aliquando ut arenam aquæ torrentis in aërem conjiciant: Plerunque ſcopam in aqua intingant, cœlumque verſus ſpargant: Vel foſſula facta & lotio infuſo vel aqua, digitum moveant: ſubinde in olla porcorum pilos bulliant: Nonnunquam trabes vel ligna in ripa transverſe collocent, & alia id genus deliramenta efficiant? Atque ut arctius eas ſatan illaqueet, diem & horam ſibi dictis rationibus notas præfigit. Quum vero hæ ſucceſſum vident, nimirum quaſcunque deſideratas in aëre turbationes, magis confirmantur, quaſi eventus hic ſubſequatur ipſarum operationem, qua ne aquæ quidem ſtillam elicere poſſent. *In aere concitando à dæmone illudantur Lamiæ.*

§ 2. Nec ſanæ mentis hominem opinari decet, futili veſanarum mulierculaum actioni obedire elementa, & ad harum nutum inſtitutam à Deo naturalium rerum ſeriem impediri vel inverti: Quod haud dubie contingeret, ſi harum arbitrio tempeſtates, pluviæ, grandines & fulmina inſervirent, ut quandocunque & quomodo hæ jubeant, ea inſequantur: Sic quoque divina potentia ab humana voluntate ſuperaretur tanquam in ſervitutem redacta, ut pulchre docet Hippocrates. Recta itaque erit ſententia hæc Senecæ: Rudis adhæc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus & repelli: Quorum nihil poſſe fieri, tam eſt palam, ut hujus rei cauſſa nullius philoſophi ſchola ſit adeunda. *In libel. de Epil.*

§ 3. Cæterum de tempeſtatum plagarumque lucidiſſimis authoribus & cauſſis, exemplum minime dubium in Iobo proponitur: Minæ item earundem evidentiſſimæ in Prophetis leguntur adverſus eos, quibus ad divinæ vocis monitionem aures obduruere. Ut Aggæi 2. Percuſſi vos vento urente & aurigine, atque omnium manuum veſtrarum opera, & non fuit qui ad me converteretur. Et cap. 1. Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras, dicit Dominus. Seminaſtis multum, & collegiſtis parum, &c. Et infra: Reſpexiſtis ad amplius, & factum eſt minus: Et intuliſtis in domum, & ego exufflavi illud. Propter hoc, inquit, prohibiti ſunt ſuper vos cœli, ne darent rorem: Et terræ prohibitum eſt, ne daret germen ſuum, &c. Item Johel. 1. Diſſipata ſunt horrea, disjectæ apothecæ, confuſum eſt triticum, ingemuit animal Levit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum vobis deſuper ferreum, & terram æneam, & conſumetur incaſſum labor veſter, &c. Si autem in præceptis meis ambulaveritis, dabo vobis pluvias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum. His & Iohel. cap. 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo: Et dicit, Ecce ego mittam vobis frumentum, vinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Eccleſ. 39. Bona bonis creata ſunt ab initio, ſic nequiſſimis bona & mala. Initium neceſſariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, ſal, lac & panis ſimilagineus, & mel & botrus uvæ, & oleum & veſtimentum. Hæc omnia ſanctis in bona, ſic & impiis & peccatoribus in mala convertentur. Sunt ſpiritus qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmaverunt tormenta ſua. Et in tempore conſummationis effundent virtutem, & furorem ejus qui fecit illos confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt.

Copioſe item Deut. 28.

§ 4. Anſam vero hujus infidelitatis pronam admodum obtulerunt ruſtici, fide in Deum viva minus inſtructi: Qui multifariam hoc etiam tempore ſecundum eorum incredulitatem vexantur à Satana, ut alias lac ademptum, aliam fœtum, alias ſegetes, alias armentum etiam à Lamiis interemptum putent: Et univerſam agriculturam non Deo acceptum ferant, ſed ſoli malevolorum hominum ſubjiciant arbitrio.

§ 5. Porro à contrario quis forte opponet, pluviam cieri poſſe carminibus in perniciem à maleficis: Quum ex jure ſcripto conſtet,

ſtet,

Digitized by Google

ſtet, aliquos in ſalutem provocare pluviam. Nam lex 4. C. de mathem. & malefic. Conſtantini eſt, qua admittit eos qui preci-bus, carminibus aut medicamentis pluviam impetrare valent, aut aliquid quod ad hominum ſalutem ſpectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis eſt, mea opinione, ut ſi quis iſtis artibus ad utilitatem hominum utatur, permiſſæ ſint, ut ſcribit Joſephus de Solomone lib. VIII. cap. 2. quæ alioqui vetitiæ per ſe ſunt, & maximè ſi in alicujus perniciem convertantur.

§ 6. Hic paucis cum bona venia reſpondeo, Chriſtianum Imperatorem credidiſſe aliquam in his eſſe vim, haud ſecus atque multi alii, & quidem plerique [illegible] ac poëtæ. Ex quo conſequitur, magnam hunc ea in re injuriam Deo feciſſe, qui non piis votis & culpæ depræcationibus ſupplicandum, ſed conteſtationibus impiis ac adjurationibus cogi Deum poſſe, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitrabatur: quin & amplam diabolo aperuiſſe feneſtram, quum vero Deo relicto, per Satanæ aut miniſtros aut miniſteria quid ſe conſecuturum confideret.

§ 7. Hic & explodenda venit illa duodecim Tabularum lex: Qui fruges excantaſſet, pœnas dato: neve alienam ſegetem pellexeris excantando: ne incantanto, ne agrum defruganto. Nullo ſiquidem modo incantationum verbis aut imprecationibus fruges lædi queunt: ſed à dæmone quidem, Deo concedente, aut veneficiis. Multo minus ex traduci alio poſſunt: At hujus perſuaſionis coloſtrum ex poëtarum uberibus ſuxerunt veteres, ad nos quoque derivatum.

Sub tit. de injuriis, aliiſque delictis l. IX. al. tit. 11.

Concubitum Dæmonis & lamiæ eſſe imaginarium.

CAP. XIII.

NUNC ad faces nuptiales & concubitum dæmonis ac lamiæ progrediamur. Atqui tam ſtupere mortalium genus, ut ejuſmodi congreſſum vere perfici inter ſpiritum oſſium & carnis expertem, & hominem carnalem, credant, profecto dolendum. Quod autem ipſæ lamiæ id confiteantur, ſenſus communis uſu illas à ſatana privatas dementataſque, eo magis convincitur. Nec enim natura fieri poteſt, nec aſſentitur philoſophia, ſpiritus corpore nudatos, amore fœminarum carnalium capi, aut ex iis generare poſſe. Siquidem fontem habet ſuum & inferiores ortus, Luc. 24.

Digitized by Google

cupiditates: Si deſit cauſa, deſit effectus. Ubi non ſunt membra genitalia, non eſt coeundi ſtudium aut poteſtas. Ubi nullus in venis ſanguis & in arteriis ſpiritus, nec eorundem fomes cibus & potus, ibi nec ſperma. Ubi non fuit quærenda ſucceſſio & propagatio, non adhibuit generandi cupiditatem natura. Sicut ſpiritus nudi eſurire aut ſitire nequeunt, ſic nec Veneris libidine poſſunt inflammari. Se amore captos eſſe quandoque mentiuntur dæmones, ut amentes viciſſim fœminas in officio arctius conſtringant, ardenter animarum perditionem depereuntes.

§ 2. At à præfractioribus ſuæque opinionis tenacibus obtruditur ea Moſis ſententia, Quod filii Dei ad filias hominum ingreſſi ſunt, atque hæ genuerunt potentes & celebres viros: Atque hinc cum multis alioqui doctis viris, dæmones poſſe mulierum concubitu frui & generare, convincere ſtudent. Verum hic non eſt difficile erroris fontem agnoſcere: Nec durum probare, ſolitas ſacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illumque colentes. Ut de Iſraële: Ex Ægypto vocavi filium meum. Et in Exodo: Filius meus Iſraël. In Pſalmo quoque clara exiſtit differentia, cum homines ſunt filii Dei, & cum non ſunt: Ego dixi, Dii eſtis, & filii excelſi omnes: Vos autem ſicut homines moriemini. Ecce eoſdem filios Dei & homines appellat: Sed filios Dei, qui creati ab illo, factique velut dii, futurique ſi Deum coluerint: Homines autem, quia in terrenam fragilitatem dilapſi, regis cœleſtis imagine denigrata. Tales erant illi eluvionis tempore filii Dei, bona progenies ex Seth, quæ cummiſta cum filiabus hominum, ſcilicet corruptiſſimis fœminis, quæ ſicut uxor Adam, deincepſque ferme omnes ſic maritos ſuos corruperunt: unde corruptiores filii nati, origo mali, ſanguinis pii cum impio commiſtio: Propterea nati bellicoſi, ſuperbi, contumelioſi. Hæc ſunt veriora, à natura non abhorrentiam: Cum illa ſint poëtarum fabulis ſimilia.

Geneſ. 6. *Filii Dei qui.* *Oſea 11.* *Num. 24.* *Matth. 2.* *Pſal. 81.*

§ 3. Cæterum peculiare dæmonis prius cum viro, deinde cum muliere congreſſus figmentum commentantur nimis impudenter, & abſurde admodum argumentantur plerique Theologi (velut Mallei maleficarum architecti Henricus Inſtitoris & Jacobus Sprenger ordinis prædicatorum, ejuſdemque ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Arles theologiæ profeſſor, & alii) eundem ſcilicet dæmonem viri ſcelerati prius ſuccubum effici mulieri deinde incubum: ſemenque viro antea ademptum, mulieris inde ſinui

De eodem dæmone ſuccubo & incubo abſurdum.

in

in ipſo actu inſtillari, atq; hinc fœtum concipi progignique: quem *quorun-*
tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, ſed ejus cujus *dam Theo-*
erat ſperma. Proinde dum ad choreas translatæ ſunt uxores, ſata- *logorum*
nam alium dæmonem in forma ſuccubi marito ſubſternere, qui *argumen-*
adeo bene ſe accommodet coire volenti, ut etiam callidiſſimum *tum.*
quenque falleret, ut ait Thomas d. tit. q. 5. Næ id ridiculum nimis *Volum*
videtur, quam quod multis debeat confutari argumentis. *10. tract. de ſortil. 7. 9. num. 13.*

§ 4. Hoc ſolummodo dicam, illam ſeminis ex ſanguine & ſpiritu humano temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunque præſertim translatione corrumpi & interire: propterea quod ſpiritus ac calor ille cordis totiuſque corporis nec adſit, nec quantitate & qualitate juſta ſit in eo temperatus. Quamvis eam temperiem à dæmone conſervari poſſe nugetur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri poſſet, quam fœcunda monſtrorũ mater tam longo tempore extitiſſet humanum genus, ſemine ex feris vel beſtiis permutato, translatoq; ab incubo dæmone, & mulieris ſinui infuſo? En horribilem conſequentiam.

§ 5. Quæ vero ſe paſſas illiuſmodi veneream cum diabolo velitationem aſſerunt iis mentem talibus idolis & imaginibus ſomnorinis vitiavit ſatan, potiſſimum altioris ſomni illuſione oppreſſis, ut infima corporis parte ſuccuſſata quandoque ad eum modum, qui Veneri communis eſt, libidinem expleſſe fateantur: quemadmodum etiam quotidie uſuvenire in ſanis obſervamus, quibus ex ejuſmodi ſimulachris voluptas tanta pro objecta in ſomno ſpecie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione, ſeminis ſubſequatur quandoque effuſio. Infinitis partibus citius faciliuſque his in hominibus id evenire poteſt, quorum phantaſiam proclivem ſervilemque quibuſcunque vult imaginibus imbuit ſoporis ſpiritus.

§ 6. Horribile hujus deluſionis ſpectaculum in monaſterio Nazareth Coloniæ anno MDLXIV. viſum, & à me deſcriptum lib. IV. cap. 12. de Præſtigiis dæmonum, nec abſimile aliud in fine cap. 10. ejuſdem libri. Docetur & lib. III. cap. 24. hiſtoriis aliquot, cur ex diis ac virginibus homines naſci confictum ſit, & qua ratione ſpiritus ac dii cum mulieribus coeant: oſtendo item cap. 30. commixtionis diabolicæ figmentum comprobantes hiſtorias omnes eſſe fabuloſas. Fui autem in eodem libro uberior ſtudio de fœdiſſimo ludibrioſæ hujus commixtionis negotio, ut quum omnis

illa ſagarum turba ſe ea vitiari confiteatur, & unaquæque ſuum certo indigitet nomine procum, ſi huic congreſſui nihil ineſſe veritatis obtinuero, promptius univerſa præſtigioſæ pactionis & dæmoniacorum phantaſmatum machina collabatur, veritas eluceſcat clarius, diaboli regnum eat peſſum altius, & unio in populo Chriſtiano citius renaſcatur, conſerveturque inviolatius.

Homines ullius rei potentia in beſtias transformari nequire.

CAP. XIV.

AD Lamiarum omnipotentiam tandem quoque refertur, quod ſe in lupos, hircos, canes, feles aut alias beſtias pro ſuæ libidines delectu vere & ſubſtantialiter momento transmutare, & tantillo tempore in homines rurſus reformare poſſe fateantur, idque deliramentum ab eximiis etiam viris pro ipſa veritate defendatur. Cæterum admirari ſatis nequeo, ullum mortalium ſaltem leviter mentis ſenſu tinctum inveniri, qui eo dementiæ ſit dilapſus, ut hominem ad Dei ſimilitudinem & imaginem creatum, conformatumque ex corpore, anima & ſpiritu, Dei & ſpiritusſancti templum, rationis hoſpitium, cupidum ſcientiarum organum, ſublimem, erectum, & ad cœli quaſi cognationis domiciliique priſtini conſpectum excitatum, imo μικρόκοσμον, cui Deus omnia ſubjecit, oves, boves, campi pecora, volucres cœli & piſces maris, eaque propter ſolum hominem condidit, hunc inquam in lupum, beſtiam irrationabilem, peſtilentiſſimum brutorum gurgitem voraginemque, ſive in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia, vel virtute manifeſta, occulta aut ſpecifica vere tranſmutari credat.

Geneſ. 1. 1 Theſſ. 5. 1 Cor. 3. 6 Lactant. l. 11. c. 12 inſt. divinat. & de opif. Dei, vel ſorm hominis cap 28. Seneca ad Lucil. epiſt. 77. Cic. de leg. & 1. off. Ariſtot. 1 Metaphyſ. & lib. 2. Phyſic. Pſal. 8. Chryſoſt. ſuper Matth.

§ 2. Ordinis enim divini providentia non admittit, occlamant ſacræ literæ, contradicunt Decreta, ipſe Auguſtinus aliquot locis, D. Thomas, ipſiſſima rerum natura atque ratio minime patiuntur. Si itaq; obtinuero, illam metamorphoſin non revera fuiſſe factam, quod etiam nemo mentis ſanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam eſſe confeſſionem, atque hac in parte falſiſſimam: Quam fidem quæſo merebuntur reliqua quæ confitentur flagitia, quæ in ea transformatione & larva lupina ſolum fuiſſe deſignata, nec aliter eo modo fieri potuiſſe, jam in confeſſum venit? At mera profecto ſunt deliria, & pluſquam nugæ, imo inſania. Dolendum ſane, pruden-

2 Parte 8. q. 5. epiſc. De civit. Dei l. 18. c. 18. & libro de Spir. & anima c. 26 in quæſt. de Mirac.

prudentium virorum oculos hactenus tam denſa caligine fuiſſe obductos, ut ſibi vel fidei momentum in his ludibriis extorqueri permiſerint. Sed ea fuit ſuperioris potiſſimum ſeculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum hominibus craſſe nimis, ridicule & nocentiſſime colluſit veterator ille.

§ 3. Utinam animo cujuslibet hoc obſtricti faſcino etiamnum ex immenſa Dei miſericordia inſonet dulciſſima illa vox Ephata: *Marc. 7.* Ut quemadmodum ea ex Chriſti ore potenter prolata ſurdo aures aperiebat, veritati inde convertendas: Et linguæ vinculum ſolvebatur, qua porro veritatem prædicaret: Ita ex hac gratia luminis divini radius effulgeat, quo offuſis tam impotenter à diabolo tenebris ſemel tandem cœleſti luce diſcuſſis profligatiſq; in clariſſimæ veritatis conſpectum & cognitionem citra præſtigiarum impedimentum rectà perveniri poſſit. Faceſſant hic poëtarum figmenta, Circes omnipotentia, Demarchi fabula, Apulei metamorphoſis, & Luciani transformatio. De lycanthropia morbo, quo ſe in lupos converti credunt homines, conſule lib. IV. cap. 23. de Præſt. dæm. & de naturali ſexus humani mutat. cap. ſequens ejuſdem libri.

§ 4. Si qui vero obvagari in Livonia & locis finitimis videantur lupi noxii, quos lamias putant, Germanis Werwolff dicti: ii certe vel veri ſunt lupi, in ejuſmodi tragœdiam exagitati à dæmone, qui interim horum vagis erroribus & actionibus, delirorum λυκανθρώπων phantaſiæ organa imbuit vitiatque, ut ii ſe eſſe excurſionem erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur fateanturque: quod quidem diabolo non eſſe difficile, ex deſcripto λυκανθρωπίας morbo cuilibet non omnino rudi conſtat, dum humores & ſpiritus in hæc ludibria idoneos commovet, potiſſimum quibus atræ bilis nebulæ cerebrum vitiare ſolent: Cujuſmodi exiſtit fatuum monſtroſumque id genus hominum. Vel certe dæmones cenſendi ſunt ejuſcemodi lupi, qui eam aſſumpſere formam, ut male credulos hos homines magis irretirent ſuis vaframentis, inſontes gravarent, & ſanguinis innocentis reum redderent magiſtratum. Interea ii qui ſe in lupos credunt transformatos, alto immerſi ſomno diaboli ſtudio, alicubi jacere comperiuntur, quorum ſomnia iis confundit imaginibus, quas hominum oculis præſtigioſe in pueris vel inſectandis vel vorandis, ſive armento lædendo, aut longe latequæ hinc inde vagando, aut vario impetu inſiliendo objicit veterator ille:

Wer-wolff.

§ 5. Ut

§ 5. Ut profecto non leviter denuo mirer, cordatos inveniri viros, qui deluſorum horum hominum confeſſioni tanquam veraciſſimæ innexi, mortis ſententiam contra eoſdem pronunciare non graventur. Sed uno ab illis verbo categorice mihi velim reſponderi, utrum vere in lupos transmutari homines credant, necne. Nihil condere aut vere unquam transmutare diabolum potuiſſe, multo minus ejuſdem clientelam, copioſe in noſtris de Præſtigiis dæmonum libris demonſtravi. Solius id Dei munus & opus eſt, cujus privilegii prærogativa neminem dignatus is eſt unquam, occlament ut volent, furiantque quicunque viri ſanguinum.

Rediculas eſſe res quibus lædere creduntur lamiæ.

CAP. XV.

MALEFICIUM adhæc, aut ſi mavis, veneficium, etiam ſine contactu inferre nonnunquam poſſe creduntur Lamiæ, cum aliquo ejus excremento cui nocere debet maleficium, cujuſmodi eſt urina, ſtercus ſanguis, capillorum & unguium præſegmina, atque ea hoc vel illo modo tractari, aut generaliter includi membris canis, ſimilibus aliquo modo his quorum in homine ſunt partes aut excrementa, claudiq; oſſe mortui hominis, ac in illius nomine ſepeliri, alia in veſtibulo, alia in viis crucis formam habentibus, alia in torrentibus. Hæc autem mere inania eſſe & ridicula, atque ſatanæ inſtinctu in uſum vocari ad eum finem, nemo dubitet, quaſi aliquid hic poſſent res prorſus nihili, inefficaces ac frivolæ, quo à ſe deſignatum id quod apparet malum, à dæmone conſtructum, vel alias occulta Dei voluntate aut naturæ vitio natum, credant non ſanæ fœminæ, potiſſimum quum eas nova imbui virtute, ex inepta vel blaſphema aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falſa opinentur perſuaſione.

§ 2. Sic nuper Hammonæ judex quidam Heſſus narrabat, ſe quæſiviſſe è quadam celebri & famoſa ſaga (quam tum vinculis coercebat, poſtea autem Vulcano conſecratam) qua ratione quis lamiarum maleficia evitare poſſet? Quiſque, reſpondit illa ſerio, detrita & vetuſtate multoque uſu conſumpta calceamenta cuſtodiat. Quaſi vero eorum opera inferri vel etiam arceri maleficia valeant. Cui mens ita ſtupet, ut has non ſentiat nugas?

Res viles aut phar-

§ 3. Quod etiam res viles aut noxia pharmaca alicubi repoſita, ex

ex intervallo tranſcenſa aut prærerita, noxam, inducere, vel ex disjunctiſſimo etiam ſpacio, ceu nervo emiſſa excuſſaque violenter ferri in eos quos petunt, nonnulli arbitrentur etiam inſignes & docti viri, non mihi fit veriſimile. Si enim congenita veneni virtute ejuſmodi infertur virulentia, eam quoſcunque vel tranſcendentes vel prætereuntes ferire neceſſe eſt, quum delectus ſit expers materia venenoſa. Secus autem experientia & res ipſa docet. Proinde ſi ſolummodo quibus male volunt illæ vetulæ, leduntur, non veneni halitu continget noxa, ſed maleficii ratione. Id porro nihil eatenus poſſe, jam demonſtravi: Si tamen nocumentum hinc ſubſequi videatur, certum eſt ab ipſo ſatana, ex Dei aſſenſu, ob hominis lædendi incredulitatem, vel etiam ut hic probetur cum Jobo, idipſum excitari. Ille eſt qui excæcat mutilatque. Interim deliræ huic anui, quæ materiam venenoſam vel qualemcunque aliam ſepeliit, id, ut dixi, quod ab ipſo perpetratum eſt, vel alias contigit, ita in mentem firmiter ſuggerit perſuadetque dæmon, ut à ſe factum eſſe illa credat aſſeratque.

maca in locis ſemotis ſepulta non poſſe nocere.

§ 4. Cæterum ea diaboli ludibria utplurimum vim ſuam ſortiri, ut dixi, ob impiam hominum credulitatem, qua in ejuſmodi potentiam dæmonis conſentiunt, certum eſt. Enimvero ſi ſerpens ſub oſtii limine repoſitus, fœcunditatem amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: Cur in illis regionibus, ubi ſerpentum numerus domos pervagatur, non omnes ſteril eſcunt fœminæ? Si quoque olla in fundo putei arcis recondita, ad congreſſum reddere potuit impotentem quendam Comitem, uti ibidem narratur: Cur non omnes ex communi puteo aquam uſurpantes elanguêre? At organa generationi deſtinata præpediit dæmon (id quod varie naturali ratione poteſt) donec ollam ex inſtitutione mulieris dæmoniacæ concremaſſet male credulus Comes: Tumque deſtitit ille dæmon libenter, quo in falſam de vetula opinionem Comitem reliquoſque pertraheret.

Epheſ. 1.

Prima 2. partis. q. 1. c. 1. 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. ubi varia in hanc rem leguntur exempla, multa item ſuperſtitioſa & impia per totum ſparſa librum.

§ 5. Carmine adhæc vel maleficio teſticulos totave pudenda pleriſque auferre dicuntur lamiæ: At ſi quid ejuſcemodi apparet, ſenſus illorum à dæmone obtundi, & oculorum aciem perſtringi cenſeo. In integrum ſiquidem reſtituuntur, quum teſtibus aliquandiu orbati fuerint viſi. Hic ſatanæ potentia & arte nervi horum pudendorumque ad ſuam convelluntur originem, quemadmodum plerunque in deploratis morbis fieri videmus, malæque

Clem. l. v. recogn.

Teſtes carmine non adimi.

Lib. 2. 10 præſag. notæ argumentum dicit eſſe Hippocrates: Teſticuli pudendaque retracta, vehementes dolores atque lethale periculum ſignificant. Intermoritur enim facultas vitalis, & nervi verſus originem retrahuntur. In dæmonis vero operibus minime illud vitæ naufragium hic pertimeſcendum: nec naturalis ea perpetuo ſubeſt cauſa. Ille etenim ad tempus faſcino objecto deludit, vel doloſa nervorum retractione fallit. Ita fit, quod poſtea, ubi ad vetita conſilia ſic affectos adegerit, impietatiſque reos effecerit, libenter ab opere deſiſtat, coactus minime, licet ſe compelli ſimulet, ut ſuperſtitionis ſtudia confirmet, alioſque iiſdem arctius irretiat. Si etenim hæc membra vere adempta fuere, quando hoc factum eſt, & quibus mediis? Num citra ſanguinis effuſionem, partium læſionem & vulnerationem omni adempto ſenſu id fieri potuit, & vel momento ſanari? Et ſi hoc quoque, licet ἀδυνάτων, donemus, unde quæſo contigit reſtitutio, ſi prorſus ea à corpore avulſa, & proinde alimento & vitali fomite deſtituta, tanto tempore mortua, putredinique obnoxia fuere? Num ſatanæ eſt & angelorum ejus nova creare: aut ablatis omnino partibus vitali virtute deſtitutis, redintegrare pro ſuo arbitrio vitam, ac veluti colla eas agglutinare, aut ſua potentia genuino affigere loco: quemadmodum à Chriſto aurem Malchi à Petro abſciſſam, indubitanter credimus reſtitutam? Minime gentium. Antea auditum eſt, nihil plane dæmonem poſſe condere, explicatumque quid illi ἀμίμητον vel inimitabile.

E juncis lac non emulgeri. § 6. Eaſdem quoque è juncis lac emulgere fertur: quorum ſubſtantia levis, rara, fereque exucca, id ſane non admittit, adverſatur ratio & ipſiſſima veritas. Qui ergo fit? Si ullum juncos trahenti appareat lac, hoc profecto à dæmone eo transfertur, præſtigiarum fuco lamiæ oculis obducto, ut ſua emulctione lac è juncis extractum credat: quod tamen deluſorium eſt, nec rei veræ hiſtoria. Idem dictum volo, ſi ex alia inepta materia lac provocari aſſeratur. Si lacte deſtitui præter naturam comperiantur vaccæ, eiſdem lactis receptacula & canales impedire poteſt dæmon non aliter aut minus, quam dixi congreſſum in hominibus poſſe inhiberi naturalem.

Lac glutinoſum. § 7. Lac inſuper à lamiis vitiari, ut diſſoluti glutinii more, tenacibus filamentis ductile reddatur, generali aſſeritur decreto. Naturæ autem vitium hic illis tribuitur. Sic etenim rei veritas habet. In lacte tres ſunt ſubſtantiæ commixtæ, nimirum butyrum, caſeus & ſerum. Si jam lac vetuſtate nonnihil ſubaceſcere incipiat, quod

quod æſtate citius, hyeme tardius evenire ſolet, & tum coquatur: mox caſeus cum butyro coit concreſcitque, ut ad ductilis collæ modum etiam longiſſime deduci extendique poſſit: Et ſi circum diſtenſa circumvolvatur expandaturve ligna, ad tantam pervenit ſiccitatem, ut fragile reddatur, & pulverem redigi queat.

Imprecationes malæ inefficaces.

§ 8. Atqui ſe intuitu, prava voluntate, & imprecatione dira inferre noxam poſſe confitentur. Sed nec oculorum corruptos radios, nec Plutarchi ἀποῤῥοίας, id eſt vaporum defluxus & potentiam eouſque noſtra vibrare ferirève corpora poſſe, oſtendi lib. III. c. 35. de Præſtig. dæm. Quæ connata ſunt, nullum hic locum habent, ubi, num delectu certo aut peculiari voluntatis privilegio quis nocere valeat, controvertitur. Nec ulli vetulæ aut obſtetrici (quæ corrupta multorum eſt opinio) nec ulli mortalium, quantumvis maligno aut ſcelerato diaboli mancipio, conceſſum eſt, imprecando vel beſtiis vel hominibus detrimentum inferre: alias ſatanæ potentiam exuperaret hominis maligna virtus, ſi homo pro depravato ſuo arbitrio hic poſſet, quod dæmoni ſcimus denegatum: Quum hunc nihil omnino aut intus aut extra poſſe citra peculiarem Dei aſſenſum, ex ſacrarum literarum traditione manifeſtum ſit: quo ſuffragante, in procinctu ſtat ſpiritus ille nequam, opinione celerius corpus vel ingrediens vel collidens.

Malam imprecandi conſuetudo vulgaris.

§ 9. Hæc unica eſt ejus voluntas, ſpes & expectatio: Dei nutum obſervat & calculum expetit, non vero malitioſam ullius hominis imprecationem: Quæ ſi tantillum haberet momenti, vix homo in rerum natura ſupereſſet, qui non vel dæmonum myriadibus infarciretur, vel ab iis auferretur, vel peſte tolleretur, vel lue Gallica, aut Jobis ulceribus fœdiſſimis conſpurcatus lugeret: Ita domos, compita, vicos & urbes his diris & imprecationibus perſonare ubi libet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus parcant, imo ſeipſos levi de cauſa plerique devoveant horribiliter, ſitque ejuſmodi execrabilis ſalutatio conjugi à marito plerunque etiam hora matutina expectanda, & ediverſo. Sæpenumero ira perciti nonnulli, uſqueadeo his aſſueſcunt votis, ut in habitum ea degenerent: Et pro decoro tandem habeatur atque orationis lenocinio, ſi in familiari colloquio vel amica ſalutatione vel riſu jucundo, horrendæ ejuſmodi concrepent voces: Quas tamen nullum ſortiri effectum in alium, palam cernimus: Tantum maledici hominis olim rationem redditurі, niſi pœnitudine con-

vertatur, lædunt animam. Atqui potius, ſi quid imprecationes valere quis urgeat, omnibus erit indubitate æterna ſalus expectanda: Quum nemo ſit, cui non aliquis ſalutem precetur perpetuam: Quæ precatio ex Dei voluntate fit, quemadmodum ex ſatanæ impulſu illa maligna. Si quandoque ex malitioſa parentum in filios imprecatione ſiniſter aliquis eventus ſit viſus, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingenitamque parentum cum filiis ſympathiam, cujus nomine exemplum quandoque horrendum proponere ſolet Deus. *Lib. 7. de Legibus.* Quamobrem Plato quoque nihil parentis imprecatione filiis cenſet periculoſius. *Gen. 27. 49.* Contra vero accidit piis: Quemadmodum in *Tob. 5.* Iſaaco, Jacobo, ejuſque liberis, item Tobia & ejus filio apparuit.

Quotquot vulgò Lamiarum maleficio affecti creduntur, & quorum ita læſorum ſacra meminere Biblia, omnes à diabolo vel exerceri vel obſeſſos eſſe.

Cap XVI.

Maleficio affecti. Nunc eos ſpectemus, qui a lamiis cruciari exiſtimantur. Ii certiſſime ſunt, qui variis & inſolitis plerunque modis præter naturam, Dei aſſenſione, à dæmone in ſuis corporibus exercentur, ſive homines ſunt, ſive beſtiæ: Quum ille ea alias vel ſubit, vel etiam non intro ſubit, ſed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, vel hiſce venas ductuſque naturales obſtruit, vel inſtrumentorum ſtructuram luxat, vel ſpiritus cerebri turbat, multifariiſque imbuit formis: Quos interdum quoque excitat, ut in iis hominibus virtus animalis ſe exerat potentius quam in ſanis: ſive venenata materia, ſive halitu intus aut foris conſpurcat defœdatque, ac id genus reliqua, quibus ex cauſis morbi progignuntur innumeri, graves & admirandi. Nec interim hominum ſubſtantia & facultates ab hujus ſubtilis artificioſiq; hoſtis maleficio immunes liberæq; permanent.

Iob. 1. § 2. Exemplum luce meridiana clarius in Jobo cernimus, cujus, diaboli ſtudio, primum quinquaginta boum juga, & quingentæ aſinæ abripiuntur, puerique cæduntur: Secundo, ovium ſeptem millia cum pueris igne cœlitus demiſſo conſumuntur: Tertio, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbunt: Quarto, domus, ob procellas impetuoſiſſimas à ſatana excitatas, ab imis ſedibus convulſæ ruina opprimitur omnis ſoboles. Ubi nec harum cala-

Digitized by Google

calimitatem acervo Jobum à Dei cultu tranſverſum agere poſſet, quin adhuc nomen Domini ille conſtantius glorificaret: Demum, conſentiente Deo, eum ulcere peſſimo à planta pedis uſque ad verticem percutit, deformatque tam fœde direque ſatanas, ut ille in ſterquilinio ſedens miſerabiliter, ſaniem teſta abraderet, adeo atroci excruciatus dolore, quo etiam mortem illi precaretur conjunx, nec ab amicis eum viſitantibus agnoſceretur. Quid aliud de eo, quam ipſum maleficio affectum fuiſſe & incantatum in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic interceſſit dæmonis cooperaria malefica, quæ perverſa lamiæ malevolentia, quod execrabile veneficæ pharmacum? Quibuſcunque malis rebus perficiendis ſatis per ſe potens eſt, & voluntate promptiſſimus diabolus, ſi divinæ majeſtatis tantummodo accedat permiſſio: Cujus nutui morem gerere, velit nolit, cogitur.

§. 3. Nabugodonezarem regem Babyloniorum furore percitum,& inſerta ab hominum conſuetudine pulſum,fœno veſcentem more bovis,figura vitiata,capillis ejus in aquilarum ſimilitudinem creſcentibus, & unguibus ejus quaſi avium, mente adhæc turbata, acerbiſſime exagitat totum ſeptennium diabolus.

Maleficio læſus Nabuchadonezar. Dan. 4.

§. 4. Satanæ maleficio multis cruciabatur temporibus dæmoniacus in regione Gadarenorum: è monumentis, ſuo quippe domicilio egreſſus, nudus, ac ſupra modum ſævus, adeo ut per illam viam tranſire poſſet nemo: Neque enim catenis eum ligare poterat quiſquam, propterea, quod cum ſæpe compedibus conſtringeretur, & catenis vinciretur, iis ab illo diſcerptis comminutiſque, à dæmonio in deſerto agebatur. Vociferabatur autem: Quid rei tecum nobis eſt Jeſu fili Dei? Veniſti huc ad cruciandum nos ante tempus. Dæmones vero rogabant, ne imperaret, ut in abyſſum abirent, ſed eos in porcorum procul in monte paſcentium gregem demigrare permitteret. Chriſto hic annuente, egreſſi in porcorum gregem abierunt, eumque præcipitem impetu egerunt in mare, ut ſuffocatus interierit. Hic & porci ferme bis mille dæmonum maleficio agitati, in ſuam ruunt perniciem.

Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. Matth. 8. Marci 5. Luc. 8.

§ 5. Nonne & ille, quem ſpiritus immundus diſcerpens, projicienſque in medium, qui & Chriſti juſſu exiit, nihilque nocuit, inter maleficio correptos ſuum ſortietur locum?

Marc. 1. Luc. 4.

§ 6. Huc referatur lunaticus,qui à puero ſpiritũ habebat mutum, quo ubi agitaretur,lacerabatur ſpumans ac dentibus ſtridens atque areſcens:

Maleficio læſus lunaticus. Matt. 17 Marc. 9. Luc. 9.

areſcens: quem frequenter etiam in ignem conjecit ſpiritus, & in aquas, ut eum perderet: neque à Chriſti diſcipulis, ob eorum incredulitatem, expelli potuit: puerum vero tandem ad Chriſtum accedentem, continuo diſcerpebat, ut in terram prolapſus, volveretur ſpumans: uſqueadeo à ſpiritu exeunte Chriſti juſſu, iterum dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arrepta, à Jeſu erigeretur.

Luc.13. § 7. Nonne paria cum noſtris, qui maleficium pati creduntur, ſenſit mulier quæ infirmitatis ſpiritum habuit, à ſatana alligata octo & decem annis, atque ita contracta, ut omnino caput erigere non poſſet, vinculo iſto à Chriſto ſabbathi die ſoluta?

§ 8. Habeat & is hic locum, cui lingua erat alligata à dæmone, ut loqui nequiret, Matth. cap. 9. item qui cæcus & mutus à diabolo factus fuerat, Matth. cap. 12.

§ 9. Quis niſi animi plane præfracti, inficias ire audebit, ſi hi quos recenſui, nunc temporis ſpectarentur, uno ore acclamuturos pleroſque omnes, hos perverſæ alicujus vetulæ artificio ita præter naturam varie exagitatos eſſe, miſerè dementatos, contractos, lancinatos, diſtractoſque? Atqui cujus arte, dira hac calamitate illos opprimi teſtatur Scriptura? Dæmonis. Cujus cooperatione aut imperio? Nullius, ſed tantummodo propriæ dæmonum voluntatis malitia, & Dei permiſſione ex arcano ipſius conſilio, ut illi vel probarentur, vel caſtigarentur, emendarenturve. Nec uſquam in vaſto veteris & Novi Teſtamenti volumine exemplum, ubi in affligendis corporibus alicujus Lamiæ operam uſurparit, aut etiam requiſierit ſatan, comperies: Nihil illic tamen prætermiſſum eſſe, quod hujus potentiam, actiones fraudeſque oſtendere queat, fatendum eſt. Neque etiam alicujus opera indiget veterator ille, abunde ſuo marte potens ludificare homines, eorum mentis & oculorum aciem præſtringere, morbis præter naturam cruciare, ulceribus ferire, aërem multifariam turbare. Per ſe maleficia operari diabolum, in Malleo legitur, nec in his indigere mulieris malitioſæ conſenſu. Sed *Secunda 2. partis quæſt. 2. cap. 7.* & ſagæ perditionem quærit: Unde & ipſam cooperari aliquo modo cogit. Permiſſu illi tantum opus eſt, teſte Gregorio, cui voluntas ſemper mala. Interim tamen à ſe deſignari ejuſmodi flagitia, alioſque ſevere torqueri, & in rebus externis felicem impediri ſucceſſum, & quæcunque alia diaboli miracula perfici,

fici, habent perſuaſiſſimum, confitenturque deluſæ quædam aniculæ.

§ 10. Eas jam dixi, diverſis de cauſis à dæmone ita obſidione vallatas, earum mentem tam graviter faſcino læſam, cerebrum cogitatuum imaginationumque organum tam raris fraudulentiſque phantaſmatibus & formis ob incredulitatem implicitum confirmatumque (quemadmodum in gravibus ſomnis atque etiam melancholicis uſu venire quotidie, oſtendi ſupra) ut aliud neſciant, torturiſque ſubjectæ fateantur ſua eſſe facinora, quæ ipſarum ſaltem ſunt phantaſia, re vera autem ſatanæ, Deo huc connivente. Sic aliquem crebro à ſe læſorum recenſent numerum, quorum alios occæcatos, alios mutilatos, nonnullos hoc vel illo modo à ſe excarnificatos, falſa opinione dicunt: quo nomine non tam maleficæ, quam maleficio affectæ effaſcinatæque appellari merentur. Quotquot vero tam crudeliter & multifariam quibuſcunque etiam convulſionum generibus, morbis prodigioſis, vomitu & dejectione præter naturam torqueri, hunc vel alium imitari ſonum, vocem edere, certos mendaciter notare, denominare atque accuſare homines, uti atrocis ſpectaculi architectos, obſervamus, cunctos à dæmone maligno mendacique citra alterius cooperationem agi vexarique (niſi quandoque venenum vel propinatum vel applicatum acceſſiſſe intelligatur) ingenue fateor, atque adeo ſanctiſſime aſtruo.

Lamiæ maleficio affectæ.

De rebus monſtroſis ore rejectis, quas non fuiſſe in corpore, multis oſtenditur argumentis.

CAP. XVII.

HUC ſpectat rerum monſtroſarum per os rejectio, qua præſtigiator ille quorundam ſenſus ita præſtringit, ut eas ex corporis meditullio eductas eſſe, dubitare nollent. Sunt autem panni lanei rudioris laciniæ utplurimum, item clavi ferrei juſtæ interdum magnitudinis, eorumque fragmenta, fibulæ ferreæ & æreæ, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoque colligatæ, vel panno inſertæ, fili involucra. Hæc à me viſa ſunt. Nonnunquam & oſſa evomuntur, ſubligacula, atque reliqua id genus longe abſurdiora monſtra: Sæpius magnitudine œſophagi etiam, quoad fieri poſſit, in homine vivo tenſi diſtractique naturalem diductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrſum laxior patet

Materies ore rejectas, non fuiſſe in corpore.

patet meatus. Quo vel unico irrefutabili argumento facile convicero, ea dæmonis ſubtilitate velocitateque imperceptibili, ori ingeſta, noſtris adhæc oculis vel celeritate ejus victis, vel faſcino deluſis, vel interjecto corpore aëreo, aut aliter motis eo intus vel foris vel utrinque humoribus aut ſpiritu, caligantibus. Sic nos fallaci ſuo machinamento multiformiter exercet ille milleartifex.

§ 2. Quum Neomagii apud Geldros quidam arrogantius in Paſchæ feriis deglutiret ovum gallinaceum integrum, quod naturalem œſophagi expanſionem ſuperaret, illud in eo coarctatum reſidere nequivit, unde quoque compreſſa arteria mox ſuffocabatur,

§ 3. Si porro inſtes urgeaſque, ea non ex ore ſolum, ſed penitius ex corpore rejecta eſſe: Dic quæſo, quo loco antea in corpore hæſerint aut delituerint: Quum nullus ſit corpori reliquo cum ore meatus communis, excepto œſophago, præter arteriam

Arteria aſpera. Larynx.

aſperam, cujus caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Ejus orificium, dum reſpiramus, dilatatur: Quum devoramus, comprimitur utplurimum, nonnunquam exacte, ob quod ligamentis membranoſis nervoſiſque coarctatur. Ea arteria ſolummodo ſpiritum purum & impurum, recrementitiumque efflatu inſpiratuque transmittit: Aut humidum quiddam, puta ſanguinem, pituitam, ſaniem, aut pus tuſſi expectoratum: nihilque gravius hanc, niſi cum vitæ naufragio, etiamſi exigua admodum materies dura hac caſu aberret, tolerare, manifeſtum eſt.

Lapillus ore rejectus. De abdit. morborum cauſ. cap. 24.

§ 4. Enimvero quam graves laterum dolores cum ſicca quadam tuſſicula triennio cum mortis periculo prius excitarit, quam ex pectore tuſſi propelleretur avellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Benivenius. Recitat quoque Alexander Tralianus exemplum de quodam, qui longo tempore tuſſi vexatus, non potuit, ne valde tuſſiret, liberari, quouſque calculum expuiſſet levem, durum & renitentem: Et niſi conſilio uſus fuiſſet, illum ſimiliter iis qui tabe laborarent, moriturum cenſebat. Idipſum cuidam civi Duisburgenſi accidiſſe memini. Hac itaque ratione ſtrictius hoc vas, durum, cartilaginoſumque ab illa multa, ampla, ſolida, varieque conformata ſubſtantia liberum eſſe oportere conſtat.

Oeſophagus.

§ 5. Hinc per œſophagum cibo potuique deſtinatam viam, atque alterum oris interiorem meatum, è ventriculo illa rerum miracula

cula vomitari, ſi imis corporis partibus antea inhæſerint, neceſſario ſequetur. Eum autem ſtrictiorem, deinde & omnino nervoſum exiſtere, cumprimis vero ejus extremitatem, nimirum ventriculi orificium, ideoque exactiſſimo tactus ſenſu prædirum eſſe, ac levi flatu aut halitu putrido facile affici, humore etiam acri vel acido graviter pungi, ſæviſſimaque cieri mala, norunt medici. Pleroſque adhæc ex flatibus in ventriculo generatis ex pituitoſis aut alioqui vitioſis humoribus, aut ex cibis in vapores ab imbecilli calore reſolutis, graviſſimis videas torqueri doloribus: Alios ex coacervatis crudis ſuccis, vel etiam vitioſis aut acribus in ventriculi ore, in ſyncopen aut præceps animi deliquium incidere. Quoſdam etiam ex alimentorum pravitate, aut malignorum humorum qualicunque copia, ut à bile admodum corrupta, aut à pituita ſalſa acri, excruciat cholera morbus: In quo vomitibus & dejectionibus tanto plerunque impetu billioſa excernuntur, ut cum humoribus, multis quoque exhauſtis ſpiritibus, vires affatim proſternantur, ſitiant ægrotantes ac ſudent, tremor cordis ſyncopeque ſuccedant, interdum & mors acerbiſſima.

Orificium ventriculi nervoſum, & valde ſenſibile.

Ventriculi dolores ex flatibus & humoribus.

Cholera morbus.

§ 6. His exactiore lance penſiculatis, collataque graviſſimorum morborum, ſymptomatumque exitialium cauſa materiali, cum ingentis duriſſimæ atque adeo acutiſſimæ materiei, velut ferreæ, æreæ, ligneæ, oſſeæ, præſtigioſa vomitione, tum etiam expulſione rei lineæ laneæque, ventriculo & ejus ſenſili apprime orificio ita noxiæ, ut ſuffocationem plerunque quis vereatur, ſi in faucium partes exquiſiti admodum ſenſus vel pilus impegerit, nedum acicula, aut acus (quas etiam cum periculoſa vitæ lucta vel diſpendio ignoranter ſubinde deglutiri cernimus:) una profecto conſenſu, adeoque ore una, ab rationis veritatiſque robur, hic aſſerendum atque proclamandum erit, dictam rerum ore egeſtarum congeriem, â præſtigiatore ſubtili, celerique dæmonio in os ſolum & fauces imas, nec ulterius impelli impingive, quaſi ſtrangulationem minitantem: Acie oculorum noſtrorum interim eluſa, vel ſpiritu optico turbato, vel ejus radiis obſcuratis, ne prodantur præſtigiæ. Sic ſimpliciores exiguæque fidei homines expeditius in ſuam illicit naſſam veterator. Aliqui vero affecti ita, ab aliis inſontibus, & ſe magis forte piis, ipſique Chriſto fidelioribus, ejuſmodi ſibi irrogatam injuriam, malumq; inflictum mendaci ſatanæ ſuggeſtione, imo ipſius factitia voce ebuccinant: id quod meis coram accepi auribus.

§ 7. Adde quod ſæpenumero nihil doloris in ſtomacho ante acutæ, pungentis, radentiſque hujus ſubſtantiæ rudioris expuitionem violentam ſenſerint: Quum fieri nequeat, quin in ea hujusmodi rerum copia, una transverſe acta, facile alicubi inhæreat, quæ ſuos pariat continuos poſtea cruciatus: Quemadmodum de muliere quadam, quæ acum æneam deglutierat, tradit Benevenius: Unde primum nihil ſenſit incommodi, inde cœpit eam circa ventriculum urgere dolor ſatis acutus: Quo dum indies magis magiſque affligeretur, plures conſuluit medicos, nihil de acu vorata, quæ memoriæ penitus exciderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde ſententiæ: Alii enim ab acriore humore, alii à vento inter ſtomachi tunicas recluſo, cæteri vero ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Sicque jam annis decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miſerrimam illa trahebat vitam: Donec acus perforato ventriculo ſe prodidit prodiitque. Jam ad inſtitutum.

De abd. morbor. cauſ. cap. 20.

§. 8. Ad cujus aſſertionem inſuper facit, quod tametſi mox vel paulo longius à cibo ſubſequatur vomitus hic ludibrioſus, nihil tamen cibi vel chyli appareat mixtum: Quod à me diligenti inſpectione obſervatum eſt. Adhæc eveſtigio ab ejuſmodi dura, acuta multiformique re expulſa, qua omnino ventriculum & œſophagum lancinari radique, ſi profundius quam ex oris cavo rejiceretur, oportuit, innoxie quaſi in iis locis illæſi comedunt. Hoc à me non ſemel circiter annum MDXLVIII, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum ſtipendio publico medicabar, viſum eſt: Quo hominum hiſce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plauſtra, quorum ventriculum (in quo eas res portentoſas ſupradictas reſediſſe neceſſe eſt, ſi ex imis corporis partibus, quod omnium prope erat judicium, expellebantur) quum ante & poſt vomitionem ſumma diligentia vigilantique ſtudio in multorum conſpectu contrectarem, valideque ſurſum ac deorſum pugno, palma & digitis vario torquerem modo, ut ſi quid grandioris, aſperæ, acutæque materiæ illo contineretur ſinu, non amplius poſſet latere, ſed reniſu in duriorem ultro citroque impellentem manus meæ, hinc etiam ſuam læſionem ſenſuræ, contrectationem ſe detegeret: Vel nauſea, ob non levem certe ejuſmodi palpitationem, violenter concita rejiceretur: Nihil prorſus tamen animadverſum eſt unquam eo momento evomi, nec ullam à contentis putatis injuriam ſenſit ventriculus. Quod omnino fieri nequiviſſet, ſi altius quam

ex

ex ſinuoſo oris hiatu proſiliiſſet objecta oculis noſtris ex ore materia. Huc facit ſingulare D. Pauli Grillandi Juriſconſulti clariſſimi judicium, Tractatuum volumine decimo de Sortilegis. *Vide l. 1 c. 5. de præſtig. dæmonum.*

Ridiculus modus res duras in corpus inſinuandi.

CAP. XVIII.

PORRÒ modum quendam ineptum futilemque, quo ejuſmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamiis ingeruntur, deſcribit Doctor quidam in libello Germanico, qui Jacobi domini in Lichtenberg nomine prædicatur circumferturque. Ejus inſuper fuiſſe ſententiæ, à me non niſi evidentiſſimis rationibus rejectæ, Theophraſtum Paracelſum, non eſt quod ægre ferant plerique religioſi nimis ejuſdem admiratores. Hanc item rationem fuiſſe amplexum Ludovicum Milichium, virum alioqui pium & eruditum, in lib. Germanico, Magicus dæmon, inſcripto, miror. Ab his aſſeritur, corporis poros à diabolo extendi, per eoſque inſeri ſtramen, ſetas porcinas, aſſulas, corium, præſegmina, fila, piſcium & fruticum ſpinas, & quaſcunque materias acutas: Deinde poros occludi, ut quandocunque volet architectus, reconditæ res rurſus extrahi queant. Subjungit Doctor ille has ſimilitudines: Quemadmodum, ubi quis ſub aqua lapidem recondit, & eo ibi relicto manuque retracta, quomodo eo devenerit lapis, neſcitur: Sic quoque naturali ratione vaginæ poros abſque læſione penetrat, ferrumque liquefacit fulminis radius. Non diſſimile modo in hiſce deluſionibus fit, quæ magis noxia ſtigmata vulneraque inferunt. Hæc ejus verba Latine reddita.

§ 2. Rationes has admodum eſſe jejunas, quilibet rerum naturalium cognitione leviter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidem poros illos natura ex prima creatione ſtrictiſſimos, à dæmone eouſque diſtrahi innoxie poſſe, ut ſtramina, coria, vel cultros tranſmitterent, deinde conciderent, emitterentque ſuo tempore ad ſatanæ arbitrium libidinemque, conſervatam tot diebus vel menſibus ſubſtantiam, prorſus ἀδύνατον eſſe, nec ullo modo fieri poſſe, quilibet ſanus mecum fateri debet. Pori enim corporis à conditore tam anguſte conſtricti ab initio ſunt, ut præter tenuiſſimum liquorem, velut ſudorem vel vaporem craſſius aut ſolidius nihil tranſmittant: Quemadmodum etiam in duris craſſiſque lapidibus,

dibus, maxime coctilibus, & lignis obſervamus: quorum pori quidem liquorem transmittunt, at nihil durum aut ſolidum ſine inciſione fractioneve. Talia certe phantaſia facile imaginatur, at in actum non item deducuntur.

Similitudo abſona. § 3. Similitudo ab illis ſubjuncta, de lapide in aquam manu demiſſo, profecto multum abſona exiſtit: ridiculumque eſt, conferre hominis corpus ſolidum compactumque cum humida, tenui & fluitante aqua, omnium capace, quæ naves & quodcunque voles, natura admittit. Sic nec igneus ille ſubtiliſſimus radius vaginæ poros pervadens, quicquam habet ſimilitudinis cum craſſa & dura re, quam in corpus humanum per poros illæſe intrudi contendunt adverſarii. Niſi demonſtrationis vanitatem quilibet palam cerneret, in confutando prolixiorem me oſtenderem: probationes vero non diſſimiles ſparſim in illo Doctoris libello ſunt obviæ. Quædam autem naturaliter in corporibus quandoque reperiri, quæ ad maleficia nonnunquam referuntur, oſtendi fuſiſſime cap. 16. lib. IV. de Præſt. dæm. ubi & cap. 13. admirabilis legitur hiſtoria de puella, è cujus latere culter fuit exectus: Et cap. 9. de quodam, cui vivo exciſus clavus, & poſt mortem cultri, lignum, ferramenta: Et cap. 10. religioſæ adducuntur virgines dæmoniacæ, quæ Lamiarum maleficio exagitari credebantur: Similes cap. 6. enarrantur: Atque omnibus illis locis obſcura lucide explico.

Animantia naturalibus morbis varie affligi, qui Lamiis attribuuntur falſo.

Cap. XIX.

Peſtes jumentorum. Iumenta adhæc à Lamiis affligi perdique atrociter, vulgaris conſtanſq; eſt opinio. At ea numeroſa ſæpius ad internecionem graviſſima proſterni peſte his peculiari, homineſque non infeſtante, item præcipitibus aliis morbis in ſuo quæque genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim pleriſque pecoribus propriis, ſubito tolli, ab optimis agriculturæ & veterinariæ artis vel mulo medicinæ ſcriptoribus tam veteribus quam recentioribus memoriæ proditum eſt: qui tamen morbi à vulgaris ingenii hominibus, ne alios nominem, maleficia frequenter creduntur.

§ 2. Sæpenumero id contuemur, & ſuperioribus annis proximis contigiſſe meminimus, ut ſolos jugularit boves peſtilentia quæ-

quædam: Sævit etiam nonnunquam, quæ ſues, quæ oves, alia quæ gallinas interimat. Pecudes feraſque tollentem pulchre deſcribit Virgilius: 3. Georg.

Hic quondam morbo cœli miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totoque autumni incanduit æſtu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitque lacus, infecit pabula tabo.

§ 3. Diſcrimen vero paulo ante expreſſerat:

Quam multa pecorum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt. ——

§ 4. Pecudes etiam pharmacis pabulo injectis, aut alicubi ſparſis ut deguſtentur vel halitu attrahantur, affrictu item vel applicatione pernicioſe quandoque lædunt perimuntque venefici. In ducatu Wirtenbergico non procul à Tubinga carnifex veneficii non ignarus, anno MDLXIV. in pecudibus hac arte tollendis ſpecimen edidit. Etenim quum ex pacto huic cederent morticinorum animalium coria, atque alia quæ huic uſui eſſe poſſent, hic boves, oves & porcos in paſcua ex more deductos, veneno clam perimit, ut inde frequenti nimis pellium numero, ſævi item & pinguedinis talentis non paucis Auguſtæ Vindelicorum & Argentinæ venum expoſitis diſtractiſque, dives brevi evaſerit. Proinde & ſuſpicione oborta, veneficii accuſatur, quæſtionibuſque ipſi familiaribus ſubditus, rem univerſam confitetur. Dat & pœnas forcipibus ignitis diſtractus in principio Auguſti. Huc ii quoque pertinent, qui pugiunculis jumentum certis locis confodiunt, retracta prius ſeorſum cute, ut ubi ea remiſſa vulnus impreſſum tegitur, lateat dolus, atque ea ratione mortuum, periiſſe maleficio judicaretur. *Veneni tolli pecora.*

§ 5. Plerique item agyrtæ ſtudio lupi ſtercus clam in præſepibus condunt, quod olfactu animadvertentia pecora, voracemque hoſtem verita, ob antipathiam quandam, miro exagitantur furore, ut maleficio ea torqueri, firmiſſime credant ignari, apud hujus artifices conſilium inquirentes. Eadem ratione fertur, caudam lupi in boum vel equorum præſepi ſuſpenſam, eos ab eſu exterrere. Metu etenim ob odorem perculſi, obliviſcuntur cibi eſurientes: Quemadmodum hominibus quoque in magnis timoribus uſuvenire experimur. *In pecoribus exagitandis dolus.*

§ 6. Peſtem ſimiliter pecorum, quemadmodum & frugum ſterilitatem, quo & vinearum pernicies referenda, interdum à divina *Ob noſtra peccata peſtem*

 volun-

pecorum, & frugum ſterilitatem inferri. Exod. 7.

voluntate ob populi flagitia provenire, obſervandum eſt. Sic ob Pharaonis duriciem peſtis graſſatur in pecus, ulcera in homines & jumenta, grando item in univerſa Ægypto. Luculenta hujus teſtimonia apud divinum vatem Joëlem cap. 1. Aggæum cap. 1. & 2. item Levitic. 26. Vide hujus libri cap. 12.

§ 7. Ejuſcemodi vero rerum ſuarum jacturam quidam fiducia in Deum viva minus confirmati impatienter tolerant, univerſam agriculturæ rationem non ad Dei benedictionem in vera fide, ſed ad meras anicularum voluntates referentes: ideoque non cum Jobo, quicquid detrimenti accedit, Deo acceptum ferunt, verum ad divinos & ariolos, ſacrificos, diabolicarum actionum patronos, quaſi à Lamia, ſatanæ adminiculo, ad eam devenerint ſtragem jumenta, confluunt: qui inde ementitis votis, & quacunque poſſunt fallaci perſuaſione, hos damno & incredulitate bis miſeros, in malitioſa opinione ſemel concepta obfirmant, adhibita etiam non ſolum ſuperſtitioſa, ſed & impia curatione.

Experimenta in dignoſcendis Lamiis fallaciſſima.

CAP. XX.

HINC tanquam ad ſacram anchoram in Lamiis citra hæſitationem cognoſcendis, & velut digito commonſtrandis, ad aquas confugitur, ubi manibus pedibuſque colligatis, vel pollice manus dextræ, magno digito ſiniſtri pedis, & viciſſim pollice ſiniſtræ, digito magno dextri pedis transverſe vinculo aſtrictis. Lamias maleficii reas, aquæ injectas nunquam ſubmergi, at ſupernatare, velut certum experimentum, nec fallax indicium eſſe, apud magiſtratum & carnifices in pleriſque ditionibus obſervatur. Næ illud nimis eſt ridiculum, mirumque huic inſulſæ perſuaſioni ullum hominem, vel leviter rationis ſenſu præditum, fidei tantillum apponere. Quandoquidem maleficium ſi quod eſt, cumprimis è mente emergit, dum cum diabolo confœderatas Lamias, Deo renunciaſſe creditur. Quid hic cauſſæ comminiſceris, quo minus in aquis ſubſidere, quam aliæ, debeant? Natationis ſiquidem cauſas, uti levitatem, raritatem, ſpiritus ſuſtinentis concluſionem, corporis vivi habilitatem, idque genus reliquas naturales occaſiones, non magis ineſſe his corporibus, etiam ſontibus, ut quidem fateor, ita aſſerere audeo, ſi quid ejuſmodi præter naturæ ordinem

Natationis cauſa.

ſpecte-

ſpectetur, id fieri ſuffulciente fœminas, de quibus etiam falſa eſt ſuſpicio, diabolo, ne ſubmergantur (connivente Deo ob incredulitatem magiſtratus, fallax hoc experimentum admittentis) quo in ſententiam iniquam judicem inducat tandem hac fraude impoſtor ille, ab initio ſanguinarius. Corpus nullo pacto immutat, ut rarius aut levius & natationi convenientius reddatur, fidei abnegatio, voluntas mala, vel corrupta phantaſia. Hic profecto credi magis oportet naturali rationi, quam ementitæ experientiæ, ſtultæ & ineptæ, nulli etiam nixæ rationis baſi, & obſervatæ ſæpenumero falſæ, propterea quoque à diabolo inventæ, & ab homine Chriſtiano profligandæ.

§ 2. Similis temeritatis, & ſuperſtitioſæ dæmoniacæque falſitatis experimentum eſt, quod in Malleo legitur. Die Dominico ſotularia juvenum, axungia ſeu pinguedine porci, ut moris eſt pro reſtauratione fieri, perungunt: Et ſicubi eccleſiam intrant, tamdiu maleficæ eccleſiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiam expreſſe concedant. Nec abſimile erit, quod in hanc dignotionem pleriſque in locis obſervatur admodum impie, ubi ex terra quam ter ſpata primum in ſepultura injiciunt paſtores, portiuncula Miſſæ ſacrificio ſcilicet ſanctificata, calcando templi limini ſupponitur: Nec Lamiam, ſi in templo, ſit tum poſſe egredi putatur. Item aſſulas ſume ligni quercini, in quo aliquis fuerit ſuſpenſus, vel ſe ſtrangularit: inſpergantur illæ aqua luſtrali, collocenturque ad templi ingreſſum: nec niſi aſſulis ſummotis, exire valebit.

2. Secunda partis, quaeſt. 2. in initio.

§ 3. Huc ſpectat id quod in libello Conjurationum Romæ & Avinioni impreſſo legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mulctram novam, & formulam caſealem novam, & ſtanneam novam, & mulge de omnibus vaccis quas habes, tantum lactis, quod poſſit formare vel facere unum caſeum in nomine illius maleficæ, & forma per prædicta vaſa unum caſeum: Et quum factus eſt caſeus, perfora cum armilla acuta totum caſeum, & per hoc denudabitur ipſa malefica in facie. Conſidera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula poſt conſenſum ad delendam ſacram unctionem baptiſmatis, ita ut ſtigma in fronte gerat: Id quod tamen ſemper, quantum poteſt, cum peplo velare nititur. Hoc à me dilutum eſt capite ſuperiori ſeptimo.

Qua

Quæ in maleficii inquiſitione ſunt facienda: Nec ſoli confeſſioni ſtandum eſſe.

CAP. XXI.

PORRO regulam hanc minime fallacem à quæſtionibus obſervare decuit, ut de ſingulis illis flagitiis jam confeſſis, accurate cum judicio inquiratur: quas alios paſſos dicunt, fatenturque ærumnas & calamitates à ſe illatas Lamiæ, num ita ſe habeant, vel in rerum ſint natura: Et ſi comperiatur quoſdam ita læſos, vel morbos aut damnum perpeſſos eſſe, ut jam ab aliis hæc confeſſis, deſignata hujuſmodi mala putentur: Inde quibus mediis, materiebus aut organis perpetrata ſint, penitius inveſtigetur: Et num illa media, materies aut inſtrumenta iſtiuſmodi effectibus producendis ſint aptæ conſonaque. Ubi naturalium rerum & virtutum cognitione celebrium medicorum judicia in conſilium accerſeantur, quemadmodum in aliis quoque caſibus eos ſpectantibus fieri volunt leges.

Confeſſioni mente læſi non eſſe ſtandum.

§ 2. Ut enim non eſt alicujus melancholici aut mente vitiati ſtandum confeſſioni: Ita etiam ex illarum confeſſione non eſt infligenda temere punitio, niſi ex certis circumſtantiis & demonſtrationibus evidentibus indubitatum conſtet veneficium vel venenatio, pharmaco videlicet propinato aut illito: Aut eo loci, unde halitu certo ferire potuit, depoſito. Oportet ſiquidem probationes luce meridiana eſſe clariores, maxime in actione, quam vocant, criminali, quæ Juriſconſultorum laudabilis eſt ſententia. Nam in hoc maleficii negotio multa turbulente, vel ex ſiniſtra opinione aut ſuſpicione: Vel malitioſe ex maligno affectu: Vel ob morborum difficultatem aut rerum jacturam, ex incredulitate, quod non ſatis Dei juſtæ voluntati ex animo ſe totos quidam tradant ſubjiciantque, dicuntur. Multa inſuper confuſe de aliis ſparguntur, confeſſione item illuſarum à dæmone vetularum ſanciuntur, diabolo frigidam hic ſuffundente, & machinationis clavum fideliter dirigente: ut ſi quis aurem allicet facilem, accuſationem & confeſſionem ratas exiſtimans, ita ſe tandem deluſum ſentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili involutus, nunquam ſit exitum inventurus, ſi ad legum normam & juris rigorem cuncta ex auditis exequi ſtatuat.

In actione crim. oportet probationes eſſe clariſſ.

§ 3. Ea ſatanæ ars eſt, res uſqueadeo tricis ſubtiliſſimis implicare

care confundereque, ut nec ulla Theſei ſagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic vel in principiis omnino ſubſtitiſſe, & intra metas ſe continuiſſe, aut mature retrogreſſum eſſe præſtare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut veritatem dolo falſitateque vitiatam, aperiatur feneſtra, per quam ſe in actiones noſtras inſinuet, ipſa re & uſus obſervatione comperi. Nec omnem longius graſſandi occaſionem ſatanæ præcidendi, compendioſior unquam erit via: Alioqui mendaciorum calumniarum falſarum, veritatis momento interdum mixto, ut dolus lateat, criminationum atque accuſationum nullus videbitur modus aut finis. Proindè hic ſuum habere nervum ſententiam vere auream Juris Pontificii optarim, 30. q. 5. cap. Nec illud: Et ſunt verba Victoris ad Theophilum: Interea nullatenus judicemus, quouſque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Quamvis enim vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ manifeſtis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur, &c.

Torturarum tyrannis.

§ 4. Nec prætereundum fuit quod omnium eſt iniquiſſimum, Confeſſiones hic ſæpenumero tormentis exquiſitiſſimis & cruciatibus intolerabilibus extorqueri à tortoribus tyrannidis prærogativa famoſis, ut pleræque vetulæ ſemel momento flammas, quibus à tam enormibus & continuo repetitis acerbius torturis liberentur, ſuſtinere malint, quam in ejuſmodi eculeis & Phalaridis tauris tam inhumana atrocitate perpetuo recludi, extreme rurſus excarnificandæ. Hinc & confeſſiones ſi ad veritatis canonem exigantur, rationum trutina penſiculentur, & inveſtigatione juſta diſcutiantur, adhibita poſſibilitatis & impoſſibilitatis cognitione exacta, comperientur dubiæ, non cohærentes, frequenter & inſulſæ, futiles, mendaces, & utplurimum erroneæ, iis quibus mentis oculi ab affectuum nebulis, & erroris ſemel pertinaciter concepti præjudicio fuerint abſterſi.

Confeſſiones torturis expreſſæ, ſæpius erroneæ.

§ 5. Ad truculentæ hujus tragœdiæ actus egregie perficiendos, accerſuntur ſanguinarii utplurimum ſpiculatores, qui flagitiorum inauditorum, & ſæpe in rerum natura non exiſtentium confeſſionem potionibus eliciant: quæ profecto non ex aliis poſſunt apparari ſubſtantiis, quam quæ vel inebrient aut dementent. Ab iis itaque quibus mens ejuſcemodi potionum vilæſa eſt, quomodo

Potionibus dementantibus veritas non elicitur.

modo veritatem, cui in re criminali fidendum, inquiſieris? Quum etiam conſtantia tanta fateantur hæ anus, quæ vaniſſima & mera eſſe mendacia in ſuperioribus capitibus aliquot demonſtravi, cur in reliquis tantopere confeſſionis certitudo opponitur, quæ ſi in uno erronea fuerit, in aliis quid ſolidioris fidei merebitur? Quinimo hic mihi eximiorum Juriſperitorum conſilia & decreta ſuffragantur. Joannes Franciſcus Ponzivibius de Lamiarum confeſſione ita argumentatur: Cum tales perſonæ ſint illuſæ, ut dictum eſt, ergo dici debet, earum confeſſionem etiam eſſe erroneam, nec admittendam. l. error. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de interroga. action. Confeſſio enim debet continere verum vel poſſibile: ut per gl. Bald. & alios in l. 1. C. de Confeſſ. per gloſſ. in c. fi. de confeſſ. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed iſta reſpuunt jus & naturam: Ergo non ſequitur: Iſtæ mulieres ſic confitentur, ergo ſic eſt. Nam confeſſio longè diſtat ab actu (vel actus poſſibilitate:) Et quicquid eſt contra naturam, deficit in ſuis principiis, ergo naturaliter eſt impoſſibile. Præterea in criminalibus regulariter non ſtandum ſoli confeſſioni rei, ut per Bald. & Aug. in l. 1. C. de confeſſ. Nec obſtat, quod dicit Bald. in d. l. ſi quis non dicam rapere: Quia ejus dictum procedit in hæreſi, in quantum perficitur in ſola mente & cogitatione: quo caſu bene, ut inquit ipſe: quia cogitatio mentis, quam ſolus Deus novit, non poteſt aliter probari, quam per confeſſionem, ideo ſtatur ſoli confeſſioni. Sed confeſſio, de qua in caſu noſtro, continet actum ab extra, & minus poſſibilem de jure & natura, ac etiam minus veriſimilem: Et ideo poteſt dici, quod licet, quoad ea quæ credunt, ſit ſtandum confeſſioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pendet ab animo & voluntate: non autem quoad hoc, ut quia ſic ſit, vel ſic fiat, ſicut aſſerunt.

Tractatuum volumine x. de Lamiis.

In criminalibus non eſt ſtandum ſoli confeſſioni. Ex ſola confeſſione non iudicatur, niſi in hæreſi.

De vanitate confeſſionis Lamiarum, earundemque innocentia, inſignium Iuriſconſultorum ſententiæ.

Caput XXII.

Prius maturiores illuſtrium quorundam Iuriſperitorum ſententias proponere volui, quam ad pœnæ formam in mulctandis Lamiis progrederer. Narrat inſigne illud legum lumen Andreas Alciatus, hæreticæ pravitatis (ut vocant) inquiſitorem in

Li. VIII. Parergon juris, capite 22.

ſubal-

ſubalpinis vallibus, adverſus hæreticas mulieres, quas veteres Lamias, nos Striges vocamus, inquiſiviſſe, & ſupra centum flammis conſumpſiſſe: Quotidieque ceu nova holocauſta, alias ſuper alias Vulcano obtuliſſe, è quibus non paucæ helleboro potius quam igne purgandæ videbantur: donec ruſtici arreptis armis vim illam inhiberent, & negotium ad epiſcopi judicium deferrent.

§ 2. Inde poſt: Et quamvis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, aſſeverarent, eo potiſſimum tempore, quo illæ in ludo & choreis ſub Tellina arbore fuiſſe dicebantur, ſe exploratum habere, in lecto potius ſecum fuiſſe: tamen reſpondebatur, non illas, ſed cacodæmonem potius, uxoris forma aſſumpta, marito illuſiſſe. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum ſuis dæmonibus, illam verò cum marito fuiſſe præſumis? Cur verum corpus in ficto luſu, phantaſticum in vero lecto comminiſceris? Quid hic opus eſt uſqueadeo augere miracula, & non tam Theologum quam τερατολόγον agere, ſeverioremque partem in pœnis eligere? Conſtabat ex illis actis, ſemel in eo ludicro per quandam mulierculam nomine Jeſu appellato, omnem illum apparatum, omnes ſaltrices cum amaſiis ſuis repente evanuiſſe: qui fieri id potuit, ſi vera fuiſſent corpora, & non phantaſmata, & Tantali horti? Quod apud Philoſtratum lib. IV. etiam Apollonius Tyanæus cenſuit, & apud Plutarchum in Bruti vita C. Caſſius. Nam & medici maximos affectus corruptæ menti, imaginariæque ludificationi tribuunt: Unde ephialtici, afflati, ſuperſtitioſi, incubitati, amore furentes, imaginoſi, lycaones, cynanthropi, qui tamen medicamentis curantur: Videnturque hæc eſſe quæ Plinius & alii veteres Faunorum ludibria appellant, pœoniaque herba emendari cenſuerunt: Ut etiam harum pleraſque curari poſſe ſit veriſimile, niſi quod pauperes & fœmellæ omnes ſunt, quibus talis facultas non ſuppetit. Ego certe magis juri Pontificio communique noſtratium Doctorum interpretationi hac in quæſtione, quam Theologis iſtis tribuerim, maxime in re à Synodo deciſa in Concilio Anquirenſi c. I. ubi talia phantaſmata mentibus à maligno ſpiritu irrogari ait. Et rurſus: infidelis, inquit, non in animo, ſed in corpore evenire opinatur: quis enim in ſomniis & nocturnis imaginibus non extra ſeipſum deducitur? Quæ etiam videtur fuiſſe Auguſtini ſententia lib. XVIII. de Civit. Dei, c. 18. ubi: verum, inquit, corpus nulla arte dæmonum converti poteſt, ſed phantaſticum:

Quod etiam cogitando ſeu ſomniando per rerum innumerabilia genera variatur: Et quum corpus non ſit, corporum tamen formam capit, ſopitis aut oppreſſis corporeis ſenſibus, ita ut vera corpora alibi jaceant ſenſibus obſeratis. Nec refert, quod ibi Herodiadi aut Dianæ honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

§ 3. Paulus item Grillandus de Sortil. 10. volum. Tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinenſis habebat uxorem maleficam ſive ſtrigam, ut vulgo dicunt. De crimine autem ſolum erat ſuſpicio, non certa notitia. Nam quum aliquoties à marito rogaretur, num ejus eſſet profeſſionis, negabat conſtanter. Creſcente porro rumore, & viris fide dignis apud maritum ejus flagitii uxorem inſimulantibus, quod ea familiariter uteretur aliis mulieribus hujus criminis ratione cognitis, cum quibus etiam ſe turpibus miſcere ſceleribus, & nocturnos agere cœtus videbatur: decrevit maritus ipſam in ejuſmodi operibus obſervare & apprehendere: Et cœpit pluribus noctibus diligenter & attente invigilare, noctesq; circiter duodecim egerat inſomnes, attendens ſtudioſe, num illa aliquò ad dæmonum luſum, vel aliud maleficium noctu evagaretur, & num penes ſe in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conſcendiſſet: nihilque fraudis unquam comperit, ſed manibus illam ſemper in lecto contrectavit.

§ 4. Quum vero poſt dies paucos unà cum quibuſdam aliis de eodem crimine accuſatis, in carcerem conjiceretur, ſubdereturque quæſtionibus, confeſſa eſt demum, ſe tali interfuiſſe luſui unà cum aliis mulierculis incarceratis, flagitiique hujus reis, tali die undecimo menſis, &c. tali nocte, hora tali, &c. idem fatebantur & aliæ. Maritus vero in conjugis patrocinium aſſerebat præſtito juramento graviſſimo, eam illa nocte deſignata, & maxime illa hora, ſecum decubuiſſe in eodem lecto, & ſe eam tum ſtudioſe non ſemel tantum tetigiſſe, ſed pluries, ac cum ea locutum fuiſſe.

quæſt.7. fol.44. pag.133. § 5. Idem ibidem: Nota, ait, unum valde ſingulare, quod iſtorum apoſtatarum duæ ſunt ſpecies. Una eſt, quæ ſimpliciter retrocedit à fide, & ſequitur cultum & obedientiam dæmonis: Altera eſt, quæ poſtquam Chriſti fidem abnegando reliquit, & dejecit ex corde ſuo, iterum ſe baptizat expreſſe in nomine diaboli, & aliud nomen ſibi ſuperimponit. Licet utraque ſpecies ſit damnata, prior tamen, ſi peccatum ſuum revocat, admittitur ad pœnitentiam, & evitat pœnas corporales, ſicut hæretici, ut l. Manichæos. C. de hære-

Lamiæ pœnitentes evitant pœnas corporales.

hæreticis. Identidem Theologi authores Mallei, in tertiæ partis initio, quæſt. 35. his verbis docet: Ex corde vero apoſtatæ, ſi nolunt reſilire, ut hæretici impœnitentes, tradentur curiæ ſeculari. Si autem velint, recipiuntur prout hæretici pœnitentes, juxta c. ad abolendam. §. pœnit. de hæret. libro VI. Concordat Raymund. tit. de Apoſtol. c. revertentes. Ubi dicit: Quod revertentes ab apoſtaliæ perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam revertentes ab hæreſi, ſunt recipiendi: Et hic ſumitur unum pro alio. Et in 2. parte Decret. cap. 26. quæſt. 5. Epiſcopi: Ex præmiſſis authoritatibus colligitur, quod arioli, aruſpices, incantatores & ſortilegi, atque cæteri ejuſmodi ſectatores ab eccleſia ſunt eliminandi: Et niſi reſipuerint, perpetuo excommunicandi. Sed quod in ultimo Anquirenſi ca. ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, ſed in ſpiritu fieri dicuntur, Auguſtinus in lib. de Civit. Dei, idem videtur aſſerere, ita dicens: Quæ magorum præſtigiis fiunt, non vera, ſed phantaſtica eſſe probantur. Quare criminali actioni in lamias hic nullus erit locus.

Et Iſido. cap. 9. lib. VIII. etym. 26. q. 5. cap. nec mirum.

§ 6. Qua inſuper moderatione, nimirùm certa ignominia & exilio eaſdem puniat magiſtratus Bononienſis, deſcripſi lib. VI. cap. 19. de Præſtig. dæm. quæ profectò nonnihil adhuc vetuſtatis Italicæ prudentiam ſapere videtur, & infinitis præferenda modis aliorum quorundam tyrannidi, qui ad flammeum illud holocauſtum præcipites nimis feruntur, olim juſtam talionem, niſi reſipiſcant, ſenſuri.

Quomodo Lamiæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ, ſunt reducendæ, & quæ eis ſtatuenda pœna: Nec omnem voluntatem eſſe puniendam.

CAP. XXIII.

QUAE ergo Lamiæ errore & phantaſia deluſæ, & ſatanæ perverſa inſtitutione ſeductæ cognoſcantur: Nec alicui ab eiſdem malum revera, at ſolum imaginatione illatum eſſe certo ſciatur, ſaniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonii ludibriis, Chriſto ſacramentum rurſus præſtent, atque uti luxata ex corporis compage membra, debita ligatura reſtituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem myſteriorum Dei diſpenſatorem eniti deceret, ut ad Chriſti ovile reduceretur ovis,

perdita, nemo non novit. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & communes preces ex animo fuſæ. Admodum hic piè D. Jacobus admonet: Fratres, ſi quis inter vos erraverit à veritate, & converterit quis eum, ſciat quod qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſalvam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Iacob 5.

§ 2. Nec hæreſis ſolum in errore, quod quis dæmoniorum doctrinæ adhæret, figitur: Sed in ſui confidentia quoque, concepto faſtu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: Errorem etenim ſeductionemque mentis confeſſus hæreticus, ſemper remiſſionem veniamque ex Patrum conſenſu & Chriſtiana manſuetudine meretur. Nam, teſte Seneca, quem pœnitet peccaſſe, pene eſt innocens. Et apud Eccleſiaſticum: Pœnitentibus dedit viam juſtitiæ. Ejuſmodi itaque male à dæmonio perſuaſæ & reſipiſcenti fœminæ, rectiuſque jam in Chriſtianæ fidei ſanctiſſima baſi confirmatæ, pecuniarum quoque (ſi ejus res ferant) mulcta in pauperum ſubſidium imponi poteſt, & quæcunque alia arbitraria, non tamen vitæ pœna, pro delicti ratione & magnitudine. Vel ſi injungere voles mulctam ejuſmodi fœminæ irrogatam à Romanis Pontificibus in taxa ſacræ pœnitentiariæ, ut ipſi vocant, per me licet. Ibidem legitur: Mulierem incantatricem, poſtquam ſuperſtitiones abjuravit, in quolibet ſupradictorum caſuum taxari, Turon. 6. duc. 2. Si etiam ex uſu ob reipubl. tranquillitatem conſervandam videbitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec vitæ innocentia vere ſe converſam eſſe, & fidelem, perſiſtereque comprobet: Ac deinde libertate hoſpitii priſtina rurſus donetur, non contrajerim. Ejuſmodi eſto pœna temeritatis, quod dæmoniacæ ſuggeſtioni & ludibriis non ſatis conſtanter reſtiterit, imo etiam conſenſerit fatua.

In Thyeſte.
Eccleſ. 17

§ 3. Huc accedit, quod mulieres minus puniendas eſſe viris in eodem delicti genere, cæteris tamen per omnia paribus, univerſus legum conſenſus velit, nimirum ob animi, mentis & ingenii imbecillitatem, & ſexus infirmitatem l. ſacrilegii pœnam, in prin. D. ad legem Jul. pecul. & l. ſi adulterium. §. ſtuprum, & §. fratres, & §. inceſtam. D. ad legem Iul. de adult. & c. ſicut dignum, in princ. extra de homicid. & c. indignantur. 32. q. 6. Et text. in l. quiſquis. §. ad filias. C. ad legem Iul. majeſt. &c. Nec eſt quod hic lex Cornelia de ſicariis & veneficis mihi obtrudatur, quæ ſuum ſolummodo locum

Lex Cornelia, ff. lib. 46. tit. 8.

Digitized by Google

locum habet, ubi de veneficis, aut iis qui venenum malum necandi hominis cauſa fecerint vel vendiderint vel habuerint, agitur.

§ 4. Quod ſi quis contentioſe voluntatem ſeverius puniendam defendat, is primum diſtinguat inter voluntatem hominis ſani perfectam, quæ in actum vere dirigi cœperit: Et inter vitiatæ mentis ſenſum, vel (ſi voles) corruptam amentis voluntatem, cui ſuo opere, quaſi alterius eſſet, colludit diabolus, nec alius inſulſe volentem ſubſequitur effectus. Tale voluntatis vitium impingi etiam poſſit melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut vel hæc vel alia ſe deſignaſſe mala falſo imaginentur fateanturque, qui tamen à Deo renes & corda ſcrutante, non æque plecti permittuntur, ac alii mentis compotes: Multo certe minus ab hominibus id fieri oportuit.

Non omnis voluntas punienda.

Quarundam objectionum confutatio.

CAP. XXIV.

HAUD me hic latet, non infimæ doctrinæ viros inveniri, qui prioribus meis de Præſtigiis dæmonum libris, & hujus Compendii capitibus aliquot ſuperioribus conſentientes, fatentur, quidem mecum, lamias mirifica opera, quæ vulgo facere creduntur, præſtare non poſſe, nec tactu, afflatu, imprecatione, voce, murmure, verbis, nutu, vel aliis inſtrumentis corporeis noxiæ facultatis expertibus aliquem lædere: Ac fere ſuperſtitioſas eſſe fabulas & phantaſmata, quæ de earum viribus referuntur, quod nimirum per fornacem ſtrictum vel aliud anguſtius foramen in aërem vi cujuſdam unguenti ferantur, plerunque & baculis inſidentes: Quod per clauſas fores ingrediantur: Quod momento in bruta transmutentur, & tantillo tempore in homines redeant: Quod tempeſtates cieant: Quod morbos pro ſua libidine immittant quibus volunt: Quod denique rerum minime pernicioſarum exhibitione interficiant: Quia illa nec ex propriis naturæ viribus efficere queunt, nec per facultates inſtrumentorum quibus uti ſolent, nec opera diaboli, cujus potentia ſit limitata, neque excedat aut vires inſitæ ſubſtantiæ, aut aptitudinem agentis & patientis, aut habilitatem materiæ.

§ 2. Hæc inquam, & plura alia mecum agnoſcunt: at cum ad poſtremam inſtituti mei partẽ pervenitur, in qua lamias non ita temere

ſuppli-

ſupplicio vitæ mactandas oſtendo, à me ad oppoſita deficiunt caſtra, & faſces ad incendia conclamitant. Opinionem vero penitius imbibitam ſex conantur ſtabilire argumentis: Quorum primum eſt, quod comprehendantur ſub lege Dei jubentis apud Moyſen Exodi 22. maleficas occidere: Secundum, quod fœdus ineant cum diabolo, abjurent Deum, aliumque colant: Tertium, quod homicidæ ſint: Quartum, quod nefariam libidinem cum immundis ſpiritibus exerceant, & conviventur: Quintum, quod ſeducant alios: Poſtremum, quod portentoſas & vetitas artes ediſcant.

Objectionis primæ confutatio. Supra cap. 4.

§ 3. Cæterum quamvis haſce rationes & copioſe & efficaciter in libris meis refutatas ſperaſſem: quia tamen quoſdam eſſe intelligo, qui ſibi nondum à me per omnia ſatisfactum arbitrentur, ordine ſumam refellenda quàm breviſſime præſcripta ſex capita. Ac quoad primum, ſatis demonſtratum exiſtimavi cum ex etymologia Hebraicæ linguæ, tum ex Septuaginta interpretum ſuffragio, tum Rabinorum conſenſu, tum Joſephi explicatione, legem Moyſis in cap. 22. Exodi intelligendam de veneficis: Ad hoc objicitur, Veneficia comprehendi ſub titulo talionis & homicidii. Non enim illum homicidam ſaltem eſſe, qui lapide, fuſte, pugno, gladio, ſecuri aliquem interfecit, ſed etiam qui pulvino, laqueo, manibus quempiam ſuffocavit, vel ex alto præcipitavit, vel veneno ſuſtulit: Ac proinde non fuiſſe opus peculiarem promulgare legem de veneficis, & idem diverſis locis repetere.

Lex talionis, Exod. 21. Levit. 24. Deut. 19.

§ 4. Frivolum omnino iſtud eſſe argumentum, is cognoſcit, qui non admodum jejunè in Moyſis lectione verſatus eſt. In Levitico enim quoties non repetuntur leges Talionis? In Deuteronomio quum pleræque ſpecies homicidii cap. 19. recenſeantur, conſtituta in quamlibet pœna, tamen cap. 27. rurſus maledictio in eum pronunciatur, qui clam percuſſerit proximum ſuum. Sic cap 22. Exodi legitur: Advenam non contriſtabis neque affliges: Advenæ ſiquidem & ipſi fuiſtis in terra Ægypti. Quod tamen cap. 23. iiſdem verbis reiteratur. Ita in Levitico cap. 19. habetur: Non attondetis comam, nec radetis barbam. Quod cap. 21. repetitur. Et Deuteronomii cap. 27. jubetur, ne accipiat homo uxorem patris ſui, aut revelet operimentum ejus: quod antea cap. 22. etiam præcipiebatur. Nihil ſiquidem frequentius apud Moyſen, quam quod multa aliquoties repetantur: Cujus luculentum de hac noſtra

materia

Digitized by Google

materia habemus exemplum apud Leviticum, in quo tribus diverſis locis prohibentur artes magicæ, quum potuiſſe videatur unus ſufficere.

§ 5. Enimvero cap.19. mandatur: Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia, non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini. Dein cap.20. Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra ipſam, & interficiam eam de medio populi ſui. Poſtea ſub finem ejuſdem capitis: Vir ſive mulier, in quibus Pythonicus vel divinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur. De cauſis repetitionum non magnopere laboro: Sufficit mihi, ita placuiſſe Spiritui ſancto. Quapropter etſi de lege talionis & homicidii Moyſes dixerit c.21. Exodi: Nihil tamen vetat, quo minus peculiari decreto damnaret eam interficiendi vel nocendi rationem, quæ per venena patratur, maxime quum multis conditionibus diſcrepet à cæteris homicidii ſpeciebus. Facinus enim iſtud committitur & clam, ut ſibi ne fortiſſimus quidem vir ab inſidiis imbecillæ mulierculæ vel famuli cavere poſſit, & ſub prætextu ſalutaris poculi, & plerunque in illos quos aut propter officia aut neceſſitudinem amare debebas, & ab inferioribus in ſuperiores. Itaque quum tale ſcelus ſit longe indignius & & crudelius ſimplici homicidio vel noxa, cur non eguit proprio articulo? Nec omnis veneficus vel maleficus mox homicida erit, quum citra hominis necem, jumentis vel frugibus damnum etiam dare poſſet.

§ 6. Porro quum animadvertant ex 22. Exodi nihil poſſe contra me firmum adduci, ad aliud confugitur argumentum, quod magicæ artes ſint capitales: Et quia ſub illarum complexu contineantur lamiarum conatus, eas pari ſupplicio afficiendas concludunt. Antecedens à me non negatur, quinimo in libris meis conſtantiſſime defenditur: Verum applicatam conſecutionem nequaquam admitto. Magnum etenim diſcrimen exiſtit inter magos & lamias, uti cap.1. & 5. explicui. Adhæc, magi à ſeipſis habent initium diſcendi artem vetitam conquiſitis præceptoribus & libris, ac ad eam impelluntur propriæ naturæ curioſa inclinatione: Lamiæ vero extrinſecus. Siquidem non petunt inſtrui, nec præceptorem habent aut quærunt: Sed diabolus ſeſe inſinuat apud illud quas ſuſpicatur aut propter credulitatem nimiam, aut ætatis ſenilis ſtuporem, aut naturæ melancholicæ triſtitiam, aut ex paupertate vel

perpeſſa jactura deſperationem, fore obſequentia ſuæ deceptionis illuſioniſque organa, ut earum phantaſiam variis poſſit ſimulachris præſtringere. Et ſane ut differentiam palpes, duo tibi ſtatuo homicidii exempla: Unum ex propoſito & deliberatione malefaciendi emanans, alterum ab illecebris aliunde exhibitis profectum. Primi generis internecionem pronunciabis, ſat ſcio, capitalem: Poſterioris aut excuſabilem, aut longe mitiori mulctandam pœna. Cur ita? Quia illud homicidium internam habet cauſſam, & ut cum Evangeliſta loquar, ἔσωθεν ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀν-
Matt. 15 θρώπων ἐκπορεύεται: Hoc autem ab externa irretitione oritur. Eadem ratione Adam & Eva non à ſeipſis in paradiſo comedebant pomum, nec comedere conſtituerant, quia divinum obverſabatur mandatum: Sed externis doloſi ſerpentis inſidiis ad facinus illiciebantur. Quare lenius etiam à Deo puniebantur. Non enim ſemper Deus reſpicit tam factum, quam animum & voluntatem: Et quis aſſeverare audebit, aniculas illas miſeras gravius quam magos mulctandas?

§ 7. Præterea quum Moſis ætate non fuerint cognitæ ejusmodi, de quibus diſputamus, ſtriges, non video quomodo contineantur ſub lege in magos conſtituta. Quin potius, quum Satan nunquam ab inſidiarum aucupanda opportunitate ferietur, diverſis præliis miſeram mortalitatem videtur antiquitus obſediſſe, reſervato hoc lubibrii genere, tanquam novo ineſcationis ſupplemento, ad hanc ſeneſcentis mundi ultimam ætatem: Ut quia non ſufficiebat aut per falſam religionem, aut per pravas concupiſcentias, aut per alias technas allexiſſe in errorem homines, hac ſua etiam dementatione & credulas anus multiplicium formarum imaginatione confeſſioneque imbueret, & magiſtratus manus effuſione innoxii ſanguinis contaminaret, & eorum qui tum eruditionis tum pietatis tum profeſſionis Theologicæ nomine clarent, aciem in animadvertendis & dijudicandis impoſturis ſuis præſtringeret obnubilaretque.

§ 8. Poſtremum quod adferunt, ſcelera ad mores pertinentia, quæcunque Moſes capitalia fecit, ultimo quoque ſupplicio hodie à magiſtratu puniri debere: Quanquam non verſetur iſthæc quæſtio circa punctum noſtræ controverſiæ, tamen non tam
Deut. 19. facile mihi perſuaderi poteſt, ut credam. Nam apud Moſem fal-
22. ſum teſtimonium mortis vindicta eluitur: Sponſa, ſi non com-

Digitized by Google

periatur virgo, lapidatur: Is qui furem interdiu in ædes irrumpentem occiderit, morte punitur: Et multa inveniuntur ejuſdem ſeveritatis exempla, quæ tamen mitigantur. Fuit tunc tempus rigoris, nunc alicujus gratiæ. Quare quum ſcribæ & phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam juxta Moſis mandatum lapidibus obruere vellent, quodnam ex Chriſti ſervatoris noſtri ore decretum audiebatur? Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam jaciat lapidem. Ita eam non ſolum in foro Moſaico defendit, ſed ſua etiam beavit miſericordia, commiſerationis documentum relinquens. Item: Audiſtis dictum eſſe: Oculum pro oculo, dentem pro dente. At ego dico vobis, ne reſiſtatis malo, &c.

Exod. 22. *Ioan.* 8. *Exod.* 21. *Levit.* 24 *Deut.* 19. *Matth.* 5. *Luc.* 6.

§ 9. Proinde quum in criminali judicio ne quidem Moſis veſtigia ſequamur ſemper aut oporteat ſequi, quid eſt, cur in foro conſcientiæ & Eccleſiaſtico ejus gladium evagines? An nos qui ſub Evangelii libertate vivimus, reducere vis ad jugum Iſraëliticum? Vetulas igitur illas, quas confuſe veſtris clamoribus, incendiis & contumeliis exoſas redditis, conſtantiſſime nego indiſcriminatim poſſe morte puniri. Politicum ſiquidem forum, in quo mille ſophiſmata quotidie perſtrepere dicitis, recenſatis: Moſaicum oſtendi in hac controverſia non eſſe admittendum: Eccleſiaſticum vero non debet noſtro tempore alium agnoſcere gladium quam ſpiritualem. Quanto ſane prudentius Gallio Achaiæ proconſul denegabat ſeculare forum Judæis, qui Paulum accuſabant, quod de cultu Dei docuiſſet contra legem? At reſpondet: Si aliquid iniqui patraſſet aut malum facinus, merito vos audirem: Si vero quæſtio ſit de doctrina & nominibus & lege veſtra, vos videritis, quia ego horum nolo eſſe judex. Et ita Judæos abegit à tribunali. Cum Divo igitur Auguſtino concludere volo, Hoc in Eccleſia nunc agere excommunicationem, quod in republica Moſaica interfectio.

Act. 18.

§ 10. Secundum adverſariorum eſt argumentum, quod fœdus lamiæ incant cum Satana, & abjurent verum Deum. Hoc licet antea cap. 7. & 8. copioſe ſit confutatum, ut tamen ad illud ſimul reſpondeam denuo, quæro, unde hoc, quod pactum cum dæmone conflarint, tibi conſtet? Certe hoc mihi donabis, quod nec videris, nec à fide dignis qui viderint, habeas. Ergo ex propria

Secunda objectionis refutatio.

Digitized by Google

ſtupidarum deluſarumque anicularum confeſſione. At quæ fatentur, vel faciunt coactæ, vel ſponte: Si coactæ, confeſſio eſt mutila & nullius ponderis, quia cruciatibus torturæ intoleralibus expreſſa. Quid autem periculoſius, quam in diabolicis negotiis ſine maleficii patrati teſtibus, pendere ſaltem ex confeſſione anus dementatæ, per vim expulſa? Sileres haud dubie, ſi vidiſſes oleum tibiis illarum infundi fervens, candelis ardentibus torreri axillas, & infinita ſummæ barbariei & immanitatis tormenta exerceri in decrepitas vetulas, ſicut nos in inſontibus, partim etiam dimiſſis ob innocentiam ex noſtro patrocinio, ſpectavimus. Si ſponte, aut impoſſibilia ſunt quæ fatentur, uti grandines provocaſſe, per aërem volaſſe, in beſtias ſe fuiſſe transmutatas, cum dæmonibus venerem exercuiſſe, & ſimilia: Aut fatentur quæ factu ſunt poſſibibilia, ut venenum exhibuiſſe alicui, ſed tamen non eſt factum: Aut fatentur quæ facta ſunt & verè acciderunt, ſicuti eo in loco aliquem morbo correptum, infantem interiiſſe, ſegetes tempeſtatibus damnum perpeſſas. Confeſſio primi generis non poteſt puniri, quia verſatur circa ἀδυνάτων: Secunda multo minus, quod caret effectu; Tertia manca eſt, quoniam diabolus ex eventu rei ſtatim inculcat miſerarum mulierculārum phantaſiæ, ipſas feciſſe, quod naturaliter factum, aut ipſemet fecit. Et hæc eſt rupes, ad quam offendunt ſua capita plerique nimis ſanguinarii judices, ut animadvertere nequeant dæmonis dialecticum ſophiſma, Non cauſſæ pro cauſſa, ut cum barbaris balbutiam. Profecto id ſatis evincit, illarum phantaſiam vana perſuaſione imbutam, quod ſponte & voluntarie agnoſcant ſæpe fœdus & mirabilia quæ faciunt: Si etenim ſaperent, non tam prompte aliquando faterentur, quum de earum vita agatur.

§ 11. Neque etiam verum eſt quod objicitur, lamias ſummo ſtudio ſcelera ſua tegere, tantaque conſtantia negare facta, ut ne quæſtionibus quidem ſubditæ confiteantur, quantiſper tormenta ferre poſſunt. Contrarium ego ſæpius deprehendi, quum citra quæſtionum rigorem ultro fateantur à ſe facta, quæ nec facta fuere, imo ne quidem natura rerum paſſa fuiſſet, propterea & impoſſibilia. Unde mihi non inanis ſuſpicio movetur, adverſarios vel res ignotas proponere, vel quarum admodum tenuem habent experientiam. Si namque ipſarum ſenſus non forent effaſcinati, certe talis non conſequeretur confeſſio: At multò magis ipſum facinus ſuppri-

ſupprimerent, nec de illo gloriarentur. Quod autem tam atrocia ſæpius ſuſtinent fortiter tormenta, fit quod ejuſmodi flagitiorum confeſſio expoſtuletur, quæ in illarum phantaſiam nunquam pervenere.

§ 12. Sed antequam hinc abeamus, proprio adverſarium gladio confodere conabor, ut agnoſcat fœdus eſſe imaginarium & præſtigioſum. Fatentur ſe per aërem volare, in bruta transformari, tempeſtates excitare, morbos immiſiſſe imprecatione: Et hæc quidem omnia affirmare videntur tanta cum ſenſuum integritate, ut vix poſſis de iis dubitare. Attamen & ego demonſtravi, & tu ingenue fateris mecum, omnia illa eſſe vana & commentitia, diaboliciſque tincta figmentis. Si illa vana, cur reliqua quæ fatentur, debent eſſe vera, nempe apoſtaſia à Deo, fœdus cum diabolo, homicidia, & id genus ſcelera tum & deliria? Poſteriora enim ſi fatentur ſenſibus integris, cur in fatendis prioribus ſenſus erunt corrupti? Aut ſi in prioribus confitendis erravit vitiata phantaſia, quid eſt quod minus in poſterioribus etiam aberraverit? Cuncta ſiquidem hæc dicunt agnoſcuntque in una hora conjunctim, ſeparatim eadem conſtantia, iiſdem moribus. Quid hic philoſophum decipiat, non ignoro. Illa omnia videt fieri non poſſe, & propterea mecum falſa & inania pronunciat: Hæc autem quia fieri poſſunt, & ipſæ Striges fatentur fieri, putat hic etiam facta. Annon Animadvertit novam diaboli fallaciam, quod ex poſſibili concludere velit impoſſibile? Aſt non opus eſt multa ut adducam ad refellendum, noſti à poſſe ad eſſe non procedere argumentum: Decebat in defenſionibus poſteriora cohærere cum antecedentibus.

§ 13. Ad aliud pergamus argumentum. Quum ad ſupplicium pertrahuntur lamiæ, aut in fœdere diabolico perſeverant, non implorata Dei miſericordia: Tunc diſerte dico, non eſſe mox occidendas, alioquin non ſolum corporis, ſed etiam animæ eritis carnifices & interfectores, aut à Deo veniam poſcunt, nec alicujus vitæ nocuerunt, tum multo magis dignæ commiſeratione & arbitraria pœna. Omnes autem fere lamiæ, antequam exuruntur, invocant æternum Deum, ipſiuſque implorant miſericordiam, & ſæpe etiam teſtem ſuæ innocentiæ appellant, ſanguinariis præſidibus ad cœleſte tribunal citatis. Jam rogo, quum ſe juxta veſtrum decretum diabolo emanciparint, unde ulla reſipiſcentia? Non à Sathana: Aſtutior enim eſt quam ut ſecum pugnet; Ergo à Deo. Si

Digitized by Google

itaque Deus agnoſcit & recipit animam, cur tu Prætor uſqueadeo inclementer agis, quum nulli injuriam fecerint, ut corpus repudies, maxime quum in tuo non deliquerit foro, & tibi nullum in divino judicio relinquatur tribunal? Quin ex me audi ſapientiſſimum Theologi recentioris conſilium, cujus nomen propter invidiam prætereo. Is ſtudioſum quendam, qui variis deſperationis ex paupertate inſidiis adactus, animam ſuam tradidiſſet Satanæ, ad præſcriptum diem ab eo poſſidendam, deduxit in templum, & cum piis aliquot viris pro ipſo Deum oravit, ſervavitque afflicti hominis animulam. Ita etiamſi noſtræ vetulæ à vera fide defeciſſent, non oportuit eas in illa defectione enecari, ſed ſanis admonitionibus in viam reduci: At in carceribus Deum æternum profitentur & invocant, & multo magis in agone. Non diu eſt, quod quædam animam ſuam Deo commendabant juſto judici, & miſericordi, quia putabat ſe ſubmerſum iri, quum in Rhenum præcipitaretur juxta plebejum falſumque experimentum, num lamia eſſet. Si enim ſupernatet, nec ſubſidat, τεκμήριον creditur eſſe, illam criminis ream. Verum ſupra cap. 20. hujus experientiæ vanitatem demonſtravi.

Matt. 26 Marci 14 Lucæ 22. Ioan. 18. Petri abnegatio.

§ 14. Præterea non eſt ad hoc connivendum, ut quis difficiliora loca prætergrediatur, & circa faciliora nonnihil velitare conetur. Quare te velim ſiſtere, donec paulo limatius examinemus D. Petri exemplum, non ſolum abnegantis, ſed etiam licet mox præmoniti, Chriſtum Dominum ſuum præſentem abjurantis. Non etenim Petrum infirmitate lapſum dicere ſufficit. Ecquæ illa eſt infirmitas? Non carnis (ut ſic opinari liceat) imo ex ejus nimia vaſtitate & potentia peccamus: Ergo ſpiritus. Sic & lamias meas excuſabo. At ut Petri tranſgreſſionem non prorſus fuiſſe leviorem intelligas, elargieris mihi peccata eſſe inæqualia, unum altero majus.

Peccata inæqualia.

§ 15. Suppoſita jam una eademque ſpecie, primum rogo, an non illud gravius, quod homo excelſus & illuminatus committit, quàm quod vulgaris & infimus peccator? Enimvero quo altius quis aſcendit, eo decliviorem & periculoſiorem patitur ex caſu ruinam, quam is paſſuris ſit, qui pauciores abſolvit gradus. Secundo quæro, an non ille magis ſuum abneget principem, quo ipſi vicinior eſt, & ornatus ab eo tum ſpectabiliori dignitate, tum pluribus beneficiis? An non abominabilius, ſi legatus de-

ficiat

ficiat à ſuo Imperatore, quam ſi in defectionis crimen impegerit gregarius aliquis miles? Tertio ſciſcitor, an reliquis paribus paſtor non delinquat inexcuſabilius tum ob repræſentationem ſublimioris perſonæ, tum ob ſcandalum, quam unus aliquis ex grege? Quarto, an non peccatum eo cenſebitur indignius, quo plures & vehementiores conſpirant illecebræ, quam ubi minores? Quinto, an non turpior ſit nota peccati in eo qui haud ita dudum antea præmonitus, non tamen ſibi cavet à delinquendo? Poſtremo, an non ad ſimplicem ancillarum & famulorum interrogationem ter negare cum juramento herum, ſit peccatum majus, quam ſi quis flexuoſis Satanæ perſuaſionibus excæcatus, ſimile committat? Ejuſmodi propoſitionibus ſubſcripturum te arbitror: Concludas ergo ipſis. At nemo iſta à me adducta exiſtimet ad D. Petri apoſtoli exaggerandam abnegationem: Sed ad caſtigandum eos qui propriis viribus tantum aſcribunt, & non divinæ ſoli gratiæ, quo minus in ſingulas horas, imo momenta nomen Chriſti abjuremus: Deinde etiam, quod ſicuti Petrus ſuæ pœnitentiæ interventu conſecutus eſt miſericordiam, ita & Lamiæ & nos omnes mortales impetrare queamus à Deo delictorum remiſſionem, quamvis ſemel atque iterum defecerimus.

§ 16. Tertium erat argumentum, quod ſint homicidæ. Fateor, ſi homicidii convincuntur, interficiendas juxta legem Moſaicam & jus commune. Atqui agnoſcis: Striges exhibere res innoxias: Ergo quum illæ ne hilum prorſus noceant, multo minus perimemt: Non igitur criminis reæ ſunt. Proinde nec hac ratione de iis ſupplicium capitis ſumi debet. Si dixeris, in eis necandi eſſe animum & voluntatem, quamvis non reſpondeat ſucceſſus: Etſi hic reſponſum abunde putarim in fine proximi capitis, tamen hoc præterea tibi objiciam, voluntatis delictum à Deo puniri, non, niſi in actum cœperit dirigi, à magiſtratu, cui exteriora ſaltem commiſſa ſunt: Alioquin quotidie eorum aliquot myriades ad carnificinam traherentur, qui aliorum necem deſiderarunt & voluerunt. *Tertia objectio. Exod. 21.*

§ 17. Quartum argumentum, quod ſpurcam libidinem cum immundis ſpiritibus exerceant, plerunque & ſub forma canis aut hirci aliave ſpecie. Quanquam hoc copioſe ſupra cap. 13. confutarim, appendicis tamen loco adhuc ſubjungere volui, in hoc *Quarta objectio.*

me

me non tam vanam illarum confeſſionem mirari, quam ſtultam adverſariorum credulitatem. Quum enim libido coitionis cauſſam habeat laſciviam, non poteſt ea eſſe in ejuſmodi exuccis, exanguibus & ſtupidis vetulis. Deinde membrum diaboli ſemper fertur frigidum, ex quo nulla accedit voluptas, quum hinc multo ſuavius libidinari queant cum propriis maritis. Denuo concludo, hunc carnalem congreſſum eſſe phantaſticum, ex inani Satanæ profectum impreſſione. Dæmones ſiquidem poſſunt ſua ſubtiliſſima eſſentia humores ſpirituſque movere, & per eos varias formas in organa excitare, perinde ac ſi extrinſecus occurrerent non ſolum dormientibus, ſed etiam vigilantibus ut extrinſecus & eſſe & fieri credamus, quæ tamen nec ſunt nec fiunt. Ita dæmonum illuſionibus ſeductæ quædam mulieres crediderunt ſe cum Diana noctu equitaſſe.

Auguſt. de ſpiritu & an. cap. 28. Decret. 26. q. 5. epiſcopi ex concilio.

§ 18. Et ut à ſimili procedam, ſcio aliquos optimè raciocinantes, & omnibus ſenſibus integrè ſine læſione utentes, ut ne ſuſpiciuncula eſſe poſſit melancholiæ, qui tamen non potuerunt cum uxoribus aut aliis coire, eo quod virgam virilem amiſiſſe ſe putarent excantatione magica, quam meretrix, cum qua prius converſabantur, ſtruxiſſet. Jam ipſe conceſſeris membrum non ablatum, quum poſtea reſtituatur. Interim mille juramentis adſeverabunt rem aliter ſe non habere, quicquid contra dixeris. Proinde ſi hominis fortiſſimi imaginatio poteſt imbui tam vana perſuaſione, quare ab hoc ambitu ſenticoſi labyrinthi ſegregas miſerrimas Lamias? Enimvero ſi quod minus videtur eſſe, eſt: Erit & illud quod magis. Et ut clarius tibi conſtet, quantum libidinis impreſſio valeat, audias locum ex incerti autoris Epiſtola de incantatione & adjuratione: Memini, inquit, quendam nobiliſſimum virum juraſſe, ſe eſſe ligatum ne cum mulieribus coiret, quem adjuvare volui impugnando ipſius perſuaſionem variis argumentis: Sed quum nihil proficere poſſem, approbare cœpi hominis ſententiam, & eandem confirmare, producto Cleopatræ libro de fœminarum ſpecioſitate: Ex quo quum legerem, ligatum, ſi corvinum acciperet mixtum cum ſeſamelæo, & corpus totum eo ungeretur, iri curatum: ipſe hoc audito, confiſus libri verbis, exequebatur conſilium, & reſtituebatur cupiditati coeundi. Remedium tantæ potentiæ non erat: Sed quia imaginatio erat occupata in falſa cauſſa, neceſſe etiam erat ut tolleretur eo remedio, in quo acquieſceret imagi-

imaginatio. Quapropter & iſtam ſuperſtitioſæ credulitatis nebulam à ſui judicii oculis detergant adverſarii.

§ 19. Quod porro velut inexpugnabile munimentum opponatur, cum qui cum jumento concumbit, morte ex Moſis decreto mulctari: Ideoque infinitis partibus truculentiorem mortis pœnam mereri, qui dæmonis ſpurcitiem veneream pateretur: Hoc profecto tibi non negabo, ubi eam libidinem revera expleri poſſe, hinc & perfici oſtenderis. At quum ſatis ſuperque demonſtratum ſit cap. 13. hic & alibi, congreſſum hunc non niſi merè eſſe imaginarium, aliam autem cum bruto coitionem, indubitanter peragi ſciamus, explodenda hoc loco ea oppoſitio. *Exodi 22.*

§ 20. Quintum ſuccedit argumentum, quod ſeducant alios Lamiæ. Quum phantaſia ſint deluſæ, quomodo alios ſeducere queunt? Niſi phantaſmata ſibi falſo à dæmone impreſſa pro veris actionibus, tanquam res geſtas narrare, appelles ſeducere: quod etiamſi fit, eſſe quam rariſſimum, nemo dubitet: ſecus licet fateantur, quemadmodum & multa alia quæ ſolum per ſomnia ipſis apparuêre, & tamen pro veris defendunt. Quodquot vero hoc faſcino divexatæ ſunt, nullum univerſæ hujus deluſionis agnoſcunt alium magiſtrum quam dæmonem, ſuis illas technis deludentem. *Quinta oppoſitio.*

§ 21. Quantum adhæc virium in ſeducendo illis ſit tribuendum, atteſtantur & iners ſexus & ſtupida ætas. Si etiam apud illas quæ ſeducere & ſeduci dicuntur, diligenti attendatur animadverſione eorum quæ in hanc rem fatentur, tam inſulſa intelliges, varia, nec cohærentia, ut utraſque in ea inſtitutione fuiſſe deliras, nec mentis compotes, & à dæmone agitatas obſeſſaſque, imo ipſum ſatanam in eiſdem locutum, facile agnoſcas, ſi veritatis æquilibrium ſpectes ſolum, ſepoſitis affectibus, perverſæ opinionis jamdudum imbibitæ præjudicio obfirmatis. At Lamias in fœderis contractu diabolo pollicitas eſſe, quæ in hanc ſocietatem alias quoque traducere ſatagent, dices. Nimis certe multis diverſiſque ſupra docui teſtimoniis, pactionem illam eſse phantaſticam, & varia ſimul in ea agitari tum de vetularum volatu, tum de coitione dæmoniaca, tum de præcipiti hominis metamorphoſi, tum de reliquis ad nauſeam non repetendis, quæ ipſe velis nolis, falſa & imaginaria eſse fateberis.

§ 22. Huc ſexta ſimul & poſtrema pertinet objectio, quæ monſtroſas vetitaſque ediſcant artes. Hic mihi eaſdem explicari ve- *Sexta objectio.*

lim : Nullas ſiquidem norunt, nec eas decrepita ætas patitur nimis obtuſæ mentis : Unde & à ſatana citius deluſæ , quibuſdam apparitionibus , umbris , præſtigiis , & inanibus imaginationibus hic , velut bis pueri ſenes , quæcunque ludibria pro veris amplectuntur. Eo autem pertinacius hoc urgetur argumentum , ut cautius noſtræ Striges poſsent comprehendi damnarique decreto promulgato , l. multi. C. de maleficis & mathematicis : Multi magicis artibus uſi elementa turbare , vitam inſontium labefactare , non dubitant, & * manibus accitis audent ventilare , ut quiſque ſuos conficiat malis artibus inimicos : Hos (quoniam naturæ peregrini ſunt) feralis peſtis abſumat. Lamias autem noſtras , ut indoctas, vetulas, & deliras , artes exercere nullas , nec ulla ratione elementa movere aut vitiare poſse , uti nec ullus poteſt mortalium : Item neque omnino dæmones cogere , ut aliis noceant , poſse , ſatis ſuperque demonſtratum eſt. Quocirca eas decretum hoc minime concernit. Si quæ ſunt , quæ vitæ hominum inſidiantur , eique vim faciunt , veneno id fieri oportet : Proinde etiam veneficæ tales dicuntur & ſunt : Hæ ex hoc edicto puniantur , quas non ſuſcepi patrocinandas.

* alias, manes accitos.

§ 23. Adhæc quemadmodum noſtræ Striges nec longiori peregrinatione , labore aut ſtudio , corruptæ mentis doctrinam cum Magis ſceleratis conquirunt : Ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in ſua profeſſione inſtituantur promoveanturque: Nullas etiam præſcriptas conjurationum formulas , quas ſequuntur : Nullum præterea annulo incarceratum , aut cryſtalli ſoliditate obſeptum dæmonem in ſuum miniſterium , velut plerique Magi circumferunt : Corruptam multiplicibus imaginibus ab immundo ſpiritu ingeſtis , phantaſiam ſolummodo doctorem venerantur & colunt , cui utplurimum propenſius confiſæ , miſere decipiuntur & in perniciem ruunt. Nec quidem præter vulgarem morem quicquam peculiare ob indolis craſſitiem & ſpirituum inhabilitatem valent : Secus autem diabolus poteſt ob tenuitatem , ſubtilitatem, celeritatem, & longum rerum uſum. Non eſt itaque quod ullarum peculiarium artium prodigioſarum & inhibitarum inſimulentur noſtræ inſenſatæ anus. At qui curioſas magicaſque exercuere artes, magi fuerunt prophani, qui & libros habebant flammis poſtea traditos jure , ex Pauli doctrina , Act. cap. 19. Quoſcunque hujus factionis homines condemnat Moſes, & lex Imperatoria.

Supra cap. 3.

§ 24. Hinc

§ 24. Hinc tandem ex animo omnes cujuſcunque ſtatus, qui in prædictis erroribus adhuc conquieſcunt, iniquis incendiis animam aggravantes, manuſque innocenti defœdantes ſanguine, præmonitos volo, ut præjudicio inveteratæ opinionis ſemoto reſipiſcant adhuc: Ad quam vocem ſi eorum ut nimis præfractorum occalluerint aures, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos involutum iri præſagio, unde nullum poterit educere Theſei filum, ſed ſolius miſerentis Dei filius: Tam frequentes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei & hominum hoſtis ut juratiſſimus, ita & ſanguinis innoxii cædiumque impiarum ſitientiſſimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palam hæc proponet ſiniſter eventus, quod pro ineffabili ſua bonitate clementer avertere dignetur miſericordiſſimus Deus. Falſus enim malo audiri vates: Sed me veſtigia terrent. Exempla novi complura. Quid jam alii cum magno ſuo malo & reipublicæ detrimento experiuntur, ipſi certiores erunt teſtes. *Epilogus cum admonitione.*

§ 25. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominum ruinam exitiumque, milleartifici non erit difficile, potiſſimum apud quos ex voto ſuccedere inſtitutum videt: Ubi nimirum ob peculiare ſuum ex Dei aſſenſu factum, in vitam inſontem porro ſæviri animadvertit, tum nervum conſecutus, alia ſimilia, vel etiam tetriora molitur, quibus in ſua naſſa arctius conſtringit, atq; ex Charybdi in Scyllam propellit, quos ſuis ſtrophis pronas offerre aures comperit. Hic ſane connivet ſæpenumero Deus merito, ob invictam eorum credulitatem, qui, licet aliter ſacrarum literarum lectione, maxime ex Jobo inſtituti, non tam Dei juſti manum vel probantem vel caſtigantem agnoſcunt in valetudine afflicta, in ſegetum, vinearum & pecorum perditione, quam ſingularem ejus miſericordis benedictionem & gratiam in proſpera valetudine, felicitate & annonæ affluentia amplectuntur. At ipſam univerſæ hujus controverſiæ veritatem patefaciet extreme juſtiſſimum Chriſti tribunal, cujus ineffabili cenſuræ, quicquid à me hic dictum, eſt, libenter ſubmitto.

DE
COMMENTITIIS
JEJUNIIS.

AB hoc impoſturarum dæmoniacarum, quibus & humanæ ſuffragantur, argumento non erit aliena fraudulenti cujuſdam jejunii longioris explicatio. Quum anno M.D.LXXIII. illuſtriſſimam, & tam ob animi quam corporis dotes nunquam ſatis laudatam, Mariam Leonoram, Clementiſſimi potentiſſimique noſtri principis Guljelmi, ducis Juliæ, Cliviæ & Montium, &c. Seniorem filiam per varias provincias in Boruſſiam, ejuſdem duci Alberto Friderico juniori, comitatu equeſtris nobilitatis admodum inſigni, conjugem deduceremus, de miraculis rerum diverſis frequens in tam longinquo itinere apud doctos fuit agitatus ſermo. Clariſſimi etenim, & doctrina ac pietate ornatiſſimi viri ſe nobis cum benevola hoſpitii oblatione, ex pii eruditique alicujus colloquii occaſione non raro obtulêre: cum primis vero inter reliqua Boruſſiæ ornamenta minime vulgaria Doctor Matthias Stojus, Regiomonti ducis illuſtriſſimi medicus digniſſimus: Stetini D. Jacobus Schadius Clementiſs. Pomeraniæ ducibus à medicina, vir profecto cui ſingularis eruditionis teſtimonio, & artis noſtræ uſu eximio, vix parem alat Pomerania. Ad hunc numerum referendi quoque D. Severinus Gebelius Dantiſcanus Medicus, Elbingæ D. Bartholomæus Calckreuter: identidem Francofurti ad Oderam inſignis vir. D. Caſparus Hoffmannus, Clementiſſ. Marchioniſſæ medicus, D. Ioannes Knoblochius medicinæ Profeſſor, D. Wolffgangus Iuſtus medicus & mathematicus: Roſtochii, D. Levinus Battus, Henricus Bruſeus, Petrus Memmius excellentiſſimi medici, Lucas Bacmeiſterus Theologiæ Doctor & univerſitatis Rector, Ioannes Borcholt LL. Doctor & Syndicus, Nathan Chytræus poëta minimè vulgaris: Wiſmariæ Ioannes Periſterus Theologiæ Doctor, Superintendens: aliis item locis cum viris doctiſſimis ſua laude non fraudandis, graviſſimæ fuerunt inquam habitæ quæſtiones.

Maria Lenora Pruſſia Duciſſa.

§ 2. Inter

§ 2. Inter reliqua vero de quibus unquam ſtrenue fuit diſceptatum, argumentum ſuppeditavit multifariam admirabilis illa hiſtoria de quadam puella Unnenſi, quæ circiter annum abſque ullo cibi aut potus uſu vitam protraxiſſe, & in ea abſtinentia continuo adhuc perdurare incolumis, aſſerebatur. Licet autem narrationi fidem non darem, de ea tamen comperi veriſſimum quod ille ait:

Fama malum, quo non aliud velocius ullum, 4. Æneid.
Mobilitate viget, vireſque acquirit eundo.

Quò ſiquidem diutius in itinere perſeverarem, eo verſibus Latino & Germanico idiomate evulgatis, oratione item ſoluta in concionibus, conciliis, ſympoſiis, colloquiis familiaribus, in principum quoque aulis res miraculorum lenociniis ornatior ſanctiorque reddebatur.

§ 3. Proinde ut natura in veritatis abſtruſæ ſacroſanctis myſteriis ſolerter inveſtigandis paulo ſum religioſior, admirabilium eventuum narrationi, ſi lateat ratio, non temere confiſus, Unnam in Comitatu Marchiæ, quæ noſtri Principis imperio ſubjacet, contendo, quid rei eſſet, coram exploraturus, die 18 Decembris Puellam accerſo, Barbaram nomine, decem annos natam, ex patre Hermanno Kremers & Anna matre, quæ jam ad tertias cum Everhardo Leidecher tranſierat nuptias. Miraculi hæc ſummam exponit: filiam nimirum ſecundo Februarii, morbo correptam haud vulgari: eodemque à 25. Martii ad 12. Maii perdurante, illam pauxillo vini, cereviſiæ & lactis protraxiſſe vitam: inde ex lethali decubitu redditam mutam uſque ad 24. Octobris, quo loqui rurſus cœpiſſet, conſtante ſemper mente, interea tamen ne vel momentum cibi aut potus aſſumpſiſſe, nec alvum, nec veſicam quicquam toto hoc tempore uſque ad illum diem excreviſſe. Prædicat & filiæ pietatem eximiam: & quanto ſtudio à nobilibus, conſulibus, atque aliis minimè obſcuris hominibus in eam fuiſſet obſervatum, num quid ſubeſſet fraudis, explicat: & reipſa compertum, fuci nihil latere. Puellam inde ſcipionibus ſubalaribus, quorum adminiculo ad greſſum fulciebatur, innixam contueor, facie venuſta, colore vivido, genis roſeo rubore decoris, manibus pedibuſque, quinimò & corpore toto bene habitam & agilem, ſed ventre collapſo, ut mater ſpinæ dorſi umbilicum tanquam adnatum, eſſe affixum affirmaret: at eundem ubi contrectare tentarem, fletu petu-

Barbara fabula actrix.

lanti meas illa effugit manus. Nihil tot menſibus cibi aut potus aſſumptum ab ea, nihil item per alvum aut veſicam redditum, ſanctiſſimè aſſerit mater. Pulſum arteriæ animadverto exilem in carpo, ut in ea ætate ſolet. De reliquis inquirenti, nihil deſiderari in ſomno, ſputum conſueto more ejici, mucum ex deſtillatione nares excernere, aliquando & levem è corpore expirare ſudorem, reſpondit mater: cujus aſſertioni quum ab aliis fidei nimium tribueretur, huc ob rei inauditæ admirabilitatem, velut ad Dianam Epheſianam, religionis ergo, concurrebatur, cui nec infructuoſa oblationis pecuniariæ uſura accedebat.

§ 4. Siſtebatur tunc temporis quoque Principi noſtro Clementiſſimo, Conſiliariis ejuſdem & Nobilitati. Summus illi delatus honos à Comitibus, generoſiſque matronis: Conſulibus item ac magiſtratu Unnenſi, qui & teſtimonium publicis codicillis puellæ perhibebat de ipſiſſima veritate, nihil ſcilicet doli latere: quod ex induſtria adeoque oculata obſervatione novem dierum, quibus in ipſorum ædibus ſedulo fuiſſet cuſtodita, idque aliquoties à diverſis fuiſſe factum, ſe teſtari confirmabant.

§ 5. Ego contra variis juſtiſque de cauſis motus, meram eſſe impoſturam, ingenue palam ac ſeorſum teſtatus ſum, reclamantibus profectò viris magnificis & eruditis, quos phantaſiarum monſtra mihi exprobrare non pudebat. Fidem porro ex rationum archivis mihi hæc faciebant, quod quum ante aliquot menſes ex morbo nonnihil fuiſſet conſumpta, inde convaleſcens, corpulentior habitiorque indies eſſet reddita, quod omnino fieri nequivit citra alimenti aſſumptionem, in ea potiſsimum ætate, in qua non modo ob caloris magnitudinem, & perpetuum per inſenſilem tranſpirationem effluvium, ſed & perditi reſtaurationem, victus requirebatur liberalior. Nam qui creſcunt, inquit noſter Hippocrates, plurimum habent calidi innati: plurimo itaque egent alimento, alioqui corpus abſumitur. Voracior ſiquidem calor nativam exhaurit perditque humiditatem, niſi addito familiari effrenis coërceatur. Propterea omnium minime jejunium ferunt pueri. Enimverò pro caloris ratione alimentorum proportio & menſura, vel nullo alio quam natura docente, conſtituitur.

Aphor. 14. lib. 1.

Jejunium difficulter ferunt pueri.

Aphor. 13. lib. 1.

§ 6. Nec eſt quod ad craſsi, tenacis glutinoſique humoris in ea ætate collecti concretique aſylum, hic quis confugiat, is fere non in alio quam ſenſili & frigido coacervatur corpore; quem etiam ſi

in tenella

in tenella puella præter naturæ ordinem nonnihil accreviſſe donem, ea cauſa jejunium quidem aliquamdiu innoxiè ſuſtinere potuiſſet, ſqualidam tamen & ob longitudinem ægritudinis macilentam permanere oportuit: non autem cum deperditæ per univerſum corpus carnis reparatione & incremento, collapſarumque virium reſtitutione, multo certe minus cum ſingularum totius corporis partium juſta auctione cunctis conſpicua, incolumiorem apparere. Adhæc, quomodo excrementa reddi naribus poſſent, ſputum projici, aut ſudor excerni, ubi nulla materia nulluſve fomes? unde item ſomnus ſuo tenore naturali citra accedentem cerebri humectationem ſubſequetur?

§ 7. Præterea ubi quæ divinitus extra naturæ functionem in jejunio diutino facta commemorantur, ad trutinam penſiculatius vocarem (quæ communis eſt objectio, quando alio elabendi via præcluditur,) nunquam in ullis hominibus longioris intervalli abſtinentiam obſervare licuit, quam in certis, inſignibus, & ſpiritus divini lumine illuſtratis perſonis, imò & ſelectis Dei organis, per quæ ſuæ voluntatis myſterium, inexplicabilis potentiæ immenſitatem, quinimò ſe ipſum atque adeo majeſtatem ſuam incomprehenſibilem, incredulis, immorigeris & duræ cervicis hominibus aperire, oſtendere & indubitanter teſtari voluit. Obvius hic inprimis Elias ille Thesbites, divinus vates, qui ab angelo cibatus confirmatuſque, quadraginta noctes & dies perfecit jejunus in itinere ad Dei montem, Oreb ſcilicet nuncupatum. Moſes Dei ſcriba & legatus, ſpectabili majeſtate Dei fretus in monte Sinai, dum tabulæ legis divinæ conſcribuntur duæ, quadragintà itidem dies & noctes ab omni victus uſu perdurat. Tentandus etiam in carne à ſatana Chriſtus, totidem dies noctesque ubi jejunaſſet, eſuriit. Hæc non vulgo aut communiter uſurpata ſunt exempla, inter quæ ne quidem mentionem meretur inſolens hæc puella, non Tobiæ angelo ducta, ſed mendaci ſpiritu agitata. De tot dierum abſtinentia viri pii hiſtoriam poſtea adjungere viſum eſt, ne Lectori hic tædium pariat, longius interrupta commentitii hujus jejunii explicatio. Cives adhæc Iabes in Gilead jejunaverunt ſeptem diebus. Habet etiam ob jejunium ſuam laudis notam in Scriptura diva Iudith. Iudæi tres dies jejunant hortatu Iudæ. Paulus reſipiſcens, tribus diebus nec comedit, nec bibit, & accepto poſt cibo corroboratus eſt. Cornelius Çenturio, religioſus ac timens Deum, dies

Jejunium longum qui perfecerunt.

1. Reg. 16 — *Exod. 34.* — *Matt. 4. Luca 4.* — *1. Sam. 31* — *Iudith. cap. 8.* — *2. Macha. 15.* — *Actor. 9.* — *Actor. 10.*

qua

Matth. 3. Marci 1.

quatuor jejunium tulit. Joannes Baptiſta in deſerto prædicans, veſtitus pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos ſuos, veſcebatur locuſtis & melle ſylveſtri.

Maſſil. lib. IV. cap. 12. Raviſius Volater. lib. XXI.

§ 8. Si qui alii in hiſtoriis ob jejunii opinionem celebrentur, horum nonnullos certis quibuſdam diebus, at non continuò jejunaſſe, pleroſque parco cibo victitaſſe legitur: tales fuère Antonius Ægyptius abbas, Severus abbas natione Syrus, D. Hieronymus, & aliquot alii viri pii ac eremitæ continentiſſimi, tum alibi, tum in remotiſſimo Ægypti deſerto commorantes: Item ſanctæ aliquot virgines, velut Euphraxia, Paula, Cecilia, atque aliæ ſimilis continentiæ virgines. Sic etiam illum eremitam, fratrem Nicolaum Undervaldenſem Helvetium, ex radicum eſu aliquot vixiſſe annos quidam fatentur, tametſi ſint qui religioſius de eo ſentientes, ſecus velint, at mea quidem ſententia, temere: quod non obſcure intelliget, qui ad lucis aciem ſingula quæ in ipſius vita deſcribuntur, oculatius expenderit, ſua laude interim ob non vulgarem pietatem & incomparabilem continentiam ſanctus ille vir digniſſimus & perpetuo celebrandus. Alios inſuper hic claros reddidit jejunii ſimulatio: tales etiam abſoluta hac noſtra narratione ſubjungam, ut rerum ſimilitudine docti mortales, non tam faciles propoſitis ejuſmodi exemplis aures poſthac offerant.

Hieron ad Euſtoch. Nicollaus. eremita Vnderval. denſis.

§ 9. Si quid hic calor nativus, humidi ſubſtantifici conſervatio, tenacis humoris copia, pororum denſitas valent, uti profecto valere diffitebitur nemo: præcidi tamen longius temporis jejunii filum oportet: alioqui ſane ſubtrahitur hiſtoriæ fidei fulcimentum, etiamſi viri inveniantur non indocti, qui aliter demonſtrare ex dictis cauſis contendant, fortaſſis etiam ſeducti ſcriptorum variorum authoritatis præjudicio, qui etiam falſis narrationibus vel fraudulentis longioribus jejuniis falli potuère. Dictis vel ſcriptis extra rationis limites non perpetuo fidendum exiſtimarim: fidei noſtræ Chriſtianæ myſterium hic exceptum volo.

Calor vitalis. Humidum ſubſtantificum.

§ 10. Vita extra omnem controverſiam calore unico conſiſtit, quem alit ſuſtinetque tenax, pinguis, oleoſus & aëreus humor, qui in partium ſimilarium ſubſtantiam diffuſus, omnem effugit oculorum aciem. In horum duorum conſenſu, calidi nimirum & humidi, vita perdurat: illud cunctarum actionum opifex habetur, hoc illi ſubſternitur, ut durabilius permaneat. Quandiu ergo vitalem calorem fovere poteſt jucunda ea humiditas nativa, tandiu in vivis

permanet

permanet animal: Quæ ſi multa, craſſior, & diſſipationi contumacior fuerit, tardius à calore vitali, qui ea involutus, paulatim portiunculas diſperdit conſumitque, abſorbetur.

§ 11. Cæterum quum animantium moles ea ratione ſemper diffluat & minuatur, niſi altera ſimilis ſubſtantia pro ea quæ periit, ſubſtituatur, ſenſim profecto exhalabit atque diſſipabitur univerſa. At in abſumpti humidi hujus nativi, ex ſemine & primis noſtræ generationis initiis orti, locum quod reponas, inveneris nihil. Deficiente itaque pabulo ſubſtantifico (ut dicunt) vitalis caloris, hunc extingui neceſſe eſt, & exitium ſubſequi præceps. Huic porro ut obviam eatur, alimentorum neceſſario accerſetur opera, ut nimirum gratæ cujuſdam humiditatis acceſſione, ea quæ nativa eſt, irroretur, ſicque conſtantius ſui caloris voracitati obſiſtere queat: Qui licet de humore primigenio ſemper aliquid depaſcat, attamen minus, ubi acceſſorii alimenti ſuppetit copia: quo prorſus ſublato, caloris nativi qualitas redditur acrior, humorem nativum citius abſumens, potiſſimum ubi corpus movetur exerceturque: Quocirca abſque alimenti acceſſione corpus humanum tempore longo conſiſtere nequit. Hic certe alia erit hominis rationalis ad actiones qualeſcunque nati, nec ſuperfluo victu ſaburrati conſideratio: Alia exanguis alicujus torpidæ & irrationalis beſtiolæ, ſcintilla caloris afflatæ, & multo frigido glutinoſoque humore perfuſæ inſpectio. Hujuſmodi chamæleon eſt, qui à me alias irritatus varie, admota etiam ardente candela ipſius oculis & roſtro, vix quicquam dimovebatur vivus. Ut quidem in frigido corpore tantam humoris craſſi & tenacis abundantiam nonnunquam coacervari, quem non niſi longiori tempore devoret calor inſitus, dono: Non tamen conſtitutione tali mortalium corpora quis mihi facile oſtendet, quæ multorum annorum jejunia ſuſtinuère, qualia ab authoribus prædicantur nonnulla, quos potius aliorum relatu, quam oculata veritatis animadverſione, illa tradidiſſe, dubitare nolo. *Chamæleon.*

§ 12. Interea tamen nec Hippocrati hic ſubſcribendum ſentio, qui hebdomada homini letalem inediam preſcribit: Niſi forte ad excuſationem illius adducatur diverſa Græcorum à noſtratibus conſtitutio. Atqui Plinius non utique ſeptimo letalem eſſe ſcribit, quum & ultra diem undecimum pleriqne duraverint. Ego profecto (quod citra ullam fateor jactantiam) illæſe dies quatuor ab omni *Lib de carnibus.* *Lib 11. cap. 54.*

cibo & potu ſanus vixi: at frequentius lotium reddere oportuit, quod inedia redditur acrius. Potuiſſem & longius ferre jejunium, niſi quid gravius mihi ex continuis vigiliis fuiſſem veritus. Frater meus Arnoldus ad octiduum pertulit innoxiè, ſumpta exigua carnis cidoniorum buccella. Familiaria ejuſmodi exempla poſſem adducere plura. Talis profectò abſtinentia inordinatorum affectuum coercendorum efficax frenum, ſubminiſtrans & peculiarem ardentioribus precibus virtutem. Hoc modo Sara Raguelis filia, Heſther item alloquutura regem Aſſuerum, cum ancillis & Iudæis, tribus diebus & noctibus nec manducarunt nec biberunt: quemadmodum & Ninivitæ, intellecto à Iona ſui exitii nuncio, ad preces continuo jejunio confugiunt reſipiſcuntque.

Tobiæ 3. Heſt. 3. Ionæ 3.

Ficti & detecti jejunii enarratio.

§ 13. Ut porrò illud impoſturarum genus omnium oculis clarius appareat, hiſtoriam cœptam proſequar, fictitia inde jejunia aliquot enarraturus. Uſuræ ergo amplioris faciendæ, uti opinor, gratia, in Aprili proximo, vitricus & mater una cum ſua Barbara atque ejus ſorore Elſa duobus annis ætate majori, acceptis à Magiſtratu Unnenſi literis in eundem uſum ad illuſtriſſimum noſtrum Principem commendatitiis, ex Marcæ Comitatu Cliviam verſus iter ingrediuntur, ubi tunc temporis cum aula Princeps ſubſiſtebat: cui libellus ab illis ſupplex exhibebatur, quo facti teſtimonium, ipſius Clementiæ ſigillo communitum, nimirum puellam hanc toto anno & menſe integro ab omni cibo & potu abſtinuiſſe, nec alvo excrementa depoſuiſſe, uti nec veſicam ab urina levaſſe, ſuppliciter rogabatur. Interim ſolito honore excepta, mira celebratur obſervantia à cunctis tam ſpectatæ nobilitatis, eruditionis ac prudentiæ hominibus, quàm etiam obſcuro plebeioque loco natis. In itinere quilibet rei novitate illectus accurrebat, muneribus quoque non illiberaliter oblatis, datis acceptiſque.

§ 14. Iam ſane hoc loco ab hominum oculis faſcinum abſtergi voluit ille unicus omnis veritatis author benigniſſimus Deus noſter, qui ad certum tempus quandoque ad ejuſmodi præſtigias connivet ob noſtram incredulitatem, vel ut nos puniat, caſtiget aut probet. Oblata mihi palam commonſtrandæ hujus fraudis occaſione, quum familiam Cliviæ alam, apud Clementiſſimum noſtrum Principem inſto ſuppliciter, ut illa meo examini aliquot dies in meis ædibus, ipſius Clementiæ decreto committeretur. Quid fit? Annuit Princeps. Accerſita denuò à me, amicè habetur contrecta-

tur-

Digitized by Google

turque: crepundia ad hæc offero, ut eam mihi benevolentia conciliarem: dehinc moraturam apud me tres ſeptimanas ex Principis juſſu, propono. Hic mira oratione modeſtiam, ſanctimoniam quietamque indolem prædicat vitricus: ſuadetque eam ſuæ libertati relinquendam, nec ullo modo turbandam: alioqui tam acerbis querelis, ejulatibus & lachrymis domum commoturam, ut longiſſimè ad aliquot etiam milliaria ſublatam optarem: propterea & Elſa ſoror ſenior ei ſemper fuiſſet admiſſa ſocia, ſiquando ad veritatis inveſtigationem, Conſulis Unnenſis & quorundam aliorum fidei traderetur. Me ſuaviter & benignè acturum cum ea, nec opus fore ſororis præſentia aut ſocietate reſpondit: quum verò conſtantius urgeret alter, eo ſimul cum Barbara poſtridie Unnam remittendos ſimulanter dixi, ne illam in aliquot dierum jejunii tolerantiam prius ſaburrarent, quam in meam fidem domi reciperetur. Elſam permitti comitem, diligentiorique obſervatione utrique attendi jubet Princeps. Poſtridie ſimul omnes inopinato ad meum domicilium revoco, quaſi dimiſſurus: adeſt & Princeps: commonſtro faciem, manus & pedes: ventrem denudo, qui contractior apparuit. Dolum ſubeſſe incunctanter ex vultu faciei plenioris rubore, illuſtriſſimus etiam Princeps ſuſpicabatur. Meæ hinc fidei totum creditur negotium. Parentes accepto à Principe viatico, protinus Unnam reverti, & poſt tres ſeptimanas repetere filias volui. Seriò rem actum iri oculatiuſque ſubverita, meo quidem judicio, mater, lachrymas profundit largas, abit tamen.

§ 15. Ad primum progredior actum, inſtructis prius domeſticis, quo ad omnia connivere, nihilque in utraque puella obſervare viderentur: libertatem per univerſam domum ſuſque deque vagandi & in hortum excurrendi permitto: nec diu moratus, conſcenſo equo ægrotum longius viſito, redeoque hora veſpertina. In hac licentia hilares puellæ, optimè ſecum agi, excutire meos, & hunc fabulæ actum ſe pulchrè peracturas, quemadmodum aliquoties antea, in animum inducebant. Interea quoquo ſe verterent, & quicquid tractarent, à meis velut aliud agentibus gnaviter & dextrè, ſimulatè tamen, advertebatur. Prandium ſumit Elſa cum meis familiaribus: eo finito, conjunx mea altera Henrica, mulier pia ac mirè cordata, ſe inſomnem peregiſſe noctem,

& eapropter ſibi in culina ſedenti dormiendum nonnihil eſſe ſimulat, velata facie raræ texturæ tela, per quam contueri quicquid ageretur, poſſet.

§ 16. Quid multis? Barbara dormire uxorem rata, ingens poculum cum generoſa cereviſia forte ibi repoſitum arripit, liberaliterque bibit. Repente tela abjecta conjunx eam intuetur ſilens. Sic poculo Elſæ clam tradito, Barbara abit pudore nonnihil ſuffuſa: Id tamen ab uxore non fuiſſe viſum, quod nihil dixiſſet, confiſa. Non multo poſt Elſæ pomum donat ancilla, cujus portionem illa Barbaræ ſeorſum inſinuat, quam poſtea ab hac comedi occulte, ſpectarunt mei domeſtici: Inde & ſtantem apud puteum urinæ tantum reddere obſervavit famula, ut ſi quando aſſideret foco, lotii fœtorem expiraret veſtis: Nec longe poſt in hortum expatiata, durum àlvo depoſuiſſe excrementum, per feneſtram à meis viſum. Hic primi diei actus. Veſperi domum reverſus, myſterium ſanctimoniæ hujus puellæ revelatum gaudeo, interim dextre adhuc diſſimulandum ſuadens. Callida etenim erat puella, & ob ficti jejunii confidentiam audacula nimis, quam familiam meam inſimulare palam mendacii, puduiſſet minime.

§ 17. Poſtero die à famulo per tabulati culinarii rimam, facto prandio, quid rerum Barbara ageret, animadvertitur. Ipſa circumquaque converſo oculo, atque omnia eſſe ſecura arbitrata, in idem rurſus poculum manus conjicit, cereviſiæque potentioris hauſtus liberaliores ingurgitat.

§ 18. Tertio die ſimiliter conſpecta, obicem penarii paulo altiorem ſcipione ad greſſum parato amovet, & panis ſecalini purioris comedit partem, inde & cereviſiam denuo largius potat. Hinc & integrum panem magnitudine pugni in ampliores recondit loculos, quos & inter femora ſub veſte continuo abſtruſit. Sic à fame nonnihil recreata, ad ancillam prodit læta. At quum me inſcio, ancillæ rem aperuiſſet miniſter, illa confeſtim commutandos ſuos cum Barbaræ loculis proponit: Qua tergiverſante, manum injicit violentam famula, panemque è loculis extrahit. Pro ſorore illum conſervari, mox fingit ipſa, cui victus abunde ſemper fuerat ſuppeditatus. Hic ejulatus multus. Uxor detegit, quid ab ipſa, famulo, & ancilla tribus diebus fuiſſet oculis conſpectum: Negat omnia. Quid facias? Accedens ego, ſilentium impero, Barbaramque bono animo eſſe jubeo, aliatum via procedendum ratus.

Pena-

Penarium panariumque omnino occludi, pocula ſemoveri, & omnem commeatui aditum reſcindi mando. Sic die ſequenti è lecto hora pomeridiana ſurgens, nihilque alimoniæ dolo conſecuta, facie uſqueadeo collapſa & lingua arida in hortum venit, ut ægrotam eſſe dixiſſes. Hic dies, qui poſtremus Aprilis, jejunio illi ſacer erat.

§ 19. Poſtridie cum mea conjuge & famulo in noſtrum expatiaturus prædium, commiſeratione affectus, rurſus cereviſiæ integræ cantharum conſueto reponi loco jubeo, nec longe panem butyro illitum, coctos item piſces relinqui: Ad tabulati culinarii, cujus paulo ante memini, foramen nepote inſidiis collocato. Cuncta jam fore libera exiſtimans Barbara (quod famula hinc inde domi, quæ ſui eſſent miniſterii, tractaret, hocque ſtudii ſemper etiam Eliæ cumprimis incumberet, ut circumquaque loca prius viciniora occultioraque luſtraret, quam genium nutrimento recreare tentaret ſoror,) poſitum panem tam butyro impinguatum quam ſiccum vorat cum piſciculo integro & majoris piſcis portione, ingens adhæc cereviſiæ poculum ter repetito tractu fere exhaurit. Sic cuticula probe curata, jejunium continuo adhuc ſimulare pergit.

§ 20. Quum rurſus eam ſequentibus potare diebus, per conſuetam ſpectaret rimam miniſter: Heu Barbara, tibi benedicat Deus, acclamat eveſtigio. Deſcendentem inde famulum rogat, quid dixiſſet? Tibi bene precatus ſum inter bibendum, inquit. Me bibiſſe, mentiris, reſpondit illa. Tantæ erat impudentiæ & inſolentiæ, ut à mea familia toleraretur difficulter. Quicquid etenim alicubi multa inveſtigatione furtim conſequeretur eſui commodum, cujuſmodi erant ſecundarum menſarum & conviviorum ſolennium confectiones ex ſaccharo apparatæ, avellanæ, artocrearum cruſtæ, idque genus reliqua, ſeorſum abliguriebat.

§ 21. Cum uxore igitur extremæ hujus pertinaciæ & impudentiſſimi mendacii pertæſa ſtatuo, poſt tam frequentes conſpicuoſque fabulæ actus, ad cataſtrophen ſerio progrediendum. Quare clauſtris penum omnem ſumma induſtria ſecludi mando, ut ad jejunii veram obſervationem nihil eſſet reliqui: Oblata tamen comedendi bibendique libertate, ſi quando poſceret. Ab unius diei jejunio, hora matutina, à conjuge mea audiuntur occultæ querelæ, diſceptationes & jurgia inter puellas. Barbara ſibi nihil à

ſorore victus ſuppeditari occultè, quemadmodum apud alios, quorum inquiſitioni antea itidem fuiſſet commiſsa, fidelem ſuam navaſset operam, expoſtulat: ſe contrà nimis curioſè obſervari, queritur Elſa (quæ ob officium ſorori ejuſmodi cibatione occulta præſtitum Abacuc nobis nuncupabatur, quòd Danieli cibum aſportaſset vates ille) ſororem lacrymabunda orans, ut victu palàm *Dan.* 14. frueretur, alioqui vitrico, matri, ipſiſque periculum creatum iri.

§ 22. Controverſiam accedens uxor dirimit, exprobrato Barbaræ commento & impoſtura, ſingulos tam protaſios quàm epitaſios comœdiæ actus, & quicquid à ſe, famulo & ancilla viſum fuiſset aliquoties, explicitè demonſtrans: inde ut ab hujuſmodi dolo, mendaciis & præſtigiis porro ſe contineret, piè ac ſollicitè hortatur: alioqui Deum juſtum tanti ſceleris fore ultorem minitata, & Principem natura certè clementiſſimum, de parentibus flagitii conſciis, atque adeò ipſis, dignum meritò ſumpturum ſupplicium. Docet, Barbaram hactenus à dæmone mendaciorum patre fuiſse agitatam: commenticium illam finxiſse angelum, à quo ſæpenumerò confirmaretur eſculo, ut ajebat: talem in mea domo nullum ſortiri locum, at longius exulare potius à mei domicilii limitibus: reſipiſcentiæ horam adeſse, delictum ætati remiſsum iri, pro parentibus & ipſis apud optimum Principem interceſsurum fide bona maritum: ſi vero præfractius in flagitio multis documentis cognito perduraret, Principem & qui à conſiliis ſunt, citius nobis credituros, quorum cognitioni cauſa univerſa fuiſset commiſsa, quàm dubiæ lubricæque fidei puellis, ex guſtato ante biduum ceraſorum condito, quòd tantopere ſe cruciari finxiſset, hoc genus dæmonii haud dubiè profligaturum fuiſse maritum, ſi adfuiſset.

§ 23. Hac admonitione finita, diſcedit conjunx. Res interea in deliberationem vocatur à puellis: inde lac requirendum ſumendumque convenitur, quaſi ſolidiora ventriculus non toleraret. Offertur medius cantharus, duarum videlicet librarum medicarum quantitas, quem ſine noxa exhaurit: poſtridie integer cantharus intrito pane tritico abſumitur, uti & reliquis diebus, quibus & halecem & alia voravit.

§ 24. Hæc omnia licet à meis palam ſuppeditarentur, ſeorſum tamen comedit: tam difficulter à furtivi victus ſumptione ſolita abduci potuit, donec porro cibum omnem ſubminiſtrari ſerio vetarem,

tarem, niſi quem in publica menſa cum reliqua familia palam in cunctorum conſpectu ederet. Hic etſi nonnihil etiamnum tergiverſaretur, & me abſente coram aliis comedere detrectarit: Id quod hactenus in occulto fecerat, domum reverſus, publice fieri volo. Proinde cum illa ſtrenue ago præter morem: Fucum & impoſturam exprobro: Me ex ædibus illam ejecturum, nec apud illuſtriſſimum Principem pro delicto interceſſurum minitatus. Ad hanc cantilenam incunctanter menſam accedens, quibuſcunque cibis una cum meis familiaribus in omnium conſpectu veſcebatur citra noxam, quemadmodum & reliquis quibus apud me adhuc morabarur, diebus. Elſa quoque uxori clam fatebatur, ſe frequentius vapulaſſe, quod quum parentes mercium quarumcunque eſſent inſtitores, portioneſque liborum & rerum eſui gratarum frequentius deſiderarentur, ſibi imputaretur: Licet illa furtim abliguriiſſet in alimentum Barbara.

§ 25. Quum vero hic dolus apud me detectus eſſet, qui veritatis adyta aperire ſtudio & neminem lædere, Clementiſſimæ Principi ſupplicio, ne quid acerbius in Barbaram, Elſam & parentes ſtatueret, quod illæ eſſent juvenculæ, quibus publica punitio, ſcortationis in poſterum occaſionem, vel gravius perditionis damnum dare poſſet: Vitricum adhæc excuſaſsent illæ, uti impoſturæ ignarum: Erga matrem vero, velut fœminam, exornaret clementia principem. Tametſi autem ob ſceleris magnitudinem variæ agitarentur ſententiæ, & quidem pœnam arbitrariam merita fuiſset mater cum filiabus: Connatæ tamen ſuæ commiſerationis argumentum hic quoque oſtendit Clementiſſimus noſter Princeps, remiſsoque flagitio ſuis ſumptibus illas Unnam relegari juſſit, traditis ad magiſtratum literis, quibus cum illo expoſtulat ſerio, quod tam ſtupide ſibi à puella ſiviſſet illudi: Monetque, ut in poſterum majori prudentia caveret, puellaſque curaret vigilantius in Dei timore inſtitui educarique: Et quicquid de Barbaræ abſtinentia antea fuiſſet typis evulgatum Latine & Germanice, conquiſitum ſtudioſe collatumque, palam in foro combureretur. Hoc edicto munitæ juvenculæ à meis avehuntur ædibus, 13 Maii, anno 1574. Hæc læta comœdiæ hujus cataſtrophe.

§ 26. Unnam reverſa Barbara, pelle & ingenio non prorſus mutato, cunctis perſuadet, ſe quidem antea jejunium tam multis pertuliſse menſibus, ſed à doctoris Wieri efficacibus potioni-

bus

bus reſtitutam, ut jam per Dei gratiam appeteret commederetque: Se etiam ſine ullo ſcipionum adminiculo, greſſu, incedere firmiſſimo ex inunctionibus præſtantiſſimis per eundem Wierum adhibitis.

§ 27. Hic profecto prætermittendum erat minime, quod à curatione Generoſi Comitis a Niuwenar, &c. Adolphi, ejuſdemque pietatis eximiæ conjugis Walburgæ, domum reverſus, ubi Barbaram lac petiiſſe potaſſeque intellexiſſem, in mandatis mihi ab illuſtriſſimo Principe datum eſſe, puellis perſuadeo, ut dorſum Barbaræ conſueto meo inungerem linimento, quo in noſodochiis &

Viva BARBARÆ *unnenſis puellæ* 10 *annorum effigies.*

alibi claudi mutilique illiti, ſuis mox abjectis ſuſtentaculis, libere ſine ullo fulcimento abire ſolent. Ad hanc illinitionem annuit Bar-

Digitized by Google

Barbara: Itaque poſtridie bis ſoror Elſa illam fecibus olei vulgaris, cui ob fragantiam olei ſpicæ guttam admiſcueram, inungit: Quæ poſtero die ſcipionibus neglectis proſilit, perque civitatem hinc inde currit, quaſi à me reſtituta, & hoc nomine ſibi pulchra. Hoc modo voluntarios claudos mutiloſque ſanare novi.

§ 28. Prius vero quam ſimilium impoſturarum explicare catalogum pergam, memorabilem veri jejunii hiſtoriam, cujus antea memini, adjunctis breviter quibuſdam aliis, interſerere viſum fuit; Ut exemplorum analogia in hoc argumenti genere, quilibet mentis non omnino præfractæ, nec præjudicio ſcriptorum effaſcinatus, promptior in noſtram poſſit tranſire ſententiam.

§ 29. Henricus ab Haſſelt, natus quidem Haſſeldæ, at in Norwegiæ oppido Berga degens, eximiæ pietatis vir, tunc inculpati cœlibatus, tam erga pauperes profuſus, ut quum in divendendis pannis ſuam exerceret mercaturam, multo libentius pannum integrum aperuerit, ſecueritque gratis, ut nudi pauperes veſtirentur, quam ut cum fœnore aliis divenderet. Quum autem religio Romana commutaretur, tranſiretque in Saxonicam, & Norwegiæ incolas crapulæ nimium mancipatos cerneret hic Henricus, nec ſuæ functioni hic reſpondere eccleſiarum miniſtros intelligeret, à quibus in concionibus palam audiebatur, jejunio imitandum & Moſen & Heliam, videlicet quadraginta dierum abſtinentia: At Deum nunc tam diutini jejunii tolerantiam in hominibus minime operari. Hic Henricus, uti omnis vitæ diſſolutioris, & potiſſimum crapulæ juratus hoſtis, ſe concionatoribus quaſi Deo honorem derogantibus, & potentiam ejuſdem extenuantibus nimis, oppoſuit, reipſa teſtatum volens, omnipotentiam ejus nequaquam imminutam aut conciſam, ſed parem nunc & in ævum, quemadmodum ab initio, perdurare. In nomine itaque Domini, ad ejuſdem gloriam, gratia ipſius fretus, jejunium tentat: in quo ubi triduum perſtitiſſet, tantum non fame opprimitur. Quare panis triticei buccam & liquoris hauſtum ubi ſumpſiſſet, utroque in ipſo æſophago ſive gula ſenſibiliter permanente, dies inde quadraginta & totidem noctes abſque ullius cibi & potus uſu perſeveravit. *Henrici ab Haſſelt jejunium 40 dierum.*

§ 30. Exacto autem hoc tempore, illam panis & potus antea aſſumpti portionem crudam rurſus per os rejecit. Cæterum ex tam

Digitized by Google

diutina abſtinentia mire fuerunt vires labefactatæ, ut lacte refocillari corpus oportuerit. Detecto hoc miraculo, ab illius provinciæ gubernatore regio accitus, num tot dies ſine ullius alimenti ſubſidio vixiſſet, rogatur: Huic veritatem confeſſo adhuc non credens, rem novo experimento confirmari mavult gubernator. Quapropter Henricum cubiculo incluſum, dies quadraginta aſſervari jubet vigilanter abſque ullo victu: qui conſtanter hoc tulit ſine noxa, læſione virium minore quam antea. Nihil hic ſibi aut propriis tribuebat viribus: Sed quicquid id eſſet, ſoli Deo acceptum ferebat, cujus ſolius hoc erat opus, potentia & honor. Ob hanc raram & pluſquam humanam abſtinentiam, atque etiam vitæ innocentiam, Numen Norwegicum à multis nuncupabatur. Nulli erat addictus ſectæ. Negociorum vero ſuorum cauſa profectus Bruxellam in Brabantiam, ob hæreſios ſuſpicionem ex debitoris ſui accuſatione captus, in carcere denuo continentur vivit jejunatque. Inde lata mortis ſententia, ut ſcilicet combureretur vivus (confeſſione tamen populo, præter morem non prælecta) hic intrepide ſine ulla faciei immutatione, ſupplicii locum petit: Ubi catena alligatus palo, faſcibus circumcirca horribili aſpectu incenſis, putabatur circum palum velut in theatro ad extremum halitum diſcurſurus. Sed quid fit? In genua provolutus, oculis in cœlum levatis, ferventer ſuas ad Deum fundit preces: Hinc ſurgens, in ipſas progreditur forti animo ſine ullius tremoris indicio flammas, in eiſdemque ſe demittit tam ſedate, ut ab ipſo moveri membrum vel articulum, dum flammis crudeliſſime devoratur, viderit nemo. Ex oſſibus reliquiæ inventæ nullæ, & ſupplicii locus à multis religioſe habitus. Schorio Brabantiæ præſide id contigit circa annum milleſimum quadrageſimum quintum. Ex ore digniſſimorum fide virorum, qui Henrico conjunctius uſi fuere, hæc refero.

Numen Norvvegicum.

Canonici Leodienſis jejunium.

§ 31. Canonicus quidam Leodienſis haud ita pridem dierum totidem continuum jejunium experiri conatus, ubi ad decimumſeptimum perveniſſet diem, tantam omnium virium ſenſit jacturam, ut niſi incunctanter reſtaurante victu fuiſſet ſubventum, haud dubie interiiſſet.

Nicolaa Bucholdiana abſtinentia.

§ 32. Puella quædam Nicolaa nomine, Bucholdiæ in Monaſterienſi provincia degens, conſcientiæ morbo ita divinitus affecta,

Digitized by Google

cta, ut hominum averſaretur conſpectum, à matre cædebatur, quod egredi recuſaret. Proinde ait: Me Deus percuſſit: Si mater adhæc me verberare pergat, quid tum factura ſum? Inſomnis diu permanſit, nec octodecim ſeptimanis aliud guſtavit quam pauca poma toſta, ptiſanæ vero cremorem bibit. Siquis inopinato accedens, ei loqueretur, nihil reſpondebat. Tanta erat macies, ut cervicis ſpina pelle ſolum tecta conſpiceretur. Ex commiſeratione tandem divina, animi tranquillitatem aſſecuta, paulatim convaluit, Deum timens & mire modeſta, qualis adhuc jam permanet ſuperſtes.

§ 33. Nec prætermittendum hic ſilentio, quendam in thoro conjugali apud uxorem ab Hungaro nobili deprehenſum, & in carcerem eapropter conjectum, ut fame enecaretur. Quo autem pœnæ citiorem reus conſequeretur finem, gallina toſta per oſtium ſubinde ad ipſius demittebatur nares, ut ejuſdem odore allectus, appetitu incitaretur majori: Re ipſa vero rurſus deſtitutus, acerbiores daret pœnas, non ſecus ac *Iejunium ſex dierum coactum.*

Tantalus à labris ſitientes appetit aquas:

atque eo cruciatu velocius interiret. Hanc ſupplicii formam quum ſex perpeſſus fuiſſet dies, ſeptimo inquiſitione facta, deprehenſus fuit ſuperiorem brachiorum ſuorum portionem exediſſe.

§ 34. Ad commentitia redeo jejunia. Tempore Maximiliani Imperatoris, anno milleſimo quingenteſimo decimo, puella quædam Auguſtæ ſimulato jejunio, quaſi nullo veſceretur cibo, ſed divinitus ſuſtineretur, non modo quoſcunque etiam prudentes viros, verum etiam ipſum Cæſarem fefellit, ſanctimoniæ inſignis opinione famoſa & celebris, ut etiam in templo peculiaris illi ſedes ſecluſa extrueretur, & manibus portaretur. Qui confecta, quæ vocant, ſeorſum illi ſubminiſtraret, quendam habuit: Et ſi quando eſſet exquirenda veritas, ſe confectis roborantibus in veſtimentis tam induſtrie reconditis antea muniebat, ut ad tres vel quatuor ſeptimanas corpori ſuſtinendo illa ſufficerent. Tandem eſſe proditam ab emiſſis ſtercoribus, quæ nulla ſubſequi, ubi nihil aſſumitur alimenti, nemo non novit, quidam aſſerunt: Alii à Duciſſa ipſius dolum clam per rimam obſervatum, fuiſſe dete- *Sebaſt. Franc. in Chron.*

ctum putant. Sunt qui dicant, fuiſſe ſcortum, & vix cum amaſio ſubmerſionis pœnam fuga prævertiſſe.

Margareta in Roed jejunium.

§ 35. Huc referendam ſentio hiſtoriam de puella quadam nomine Margarita in villa Roed prope Spiram commorante, circa annum 1542. ob jejunium pluſquam biennale celebri, ejuſdem fere cum noſtra Barbara ætatis: Quam prius omnem averſatam cibum, poſtea & potum ſcribunt, nec tum urinam reddediſſe. Quanquam vero Regis Ferdinandi juſſu circiter dies duodecim fuiſſet obſervata: Fucum tamen latuiſſe, teſtimonio mihi erunt, quæ ſequuntur documenta. Primum, quod circa ætatis annum decimum inchoarit abſtinentiam, atque in decimum tertium continuo perſeveraſſe narretur, pro ea ætate tamen, ſtatura & habitudine juſta, & pro ruſtica, vultu non illiberali, potiſſimum poſt diutinum capitis & ventris dolorem, qui corpus & vires magis conſumere debuit, & remorari inde juſtum ſtaturæ incrementum, & faciei venuſtatem. Hæc profecto nequaquam cohærere, ſupra ex Hippocrate demonſtravi. Qui enim creſcunt, calidi innati habent plurimum: Plurimo igitur indigent nutrimento, corpus alioqui conſumitur. Humidum ſiquidem nativum ab edaci calore exhauritur perditurque, niſi is effrenis coerceatur adjuncto familiari. Hinc omnium minime jejunium ſuſtinent ejuſcemodi ætatis pueri.

Aphor. 14. lib. 1.

Aphor. 13. lib. 1. vide ſupra.

Pueri difficulter jejunium ferunt.

§ 36. Pro caloris etenim modo alimentorem proportio & quantitas, nullo alio quam natura monſtrante, conſtituitur. Secundo habet hiſtoria, è naribus & oculis copioſe (cum interdum fleret) humores profluxiſſe. Quod omnino fieri nequit: Ubi etenim nullum alimentum, nulla materia, ibi neceſſario nulla conſequuntur excrementa, qualia habeo narium mucum & oculorum lachrymas. Eodem pertinet & tertium argumentum, quod toto corpore ſcabie & puſtulis phlegmaticis laboraſſe ſcribatur. Et hoc malum excrementitium eſt, in quo corpus paulatim magis abſumitur: Originemque ducit ex pituita ſalſa, craſſa ac lenta, aut etiam bile atra, Galeno teſte. Quomodo autem ejuſmodi ſordes ex corpore expelli queunt continuo, ſi earundem deſit fomes ex aſſumpto alimento? Quinimo ex Hippocratis noſtri ſententia, conteſtante & ipſa experientia, morbi quicunque ulcera ſunt, & ſuper reliquum corpus eminent, eos ſimul cum medicamentis,

Lib. 2. de ſympt. cauſis, cap. 10.

De locis in homine.

7 Aphor. 60.

mentis, etiam fame curare oportet: Siquidem fames exiccat, ulcera autem exiccatione egent. Accedit quarto, quod cum ſomnum cœpiſſe naturalem & quietum addatur. Nec hoc fieri potuiſſe, ut citra cerebri ex aſſumpto alimento irrorationem, talis conſequeretur ſomnus, mecum aſſerent cuncti naturalium rerum periti, qui ex benigno alimenti vapore ad caput delato, & à cerebri temperie condenſato, ſomnum gigni naturalem ſentiunt. Si itaque oculatius illa fuiſſet obſervata, aut in ipſam vigilantius inquiſitum, quin impoſtura fuiſſet manifeſtata, dubitare nolo. Nec deſunt, qui in veſtimenti fimbriis libum ad famem tollendam dextre conſutum, fuiſſe viſum, dicant.

§ 37. Celebratur ſimiliter puella quædam annos nata duodecim, quæ in Tullienſis territorii ulla Commerciaco, tempore Lotharii Imperatoris circa annum 822. poſt ſacram communionem in Paſchali ſolennitate à ſacerdote ſuſceptam, primum per decem menſes à pane, deinde ab omni cibo & potu per triennium abſtinuiſſe narratur. Idem hic reſponſum volo, quod in proximis jejuniis commentitiis: quemadmodum & ad illud non abſimile, quod Pogius Florentinus Romæ, ſub Nicolao octavo pontifice in Gallo quodam ſacerdote accidiſſe refert. *Puella 12. annorum jejunium.*

§ 38. Hoc argumentum, fraudulentæ abſtinentiæ exemplo, raraque impoſtura memoratu digniſſima exornare volui, ne tam facilè poſthac omni credatur ſpiritui, nec prodigioſarum rerum narrationibus tam pronæ ſemper offerantur aures. Circa annum 1546. Eſlingæ in ducatu Wirtenburgico puella nomine Margareta, Ioannis Ulmeri filia, ex gravi morbo & vehementioribus ventris cruciatibus, adeo ſe intumuiſſe finxit, ut ventris moles univerſam faciem obtegere, ac in circumferentia decem palmas excedere, à multis viſa ſit. Diverſi autem generis animalia ſe querebatur alere ſuo ſanguine in ventre, cum tamen ſe nec comedere, nec bibere quicquam, ſed tantum pharmacopolarum confectis & fructuum odoribus interdum recreari aſſereret. Ab iis qui lecto adſtabant, auditæ ſunt multiplicium animantium voces, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anſerum ſtrepitus, latratus canum, ovium balatus, porcorum grunnitus, ac quod admirabilius eſt, boum mugitus hinnitusque equorum, atque animalium multorum homines magnitudine ſuperantium clamores: à quorum *Margareta Eſlingenſis impoſtura.*

 motio-

Digitized by Google

motionibus vexationibuſque intolerabilibus mirum in modum ſe torqueri, dolenter referebat. Eduxit admirandæ magnitudinis vermes atque ſerpentes ex latere circiter centum quinquaginta, ut miraculo fidem faceret.

§. 39. Rei igitur inauditæ rumor quum non modo per urbem & loca vicina, ſed etiam per totam fere Germaniam increbuiſſet, ab exteris quotidie confluentibus ob prodigium, & commiſeratione affectis tanta virginis mole conſpecta, amplis frequentibuſque eſt ditata muneribus. Conſilium à medicis & chirurgis quæſitum: Ad eam quoque Caroli quinti Imperatoris & Ferdinandi Rom. regis medici cum aliquot nobilibus acceſſere, qui tamen nihil deprehendere fuci potuere. Verum ubi jam circiter quadriennium hujus tragœdiæ ſpectaculum duraſſet, ac dolores intendi indies viderentur, magiſtratus (num commiſeratione, an ſiniſtra ſuſpicione motus, me latet) accitis puellæ parentibus ſciſcitatur, num ex medicorum conſilio filiam ſectione ventris à tam diris cruciatibus liberari cuperent? Cui pater vir bonus ac innocens reſpondit, filium divinæ bonitati & legitimis medicorum remediis committendam. At omnibus modis reſtitit mater mali conſcia, divinam ultionem illi minitata, ſi filia adhuc juvencula enecaretur. Ad quam etiam miſſi, qui admonerent, eam ſæpenumero medicorum deſideraſſe operam: Hos nunc adeſſe, ut morbi inclementiam quibuſcunque modis auſpicio divino, aut tollerent, aut certe lenirent. Verum illa à matre inſtituta, reſpondit, ſe morbum & crucem à Deo ſibi impoſitam, ex divina gratia pari conſtantia citra ullam medicorum opem laturam, qua jam quadriennium fortiter pertuliſſet.

§ 40. Cæterum magiſtratus, accepta patris reſponſione, Doctori medico & tribus chirurgis cum obſtetrice, ut puellæ ventrem ſectione tentent examinentque, ſerio mandat. Quare hi dicto obſecuti, cubiculumque ingreſſi, puellæ tumidæ faſciiſque linteis ligatæ, ac clamanti, detraxere tegmina: Ferroque adhibito, ventrem miro artificio fabricatum cum variis arcubus, quibus ventris rotunditas conſervabatur, & pulvinaribus ac reliqua levi materia ſuffultum deprehenderunt. Hoc per obſtetricem detracto, apparuit puella omnino nuda, corpore optime

Digitized by Google

optime compacto; & ſupra modum formoſo. Fraude cognita, parentes & filia cum aliis doli conſciis (quibuſcum noctu comeſſatum erat, ac munera ab exteris oblata, egregie dilapidata) in carcerem ducti, quæſtionibus ſubditi ſunt. Venter in prætorium ad rei memoriam delatus, aſſervatur. Mater adveritatis confeſſionem torturis adacta, inſtinctu Sathanæ & auxilio, quicquid id eſſet doli, ſe annos quatuor conſtruxiſſe cauſa lucri, faſſa eſt. Condemnata igitur, fracto prius collo, palam eſt flammis abſumpta: Filia autem, perforatis prius ignito ferro genis, muro incluſa, ad perpetuos damnata carceres: Pater, qui ſe ab uxore & filia ad illum diem, quo flagitium manifeſtaretur, deceptum fuiſſe, ſancte affirmabat, libere dimiſſus, quemadmodum & ex reliquis captivis plerique inſontes inventi: Alii vero pro delicti gravitate puniti.

§ 41. Huc non immerito accedat id quod de quadam virgine Anglicana refertur, quæ ob continui jejunii famam, numinis loco habita obſervataque eſt, ut Angli non alio nomine illam nuncuparint, quam *Holi met de Kent*, hoc eſt, ſacram virginem Cantuarienſem. Hæc ſiquando cibanda eſſet, ante ſummum altare in templo provoluta in genua, panem miſſalem ex alto quaſi cœlitus deſcendentem ad ipſius os in alimoniam ſumebat, aliis in templi parte poſtica miraculum religione ſingulari, imo ad ſtuporem ſpectantibus. Hac ſola ſpirituali eſca ſuſtentari ſe, & bona frui valetudine, citra ullius victus acceſſionem, gloriabatur: Interim & inſignem quoque vitæ innocentiam ſanctitatemque præ ſe ferebat, ut tam à Rege & regni primoribus, quam ab aliis cujuſvis ordinis hominibus religioſe viſitaretur. Nec exigui temporis, actus hujus fuit epitaſis. At quid fit? Quemadmodum juſtiſſimus Deus ad quarumcunque illuſionum ſacrarum præſtigias non perpetuo connivere ſolet, ſic tandem & huic fabulæ cataſtrophem ſtatuit. *Anglicana virginis jejunium commentitium.*

§ 42. Quapropter ſiniſtra ſuſpicione Regi injecta, ex ejuſdem mandato in illam inquiritur. Legati regii monaſterium, ubi illa tunc temporis morabatur, ingreſſi, religionis ergo eo perveniſſe putabantur. Verum ab iis ſecluſa mox, cuſtoditaque, famem ne triduum quidem perpeti valuit: Sed quæ infirma eſt muliercularum conditio, dolum haud difficulter eſt confeſſa:

panem

Panem nimerum meſſalem per fornicem templi demiſſum, capillis fœminarum tenuiſſimis alligatum, eoſque non potuiſſe obſervari ab iis qui longinque panem ſpectabant: Adhæc, ſe interea ſemper laute ſeorſum vixiſſe cum abbatibus ad quos divertebat, quibus etiam familiarius, conjunctius, vel potius carnalius fruebatur. Circiter tres etenim fuere (niſi memoria fallar, vel is falſus fuerit, qui rem vere geſtam retulit) in diverſis cænobiis, ac in unoquoque menſes aliquot hiſce ludibriis dementabat illa quoſcunque. Tandem dira morte pœnas dedit, veluti & abbates, ac monaſteria diruta.

Venetiana vetula abſtinentia.

§ 43. Hic locum meretur quoque famoſa quædam vetula, quæ ut peculiari angelicæ ſanctitatis opinione Perfectionis Regulam recenter inſtitutam confirmaret Venetiis, duo ſibi ampla comparavit ejuſdem formæ volumina: Quorum alterum Bibliorum erat, alterum ciſtula clauſulis velut liber adornata, quam depreſſis laguncul is vino malvatico plenis, tum & martiis panibus ab ipſa ex caponum perdicumque pulpamentis, ſaccharo & amigdalis rite apparatis, infarciebat. Hiſce duobus libris pulchre inſtructa, in cellulam ſe recipiebat abdebatque, religioſam ſcilicet agens vitam plerunque dies quinque aut ſex contemplatione varia, & alteris illis Bibliis vigilanter lectitandis, donec quicquid in iis deliteſceret myſterii evacuaſſet: Nec ſane interea temporis quicquam aliud cibi aut potus guſtabat. O dignum memoria miraculum, ô myſtica abſtinentia. Quid tandem? In hoc religionis arcanæ exercitio perdurat, donec myſterio revelato, multiſque inventis literis amatoriis, palam à magiſtratu exilio puniretur.

§ 44. Circiter annum ſexageſimum quintum ſupra milleſimum quingenteſimum, in Caſtiliæ novæ Marchionatu de Senet duo ferme miliaria de Covil vida in villa Tamerſon juvencula morabatur annorum ſedecim, fingens ſe virtute ſpiritus ſine cibo, potu, excretione alvi & urinæ circiter biennium vixiſſe. Ad hanc tandem accedebant duo filii ducis Medinæ cœli, quidnam hoc rei eſſet inquiſitum: Qui levata lodice ſub qua ipſa cubabar, manuque inſerta, lectum lotio defœdatum comperiunt. Fraude revelata, illam Inquiſitioni tradidit Marchioniſſa.

Vianæ

Digitized by Google

§ 45. Vianæ adhæc ſub Brederodio circa Trajectum inferius puellam perpetui jejunii opinio nobilitavit: at commentitium fuiſſe, poſtea cunctis innotuit. Similiter menſes aliquot fraudulenter jejunium ſimulavit Gorcomii in Hollandia puella nomine Margaretha, circa Belgicorum motuum initia. *Trium puellarum ficta jejunia.*

§ 46. Circa Leodium in villa Capella nuncupata, fuit circa annum 1567. puella annos ferè ſeptendecim nata, quæ ab omni victus uſu vixiſſe dicebatur. Sed dolum detexerunt liba mellea, tandem in veſtimenti fimbriis deprehenſa.

§ 47. Cæterum hæc à me ſcripta eſſe, quòd jejunio, aliquid derogatum velim, nemo ſuſpicetur: quum hoc ſolum mihi ſtudio fuerit, ut quemadmodum in ſathanæ præſtigias ſex in lucem editis libris inquiſierim, ita & nunc ſacris hominum impoſturis oculatius attendere voluerim. Iejunium etenim verum, ſummo à me loco, ſi ab ullo alio, habetur, uti certè debet. Nam, Athanaſio teſte, morbos ſanat, deſtillationes exſiccat, dæmones fugat, malaſque cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgatius, & corpus ſalubrius, & ad thronum Dei ſiſtit. Colophonis autem vice auream Cypriani ſententiam ſubjungere volui: Jejunium, inquit ille, ſi diſcretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ ſpoliat & exarmat. Jejunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos diſtringit & ligat. Jejunium ſi humilitate ornetur, ſervos Dei contemptores mundi efficit. Jejunium carnes azymas mundat & ſolidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, conſumit & ſiccat. Jejunium ſcripturarum deliciis paſcitur, contemplatione reficitur, gratia ſtabilitur, cœleſti pane nutritur. Danieli interpretatio ſomniorum revelatur jejunio, & tres pueri de Babylonio illæſi egrediuntur incendio. Moſes in monte quadraginta diebus jejunus cum Domino perſeverans, & Dei familiaritatem, colloquium, & legis miniſterium promeretur. *Jejunii potentia.* *De jejunio & tentationibus Christi.*

F. I N I S.

Digitized by Google

IOANNIS WIERI

DE

IRÆ MORBO,

Ejuſdem curatione

PHILOSOPHICA, MEDICA

&

THEOLOGICA,

LIBER.

Iraſcimini ſine peccato.

AMSTELODAMI,

Apud PETRUM VANDEN BERGE.

M DC LX.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ad Illuſtrem & Generoſum

DOMINUM,

D. HERMANNUM

COMITEM IN NEVENAR ET MOERS, DOMINUM IN BEDBUR,

IOANNES WIERUS D.

QUa voluntate elapſis annis diaboli præſtigias & fraudulenta ludibria debellare conatus ſum, illuſtris ac generoſe Comes, eadem nunc denuò in lucem prodeo ad vitioſorum affectuum carnificinam ex humanis animis expectorandam. In ingraveſcente enim ætate quicquid aſſiduis meis occupationibus ſuffurari poſſum temporis, id libenter in publici commodi ærarium effundo, utinam tanto poſteritatis fructu, quanta alacritate juvandi proximum, quò & meæ ex concredito divinitus talento uſuræ ingenuè ſim conſcius, & ſubſequens ætas me aliquando vixiſſe gaudeat. Proinde quando in noſtri ſæculi intuerer tum extremas calamitates, tum calamitatum occaſiones, commentari volui aliquid de cauſſis veris ac remediis certis ipſius Iræ, è qua hodie privatæ factiones, publica bella, cædes truculentæ, ac inauditæ immanitatis exempla in Chriſtiani popelli cervices & fortunas miſerrimè exundant. Etenim ad hunc ſuſcipiendum laborem tres me compulêre rationes. Una eſt, quòd quum nulla peſtis magis depopuletur ſua crudelitate vaſtiſſima regna, ampliſſimas ditiones, florentiſſimas reſpublicas, quàm hæc ipſa, cujus, proh dolor, recentia nimis teſtimonia coram cæleſti tribunali vindictam clamant: non etiam ab officio ac

profeſſione medici ac philoſophi alienum judicarem, adverſus tam exitialem morbum, qui verè Epidemicus nominari hoc tempore poteſt, proponere curationem. Altera, quòd quæ mihi in Theologicis meditationibus ſubinde, dum ad ægros huc illuc proficiſcor, occupato in proprium uſum conſcripſeram, eadem aliis communia eſſe velim, ſi forſitan tenuiſſima meæ opellæ ſubſidio quempiam incitare poſſem ad affectuum ſuorum tyrannidem edomandam. Poſtrema, ut maximos, ſed tamen juſtiſſimos dolores, quos ex conjugalis thori diſſipatione ante quinquennium hauſeram, literario aliquo exercitio tunc temporis lenirem. Hanc verò meam commentationem ſub illuſtris tui nominis inſcriptione, generoſe Comes, publicandam duxi, tum quòd inter principes Germaniæ viros literarum cognitione, doctrinæ præſtantia & judicii acumine haud ulli ſecundus, ſed, ut ait ille, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων *certiorem de argumenti hujus tractatione cenſuram ferre poſſis: tum etiam, quòd quum Wierorum familiam ſingulari favore & patrocinio ſemper ſis proſequutus, viciſſim pro grati animi teſtificatione haberes perpetuum obſequii noſtri monumentum. Te totum ſuo ſpiritu regere dignetur miſericordiſſimus Deus, ut ad ipſius gloriam, tuæ clementiæ ſalutem, & commiſſæ gregis utilitatem hunc momentaneum vitæ curſum perficere queas. Clivis ex noſtris ædibus.*

DE

Digitized by Google

DE IRA MORBO.

DICTURUS de Ira morbo, præter conſuetam ægritudinum recenſionem, non obſtante Peripateticorum ſententia, imitari conabor tum Stoïcos, qui affectus tanquam morbos ex homine nituntur evellere: tum Galenum noſtrum, cujus auctoritate didicimus, adeò potentes eſſe animi perturbationes, ut & multi ſæpe à morbis liberentur, ſuperveniente delectationis alicujus ſenſu, & infiniti rurſus ex nimia conturbatione in difficiles ægritudines delabantur.

§ 2. Verùm quum nulla exiſtat corporis invaletudo tam gravis, quam non animi exacerbatio longè exuperet: magis etiam hujus, quàm illius, cuſtodienda eſt propter ſubjecti nobilitatem integritas. Ne quid de conſenſu utriuſque dicam, quo malè affectus animus, naturalem quoque totius corporis ſtatum immutat, ſpiritibus tanquam ſuis internunciis primùm contaminatis, qui poſtea ſanguinem exagitant, & cordis æquabilem motum interturbant, quod ex pulſuum frequentia, repreſſione & varia commotione apparet, unde febres, lipothymiæ, tabes, aliaque mala ſuboriuntur: qui denique cerebro tales communicant impreſſiones, ut ſæpiſſimè phrenitis, melancholia, mania, apoplexia, paraliſis, epilepſia, & ſimiles conſequantur ægritudines. At verò ex cunctis animi morbis, quam nullus vehementior ſit Ira, curationem ipſius ſolùm auſpicabimur: rati, eos qui hunc ſuperare, & à temperantiæ manſuetudiniſque territorio arcere didicerint, ad reliquorum expugnationem alacriùs acceſſuros.

§ 3. Prius tamen quàm ad ejus definitionem, cauſas, & ulteriorum tractationem deveniam, pauca quædam præfari lubet vice προλεγομένων de affectuum natura & origine: in quibus explicandis primò videndum eſt, quid ſit affectus. Eſt autem is Zenoni, averſa *Affectus.* à recta ratione contra naturam animi commotio: quemadmodum & Galeno, motus animi non obediens rationi: qui ab aliis dicitur appetitus vehementior, ad differentiam illius, cui ratio moderatrix aſſiſtit. Quæcumque enim boni malive ſpecie objecta nobis fuerint, ea ſi conſtanter prudenterque ſequimur aut fugimus, tum appetitus eſt cum ratione: quando verò adverſus hanc incitamur vehementius, & delectationis vis major eſt quàm rationis, tum pravus

vus allicitur appetitus, qui ſiniſtræ opinionis impulſu, contra mentis decretum agit. Hinc duplex affectuum genus reſultat: unum rationis particeps, alterum ejus expers: quorum utrumque ex opinione boni aut mali, ejuſque vel præſentis, vel futuri, ſubdividitur.

§ 4. Cæterùm quia nec primi generis affectus obſunt, nec ſecundi omnes adeò nocent, ut naturalem corporis conſtitutionem demoliantur, morbosque gignant, ſufficiet nobis principaliores illos attigiſſe, qui hoc negotii potiſſimùm faceſſere conſueverunt: quorum omnium fons eſt intemperantia. Hac enim ſummus ille ſplendor rationis, quo appetitiones noſtræ regi debebant, extinguitur, & pravis cupiditatibus faces ſubminiſtrantur: ut mirum non ſit, intemperantes omnibus animi affectibus emancipatos eſſe, quippe qui à ſanæ mentis judicio averſi, ex imaginaria boni maliúe apprehenſione, ſtatim huc illuc effrenatè feruntur, variiſque perturbationum euripis fluctuant.

§ 5. Sic ab animadverſione rei delectabilis, ut jugi formoſæ mulieris intuitu & cogitatione, mox furioſa libidine incenduntur. Sic etiam quum quis læſus eſt injuria, ejus apprehenſione vis animoſa cordis, quæ ejus eſt appetitio, incitatur: cumque injuriam vindicare & ulciſci cupit, neque rationis manſuetudine lenitur, tum ira exardeſcit. hæc ſi mox deſiſtat, excandeſcentia dicitur: ſin inveterata ſit, odium: ſi acerbior, diſcordia: ſi ulciſcendi tempus obſervat, inimicitia. Quum porrò vehemens inſurgit de divitijs expetendis opinio, cordis appetitio non refrænata rationis præſcriptione in avaritiam effertur. Quum denique maximi fient, optimique judicabuntur honores, horum ſtimulis eadem vis inflammata, in ambitionem rapietur.

Excandeſcentia. Odium. Diſcordia. Inimicitia. Avaritia. Ambitio.

§ 6. Ita quidem futuri boni opinione variæ ſolent excitari cupiditatum differentiæ, quemadmodum ex futuri mali apprehenſione metus ſuboritur: qui ſi malum propinquum eſt, timor: hic autem ſi permanet, formido: ſi laboris metus erit, pigritia dicetur: ſi valde concutiat, terror: ſi mentem loco dimovet, pavor: ſi ultrà proceſſit, exanimatio. Vbi verò jam mala inſtant, aut ſperata bona non accedunt, tum animi fiunt ægritudines: cujuſmodi ſunt, dolor, angor, luctus, mœror, lamentatio, ærumna, afflictatio, ſolicitudo, moleſtia, deſperatio, & cæteræ ejuſdem ordinis.

Metus. Timor. Formido. Pigritia. Terror. Pavor. Exanimatio.

§ 7. Quæ hactenus enumerata ſunt animi pathemata, cum diutius

diutius perſeverant, tanquam in venas medullasque ſeſe ingerentes, naturalem corporis ſtatum unà perturbant, & morbos illi acceſſunt. Ita enim dum cor ira cumulatur & effervescit, ea ſpiritus primùm, dein humores corpusque inflammans, plerumque in ephemeram vel in ſynochum agit: aut ſi cacochymia ſubeſt, in putridam febrem, aliosque ex bilis fervore & humorum confuſione morbos: aliquando etiam pro vehementia ebullitionis, & diſpoſitione ſolidorum in hecticam præcipitat.

§ 8. Mœſtitia verò corpus omne, maximè autem cor refrigerat & exiccat, ſpiritus innatumque calorem ſenſim obterit, vigilias ſiccitate inducit, concoctionem labefactat, ſanguinem humoresque incraſſat, augetque melancholicum ſuccum. Quibus ex cauſis corpus atrophia liqueſcit, & in marcorem aliosque frigidos morbos incidit. Eadem pericula & graviora metus adfert: atque ita deinceps reliqui omnes immoderati affectus ſuis quique procellis & fluctibus nos jactantes, in varios animum corpusque ſcopulos illidunt: quos ut evitare oporteat, exemplo unius iræ, quæ perturbationum eſt ſæviſſima, jam declarare conabor, futurum hinc ſperans, ut illius natura & curatione oſtenſis, eadem vel ſimili methodo aliorum affectuum cognitio remediaque inveniri poſſint. *Mœſtitiæ effectus.*

De Iræ Definitione.

UT præciſa omnis ambiguitatis & contradictionis occaſione planam ſtabilemque Iræ definitionem habeamus, ſupponendum prius eſt, nos loqui de Ira morbo: ut excludatur hinc Ira licita, qua iraſcimur vel aliorum hominum ſceleribus, vel nobiſmet ipſis ob propria peccata, qua item pater iraſcitur liberis delinquentibus. Hic enim motus animi fit juſta cum moderatione, & abſque peccato: cujus meminit Divus Paulus, inquiens: Iraſcimini, & nolite peccare. De quo affectu magis utili, quàm noxio, haud plura dicemus, prioris duntaxat enarrationem à definitione illius aggreſſuri, quæ neglectis aliorum finitionibus, tali oratione perfici aſſignarique poteſt, ut Ira ſit appetitus profligandi objectum, propter apparentum injuriam. *Ira quid.*

§ 2. Cujus definitionis ſingula jam membra declarabimus. Pro genere collocamus appetitum, non quidem naturalem illum, quo ſtirpes alimentum ſibi conveniens proliciunt, aut magnes ferrum

attrahit, aut omnia generis cujuſcunque ſint inanima aguntur: ſed motum & interiorem quandam agitationem animæ ad habenda bona quibus caremus, & depellenda mala quibus infeſtamur: tametſi hæc ſæpe talia, cujuſmodi apparent, non ſint, verùm ſpecie boni malivè nos fallant. Ea appetitio, de qua loquimur, Græcis ὁρμὴ vocatur, cui tum perſecutio ineſt boni, tum etiam depulſio mali, utriuſque vel veri, vel ementiti. Nam dum rem aliquam conſectatur, quæ ſpeciem boni & jucundi præ ſe fert, eam ſimul quæ huic adverſari & obſtare videtur intentioni, depellit.

§ 3. Quid autem hic perſequimur, quidque profligamus? Dicam breviter. Appetitus ſemper præſupponit privationem, quæ eſt defectus rei. Non enim appeto quod poſſideo, ſed quod deeſt. Quare ſi Ira appetitus eſt, quid deeſt quod appetam? Deeſt apparens juſtitia, tanquam bonum. Quomodo autem juſtitiam recuperavero aliter, niſi ut ſuum contrarium, nempe injuriam, depellam? Sic in gerendo bello quis finis? Pax. Eam quomodo Imperator acquiret, niſi ut hoſtes pacis, qui diſcordiæ & ſimultatis auctores ſunt, removeat? Proinde finalem cauſam ponimus profligationem, efficientem verò collocamus injuriam: ſiquidem nihil animum noſtrum æquè pungit, quàm ſi putemus nobis, aut noſtrûm alicui non tribui, quod noſtrum eſſe videtur. Etenim omnis appetitio boni cujuſdam aut veri, aut apparentis eſt. Bonum autem, in quo noſter acquieſcit animus, reſpicit conſervationem hujus noſtri individui. Quia verò propter perpetuum Anaxagoræ fluxum, quod jam eſt præſens bonum, eloquuto hoc eodem verbo, imò in momento deſinit eſſe præſens, & jam tranſiit in naturam præteriti: conſervatio inhiat affluxioni futurorum, tanquam fruitioni præſentis. Quam etiam ob rem antea oſtendimus, à privatione fieri appetitum. Non enim deſideramus (ut dixi) quod præſens eſt, ſed quod abeſt, ita tamen ut ſit futurum. Quid autem futurum conſervatio ipſa requirit, ut ſit tanquam præſens? nihil aliud quàm ut ſibi tribuantur omnia, quæ videntur ad ſe pertinere. Illud ſiquidem tanquam proprium ſibi vendicat. At ſuum cuique tribuere, eſt juſtitiæ opus. Quare hanc juſtitiæ ſpeciem appetimus, quatenus ea tendit ad pleniorem ſalutem, conſervationem & perpetuitatem noſtram. Unde quum illam cupiamus adeſſe, cupimus ſuum contrarium abeſſe, hoc eſt, ipſam injuriam: quia per eam impedimentum aut ſubtractionem arbitramur fieri bono quod deſideramus:

mus: ſtudemus illam quoque impetu depellere & amovere, ex quo creatur iraſcendi affectio.

§ 4. Injuria autem infertur, ubi ſuum cuique non redditur, ſed omnis negligitur analogica æqualitas, quæ in mutua perſonarum ac rerum proportione conſiſtit. Nam quum juſtitia ſit ἰσότης, quicquid ab ea recedit, ſtatim convertitur in naturam contrarii: cujus duæ ſunt ſpecies ratione utriuſq; extremi, τὸ πλέον & τὸ ἔλαττον. Iſtud poſſidere videtur qui injuriam infert, hoc verò qui eam patitur. Quare exacerbor erga illum, non tam quòd plus habeat, quàm quòd mihi minus reliquerit, & quòd auferat illud quod meum eſt, mihique debetur. Itaque conſtat, tot eſſe externas iræ cauſas, quot exiſtunt injuriæ repræſentationes. Repræſentationes dico propterea, quia non eſt injuria ſemper quæ injuria eſſe apparet. Species namque fallunt noſtram ſæpe imaginationem, quæ ſecundum idolorum occurſum excitat appetitum.

§ 5. Sic ſol apparet magnitudine ſeſquipedali, quum tamen longè major ſit univerſo orbe: ſic navigantibus apparent arbores in littore moveri, quum tamen perſiſtant immobiles: ſic in ſpeculo apparent ipſæ ſubſtantiæ, quum nihil ſint minus. Vnde multoties appetimus mala, quia apparent eſſe bona: & econtrariò bona excutimus, quod videantur eſſe mala. Quæ cauſa fecit, ut diximus in definitione Apparentem injuriam. Ergo explicatis noſtræ definitionis membris, progrediamur ad cauſas.

De Cauſis Iræ.

CAUSAS iræ ad duo poſſumus ſumma capita revocare, ad internum iraſcentis vitium, & externam iraſcendi occaſionem: de hac poſtea, de illa prius dicendum. Concitamur enim ad iram aut temperamenti reſpectu, aut debilitate judicii, aut impedimento ſenſoriorum, aut animi affectibus. Ac quidem, quum vis θυμοειδὴς in corde, & ἐπιθυμητικὴ in hepate ſuum habeant domicilium, prout hæ partes principes erunt diſpoſitæ, ita etiam animi impetus & cupiditates aut vehementiores aut remiſſiores conſequentur. Nam qui cordis calidiorem obtinent conſtitutionem, cæteris omnibus ſunt procliviores ad iram: & quemadmodum promptiſſimè commoventur, ita facilè placantur: quia iram non reprimunt, ſed ſtatim præcipiti quadam impotentia proruunt

Digitized by Google

ad vindictam vel amotionem apparentis injuriæ, qua profligata conquieſcunt.

ὀργίλοι. § 2. Eos Ariſtotelis vocat ὀργίλους, & hæc prima ſpecies nomina-
θυμός. θύειν. tur ab Homero θυμὸς ἀπὸ τοῦ θύειν, quod eſt fervere & cum impetu
2. Metam. ferri, quando ſpiritus circa cor efferveſcere incipit. Hinc Ovidius:

Utque animus tumida fervebat ab ira.

Lib. 3. Et Lucretius:

Mens iracunda facilè efferveſcit in iram.

Item apud Ciceronem 3. Tuſcul.

Corque meum penitus turgeſcit triſtibus iris.

Hercul. furent. Et Seneca: *Ira totus fervet.*

§ 3. Hepatis verò qualis eſt conditio, tales generantur humores, à quorum prædominio denominantur differentiæ temperamentorum, quæ affectuum matrices quædam ſunt, & mineræ. At
Bilioſorum ira. inter reliquas temperaturas bilioſa maximè obnoxia eſt huic malo propter aptitudinem acrioris ſanguinis, qui facilè inflammatur.
Satyr. 5. quod Perſius etiam intellexit, dum ait: Intumuit ſub pectore bilis.
Satyr. 2. Item: Acri bile tumet. Et Plautus: Mala bilis cruciat. Etenim
Merc. qualis in jecore conficitur ſanguis, tales in corde gignuntur ſpiritus, quibus animi vis θυμωδεῖς affectiones parit, prout imaginatrix objectam ſpeciem opinione in nobis aut boni aut mali tum præteriti tum futuri æſtimarit.

ἀκρόχολοι. § 4. Hos Ariſtoteles dictione medica vocat appoſitè ἀκροχόλους, quòd ex ſummo bilis impetu ſupra modum celeres ſint ad iram, quæ tamen propter humoris tenuitatem non eſt pertinax aut diuturna, ſed citò evaneſcit, quaſi πρὸς ὀλίγον ὀργιζόμενοι. Eoſdem Hippo-
ὀξύθυμοι. crates philoſophica magis phraſi appellat ὀξυθύμους, vas, etiamſi Galenus perperam admodum detorqueat vocabulum in Commentariis Epidemiorum ad velocem quidem iram, ſed quæ aut imbecillitate judicii, aut frigidiori intemperie cordis eveniat, propoſito exemplo excandeſcentiæ muliebris: nam veteres ὀξυθύμους intellexerunt homines vehementer iracundos, & levi de cauſſa, quales videmus eſſe Gallos.

§ 5. Verùm hoc loco repudiari debet inveteratus multorum error, qui materialem iræ cauſſam putant ſolam bilem, adeò ut apud Latinos bilis pro ira, & bilioſus pro iracundo uſurpetur, eadem licentia, qua apud Græcos χολὴ & χολερικὸς. Occaſiones autem plebeiæ perſuaſionis ſunt duæ. Una, quòd irati quandam bilem flavam

vam evomant: quæ tamen ex magna animi commotione ad expulſionem irritatur, folliculo fellis forſitan etiam turgido. Ioannes Fernelius ſcribit, ſenem quendam decrepitum mirè ad iram propenſum: poſt cujus diſceſſum nihil fellis inventum, nec cyſin felleam, ſed ejus in loco ingentem conſediſſe calculum. Ex ejus enim obſtructione univerſa bilis in ambitu venarum remanſit, & proinde facilius ad iram inflammavit. Altera, quòd temperatura bilioſi deprehendantur in iram procliviores. Conceditur quidem, iracundiæ fomenta provenire à bile, non tamen bilioſos neceſſariò eſſe iracundos. Nam præterquam quòd aliæ etiam internæ ſint cauſſæ iracundiæ, multa animalia comperiuntur iracunda, quæ minimè interim bilioſa: ut in maxime iracundis animalibus, crabrone videre licet, & angue, quem frigidi eſſe temperamenti, deſiderium apricandi in ipſo ſolſtitio, tum unanimis authorum conſenſus teſtatur.

§ 6. Quòd ſi ex ſanguinis & bilis adaſſatione melancholia proveniat, & in ſicco calor accendatur, vehementiſſima & tenaciſſima exoritur iraſcendi affectio, quæ propriè iracundia dicitur. Etenim ſi actiones cerebri intuearis, quum propter ſiccitatem pauciora impedimenta inter intellectum & ſpecies ſervatas interponantur, quibus actus intellectus ab ipſis disjungi poſſit ac oblivio ſurrepere, fit ut opinionem injuriæ diutius retineant, & proinde obſtinatius in iracundia perſeverent, unde etiam truculentiores manant effectus: ſi conſideres diſpoſitionen cordis, quò illud magis declinat ad ſiccitatem, eò erit non quidem velocior ira, ſed magis fera, & atrox. Sicuti enim ferrum natura ſiccum & durum tardè accenditur, accenſum autem haud facilè reſtinguitur ob calorem diutius retentum: ita etiam cor ſiccum non illico excandeſcit, ſed ubi excanduit ſemel, non tam promptè mitigatur. Sic & fibræ ex ſententia Ariſtotelis ſolidæ terrenæque, quaſi fomenta in ſanguine efficiunter, & fervorem per iram accendunt.

Melancholici ex ſanguine & bile adusta, ira. Iracundia.

§ 7. Eam iræ ſpeciem Homerus vocat μῆνιν, hoc eſt χόλον ἐπίμονον, permanentem & diuturnam, ἀπὸ τοῦ μένειν: quæ etiam apud eundem appellatur κότος vel κότον, à κέω ſeu κεῖμαι, quaſi ira repoſita ἐπιτηροῦσα καιρὸν εἰς τιμωρίαν, ultionis occaſionem expectans. Tenacem Ovidius, implacabilem Virgilius, immedicabilem Silius vocat. Quocirca Ariſtoteles ſic affectos apellat πικρὸς, amarulentos & acerbos homines, qui offenſiones diſſimulant, non quòd affectibus ſuis

1. de Ponto eleg. 10. In Culice. Lib. 2. 4. Ethic. cap. 5. πικροί.

ſuis evaſerint ſuperiores, ſed quòd illorum effectus & immanitatem tantiſper ſuſpendant & celent, quoad tempus ulciſcendi injuriam advenerit. Animum autem ſi expleverint ſemel, tum modus apponitur. Ultio enim modum finemque iræ adhibet, pro dolore voluptatem efficiens. Sub hoc catalogo comprehenduntur Italorum, qui in plures annos injuriæ opinionem reſervant, offenſiones, quæ tandem in monomachias, aut fraudelenta, & per inſidias machinata ſuorum ſicariorum latrocinia, erumpunt.

Melancholicorum ira. § 8. Porrò qui ab atræ bilis exuperantia temperaturam ſortiuntur, omnium ſæviſſimè & aſperrimè iraſcuntur. Sicuti enim humor atrabiliarius propter ſui craſſitiem & fæculentiam ægritudines excitat longas & ſolutu contumaces, exemplo quartanæ & ſcirrhi lienis: ita etiam in talibus ſubjectis procreantur ſpiritus denſi, compacti & refractarii, qui affectus ſemel conceptos ægerrimè dimittunt, etiamſi vindicta potiti ſint. Unde fit, ut ubi ſemel abolitam & extinctam in iis exiſtimaveris injuriæ opinionem, & proinde ejus memoriam jam eſſe ſepultam ſperaveris, iterum tamen vulnus recrudeſcat, & in corrodens furioſumque convertatur carcinoma, non ſecus quàm cancer, qui morbus eſt atrabiliarius, exacerbatur denuò, ſi adhuc aliquid radicis ſit reliquum, nec ſua contentus circumſcriptione, latius depaſcitur totam quoque viciniam. Idcirco Ariſtoteles vocat tales χαλεποὺς, ἀπὸ τοῦ χαλεπαίνειν, addita deſcriptioni hac etiam conditione, quòd difficilis & periculoſæ ſint converſationis: quod propriè, ſine tamen nationis invidia, in Hiſpanorum ſævas & inexorabiles quadrat indignationes. *Ira plumbea, Saturnina.* Lubet autem hanc ſpeciem iræ nominare plumbeam, imò elegantiori epitheto Saturninam: ex qua proſerpit immanitas & truculentia tyrannorum, omniumque eorum qui unquam crudelitatem exercuerunt, quorum hodierna facinora vindictam coram juſto tribunali Chriſti clamant.

§ 9. Quòd ſi melancholia in frigiditatis & ſiccitatis prædominio conſiſtat, moroſitas accerſitur, quæ ætati ſenili peculiaris eſt. Nam quum frigus nec citò moveatur, nec facilè inflammetur, ignavius iram concipiunt ſenes, conceptam tamen difficilius deponunt & ferè illud habent adnexum, ut non magnopere laborent, ne quem offendant, ac intractabiliores ſint.

Pituitoſorum ira. § 10. Pituitoſi præ exuperantia crudi & frigidioris ſanguinis, non tam facilè queunt diſcernere, quid noxium quidve innoxium,

xium, propter inter labentem humiditatem inter ſpecies & vim intellectus. Unde quidam iraſcuntur facilè: ſed hujuſmodi ira nec vehemens eſt propter defectum fomenti à calore provenientis, nec diuturna propter interfluentem humiditatem aut excrementitiam aut naturalem, quæ in memoria abolet injuriæ opinionem. Et quidem tales ſolent eſſe puerorum offenſæ.

§ 11. Sanguineorum natura ab optimo, quod dari poteſt in rerum univerſitate, temperamento dependet, atque idcirco ſuapte vi in iram minimè eſt prona. Ex ſiccitatis enim victoria proficiſcitur ira: ſanguinei verò calidiſſimi ſunt & humidi. Quòd ſi tamen contingat ſanguineum iraſci, quod rarum non eſt, occaſione externa utplurimum incitabitur, per quam ὀργιστικὴ animæ potentiæ ſpiritus cordis accendit propter appetitum depellendi indignitatem objecti, ac in tali affectione deprehenditur ſæpenumero quædam nobilitas conjuncta cum magnanimitate, quando ulciſcendi voluntas minor eſt ipſa & facultate & occaſione & injuriæ cenſura. Quare hanc ſpeciem ſine latinitatis detrimento appellavero generoſam: de qua etiam illud Romæ ad baſilicam D. Petri ab effectu & ſub figura bruti animalis extat teſtimonium: *Sanguineorum ira.*

Parcere ſubjectis nobilis monet ira leonis.

§ 12. Alterum de internis iræ cauſis membrum pertinet ad debilitatem judicii, quando potentia animoſa validior dominatur infirmæ ratiocinanti virtuti. Ea enim intellectus vis, quæ Ratio vocatur, hanc obtinet proportionem ad facultatem θυμοειδῆ, quam ſeſſor ad equum, & venator ad canes. Etenim quemadmodum ſeſſor moderatur equum, ac venator canes: ita à ratiocinandi uirtute animoſam vinci deceret, quanquam id non ſemper accidat. Equus ſiquidem robuſtus & contumax eſſe poteſt, ac ſeſſor imbecillis: ideoque ne ſeſſorem equus ſuperet, ac infirmum venatorem inſolentes mordaceſque canes ſibi ſubjiciant, periculum eſt. *Debilitas judicii interna iræ cauſa altera.*

§ 13. Ratio autem poteſt in dijudicando delinquere aut vitio congenito, aut adventitio. Congenitum vel perſeverat tum in ſanis, ut mulieribus, quæ exacerbantur & levi de cauſa, & vehementiſſimè. Unde Iuvenalis: *Satyr. 6.*

—— quoties facit ira nocentes
Hunc ſexum, & rabie jecur incendente feruntur
Præcipites, ut ſaxa jugis abrupta.

tum in malè habentibus: ut in ſtultis ac fatuis, de quibus Salomon *Prov. 27.*

dicit,

dicit, Saxum eſſe grave, & arenam oneroſam, ſed iram ſtulti utroque graviorem. Vel mutatur unà cum decurſu ætatis: ut in pueris, qui accedente rerum uſu & experientia, diſcunt potentiæ animoſæ imperare.

§ 14. Vtraque autem ira, quæ & in pueros & in ſexum fœmineum cadit, id habet commune, quòd ut plurimùm cum lachrymis effundatur, propterea quòd ab ebulitione ſanguinis & ſpirituum elatæ fuligines excrementitiam cerebri humiditatem diſſolvant & ad oculos protrudant. Huc etiam facit cohibita iraſcentium fœminarum reſpiratio, cujus adminiculo fictas ut plurimùm lachrymas extundunt mulieres, necnon eorum qui ingentes unico hauſtu calices evacuant, oculi illachrymantur. Adventitia verò judicii debilitas provenit ex ſpirituum animalium, qui tanquam fomenta ſunt animæ in corpore vivente ad actiones edendas, diminutione: ut in ægris & convaleſcentibus, qui utplurimùm in iracundiam propenſi, & moroſitate ſua faſtidium præbent cæteris. Ad hanc à pleriſque referuntur claſſem ii, qui longiorem inediam & ſitim patiuntur. Siquidem tales ex levi occaſione maximè perturbantur, & ſæpe ad furorem uſque: quod etiam in famelicis lupis apparet, qui hybernis temporibus quando nivium frequentia & aſperitas frigoris denegat eſcam, in omnes paſſim obvios, inſatiabili truculentia inſiliunt. Hoc autem potius efferveſcentibus ob longiorem inediam & ſitim, ſanguini & ſpiritibus imputandum.

Vitium inſtrumentorum tertia interna iræ cauſſa.

§ 15. Tertiam ponimus cauſſam iræ internam, vitium inſtrumentorum quæ ſenſui inſerviunt. Nam quum natura & ad animæ perfectionem, & corporis commoditatem, ſenſus in nobis crearit, quibus objecta phantaſmata aut bona aut mala per ἀντίληψιν ad intellectum deducuntur: indignamur, quando nobis aliquid accidit quod erat fugiendum, & eo privamur quod fuerat percipiendum: quoniam tunc obrepit injuriæ ab aliis illatæ opinio, propterea quòd deſtituti ſenſoriorum miniſterio, citius falli queamus: unde vitio auditus ſurdaſtri facilimè offenduntur, quia ſuſpicantur alios de ſe loqui, ſi rideant, aut alienum oculis exhibeant affectum: quemadmodum etiam viſus læſione, ſi cæcus cadat, propter interjecti lapidis opinionem iraſcitur.

Animi impetus.

§ 16. Quartum & poſtremum locum cauſſarum iræ interiorum conſtituunt animi impetus, qui aut boni ſunt, aut mali: ac

inter

inter priores odium injuſtitiæ & malefacti poteſt ad iram concitare ſine ulla cupiditate ultionis. Ita parens filio iraſcitur, Deus hominibus: & hoc quidem reſpicit dativum rei, ac non perſonæ: quoniam Deus non poteſt iraſci hominibus, tanquam creaturis ſuis ad ſui ſimilitudinem fabricatis, & quaſi particulis divinitatis: τοῦ γὰρ θεοῦ γένος ἐσμέν, ut D. Paulus ex Arato recitat. ſed propter humani generis malitiam. Et donatæ libertatis abuſum, adeoque lapſum à priori ſtatu, iram ſuſcipit. Ita etiam ipſi nobis iraſcimur adverſus libidinem & nequam appetitus, quando recta ratio aut ante effectum noſtros animos refrenat, aut poſtea caſtigat, adque pænitentiam compellit per intellectus reflexionem ad improbandum maleficium. Ita denique pius puruſque animus aliis nebulonibus indignatur propter avaritiam, mendacium, cæteraque crimina. *Actor. 17.*

§ 17. Mali affectus maxima ſunt iræ fomenta, inter quos principatum obtinet Superbia, quæ aut à ſuiipſius proficiſcitur amore, quæ vocatur Præſumptio, ſive φιλαυτία: aut aliorum neglectu. Quod vitium maximè in hodiernos magnates cadit, qui propter externæ & inanis nobilitatis inſignia, aut dignitatis alicujus prærogativam, aut eruditionis titulum, ſubditis ac inferioris ſortis hominibus ſtatim iraſcuntur, niſi cum ſumma obſerventur veneratione tùm in dictis tum in factis. Deinde naturę ſuccedit ferocia, quæ nec religionis inſtitutione, nec conſcientiæ ſtimulo eſt mutata: quoniam in quibus ea imperium exercet, ii in iram furiunt: ſicuti videre eſt in priſcis bellorum hiſtoriis, & recentioribus tyrannorum exemplis, qui tantopere ſæviunt, furiunt, trucidant præ naturæ immanitate, ut nullius precibus, nulla magnatum interceſſione, nulla viduarum, pupillorum, afflictæque gregis lamentatione flecti aut placari poſſit velitve. *Philautia.*

§ 18. Poſtremò immitiſſima ſæpe exoritur ira ob quandam æmulationis ſpeciem, quam Zelotypiam vocant. Etenim quando ſtamus continuò in alienæ tractationis ſuſpicione, metuque ne de rei amatæ exturbemur poſſeſſione, ſtatim indignationem concipimus adverſus aliquem, qui videatur eſſe in cauſſa, quòd aut non redamemur, aut ſiniſtri quidpiam evenerit eventurumve ſit rei amatæ. Sic pater propter novercam quam vehementer amat, ſic mater propter vitricum moroſior redditur in liberos, quòd continuò ſuſpicetur aliquid eos moliri in fraudem vel novæ conjugis *Zelotypia*

vel mariti, adeò ut excæcatione amoris abigenda ſit è domo prioris thori ſoboles: vel contrà, ubi nimia, paternæ hæreditatis cupidine turgentes liberi, vitrico vel novercæ impotentius ſuccenſent alicujus bonorum imminutionis metu, ſæpe licet inani. Aut verò, quando ejus quod amamus fruitione vel careamus, vel deſtituamur: ad quem modum proci in ſuos rivales implacabiles ſuſcipiunt offenſiones, quòd ab iis impedimenta ſibi ſtrui exiſtiment: cujus luculentum habemus exemplum in Ænea, qui propter Laviniam adeò erat accenſus in Turnum, ut cruentum ſuſceperit bellum.

Adverſitas fortunæ externa iræ cauſſa.

§ 19. Alterum partitionis noſtræ caput ſubſequitur, quod à cauſſa externa nobis movet opinionem injuriæ, & iraſcendi occaſionem præbet reſpectu aut perſonæ aut rei. Ac quidem ſub titulo rei primùm comprehenditur adverſitas fortunæ: quam in duo poſſumus diſtinguere membra, in indigentiam & damnum. Porrò qui eapropter commoventur, quòd re careant deſiderata, vel pauperes ſunt, vel divites. Hi propter abundantiæ defectum exacerbantur, quòdque plusquàm neceſſaria exoptent: & hoc crimen eſt avaritiæ, cui in ordine virtutum opponitur αὐτάρκεια. Illi econtrà ob rerum neceſſariarum inopiam iraſcuntur: quod fit vel cum deſideratione bonorum alterius, quæ ſpecies eſt invidiæ: vel citra hanc.

Indignatio ab indignitate.

§ 20. Propter damnum verò graviſſimè offendimur: quoniam optamus idipſum depellere, quod ex injuria accidiſſe arbitramur: & poſſumus hanc animi commotionem vocare indignationem ab indignitate. Siquidem indignum judicamus, quòd quum aliis ex voto omnia ſuccedant proſperrimè, nos ſoli fortunæ procellis divexemur. Itaque quia in fœlicitatis poſſeſſione noſtram collocamus αὐτάρκειαν, & quidem ea in triplici fundetur diſpenſatione bonorum, iraſcimur quando ab ea deturbamur, & quòd noſtræ cupiditati occurrant obſtacula.

§ 21. Ita quoad corporis dotes, indignamur, ſi aut in viribus deſideretur robur, quo utendum foret ad ſuſtinendos labores divitiarum auctores: aut doloribus membra conflictentur, quo minus jucundè edere queamus conſueta vitæ munia: aut ſi vel in figura juſta ſit vitium, ut ſi quis claudus ſit, gibboſus, nanus, vel ineleganti forma: veluti ſi juvenis ſuperbior deſtituatur pulchritudine, iraſcitur iniquæ nativitati, quòd ſcilicet tam excelſo animo

Digitized by Google

mo injuriam arbitretur factam privatione formoſi domicilii. Ita quoad defectus externorum bonorum, nos offendit, ſi tum in opibus quibus caremus, acquirendis impedimenta incidant, tum eas quas habemus, miſerrimè per naufragium, direptiones, aſtum, mercaturæ imprudentiam, ſeu alias infortunii ſpecies amittamus. Eadem ratione, quum non minimam μεγαλεισμοῦ, ſeu potius mortalis conditionis reſpectu δαιμονισμοῦ opinionem contineant honor, gloria, dignitas: ſi iis bonis contingat aut nos carere, aut privari, indignamur vehementiſſimè. Ita demum paupertas dotum animi nos extimulat ad iram, quando aut ingenium non reſpondet cupiditati edendi præclara facinora, aut quæ didicimus abolentur infidelitate memoriæ, aut ſimiles nobis obrepunt adverſitates.

§ 22. At verò ſub titulo perſonæ nobis extrinſecus præbentur occaſiones ad iram vehementes, quæ plerunq; etiam habent adjunctam ulſiſcendi voluntatem. Et primum quidem obtinet locum *Contemptus.* contemptus. Is enim quum ſit cenſura de re viliori, ægrè ferimus nos parvifieri, opinione factæ injuriæ: ἕκαστος γὰρ ἑαυτῷ βέλεται τἀγαθά, ut utar philoſophi verbis.

§ 23. Tribus autem modis contemnimur: aut deſpectu, aut detractione, aut contumelia. At verò deſpicimur, quando nihili noſtra fiunt. idque accidit vel à ſuperiori, & vocatur Dedignatio, quum *Dedignatio.* quis aut excelſo loco natus, aut in ampla dignitate conſtitutus, me puſillum vix aſpicit: vel ab æquali, quemadmodum figulus in figulum, mendicus in mendicum accenditur: vel ab inferiori. Sic dives præcellens opibus iraſcitur pauperi, magiſtratus valens authoritate ſubdito, magiſter diſcipulo, parens filio, ſi non juſtũ conſequantur honorem. Proinde deſpicationis ſoboles eſt tum Neglectus, *Neglectus.* quando nulla prorſus mei habetur ratio, ſive in bonam partem, ſive in malam: tum oblivio vel nominis, vel tituli. Et videtur ratione ethymi vera hæc eſſe Ignominia: ſiquidem indicium eſt, non eſſe *Ignominia.* curæ alteri noſtram exiſtimationem, quod præ ſe fert deſpectum. Deinde nos commovet ad offenſiones Detractio, quum cujuſpiam *Detractio.* inſtituto & voluntati quis impedimento eſt, non ut ſibi quicquam accedat emolumenti, ſed ne ut illi quidem, imò quod aut habet auferatur, aut quod expectat eripiatur. Poſtrema contemptus ſpecies eſt contumelia, ad irritandos animos valde efficax, & proſerpit *Contumelia.* plerunq; tum ex ingratitudine, quando à me ſive meorum aliquo, ſive propter me collatum eſt beneficium in aliquem, qui vel non a-

gnoſcat gratiam, vel non referat, vel maleficium pro exhibita beneficentia rependat, quod multò eſt intolerabilius, & ab ira quandoque ad furorem homines agitat. Quæ enim major judicari poteſt injuria, quam ab eo lædi, de quo præclarè meritus es? Hinc etiam fit, quòd cùm eadem ſit pars animi, teſte Ariſtotele, in qua irarum ardor conſiſtit, quæque amicitiam gignit, magis illa in familiares & amicos concitetur, ſi ſe contemptam putet: quaſi maxima nobis detur iraſcendi occaſio, ſi à quibus auxilium & opem expectabamus, ab iiſdem negligamur.

§ 24. Tum quoque contumelia manat ex deriſione ſive ſeria, quæ adumbrata quædam eſt ira: ſive jocoſa, quæ ſcommata, ironias, & omnes joci ſpecies comprehendit. ſic offendimur, ſi quis derideat meum clypeum, nomen, familiam. Tum denique proficiſcitur ex vituperatione. Vituperamur autem vel ab amico, vel ab inimico. Amico infenſi reddimur, ſi nos arguat, præſertim ſi eidem ſit crimini obnoxius: quin etiam ſi inculpabilis ipſe ſit, tamen offendimur, vel eam ob cauſſam, quòd non conniveat ad noſtra delicta. Inimico autem iraſcimur multò magis, quòd nos carpat aut vituperet.

Antipatheia. § 25. Vltimam à re externa iraſcendi occaſionem ſuppeditat nobis antipatheia quædam in rebus tamen nihil ad nos pertinentibus. Quemadmodum ſi duos ſpectemus in ſingulari certamine ignotos omnino, tamen unum ſimplici ac æquabili adfectu amamus, non propter expectationem alicujus commodi: in alterum exacerbamur, adeo ut ſi victoria potiatur, cupiamus prioris vices ulciſci. Ac ſanè videtur iſtud evenire ex morum ſimilitudine & inæqualitate. Nam quod ſecundum naturam eſt, jucundum eſt, omniaque genere inter ſe conjuncta, ſecundum naturam conjuncta ſunt, teſte Ariſtotele. Idcirco utplurimùm, quæ ſimilia ſunt, ac genere conjuncta, jucunda ſunt: ut homo homini, equus equo. unde æqualis æqualem delectat, & ſimile à ſimili amatur, & bellua belluam cognoſcit. Quare etiam, quum contrariorum ſit eadem ratio, ſi in illis quos antea non vidimus, phyſionomia aliquam repræſentet morum alienationem & diverſitatem à noſtris, offendunt nos omnes ejus actiones, & huic malè cupimus iraſcimurque quum tamen alteri faveamus. Hactenus de cauſis Iræ, in quarum calce pleraque etiam problemata Lectori non ingrata adjungere libuit.

§ 26. Cur

§ 26. Cur in iram procliviores ſenioribus juvenes? An ne partim quòd in illis judicium maturius exercitatiuſque exiſtit, quod in his imbecillius: partim quòd in ſenioribus cordis fervor & ſpirituum acrimonia & vivacitas imminuatur declinetque bilis item pituitoſi humoris accreſcentis admixtione contemperetur? *Problemata quædam hoc faciuntur.*

§ 27. Cur præclari ingenii atque inſignis doctrinæ viri omnes ferè in iram proni? An'ne in iis ſpiritus cordis calidiores vivacioreſque, & continua exercitatione igniti magis redduntur, ut inde celerius ad cerebrum provolent, motuſque ejuſmodi excitent? Senſit itaque Plato, eos qui iracundioris ſunt ingenii, ad diſciplinas quidem eſſe idoneos, ad gerendam rempublicam non item. *Philoſtratus in Sophiſt.*

§ 28. Cur liberæ gentes iracundæ, ut Germani & Scythæ? Reſpondet Seneca, quia fortiora ſolidaque natura ingenia, antequam molliantur diſciplina, in iram procumbunt magis: ſed meo potius judicio, quòd frigus externum cogat intropellatque naturæ calorem in viſcera & cordis ſedem, unde ira, confidentia, audacia & quandoque temeritas.

§ 29. Cur plerique rarò vel nunquam ſuccenſent? An quòd frigidioris ſint temperamenti: vel abnegatione ſuiipſius eò progreſſi ſunt, ut nullam admittant vel ſentiant injuriæ opinionem, aut libenter remittant: vel quòd recta inſtitutione ſeipſos vincere didicerint: vel quòd ſtolidi ſint, & propterea judicio careant, & ad injuriam inſenſiles immobileſque?

§ 30. Cur iracundi citius calveſcunt? An ob conſtitutionem corporis, cui caput conſentit, ſiccam, quæ calvitiei occaſionem ſubminiſtrat?

§ 31. Cur noſtratibus uſurpatum vulgò proverbium, iracundos non eſſe proditores? An'ne quòd iracundi non agant fraude? ſiquidem hæc conſilio indiget. Minimè autem quæ per iram fiunt, conſultò fieri, vel ex eo intelligi poteſt, quòd majore ad agendum contentione impellit hæc perturbatio, quàm ut rationes participi conſilio & voluntati pareat. Quum enim ira conjuncta ſit cum ægritudine, cogitationi & rationi vix ullus relinquitur locus, teſte Ariſtotele. Proditio autem requirit faudem, quæ abſque conſilii ſubſidio in actum deduci nequit.

Digitized by Google

De ſignis Iræ.

SIGNA iræ vulgarium quidem judiciorum ſuffragiis viderentur comprehendi ſub effectuum catalogo: ſed mediam tamen inter illos & ſuas cauſſas ſortiuntur naturam, imò à centro medietatis ſubinde ad cauſſarum vicinitatem magis declinant. Exemplo ſint omnes Iræ differentiæ, quæ non comitem habent effectum. Quoties enim iraſcimur ſine vindicta, ſine talione, ſine triſti aliquo eventu? Proinde ſtatuamus, ut indicia aliqua ſint communia omni ſpeciei Iræ, quædam ſaltem ex differentiis cauſſarum ſuam peculiarem obtineant proprietatem, alia geſtibus exprimantur.

Communia. Iræ ſigna. Pulſus.

§ 2. Atqui inter communia illud eſt perpetuum, quòd pulſus iratorum alteretur, etiamſi nihil alienum appareat in exterioribus geſtibus. Neque mirum: quum enim cor ſit ſedes affectuum animi, prout illi ſcintillant, inſurgunt, deprimuntur, eatenus etiam ſanguis & ſpiritus efferveſcunt & commoventur, diſperſis per arterias notis impreſſæ mutationis: quemadmodum ſatis conſtat ex memorabili hiſtoria Galeni, quum ex arteriæ contrectatione mulierem obſervaret Piladis amore captam. Pulſus, eodem teſte, non modò magnus & vehemens iratis, ſed quàm maximus, vehementiſſimus: mihi verò in illis omnino varius inconſtansque, nunc durus & magnus, ſtatim velox & palpitans, poſtea exilior, ſed tamen ſemper inæqualis, prout perpenſiones apparentis injuriæ dominantur vel incremento, vel ſtatu, vel diminutione, vel redintegratione. Unde etiam alterum Iræ perpetuum indicium emergit, nempe manifeſta anhelitus compreſſio. Nam interea dum occupatur animus in meditatione, quomodo injuſtum aut arcere aut vindicare queamus, quieſcit aliquandiu motus reſpirationis, & ſpiritus retinetur adeò, ut ad nos redeuntes, videamur ſentire inflationem hypochondriorum, & ſuffocationis quandam ſpeciem.

Lib. de præcog. ad Poſth. 1. de dignoſc. pulſ. 1. de cauſſ. pulſ. Synop. cap. 32.

2. Metamorph.

§ 3. Idcirco Poëtæ iram deſcribunt tumidam, mutuati procul dubio epitheton ab hoc accidenti. Ita Ovidius:

Intu-

Intumuit Iuno, poſtquam inter ſidera pellex
Fulſit. ——

Hinc etiam apud Græcos, ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι dicebantur, qui ira turgerent: quod Latini interpretati ſunt, in fermento jacere: ſicuti videre eſt apud Plautum, Uxor tua in fermento jacet, pro eo quod eſt, intumeſcit ira. Fermentum enim & acorem habet, & tumorem concitat. *In fermento jacere.* *In Mercat.*

§ 4. Alia ſigna, quæ à diverſitate cauſſarum dependent, vel potius ab Iræ effectu, exprimuntur ſenſum exteriorum ſignificatione, intercûrrente tamen temperamentorum varietate. Itaque quantum ad irati hominis viſum, oculi in conſtitutione ſicciori & biliosa, velut in viris robuſtis, ſunt truculenti, & ſpirantes quandam malignitatem, nunc fixi, nunc variè mobiles. unde Perſius: *Signa à diverſitate cauſſarum.* *Satyr. 3.*

Nunc face ſuppoſita ferveſcit ſanguis & ira,
Scintillant oculi, dicisque faciſque quod ipſe
Non ſani eſſe hominis, non ſanus juret Oreſtes.

In humidiori verò, & quæ ad declinandam injuriam impotentior eſt, ſunt humidi & lachrymis obfuſi: ſicuti in mulieribus & pueris. Quamvis enim iram ſatis vehementem concipiant debilitate judicii: tamẽ quia animadvertunt, juſtis ſe deſtituti ad rebellandum armis, conantur fletu æſtimationem injuriæ vel eluere, vel mitigare.

§ 5. porrò in uſu linguæ & oris triplex eſt varietas. Aliqui enim profuſè & præcipitanter garriunt & effutiunt quicquid in buccam venit, neglecta rationis dictatura: quo nomine innotuerunt Galli, & inter illos maximè Normanni, qui longo tempore & multum ganniunt, antequam ad pugnam deveniatur. Alii tum quia mens conturbata, tum quòd lingua ſanguine inflata ſit & turgida, in eloquendo admodum ſunt implicati & titubantes, non aliter quàm ſi vinculo linguam haberent conſtrictam, ut non poſſint ea proferre quæ occurrunt. In hoc utrique conveniunt quod ſermones omnino ſunt inpediti, & vacillent ſine ordine, ſine voce ſonora, ſine judicio: & ſolùm probra, contumeliæ in proximum, dejerationes, blaſphemiæ in Deum, & diſſolutæ ſcopæ futilium inaniumque verborum audiantur. Poſtremi tacent prorſus, non alia exhibita iræ ſignificatione, quàm quòd labra mordicent. Tales apud Græcos dicuntur ἐσθίειν τὰ χείλη, hoc eſt, comedere labra. Sic Ariſtophanes in Veſpis: ὑπ' ὀργῆς τὴν χελύνην ἐσθίων· hoc eſt, labra comedens præ iracundia. Sic Homerus: οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες: *Varietas in lingua.* *Comedere labra.* *Odyſſ. α.*

id

id eſt, aſt ſi labra ſuis preſſerunt dentibus omnes. Ea autem nota teſtatur tenaciſſimam offenſionem, & vindictæ omnino cupidam: familiariſque eſt Italis & Hiſpanis. Videntur enim compreſſione labiorum tanquam freno velle linguam cohibere, ne verbis erumpat in eam apparentis indignitatis ultionem, quam ipſi facto exequi conantur, quæſita ſaltem ad rem gerendam & loci & temporis majori opportunitate. Ab iis longè diſſident mores Germanorum, utpote qui plerunque non diu maſticant aut in pectore fovent offenſiones, ſed generoſiori quodam impetu apertè ad arma ſtatim provocant adverſarium, ſaciati ſanguinis profuſione, non vitæ ſpolio: arbitrantur enim, hac ratione honori ſuo ſatisfactum ſi hoſti vulnus infligant citra internecionem.

Signa iræ ab auditu.

§ 6. Ab auditu etiam certum deſumitur argumentum hominum iratorum. Non enim auribus admittere volunt ejus ullam excuſationem, à quo ſe læſos autumant: imò quò quis amplius rationem reddit ſuorum aut factorum aut dictorum, eò magis exacerbantur, ut nulla potius re, quàm ſilentio queant placari. Quando etenim alter tacet, victoriam ſibi cedere perſuaſum habent.

Signa ex facie.

§ 7. Proximum locum in ſignorum ſerie vendicat ſibi contemplatio faciei ejuſque partium: in qua conſiderandum, quòd quædam ſpecies Iræ conjuncta eſt cum audacia vel fortitudine, alia verò cum metu vel formidine. In priori, præſertim accedente ſanguineo temperamento, facies rubet, venæque turgent, adeò ut in nonnullis vena frontis ferè ad minimi digiti craſſitudinem intumeſcat. Nam in ira calor diffunditur, unde Virgilius:

9. Æneid.

Igneſcunt iræ. ——

Falſum itaque eſt & abſurdum, quòd M. Cato ait, Militem in aggreſſione pugnæ perfuſum rubore ſignificationem dare ignaviæ ſuæ. Tantum enim poſſidet ſanguinis, ut is etiam erumpat auxilium laturus aut muſculis ad infligendum ictum, aut pedibus ad perſequendum hoſtem, aut linguæ ad invehendum, aut aliis inſtrumentis ad nocendum vel amovendum. In poſteriori verò, exiſtente præcipuè ſubjecto exucco, pallor faciem occupat: & iſta quidem nota indicat maligniorem iram, ſed quæpropter impotentiam ſæpius effectu fruſtratur.

Signa ab interioribus ſenſibus.

§ 8. Huic etiam partitioni vicina ſunt illa ſigna, quæ ab interioribus ſenſibus deſumuntur. Vigilia ſiquidem homines iratos torquet maximè, ut tum ſedeant in lecto, tum ſurgant, tum ambulent,

ſitu

ſitu in momenta mutato propter inquietudinem: ac ſi aliquando ſuccedat ſomnus, ille eſt mirificè interruptus occurſu terribilium inſomniorum, quæ repræſentant aut hominem præſentem, aut nos jugulari à latronibus, aut dæmonibus circumdari, aut enormibus periculis obiici, aut in duelli lucta ancipitem exſpectare eventum. Et illud ſanè nobis cum brutis propter ſenſus communis participationem eſt commune. Canes ſiquidem ex repræſentatione inanium ſimulachrorum in ſomno, in latratus erumpunt. Pergamus ad phantaſiam. Ea nullibi ſecuritatem invenit, nullam ſibi promittere audet, omnia ſibi ſuſpecta & in via opinatur. Etenim primùm homo iratus graviſſimè erga illum eſt affectus, à quo arbitratur ſe læſum aut ſuos: deinde aliis, qui adverſarii cauſſam defendunt, aut emollire ſtudent, nec ejus exacerbationem approbant, longè gravius iraſcitur, atqui hoc propter conceptam ſaltem injuriæ opinionem. Nihil opus eſt de cogitatione iraſcentis animi addere. Patet etenim, quomodo talis ſuas deliberationes ventilet, nunc in conſiderationem ſui honoris, illico utilitatis æſtimationem, rurſus in ſui hoſtis detrimentum. Nihil etiam de judicio. Prudens enim vir, interventu iracundiæ, commutat honeſtum cum turpi, utile cum inutili, bonum cum malo, juſtum cum injuſto, excæcatus omnino ſævitia & magnitudine tam victorioſi affectus. Nihil de memoria. Etenim hæc ita eſt obnubilata, ut iratus in meram provolvatur oblivionem & neceſſitudinis omnis per conſanguinitatem vel affinitatem confirmatæ, unde filius patrem, frater fratrem, maritus uxorem aut aſperioribus verbis excipiat, aut cædat, aut quandoque etiam interficiat: & voti juramentique præſtiti, ut erga Deum proximumque fidem violet: & denique omnium officiorum, quæ in hac mortali converſatione alter alteri debet.

§ 9. Poſtrema indica iræ à geſtibus variis depromuntur, quorum infinitus eſt & incertus numerus, pro diverſitate offenſionum, & conſtitutione eorum qui afficiuntur. Atqui inter illa nihil frequentius apparet colli nictatione, qua vindictam minantur, quanquam ea non ſemper conſequitur. Pueri namque hoc indignationis ſigno perpetuò utuntur: ſed vana eſt ſine viribus ira. Qui ita capite nictant, ferè adnexum habent, ut pileum in unam ſaltem capitis partem, lævam dextramve figant, vel continuò huc illuc torqueant, variato in momenta poſitu. Ejus loco adultiores *Signa à geſtibus variis.*

Digitized by Google

aut indice ſurſum extenſo, verùm plerunque eminus, aut pugno cominus teſtantur vindicandi voluntatem: aliqui pollicem dentibus interſerunt, ſicut Itali, in ſignificationem præcipitis talionis, ſed in aliam occaſionem prorogandæ: nonnulli efflatum frequentius repetunt, ac ſi febriculoſi forent, vel interno æſtu flagrarent: alii in terram dejiciunt impotenter pileum, aut quicquid in manibus continent, conculcantque qui mos à plurimis fœminis obſervatur: detrahunt enim ſæpe ſuas vittas & operimenta capitis. Quidam veſtimenta dilacerant: plurimi è terra ſaliunt, quod argumentum eſt velocis iræ, veluti apud Gallos ſæpe conſpicitur.

Signa ab ætatibus & temperamentis.

§ 10. Ætates etiam ac corporis temperamenta geſtus & motus quoſdam peculiares habent: ſic pueri calcitrant: ſic mulieres unà cum convitiis ſæpius expuunt inſtar felium: ſic in iratis ſenibus, & qui apoplexiæ obnoxii ſunt, labrum inferius tremit, & quandoque totum corpus: ſic in cholericis ſpumat os. Unde Ovidius: *3. de arte amand.*

Ora tument ira, nigreſcunt ſanguine venæ,
Lumina Gorgoneo ſævius angue micant.

ſic melancholici aut palpitationem cordis patiuntur, aut intrà ſe loquuntur: ſic pituitoſi & frigidiores, veluti mulieres, manus complodunt, & ferè hoc ſignum cum triſtitia conjunctum.

Avariis vita inſtitutis.

§ 11. Quinetiam à variis vitæ inſtitutis iratorum geſtus proprietatem quandam ſortiuntur. Miles enim ad conflictum, jureconſultus ad forenſes lites confugit, principes averſantur faciem ab iis quibus ſunt infenſi: & ut paucis omnia complectar, quot iræ differentiæ, tot conſpiciuntur tragici geſtus. In hoc omnes irati conveniunt, quòd inter comedendum appareant ex perturbationis dominatu inciviles. Videntur enim non maſticare, ſed avarè cibum deglutire, & potum affatim ingurgitare, non aliter quàm ſi nequeant ſatiari, Signa autem fuſius explicata, in unico irati hominis monſtro poſtea depicto in Curationis Philoſophicæ capite ſexto contueri licet.

De Effectibus Iræ.

IRAM perturbationum omnium eſſe atrociſſimam, & fœcundiſſimam infinitorum malorum matrem, quæ naturam hominis in truculentam commutet feram, manifeſtum eſt. Quamvis etenim perturbatio quævis aciem mentis & judicium omne ob-

obſcuret: tamen ira caliginem longè denſiorem offundit, ut nec verum, nec utile, nec honeſtum cernere queat. Verè inter μονοστίχοις Menandri: οὐδεὶς μετ᾽ ὀργῆς ἀσφαλῶς βουλεύεται. haud tuta capi conſilia in ira queunt. Item: ὀργὴ πολλὰ δρᾶν ἀναγκάζει κακά· mala perpetrare ira cogit plurima. Rectè parentem inimicitiæ & odii appellat Ariſtoteles: & alibi rem imperuoſiſſimam ad aggredienda pericula. Conſternationis certè plenus affectus, ac nunquam ſine tormento ſui violentus: quia dolorem ubi inferre vult, patitur, ſæpenumero amara ſollicitudine, ne non ſuccedat ultio, anxius, & merè ἑαυτοντιμωρούμενος unde eleganter Claudianus Honorium alloquens: 2. Rhetor. 2. Ethic. Panegyric. in 4. conſul. Honorii.

——Si duceris ira,
Servitii patiere jugum, tolerabis iniquas
Interius leges.——

Sic & Auſonius de ſeipſo loquens:

Iraſci promptus properavi condere motum,
Atque mihi pœnas pro levitate dedi.

§ 2. In pectoribus humanis graves excitat fluctus, ſpiritus in cordis arteriis inflammat, ſanguinem concitat in venis, cerebrum concutit, nervos convellit, humores exagitat, calorem labefactat innatum, cujus veluti quidam fervor eſſe videtur, teſte Galeno: ſuum herum peſſimè affligit, extenuat, ſedulaque carnificina excruciat: arrodit cor, valetudinem vitiat, morbos inducit difficiles, nec rarò immedicabiles: quemadmodum Herculi contigit, morbo ſacro ob nimiam excandeſcentiam obnoxio: item juveni cuidam, cujus Galenus meminit. 2. de cauſ. pulſ. 1. de arte. lib. v. de loc. affect. cap. 6.

§ 3. Perniciosо adhæc apoplexiæ inſultu quoſdam jugulat ira. Sic Wenceslaus Caroli quarti filius interiit, ea lue correptus ex iræ vehementia, quum prandenti nunciatum eſſet, populum Pragenſem obtruncato per ſeditionem magiſtratu, ad arcem etiam accurrere, & prægustator ſe illius rei non ignarum eſſe oſtendiſſet. Ajacem Telamonis filium in mortem egit furor, in furorem ira, quæ celerrima ad inſaniam via eſt: continuata etenim ejuſmodi animi inflammatione, mens aut uligine iſta adeò obſcuratur, ut non appareat: aut expellitur aliquando, ut nunquam redeat. Ita L. Sylla, dum iræ obtemperat; multo alieno ſanguine profuſo, ad ultimum & ſuum erogavit. Puteolis enim ardens indignatione, quòd Granius princeps ejus coloniæ pecuniam à decurionibus ad refectionem Capitolii promiſſam cunctatius daret, animi Wenceſlaum apoplexia ex ira interiit. Ajax. Sylla.

 concita-

concitatione nimia, atque immoderatæ vocis impetu, convulſo pectore ſpiritum cruore ac minis miſtum evomuit, nec ſenio jam prolapſus, utpote ſexageſimum ingrediens annum, ſed alita miſeriis populi Rom. impotentia furens: igitur in dubio eſt, Syllane prior, an iracundia Syllæ ſit extincta. Proinde neminem ab ira interiiſſe, perperam Galenus noſter ſentit. Scanderbeco, ingentis animi ac roboris viro, pugnam ingredienti ajunt è labris, æſtuantis indignantisque animi vehementia fiſſis, multum ſanguinis erupiſſe.

Lib. 2. de cauſ. ſympt. *Scanderbecus.*

§ 4. Quot inſuper tremore, quot paralyſi quotidie corripi ira turgentes experimur? quàm multos in ea perturbatione febris impetit, dum ſpiritus in corde concitati incenduntur, & ob immoderatum motum per totum diffunduntur corpus, dum etiam ſucci fervent, humores putredini obnoxii exagitantur? Ex ira cauſo correptum quendam tradit Galenus. Quàm frequenter fœminis ex hoc affectu menſtrum profluvium vel turbatur, vel ſubſiſtit? quàm numeroſum animi deliquium, quàm præceps interitus, quàm periculoſæ in morbis recidivæ? Heu quàm fœcunda multarum calamitatum parens hæc affectio, quæ ſibi exitio quandoque eſt, eoque hominem plerunque adigit, ut ſibi manus iniiciat vimque faciat, præter quàm quòd aliquando mortem liberis, egeſtatem ſibi, ruinam domui imprecari comperiatur, amiciſſimis hoſtis & ſibi, gladiis pugnare paratus & incumbere?

Galen. de cauſ. morbo. *Lib 1. de differ. febrium.* *4. de rat. victus.* *3. Georg. 12. 10. 2. Æneid.* *Ovi. 6. 5. 7 Metam.* *3. de arte aman. 2. & 8. Metamorph.* *1. Serm. ſat. 7. 3. carm. ode 2.*

§ 5. Hinc juſtis ſuis epithetis ab illuſtribus notatur Poëtis, ut horribilis, ſæva, terribilis, indomita dicatur ira Virgilio: infracta, iniqua, rabida, trux, tumida, violenta, Ovidio: capitalis, cruenta, Horatio: bellatrix, flagrans, immanis, furens, ultrix, rabie ſuccenſa, Claudiano: acris, acerba, Lucretio. armigera, audax, crudelis, inſana, commota, fœda, rapida, Statio: ardens, ſanguinea, effera, Valerio Flacco: accenſa, fulminea, mœſta, mobilis, Syllio: minax, præceps, Senecæ: Fremens, Sidon. Alii aliis adjectivis hujus immanitatem & effectus exprimunt, quibus Stygia appellatur, Phlegethontæa, Tartarea, Cerberea, Bacchans, flammigerans, fulgurans, flammata, ſcintillans, formidabilis, torva, horrida, infrenis, ferox, hoſtilis, diſcors, litigioſa, ſpumans, ſanguinolenta, auſtera, venenoſa, fervida, noxia, veſana, comes furoris, expers conſilii. Caligantem hinc non immeritò quoque nuncupat Statius, & cæcam Ovidius: quæ ſæpe non ſinit cernere, quæ aper-

2. in Ruffin. De laud. Serena epigr. 22. de bell. Got. 7. paneg. *Luc. l. 3. 5* *Stat. 2. Syl. 6. 5. 3 Theb. Val. lib. 4. 7. Arg. lib. 5.* *Pall. Syll. lib. 4 3. 2. 8.* *Sen. Agam. /. Hipp. 4. 1 o Theb. lib. 1. Eleg.*

apertiſſima ſunt, & percepta non rarò obſcurat. Plutarchus hoc addit, canes vehementiore adverſum feras concepta ira, quandoque occæcari. Et alibi ait, iras, quemadmodum canes, cæcas parere criminationes. *Chryſip. apud Plutarch. de virt. morum. In Sympoſ.*

§ 6. Maximum ſanè hoc malum eſt, & omnia exſuperans vitia quæ paulatim invadunt, quibus etiam aliquid quieti placidique ineſt: hujus verò repentina & univerſa vis eſt, ut cunctos etiam alios affectus ſibi ſubjiciat. Hic totus concitatus affectus, & in impetu eſt doloris, armorum, ſanguinis ſuppliciorum, minimè humana fruens cupiditate, dum alteri noceat, ſui negligens in ipſa irruens tela, & ultiones ſecum mulctam tractare avidus, ruinis ſimillimus, quæ ſuper id quod oppreſſere, franguntur. Avaritiam certè duriſſimum malum, minimeque flexile ira peſſum dedit, adacta opes ſuas ſpargere, & domum reſque in unum collatas abſumere flammis. Quid? non ambitioſus hoc malo detentus magno æſtimata projecit inſignia, delatumque honorem repulit? Nullus haud dubiè affectus, in quem non ira dominetur. Quum itaque ſemper ante alios poſſeſſorem ſuum tam variis modis horribiliter torqueat, miror unde Homero & Ariſtoteli quid melle dulcius huic ineſſe videri potuerit. Habet fortaſſe vindicta ſuave aliquid, efferum tamen & inhumanum: ira nihil niſi amarum habet.

§ 7. Si porrò fuſius hujus effectus & damna aliis illata intueri lubet, nulla peſtis humano generi ſtetit pluris. Vedebis cædes & veneficia, atque eorum mutuas ſordes & urbium clades, exitia item gentium multarum & Principum: quorum exempla admodum funeſta annis retrò paucis in noſtra Germania, Galliis, apud Belgas & alibi nimis (proh dolor) conſpicati ſumus, & quotidie adhuc truculentiora cernimus: item ſub civili haſta venalia capita: bona nobilium ac ditiorum, indicta cauſſa, nequiter exuta, ſobole mendicitati proſtituta: ſubjectas teſtis faces, nec intra mœnia coercitos ignes, ſed ingentia ſpacia regionum iracunda flamma longè relucentia. Intuere nobiliſſimarum civitatum fundamenta agnitu difficilia, has ira proſtravit: aſpice jam nunc tot memoriæ proditos duces, mali exempla fati: alium ira in cubili ſuo, quandoque etiam poſt datam ſolenniter fidem confodit: alium inter ſacra menſæ & nuptiarum ira percuſſit, alium inter leges celebriſque ſpectaculum fori lancinavit: aliam filii parricidio dare ſanguinem juſſit, & ediverſo. alium ſervili manu *Sen. lib. 1. de ira.*

 regale

regale aperire jugulum, & contrà: alium in cruces membra diffindere: alium ardentiſſimum vincere amorem, chariſſima transfodere corpora, & plerunque in eorum quos trucidarunt, complexibus hærere coegit.

§ 9. Nec ſacramenti fideliter præſtiti, nec juſtorum pactorum aut contractuum ſanctè habitorum perfida meminit ira: nec reconciliatis parcit, nec ab inſontibus tam fœminei quàm virilis ſexus abſtinet, imò in denudata honeſtarum matronarum uterum etiam gerentia corpora furenter ſævit, virginei pudoris corda & tenellæ ætatis interanea horrendè perfodit capitaque findit. O tempora, ô furiæ, ô ſcelera, impunita, ô inaudita noſtri ſeculi exempla.

§ 10. Adhuc ſingulorum ſupplicia recenſeo? Quin ſi libuerit, relictis in quos viritim ira olim, tum etiam haud ita pridem exarſit, oculos converte ad cæſas gladio conciones, & plebem immiſſo milite diriter contrucidatam, & in perniciem promiſcuam, totos populos capitis damna paſſos: nec lubet his prolixius immorari. Quorſum etenim opus, immedicabilium vulnerum refricta memoria, cruciatum exacerbare, quum recentia etiamnum quotidie paſſim infligat ira? quę prę ſui impotentia quoque errorem & quæcunque enormia flagitia amat ac tuetur reprehenſioni inimica: cui in malè cœptis honeſtior pertinacia apparet, quàm reſipiſcentia.

Piſo ira furens tres inſontes punit.

§ 11. Cn. Piſo fuit Senecæ ætate vir á multis vitiis integer, ſed pravus, & cui pro conſtantia & fortitudine rigor & tyrannis in animi perturbatione placuit. Is quum ira percitus duci juſſiſſet eum qui ex commeatu ſine commilitone redierat, quaſi interfeciſſet quem non exhibebat, roganti tempus aliquod ad inquirendum, non conceſſit. Damnatus, extra vallum deductus eſt, & jam cervicem porrigebat, quum ſubitò apparuit ille commilito qui occiſus putabatur. Tunc ſupplicio præfectus centurio, ſpiculatorem recondere gladium jubet: condemnatum ad Piſonem reducit, innocentiam ejus declaraturus: militem etenim fortuna reddiderat. Ingenti concurſu deducuntur complexi alter alterum, cum ingenti caſtrorum gaudio, commilitones. Trubunal conſcendit furibundus Piſo, ac jubet duci utrunque, & eum militem qui non occidit, & alterum qui non perierat. Quid indignius, crudelius & magis tyrannicum? quòd unus innocens apparuerit, duo in innocentia plectebantur. Adjecit & tertium in hac commotione Piſo. Nam Centurionem, qui damnatum inſontem reduxit, adduci quoque juſſit.

juſſit. Conſtituti ſunt in eodem loco innocentes ex iræ inexorabili violentia interituri tres. O ſolertem iracundum imperatorem, ad emendicandas iniquè furoris ſui cauſas: Te, inquit, duci jubeo, quia condemnatus es: Te quia damnationis commilitoni cauſa fuiſti: Te, quia juſſus occidere, imperatori non paruiſti. Tria comminiſcebatur puniebatque crimina in ea animi impotentia, ubi nullum eſſet. Prudenter itaque monuit Menander, φεύ- *Fugienda domini irati.*
γειν ἀεὶ δεῖ τοὺς θυμώδεις.

§ 12. Hoc habet ira mali, quòd regi nolit. Succenſet, ipſi veritati, ſi contra ſuum apparuerit voluntatem: cum clamore, tumultu, vi & totius corporis jactatione, quos deſtinavit, inſequitur, adjectis conviciis, maledictis & mendaciis. Sapienter hinc non *Prov. 27.* minus dictum à Solomone, quàm verè, Iram non habere miſericordiam, nec erumpentem furorem.

§ 13. eleganter & ab Ambroſio: Ira ſæpe etiam innocentes ad *De sancto Ioseph. & habetur 11. q. 3. ira ſæpe.* crimen adducit: quia dum juſto amplius iraſcimur, & aliena volumus coercere peccata, graviora committimus, Ideo Apoſtolus ait: Non vos vindicantes chariſſimi, ſed date locum iræ: hoc eſt, declinemus eam, ne nos illa corripiat. Unde Dominus Ieſus mittens ad evangelizandum diſcipulos, miſit eos ſine auro, ſine argento, ſine pecunia, ſine virga, ut incentiva litis & inſtrumenta eriperet ultionis. Et alibi: Incentium ad malè operandum aut iracundia, *Lib. de Parad.* aut cupiditas eſſe conſuevit.

§ 14. Rectè item Hieronymus docet: Quid iracundo furor ſuus *Super Ieſelem.* confert, quem ſæviſſimis exagitatum ſtimulis conſcientiæ, ita ab omni conſilio & mente deturbat, ut dum iraſcitur, inſanire videatur? Quapropter prudenter à Solomone dictum, Iracundũ deſignare *Prov. 14. 15. & 29.* & excitare ſtultitiam. Baſilius: Ira excitat rixam, rixa parit convicia, convicia ictus, ictus, vulnera, & ſæpe vulnera mors ſequitur.

§ 15. Sed & Gregorius iræ effectus pluchrè proſequitur: Per *5. Moral.* iram, inquiens, ſapientia perditur, ut quid quòve ordine agendum ſit, neſciatur. Et alibi: aliquando ita perturbato animo quaſi ex ſilentio judicium dicit, ut qui ſe foris per linguam non exprimit intus deterius igneſcat, ut iratus quiſque collocutionem ſuam proximo ſubtrahat, & nihil dicendo, quid ſit adverſus eum, dicat. Ibidem: plerunque per ſilentium clauſa ira intra mentem vehementius æſtuat, & clamoſas voces vel tacita forma verba ſibi quibus exaſperetur, objicit, & quaſi in cauſæ examine poſita duris

exaſ-

exaſperata reſpondet. Item: Quantæ ſit iracundiæ culpa, penſare poſſumus, per quam perditur patientia, ut quid quo ordine ſit agendum, neſciatur omnino: quia nimis intelligentiæ lucem ira ſubtrahit, cum mentem promovendo confundit. Inde: Per iram juſtitia relinquitur: quia dum perturbata mens judicium ſine ratione exaſperat, omne quod ſuggerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ ſocialis amittitur: quia ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt ut beſtialiter vivat. Per iram manſuetudo amittitur: per iram concordia rumpitur: per iram lux veritatis amittitur: quia cum menti iracundia confuſionis tenebras incutit, huic Deus radium ſuæ cognitionis abſcondit. Pòſt: Per iram Spiritus ſancti ſplendor excutitur, qui ſuper humilem & quietum reſpicere dicitur: quia quum ira ſuam ſubtrahit quietem, Spiritui ſancto habitationem claudit, cujus receſſione animus vacuus ad apertam morum inſaniam ducitur, & uſque ad ſupplicium ab intimo cogitationum fundamento diſſipatur. Adhæc, aliquando iracundus manus non erigit, ſed in maledictionis jaculum linguam vertit: fratris namque interitum precibus poſcit,& hoc Deum perpetrare expetit. Idem ſuper Ezechielem: Menti furore ebriæ omne quod
Homil.17 rectum dicitur, perverſum videtur. Et in Matt. Sicut ligna ignis materia ſunt, ſic quæcunque loquitur quis in ira, ſacta ſunt eſca illius. Item: Coërceri omnino nequit animus prava ſemel voluntate vitiatus: quia zelus ſapere neſcit, & ira conſilio caret. *Et 31.* Moral. Ira peccatum eſt capitale, uti vitiorum caput, eò quòd ſit in corde tumor mentis, quo injuriam ſibi fieri, indignum judicat iratus, & quo varias vindictæ rationes architectatur, vel etiam quo capitalem meretur pœnam. Hinc & in ſeptem peccatorum mortalium numero illa recenſetur.

In Matt. cap. 3. homil.10. § 16. Quam verè igitur Chryſoſtomus ait: Nihil eſt ira ac temeritate deterius. Hæc nanque eſt quæ & turgidos inflatosque facit, & degeneres ac ſerviles, altero ridiculos nos reddens, altero verò inviſos: contrariaquè in unum vitia conjungit, adulationem
cap. 3. homil. 25. ſtultitiæ copulando. Et in Ioan. Ira vehemens ignis eſt, omnia conſumit, quippe quæ corpus conſumit, animam coinquinat, triſtitiam adfert, turpis viſu. Quòd ſi iratus ſeipſum intueri poſſet, nulla alterius indigeret admonitione. Nihil enim irato turpius. Ebrietas quædam ira, vel potius ebrietate & dæmone miſerabilior. Idem: Nihil æquè mentis puritatem & animi ſynceritatem turbat, ac im-

ac immoderata ira, quæ magno fertur impetu. Item: In vehementiore ira ſummum adhibendum eſt ſtudium & cautio: eſt enim affectus tyrannicus. Sæpe enim non ſobrios pervertit, & in barathrum exitij detrahit. Iræ præcipitantia Iudas occidit Thamar, Saul ſacerdotes interemit, adeò impotenter Davidi ſuccenſens.

§ 17. Audi & Lactantii brevem quidem, ſed tamen gravem de hujus affectus vehementia & conatibus ſententiam: Tres ſunt affectus, qui homines in omnia facinora præcipites agant: ira, cupiditas, libido. Propterea poëtæ tres furias eſſe dixerunt, quæ mentes hominum exagitent: ira ultionem deſiderat, cupiditas opes, libido voluptates. Huc & illud Cyrilli quàm rectiſſimè facit: Iratus à quibus abſtinet facinoribus? vel quomodo non totum linguæ frenum laxat? imò & temerariis ſermonibus illudit, & ipſos fortaſſe qui offenderunt nihil. Quemadmodum enim ſi lapis in præceps eat, & contra omne quod invenit, impetu fertur: ita etiam audax & aſper, ſi ferocitatis & furoris vim ferat, à nullo vel verbo vel opere abſtinebit. Deum etiam ſicut hominem, linguæ ſuæ immoderantia & iræ impotentia invadet. *Lib. 6. de vero cultu. cap. 19* *Liber 6. contra Iulian.*

§ 18. Ne autem poſtrema hæc Cyrilli clauſula, quòd nimirum non minus Deo quàm homini, linguæ procacitate inſultet ira, fidem ſuperare videatur, illuſtri nimis exemplo magni nominis viri, nobis relato, veritas oſtendetur, quo & huic capiti colophonem addere placuit. Is quum pavonem aſſatum è prandio ſeponi juſſiſſet in cœnam, quòd eo cibo mirificè delectaretur, veſperi cœnans eundem bis terve repoſcebat. Verùm quia jam antè à coquis conſumptus erat, neque apponi poterat pavo, ira ob paululum moræ tam indignanter exæſtuavit, ut tandem in horribile erumperet perjurium, ſe velle eum habere pavonem, *al deſpetto d'Iddio*, hoc eſt, etiam invito Deo, ſeu potius in ipſius Dei contemptum. Cum autem circumſtans ſuorum corona, ne pavonis ergò tantopere excandeſceret SS. deprecaretur, diceretque, ut Statii verbis utar, *Lib. 10.*

—— ne fræna animo permitte calenti,
Da ſpatium tenuemque moram: mala cuncta miniſtrat
Impetus. —— Ille quo majori blaſphemia priorem tueretur; ſumma cum indignatione interrogando reſpondet, An non ſibi in terris tantæ exiſtimationis domino, ob pavonem liceat iraſci, quum ipſe Deus tanta efferbuerit ira propter unum, idque vile pomum in

paradyſo, ut oportuerit id luere univerſam poſteritatem humanam?

§ 19. Elegans Leucippæ eſt ſententia: Dolor per pectus diffuſus, animæ fomitem liquat: ira autem cor circumlatrans, furoris ſpuma rationem quaſi undis obruit. Gregor. Nazianzenus in præceptis virginitatis:

> οἶνος παρθενικῇσι χόλυ πλέον ἐστὶν ὄνειδος,
> θυμὸς δ' αὖ μανίας. οἶμος δέ τε πάντα μόροιο.
>
> *Vinum virginibus majus eſt dedecus,*
> *Ira autem rurſus furore: via vera omnia mortis.*

Inſignia inde Iræ effectuum exempla in prophylacticæ curationis philoſophicæ nono capite varia.

De Prophylactica Iræ curatione philoſophica.

TENTATURUS fœdiſſimi & rabidi hujus mali curationem, cum Peripateticis equidem ſentio, congenitos nobis affectus evelli quidem radicitus non poſſe, poſſe tamen reſecari. Enimverò licet primorum motuum impetus in manu noſtra non ſit: non longè tamen abeſt eorum moderatrix ratio, quæ mox vel paulo pòſt ſe manifeſtat.

Ira præceptis fugatur. Senec. lib. 1. de ira. Socrates.

§ 2. Socratis exemplo id palàm fit, cui quum peſſima ejus conjunx Xantippe occaſiones iræ multas offunderet, ille tamen egrediens & revertens, eodem ſemper apparuit vultu, nulla in re mutato, quod & in marito Xantippe prædicavit: & quum multa in conventu vitia in eum collegiſſet Zopyrus, ſe naturam cujuſque ex forma proſpicere jactans, atque à cæteris hoc nomine rideretur, illa in Socrate vitia non agnoſcentibus, ab ipſo Socrate ſublevabatur, qui illa ſibi haud dubiè ineſſe, ſed ratione à ſe victa eſſe affirmaret. Proinde malum omnino non eſſe immedicabile, ſiquis modò velit, in animum inducito. Neque enim ſemper ex magnis & validis oritur initiis: tamen erigere trophæa in animo adverſus hanc peſtem, quicum difficile eſt confligere, ut inquit Heracletus, magnæ cujuſdam eſt, ac palmariæ virtutis, quippe quæ verè ceu nervos ac tendones habeat rationis judicium adverſus animi cupiditates. At

Prin-

Principiis obſta, ſerò medicina paratur,
Quum mala per longas invaluere moras.
Hæc ſi quidem fera, quod de lite ſcribit Homerus,
Parva metu primò, mox ſeſe attollit in auras,
Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit.

§ 3. Quomodo itaque calamitoſiſſima hæc lues compeſci poterit, triplici remediorum genere ſtatui oſtendere: nimirum religione, hoc eſt conſilio Theologico, cujus potiſſimùm virtute tales coerceri furias oportet: duce item Philoſophia, & comite Medicina. Optima ſiquidem vitæ conditio, ubi mens ſana in corpore ſano. Quanquam verò primas hic deberi diſciplinæ eccleſiaſticæ neutiquam diffitear: non vulgarem tamen potentiam adverſus eundem affectum, philoſophiæ & medicinæ connexis invicem tribuit Plato in Sophiſta. Ut enim animus corpori connectitur, ita etiam philoſophia & medicina mutuas præſtant operas: quare eas συζύγας δυνάμεις vocat, utpote καθαρτικὴν utranque, quòd hæc corpus à corruptis expiet humoribus illa ex animo pernicioſos purget affectus: unde animo & corpori comparatur ſanitas, qua in re humanæ vitæ tranquillitatem eſſe ſitam quilibet fatebitur.

§ 4. Cæterùm licet in ordine primum mereatur locum, divinæ voluntatis ex ſacroſanctæ Scripturæ teſtimonio, cœleſtis promulgatio, uti dignitate præſtantior, efficacia penetrabilior, & virtute certior: tamen quoniam prolixior huic ſermo ex ſanctorum patrum ſententiis annectetur, in finem hanc reſervare libuit, atque exordiri ab ea philoſophiæ parte, quæ Moralis nuncupatur, & Gentilium iram infringere pellereque ſolet, ideoque potentior multò in Chriſtiani nominis hominibus, quorum profeſſio ſolùm in charitate conſiſtit, ut nimirum Deum ex toto corde, & proximum ſicut ſe, licet etiam inimicum diligant, nec ullo unquam hoſtili affectu in quenquam moveantur. *Matth. 22. Marc. 12. Ioan. 10.*

Philoſophia quid.

§ 5. Eſt etenim illa vitæ dux, morum formatrix, legum inventrix, humanæ conſervatrix ſocietatis, publicæ tranquillitatis auctrix, & demum amatrix virtutis: quam è cœlo deductam, non temerè aſſervit Socrates. Oculo velut dextro in unicam collimat virtutem, & ab iis quæ tranſverſum inde hominem rapiunt, dehortatur, duce nimirum appetitiva animæ portione, que præcipientis rationis imperium audit: ita etiam cuilibet injuriæ iram excitare conſuetæ, ignoſcendum eſſe admonet, animi oculis proponens,

teterius eſſe injuriam inferre, teſte Ariſtotele, quàm pati: quandoquidem ſine injuſtitia inferri nequit injuria, tolerari verò ſine ullius delicti culpa poteſt. Quòd ſi factam tibi injuriam, præfractius ulciſcaris, fieri poteſt, ut damnum multò gravius peſtilentiuſque ſentias. Capita verò, quorum ſubſidia funeſtiſſima hæc iræ lues vinci poterit, tradentur novem.

Vincendæ iræ capita novem.

Primum caput.

§ 6. Primum, quod & Theologorum ſchola docet, & propterea conſultiſſimum, ut matutinis horis è lecto ſurgens, ſingula quæ interdiu videbuntur tractanda, conſideratè quis perpendat: veſpertinis itidem, priuſquam lectum ingrediatur, ſibiipſi rationem reddat, quod Pythagoras admonere conſuevit: ſecumque concilium ineat, num honeſtius utiliuſque ſit, affectibus indulgendo, vitam hanc momentaneam tranſigere, an rationis nervum & conſilii manum adhibere in omnibus quæ agas; & ſcipſum vincere, quam omnium celeberrimam eſſe victoriam, quilibet non planè mentis inſanæ fateri debet.

Seipſum vincere, victoria maxima.

§ 7. Minus certè corrumpere, ſed tolerantiores reddere volet animus, qui ad rationem reddendam quotidie vocandus eſt. A Sextio cum laude factum hoc, qui quum ſe quieti nocturnæ dederet, rogabat animum ſuum: Quod hodie malum tuum ſanaſti? cui vitio reſtitiſti? qua parte melior es? Deſinet ira, vel erit ſedatior, quæ ſibi quotidie coram judice comparendum eſſe ſciet. Quid certè pulchrius hac totum diem excutiendi conſuetudine? Qualis poſt ejuſmodi recognitionem ſui, ille ſomnus ſequitur, quàm tranquillus, altus & liber, quum vel eſt laudatus animus vel admonitus, & ſpeculator ſui cenſorque occultus cognoſcet de moribus ſuis?

§ 8. Utere hac tua poteſtate, & ſingulis diebus apud temetipſum tuam dicito cauſſam. Quum ſubtractum è conſpectu lumen eſt, & conticeſcat uxor, ſi tibi fuerit, totum diem tecum ſcrutare, facta & dicta tua remetire: nihil teipſum cela, nihil prætereito. cur etenim ex tuis erroribus quicquam tibi timebis, quum hoc ſolatio te non inutiliter admonere queas? Vide ne aliàs ita delinquas, nunc ignoſcitur. In illa diſputatione pugnatius es loquutus, cum ejuſmodi ingeniis ne in poſterum congrediaris. Diſcere erubeſcunt, qui nunquam didicere. Liberius fortè alium admonuiſti, quàm debebas: proinde non emendaſti, ſed exacerbaſti potius. Aliàs curæ ſit, non tantùm an verum ſit quod dicis:

Digitized by Google

dicis: ſed an ille cui dicitur, veri patiens ſit. Hæc & ſimilia pro oblatæ occaſionis varietate in mente revocat Virgilii vir bonus:

Nec prius in dulcem declinat lumina ſomnum,
Omnia quàm longi reputaverit acta diei,
Quò prætergreſſus, quid geſtum in tempore, quid non?
Cur iſti facto decus abfuit, aut ratio illi?
Quid mihi præteritum? cur hæc ſententia ſedit,
Quam melius mutare fuit? miſeratus egentem
Cur aliquem fracta perſenſi mente dolorem?
Quid volui, quod nolle bonum foret? utile honeſto
Cur malus ante tuli? num dicto aut denique vultu
Perſtrictus quiſquam? cur me natura magis quàm
Diſciplina trahit? ſic dicta & facta per omnia
Ingrediens, ortoque à veſpere cuncta revolvens,
Offenſus pravis, dat palmam & præmia rectis.

§ 9. Alterum eſt, quòd ſemper nobis firmum maneat hoc inſtitutum, ut inter bonos, moderatos & circumſpectos meritò numerari cupiamus ſtudeamuſque: memores etiam, quantum commendationis ſit nobis allatura clementiæ & moderationis fama, & quàm multos pepererit non inutiles amicos. II.

§ 10. Tertium, ut eum qui nos errati aut vitii commonefaciat, libenter audiamus, talemque nobis Catonem, Ariſtarchum vel Argum ſeligamus veneremurque: quinimò amiciſſimum quenque rogemus, ut tunc cumprimis ſua adverſus nos libertate utatur, quum illam ægerrimè toleramus. Ejuſmodi contra nos potens malum, & apud nos gratioſum, dum conſpicimus, dum noſtri ſumus, advocemus. Qui vini potentiam non innoxiè tolerant, & ebrietatis ſuæ temeritatem petulantiamque verentur, ſuis mandent, ut è convivio maturè vocentur. Intemperantiam ſuam in morbo experti, ſibi in afflicta valetudine obediri nolunt. Admoneri bonus gaudet: at peſſimus quiſque correptorem patitur difficillimè. Denique III.

οὐκ ἔστιν ὀργῆς (ὡς ἔοικε) φάρμακον,
ἀλλ' ἢ λόγος σπουδαίου ἀνθρώπου φίλου·
Iræ medela eſt non (ut arbitror) alia,
Quàm verba amici ex ore proficiſcentia.

§ 11. Quartum, ut non ſtatim cum ſtomacho & indignatione IV.

 repre-

reprehendentem etiam non tam juſta cauſa, excipiamus: primùm quidem, quòd fieri poteſt, ut idem ille exactius noſtra errata obſervarit, quod hominibus commune eſt, lynceos ſe oſtendere in alienis delictis: deinde licet falſum intentarit crimen, in hoc tamen tibi uſui erit, quòd alium tuorum factorum ſeveriorem iudicem intelligis, proinde etiam multò diligentiori inſpectione actionibus tuis attendere diſces.

V. § 12. Quintò iram refrenabimus, ejuſque inhibebimus impetus, ſi ipſam lucido mentis oculo ſemper intueamur, ejus deformitatem, in ipſa deſcriptione, cauſis, ſignis & effectibus ſuprà propoſitam contemplemur. Siquis enim vel ſolos effectus enumeratos expendat, vix quicquam ſibi tum in actionibus, tum in dictis, tum in cogitationibus, ira magis cavendum ducet. Cuncta inde ejuſdem vitia non modò in memoriam ſubinde revocare oportet, ſed & accuſare & damnare: utque manifeſtius evadat, quàm dirum quid ſit, horridum & abominabile, cum peſſimis aliis affectibus comparetur hoc vel ſimili modo.

§ 13. Avaritia acquirit corraditque, quo aliquis tandem fruetur: ira incendit, paucis gratuita eſt. Iracundus dominus quoſdam in fugam abegit ſervos, quoſdam in interitum: quanto plus iraſcendo, quàm id erat, propter quod iraſcebatur, perdidit? Ira patri luctum, marito divortium, magiſtratui odium, candidato repulſam attulit. Valerius Publicola, quum arbitraretur, pulſis Tarquiniis Bruto in Conſulatu collegam ſe futurum, ut Lucretium Collatinum præferri ſibi vidit, adeò ira exarſit, ut omnes ante id tempus acceptos honores deponeret abjectaque ſenatoria dignitate, patrociniis quoque cauſarum ac clientelis renunciaret, atque ab omni publico munere abſtineret.

§ 14. Potior eſt, inquam, multò luxuria: quoniam illa voluptate ſua fruitur, hæc alieno dolore vincit malignitatem & invidiam. Illi affectus infœlicem fieri volunt, hæc facere: illi fortuitis malis delectantur, hæc expectare fortunam nequit. Nocere ei quem odit, non noceri vult. Nihil eſt ſimultatibus gravius, has ira generat: nihil eſt bello funeſtius, in hoc potentium ira prorumpit. Adhæc ira, ut ſequutura ſtatim incommoda, inſidias, aſſiduamque ex mutuis concertationibus anxietatem, ſeponamus, pœnas maximè dat, dum exigit: dolorem quem inferre vult, patitur, velit nolit. Naturam hominis, quæ in amorem hortatur,

Digitized by Google

tatur, corrumpit fœda hæc erynnis in odium: illa prodeſſe jubet, hæc nocere conatur.

§ 15. Cæteri affectus dilationem recipiunt, tardiuſque curari queunt: hæc incitata & ſeipſam rapiens, violenter furenti præcipitantia, non pedetentim procedit, ſed dum incipit, tota eſt. Nec aliorum vitiorum more ſollicitat animos: ſed abducit, & impotentes ſui, cupidoſque etiam communis mali, exagitat. Nec in ea ſolummodo, in quæ deſtinavit, ſed in obvia quæque velut caligine offuſa, furit. Reliqui impetus interni, animos quidem impellunt: ira verò extremè præcipitat. Aliis quoque ſi contra affectus ſuos reſiſtere non licet, at ſanè ipſos reddere nonnihil cunctatiores: hæc non ſecus ac fulmina procellæque, & ſi qua alia ſunt irrevocabilia, quæ non eunt, at cadunt, vim ſuam magis ac magis tendit. Alia vitia à ratione, hæc ab ea & ſanitate deſciſcit. Alia acceſſus habent lenes, & incrementa fallentia: in ira dejectus animorum eſt.

§ 16. Nulla itaque reſurget magis attonita, & in vires ſuas prona: & ſive ſucceſſit, ſuperba: ſive fruſtratur, inſana: ne repulſa quidem in tædium acta, ubi adverſarius fortè evanuit, in ſeipſam ſuos convertit dentes. Non refert quantum ſit, ex quo ſurrexit: ex leviſſimis etenim in maxima evadit. Nullam præterit ætatem, nullum genus mortalium excipit: ſibi indulget, ex libidine judicat, audire recuſat, nec patrocinio locum relinquit: quæ tentavit, defendit, nec ſibi judicium ſuum, quanquam pravum, ſinit eripi. In ſumma, quemadmodum ſemen mixtura eſt ac temperamentum ex omnibus animæ viribus revulſum: ita & ira ſemen quoddam eſt ex cunctis animæ perturbationibus commixtum, ſiquidem & à dolore & à voluptate & à ferocia decerpta eſt. Quem non fœdiſſima hæc vitiorum corruptela coerceret? *Plutar. de coh. ira.*

§ 17. Sextò animis excidetur, ſi aſſiduè velut in ſpeculo hominis irati horribile ſimulachrum contuearis, vel ipſe ira percitus ſpeculum adieris, & teipſum contempleris: experieris ipſa re nihil deformius, tetrius, aut fœdius, quàm ab ira ſuperari. Terribilius ſiquidem monſtrum humanum numquis viderit unquam, in quæſtionem venit. VI.

§ 18. Enimverò ſi formam externam, quæ omnibus conſpicua & ſpectabilis eſt, intueris, quàm varius vultus, quam anxius, anhelus, truculentus & horridus? quàm turpis hæc mutatio? quæ tempeſtas, quæ furiæ? color terret inſolitus, à nativo immutatus: *Irati hominis ſimulachrum.*

tus:

ſus: nunc virulenti affectus impetu, retracto cor verſus ſanguine & ſpiritu expalleſcens: nunc ad cerebrum faciemque ſanguine bilioſo, ſpiritibuſque igneis provolantibus inardeſcens: venæ extumeſcunt:que ultrices oculorum velut leoninorum faces?& ut apud Ovidium, —— *fervens oculis dabat ira ruborem:* qui etiam nunc exilire videntur, nunc in uno obtutu defixi hærent: quàm ridiculi, quàm truces nictus? horrent ſubriguntur que capilli: corrugatur frons: ſtrident dentes, attritique inter ſe & aliquid eſſe cupientes, ſi diis placet, non ſecus iratis crepant, quàm apris concitatis tela ſua attritu exacuentibus: lingua ſui impotens, diſſoluto freno minitabunda, titubans, in quamcunque injuriam profuſa: ſermo varius, inconſtans, præruptus, non ſani hominis, hiulcus, mutilus, clamoribus pudendis nunc raucus, nunc turbatione interceptus: fremit vox: os diſtorquetur, convellitur, ſicceſſit in canis rabidi morem: & ut apud Perſium, —*ora tument ira:* ſpumant quandoque labra, unde apud Claudianum,

1. Metamorph.

Satyr. 2.

—— *undantes ſpumis furialibus iræ:*

interdum illa tremunt, nonnunquam comprimuntur, mordicantur, & dirum quiddam exibilant: genæ variant, & ut Valer. Flacc.

2. Argonaut.

—— *atræque genis pallentibus iræ:* Idem,
—— *hirtæque genis pallentibus iræ:*

ſpiritus incenſus, coactus, nec ordinatus: crebra & vehementius acta ſuſpiria: altius tracti gemitus: ſubſultans citato inæqualiter typo arteriæ motus: cor velut proruptururm, extrà palpitans: ſæpenumero pulſatum pectus. Manus hinc inde ſurſum ac deorſum geſtibus propè mimicis disjiciuntur, ſæpe & comploduntur: pedes trepidi, vacillantes, imò & quandoque pulſata humus pedibus, qui greſſus multiplices ejuſmodi perſona dignos in hoc theatro oſtentant: articulorum ſeipſos torquentium crepitus: univerſa membra tremula: totum denique corpus concitum, ingentes iræ minas agens, ac tumidum: tam pulchrè in cunctis actionibus reſpondet, ut nihil certè in tragico hoc monſtro jure debeas deſiderare. Rectè hinc Ovidius,

In epiſt. Medea ad Iaſonem.

——*ſed quid prædicere pœnam*
Attinet? ingentes parturit ira minas.

Truculentiſſimarum profectò ferarum, ſive illas exagitet fames, vel infixum viſceribus ferrum, minus tetram faciem eſſe vides,

des, etiam quum illæ ſemianimes morſu extremo feriunt, quàm hominis ira æſtuantis.

§ 19. Porrò ſi ad internarum partium viſcerumque anatomen progredi lubet, Deus bone, qualis intrà animus, cujus extrà imaginem tam fœdam, tumultuoſam & execrabilem cernis? Quanto illi intra pectus facies terribilior, impetus intenſior, rupturus ſe niſi eruperit? quantus univerſi ſanguinis fervor, quàm halituoſa ſpirituum lucta, quanto cor incendio flagrat, quàm hepar turget vindictæ deſiderio, quàm ventriculus in vomitum proclivis, quàm nervi agitatione multiplici convelluntur? quàm tendones, quàm ligamenta, quàm oſſa à ſuis compoſitis muniis aberrant? quàm facultas vitalis labefactatur, quàm virtus animalis quaſſatur, quàm potentia naturalis læditur? quàm demum cuncta interanea huc conſpirant, nec ignaviter cooperantur?

§ 20. Adhæc, quales ſunt hoſtium vel ferarum cæde madentium, vel ad crudelem cædem euntium aſpectus: qualia poëtæ finxere monſtra, ſuccincta ſerpentibus & igneo flatu: quales ad bella excitanda, diſcordiamque in republica conſerendam, & pacem ſcelaratè turbandam, inferûm exeunt furiæ: talem nobis imaginemur iram, flammas ore evomentem, ignes oculis ejaculantem, ſibilo virulento, mugitu raro, gemitu horrendo, ſtridore viperino, & ſi qua inviſior his vox eſt, perſtrepentem, tela quoque venenata utraque manu quatientem. Neque enim illi curæ eſt, ſe tegere torvam, cruentam, cicatricoſam, & verberibus ſuis lividam, inceſſu veſano effuſam, multa caligine diſcurſitantem, vaſtantem, fugantem, & omnium odio, ſui maximè laborantem: ſi aliter nocere nequeat, terras, maria & cœlum ruere cupientem, infeſtam pariter inviſamque. Neſcias utrum magis ſit deteſtabile portentum, an deforme? Iratos linquit decor omnis. Cætera licet in abſcondito alere: ira ſe profert, & in faciem exit: quantoque major hæc eſt, eo effervеſcit manifeſtius. At audi, quomodo à vatibus noſtris deſcribatur, Seneca teſte: *Lib. 2. de ira.*

Sanguineum quatiens dextra lævaque flagellum,
Aut ſciſſa gaudens vadit diſcordia palla:

aut ſi quæ magis dira facies diri affectus excogitari poteſt.

§ 21. Obſerva item cunctorum animalium ira concitorum facies & notas, quàm tota corpora ſolitum quietumque relinquant habitum, & in feritatem exacuantur. Spumant apris ora, dentesque

teſque acuuntur attritu: taurorum cornua temerè jactantur, & arena pedum pulſatione ſpargitur: leones fremunt, irritatis colla inflantur ſerpentibus, canum mordax auditur latratus: nullum tandem eſt brutum, cui non ira percito nova feritatis acceſſio contingat. Quum autem Seſtius afferat, iratis mirè ſpeculi inſpectionem profuiſſe, jam huc frequentes currite. Perturbabitne te, ô irate, tanta mutatio tui? eritne juſta cauſa, qua teipſum non agnoviſſe te, libenter fateberis?

§ 22. Ejuſmodi vivæ imaginis intuitu ſe in teterrimi hujus monſtri odium perveniſſe, ſcribit Galenus in libro de propriorum affectuum agnitione & remedio: Ego, inquiens, adhuc adoleſcens, quum hominem conſpexiſſem ad fores aperiendas feſtinantem, ſine ſucceſſu tamen, propterea clavem mordere, in januam pedibus inſultare, diis conviciari, oculos inſanientis inſtar truces ferinosque oſtendere, & ſpumam, ſicut apri ferè, ex ore emittere, tanto odio iram proſequi inde cœpi, ut poſtea propter ipſam nunquam ſim viſus impatienter dolere.

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Si identidem tuum ipſius animum contempleris, eheu quàm atrum, maculoſum, diſtortum, tumidum ac æſtuantem. Vides immenſum turpitudinis monſtrum, imò æquor. O fera erynnis, ô ferales diræ?

§ 23. Quare quum noſter Hippocrates verè tradat, eum morbum eſſe graviſſimum, qui faciem ægrotantis quàm maximè immutet in diverſum: ubi quis conſpicit alios ob iræ violentiam ſibi maximè excidere, vultum immutare, colorem, vocem & inceſſum, quo dixi modo, invertere, hinc velut imaginem ejus mali ſibi fingat, perpendatque quàm commota ejuſmodi facies, & formidabile idolum placebit uxori, quàm laudabile exemplar liberis erit, quàm trucem larvam amplectentur amici. Non immeritò itaque ob hujuſmodi torvitatem vultus, totius deformitatem, dictorum atrocitatem, crudelitatem factorum, perit irato omnis exiſtimatio, omnis benevolentia, diffugiunt amici, declinant obvii, ſolitudo undique cuncti oderunt, nemo non deteſtatur. Quo fit, ut maximi viri nihil vel caverint magis vel texerint, quàm iram & irati actiones, adeò ut naturæ etiam ſuæ repugnarint ac vim fecerint. Enimverò quid magis ridiculum, quàm tantulum tamque imbecillum animalculum uſqueadeò ferocire furiiſque agi?

agi? & tantas tragœdias tamque atroces de rebus viliſſimis excitare, velut de corporeis, de fortuitis, quinimò, ſi diis placet, de uno verbulo? Hæc penſiculatius conſiderans & penitius obſervans, huic beluæ ferociſſimæ bellum indicat, ſemperque ſtudeat, quod in febre quidem bonum eſt, ſed melius multo in ira, linguam habere ſimplicem & levem. Nam febricitantium lingua ſi minus ſecundum naturam affecta ſit, malæ quidem rei ſignum eſt, cauſa tamen pejoris nequaquam. At iraſcentium lingua exaſperata, ſordida, & vocum abſurditate diffluens, effundit ſermonem contumelioſum, immedicabilis inimicitiæ parentem, & latentis malevolentiæ proditorem. Proinde à Propertio quàm rectiſſimè ſcribitur: *Lib. 1. eleg. 1.*

Fortitèr & ferrum, ſævos patiemur & ignes,
Sit modò libertas, quæ velit ira, loqui.

§ 24. Iam ſi ex adverſo illius qui ab hoc iræ morbo liberam degit vitam, imaginem contempleris, faciei intuearis decorem, oculorum venuſtatem, ſermonis ſuavitatem, compoſitos uniuſcujuſque membri motus, morum comitatem, univerſi denique corporis actiones mirè placidas, quis non abacto mordicus illo monſtro, hanc omnium gratiſſimam amplectatur formam? At jam ad reliqua præſervationis capita progrediamur. *Sedati hominis imago.*

§ 25. Septimò prævenietur hoc malum, ſi omnes iræ occaſiones quocunque ſtudio caveantur, & fomites auferantur: Primumque litigioſorum, & eorum qui vel in iram propendent, vel non illibenter provocant, ſive ex cauſa, vel ſine occaſione, ſodalitium vitetur (tranſit enim arcano quodam contagio vitiorum familiaritas:) atque elige ſimplices, faciles, moderatos, ſubmiſſos, humanos, ſuaves, pios, quibuſcum verſeris, quibuſque familiarius conjunctiuſve utaris, qui nec iram ſuam effundant, nec tuam evocent, ſed potius præveniant, aut humaniter ferant. Non etiam expedit omnia videre, nec cuncta audire: multæ nos injuriæ prætereant. Senſus omnes ad firmitatem perducendi ſunt. Aures aſſueſcendæ, ut patienter audiant, nec facilè dimoveantur: imò quandoque obturandæ, ut audientes non audiant: quas etiam riſum, fletum, blanditias, lites, proſpera & triſtia, hominum voces & clamores, animalium fremitus, boum mugitus, latratus canum, & quoſcunque diriores ſtrepitus tolerare oportet. Oculi item inducendi, ne ſordibus, fumis & rebus quibuſcunq; tam facilè VII.

moveantur : nec cuncta æquè debent facere ad palatum: uti nec naribus pariter odorata placere, nec tactui mollia. Non vis eſſe iracundus? ne ſis curioſitatis ſectator : multa deride, plura contemne vel condona. Qui inquirit, quid contra ſe dictum ſit : qui malignos ſermones, etiam in ſe clàm effuſos, everrit, ſeipſum reddit inquietum. Vis unico antidoto hujus peſtis virus avertere, iræ illud ſolum perſuade, ne rationem prævertat : atque hanc veluti ἡγεμονικὸν revereri diſce, iramque &c. affectus freno rationis tanquam equum indomitum coerce.

§ 26. In iram adhæc propenſo à raris & inſignibus rebus, eiſdemque fragilibus, momentaneis evanidis, corruptioni & mutationi obnoxiis eſt abſtinendum : velut ab exquiſitæ ſculpturæ poculis fractu facilibus, vitris eximiis, ſigillis, gemmis precioſis, & id genus reliquis : propterea quòd, ſi fortè pereant, gravior ſubſequitur turbatio, quàm ob ea quæ paratu ſunt facilia & vulgaria.

Cotys adverſus iram præſervativum.

§ 27. Elegans exemplum hic nobis ſuppeditat Cotys Thracum rex, qui ſibi pardalim largito, leonem contrà dono dedit : & quum natura ſe in iram cognoſceret ferventiorem, & ad ultionem proinde magis præcipitem, & ſeverum eorum qui in miniſteriis deliquiſſent, caſtigatorem, vaſa fictilia, tenuia quidem & fragilia, ſed ſcitè curioſeque cælata tornoque elaborata, quum ab hoſpite dono ei offerrentur, gratum quidem ſe offerenti præbuit, cæterùm mox vaſa contrivit omnia, facti ratione protinus reddita, quòd vereretur, ne ira concitus in miniſtros per incuriam delinquentes ea in re, ſeverius amariuſque verberibus animadverteret. Prudentis enim eſt, naturæ ſuæ morbum agnoſcere, & vitio materiem præripere.

Auguſti memorabile exemplum.

§ 28. Nec abſimile clariſſimi Imperatoris Auguſti extat facinus memorandum. Nam Atedii Pollionis, apud quem cœnabat Auguſtus, miniſter ubi vas cryſtallinum fortè confregiſſet, eundem mox ad ſupplicium ultimum Atedius perturbatior rapi juſſit : ſed quod ſupplicium? ut murenis, quas in piſcina alebat ampliſſima, in pabulum objiceretur. O immanis iræ atrocitatem. Elapſus ad Cæſaris pedes ſupplex provolvitur puer, non quidem deprecaturus mortem, ſed inauditum & crudele mortis genus, ne ſcilicet murenis eſca fieret. Attonitus ad inuſitatam ſeveritatis formam Cæſar, dimitti eveſtigiò miniſtrum juſſit, & ejus curioſi operis vaſa coram ſe conteri univerſa, cum-

primis

primis verò piſcinam compleri oblimarique. Se enim cauſam dixit adimere Pollioni velle, ne in tam præcipitem animi everſionem laberetur, aut ob ſimilem cauſam in poſterum tam diriter famulum perderet, qui cujuſcunque eſſet generis, in hoc ipſo quòd homo erat, pluris quàm omnia quæ terrarum orbis contineret vaſa, faciendus erat.

§ 29. Nec vulgare exemplum C. Iulii Cæſaris, qui devicto Pompejo, non modò equites ſenatoreſque urbis, quorum infinitos ceperat, perhumaniter tractavit: verùm etiam celeberrimorum ſenatorum literas in Pompeji ſcriniis inventas, quibus odium & acerbitas contra Cæſarem multis contumelioſis verbis expreſſa erat, legere noluit, ſed omnes ſtatim juſſit comburi, ne iis irritatus, inhumanius quid de Pompejo & ſenatoribus ſtatueret: eáque ratione & illorum ſaluti, & ſuæ tranquillitati ac gloriæ conſuluit. Nam ſeipſum vincere, maxima eſt & laudatiſſima victoria. *Iulij Cæſaris factum imitandum.*

§ 30. Sic & Cn. Pompejus Magnus, quum Sertorii literas intercepiſſet, in quibus erant incluſæ complurium ducum epiſtolæ, Sertorium ad novandas res, ſtatumque civitatis immutandum, Romam invitantium, exuſſit omnes, ne locum iræ daret, ſed improbis reſipiſcentiæ occaſionem, & in melius mutandi conſilia facultatem. Quis non miretur ſummeque laudet tantam in Pompejo animi moderationem, qui hoſtium literas aperire noluit, ne quid legeret, à quo abhorreret, & inimicis pœnitentiæ locum præberet? *Cn. Pompejus.*

§ 31. Antiochus ſophiſta, quum malè vulgò audiret, veluti formidoloſus, quòd nec prodiret in concionem, nec Reipubl. munia capeſſeret, Non vos, inquit, metui, ſed meipſum: agnoſcens æſtum animi vehementiorem, quàm ut cohiberi poſſet. *Antiochus ſophiſta.*

§ 32. Octavò animi fervorem te præventurum ne dubites, ſi VIII. aliorum inſignium virorum ſcripta, admonitiones & conſilia adverſus præcipitis hujus mali virulentiam, non modò ſemel atque iterum lectites, ſed & in iis aſſiduè nec ignaviter te exerceas. Optimum eſt, ea ratione vitio noto impedimenta proſpicere, & ante omnia animum ita componere, ut qualicunque re gravi aut adverſitate concuſſus, iram aut non ſentiat, aut magnitudinem inopinatæ injuriæ exortam, in alvum retrahat, nec dolorem ſuum profiteatur. Ignorantia nos iracundos facit, aut inſolentia.

Digitized by Google

Ignorantia : quid enim mirum eſt, malos mala edere facinora? quid novi eſt, ſi inimicus lædit, amicus offendit? uxori verbum excidit, filius labitur, miniſter delinquit? Si tamen interea te vehemens animi dolor ad vindictam extimulat, in mentem ſubeat, nihil eſſe minus iram, quam quod falſa perſuaſione imitatur, nimirum fortitudinem : minimè habet ira cui inſiſtit, non ex firmo manſuroque oritur, imò ventoſa & inanis eſt, tantumque diſtat à fortitudine, quantum ab animi magnitudine temeritas, à fiducia inſolentia, à gravitate triſtitia, à ſtrenuitate crudelitas: multum inquam intereſt inter ſublimis animi differentias.

§ 33. Iracundia nihil amplum decorumque molitur. Contrà apparet ventoſi & infelicis animi ſibi conſcii imbecillitas, qui uſque adeò temerè indoleſcit, uti ægra & exulcerata corpora, quæ ad tactus etiam leviſſimos gemunt. Imbecilla ſe lædi exiſtimant, ſi vix contingantur. Puſilli hominis & miſeri eſt, repetere mordentem, ut mures & formicæ, ad quas ſi manum admoveris, ora con-

In Hecyra. vertunt : ſic & muliebre cumprimis & puerile vitium eſt ira. Quapropter quàm ſcitè à Terentio dictum : Pueri inter ſeſe quàm pro levibus noxis iras gerunt? At incidit & in viros : nam viris quoque puerilia & muliebria inſunt vitia. Nihil autem æquè imbecillis projectique animi, quàm vindicta lætari. Magni animi eſt, injurias contemnere. Animoſus videri ſtudes, quòd inultam injuriam non pateris : at iſthoc demum pacto tuam prodis puerilitatem, qui quod viri eſt proprium, animo temperare, & datam injuriam oblivione vincere, nequeas. Ultionis contumelioſiſſimum genus eſt, dignum non judicari, à quo requiratur ultio. Quanto fortius, quanto generoſius, alienam deſpicere ſtultitiam, quàm imitari? Ille magnus & nobilis eſt, qui more ingentis feræ latratus catellorum ſecurus audit.

Seneca lib. 3. de ira. § 34. Adjice, quòd quum indignatio à nimio ſui ſuſpectu oriatur & animoſa appareat, puſilla eſt & anguſta. Nemo enim eo à quo ſe contemptum arbitratur, minor eſſe vult. Verum ille ingens animus & verus ſui æſtimator, non vindicat injuriam, quia non ſentit. Quemadmodum tela à duro reſiliunt, & cum dolore cædentis ſolida feriuntur : ita nulla magnum animum injuria ad ſenſum ſui adducit, fragilior eo quod petit. Quanto pulchrius, velut nulli penetrabilem telo, omnes injurias contumeliaſque reſpuere? Vindicta, doloris confeſſio eſt. Animus ſanè non

ita

ita magnus exiſtit,in quem injuria incurrit. Aut par,aut potentior, aut imbecillior læſit:ſi par,cum hoc contendere,ancipitis eſt eventus : ſi imbecillior, huic parce, ſordidum etenim certamen erit cum inferiore : ſi potentior, tibi ipſi parcas : furioſum ſiquidem, cum ſuperioribus concertare. Nullum eſt argumentum magnanimitatis certius, quàm nihil poſſe, quo inſtigeris, accidere.

§ 35. Pars ſuperior mundi & ordinatior & propinqua ſideribus, nec in nubem coit, nec in tempeſtatem impellitur, nec verſatur in turbinem,omni turbatione vacat:inferiora autem fulminibus exagitantur. Eodem modo ſublimis animus, ſedatus ſemper,& in ſtatione tranquilla collocatus, intra ſe premens quibus ira contrahitur, modeſtus, venerabilis & diſpoſitus eſt : quorum nihil in irato conſpexeris. Quis etenim dolori traditus, atque ira furens, non conſuetum rejicit pudorem? quis animi tumore effervescens, & in aliquem ruens, non quicquid in ſe habuit modeſtiæ, rejicit? cui officiorum numerus & ordo conſiſtit incitato? quis linguæ frenum moderatur? quis ullam corporis partem ſervat compoſitam? quis ſibi imperat? quis ſe tegit? At nocuiſſe nimis alium, objicies, ferocem eſſe, inſultare. Quo procacior, inſolentior, ineptior turpiorque eſt, hoc magis cave, ne illi aſſimileris. Quæ, malùm, dementia eſt, ut alienam vindices improbitatem, te fieri improbiorem? Si contumeliam contempſeris, ab indigno factam, haud obſcurè intelligent omnes : ſin commoveare jam inferentis cauſam reddideris potiorem.

§ 36. Deinde id quod res eſt, penitius conſidera, nullum acceptum damnum, ultione ſarciri, ſed citius propagari. Enimverò quis tandem mutuarum injuriarum exitus, ſi ſuum quiſque dolorem vindicta rependere, continuò ſtuduerit? Inimicitia utrinque accreſcit,dolor augetur,qui eo inſanabilior eſt,quo inveteratior. Lenitate autem & tolerantia vincitur ſæpius is qui damnum dedit, & ad ſe reverſus, inimico redditur fidiſſimus amicus: ſed vindictæ ſtudio malum quod amoliri voles, in te reciprocatur non ſine mala uſura. Quanto eſt glorioſius fructuoſiuſque iram amicitia commutare? iraſcitur aliquis : tu contrà beneficiis provoca. Concidit eveſtigiò ſimultas ab altera parte deſerta : niſi pariter, non pugnat : ſed ſi utrinque contendet ira, concurritur. Ille generoſior eſt fortiorque, qui prius retulit pedem ſuiipſius victor : at victus eſt, qui ira vicit.

Per-

§ 37. Percuſſit te,recede: referiendo enim & anſam ſæpius feriendi ſubminiſtrabis & excuſationem, nec quando voles, revelli poteris. Nunquam velit quiſquam tam diriter cædere hoſtem, ut manum in vulnere relinquat,nec ſe ab ictu revocare queat. Atqui ira ejuſmodi telum exiſtit,quod vix retrahitur. Arma nobis expedita proſpicimus, gladium commodum, haſtam habilem, tormentum letiferum:at non vitabimus tam vehementes animi motus,his magis graves,furioſos & irrevocabiles? Talis demum celeritas placet, quæ juſſa veſtigium ſiſtit, nec ultra deſtinata procurrit, & quæ flecti & à curſu ad gradum reduci poteſt. Ægros eſſe nervos medicorum ſchola tradit, qui invitis nobis moventur. Invalidi ſanè corporis eſt, qui quum ambulare vult, currit. Eos animi motus judicemus ſaniſſimos firmiſſimoſque, qui noſtro arbitrio progrediuntur, non autem ſuo feruntur.

§ 38. Neque illud erit iræ antidotum inutile, ſi adhæc animo penſicules, hominem homini nocere non poſſe, ſi nolit, niſi in externis bonis, nec ad ipſum hominem magnopere pertinentibus. Vera ſiquidem bona ſolus Deus eripit, nec ferè niſi ingratis: largitur ediverſò, atqui non immitibus & ferocibus. Nemo itaque læditur, niſi à ſemetipſo: nec ulli nocet injuria, niſi ſuo authori: proinde diſſimulanda erit. Notiſſima vox ejus qui in cultu regum conſenuerat. Hic quum à quodam rogaretur, quomodo rariſſimam rem in aula conſequutus eſſet, ſenectutem ſcilicet: Injurias, inquit, accipiendo, & gratias de iis agendo. Sic ferè & M. Catonem ubi quidam in balneo percuſſiſſet imprudens, excuſanti ſe Cato reſpondet: Non me percuſſum memini. Melius exiſtimavit non agnoſcere, quàm ulciſci: atque hinc alteri hoc acceſſit commodi, quòd Catonis fortitudinem & tolerantiam noſſe cœperit & imitari potuerit.

Nemo læditur, niſi à ſeipſo.

Catonis fortitudo.

§ 39. Crede mihi, leviſſima ſæpe ſunt, propter quæ non leviter ſtomachamur,qualia quæ pueros in rixas & jurgia concitant: ſic fit ut nunc perſonæ, nunc negotio, nunc loco, nunc fortunæ, nunc ſibi quis iraſcatur. Inde, inquam, ira frequentius inſania eſt dicenda, quando exigua cenſentur magna. In plurimis ſententia ferretur alia, ſi antea profectò judicaremus, quàm ſuccenſeremus: ſæpe autem primum ſectamur impetum. Deinde quamvis inania ſunt, quibus concitati fuimus, perſeveramus tamen, ne ſine cauſſa cœpiſſe videamur; & quod iniquiſſimum eſt, pertinaciores

ciores nos reddit iræ iniquitas. Retinemus etenim illam & augemus, quaſi argumentum ſit juſtè iraſcendi, graviter iraſci. Quantò ſatius eſt, initia ipſa perſpicere, quàm levia ſint & innoxia? Quod accidere vides in brutis, idem in homine deprehendes. Frivolis turbamur & vanis. Taurum color rubicundus excitat, ad umbram aſpis exurgit, urſes leoneſque mappa proritat: cuncta quæ natura fera ac rabida ſunt, conſternuntur ad minima. Idem inquietis ſtolidiſque ingeniis evenit, quæ rerum ſuſpicione feruntur, adeò quidem ut interdum injurias vocent modica beneficia, quæ feraciſſima ſæpius iræ materia exiſtit. Chariſſimis etenim iraſcimur quandoque, quod minora nobis præſtiterint, quàm mente concepimus, vel quàm alii tulerint: quanquam, Menandro teſte, ὀργὴ φιλούντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον. At quum ex iræ imperio judicamus, quanti præceps ejuſmodi judicium debeat æſtimari, poſtea revera, licet malè, experiemur, quùm illa deferbuerit. Perit ferè univerſum, ubi quantum ira ſuadet, permittitur: nec diu conſiſtere poteſt, quæ multorum exitio exercetur, potentia.

§ 40. Elegans Menandri eſt ſententia, οὐδεὶς μετ' ὀργῆς ἀσφαλῶς βουλεύεται, ubi neminem tutò cum ira deliberare docet. Idem alibi:

Ut vehementer doleas, nihil tamen irritatus, temerè
Agas: iram enim vincere, quæ alieniſſima rationis eſt,
In perturbationibus maximè ſapientem decet.

Adhæc qui dicere tibi, niſi clàm, non vult, penè non dicit. Quid eſt iniquius, quàm ſecretò credere, & palàm iraſci? Proprium eſt irati, cupere, à quo læſus videatur, ei quàm maximum inurere dolorem. Hic iracundia ut mare profundum ac immenſum efferveſcit. Minus ſui compos eſt ira quàm ebrietas, quare & ad omnem functionem inutilis. Prudenter Cicero: An quicquam ſimilius inſaniæ quàm ira? quam bene Ennius inſaniæ initium dixit: color, vox, oculi, ſpiritus, impotentia dictorum atque factorum quam partem habent ſanitatis? *1. Offic.* *4. Tuſcul. quæſt.*

§ 41. Cumprimis verò nos intra mentis terminos continere deberet, ubi ex Platone oculis jugi inſpectione opponamus, qua ſingulari providentia in humani corporis fabrica ab hoc malo conſervare hominem decreverit divina majeſtas. Sic ille in Timæo vel de natura, ait: Partem animæ, fortitudinis iracundiæque participem contentioſamque, capiti propinquiorem fecere inter dia- *Lib. 32.*

 phragma

diaphragma cervicemque mediam, ut hæc obediens rationi, unà cum ipſa cupiditatum genus vi illata coerceat, ſi quando rationis in capitis arce habitantis juſſa cupiditas reſpuat. Cor autem venarum originem fontemque ſanguinis per omne corpus impetu quodam manantis inſtipatorum regione ſuſpendere voluerunt, ut quando iræ vis exardeſcit, ratione nunciante ſiquid extrinſecus injuſtè fiat, vel intrinſecus aliqua concupiſcentia turbet, tunc celeriter per anguſtos quos libet meatus, quicquid in corpore eſt ſenſus particeps, juſſa minaſque perſentiat, atque ita obediat obſequaturque omnino, toleretque in omnibus præſtantiſſimi illius imperium.

§ 42. Cum autem cognoſcerent, cor rerum terribilium objectu trepidaturum, & ira ſæpius flagraturum, idque opus omne per ignem fore: æſtus hujuſmodi temperandi gratia, pulmonem tegmen cordi adhibuerunt, molle primùm atque exangue, deinde cavis extrinſecus fiſtulis ſpongiæ inſtar diſtinctum, ut ſpiritu potuque hauſto cordis ardorem hujuſmodi reſpiratione & refrigerio tepefaciat. Quamobrem arterias tanquam aquæductus per pulmonum ſubſtantiam derivarunt, eamque cordi quaſi mollem ſaltum circundedere, ut quando nimia fervet ira, inde ad faciliorem obedientiam temperatum deferveat, ſedatoque tumultu, rationi facilius cum ira miniſtrare & obſequi valeat. Divinè itaque M. Tullius: Nulla eſt, inquit, tanta vis, tanta copia, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique poſſit: verum vincere animum, iracundiam cohibere, quæ ſemper eſt inimica conſilio, victoriam temperare: adverſarium nobilitate, ingenio, virtute præſtantem, non modo extollere jacentem, ſed etiam amplificare ejus priſtinam dignitatem: hæc qui faciat, non ego eum ſummis viris comparo, ſed deo ſimilimum judico. Ejuſmodi itidem perturbationum victorem, immortalium deorum numero aſſcribit quoque Lucretius:

In orat. pro Marcello.

Lib. v. de rerum natura.

Hæc igitur qui cuncta ſubegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis, nonne decebit
Hunc hominem divûm numero dignarier eſſe?

Hac fortitudinis virtute freti viri Heroici, in deorum catalogum ſunt relati, teſte Platone. Procul ergo ſemper ira abſit, cum qua nihil rectè, nihil conſiderate fieri poteſt. Quæ enim cum aliqua perturbatione fiunt, ea nec conſtanter fieri poſſunt, neque

In Lachete Cic. 2. de nat. deor. 1. Offic.

iis

iis qui adſunt probari. Monet & in epiſtola ad fratrem Cicero, intentius iracundiæ obſiſtendum, cumque ea animum maximè moveat, tum eſſe linguam diligentiſſimè continendam, ne ira minus preſſa prorumpat in verba & quamcunque injuriam. Docet adhæc Plutarchus, iram nuſquam continere, imperiti eſſe hominis atque intemperantis: ubique verò, difficillimum, quibuſdam etiam videri impoſſibile, quando perturbationis hujus proprium perſæpe ſit, quod velit, emptum morte perſequi. Ariſtoteles item tradit, homines iratos & turbatos, minus poſſe conſiderare rationes. Ab iiſdem ſi perſpicuè pax & benevolentia petitur, non modò ea non invenitur, ſed augetur atque inflammatur odium. *Lib. 1. Elenchor.* *Cic. lib. 1. rhetor. vet.*

§ 43. Pœnitentiam inſuper duram, perpetuum ferè iræ comitem eſſe memineris. Inſignia ejus exempla proximo videbis capite de rege Alexandro & Imperatore Adriano. Quo minus preſſeris iram, hoc ab ira magis premeris: tunc enim incipimus aliis iraſci, quum nobis deſinimus. Finis iræ, initium eſt pœnitentiæ. Apud bonum virum citò moritur ira: brevis mens eſt, iræ memoria: fulmen eſt, ubi cum poteſtate habitat iracundia. Graviſſima eſt probi hominis ira: gravis tamen pœna eſt, quum poſt factum pœnitet. Hinc qui in alterum efferveſcit, pœnas à ſe exigit. Irâ infœlicitas geminatur, quæ ſibi nihil reſpicere conſuevit, expers conſilii: dolorem virtutem, facinus conſilium putat: quantumcunque meditatur, tamen audaciam promittit. Rimanti telum ira facit, ut apud Virgilium. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici ſolitum, ajunt, his quos exercebat, præcipere, ne iraſcerentur. Ira enim perturbat, & qua noceat, tantùm obſervat. Plato nihil æquè contrarium reipubl. eſſe perhibet, atque iræ commotionem & impetum furoris in civibus. Immoderatam iram gignere inſaniam, docebat Epicurus. Conſilio maximè adverſari feſtinationem & iram, tradidit Bias Prienæus. Iræ dominari, non cupere impoſſibilia, non feſtinare in via, loquentem non movere manum, legibus obedire, voluit Chilo. *Ira finis, initium pœnitentiæ.* *Pyrrhus.* *Plato.* *Epicurus.* *Chilo.*

§ 44. Ariſtoteles refert, Satyri amicos, quum litem habent, aures illius obturare cera, ne quum ab hoſtibus conviciis afficitur, propter iram cauſæ cognitio turbetur. Plato interrogatus, Per quod cognoſcitur ſapiens? reſpondit: Quum vituperatur, non iraſcitur: & non extollitur, quum laudatur. Strictos hos iræ cancellos *Ariſtoteles.*

Digitized by Google

Zeno. non tamen ita admittit Zeno ille Eleates, qui quum maledictis laceſſitus excandeſceret, reprehenſus, quòd philoſophus verbis improborum commoveretur: Si convicia, ait, æquo animo admiſero, ne laudes quidem ſentiam. Lapidis eſt, non ſentire diſcrimen inter laudantem & vituperantem: ſed philoſophi eſt,
Melanthius. non ita commoveri, ut ab honeſto recedat. Melanthius negabat, eam iram videri gravem, quæ mentem cogat emigrare, ſed quæ prorſus excludat domo: ſentiens probis ingeniis adjunctam eſſe iracundiam, ſed hoc vitium tolerabile eſſe, ſi celeriter animus ad ſe redeat, & pro ira rationem in conſilium adhibeat. At ſi perturbatio penitius inſideat animo, ita ut excuſſa ratione feratur effreni impetu, certa pernicies eſt.

§ 45. Vincenda itaque totis viribus ira, quòd affectum hunc videas cæteris eſſe & vehementiorem & magis noxium, quam ſuperare glorioſius eſt, quàm armatum proſternere hoſtem: nec etiam minus exitii mortalibus accedit ab ira quàm ab hoſte, quinimò ipſa nobis hoſtis pernicioſiſſimus, ſiquis alius. Quare & apud Phocylidem legitur: θυμὸς ὑπερχύμενος μανίην ὀλοόφρονα τεύχει, ira animum ſubiens, inſaniam gignit pernicioſam. Et apud Menan-
Iliad. lib. 7. drum: βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμὸς εἰς ὀργὴν πεσών. Μῆνιν οὐλομένην, iram pernicioſam appellavit Homerus, & perturbatricem omnium. Prudenter hinc idem Menander monet, ἄνθρωπος ὢν γίγνωσκε τῆς ὀργῆς κρατεῖν, homo exiſtens diſce iræ imperare. ζήσεις δὲ βίον κράτιστον, ἂν θυμοῦ κρατῇς, vitam enim vives optimam, ſi iram repreſſeris. Iracundiam qui vincit, hoſtem vincit maximum, pulchra eſt Publ. Mimi ſententia. Rectè
Lib. 1. epiſt. 2. quoque Horatius:

Ira furor brevis: animum rege, qui niſi paret,
Imperat hunc frenis, hunc tu compeſce catena.

Satyr. 8. Et juvenalis:

——— *pone iræ frena modumque.*

Iliad. 8. Item Homerus:

——— *procul hinc, procul ira recedat,*
Quæ turbat ſapientem hominem.

Menand. Phocylides quoque: χαλίνου δ' ἄγριον ὀργήν, agreſtem frene iram.

IX. § 46. Nonò ab hac exitiali peſte prorſus terrere debent nobilia quorundam ira exagitatorum, tum quoque aliorum juſtam indignationem fortiter comprimentium exempla. Primi generis eſt illud Aſtyagis Medorum regis, qui quum parvum nepotem ſuum

Cyrum

Cyrum ab Harpago amico fideliſſimo, contra ipſius imperium, *Aſtyagis truculenta ira.* ſervatum fuiſſe intellexiſſet, nulla ejus rei oſtenſa indignatione, Harpagi filium ſub alterius rei prætextu ad ſe accitum, clam interemit, atque in variis epularum generibus coctum, ignaro patri veſcendum appoſuit: poſtquam verò iis epulis naturæ ſatis feciſſet Harpagus, ne eum lateret filii ſe extis cœna ſaturatum, caput, manus pedeſque in lance, pro ſecundæ menſæ delitiis, ei juſſit apponi. Quam immanitatem, ut Maronis utar verbis, furiis accenſus & ira, *12. Æneid.* ſecutus eſt Cambyſes Perſarum rex: quem *Cambyſis ſanguinaria ira.* nimis in crapulam pronum, ubi Thraſeaſpes unus ex chariſſimis admoneret, ut biberet moderatius, fœdam eſſe ebrietatem *Herod. lib. III.* in rege, quem oculi omnium aureſque inſequerentur: ad hoc ille clandeſtina incenſus ira: Ut ſcias, inquit, quomodo nunquam mihi excidam, nunc oſtendam nec oculos poſt vinum à ſua functione deſtitui, nec manus. Inde liberalius amplioribuſque cyphis potat, quàm aliàs ſolet. Jam ira infarctus, vinolentus ac violentus, monitoris ſui filium ultra limen progredi jubet, ibidemque conſiſtere elevata ſupra caput ſiniſtra. Hinc arcum intendit, & cor adoleſcentis, quod ſe petere dixit, figit, apertoque thorace, hærens in ipſo telum oſtentat, ac reſpiciens patrem, Num ſatis certam haberet manum, rogavit. O ſanguinarium regem: ô feram, in quam omnium tela contorqueantur, dignam.

§ 47. Sed quid mirum, quum etiam ſimilibus iræ facibus inflammatus, in mortuos ſævierit, & Amaſis Ægyptii regis cadaver è monumento extractum, veluti vivum verberibus affici juſſerit, & totum ferramentis acutis pungi, cunctis probris dehoneſtari, & tandem cremari in foro: duodecim inſuper Perſarum primores nulla penitus cauſſa interfecerit, vivos in caput defodiens? Atqui plerique ſic iram quaſi inſigne regium exercuere: uti Darius Cambyſis pater, *Darius.* qui primus poſt ablatum Magorum imperium, Perſas & magnam Orientis partem obtinuit. Siquidem quum bellum Scythis indixiſſet Orientem cingentibus, & omnia ad expeditionem eſſent parata, copias eduxit ex urbe Suſis: ibi rogatus ab Artabazo Perſa nobili admodum ſene, ut ex tribus filiis in militiam euntibus, unum in ſolatium patri relinqueret, duorum opera uteretur; hic ira ſuccenſus, & plus quam rogabatur, pollicitus, omnes ſe illi relicturum aſ-

ſeruit. quo reſponſo Artabazus magnopere lætus, ſuos liberos militiæ miſſionem habere ſperabat: at ille trucidatos in parentis conſpectu abjecit, crudelis futuris, ſi omnes ſolùm abduxiſſet. *Xerxes.* Cæterùm quanto facilior Xerxes Darii filius, ut mali corvi malum ovum, qui Pithio quinque liberorum patri, unius dimiſſionem oranti, quem vellet eligere, permiſit: deinde electum in duas diſtraxit partes, & ab utroque latere viæ, per quam exercitum juſſit tranſire, collocavit, hac victima exercitum luſtrans. Proinde & quem debuit, ſortitus eſt exitum: victus & latè longeque fuſus, ac ſtratam ubique ruinam ſuam cernens, medius inter ſuorum cadavera inceſſit.

Perses. § 48. Perſes rex à Paulo Æmilio victus, duos ex ſuis ſe conſolari adortos, unum poſt alterum occidit, ira & doloribus præcipitantibus. Tam atrox facinus in cauſa fuit, ut confeſtim ab his *Totila.* qui ad obſequium parati erant, ſit deſtitutus. Gothorum rex Totila, recepta urbe Roma, quam ei Beliſarius à Iuſtiniano in Italiam miſſus ademerat, oratores ad Iuſtinianum Conſtantinopolim miſit petitum, ut ipſius Iuſtiniani auſpicio ac nomine, obtinere ac regere urbem ipſam liceret. Quum autem accepiſſet, Iuſtinianum conditiones repudiare, immanem regem repentè atrox ira impulit, ut urbem, quam mortales alii ſpectando, admiratione capiebantur, quæ orbis terrarum erat caput, & cujus jam poſſeſſor erat, incendio ruiniſque totam deformaret, muris quoquæ nudatam, quadraginta diebus feris, ut in ea ſtabularentur, permiſit.

Honorii Vandali immanitas punita. § 49. Quum Honorius 2. Vandalorum rex, ira incitatus honeſtas matronas & virgines nudatas ſuſpendiſſet, facibus corpora uſſiſſet, mammillas & brachia nolentibus aſſentiri Arrianæ impietati præcidiſſet, φθειριάσει tam tetra ipſius corpus tandem *Ecelinus.* computruit, ut alia membra poſt alia deciderint. Ecelinus ſævitiæ fama nulli Tyrannorum cedens, victus ad Soncinum, ubi res ſuas ſenſit una pugna acciſas, vulnus quod in prælio acceperat fotum & circumligatum, frendens ira in morem ſævientis feræ, *Pherotima.* unguibus conſcidit. Pherotima Cyrenarum regina, Cyrenenſibus ſuccenſis, miſerorum civium corpora palis defixa, circa muros urbis diſpoſuit, mulierum mammas violenter avulſas in pu- *Alexander rex Iudæor.* blico ſuſpendit iræ furiis exagitata. Alexander Iudæorum rex inſigni crudelitate notus, quem alio nomine Iamnæum appella-

runt,

runt, quum Hieroſolymam, quæ paulo antè ab eo deſciverat, armis in poteſtatem redegiſſet, ira furens octingentos Judæos eodem temporis momento in crucem extulit: atque illis cernentibus, uxores eorum ac liberos interemit. Nam præter fas juſtumque, ac præter communem hominum morem, in ætatem innoxiam ac ſexum ſævire non erubuit.

§ 50. Addam hic non ita vetuſtum aut ſemotum effrenis iræ exemplum. Mahometes Othomannus, qui duo evertit imperia, *Mahometes Othomannus.* habuit Bizantii ſeceſſum voluptuarium: huc ingreſſo aderant confeſtim illi duo, ut fertur, ex omni puerorum multitudine, qui ad fœdiſſimum uſum ibi loci alebantur, forma venuſta & aſpectu jucundo. His ille utrinque innixus ſolebat ultro citroque per hortos obambulare: interim rex binos pubeſcentes obſervarat cucumeres, quos ubi eo verſus non reperiſſet, tam præcipiti vehementique ira in pueros exarſit, qui paululum diverſi aberraverant, ut poſtulatos, ac pertinaciter negantes à ſe decerptos, arrepto gladio, quem ex more lateri accinctum geſtabat, unum poſt alterum à ſtomacho reſectum patefecerit, uter eorum furti extitiſſet autor, exploraturus, quum neuter fuiſſet.

§ 51. Hæc certè barbaris regibus feritas in ira fuit, quos nulla eruditio, nullumque literarum exercitium excoluerat. Sed utinam iſta crudelitas & iræ immanitas inter peregrina manſiſſet exempla, nec in bene educatos reges, non in Romanos mores, non in Chriſtiani nominis principes cum aliis adventitiis vitiis irarum, torturarum, ſuppliciorum ac tyrannidis barbarie tranſiiſſent. Ex Ariſtotelis ſinu hic accipe regem Macedonum Alexandrum, *Alexander Macedoniæ rex.* totius Orientis victorem, qui Clitum ſibi chariſſimum & unà educatum, nutricis nimirum ſuæ filium, (à quo fuerat ad Granicum amnem ſervatus, quem provinciæ præfecerat, admoverat convivio) parum adulantem, & pigrè ex Macedone ac libero in Perſicam ſervitutem tranſeuntem, vel potius Perſicam mollitiem deteſtantem, inter epulas perniciosè, & quidem manus propriæ violentia trajecit iræ furiis incitatus: ſed ad ſe reverſus ſerò nimis, vix manus à ſeſe continuit. *Cic. 4. Tuſc. quæſt.*

§ 52. Tam inconſideratam rem eſſe iram, inquit Xenophon, plerunque deſignantem, quorum poſt pœniteat. ἀπρονόητον γὰρ ἡ ὀργὴ ὥστε πολλάκις ἐξεργάζεται ὧν μετανοεῖν. Colligere igitur prius ſeipſum iratus deberet, & diſſipatas animi partes

rurſus

rurſus in ſuum locum congerere, donec animi ardor deferveat. At ſævius indomitæ iræ exemplum oſtendit Alexander in Calliſthene philoſopho, ſuo condiſcipulo, ſibique familiariſſimo. Nam quum is Perſico more vellet adorari, Calliſthenes palàm dictitabat, Alexandrum non eſſe adorandum. Alexander itaque indignabundus Calliſthenem conjurationis conſcium fuiſſe criminatus eſt, eumque truncatis membris, abſciſſiſque auribus, labiis & naſo deformatum, poſt varia tormentorum genera è medio ſuſtulit. Calliſthenis ergo mors Alexandri crimen erit æternum, quod nulla virtus, nulla belli fœlicitas unquam redimet. Quoties enim dicetur, Occidit Alexander Macedo Perſarum multa millia, occidit Darium: ſubdetur ſtatim, Et Calliſthenem. Lyſimachum etiam æquè familiarem ſibi, iratus leoni objecit. Tres ſanè maximas victorias, totidem amicorum injuſtis cædibus victor obſcuravit.

§ 53. Ariſtoteles itaque conſpicatus eum omnibus ac per omnia ira excandeſcentem, per epiſtolam ſic admonuit: Furor & ira non adverſus æquales exercentur, ſed in meliores præſtantioreſque. At tibi ex æquo ſtat utique prorſum nemo. Elegans Petrarchæ carmen Italicum de hoc Alexandri facinore extat:

Senete 186.

Vincitor Alexandro lira vinſe,
Et fel minor in parte che Philippo.
Ira e breve furor & chi nol frena,
E furor longo chel ſuo poſſeſſore
Speſſo ad vergogna & talhora morte mena.

Quod eſt:

Victorem Alexandrum ira vicit,
Fecitque eundum in parte minorem Philippo patre.
Ira eſt brevis furor, quem qui non reprimit,
Eſt furor longus, qui ſuum poſſeſſorem
Vel ad dedecus, vel ad mortem ducit.

Hic adde, quòd Beſſum Bactriæ præfectum, qui Darium regem poſt Perſicas opes triplici prælio afflictas, vinctum letaliter confodit, in poteſtatem redactum Alexander Magnus, ut documento eſſet omni poſteritati, duabus arboribus ex adverſo multa vi in ſe à vertice inflexis religatum, diſſectiſque repentè vinculis atrociter laniavit ira inflammatus, cacuminibus ſuo impetu corpus

corpus in diverſa diſtrahentibus. Diſphondonem Græci vocant id genus ſupplicii, à duplici fundæ excuſſione. *Diſphondo.*

§ 54. Porrò Lyſimachus ille quanquam fœlicitate quadam dentibus leonis elapſus, ob hoc tamen, quum ipſe regnaret, ſedatior non fuit. Teleſphorum etenim Rhodium, amicum ſuum undique decurtatum, auribus abſciſſis naſoque in cavea velut mirum animal & inuſitatum pavit diu, cum oris detruncati mutilatique deformitas humanam perdidiſſet faciem. Accedebat fames & ſqualor & illuvies corporis in ſtercore ſuo deſtituti, calloſis ſuper hæc genibus manibuſque quas in pedum uſum anguſtia loci cogebant: lateribus verò attritu exulceratis, non minus fœda quàm terribilis ejus forma contuentibus apparuit: factuſque pœna ſua monſtrum, miſericordiam quoque amiſerat: quanquam verò homini eſſet diſſimillimus qui iſta patiebatur, diſſimilior tamen infinitis partibus erat, qui mentis effervescentis virulento inſanoque tumore victus, ea perpetrabat. Agamenno adhæc & Achilles in iræ affectu mediocritatis fines omnino ſunt egreſſi: quemadmodum & Ajax, de quo Horatius:

Lyſimachi ex ira crudelitas inaudita. *Agamenno.* *Achilles.* *Ajax.*

Stultitiáne erret, nihilum diſtabit, an ira,
Ajax immeritos dum occidit.

Serm. l. 2. ſatyr. 3.

§ 55. Huc referendus optimo jure L. Sylla, qui egregiè nobilitatis authoritate defenſa, ira furens crudeliter totam urbem atque omnes Italiæ partes, civilis ſanguinis fluminibus inundavit: quatuor legiones contrariæ partis, fidem ſuam ſequutas, in publica villa, quæ in Martio campo erat, nequicquam fallacis dextræ miſericordiam implorantes, obtruncari juſſit: quarum lamentabiles quiritatus trepidæ civitatis aures receperant: lacerata ferro corpora Tyberis impatiens tanti oneris, cruentatis aquis vehere coactus eſt. Quinque millia Præneſtinorum, ſpe ſalutis per P. Cethegum data, extra mœnia municipii evocata, cùm abjectis armis humi corpora proſtraviſſent, interficienda, protinuſque per agros diſpergenda curavit. Quatuor millia & ſeptingentos diræ proſcriptionis edicto jugulatos, in tabulas publicas retulit, videlicet, ne memoria tam præclaræ rei dilueretur. Nec contentus in eos ſævire, qui armis à ſe diſſenſerant, etiam quieti animi cives, propter pecuniæ magnitudinem, per nomenclatorem conquiſitos, proſcriptorum numero adjecit. Adverſus mulieres quoque gladios diſtrinxit, quaſi parum cædibus virorum ſatiatus.

Sylla iratus exemplar tyrannidis.

tiatus. Id quoque animi impotentis, & inexplebilis feritatis indicium eſt, abſciſſa miſerorum capita, modò non vultum ac ſpiritum retinentia, in conſpectum ſuum afferri voluit, ut oculis illa, quia ore nefas erat, manderet.

§ 56. Quàm porrò immaniter ſe in M. Mario prætore geſſit? quem per ora vulgi ad ſepulchrum Luctatiæ gentis pertractum, non prius vita privavit, quàm oculos infœlicis erueret, & ſingulas corporis partes confringeret. Vix hæc veriſimilia videntur. At ille etiam M. Plethorium, quòd ad ejus ſupplicium exanimis ceciderat, continuò ibi mactavit, novus punitor miſericordiæ: apud quem iniquo animo ſcelus intueri, ſcelus admittere fuit. Sed mortuorum umbris ſaltem pepercit? Minimè: nam C. Marii, cujus etſi poſtea hoſtis, quæſtor tamen aliquando fuerat, erutos cineris in Anienis alveum ſparſit. En quibus actis Fœlicitatis nomen afferendum putavit. Quum etiam Lucretius Offella conſulatum à Sylla dictatore peteret, quòd ipſius opera Sylla urbem Præneſte cepiſſet, atque juniorem Marium evertiſſet: Sylla autem nutu conſulatum negaret, neque ob id Offella rogare deſineret: Sylla, qui in foro deambulabat, manu ſua eum incitatus ira interemit, atroxque facinus graviore verborum atrocitate auxit, cùm populo qui in concionem venerat, aratoris pediculorum morſu vexati fabulam narraret.

§ 57 Hujus tamen furias & crudelitatem C. Marii invidia levat: nam & ille nimia cupiditate inimicos perſequendi, iram ſuam nefariè diſtrinxit. Poſt exilium ſiquidem urbe potitus, cum Cinna Carbone & Sertorio, ad cædem principum animum convertit iratus. Itaque C. Cæſaris Conſularis & Cenſorii nobiliſſimum corpus, ignobili ſævitia trucidavit, & quidem apud ſeditioſiſſimi & abjectiſſimi hominis Varii buſtum. Id enim malorum miſeriæ tunc Reipublico deerat, ut Varii Cæſar piaculo caderet. Pene tanti victoriæ ejus non fuerunt, quarum oblitus, plus criminis domi, quàm laudis in militia meruit. Idem caput M. Antonii clariſſimi Oratoris abſciſſum, ſuis manibus inter epulas per ſummam animi ac verborum inſolentiam aliquandiu tenuit, celeberrimiq; & civis & oratoris ſanguine contaminari menſæ ſacra paſſus: atque etiam P. Annium, qui id attulerat, in ſinum ſuum, recentis cædis veſtigiis aſperſum recepit. Ejuſdem juſſu, Craſſi pater & filius, in mutuo alter alterius conſpectu jugulati ſunt:

Marius.

ſunt: Bebius & Numitorius per medium forum nucis carnificum tracti ſunt: Catulus Luctatius hauſtis carbonibus, hoſtili ſe exemit ludibrio: Archarius & Merula flamen Dialis confoſſi ſunt: Hæc omnia immanis iræ ac feritatis exempla à Ianuarii Cal. intra Idus abſolvit.

§. 58. Huc & Aſdrubal pertinet, qui Carthagine obſeſſus à Scipione, cujus urbis jam partem Romani occuparant milites, impellente effera ira, & quæ ei naturâ erat inſita, crudelitate, deductis in hoſtium conſpectum omnibus Romanis captivis, partim eorum effodit oculos, quibuſdam linguam nervoſque diſſecuit, multis quoque genitalia hamato ferramento divellere nixus eſt, nonnullis etiam ex pedum planta cutem abraſit, aliquos penitus excoriavit, atque ita affectos ab urbis muris laqueo ſuſpendit. Horum variandis tormentis, quum tanquam in re gratiſſima ſuum patriæque periculum lenire ſtuderet, magis aggravavit. Ejus iratis facibus ſuperari noluit Munatius Flaccus, Pompejani nominis acrior quàm probabilior defenſor, cum ab Imperatore Cæſare in Hiſpania incluſus mœnibus Attinguenſium obſideretur, efferatam crudelitatem ſuam truculentiſſimò genere veſaniæ exercuit. Omnes enim ejus oppidi cives, quos ſtudioſiores Cæſaris ſenſerat, jugulatos muris, irarum furiis agitatus præcipitavit. Fœminas quoq; civitatis nominibus virorum, qui in contrariis caſtris erant, ut cædes conjugum ſuarum cernerent, & maternis gremiis ſuperpoſitos liberos trucidavit. Infantes alios in conſpectu parentum humo infigi, alios ſuperjactos pilis excipi juſſit.

Aſdrubal.

Munatius.

§ 59. Nec prætermittendus hic Corraus Trincius, qui Fulgineæ in Umbria imperavit, cæſoque Nicolao ejus fratre à præfecto arcis Nucerinæ ob adulterii ſuſpicionem, præfectum ipſum quum in poteſtatem accipere nequiret, quod ſe deſperabundus è ſumma turri dejecerat, deſtitutus poteſtate in vivum ſæviendi, quotquot familiares, cognatos, amicos, notos, qui cum illo conſuetudinem exercuiſſent aliquam, deprehendit, captos cruciatoſque ad excarnificationem, poſtremo comminui in fruſta exenterarique juſſit præ nimia ſui impotentia, ac per ſentes, maximeque frequentium viarum ſepes ac margines, eorum viſcera inteſtinaque ſuſpendi ac paſſim diſpergi. Vehemens item Gallorum ira fuit, quum adverſus Cluſinos, cæteroſque Ethruſcos populos motis armis, pacem cum Romanis turbarunt.

Corrans Trincius.

Gallorum ira.

Nam quum inito cum Cluſinis prælio, reſciviſſent Fabium Ambuſtum, legatum Romanum, qui ad conciliandam inter Gallos Cluſinoſque pacem miſſus erat, in prælium cum Cluſinis deſcendiſſe, atque gentis ſuæ Gallum unum intereniſſe, ira ac potius furore incenſi, omiſſis Cluſinis, Romam petierunt, occiſiſque omnibus quos invenerant, ſacra & prophana incendio ruiniſque fœdarunt. Edidit & inſignis iræ ſpecimen Fulvia Antonii uxor, quæ venerando capiti Ciceronis allato, contumelioſiſſimè maledixit, juſſitque in roſtris, quò magis inter cætera emineret, collocari in præcelſo atque edito loco: imò prius in faciem ſpuit, ſupra genua collocavit, ex eoque ore aperto linguam extraxit, atque acu multis locis hinc inde transfixit.

Fulvia uxor Antonii.

Nero.

§ 60. Levius damnum dedit commotus Nero princeps, qui nunciata Galliarum & exercituum defectione, quum forte diſcumberet, præ ira menſam evertit, fregitque duo immenſi pretii pocula, quibus in tam voluptuoſo principatu nihil fuit illi voluptuoſius. Gravius deliquit Commodus imperator, qui ira incitatus, balneatorem in fornacem ardentem conjecit, quod balneum ingreſſurus, tepidiuſculum inveniſſet.

Commodus.

§ 61. Eo bello quod cum Beliſario Gothi geſſerunt, quum unus militum Conſtantini Tribuni, Romano juveni inſignem ſpecie enſem ademiſſet, atque Conſtantinum Beliſarius reprehenderet, quòd tam inſolenter agi à ſui ordinis milite pateretur, reprehenſione minas pro imperio adderet, niſi gladius reſtitueretur, adeò indignè eam rem Conſtantinus tulit, ut præ iræ impetu, Beliſarii dignitatis ac vitæ ſuæ immemor, pugione quo accinctus erat, Beliſarii pectus peteret. Propter quod facinus ſtatim comprehenſus fuit, ac laqueo enectus. Tamberlanes Tartarorum rex, etiamnum barbaris, nominibus multis annumerandus, quum ii quos obſederat, pueros & puellas lineis veſtibus candidis amictos, ſertiſque oleæ redimitos, ei obviam miſiſſent, pacis exorandæ, veniæque deprecandę cauſſa, omnes ad unum equis immiſſis indignanter conculcavit. Cum verò ex amicis quidam tam immane facinus reprehenderet: Cave ſis, inquit, ne iram & furorem Dei temerè accuſes.

Conſtant. Tribunus.

Tamberlanes.

§ 62. Cæterùm vix iracundus unquam adeò fuit quiſquam, ut nulla re laceſſitus, excandeſceret. Verùm Cælius orator, mortalium ille iracundiſſimus, clienti ſuo in omnibus ſibi conſentienti, atque omnia confitenti, iraſcens exclamavit: Dic aliquid contra me,

Cælius orator.

me, ut duo ſimus. Durum ſanè caput, quomodo tuliſſet injurias, qui obſequium non ferebat? Huc referendus is cujus Plutarchus meminit in lib. περὶ ἀοργησίας, qui eum percuſſurus, à quo agebatur aſinus, quum is ſubinde exclamaſſet, ἀθηναῖος εἰμὶ, Athenienſis ſum: effervеſcente amplius ira, fuſtibus aſellum adortus, identidem cum bile & minis, ut Plautus inquit, Æacidinis, vociferabatur, σὺ μὴν οὐκ εἶ ἀθηναῖος, tu quidem Athenienſis non es. Chærephon Athenienſis philoſophus, Socratis auditor, non imitator, tam iracundus fuiſſe *Chærephon.* traditur, ut proverbio Græco occaſionem dederit, ἐν πάλλαδος ἴχνεσι οὐδὲν διοίσεις χαιρεφῶντος: id eſt, in Palladis veſtigiis nihil à Chærephonte differs. Quem ſanè communis ſenſus haud omnino expertem, non abſterrerent ejuſmodi irarum monſtra, profundiſſimè ſepelienda potius, quàm mortalium memoriæ proponenda?

§ 63. Porrò graviori fortaſſis terrore movebunt recentiora dirarum harum exempla, apud Chriſtiani nominis ſupremos potentatus, proh dolor, viſa. Stephanus ſextus Pontifex, in Formoſum *Stephanus pontifex.* Pontificem, quanquam mortuum, quòd is, ne ad pontificatum perveniret, obſtiterat, uſque adeò impotentis animi fuit, ut erui corpus è ſepulchro juſſerit, & ademptis pontificiis veſtibus atque ornamentis, ſeculari amictum indumento, extra templum ſepeliri: manuum quoque digitos abſciderit, tanquam mortuum ſacerdotali atque pontificio honore privare vellet, ac piſcibus devorandos in amnem abjecerit. Sergius item tertius Pontifex eodem *Sergius pont.* iræ ſpiritu agitatus, Formoſi Pontificis corpus denuò extractum è ſecundo tumulo, palàm in foro capite mulctavit, ac deinde in amnem in Tyberim projecit, ob id ſolum, ut Lothario Gallorum regi morem gereret, qui hoc odio Formoſum defunctum proſequebatur, quòd ipſius opera imperium à Gallis ad Berengarios transferat.

§ 64. Nonnuli quoque arbitrati ſunt, in Formoſum ſæviendi apud Sergium eam fuiſſe cauſſam, quòd in Pontificatus creatione *Egnat. l. 9. cap. 3.* Formoſus Sergio nonnunquam reſtitiſſet. Sic quandoque Pontificis authoritas in tyrannidem convertitur. En verò exemplum inſignis iræ, quam in Gibellinam factionem effudit Bonifacius octavus Pontifex. Siquidem ipſo Cinerum die, quum ex more *Bonifacius 8. Fulgoſ. l. 9. cap. 5. Sabell. l. 9. c. 11.* Pontifex eccleſiaſticorum antiſtitum capita cinere conſpergeret, ubi ad Porchetum Spinulam Genuenſem archiepiſcopum pervenit,

venit, quòd Gibellinæ factionis eſſe putabatur, cinerem non capiti inſperſit, ſed in oculos conjecit, perversè enunciatis verbis ſolennibus: Memento te Gibellinum eſſe, & quòd cum Gibellinis in cinerem revertêris.

Iuſtinianus 2.

§ 65. Sic etiam Iuſtinianus ſecundus Imperator, præ iræ violentia in vindicandis adverſariis ſuis crudelior quam juſtior, Cherſonenſes, qui eum prodere exulem machinati erant, prorſus delere inſtituit, ſeptem ex primariis ejus loci verubus ligneis affixos aſſavit, viginti verò aquis ſubmerſit, & reliquam multitudinem acerbo mortis genere ſuſtulit: ad infantes, quibus ſicarii pepercerant, extirpandos claſſem inſtruxit: qua tempeſtatis furore disjecta, miniſtros cædis ad ſeptuaginta millia, antequam in Cherſonam pervenirent, in maris profundo ſubmerſit. In cives adeo ſæviit, ut quoties pituitam à naribus truncatis profluentem abſtergeret, toties aliquem ex illis trucidare juberet. Leontium & Abſimarum, qui imperium invaſerant, pedibus conculcatos, acclamante populo, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem ac draconem, jugulari fecit. Tandem omnibus exoſus, à Philippico præfecto exercitus, eſt interfectus, & hanc laudem ſibi reliquit, ut hæreticus, adulter & tyrannus ab omnibus proclamaretur inſimulatur quoque Carolus ultimus Burgundiæ dux, quòd ira incitatus Leodii atque Dinanti, nulli ætati aut ſexui pepercerit: quòd etiam quingentos Helvetios in deditione acceptos, uno die partim funibus ordine alligatos in lacu ſubmerſerit, partim ſuſpenderit.

Carolus Burgundus.

Lib. 10. exempl. cap. 3. de irac. Factioſa urbes Italia.

§ 66. At nuſquam gentium majora iræ argumenta extitiſſe, author eſt Sabellicus, quàm in factioſis Italiæ urbibus, cum ſua tum patrum memoria: ubi factionum principes in hoſtium poteſtatem redacti, vivi quidam combuſti ſunt, in crepundiis pueri interfecti, prægnantes matronæ utero execto cum partu atrociter interemptæ, multi præcipitati, exenterati quidam, cordaque ad opprobrium ſuſpenſa & diverberata: ſed quales fuerint ejuſmodi carnificinæ, illud declarat, quòd clementia fuit hominem ſecuri ſubjicere, aut laqueo enecare. Addit Pontanus, ſe ab avia intellexiſſe, in capitalibus quarundam familiarum diſſidiis, quendam ex altera factione captum, eveſtigiò in minutiſſima fruſta fuiſſe conciſum, moxque exemptum illi jecur, in prunis candentiſſimiſque carbonibus à factionis ejus principibus toſtum, perque buccellas minutim diſſectum, inter cognatos ad id invitatos, in jentaculum

Lib. de Immanit. cap. 13.

Digitized by Google

lum diſtributum. Allata etiam poſt deguſtationem tam execrabilem pocula, non ſine collecti cruoris aſpergine. Congratulationes habitæ inter ſe, riſus, joci, leporeſque cibum talem condientes: denique & diis ipſis propinatum, tantæ vindictæ fautoribus.

Iræ inauditæ exempla noſtri ævi.

§ 67. Similiane, an tragica magis quàm ſuprà enarravi, immanium irarum exempla, hoc noſtrum viderit ævum, & adhuc calamitoſiſſimè experiatur in motibus religionis ergò ortis, aliorum liberiori calamo relinquendum, ſecurius exiſtimavi. Teſtimonio autem mihi erit univerſa Germania, nec negabit Italia, ſentit Hiſpania, dolet plurimum Anglia, luget annos jam multos deſperatè Gallia, & jam Belgicæ provinciæ omnes tanto tempore miſerrime deplorant. Quinimò cœlum tragico ejuſmodi nidore contriſtatur, terra innoxio ſæpius ſanguine transfuſa lachrymatur, gemunt undæ hiſce efferatæ iræ documentis, ignis item commiſeratione excandeſcit. Fides ſæpenumerò in fraudem nefariè data, contractus ſceleratè violati, ſacramenta ſolenniter præſtita Deo & hominibus, irriſa, contempta & nihili habita.

Tyranni.

§ 68. Faceſſant hic Artaxerxis Perſarum regis Xerxis filii thecæ horribiles, quibus includebantur vivi homines: procul ſint Pariſatis minoris Cyri matris, ſuppliciorum monſtra: identidem Numuliſinthis (alii Cyſenida nuncupant) Diogiridis filiæ, Thraciæ regis carnificinæ, velut & Tryzi inſignis tyranni, & Apollodori apud Caſſendrenſes rempublicam adminiſtrantis, Periandri Corinthii, Demetrii Phanoſtrati filii Athenienſium tyranni, pantaleonis Eleorum tyranni, Arceſilai Macedoniæ regis, Alexandri Pheræi, Dionyſii Syracuſani, & Æmilii Cenſorini inauditæ cruciatuum machinæ: adhæc Voleſi Aſiæ proconſulis ſub Auguſto, Avidii Caſſii Tiberii tertii Romanorum Imperatoris, Sejani, C. Caligulæ, Auli Vitelii, atque Adriani Rom. Imperatoris extrema crudelitas: quemadmodum & Antonini Commodi, Antonii Caracallæ in omnem ſævitiam natura propenſi, & filii ejus Antonini Heliogabali, Macrini item ob ineffabilem crudelitatem Marcellini nuncupati, Leonis Armeniaci filii Pardi patritii, Gilemer regis Vandalorum, & Riccii Monterlarii ſanguinaria atrocitas: Nicolai Fortibrachii funes & capiſtra ſuſpendio in immeritos quoq; deſtinata, Vitoldi Lituaniæ ducis canes & arcus:

Ecelini

Digitized by Google

Ecelini Romanenſis, Ioannis Mariæ ducis Mediolanenſis & Ferdinandi regis Neapolitanorum novæ tyrannidis formæ, quas irarum diræ excogitarunt & architectatæ ſunt: faceſſant, inquam, hic quorumcunque aliorum diverſa enormium tormentorum genera.

§ 69. Superari nolumus veterum immanitate, & poſteriorum quorundam diritate, ſqualidis carceribus, dæmonum hoſpitiis, cruciatuum & carnificinarum truculentiſſimarum varietate incredibili. *Chriſtianorum hoſtes.* Cedant iræ ſuæ ferocia quicumque hoſtes Chriſtiani nominis & veræ religionis acerrimi, ipſe Claudius Imperator, *Diocletianus.* Nero, Domitianus, Trajanus, Diocletianus iræ ſævitia in Chriſtianos vincens quoſcunque alios Romanos principes, Maximianus, Maximinus, Decius, M. Aurelius, Valens Imperator Arrianus, Aurelianus, Julianus, Valerianus, Maxentius Alexander Imperator, Honoricus Vandalorum rex, Aſpaſius, Quintianus, Coſdroas & Iſdigertes Perſarum reges, Cavades, Haumar Saracenus, Habdallas, & quicunque reliqui barbari ejuſdem crudelitatis Chriſtianorum perſequutores. O religio, ô tempora, ô Galli, ô Belgæ, ô ſanguinarie hypocrita & fratricida Cain, qui ficto ſacrificio in ira exoſus fragantiam gratæ Deo hoſtiæ, innocentem Abelem trucidaſti, & ab hoc atque interempto circa altare Zacharia uſque ad hæc noſtra tempora tam crudelem poſteritatem reliquiſti, cui nulla ætatis aut ſexus eſt ratio, quæ in cujuſcunque ordinis & ſortis homines æquè latrocinatur: ô efferate Pharao, tam diris modis calamitoſum Iſraëlem opprimis, & pertinaciter adhuc cum nefanda tua ſobole perſequeris? Quàm lubet exclamare auream prudentiſſimi Senecæ ſententiam: Non decet regem ſæva & inexorabilis ira. Manſuetudinem præcipuè eos *Chryſ. ſuper acta apoſt. homil. 84.* ornare qui in poteſtatibus ſunt, literarum monumentis traditum reliquit os illud verè aureum, æterna laude digniſſimum.

§ 70. Tam enormis tyrannidis adminiſtri profectò merentur, ut artis ſuæ opus in Phalaridis tauro ſimul experiantur ſentiantq; *Thomyris.* & quum merè ſint ſanguinarii, perpetiantur id quod Cyrus Perſarum rex, qui dum Sargapiſem Thomyris Maſſagetarum reginæ filium, bello captum ad mortem impuliſſet, irata mater non prius deſtitit, quàm mortuum ulta eſſet. Contractis itaque copiis ita conflixit, ut maximam hoſtium partem, cum ipſo etiam rege *Cyri mors.* internecioni dederit. Inde & defuncti Cyri caput in utrem humano ſanguine plenum demiſit, hiſce verbis exprobrans: Filii mei

mei ſanguinem hauſiſti, & meum ſitiuiſti Cyre, at ego te cruore ſaturabo. At Deus bone, quis tandem horum motuum, quis dirarum irarum exitus? Non eſt quòd Æaco, Rhadamanto & Minoi imputemus, non quòd in Albanum, Vergatem aut Hiſpanum, ultionis divinæ organa oculos conjiciamus: ſed in proprium quilibet ſinum inſpuat. Reſipiſcentia vincamus, à malo quiſque declinet, & quod bonum eſt, operetur: piè, juſtè & caſtè hujus ſeculi curriculum perficiat, nec alteri faciat, quàm quod ſibi fieri velit. Sic peſtis hæc haud dubiè deferveſcet, monſtrumque horrendum ibit peſſum.

§ 71 Cæterùm omiſſis tam communis quàm civilis funeſtæque Erynnis narrationibus terrificis, in quibus prolixior fui, ut rerum analogiâ à tam furioſi affectus fœda ſpecie aliorum animas abſterrerem, ad alia nunc alterius generis, minimè terrentia, verùm laude & imitatu longè digniſſima, clariſſimorum virorum exempla documentaque convertamur. Prædicatur hic in primis Philippus rex ob victam iram & humanitatem ſingularem erga Nicanorem Macedonem, qui omnibus in locis, quantum poterat, Philippum criminabatur. Nam quum Sinycithus aliique Philippi amici ſuaderent, ut in eum rex animadverteret, reſtitit Philippus dicens: Haud malum eſſe virum Nicanorem, ſibi perſuaſum eſſe. Quum igitur inopiam ejus noſſet, dono ei pecuniam miſit. Poſt quod factum, quum à Sinycitho moneretur, Nicanorem non criminari ut antè, ſed regem laudibus efferre: Philippus Sinycitho fertur dixiſſe: Nunquid vides in manu noſtra eſſe, ut quæ volumus, à populo audiamus? Alexander item Macedonum rex in detractores ſuos etiam liberalitate eſt uſus, regium eſſe dicens, à quibus malè audias, in eos quoque beneficentiam exercere. Sic & Perſarum rex Artaxerxes, quum ab Alcide Sampſone ubique accuſaretur, ei juſſit renunciari, licere ipſi regem arbitratu ſuo criminari, ſed viciſſim regi quoque integrum eſſe, & dicere & ſtatuere in eum quæ ipſi collіberet. Hoc quidem dicto, licet humano, Alcidis temeritatem oſtendit, ac ſuam potentiam clementiamque innuit. Idem ducibus ſuis qui deliquiſſent, pro eo quod flagris cædi ſolent corpora, mandavit ut pro corporibus veſtes illis detractæ cæderentur: utque pro eo quod ſolet illis velli caput, tiara depoſita velleretur.

Clementia exempla inſignia.

Philippus rex.

Alexander Macedo.

Artaxerxes.

§ 72. Hic autem cumprimis celebratur Iulius Cæſar, qui tam

Nnnnn in

in adminiſtranda republ. quàm in victoria & hoſtibus ulciſcendis, mirabili fertur uſus moderatione. Adde quòd Dictator, quum rerum geſtarum fama & gloria floreret, Catullum Veronenſem, cujus verſiculis de ſe & Mamurra editis, indelebili reſperſus eſſet infamia, ſibi ſatisfacientem non ſolùm non incommodo affecit aliquo, ſed cœnæ etiam adhibuit : & quod majus etiam fuit reconciliatæ gratiæ ſignum, in ejus patris hoſpitio, ut erat ſolitus, perſeverabat. Auguſtus princeps, verus Iulii Cæſaris hæres & in hac laude æmulus, L. Cinnam, Cn. Pompeji nepotem, in hoſtium caſtris repertum non ſolùm ſervavit, ſed (quod ad charitatis cumulum acceſſit) integrum ei patrimonium reſtituit. Eundem conjurationis adverſum ſe initæ convictum, ea lege incolumem præſtitit, ut diceret : Olim tibi hoſti, ô Cinna, nunc inſidiatori & parricidæ veniam do. Iam hinc inter nos inchoetur amicitia, contendamuſque, utrum meliore fide ego bis tibi vitam condonaverim, an tu acceperis. O divinam prorſus clementiam, ei qui vitæ inſidias ſtruxiſſet, honores illos impartiri (in ſequentem enim annum conſulem deſignatum in familiarium amicorum numero habuit) qui vix illis eſſent deferendi, qui periculo pro tuenda conferentis ſalute vitam objeciſſent. O memorabile exemplum, quorundam Chriſtianorum potentatuum oculis, hoc potiſſimùm turbulentiſſimo afflictiſſimoque ſeculo opponendum, ſi fortè remiſſis iræ furiis, clementer gratioſeque cum ſubditis agere, & in juſtum ſuſcipere patrocinium queant. Idem ille Imperator multa poſteritati reliquit, è quibus apparet huic iram non imperaſſe.

Auguſtus.

§ 73 Timagenes hiſtoriarum ſcriptor quædam in ipſum, quædam in ejus conjugem & univerſam domum dixerat, nec perdiderat, dicta : magis enim circumfertur, & in ore hominum eſt temeraria urbanitas. Frequenter à Cæſare fuit admonitus, ut lingua moderatius uteretur : perſeveranti domo ſua interdixit. Poſtea Timagenes in contubernio Pollionis Aſinii conſenuit, in tota civitate charus. Nullum illi limen præclara Cæſaris domus abſtulit : hiſtorias quas poſtea ſcripſerat, recitavit & combuſſit, & libros acta Cæſaris Auguſti continentes, flammis tradidit. Inimicitias geſſit cum Cæſare Auguſto, amicitiam ejus aſpernatus eſt nemo. Fuit qui præberet tam altè cadenti ſinum. Tulit hoc Cæſar patienter, ne eo quidem motus, quòd laudibus ſuis rebuſque geſtis manus injecerat. Nunquam cum hoſpite inimici

mici

mici ſui queſtus eſt: hoc ſolum Pollioni Aſinio dixit, θηριοτροφεῖς. Paranti excuſationem, obſtitit: Fruere, inquit, mi Pollio, fruere. Et quum Pollio diceret, Si jubes Cæſar, ſtatim illi domum meam interdicam: Hoc me, ait, facturum exiſtimas, quum ego vos in gratiam reduxerim? Succenſuerat etenim quandoque Timageni Pollio, nec ullam habuerat cauſam deſinendi, quàm quòd Cæſar cœperat. Dicat itaque quiſque ſibi quoties laceſſitur: Nunquid potentior ſum aut plus valeo, quam toto terrarum orbe Auguſtus potuit? Ille tamen contentus fuit à conviciatore ſuo ſecedere. Quid eſt? quare ego ſubditi aut ſervi mei vel cujuſvis alterius errorem, durius reſponſum, negligentiam, aut rem malè intellectam aut non ritè adminiſtratam, vel vix uſque ad mè pervenientem, murmuratione, rixis, flagellis, compedibus & ſuppliciis indignis expiabo?

§ 74. Huc accedit, quòd quum Corocotæ inſigni in Hiſpania latroni à principio ita fuiſſet infenſus, ut edixiſſet, ſe ei qui Corocotam vivum cepiſſet, daturum aureorum decem millia: poſtquam is ultrò venit, non modò ei nullum damnum attulit, ſed quoque pecuniam dedit, eumque locupletavit. Item, quum Alexandrini poſt urbem vi captam extrema ſe paſſuros exiſtimarent, Auguſtus ſuggeſtum conſcendit, adjuncto ſibi Ario Alexandrino, dixitque, ſe civitati parcere, primùm propter ipſius magnitudinem & pulchritudinem: deinde propter Alexandrum Magnum, ejus urbis conditorem: poſtremò in gratiam Arii amici. Raræ cujuſdam clementiæ fuit, non devaſtare civitatem quæ pertinaciſſimè rebellarat: ſed non minus laudis merebatur illa civilitas, quòd hujus beneficii gratiam non ſibi vendicavit: ſed unam præcipuam partem ipſi conceſſit urbi: alteram tribuit Alexandro, cujus memoriam ſciebat apud Alexandrinos eſſe gratioſiſſimam: tertiam tranſtulit in Arium, ejus civitatis civem, amicum tanto titulo ſuis commendans. Quum is quoque obtrectatorum malignitatem perferret, atque ejus patientiam Tiberius carperet, hortatus ut ex eis aliquot ulciſceretur, reſpondit: Satis ſibi eſſe, ne quis eum plus quàm dicto lædere poſſet.

§ 75. Eximiæ moderationis quoque fuit Cn. Pompejus Magnus, qui quum Mamertinos, quòd hoſtium partibus adhæſiſſent, interficere omnes ſtatuiſſet, Sthenius ejus civitatis princeps Pompejum adiit, & his verbis loquutus eſt: Non æquum fa- *Pompejus Magnus.*

 cis

cis Pompei, qui propter unum noxium, multos innoxios occidere paras. Quo audito, Mamertinis pepercit Pompejus, civitatemque & Sthenium liberavit. Habes autem hic in Sthenio exemplum, quem animum erga rempublicam oporteat habere principem, ſi in periculum incidat: in Pompejo autem placabilitatis argumentum, qui viri boni maluerit habere rationem, quàm indulgere iræ. At nulli clementia atque humanitate ceſſit M. Antoninus philoſophus Imperator. Id inter cætera in Avidio Caſſio ejuſque familia, quum ab eo in Ægypto rebellaſſet, clarè oſtenſum eſt. Nam cum Senatus acerbè Avidium propinquoſq; ejus perſequeretur, Antoninus pro eis, tanquam amici forent, deprecatorem ſe ſemper exhibuit: atq; ut apertius ejus lenitas agnoſcatur, orationis partem quã in hanc rem ad Senatum habuit, ut noſtri ævi regibus ac principibus documento ſit, ſubjungam: Quòd ad Caſſianam rebellionem pertinet, obteſtor vos, Patres conſcripti, ut depoſita cenſuræ ſeveritate, veſtram meamque clementiam ſervetis. Neque per ſenatum aliquis occidatur, nec ſimiliter in ſenatorem animadvertatur, nullius patricii ſanguis effundatur, relegati redeant, & exulibus bona ſua reſtituantur, atque utinam multos qui interempti fuerint, ad vitam revocare poſſem. Nunquam in imperatore proprii doloris ultionem probavi, quæ licet perſæpe juſtiſſima ſit, pleriſque tamen ſemper acerba videtur. Quamobrem Avidii Caſſii liberis, generoque ejus atque uxori veniam dabitis. Sed quid veniam dico? quandoquidem nullus eorum erravit. Vivant igitur, ſciantque tutos ſe ſub Marco vivere. Vivant in ſui patrimonii parte: veſtibus, auro atque argento utantur: neque opulenti modò, verùm etiam tuti ſint, tutò ſe ac liberè ad omnia conferre loca poſſint, ut per totum terrarum orbem in populorum conſpectum veſtræ meæque clementiæ verum atque certiſſimum exemplum præ ſe ferant. Neque tamen hæc, Patres conſcripti, magna eſt clementia, ut rebellium liberis atque uxoribus ignoſcatur: peto igitur, ut omnes ſenatores equiteſque Romanos, qui inſimulati ſunt, mortis pœna exilioque item formidine, odio, infamia injuriaque liberetis. Date hoc præſentibus meis temporibus, ut in his conjurationibus, quæ ad tyrannidem initæ ſunt, eorum tantùm qui in tumultu ipſo cæſi ſunt, mors afferatur, neque ultrà pœna progrediatur. Hæc oratio adeò Senatui populoque Romano placuit, ut Marci clementiam miris laudibus efferrent.

M. Antoninus.

Inſigne exemplum clementiæ contra rebelles.

§.76. Simili

§ 76. Similì clementia Pertinax Imperator erga Falconem *Pertinax*
Imperium affectantem uſus eſt, cujus vitæ fortuniſque vim ullam *Imper.*
inferri nunquam voluit. Sic & Craſſus Calphurnius quum Coc- *Cr. Calphurnius.*
cejo Nervæ Imperatori inſidias tetendiſſet, is in tam ſublimi for-
tunæ gradu collocatus, tantæ injuriæ veniam dedit, & munere ſuo
fruendam ei vitam reliquit, qui ipſi per inſidias ſalutem eripere
tentarat. Veſpaſianus, qui Flaviæ gentis primus eſt rerum Romæ *Veſpaſianus.*
potitus, Vitellii hoſtis ſui filiam matrimonio ſplendidiſſimo loca-
vit, ac dotatam muliebri mundo inſtruxit, ingenitæ charitatis ſuæ-
que clementiæ magis quàm paternæ injuriæ memor. Vitellius e-
nim Sabinum ipſius fratrem occiderat, & filium ut interficeret,
acerbè perſequutus erat. Sic & Titus Veſpaſiani filius, accerſitis *Titus.*
ad ſe duobus patritii ordinis, qui affectare Imperium dicebantur,
modeſtè eos coarguit, ſuppreſſo iræ impetu, docens fato imperia,
& non ingenio aut ulla alia induſtria dari. Quòd ſi quid cuperent,
eos id ut peterent, hortabatur, ſe libenter aſſenſurum promittens.
Ambos cœnæ etiam ſecum adhibuit, idque qui alterius eorum ma-
tri annunciaret, celeriter miſit, ne quum detectam conjurationem
intelligeret, verita filii vitam in diſcrimine verſari, ſibi ipſi mor-
tem conſciſceret. Poſtero quoque die in theatro utrunque ſibi aſſi-
dere juſſit, & ut ipſe oblata gladiatorum tela inſpexit, ea utrique
ſpectandæ porrexit. Itaque ubi hoc manſuetudinis & humanitatis
documento amandum ſe cunctis offerret, mirum minimè videri
debet, ſi is populi Rom. judicio, Humani generis delitiæ appella-
retur. Idem fratrem Domitianum inſidias molientem non eſt ul-
tus ſed his admonuit verbis: Quid opus te parricidio petere, quod
me volente obventurum eſt, imò quod jam habes, Imperii parti-
ceps? Haud temerè in Chriſtiano tantum manſuetudinis repe-
rias.

§ 77. Nero Imperator ſub Imperii initia, ejus fuit clementiæ, *Nero.*
ut quum ei ex more damnationis libelli, quibus ſubſcriberet, ex-
hiberentur, gemebundus exclamarit, Utinam verò neſcirem lite-
ras: ne videlicet ſubſcribere cogeretur. Quum in Cæſarea mora-
retur Agrippa Iudæorum rex, ſe palàm à Simone Iudæo repre- *Agrippa*
hendi, quòd Iudaicæ legis eſſet everſor, cognovit Accitum itaque *Iud. rex.*
Simonem in theatrum, ſpectante populo, aſſidere ſibi voluit, ro-
gans, in quo Iudaicam violaret legem? & ut palàm reſponde-
ret, monuit. Simon regis indignationem veritus, ad pedes ipſius

procidit, delicti remiſſionem orans. Supplicem manu ſua erexit rex, nec ſolùm ignovit crimen, ſed & muneribus ornatum remiſit domum citra ullius iræ notam. Inſigne pœnitentiæ cum ira conjunctum exemplum oſtendit Adrianus Imperator, qui quum ſtylo ſervi ſui oculum eruiſſet, huic accerſito fecit poteſtatem, ut pro ea calamitate munus poſceret: tacentem verò miſerum denuò hortatus eſt, ut aliquid pro ſuo delectu peteret: qui tandem nihil aliud à ſe deſiderari, quàm oculum quem amiſerat, reſpondit: ratus nullum inveniri poſſe munus, quo oculus rependi queat. Quale cauterium Imperatoris animo hoc reſponſum inuſſerit, in eoque reliquerit, facile eſt colligere.

Adrianus Imper.

Galienus.

§ 78. Quidam uxori Galieni junioris gemmas vitreas pro veris vendiderat: re compertæ, mulier flagitavit vindictam. Cæſar hominem corripi juſſit, quaſi leoni objecturus. Dein è cavea, dum impoſtor & populus terribilem expectat leonem, proſiliit capus. Cunctis rem tam ridiculam admirantibus, per curionem dici juſſit: Impoſteram fecit & paſſus eſt. Iuſtinianus Vitigem Gothorum regem, populi Rom. acerbum hoſtem, quum à Belliſario captivus Conſtantinopolim miſſus eſſet, non ut hoſtem captivumque, ſed ut amicum habuit. Patritia enim dignitate decoratum, magnæ eum provinciæ Perſis finitimæ præfecit, ubi honoris & opum plenus aliquod tempus vixit. Ludovicus Pius Imperator Theodulphum epiſcopum (cujus conſilio & inſtinctu à Lothario filio pulſus regno, & in cuſtodiam traditus erat) deprehenſum non immaniter tractavit: ſed quum aliquandiu in carcere habuiſſet, illæſum dimiſit, tantæ nequaquam memor injuriæ.

Iuſtinianus.

Ludovicus Pius.

Fridericus Imp.

§ 79. Fridericus Imperator, victis in Hungaria Gunzienſibus: Magnum, inquit, actum eſt opus. Nunc autem majus reſtat, ut ſcilicet noſmetipſos vincamus, atque avaritiæ & ulciſcendi cupiditati fræna injiciamus. Diſcant jam noſtri principes victores, ipſius exemplo imperare animi affectibus, neque inſoleſcere ob res ad nutum voluntatemque cedentes, & parcere victis. Similiter Sigiſmundus Romanorum Imperator objurgatus, cur fugatos hoſtes non inſequeretur, & comprehenſos occideret? Satis, inquit, vicit, qui hoſtes fugavit. Utinam & hujus exemplo noſtræ ætatis principibus perſuaderi queat, multo ſanguine partam victoriam non exiſtimari victoriam. Ladislaus rex Pannoniæ, victum à ſe inimicum regnare permiſit. Ad Dromichetes

Sigiſmundus.

Ladiſlaus rex.

Dromichetes.

chetes Getarum rex, Lyſimachum regem, qui nulla laceſſitus injuria, ultrò arma intulerat, prælio devictum cepit. Quanquam hic barbarus, ferox & inops magnas in eum irarum anſas haberet, tamen remiſſa illati belli injuria familiariter, ut alii opes oſtentare ſolent, ipſe ſuam populorumque ſuorum pauperiem Lyſimacho oſtendit, atque ea ſe valde contentum vivere affirmans, ipſum liberavit, & ex rerum copia quas habebat, muneribus affecit. Datæ etiam libertati ac muneribus conſilium addidit, ne in poſterum cum his bellum Lyſimachus gereret, quibus divictus non multum lucri feciſſet promoviſſetve, quin potius ejuſmodi hominibus uteretur amicis. Eodem facto ſe audacem, prudentem & humanum, ſed ſui, avaritiæ & ſuperbiæ non minus quàm hoſtium domitorem eſſe oſtendit.

§ 80. Saladinus quoque Sultanus Ægypti humanum ſe ſuique potentem erga Chriſtianos hoſtes præſtitit, qui in arce Cracholim (Deſerti petra nuncupata) biennium obſidionem poſt amiſſa Hieroſolyma Syriamque omnem ſuſtinuerunt. Nam quum ultrà fames reſiſtere eos non admitteret, non modò incolumes omnes ſervavit, verùm filios quoque & uxores in obſidione divenditas, ut unde alerentur, haberent, redemit, ac præterea ingentem pecuniam dono dedit, & cum præſidio in Chriſtianorum populorum fines remiſit: dignos arbitratus qui juvarentur, quia fidelem fortemque operam præſtiterant. Omnes idcirco prout vel ſcelus vel bonitas ac fides, aut pœna aut munere dignos reddiderat, proſequutus eſt. Idem captis Hieroſolymis, quum ad ejus pedes Chriſtianorum militum, qui in prælio occubuerant, lachrymis offuſæ uxores provolverentur, orantes ut ex pacto promiſſa pecunia, nihil prorſus habentibus remitteretur, non blando ſolùm alloquio lenire earum dolorum niſus eſt, verùm & promiſſam remiſit pecuniam. Præterea tam liberaliter quoque eas è ſuo donavit, ut tutò ſe in Chriſtiani Imperii loca recipere poſſent.

Saladinus Sultanus.

§ 81. Utinam parem barbari manſuetudinem à Chriſtianis ſenſiſſent Geldrorum Zutphania, Hollandorum Nerda & Harlemium. Sabacus Æthiopum & Ægyptiorum rex adeò à ſanguinis effuſione exhorruit, ut capitis reos damnatoſque, vinctos catenis operas civitatibus præſtare juberet, ne ſcilicet interimerentur. Demetrius Antigoni filius, quum cepiſſet Athenienſium, qui

Calamitas Zutphania, & Nerda, Harlemi. Sabacus. Demetrius.

qui defecerant, urbem, eaque graviter rei frumentariæ penuria laboraret, repreſſa omni iræ nota, protinus convocata concione, frumentum illis dilargitus eſt gratis. *Iuniperthus.* Iuniperthus, Ariperti Longobardorum regis filius, prælio victum Alchuinum, qui Tridenti ducalem hominem gerebat (nam ab ipſo atque ab ejus patre rebellaverat quanquam illud pater graviter ferret) non liberavit modò, verùm etiam ne ſine principatu viveret, pro Tridento Brixiam dedit.

Thraſybulus. § 82. Thraſibulus populum Athenienſem, triginta tyrannorum ira & ſævitia ſedes ſuas relinquere coactum, diſperſamque & vagam vitam miſerabiliter exigentem: animis pariter atque armis confirmatum, in patriam reduxit. Inſignem deinde reſtitutione libertatis victoriam, clariorem aliquanto moderationis laude fecit. Plebis enim ſcitum interpoſuit, ne qua præteritarum rerum mentio fieret. Hæc oblivio, quam Athenienſes ἀμνηστίαν vocant, concuſſum & labentem civitatis ſtatum, in priſtinum revocavit habitum. *Onomademus.* Onomademus Chius, poſtquam adverſam factionem ſuperaſſet, quibuſdam cenſentibus omnes diverſæ factionis urbe pellendos, negavit expedire, dicens, Se vereri, ne omnibus inimicis ad unum ejectis, inter amicos exiſterent diſſidia: ſentiens, ſic eſſe multorum ingenium, ut ſi deſint inimici, in quos naturæ malitiam exerceant, amicos impetant.

§ 83. Sed ad recentiora victæ iræ, moderationiſque oſtenſæ Chriſtianorum hominũ exempla progrediamur, ſi fortè iis à plumbearum irarũ conatibus ad animorum ſedationem, & juſtum ſubditorum amorem patrociniumque magis traduci queant noſtri ſeculi magiſtratus ſupremi. *Carolus Magnus.* Poſt Carolum Magnum Germania præſtantiorem Cæſarem non habuit, inter cujus laudes verè heroicas & Chriſtiano principe dignas cumprimis refertur, quòd multis modis laceſſitus nihil temerè crudeliterque ſtatuerit, ſed victis clementer ignoverit ac pepercerit, deleta ex animo omni offenſionum memoria. Quod in primis heroici animi argumentum eſſe oportuit: στρεπταὶ γὰρ φρένες ἐσθλῶν, inquit Homerus: &

Quo quiſque eſt major, magis eſt placabilis iræ,
Et facilis motus mens generoſa capit.

Ludovicus 11. Gall. rex. Adde inſigne moderationis exemplum Ludovici undecimi Galliarum regis, quum cives ſuos Lutetiæ cerneret cum Carolo Burgundiæ duce de regno conſtituendo agitare. *Ludovicus 12.* Sic & Ludovicus duo-

duodecimus, ubi ad regiam dignitatem poſt Carolum octavum ſine liberis mortuum pervenit, omnes qui antè in illum hoſtili fuerant animo, benigniſſimè ſuſcepit. Quinetiam Aurelium civem, quem acerrimum antea hoſtem ſemper fuerat expertus, quum à familiariſſimo ſuo bona illius peterentur, ad ſe accitum, hoſpitio regio citra ullam excandeſcentiæ notam excepit: inſuper ſe omnium injuriarum oblitum fatetur, quas ipſi invexiſſet, & ſe illum in poſterum amiciſſimi loco habiturum pollicetur.

§ 84. Alphonſus item Arragonum rex, capto Arpario oppido, Marinum Boſſam hoſtem infeſtiſſimum nactus, in cujus mortem univerſus fermè exercitus conjurarat, eum à furore militum defendit, & non tantùm bona jam liberato reſtituit, ſed & in ſenatorum ordinem accepit, atque ipſius filios in aulicorum ſuorum numero eſſe voluit. Idem cum in obſidione Stephati centuriones ac milites qui maledixerant regi, poſt captam urbem clementer tractaſſet, à ſuis reprehenſus, quòd morte damnandos judicarent, reſpondit: Se malle ex clementia & humanitate erga hoſtes, quàm ex victoria laudem conſequi. Et certe eandem ex Dei juſto judicio ſenſit hic gratiam apud hoſtem, qualem præſtitit. Nam quum apud Gajetam navali prælio victus, in Philippi Mariæ Mediolanenſis ducis poteſtatem veniſſet, non ut captivus eſt habitus: ſed feſtis, ludis conviviiſque honoratus, ſine pretio dimiſſus eſt. Hic & canibus iratis ac oblatrantibus offulam eſſe objiciendam dicere ſolitus eſt: innuens, homines malevolos & ira ſuccenſos benevolentia & placabilitate reconciliandos eſſe. Proinde Ioannem Fortem, qui ipſum ubique locorum calumniatus fuerat, inopia preſſum ad ſe vocavit, viaticoque & pecunia juvit ac dimiſit, minimè ejus maledicentiæ memor. Simili liberalitate & beneficentia uſus erga quendam equitem Hiſpanum, qui apud reges Occidentales Alphonſi nomen & vitam multis calumniis paſſim & palàm proſciderat: tandem verò ad Alphonſum rediens, perhumaniter & benignè exceptus, non raris eſt ornatus beneficiis. Quum etiam intellexiſſet, Albertum Orlandum apud ipſum diutiſſimè exploratorem agere, non modò non è ſua ejecit aula, ſed ſalarium illi annuum ultrò quoque conſtituit, ſecluſo omni animi rancore.

Alphonſus Arag. rex.

Sententia rege digniſſima, quam utinam ejuſdem poſteri amplecterentur.

§ 85. Veneti inſuper hoc nomine mirè celebrantur, qui Cretenſibus ſæpe rebellantibus clementer ignoverunt: quemadmodum

Veneti.

modum & Iaderæ inſulæ ſepties à Veneto imperio deſciſcenti, gratiæ ſinum non occluſere, ſed benevolè eoſdem complexi ſunt: *Sixtus 2.* ita & alibi frequenter. Sixtus quoque ſecundus Pontifex apud Valentinianum juniorem Imperatorem, & Placidiam ejus matrem, à Baſſo patritio graviſſimorum criminum accuſatus, innocentiam ſuam demonſtravit: inde ne in exilium mitteretur Baſſus, multis lachrymis deprecatus eſt, licet fruſtra. Mortuo pòſt Baſſo, non modò ſua præſentia funus honoravit, ſed & ſuis manibus *Alexander 6.* ſepulturæ tradidit. Similiter & Alexander ſextus Pontifex ſuos adverſarios placabilitate ac patientia devinxit: neque de eorum qui ex numero patrum exulabant, quoſve ſuſpectos habebat, dignitate quicquam detraxit. Suum hic locum meretur etiam Rodericus Vivarius Hiſpanus, eques Cid cognominatus: *Roderius Vivarius.* qui coactis copiis, ut Mauros, qui partem Hiſpaniæ Beticam occuparant, domaret, in itinere, quum jam finibus regni Petri Arragonii regis appropinquaret, à Petro armis petitur: at ſtrenuè illatam vim repellens, in prælio regem cepit: quem licet juſtis de cauſis ob datum damnum mulctare graviter potuiſſet, citra pecuniæ exactionem & regni imminutionem liberè dimiſit, ſuis affectibus imperans, & ad Mauros, uti cœperat, iter continuavit.

Elizabetha Angliæ regina imitandum exemplum. § 86. Porrò omnium laudem poſt ſe relinquit illud cunctis ſeculis memorabile, & Chriſtianæ religionis principibus certè imitandum factum ſereniſſimæ reginæ Angliæ Elizabethæ, vel hoc nomine ſolo immortalitate digniſſimæ, quæ haud ita pridem anno ſexageſimo nono ſupra milleſimum quingenteſimum, victis rebellium ſubditorum aliquot multis millibus, compreſſa ira clementer ignovit, domumque redire juſſit, capto ſaltem ſeditionis hujus authore duce Norfocio. Nihil profectò laudabilius, & heroico verè animo dignius, quàm privatæ poſſe obliviſci injuriæ. Tales gubernandæ reipublicæ utiliores, quàm ira præcipites, & animi impotentia atrociter furientes.

Lib. III. cap. 41. 42. 43. de ira. Admonitio ſana. § 87. Quod itaque Seneca prudenter admonet, pacem demus animo, quam ſuppeditabit præceptionum ſalutarium aſſidua meditatio, probæ rerum actiones, & mens ad unius honeſti rectique cupiditatem intenta. Conſcientiæ ſatisfiat: de fama non tantopere laboretur, etiamſi mala de benemeritis ſequatur. Atqui animoſa miratur cæcum vulgus, audacibus honorem defert, placidos

dos habet pro inertibus. Primo fortè intuitu id magis evenit: ſed ſimulac æqualitas vitæ fidem facit, non ſegnitiem illam animi eſſe, verùm pacem, cum prudentibus agnoſcet, eandemque venerabitur & colet. Nihil igitur utile habet teterrimus ille & mirè hoſtilis affectus: at cuncta econtrariò mala, ferrum, tormenta, ignes: qui etiam omni rejecto pudore, quocunque atrociſſimarum cædum & latrociniorum genere manus inquinat. Nihil relinquit à ſcelere vacuum, nec gloriæ, nec infamiæ memor, inemendabilis ubi in odium occalluerit. Quapropter in hoc toti ſemper ſimus, ut hoc morbo careamus, purgemus mentem, & extirpemus ea vitia radicitùs, quæ licet tenuia undecunque hæſerint, renaſcentur: & iram non modò temperemus, ſed omnino, quoad fieri poteſt, removeamus. Nec ulla res hic magis proderit, quàm mortalitatis cogitatio. Sibi quiſque, ut alteri, dicat: Quid juvat in æternitatem natos indicere iras, & breviſſimam turbare diſſipareque ætatem? Quid delectat, quos in honeſtam voluptatem impendere licet dies, eos in dolorem alicujus, imò propriam transferre torturam? Quid ita bonas perdimus horas? quid in pugnam ruimus? quid certamina & diſſenſiones nobis accerſimus? quid imbecillitatis obliti ingentia odia ſuſcipimus, & ad frangendum fragiles conſurgimus? Iam iſtas inimicitias, quas implacabili geſtamus animo, febris aut aliud malum corporis vetabit geri: jam par acerrimum media mors dirimet. Quid tumultuamur, & vitam ſeditioſi conturbamus? Conſiſtit ſuper caput fatum, & pereunti dies imputat, propiuſque ac propius accedit. Quin potius vitam brevem colligis, placidamque & tibi & cæteris præſtas? Cur non libentius amabilem te, dum vivis, omnibus, deſiderabilem quum exceſſeris, reddis? Quid clienti, quid ſervo, quid domino, quid regi tuo iraſceris? Siſte gradum, paululum ſuſtine: venit ecce mors, quæ nos pares faciat.

§ 88. Apud veteres videre ſolent inter matutina arenæ ſpectacula, tauri & urſi pugnam inter ſe colligatorum, quos quum alter alterum vexarit, ſuus confector ſpectat. Idem facimus: aliquem nobiſcum alligatum laceſſimus, quum victo victorique finis æquè maturus immineat. Quieti potius pacatique quantulumcunque ſupereſt, exigamus: nulli viro bono funus noſtrum appareat inviſum. Sæpenumero rixam conclamatum in vicinia incendium ſolvit, & interventus feræ latronem viatoremque di-

ducit. Colluctari cum minoribus malis non vacat, ubi metus major apparuit. Quid nobis cum dimicatione & inſidiis? Nunquid amplius iſti cui ſuccenſes, quam mortem optas? Etiam te quieſcente, morietur conſtituto divinitùs momento: perdis itaque operam: facere vis, quod futurum eſt. Prorſus nolo, inquis, trucidare: ſed ignominia, pudore & damno afficere, atque illatam injuriam ultione rependere. Magis ferè ignoſcendum ei qui inimici vulnus, quàm qui punctionem deſiderat: hic enim non tantùm mali animi eſt, ſed & puſilii. Sive de extremis ſuppliciis cogitas, ſive de levioribus, quantulum eſt temporis quo aut ille pœna ſua torquetur, aut tu ex aliena infœlix percipis gaudium? Iam ipſum ſpiritum expuimus, interim dum trahimus. Dum inter homines agimus, humanitatem colamus: non timori cuiquam, non periculo ſimus: detrimenta, injurias, convitia, vellicationes contemnamus, fortique animo momentanea toleremus incommoda: dum reſpicimus (quod ajunt) verſamuſque nos, ipſa aderit immortalitas.

§ 89. Porrò ut à pernitioſo tenacis hujus affectus morbo quis magis coerceri præſervarique poſſit, ne ſuas altius radices agere permittatur, hanc tandem curationem philoſophicam finire volui explicatione illius adagii Græci, nimirum, ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει, quo oſtenditur iram omnium tardiſſimè ſeneſcere. Sumptum autem videtur ex Sophocle, cujus in Oedipo Coloneo hæc ſunt verba:

Ira tardiſſimè ſeneſcit.

θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο, πλὴν
θανεῖν θανόντων οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται.

hoc eſt:

Senecta nulla obtingit iracundiæ,
Niſi mors: ſepultos nullus attingit dolor.

§ 90. Idem ipſum innuit Homerus elegantiſſimo ſanè figmento de Litis & Ate. Hanc deam facit, quæ noxas & turbas ſoleat immittere rebus mortalium, atque ipſam quidem acribus oculis ac perquàm celeribus eſſe pedibus: cæterùm poſt eam multo intervalla conſequi Litas, deas quæ quod Ate turbaverit, ſarcire conentur. Has & ſtrabis fingit oculis, & pedibus claudis: illud videlicet inſinuans, offenſas eſſe citas, reconciliationes tardas, propterea quòd injuriæ diu meminiſſe ſolent homines. Carmen Homeri ex Iliadis libro nono ſubſcribere placuit:

Ate.

Litæ.

καὶ

καὶ γάρ τε λιταί εἰσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
χωλαί τε ῥυσαί τε παραβλῶπές τ' ὀφθαλμώ,
αἵ ῥά τε καὶ μετόπισθεν ἄτης ἀλέγουσι κιοῦσαι,
ἡ δ' ἄτη σθεναρή τε, καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας
πολλὸν ὑπεκπροθέει, φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ' αἶαν
βλάπτουσ' ἀνθρώπους, αἱ δ' ἐξακέονται ὀπίσσω.
ὃς μέν τ' αἰδέσεται κούρας Διὸς ἆσσον ἰούσας.
τὸν δὲ μέγ' ὤνησαν, καί τ' ἔκλυον εὐξαμένοιο.
ὃς δέ κ' ἀνήνηται, καί τε στερεῶς ἀποείπῃ,
λίσσονται δ' ἄρα ταί γε Δία Κρονίωνα κιοῦσαι,
τῷ ἄτην ἅμ' ἕπεσθαι ἵνα βλαφθεὶς ἀποτίσῃ.

Quorum verſuum nec indoles nec gratia, ſed ſententia utcunque redditur Latinis auribus:

Nam Litas etiam genuit Saturnius ingens,
Rugoſas, pedibus claudis, ac lumine læſas,
Quæ à tergo comitantur Aten, medeantur ut illi.
Ipſa Ate pedibuſque valens & robore præſtans,
Proinde gradu celeri longè prævertitur, omnes,
Occupat, & terras prior advenit illa per omnes,
Mortales lædens: verùm hæ poſt terga ſequuntur
Sarturæ, quicquid commoverit illa malorum.
At verò natas Iove, qui reveretur & audit,
Se ſimulac adiere, huic commoda plurima gratæ
Conciliant, hujuſque viciſſim vota receptant.
Rejicit at ſiquis præfractè & pernegat illis,
Tunc adito Iove patre precantur, ut ilicet Ate
Huic adſit, pœnaſque ſuo det denique damno.

Ejuſdem Ate fit mentio Iliados τ. ubi Iupiter imputans huic deæ, quòd à Iunone deceptus eſſet, illam capillis arreptam, in terras præcipitem dedit, interdicens ne unquam in cœlitum contubernium rediret: & quidem meritò, nullus etenim profectò apud cœlites iræ locus.

Curatio Paroxyſmi iræ philoſophicæ.

Quum ſalubriter Apollonius monuerit, affectus iræ niſi curentur & caſtigentur, in naturalem abire morbum, conſilium hic pro cujuslibet moribus capiendum erit,

 obſer-

obſervandumque alios alii de cauſis efferveſcere : quibus tamen omnibus probabiliter hæc ferè inhæret opinio, quòd ſe contemni negligique arbitrentur. Quocirca iis qui ſe defendunt, quaſi jurè ſtomachentur, ita ſubvenire oportet, ut quod delictum eſt, quàm longiſſimè à contemptus & confidentiæ ſuſpicione removeamus, transferentes ad hanc vel illam opinionem, nimirum ætatis inconſideratæ, ſexus, infœlicitatis, dementiæ, neceſſitatis, morbi vel ſimilis inopinati eventus. Læſit, ſed facilè ſanabitur: item puer eſt, vel qui non longè ab hujus imprudentia diſtat, cui ſuccenſere, extremæ eſt ſtultitiæ : rerum ignarus adoleſcens, ætati donetur, neſcit ſe peccaſſe : alius temerarius, vel probè potus : vel mulier eſt : imò uxor, æquum erit ignoſcere. At plurimum offendit: ſed ſuperior poteſtas, pater, frater, præceptor, amicus, collega, vicinus, quorum caſtigationem ſæpe offenſam judicamus, quæ tamen ſic accipienda eſt, quomodo ſcalpellum, hierapicra vel amara medicina, abſtinentia, & alia quæ profutura cruciant: ſi tamen læſiſſe agnoſcitur, decet quicquid id eſt doloris, illius authoritati aut charitati, ſive hujus amicitiæ condonari : vel paria faciens, damnum cum aliis illius in te beneficiis ſarcies, vel cum tuis in illum offenſis benignè æquabis.

§ 2. Non eſt injuria, pati quod prior feceris. Nocuit hic quidem, ſed aliàs quàm frequenter rurſus profuit, & meritis offenſam redemit. Ingenui non eſt animi, beneficiorum oblivione admiſſa, injuriolæ meminiſſe. Is fortaſſe qui te offendiſſe arguitur, ſe abs te offenſum, rectius queritur : non tantum ſæpius eſt offenſarum, quantum tuæ inſolentiæ aut faſtus. Cumprimis placidos reddere deberet mutuæ facilitatis conventio. Ille tibi jam nocuit, tu illi nondum : ſed fortè jam alicubi læſiſti, vel etiam lædes : noli æſtimare hunc diem vel hanc horam. Totum inſpice mentis tuæ habitum : etiamſi nihil mali feciſti, potes facere : quanto ſatius eſt ſanari iram quàm ulciſci. Temporis multum abſumit vindicta. Multis ſe injuriis objicit, dum unà dolet.

§. 3. Diutius iraſcimur omnes quàm lædimur : quanto levius eſt abire in univerſum, nec vitia vitiis componere. Num quis ſibi conſtare videbitur, ſi equum calcibus repetat, aut canem morſu? Quod in luctu dici ſolet, aptiſſimè & in ira objicietur: Utrum aliquando deſines, an nunquam? Si aliquando, ſatius eſt iram relinquere, quàm ab ira relinqui. An ſemper hæc cogitatio

tatio durabit? vides quàm inquietam tibi denuncias vitam: qualis erit ſemper ira tumentis. Adijce, quòd niſi teipſum extimulaveris, & cauſas quibus irritaris, refricueris, ſua ſponte ira evaneſcet, & nervum illi dies adimet. Quanto laudabilius eſt illam à te vinci, quàm à ſeſe?

§ 4. Elegans Theognidis eſt ſententia: Ab iis qui injuriam fecerint, jus aut rationem facti ne exigito: ſatis enim eſt illos ſuo premi malo. Aliena adhæc vitia in oculis habemus, à tergo noſtra ſunt. Ex leviſſimâ punctione ſenſiles admodum ſumus, ſed in cauterio alteri imprimendo occalluimus. Detrimentum ſi objiciatur, dexteritate extenuetur, & alienum elevetur incommodum. Fieri poteſt, ut te quis nunc læſerit, qui ſæpius antè à te fuit læſus: ignoſcas illi, ut tibi tuo exemplo ignoſcat & ipſe delinquenti. Dicitur, aliquis malè de te loquutus, cogita an prior feceris, cogita de quàm multis ſiniſtrè loquaris: cogita inquam, alios non facere injuriam, ſed reponere: ſæpe etiam non animo malefaciendi hoc dixiſſe, vel feciſſe. Nihil alienæ luxuriæ ignoſcit, qui nihil ſuæ negavit: homicidæ tyrannus iraſcitur, & punit furta ſacrilegus.

§ 5. Magna mortalium pars peccantibus ſuccenſet, non peccatis. Faciet nos ſemper moderatiores reſpectus noſtri, ſi nos conſuluerimus: Nunquid & nos tale aliquid commiſimus? nunquid ſic erravimus? Alia frequenter fecimus, alia cogitavimus, alia optavimus, aliis favimus. In quibuſdam innocentes ſumus, quia non ſucceſſit. Hoc perpendentes, offendentibus ſimus æquiores, cedamus objurgantibus, utique nobiſipſis indignemur. Varia alia quæ ſtomachum movere videntur, variè vel purganda vel extenuanda ad hunc vel ſimilem modum.

§ 6. Iudex eſt, plus credas ipſius ſententiæ, quàm tuæ. Magiſtratus eſt, ſi nocentem punit, cede juſtitiæ: ſi innocentem, Dei judicio committe. Mutum animal eſt, aut ſimile muto: imitaris id, ſi ſtomacheris. Ferrum eſt, lapis, lignum, quod nocuit, & cui indignaris: lædere quidem id potuit, ſed nullam facere injuriam, quæ à conſilio ſolùm proficiſcitur. Morbus eſt aut calamitas, levior erit patienter toleranti. Bonus vir habetur, qui injuriam feciſſe putatur, noli credere: malus, noli mirari. Amicus eſt fecit quod noluit: inimicus eſt, fecit quod debuit. Prudentiori cedamus, ſtultiori remittamus. Quis ſum, cujus aures lædi nefas ſit? *Injuria à conſilio proficiſcitur.*

Ignove-

Ignoverunt multi hoſtibus, ego non ignoſcam pigris, inſolentibus, garrulis? Plus tibi nocitura eſt ira quàm injuria. Quid ni plus? Hujus modis certus eſt: iſta quo uſque te latura ſit, incertum. Quare injuriam tolerare nequis, qui transfers? vel mavis utranque ſimul ſuſtinere? Dabit pœnas alteri quas tibi debet, & jam ſibi dedit, qui peccavit.

Piſiſtratus. § 7. Prudenter itaque Piſiſtratus Athenienſium tyrannus traditur, quum multa in ejus ſævitiam ebrius conviva dixiſſet, nec deeſſent qui manus ei commodare vellent, facibus hinc illinc ſubditis, placido tuliſſe animo, & irritantibus reſpondiſſe, non magis illi ſe ſuccenſere, quàm ſi quis obligatis oculis in ſe incurriſſet. Sic & Phocion, injuria uxori ſuæ facta, tantum ab authoris accuſatione abfuit, ut quum ille ſpontè, metu perculſus, Phocionem accederet & veniam poſtularet, Se, inquiens, ignoraſſe quòd ejus uxor fuiſſet, cui damnum dediſſet: hoc ſermone ſit uſus: Mea quidem uxor nulla in re abs te læſa eſt, ſed fortaſſis alia quæpiam: proinde non eſt quòd te uſqueadeò apud me purges. *Phocion.*

Socrates. § 8. Socrates colapho percuſſus, nihil amplius dixiſſe perhibetur, quàm moleſtum eſſe, quòd neſcirent homines, quando cum galea prodire deberent. Liberè idem docuit, ſiquis ira tranſverſum ſe rapi fineret, hunc in ſemet latrocinium exercere. Nec Platonem hic prætermitti oportuit, qui quum ſervo ſuo iraſceretur, non ſibi imperare ſatis potens; hunc mox deponere tunicam, & præbere ſcapulas flagris juſſit, ſua manu ipſe percuſſurus: at ſe ira commotum intelligens, ſicut ſuſtulerat, manum ſuſpenſam detinebat, ſtans percuſſori ſimilis. Rogatus inde ab amico caſu interveniente, quid ageret? Exigo, reſpondit, pœnas ab homine irato. Tanquam ſtupens, geſtum illum ſævituro deformem, ſapienti viro ſervabat, oblitus jam ſervi, quoniam alium nunc potius caſtigandum invenerat. Proinde ſibi in ſuos poteſtatem ademit, & commotum ſe ratus: Tu, inquit, Speuſippe ſervulum iſtum verberibus affice, ego etenim iraſcor: quare & plus facerem & libentius, quàm oportet. Non ſit iſte ſervus in ejus poteſtate, qui in ſua non eſt, Vult aliquis irato committi ultionem, quum Plato ſibi ipſi ejuſmodi imperium abrograverit? Nihil tibi liceat, dum iraſceris. Quare? tum enim vis cuncta licere. Pugna ipſe tecum. Si iram vincere nequis, te vincere incipit. Si abſconditur, ſi impetus illius comprimitur, ſigna quoque ejus obruamus, & illam, quantum *Plato.*

fieri

fieri poteſt, occultam teneamus : id quidem cum qualicunque noſtra moleſtia fiet. Cupit exilire, inflammare oculos, totam immutare faciem : ſed ſi eminere illi extra nos permittitur, ſupra nos eſt. In pectoris itaque receſſu imo recludatur, feraturque, non ferat : quinimò in contrarium omnia ejus indicia flectamus: vultus remittatur, ſermo ſit lenior, inceſſus lentior: ita paulatim interiora cum exterioribus conformantur.

§ 9. In Socrate iræ nota erat, vocem ſubmittere, loqui parcius : apparebat tunc illum ſibi imperare. *Ira nota in Socrate.* Coarguebatur hoc nomine à familiaribus: nec exprobratio latitantis iræ, illi erat ingrata. Quid ni placeret, iram ſuam à multis intelligi,& neminem ſentire? Senſiſſet verò, niſi jus amicis reprehendendi objurgandique ſe, dediſſet, quemadmodum ipſe ſibi in amicos ſumpſerat. Quanto magis hoc nobis faciundum eſſet? Si contumeliam tibi factam exaggeras, num gravior ea fuerit, quàm Diogeni Philoſopho contigit, *Diogenes.* in mentem revoca : cui de ira quàm maximè diſſerenti adoleſcens protervus inſpuit. tulit hoc fortiter & prudenter : Non quidem dicens, iraſcor : ſed tamen dubito, an iraſci oporteat. Lepidius illud Catonis reſponſum videtur, *Cato.* cui cauſam agenti quum in frontem mediam,quantum poterat attracta pingui ſaliva, inſpuiſſet Lentulus ille factioſus & impotens, abſterſit faciem : Affirmabo, inquiens, omnibus Lentule falli eos, qui te negant os habere.

§ 10. Pulchrum & illud Ariſtippi, *Ariſtippus.* qui cuidam, qui ob iram in verba venerat,dixit: Ne quæſo à verbis propter iram diſcedamus, ſed potius ab ira propter verba. Idem cuidam maledicenti ait : Tu maledicendi dominus, ego audiendi. Itidem Pericles *Pericles.* aliquando convitiis in foro impetitus à quodam impuro homine, totum diem tacitus eum ſuſtinuit, interim quod habebat negocii, conficiens. Veſperi domum modeſtè abiit, & ſubſequente eo, nihilominus famulo ſuo mandavit, ut ei domum eunti præluceret. Laudatur hic quoque Archytæ Tarentini factum *Archytas Tarent.* (quanquam à Lactantio reprehendatur) *De ira Dei cap. 18.* qui dum ſe Pythagoræ præceptis Metaponti penitus immergit, magno labore, longoque tempore ſolidum opus doctrinæ complexus, poſtquam in patriam revertitur, ac rura ſua reviſere cœpit, animadvertit negligentia villici corrupta & perdita : intuenſque malè meritum, Sumpſiſſem, inquit, à te ſupplicium, niſi tibi iratus

Ppppp eſſem.

eſſem. Maluit impunitum dimittere, quàm propter iram juſto gravius punire.

Charilaus. § 11. Scitum & illud Charilai Lacedæmoniorum regis, cui ſe quum ingereret audacius inſolentiuſque ex ſervis unus, quos Helotas vocant, νὴ τὼ σιώ, ait, κατέκτανον σὺν, εἰ μὴ ὠργιζόμαν. hoc eſt, per Caſtores, te enecaſſem, ni iraſcerer. Adeò putabat, nihil rectè dici fierivè ab irato, ut ne in ſervum quidem animadvertere voluerit commotior. Quare & Socratis fuit ſententia: Iratus filio, ipſe te coerce. ſimiliter Democriti: Caſtiga judicio, non ira adhibita. Indignatus etiam ſervo Socrates: Cæderem te, inquit, niſi iraſcerer. Servi caſtigationem in tempus ſanius diſtulit, dum interea deferveſceret iræ tumor. Idem publica convicia ab Ariſtophane paſſus, non modò non ægrè tulit, ſed obvium etiam interrogavit: Num ſe rurſus ad ſimilem rem aliam opus haberet? Quàm facilè putes inter paucos maledicta ſuſtinuiſſet ille, quem ne publicè quidem in frequenti theatro jactata commovere potuerunt? Sic & Auguſtus Cæſar ex urbe Aegina ſcripſit, quum populus Athenienſis videretur deliquiſſe quiddam: Non arbitror vos latere, quòd iraſcor: neque enim Aeginæ hybernaturus ſum. Nec aliud illis vel dixit vel fecit: ſatis habens, illis comminatum eſſe, ſi deſiſterent.

Socrates. *Auguſtus Cæſar.*

Alphonſus rex Sicil. § 12. inſigne adhæc exemplum oſtendit Siciliæ rex Alphonſus, qui quum Pyrrhum pocillatorem ſuum juſſiſſet Gaſpari cuidam ſuo aulico, quicum graves Pyrrhus gerebat inimicitias, pateram quam manu gerebat, propinare: Pyrrhuſque mandatum geminanti non paruiſſet, Alphonſus ira ſuccenſus, Pyrrhum ſtricto gladio inſequitur: at ipſo apprehenſo, ſibi imperavit, gladiumque abjecit, ne quid ira exagitatus deſignaret crudelius, cujus poſtea ipſum pœniteret. Accedat & Demonacis documentum, qui ubi quendam vidiſſet ſervum ſuum virgis tractantem: Deſine, inquit, te ſervo tuo ſimilem oſtendere. Servus enim eſt, qui ſuis affectibus & cupiditatibus imperare nequit. Hæc & ſimilia mentis oculis oppoſita, animi impetum vel ſuppriment, vel lenient.

Demonax.

§ 13. Habenda inſuper hic ratio ætatis, ſexus, morum, miniſterii, dignitatis & authoritatis, & contemperandum ad cujuslibet ſortem pharmacum. Quemadmodum ſi puer eſt, vel verbis aut minis redarguatur, vel virgis coerceatur: ſi maturior fuerit ætas, ſive uxor, aut famulus, aut ſenex, vel potentior, ita commu-

commutabis conſilium, ut quoſdam terrendo places: alios objurgatio, alios confeſſio, alios Pudor cœpto dejiciat: nonnullos modeſta admonitione, vel etiam precibus vinces: ſermone etenim blando & benignitate utplurimùm in hoc tumore deponendo plus efficitur, quàm repugnando. Admodum igitur prudens fuit Pythagoræ conſilium: Ignem gladio ne fodias: hoc eſt, iratum & tumidum animum verbis maledicis ne laceſſas. Iræ item ſedationem eſſe manſuetudinem, docet Ariſtoteles: ut quoque aqua tepida inflammationes, ſic orationem humanitatis plenam reſtinguere iram, teſtatur Plutarchus: nec ullum, ut videtur, iræ remedium aliud, niſi apta amici oratio, teſte Menandro.

Vſurpatur & ab Hieronymo l. III. contra Ruffinum. 2. Rhetor.

§ 14. Cumprimis verò operæ pretium eſt, ut maturè quis hunc affectum peſſundare, ab eoque deſueſcere omni conatu diſcat. Siquidem ter aut quater aut aliquoties iræ fervorem comprimenti, idipſum evenire palàm fiet, quod Thebanis, qui ſuperatis quandoque Lacedæmoniis, qui ad id temporis credebantur invicti, nunquam poſtea iiſdem prælio ceſſere. Quapropter, ut eſt apud Ovidium:

Lib. 1. de remed. amor.

Dum furor in curſu eſt, currenti cede furori,
Difficiles aditus impetus omnis habet. Item:
Sed nunquam dederis ſpatioſum tempus in iram,
Sæpe ſimultates ira morata facit.

Eleg. 7.

§ 15. Cæterùm præſentiſſimum mali hujus præcipitis remedium eſt mora ſive dilatio, ſi induciarum tantillum prius quis ſibi donet, quàm erumpat, aut alius ab eo impetret: interea primus fervor relangueſcit, & caligo mentem premens aut reſidet, aut minus opaca eſt. Rectè tempus ſedare moram Ariſtoteles docuit: & apud Ovidium legitur, iram interire mora. Huc etiam illud Livii ſpectat. Daret ſpacium iræ. Hinc priſcos Romanos inſtituiſſe Plutarchus ſcribit, ut ſecuribus, quæ præferebantur magiſtratibus, virgarum alligarentur faſces, ut dum faſces ſolverentur, magiſtratui ſpacium cogitandi daretur, ne ira ſuccenſus ea fieri imperaret, quorum poſtea eum fruſtra vel ſero pœniteret.

Mora. *2. Rhetor. 1. de arte am.* *Cur ſecuribus virgarum faſces alligabant Romani.*

§ 16. Eodem facit Athenodori Philoſophi documentum, cui ſenectutis cauſatione flagitanti ut ſibi domum redire liceret, Auguſtus conceſſit. At quum ille Cæſari dixiſſet vale, cupiens aliquod philoſopho dignum monumentum apud illum deponere, adie-

Athenodori documentum.

cit : Cæſar quum fueris iratus, ne quid prius dixeris feceriſve, quàm Græcarum literarum vigintiquatuor nomina apud te recenſueris. Cæſar autem philoſophi dextram amplexus : Adhuc, inquit, te præſente mihi opus eſt. Eúmque totum annum apud ſe detinuit, dicens illud Græcorum proverbium, Silentii ſunt tuta fidi præmia : ſive approbans philoſophi dictum, quòd tutum eſſet iram premere, ne prorumpat in verba : ſive ſentiens, philoſopho profuturum fuiſſe, ſi hoc dictum non ſubjunxiſſet jam abiturus. Quanquam tam ſalubris admonitio longè aliud & magnificum aliquod merebatur præmium.

§ 17. Tale quid & à Sex. Aurelio proditum memini. Idem Theodoſio Imperatori ab Ambroſio ſuaſum eſſe ſcribitur, quum ob aulicum quendam ludis Circenſibus occiſum Theſſalonicæ, ingentem multitudinem trucidari juſſiſſet, objurgatus ille ab Ambroſio, monituſque ut nihil ſtatueret iratus, antequam vigintiquatuor literas Græcas recenſeret, quò videlicet illa iræ concitatio interim temporis intervallo langueſceret. Fuitque hæc præcipitantia legis ferendæ cauſa, quæ hodie extat in Codice Iuſtiniani, qua cavetur, Si quis edicto Cæſareo occidi juſſus, executio ſententiæ ad dies triginta prorogetur. Nec illaudabile exemplum hic oſtendit Auguſtus, ubi Cornelium quendam de vita uxoris accuſandum curaſſet, iſque in ſenatu reſpondiſſet, Se de voluntate & conſilio Cæſaris eam duxiſſe : ira vehementer incitatus, nihil acriter nihilque fecit acerbè, ſed ſtatim exiluit è ſenatu, ac paulo pòſt reverſus eſt.

Lex Theodoſii C. de pœnit. l. ſi vindicavi.

Primus iræ impetus non ſemper oratione mulcendus.

§ 18. Adhæc, qui alienam volet lenire iram, primum ejus impetum non ſemper oratione conabitur mulcere, dum ſurda eſt, amens, turget ac furit : detur illi leve ſpacium, remedia in declinationibus juvant, nec humorum affluxus aut ſpirituum in initio magis concitandus. Initia morborum ſæpe quies curat. Quantulum, inquis, prodeſt antidotum tuum, ſi ſua ſponte deſinentem iram placat? Primùm, ut citius deſinat, efficit : deinde cuſtodiet, ne recidat : ipſum quoque impetum, quem lenire non audet, fallet : removebit item omnia ultionis inſtrumenta. Simulabit adhæc quandoque propriam iram, ut tanquam adjutor & doloris comes, plus ſibi fidei in admonitionibus conciliet, moras nectet, & dum majorem quæret pœnam, præſentem differet. Omni arte requiem furori permittet.

§ 19. Si

§ 19. Si tamen vehementior fuerit, aut pudorem illi cui non reſiſtit, incutiet, aut metum: ſi infirmior, ſermones inferet vel non ingratos, vel novos, & cognoſcendi cupiditate avocabit. Medicum ajunt, quum regis filiam curare deberet, nec ſine ferro poſſet, dum tumentem mammam ſuaviter fovet, ſcalpellum ſpongia tectum impreſſiſſe. Reſtitiſſet puella remedio palàm admoto: eadem quia non expectavit, dolorem tulit. Quædam non niſi decepta ſanantur. Alteri dices, Vide ne inimicis tuis voluptati ſit iſte animi tumor: alteri, ne quid deterius inde ipſi accidat: & licet quidem ipſe indigneris, te tamen non invenire dolendi modum, ſed tempus expectandum eſſe: ipſum qui læſit, daturum proculdubio pœnas. Moram ſi impetraveris, jam viceris: ea autem variis quærenda modis.

§ 20. Durius verò aſperiuſque mox caſtigare ira exardeſcentem, quandoque incitare & magis exaſperare eſt. Blandis verbis plus ſæpius effeceris, quàm acribus verberibus. Claudiani huc conſilium alloquentis Honorium accerſatur: *Panegyr. in 4. conſulat. Honorii.*

Te Medus molliſque Arabs, te Seres adorent:
Si metuis pravaque cupis, ſi duceris ira,
Servitii patiere jugum, tolerabis iniquas
Interius leges: tunc omnia jure tenebis,
Cum poteris rex eſſe tui: proclivior uſus
In pejora datur, ſuadetque licentia luxum,
Illecebriſque effrena fovet: tunc vivere caſtè
Aſperius, cum prompta Venus: tunc durius iræ
Conſulitur, quum pœna patet. Sed comprime motus,
Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit.

Præſervans curatio Iræ medica.

Quando res ardua videtur, vereque eſt, iram compeſcere, multò hauddubiè major erit cuſtodia ipſa & providentia, quæ prohibet, ne in iram incidas. Ab ira autem prorſus liberari ſimulac quis velit, non continuò quis poteſt: at comprimere illius perturbationis intemperantiam atque inſolentiam poteſt, teſte noſtro Galeno. Conſilio itaque medico ab ira præſervaturus, quæ optima curandi ratio, à primordiis hominis inchoare decrevi, ut nimirum natis recenter infantibus nutrices *Lib. de cognoſc. & curand. animi morb.* *Nutrices quales eſſe debent.*

 ſeligan-

ſeligantur animi perturbationibus minimum obnoxiæ, & potiſſimùm ab iræ æſtu liberæ, quando temperamentum iſtæ vitient, indeque corruptum affundatur infantibus lactis alioqui ſalubre alimentum.

§ 2. De matribus nihil hic dico, quarum lac ſemper pueris familiarius utiliusque ut mirum ſit, nec parentibus Chriſtianis dignum, quaſdam nimis delicatulas eò laſciviæ prolabi, ut tenellum dulciſſimumque ſui pignus in alterius: peregrinæque mulieris ſinum abjicere malit, quàm incommodum, ſi incommodum dicendum ſit, in papillis ſuaviſſimo ori infantis ſui indendis ſentire: egregiam interim navare operam voluptati ſuæ, huic ſedulò invigilare & vigilanter inſervire ſatagunt, immemores in tantæ neciſſitatis uſum à Deo opifice prudentiſſimo donatas eſſe mammillas, ut eodem ſcilicet nutrimento fruantur nati, ex cujus fomite initium cepere & augmentum: nec ad ornatum modò adjectas, imò uſui conſecratas, tanto, quàm organa generationi mancipata. Quis neſcit, tenellas plantas ex ſuo primigenio familiarique fundo in peregrinam, nec ſibi conformem ſedem, ubi nativo ſucco deſtituitur, vel prorſus degenerare, vel flacceſcere, ſive interire?

§ 3. Et ſi non aliud hic movere oporteret, quis non videt, conductitias nutrices pleraſque ferè omnes ex illegitimi concubitus frutione concepiſſe? ex earundem ſucco quum nutriantur adoleſcantque infantes, quis non experitur, eos frequentius erga has ſingularis affectus ſtudio trahi, quàm erga matres, quæ eos genuere? Aſſumptum diu alimentum immutare hominis temperamentum, atque conſequi animi mores, quilibet ſanus meminerit. Quot inſuper, Deus bone, ex nutricum ſomnolentia negligentiaque non ſolùm variis corrupti morbis contabuere pueri, ſed & prætmatura morte ſuffocati occubuere? De impudicis earundem moribus nihil addam, ne quorundam hic bilem in me concitem. Malunt ſiquidem in media cæcutire & perire luce, dummodò ſuis indulgeant affectibus, quàm iiſdem ſepoſitis, videre & felici vita frui. Folia ficus obtendit Eva, prætexit Adam, fatua uxor, inſulſus maritus, Hic nihil dictum volo, ubi nutricum operam ex morbo vel naturæ vitio poſtulat neceſſitas: ſed tum delectus habeatur in quærendis probis, modeſtis, piis & ſollicitis, quæ nonnunquam inveniuntur.

§ 4. Edu-

§ 4. Educatio inde maximam requirit diligentiam. Facile enim eſt, teneros adhuc animos componere. Difficulter reciduntur vitia, quæ nobiſcum creverunt. *Educatio puerorum.*

Quæ ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem *Horat. 1. Epiſt.*
Teſta diu.—

Creſcit licentia ſpiritus, ſervitute comminuitur. Proinde inter utrunque regendus puer, ut modò frenis coerceatur, modò urgeatur ſtimulis. Nihil per iracundiam exoret, quod flenti negatum fuerat: quieto offeratur. Illius perperam facta exprobrentur cum dexteritate pro uniuſcujuſque natura. Ut incendium, qui non addit fomitem, reſtinguit: ſic & iram, quiſquis non alit naſcentem. Præceptores habeat placidos, qui non temerè ad quævis etiam minutiſſima excandeſcant, rixentur, & animi ſui impotentiam verberibus, baculis & quacunque re obvia oſtendant, peſſimoque ſint exemplo. Non commendetur Orbilio: non Philagrio, qui Cilix, ſophiſta, auditor Lolliani, admodum fuit iracundus. Rogatus, quamobrem non delectaretur educandis pueris? Quoniam, inquit, nec meipſo delector, Agnoſcebat naturæ ſuæ vitium: erat enim iracundus & moroſus, eoque non aptus ad teneram ætatem formandam. Dormitanti auditori hic pugnum impegit. Hodie ſtulti parentes nullis libentius ſuos committunt liberos, quàm hujuſmodi truculentis & aſperis hominibus. Semper puero eximatur illatæ injuriæ opinio. *Præceptores.* *Philagrius.*

§ 5. Nec faſtum iræque anſam ſubminiſtret pretioſus ejus veſtitus, vel de ſubſequutura hæreditate, divitiis, potentiáve perſuaſio. Cibis non infarciatur: minus offendet tenuior victus: diſtenduntur alioqui corpora, & animi cum corporibus tumeſcunt. Pueris vinum ſentit negandum Plato, ignemque igne incitari vetat: at hic ratio habenda temperamenti, ut his qui temerè inde efferveſcunt aut offenduntur, ſubtrahatur. Obſervanda & conſuetudo & regio. Labor citra laſſitudinem illos exerceat, ut minuatur & non conſumatur calor, nimiuſque ille feruor deſpumet. Luſus adhæc moderati proderunt. Voluptas ſiquidem modica animos laxat temperatque. *Veſtitus.* *Victus.* *Exercitium puerorum.*

§ 6. Iam porrò conſideremus, quid hic ars noſtra in quacunque ætate per victum in ſex rebus neceſſariò corpus noſtrum alterantibus valeat. Quantum itaque ad ambientem nos aërem, cujus fruitione ne quidem tantillum temporis carere poſſumus, pertinet, *Aër.*

tinet, ſit is frigidus & humidus vel temperatus, nec calore inſigni & ſiccitate ſpiritus inflammet, humores adurat, & corpora nimis calefaciat: quemadmodum in æſtivo aëre homines non modò reddi bilioſiores & ad iram proniores, ſed & animalia cætera, potiſſimùm autem venenoſa, animadvertimus.

Exercitia cujuſcunque ætatis. § 7. Exercitia conveniunt moderata, & legitimo tempore adhibita, ne tranſgreſſis limitibus ob vehementiam & temporis inconvenientiam, ſpiritus incendas, & corpus acrioribus mordacioribuſque repleas humoribus, obſtructioneſque viſcerum concites. *Balneum aquæ dulcis.* Balnei aquæ dulcis & potabilis uſus ſubinde proderit: ſiquidem ſpiritus & humores acres humectando mitigat, bilem laxatis poris inſigniter digerit, & qualitatibus ſuis immoderatum fervorem reſtinguit. *Vigiliæ. Galen. in expoſ. l. 7. aphor. 18. Somnus.* Longæ vigiliæ, ut ſanguinem reddunt bilioſiorem, ſpiritus exagitant conſumuntque, & propterea iræ anſam porrigunt: ita ſomni beneficio corpus humectatur, ſpiritus conſopiuntur, & ſanguis redditur benignior.

Cibus. § 8. In cibo hic habeatur delectus, ut quæ dulcia ſunt, caveantur, uti mel, ſaccharum: & ex iiſdem confecta: item acria, velut cepæ, porra, allia, acetum vehemens, uterque raphanus, ſinapi: quemadmodum & multus aromatum uſus, uti piperis, zinziberis, galangæ, atque id genus reliquorum: adhæc amara, velut lupini, abſinthii vulgaris coma, amigdala amara: ſale inſuper multo imbuta, ut quorundam animalium & piſcium carnes, & alia ſale diutius conſervata.

Potus. § 9. In potu hoc eſto diſcrimen, ut dulcia, velut mulſum, vina item dulcia, potentia, fumoſa vitentur, quemadmodum & cereviſia pingnis, generoſa, lupulo multo imbuta, & abſinthites. *Crapula.* Crapula omnis, ut virus præſentiſſimum, prorſus fugienda. A comeſſationibus abſtinendum, quia in iis ne ſobriis quidem ſæpe pudor eſt, & facilè hic ſales & jacta in dolorem tuum verba afficient: ſolutiora cuncta reddit vinum. Proinde non omnino temerè Plato jubere videtur, *In Timæo & 2. de legib.* ut pueri citra duodeviceſimum annum à vino prorſus abſtineant, quòd nimirum ignem ſuper ignem in corpus animamque, antequam labores capeſſere incipiant, inducere non conveniat: atque ita juvenilis habitus in furorem proni rationem habendam conſulit: poſtea verò ad annum uſque trigeſimum, mediocre quidem vinum concedit guſtandum, ſed à nimio ejus uſu & temulentia penitus cavendum monet.

Digitized by Google

net. Cæterùm ad annos quadraginta progreſſis permittit in conviviis epulari. At verè Chriſtiani hic ſibi limites præfigere norunt. Cum itaque ex calidorum ciborum potuumque uſu continuò maximum iræ fomentum ſubminiſtretur, nemo ſanæ mentis non iis uti malit, qui animum è tam truculentæ belluæ faucibus eripiant, maximè verò, quum tot ciborum potuumque genera ſuppeditarit benigniſſimus Deus, ſingulari delectu in ſanitatis noſtræ neceſſitatem uſurpanda, ut nihil ſit quod jurè hic deſiderare debeamus.

§ 10. Sed hic rurſus obſervandum, ne in quantitate delinquatur. Quemadmodum enim in ventriculum imbecillem temperatus etiam victus affatim ingeſtus, corrumpitur, putreſcit, & bilis occaſionem frequenter exhibet: ita & fames immoderata & intempeſtiva inedia, uti etiam ſitis illegitima, choleram augent: alimentum etenim commodum, ſanguinem reddit blandum, nec modò hominem hilarem facit, ſed & feras: id quod leonis exemplo facilè teſtarer. Hinc & Alexander Aphrodiſæus: Cibo poſt jejunium ingeſto, ait, frigus invadere, nec alia id cauſa contingere, niſi quòd materiæ in jejunio aggregentur acriores: aſſumpto autem nutrimento membra jam confirmata bilem verſus cutem propellunt: itaque fit, ut rigor oriatur: bilis etenim membra remordet excitatque ad repellendum. Cæterùm à jejunio, tam ſalubris antidoti uſu, neminem dehortari volo, quum maxima mortalium pars ſuapte ſponte illud abominetur nimis; quod certè dolendum, ſi unquam aliàs, tum ſanè ævo hoc calamitoſiſſimo.

Lib. 1. probl. 134.

§ 11. Quum verò jecur ob viarum anguſtiam, & ob tranſeuntis continuò ſubſtantiæ, copiam, obſtructionibus mirè ſit obnoxium, quibus auctis ferè bilis flava gignitur; hoc ſi animadvertitur, confugiendum ad ea quæ ejuſmodi obſtructiones ſolvunt, & collectam bilem protrudunt: cujuſmodi ſunt radices quinque aperitivæ cibo incoctæ, vel in aceto maceratæ, intybus hortenſis & agreſtis, cichorium & omne ſcridis, ſonchi, hieracii & chondrillæ genus, fumaria, cuſcuta, eupatorium, lupulus, abſinthium Romanum, herbæ capillares, aſarum: ſyrupi item, de bizantiis cum aceto, de duabus & quinque radicibus, acidus ſimplex & compoſitus, de cichorio cum rhabarbaro, & reliquæ id genus plantæ, ſyrupi, eodemque ſpectantes trochiſci, & aliæ confectiones.

Obſtructiones jecoris tollentia.

Bilem vacuantia. § 12. Inter ea autem quæ evacuant bilem, rhabarbarum jure primum ſortitur locum deinde ſyrupus roſatus ſolutivus, diacatholicon, electarium roſatum Meſue, elect. de ſucco roſarum, diaprunis ſolut, & quædam alia. Senex quidam decrepitus ad iram mirè pronus, poſt obitum ſine cyſti & felle inventus eſt, in cujus loco ingens conſederat calculus.

Concubitus. Paul. Aegin. lib. v. cap. 35. Ariſtot. 30. problem. Hali. Almanſor. § 13. Hic & concubitus ſuum habet locum, qui ſua utilitate non caret: præterquam enim quòd plenitudinem vacuat, corpus auctum, leve & virile reddit, etiam quod ad animum ſpectat, rationis vim impeditam ſolvit, ingentes remittit iras, reducit & ad modeſtiam quovis alio modo inſanientes, paritque & hilaritatem & alacritatem.

Muſica. § 14. Nec parum hic ſæpe prodeſt Muſica, quam mirè tempeſtatem mentis placare, permulcere, emollire, ſiſtereque procelloſas ipſius motiones, aliquando obſervatum eſt. Pythagoras animi perturbationes lyra ſedabat. Confuſis oculis virentia conferunt, quibuſdam coloribus imbecilla acies acquieſcit, quorundam ſplendore perſtringitur: ſic mentes ægras ſtudiæ læta permulcent. Quare forum & in eo patrocinia judiciaque tales cavere debent, nec rerum actionibus, maximè gravium, ſupraque vires magnarum fatigandæ. *Clinias muſicus.* Sic & Clinias muſicus, ſi quando ad iram provocaretur, arrepta ſtatim lyra, gliſcentes animi motus compeſcebat. *Empedocles.* Empedocles Agrigentinus iræ violentia furentem adoleſcentem (qui ipſius hoſpitem damnati patris delatorem gladio *Lib. 14.* adoriretur) cantu revocavit, ſedatioremque reddidit. Athenæus tradit, Arcades vita & moribus aſperrimos, muſicam tamen è ſua republica non excluſiſſe, nec luxus, nec delitiarum gratia, ſed ut vitæ ac morum duritiem emollirent, quam ſanè in aſpero cœlo contraxerant. *Saul.* Saulem regem exagitatum toties cythara à David*1. Reg. 16.* e fuiſſe liberatum, perhibet hiſtoria ſacra. In corporibus tamen quæ facilè afficiuntur, diverſa ſæpius ratio cum dexteritate habenda. *Titus.* Tale fuit Titi Veſpaſiani filii, qui quum intellexiſſet patrem Imperatorem eſſe creatum, in graviſſimum incidit morbum, reſoluto calore naturali præ gaudio: idem aliàs à perito medico ad iram provocatus, à morbò ſtatim liber evaſit, naturali calore excitato.

Gemmæ. § 15. Hic non erant prætermittendæ gemmæ, puta corneolus, ſapphyrus & topazius, qui prærogativa ſingulari pleriſque

adverſus

adverſus iram valere creduntur, Quod ſi verum fuerit, à quàm plurimis magno redimi, & in aſſiduo uſu conſervari religioſè deberent.

Remedia Iræ Theologica, tam præſervantia quàm etiam curantia.

NUNC ad præcipuum, primum, certiſſimum, & omnium ſaluberrimum iræ antidotum, ex divini fontis ſcaturigine tractum concinnatumque progrediamur. Quem enim patris noſtri cœleſtis reverentia, quem redemptoris noſtri Ieſu Chriſti doctrina ſancta, quem conſolatoris Spiritus ſancti teſtimonia in ordinem redigere, aut religio compeſcere, ſeu conſcientiæ ſtimulus retinere nequeunt: quomodo hic ullum aliud ex ratione erutum argumentum aut perſuaſionis genus, vel victus gratioris mutationem aut pharmaca amara admittet? Hac itaque via ſucceſſum curationis fœliciorem ſperare volumus, eamque modo quocunque experiri.

Oratio matutina.

§ 2. Cumprimis verò meminiſſe oportet, ut quotidie hora matutina oremus attentè, quo ſenſibus noſtris imperare, affectus noſtros coercere, & à malo nos conſervare dignetur omnipotens Deus: ſubveniat & ille articulus in ea oratione, qua ut Deum patrem quotidie interpellaremus, nos docuit æternus ejus filius, nimirum: Remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Hoc ſi ex animo oremus, & exaudiri velimus, neceſſario omnem alteri noxam & offenſionem condonare, nec ullum iræ aut ultioni locum dare oportet? *Matth. 6. Luc. 11.*

Agatho abbas.

§ 3. Quid ſimiliter ante ſomnum faciendum, exemplo Agathonis abbatis docemur: hic gloriari ſolet, quòd nunquam cepiſſet ſomnum, niſi prius ſuam adverſus alios, & aliorum adverſus ſe indignationem placando ſopiviſſet: implens illud breve quidem, ſed multæ perfectionis præceptùm: Diverte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eam. Idem dicere conſuevit, Iracundos Deo atque hominibus odio eſſe. Sicut enim humilitas pacem conſervat: ita lites concitat iracundia, concordiamque diſſipat. At plurimum hic vulgò & à cunctis ferè erratur, quæruntur cauſæ, finguntur offenſæ, inque his ipſis quæ veræ ſunt cauſæ, iræ modus exceditur. In omnibus peccatis velum

aliquod excuſationis obtenditur, & eſt excuſatio ipſa peccatum. Tu quia non tibi ut Deo paretur, iraſceris: & tamen Deus ipſe quotidie verbis ac rebus offenditur, nec ſemper ſuccenſet nos omne verbulum caſu elapſum, ad injuriam capitalem trahimus, impatiens genus.

Irarum occaſiones vitandæ. § 4. Quin potius univerſæ irarum occaſiones ſunt vitandæ. Quum Abrahami & Lothi paſtores aſſiduis jurgiis contenderent, *Gen. 13.* placuit utrique, ut ex Bethel diſcederent utrinque. Itaque Abrahamus in Chananæa, Lothus in oppidis campeſtribus habitavit *Gen 36.* circa Sodomam. Item, quum Eſaus & Iacobus fratres Iſaaci filii in Chananæa maximis pollerent opibus, Eſaus cum ſuis aliò conceſſit, ut à fratre longius abeſſet, quoniam propter facultatum *Niceph. Calliſtus lib. 11. eccl. hiſt. cap. 43. ex Evagr.* copiam ſimul habitare nequibant. Ægyptius quidam monachus interrogatus, cur adeò ſe omnibus corporis voluptatibus ſubtraheret? reſpondit: Ut hac ratione omnem iræ cauſam & occaſionem præcidam. Ira quippe, ut voluptatibus excitatur, ità etiam voluptatum ſuppreſſione ſopitur.

§ 5. Præſentiſſimum ſanè remedium fuerit, ſi in delicto hominis in te cogites, quæ, quanta & quoties tu in Deum deliqueris, quàm multis nominibus illi ſis obnoxius. Quantum tu condonaris debitori fratri, tantum tibi remittet Deus. Hanc diſſolvendi æris alieni rationem, nos docuiſſe ipſum creditorem vides. Non recuſabit legem, quam ipſe promulgavit. Tu ut à culpa libereris, huc illuc curſitas, nihil non moliris, nullum non moves lapidem: ſed ut omnia facias, nulla tamen commodior ratio, qua poſt offenſam Deo reconcilieris, quàm ſi tu offenſus reconciliere fratri. Sic clarè *Matth. 5.* docuit ſervator noſter Chriſtus Ieſus: Si obtuleris munus tuum ad aram, & illic recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque illic munus tuum coram altari, & abi, prius reconcilieris fratri tuo, & tum veniens offer munus tuum. Habeto benevolentiam cum adverſario tuo citò, dum es in via cum illo, ne quando te tradat adverſarius judici, & judex tradat miniſtro, & in carcerem conjiciaris. Amen dico tibi, non exibis illinc, donec extremum perſolveris quadrantem. Condona injuriam *Cap. 28.* proximo tuo, ait Sirach, & te precante peccata tua diſſolventur.

§ 6. At durum eſt, inquis, animum ob invectam injuriam immenſo turgentem ſpiritu comprimere. Hic in mentem veniat, quanto

quanto acerbiora, pro te ſuſtinuerit Chriſtus. Quid eras, quando pro te animam impenderet precioſam? nonne hoſtis? Qua manſuetudine quotidie te patitur, veteres iterantem toties noxas? Poſtremò, qua lenitate ille pertulit probra, ſputa, vincula, blaſphemias, verbera, mortem denique aſperrimam? Quid de capite gloriaris, ſi non curas eſſe in corpore? Minimè Chriſti membrum eris, niſi veſtigia Chriſti ſequaris. Attende ipſius verbis: Siquis me ſequi vult, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me. In abnegatione ſuiipſius vincitur inprimis iræ motus & vindictæ libido, atque crucem ferendo, quancunque adverſitatem citra ullum animi rancorem tumoremve patienter toleramus. *1 Petr. 2. Matt. 16. Marc. 8. Luc. 9.*

§ 7. Sed indignus eſt, cui remittatur. Itáne tu dignus eras, cui remitteret Deus? In teipſo vis experiri miſericordiam, & in fratrem ſeveram exercere juſtitiam? Multúmne eſt, ſi peccator ignoſcas peccatori, quum Chriſtus pro ſuis tortoribus patrem interpellaverit? Arduum eſt, non referire fratrem, quem & diligere juberis? Grave eſt, non remetiri maleficiem, pro quo niſi beneficium, retuleris, non hoc eris in conſervum tuum, quod Chriſtus in ſervum ſuum fuit? Tandem, ſi indignus hic cui beneficium pro maleficio reponatur: at tu dignus qui facias, dignus Chriſtus pro quo fit. Eleganter hic Auguſtinus: Iram fratris tunc portabis, quum tu adverſus eum non iraſceris, ut rurſum eo tempore, quo te ira præoccupaverit, ille te lenitate & tranquillitate ſupportet. Et Iſidorus: Magna eſt virtus, ſi non lædas, à quo læſus es: magna eſt fortitudo, ſi etiam læſus, remittas: magna eſt gloria, ſi cui potuiſti nocere, parcas. Et alibi: Si non potes iram vitare, tempera: ſi non potes furorem cavere, cohibe. *De verbis apoſtoli.* *In Soliloq.* *Lib. 1. Solil.*

§ 8. Atqui antiquam tolerando injuriam, invito novam: repetet injuriam, ſi hanc intulerit impunè. Si citra culpam vitare potes, vita: ſi mederi, medere: ſi reſarcire, reſarci: ſi furentem ſanare, ſana: ſin minus, pereat ille ſolus potius, quàm tecum. Iſtum qui læſiſſe putatur, commiſeratione, non pœna dignum exiſtima. Tunc præcipua manſuetudinis laus, quum iræ cauſa juſtiſſima: pax & manſuetudo characteres animæ piæ. Vis cum laude iraſci, iraſcere vitio, non homini. Iracundus es, inquit Chryſoſtomus, eſtò in peccata tua talis, objurga animum tuum, flagris cæde conſcientiam, vehemens eſto judex & acerbus in propriis delictis: hoc enim *Baſil. in epiſt.*

eſt iræ lucrum: ob hanc ſiquidem cauſam Deus eam nobis indidit. Et alibi: Alieni ab ira ſimus: non enim ubi ira fuerit habitat Spiritus ſanctus. Item: Ira conſilium non habet. In iracundo omnia ſunt turpia. Vis impunè ſtomachari? iraſcere, ſed noli peccare: quod conſilium eſt prophetæ & regis Davidis. Vbi Caſſiodorus: Motus animi, inquit, in poteſtate noſtra non eſt, ſed Dei gratia temperare poſſumus. Proinde quod naturæ eſt, permittit: quod culpæ, Prohibet. Quod apoſtolus ediſſerens: Sol, ait, non occidat ſuper iram veſtram: quia iraſci, hominis eſt: & iræ finem imponere, vel iram non perficere, Chriſtiani, uti docet D. Hieronymus. Idem in alia epiſt.

Super Matt. 2. Ad pop. Antioch. homil. 18.

Ambroſ. de Iacob. & vit. beat. l. 1.

In epiſt. ad Salvianam de virginit. ſervanda.

§ 9. Affectus & perturbationes, quàm diu in tabernaculo corporis hujus habitamus, & fragili carne circundamur, moderari & regere poſſumus, amputare nequimus. Sic & D. Ambroſius: Eſt & paſſio graviſſima, culpa conſcientiæ, quam ratio emollit & comprimit. Emolliri enim poteſt, eradicari non poteſt: quoniam animus qui eſt rationis capax, non eſt ſuarum paſſionum dominis, ſed reprehenſor. Neque enim fieri poteſt, ut facilis ad iracundiam, non iraſcatur: ſed ut ratione ſe temperet, indignitatem cohibeat, à puniendo ſe revocet, &c. Idem: Et ſi iraſcimur, affectus noſter modum recipiat, ſed ſecundum naturam, non peccatum præter naturam. Item: Mitiga affectum tuum, & non iraſcaris, aut certè iratus ne peccaveris. Et in Offic. Caveatur ira, aut ſi præcaveri non poteſt, cohibeatur. Mala enim lex peccati eſt indignatio, quæ ita animum perturbat, ut rationi non relinquat locum. Et 2. Off. Reſiſte iræ, ſi potes: cede, ſi non potes: quia ſcriptum eſt, Date locum iræ. Si prævenerit & præoccupaverit mentem tuam iracundia, & aſcenderit in te, non relinquas locum tuum. Locus tuus patientia eſt. Item: Non mediocre eſt mitigare iracundiam, non inferius quàm animo non commovere: hoc noſtrum eſt, illud eſt naturæ. Ibidem: Qui ſibi iraſcitur, quia citò mutus eſt, deſinit iraſci alteri.

Ad Demetriadem de virgin. ſerv.

De Iacob. & vita beata l. 1.

Ad Vercellen.

Super Lucam. Lib. 1. cap. 21.

§ 10. Qui autem vult iram ſuam probare juſtam, plus inflammatur, & citò in culpam cadit. Melior eſt autem, ſecundum Salomonem, qui iram continet, quàm qui urbem capit: quia Ira etiam fortos decipit. Cavere igitur debemus, ne in perturbationes prius incidamus, quàm animos noſtris ratio componat. Exanimat enim mentem plerunque aut ire aut dolor aut formido mortis, & im-

Caſſiod. ſuper illud Pſal. Iraſcimini & nol.

& improviſo percellit ictu. Ideo prævenire pulchrum eſt cogitatione, quæ volvendo menten exerceat, ne repentinis excitetur commotionibus, ſed jugo quodam rationis & habenis conſtricta miteſcat. Baſilius: Non decet, inquit, ut ſuper iracundia fratris ſol occidat, ne quando nox traducatur inter utrunque & relinquat in die judicii inexcuſabile crimen.

§ 11. Quò itaque natura ad hoc vitium magis propendet, tanto diligentius temnet multò antè præmunito, ſemelque hoc decretum animo inſculpas tuo, ne quid unquam vel dicas vel facias commotus. Nihil tibi credideris ſuccenſenti. Suſpectum eſto, quicquid ille animi impetus dictaverit, etiamſi videatur honeſtum. Ira enim viri juſtitiam Dei non operatur, teſte Iacobo. Ubi Beda: Qui iratus aliquam profert ſententiam, etſi ille quantum ad ſe, juſtam reportet ſententiam: iſte tamen qui non amore juſtitiæ, ſed livore odii in eum ſententiam dedit, juſtitiam Dei, in quem perturbatio non cadit, non mutat. Piè itaque Gregorius admonet: Si is qui corrigere nititur, ira ſuperatur, opprimat priuſquam corrigat. Nam dum plus quàm debet, accenditur, ſub juſtæ ultionis obtentu ad immanitatem crudelitatis effrenatur. Suprà in Piſone id oſtendi.

Cap. 1. Et habetur 11. quaſt. 3. epiſcopus.
26. Moral.

§ 12. Idem Gregor. Mauritio Imperatori: Illa præpoſitorum ſolicitudo utilis eſt: illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio regit, & furor ſibi nihil vendicat. Reſtringenda ſub ratione poteſtas eſt, nec quid agendum prius, quàm concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore juſtum putat omne quod fecerit. Sic & Auguſtinus: Nulli iraſcenti ira ſua videtur injuſta: unde ab omni indignatione citò redeundum eſt ad manſuetudinis lenitatem. Nam pertinax motus facilè in ejus odium tranſit, cui non celeriter ignoſcitur. Idem ad Dioſcurum: Ira inveteraſcens ita fit odium, dum quaſi doloris juſti admixta dulcedo, diutius eam in vaſe detinet, donec totum aceſcat, vaſque corrumpatur. Ita & in epiſt. Sicut acetum corrumpit vas, ſi diutius ibi fuerit: ſic ira corrumpit cor, ſi in alium diem duraverit. Proinde & iracundum in amicitiam non eſſe recipiendum, idem docet.

Et habetur 11. quaſt. 3. Illa præpoſit.
De vera invocat. lib.
Idem ſuper pſal.
De amic. cap. 12.

§ 13. Memineris inter phreneticum & ira bacchantem nihil plus intereſſe, quàm inter brevem & longam inſaniam. Recordare quàm multa per iram vel dixeris vel feceris pœnitenda,

quæ

Proverb. cap. 12. quæ jam cum pudore fruſtra cupias mutata. Hinc Salomon, imprudentem & ſtultum dicit, ſtatim data occaſione iram ſuam prodere, cautum verò injuriam diſſimulare. Proinde quum bilis tibi efferveſcit, ſi te ilico ab ea vindicare nequis, ſaltem eatenus morare, ut te non eſſe ſanum memineris. Nonnulla certè ſanitatis *Super parabol. l. 2.* pars erit, hoc agnoviſſe. Ea eſt iræ natura, teſte Beda, ut dilata langueſcat & pereat, prolata verò magis ac magis conflagret. Prudens homo differt iram ſuam, & delicta diſſimulando major ac major fit.

§ 14. Sic igitur in animum inducito tuum: Iam quidem ita me affectum ſcio, at paulo pòſt me alia fore mente, aliàs ſenſi, & in aliis ſimiliter affectis quotidie obſervo experiorque. Cur ego interim dicam in amicum iratus, quod poſtea ſedatus mutare nequeam? Cur nunc faciam inſanus, quod mihi redditus, ſummopere doleam? Cur non potius hoc à me impetret ratio, cur non exoret pietas, denique cur non obtineat ipſe Chriſtus, quod tantilli temporis interſtitium paulo pòſt ultrò donabit? Nemini arbitror bilis flavæ tantum infudit natura, nullius cordi tantum fervoris impreſſit, quin ſaltem hactenus ſibi nonnihil imperare queat. Maximum autem fuerit, ſic inſtitutione, ratione, & aſſuetudine componere animum, ut prorſus non commovearis: perfectum erit, ſi vitio tantùm ſuccenſens, pro contumelia charitatis officium reddas: poſtremum & humanæ moderationis, ne te totum mentis motui permittas. Quare D. Ambroſius: Præclarum eſt, *Super Luc. l. 5.* inquit, motum temperare conſilio: nec minoris virtutis dicitur, cohibere iracundiam indignationemque compeſcere, quàm animo iraſci, quum plerunque illud levius, iſtud fortius æſtimetur.

Non iraſci, Deo ſimillimum. § 15. Cæterùm non iraſci omnino, Deo quam ſimillimum eſt, eoque pulcherrimum. At quomodo quis poterit non iraſci? Reſpondet Baſilius: Si Deum inſpectorem & dominum præſentem ſemper inſpicere putat. Quis enim ſubditus aliquando audet ob oculos principis aliquid, quod ipſi diſplicet? Malum autem in bono vincere, eſt abſolutam Chriſti Ieſu charitatem æmulari. Iram premere, frenoque coercere, hominis eſt ſummæ prudentiæ. Indulgere illi, ne quidem eſt hominis, ſed ferarum potius, earundemque prorſus ſæviſſimarum. Nunquam etenim homo longius à ſe recedit, ſuæque naturæ magis oblitus, trucem aſſumit beſtiam, quàm dum ira intumeſcit.

§ 16. Tum

§ 16. Tum ſiquidem palàm apparet, animal alioqui nobiliſſimum, ad manſuetudinem & clementiam natum, feræ magis aſſimilari, quàm ſibi ipſi non rationis, non officii memor, iræ impetui duntaxat ſerviens, quæ cunctarum perturbationum ſola mentem ſuo loco dimovet & præcipitem agit: id quum aliis neutiquam obſcurè accidit, tum & Sauli, qui primus rex fuit in Iudæa, uſque adeò excandeſcere ſolitus, ut non ſolùm iraſci, ſed & furere limpharique ſubinde videretur. Enimverò regia appellatione nuper recepta, auditaque ab aratro ſuorum hominum legatione, de Ammonitarum injuria expoſtulantium, bobus aratoriis quos præ ſe agebat, ſuccidit crura commotus, edicto inſuper præfatus fore, ut non aliter interirent, quicunque eo die ad Iordanem fluvium præſtò in armis non eſſent. Ejuſdem fuit præceps illud & crudele in filium Ionathan victorem, ob guſtatum leviter in neceſſitate mel, judicium: implacabilis in Davidem iracundia: *1 Reg. 18. 22, 28.* conatus turbati animi adverſus Dei & ſuum edictum in conſulenda Pythoniſſa in Endor, & à mortuo Samuele quærenda ope, nimis obſtinati & impii: in hoſtem adhæc pertinacia, quæ ne fatali quidem ceſſit neceſſitati. Periit tamen omnibus multò charior quàm vixit. Nihil profectò tantopere ad immanitatem & extra omnes rationis limites propellit raptatque, quàm ira & reponendæ ultionis aviditas. Sic & Sennacherib, quum reverſus *Tob. 1.* eſſet, fugiens à Iudæa plagam, quam contra eum fecerat Deus propter ejus blaſphemiam, iratus multos occidit Iudæos.

§ 17. Nabuchodonoſor rex Chaldæorum in ira magna ſua *Dan. 2. 3.* præcepit, ut perirent omnes ſapientes Babyloniæ, eò quòd ſomnium ſuum interpretari nequibant. Idem poſtea totus excandeſcens, juſſit in ardentem ignis fornacem projici Sadrach, Meſach & Abdenego. Poſt ſeptimi item fratris verba, Antiochus ira *2 Mach. 9.* accenſus in illum, ſuper omnes deſævit. Nónne Herodes Aſcalonita, Antipatri filius, à C. Iulio Cæſare rex Iudææ conſtitutus, ubi magi per aliam viam in regionem ſuam reverſi eſſent, indignatus vehementer nimis, juſſit interfici omnes pueros qui erant Bethlehem & in omnibus ejus finibus, à bimulis & minoribus? *Matth. 26* Cajaphas, tanquam blaſphemiam audiſſet, Chriſti ſervatoris *Theodor. l. v1. c. 18.* ſacroſanctam audiens vocem, ita intumuit ira, ut veſtem è *Theodoſius Imp.* pectore conſciderit. Theodoſius major Imperator alioqui ſanctiſſimus,

ctiſſimus, mirè fuit iracundus, nec ſibi imperare potuit. Quocirca Theſſalonicæ propter ſeditionem in theatro ortam, immiſſis militibus, ſeptem millia trucidari curavit.

Memnon. § 18. Memnon Epheſinus epiſcopus ſub Theodoſio & Valentiniano Impp. Orthodoxus, invidus tameꝗ & iracundus adeò, ut Baſſianum eccleſiæ Epheſinæ peracceptum, removere conatus ſit, honeſta tamen ſpecie, quòd Vangenſium epiſcopum eum ordinaſſet. Verùm quum Baſſianus ad eam eccleſiam abire recuſaſſet, ira uſqueadeò inflammatus eſt, ut ad horas tres ante ipſam aram graviter ipſum plagis afflixerit ad ſanguinem uſque, ut cruore etiam altare & ſacri evangelii codex aſpergeretur, ac inſuper eundem excommunicarit, uti patet ex XI. actione Chalcedonenſis concilii. Quare piè admodum Auguſtinus hortatur: Iracundiæ quaſi beſtiæ crudeliſſimæ repugnate, odium velut venenum mortiferum de corde veſtro repellite, & tanta ſit in vobis charitas, quæ non ſolùm uſque ad amicos, ſed etiam uſque ad ipſos perveniat inimicos, ut ſecurè poſſitis dicere in oratione veſtra: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

§ 19. Quod ſi amplius juvat cognoſcere hoc monſtrum, & quàm fœdum ſit hominem ab ira ſuperari, fac quum liber ſis, vultum irati intueare, aut ipſe ira percitus, ſpeculum adeas: videbis animal, vel potius Thraſonem aut gigantem, ſi mavis, ſpiritu nimis turgidum, nec ulla in parte ita conſtitutum, ut hominem eſſe exiſtimes. Suis coloribus hic depictus in Curatione philoſophica cernetur. Adverſus hunc confidentius certandum, pugnandumque fortiùs viribus totis, donec ſuccumbat. Quo certamen præliumque gravius, eo authoramentum inſignius, & brabium locupletius. Rectè igitur, ut ſuprà dixi, Solomon, quemadmodum & Auguſtinus, præſtantius cenſet iram vincere, quàm civitatem expugnare. Nec ulla eſt, ut ait Arator, tanta vis, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique poſſit: at animum vincere, iracundiam cohibere, fortiſſimi eſt: hæc qui faciat, non modò ego cum ſummis viris comparo, ſed Deo ſimillimum judico.

Proverb. 16.

Lact. de ver. relig. lib. 1. cap. 9.

§ 20. Non fortior judicandus eſt qui leonem, quàm qui violentiam, & in ſeipſo incluſam feram ſuperat iracundiam. Proinde eleganter à Cypriano dicitur: contra iram, contra injuriam repugnaſſe, corona patientiæ eſt. Et ad Quirinum: Ira vincenda eſt,

Serm. 2. de zelo & livore.

da eſt, ne cogat delinquere. Chryſoſtomus docet, Iram debere *Lib. 3. Super*
vinci patientia. Ignis enim eſt: at ignis non extinguitur igne, *Matt. homil.*
ſed aqua. Hinc & prudenter admodum Ieſus Syrach, cum ira- *18.*
cundo non eſſe contendendum admonet, & certamen feſtinan- *Cap. 8.*
tium incendere lites: pòſt addens: Si ſufflaveris, quaſi ignis ar- *Cap. 28.*
debit: & ſi expueris, extinguetur. Vt mitis reſponſio avertit *Proverb. 15.*
iram, ita durus ſermo bilem movet. Nec leviter proderit, cum
id genus hominibus ſocietatem caviſſe, quod & eoſdem terrere
deberet. Hoc & à ſapientiſſimo Solomone docemur: Ne contra- *Proverb. 22.*
has amicitiam cum homine iracundo, & cum homine furioſo ne
verſeris: quo minus ad mores illius aſſueſcas, capiaſque offendi-
culum animæ tuæ.

§ 21. Hæ ſalubres ſanè ex Chriſti & apoſtolorum doctrina admonitiones, item graves ſanctorum patrum ſententiæ, tam ad præſervandum declinandumque ab hac peſte, quàm ad eam ſanandam maximopere facere deberent, apud eos potiſſimùm, quibus mens nondum occalluit, nec immedicabili uſqueadeò induruit ſcirrho, ut inſenſilis reddita ſit: ſunt etenim ἀλεξιφάρμακα, quibus cunctis animi morbis medemur: & μῶλυ, quod ab ejuſmodi faſcinis mentes ſolet reddere ſecuras. Si tamen cauterium potentius & extremum requiratur, apertis oculis intuere, quàm ſeveram, & jurè quidem, mulctam ſuppliciumque iræ conſtituerit idem ille qui judicaturus eſt juſtè vivos & mortuos, Matthæi cap. 5. Audiſti quòd dictum ſit veteribus: Non occides: quiſquis autem occiderit, obnoxius erit judicio. At ego dico vobis, quòd quiſquis iraſcitur fratri ſuo temerè, obnoxius erit judicio. Quicunque verò dixerit fratri ſuo Racha, obnoxius erit concilio. Quiſquis autem dixerit, Fatue, obnoxius erit gehennæ incendio. Hic Gre- *Lib. 3. Moral.*
gorius: Racha in Hebræo vox eſt interjectionis, quæ animum iraſcentis oſtendit, nec tamen plenum iracundiæ verbum exprimit. Prius ergo ira reprehenditur ſine voce, poſtea verò ira cum voce, ſed necdum planè verba format, ad extremum ira cum verbo. Et notandum, quòd in ira perhibet, reum eſſe judicio: in voce iræ. Quæ eſt Racha, reum conſilio: in verbo vocis, reum gehennæ. Per gradus enim culpæ creſcit ordo ſententiæ: quia judicio adhuc cauſa diſcutitur, in conſilio autem ſententia diffinitur, in gehenna verò ea quæ de conſilio egreditur ſententia expletur.

In ſerm. in die Purificat. domini Guerrici abbatis Igniacenſis.

§ 22. Ex Bernard. libris: Fratres, poſt converſionem noſtram ira non habeat in nobis locum: quia, ut ait Dominus in Euangel. Gregatim ducit ad gehennæ puteum, dicens: Qui iraſcitur, &c. Qui dixerit Racha, hoc eſt, vocem indignationis per iram emiſerit, reus erit conſilio, in quo tractatur, qua pœna mulctandus ſit. Qui dixerit, Fatue, hoc eſt, tale quid fecerit aut verbo aut verbere, ut inter fratres deſpiciatur, reus erit gehennæ ignis, niſi reſipuerit. Hæc eſt ira quæ ſtultorum oculos extinguit, ſapientum oculos nonnunquam turbat, dicente Pſalmiſta: Turbatus eſt præ furore oculus meus. De ira ſtulti Iob ait: Virum ſtultum interficit iracundia. De hac Apoſtolus inquit: Sol non occidat ſuper iram veſtram: id eſt, Chriſtus, qui eſt ſol juſtitiæ, mentem veſtram iraſcentem non deſerat, qui cum ira nunquam habitat.

Pſal. 6. *Iob 5.*

§ 23. Electum præterea illud Dei organum, & apoſtolus Ieſu Chriſti D. Paulus, inter carnis opera morte æterna punienda, iram ejuſque fructus numerat iis verbis: Manifeſta, ſunt opera carnis, quæ ſunt hæc, adulterium, &c. Inimicitiæ, lis, æmulationes, iræ, contentiones, ſeditiones, ſectæ, invidiæ, cædes, &c. De quibus prædico vobis, quemadmodum & prædixi, quòd qui talia agunt, regni Dei hæredes non erunt. Contrà fructus ſpiritus eſt, charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, temperantia. Adverſus hujuſmodi non eſt lex. Qui verò ſunt Chriſti, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiſcentiis. Si vivimus ſpiritu, ſpiritu & incedamus. Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem nos provocantes, invicem invidentes. Proinde ſuos Epheſios quoque hortatur: Omnis amarulentia & tumor & ira & vociferatio & maledicentia tollatur à nobis cum omni malicia. Sitis autem alius in alium comes, miſericordes, largientes vobis invicem, quemadmodum & Deus per Chriſtum vobis largitus eſt.

Gal. cap. 5. *Cap. 5.*

Cap. 3.

§ 24. Item & Coloſſenſes: Nunc deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, maledicentiam, turpiloquentiam ab ore veſtro. Sitis induti tanquam electi Dei ſancti ac dilecti, viſcera miſerationum, comitatem, modeſtiam, manſuetudinem, lenitatem, ſufferentes vos invicem, & condonantes vobis mutuò, ſiquis adverſus aliquem habuerit querelam, quemadmodum Chriſtus condonavit vobis, ita & vos: ſuper omnia autem hæc, charitatem, quæ eſt vinculum perfectionis: & pax Dei palmam ferat in

in cordibus veſtris, in quam & vocati eſtis in uno corpore: & grati ſitis.

§. 25. Suos adhæc Romanos: Benedicite iis qui vos inſectantur, bene loquamini, & ne malè precemini. Ne ſitis prudentes apud voſmetipſos, neque cuiquam malum pro malo reddatis: providentes bona opera coram omnibus hominibus: ſi fieri poteſt, quantum in vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes, non voſmetipſos ulciſcentes dilecti: quin potius date locum iræ. Scriptum eſt enim: Mihi ultio, ego rependam, dicit Dominus. Si igitur eſurit inimicus tuus, paſce illum: ſi ſitit, da illi potum. Hoc enim ſi feceris, carbones ignis coacervabis in caput illius. Ne vincaris à malo, imò vince bono malum. A malo autem vincitur, qui iratus de vindicta cogitat. *Cap. 12.* *1 Theſſ. 5.*

§ 26. Nemo malum malo ſanat, ſed bono malum. Piè itaque D. Jacobus monet, ut omnis homo ſit tardus ad iram. Eccleſiaſtes quoque: Ne ſis præcipiti animo ad ſuccenſendum, quia indignatio permanet in ſinu ſtultorum. Melior eſt vir patiens forti. Servator noſter unicus Chriſtus docet & hortatur. Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris. Diabolus contrà: Ferus eſto & immitis, bile tumens & iracundus, fera magis quàm homo. Tolerantis anima ſolitudini cuidam eſt ſimilis, multam habenti quietem: ira perciti autem, foro & tumultui mediiſque civitatibus, ubi multus euntium & redeuntium clamor camelorum, mulorum & aſinorum, agaſonibus etiam accedentium aures multo replentibus ſonitu, ne conculcentur: rurſum argentariis & ærariis utrinque cudentibus, & aliis quidem moleſtiam patientibus, aliis verò inferentibus. *Cap 1.* *Cap. 1.* *Cap. 7.* *Prov. 16.* *Chryſoſt.*

§ 27. Imitandum omnibus hic exemplum reliquit Joſeph, mitiſſimi ingenii adoleſcens, qui à fratribus iniquè in ciſternam conjectus, peregrinis in ſervitutem venditur: & tamen à quibus extremam hanc fuerat paſſus injuriam, eos benignè ſuſcipit, & liberaliter alit, non malum pro malo reddens, ſed malum bono rependens. Iraſci enim neſcit manſuetus: ſed benefacere etiam iis à quibus eſt læſus, novit. Adhæc quum interrogaſſet Petrus Dominum: Quotieſcunque peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num uſque ſepties? audivit: Non dico tibi, uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties. Hinc ut fratribus ex corde remitteremus, induxit parabolam ſervi nequã, cui decem talentorũ millia liberaliter fuerunt remiſſa. *Matth. 18*

Digitized by Google

Paſtor de Scythi. § 28. Paſtor de Scythi abbas interrogatus ſuper illud Evangelii, Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa: ſolam juſtæ iræ cauſam definivit, ſeparationem à Deo: cæteris quamlibet magnis injuriis acceptis qui iraſcitur, eum ſine cauſa iraſci. Igitur quum offenſis laceſſimur, meminiſſe debemus nos non habere indignationis cauſam, ſed patientiæ: ita fiet, ut pacem etiam cum inimicis habeamus. Non eſt enim cur illis iraſcamur, quos diligere, & pro quibus orare jubemur. Diligite, inquit Dominus, inimicos veſtros, & benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus vos.

Beno. § 29. Beno deſerti Thebaidis abbas, nunquam viſus eſt iratus. Qui nemini iraſcitur, perpetua fruitur pace: & licet perſequutionem ſentiat, fatigatur perſequutor, odii ſtimulis agitatus: ille omnia æquo ſuſtinens animo, in ſpe præmii cœleſtis conquieſcit, dicente Domino, Mihi vindictam, & ego retribuam. Ioannes monaſterii in Scythi poſiti abbas, quum ad Peſium anachoretam viſendum veniſſet, ſciſcitatus quantum in ſolitudine per annos quadraginta, quibus in ea verſatus fuerat, profeciſſet? iſque reſponderet, quòd ſol omnia colluſtrans, nunquam ipſum conſpexiſſet manducantem: Nec me iratum, ſubjungit ille. Non minoris æſtimans non iraſci, quam corpus quotidianis affligere jejuniis. At quæret aliquis, quomodo monachorum delicta ſemper ſine animi commotione caſtigarit? Huic reſpondetur, delinquentes non iraſcendo, ſed miſerendo corrigendos. Iræ proprium eſt nocere, caſtigationis prodeſſe: hoc virtutis eſt, illud vitii. Iudicem aut præſidem punire decet ut juvet, non iraſci ut noceat.

Epiſium appellat Volat. lib. xxi.

Ioannes Gualbertus. § 30. Finiam exemplo memoriabili Ioannis Gualberti, equitis Florentini. Hic quum ex agro in urbem numeroſo hominum comitatu rediret, obviumque haberet eum, à quo haud multo antè frater, quem unicum habebat, fuerat interemptus, neque divertere poſſet: Ioanne gladium ſtringente, ut fatris mortem ulciſceretur, alter humi proſtratus, ut ſibi ob Chriſti crucifixi reverentiam parceretur, ſupplex orat: Ioannes compreſſa mox ira, reum & ſtrictum gladium in templo proximo crucifixi imagini obtulit.

§ 31. Si porrò qui ſint adhuc præfractiores, quorum iram non ſatis frenare poteſt varius hic curandi modus, & velim nolim, in graviorem calamitatem, inſaniam, & extremam demum perniciem,

ciem, præcipites agi malint, iis ſubjungo hanc concionem Baſilii verè magni de ira & odio, ſi fortè tandem reſpiciant & convertantur. *Conc.17.*

§ 32. Nihil eſt quod Chriſtiano poſſit vitio verti magis, quàm quòd ad ulciſcendum promptus ſit, atque modis omnibus det operam par pari referre iis à quibus injuriam acceperit. Qua enim ratione alterum docuerit, Malum non reddere pro malo, is qui *1 Theſſ.5.* ut vindictam ſumat, atque ut damnum ſibi illatum reponat, nihil non experitur? longè à Davidis manſuetudine aberrans, inquientis: Si retribui retribuentibus mihi malum, decidam meritò ab inimicis meis inanis.

§ 33. Quapropter oportet furioſum illum ulciſcendi motum ſanctorum exemplorum memoria reprimere, cogitando quàm æquo animo David Semei petulantiam pertulerit. Nullum enim excitandæ iræ locum dabat, ſed in Deum animadverſionem transferens: Dominus enim, inquiebat, præcepit Semei, ut malediceret David. Quapropter cum appellaretur ab eo, Vir ſanguinum & iniquus, non illi ſuccenſuit, ſed ſe ipſe abjecit humiliavitque quaſi meritò ſibi contumeliæ intorquerentur.

§ 34. Omnis enim reprehenſio, quæ quidem planè pungit eum qui reprehenditur, vehementer excruciat, ut quæ ſceleris turpitudinem ob oculos ponat: adeò ut hac re non mediocriter juvetur is qui vitia ſua non agnoſcebat, quod in rerum conſcientiam pœnitentiamque acerbam traducatur. Quale enim vulnus tam acrem corpori dolorem intulerit, quàm acerbum animæ tormentum injungit increpans oratio, ſcelerum turpitudini conjunctorum conſcientiam pertingens?

§ 35. Nullius unquam corporis character, ita cujuſdam proprius eſſe cenſetur: ut animi Dei amantis peculiaris propriaque eſt manſuetudo, paciſque ſtudium. Eum verò, qui hujuſcemodi virtutibus eſt ornatus, maximè decuerit cæteros ad ſe trahere, atque propius accedentes, morum probitate, veluti ſuaveolenti odore unguentum replere, aliiſque ad optima dux eſſe: non autem ſequi eos qui ad ea ducunt, quæ minimè oportet. Contentiones quoque aliis relinquere, imò verò ſi fieri poſſit, ex eorum etiam animis extirpare penitus. Si quando moleſta acciderint, his ſe patientia liberare. Nam vindictam ſumere, cujuslibet iraſcentis hominis eſt:

Digitized by Google

eſt: ipſam verò iracundiam ſuperare, unius id ſolius eſt, atque ejus qui ad illius virtutem proprius accedit.

§ 36. Quale enim ſpectaculum, quàm venerandum, quantaque admiratione dignum, humanæ etiam naturæ modum ferè excedens, videre hominem multis conviciis affectum, accepta quoque vehementi in genas alapa, atque innumera alia paſſum cum dicto tum facto ſummam ignominiæ labem irrogantia, neque iracundia exarſiſſe, neque ad vindicandum exurrexiſſe: ſed placidè manſueteque pro eo qui contumeliam jecerit, oraſſe, adeò ut huic peccatorum præteritorum veniam, & in poſterum providentiam ac curam divinam nanciſcatur congruam. Nunc verò nos cum aliis permultis, tum in eo maximè delinquimus, quòd illatam nobis injuriam referre pro virili contendimus, quam ne æquali quidem lance rependimus, ſed eam præter modum ulciſcimur: neque ſolùm iraſcimur, ſi contumelias accipimus, ſed etiam ſi non honoramur: eos quoque qui minore nos honore proſequuntur, quàm quo dignos nos exiſtimamus, pro inimicis habemus.

§ 37. Injuriam tibi intulit iratus quiſpiam? malum illud ſilentio ſiſte, neque ejus iram perinde ac fluvium in pectore tuo ſuſcipe, ventos imitatus, qui reflatu quod allatum eſt reddunt. Probris & maledictis te inceſſivit ille? tu contrà laudibus illum proſequere. Percuſſit ille te? patere. Contemnit te, nulloque te habet numero? qui ſis, memineris, terram te eſſe & in terram reſolvendum cogita. Obſcurum te atque ignobilem, nulloque loco natum dixit? tu terram ac cinerem te eſſe profitere. Ipſo Abrahamo patre noſtro non es præſtantior, qui ſe & terram & cinerem eſſe prædicabat. Ignarum te & pauperem pronunciavit? tu vermem te ipſum, atque è ſtercore originem duxiſſe aſſerito, prophetæ verba Davidis recenſens: Moyſis etiam illud præclarum his adjicias, qui quidem Aaron Mariæque conviciis laceſſitus, non Dei in eos iram exacuit, ſed pro ipſis oravit. Tu igitur, ſi pauperem te appellarit quiſpiam, ſi verum dicit, veritatem æquo accipias animo: ſin falſum, quid tibi inde incommodi?

§ 38. Ad falſas itaque tui laudes minimè ſuperbias, nec earum gratia magnificentius de te ſentias: contumeliis etiam ad te non attinentibus haud permovearis. Si in ſolidum quippiam ac prædurum ſagittas intorſeris, nónne eas retundi atque hinc decidere vides? ſin in molle aliquid, quodque minimè obnititur, nónne has

has illi infixas impetus ſui vim amittere cernis? Quid vero te pauperis perturbat appellatio? Tuæ ipſius conditionis tibi veniat in mentem, quod nudus in hunc mundum veniſti, atque hinc nudus abiturus es. Quid vero homine nudo pauperius? Nihil eſt in ea appellatione, quod grave debeas exiſtimare. Quis unquam quæſo paupertatis ergo in vincula raptus fuit? Ipſa profecto nemini vitio vertenda eſt paupertas, niſi illi qui eam forti minime fert animo.

§ 39. Quid ipſa ira inſipientius? Si laceſſentem te patienter tuleris: Quia temperantem ac modeſtum te exhibes, illum tu pudore ſuffundis. Nam quemadmodum in ſeipſum ſævit is qui verbera non ſentientem percutit (ita enim neque hoſtem ultus eſt, neque deflagravit ira:) Sic qui patientem afficit injuria, nullam iracundiæ ſuæ conſolationem invenire valet. Qui vero vindictam ſumit, atque parem conviciatori contumeliam refert, quam poterit defenſionem prætexere? An ne quod prior ille provocavit? At certe quid etiam veniæ illa meretur excuſatio? Neque enim qui in meretricem culpam transfert ſcortator, ab illa ſe ad peccandum illectum inquiens, mitius ob id condonabitur.

§ 40. Mala res eſt injuria? Hanc tu ne imiteris: Neque enim, quod prior aliquis te laceſſiverit, judicii ſeveritatem hac excuſatione deprecaberis. Verius igitur fuerit, ut mihi perſuadeo, id etiam prætendere potius ac conqueri, quod exemplum non habuerit, quod ad temperantiam illam inſtrueret. Tu vero hominem ira percitum adeo indecore ſe gerentem intuens, non caves, ne illi ſimilis fieres, ſed indignaris, acerbius objurgas, obluctaris? Qui fit, ut quod tu pateris, eo in ſui defenſionem utatur is qui prior te provocavit? Si ira quidem mala eſt, cur malum illud non declinaſti? Sin venia digna eſt, quid iraſcenti ſuccenſes? Nam qui vaniloquo contradicit, is quodammodo illi aſſimilis effici videtur. Quare ſapientem arbitror Salomonem edixiſſe, ne quis ſtulto ſecundum ipſius inſipientiam reſpondeat. Quemadmodum enim, qui Imperatoris effigiem dedecore affecit, non aliter punitur, quam ſi in ipſum Imperatorem peccaſſet: Sic etiam peccato obnoxius is eſt, qui ei quem ad ſui imaginem Deus creavit, injuriam intulerit.

§ 41. Cum homine iracundo, inquit, ne converſeris. Nam

cum cane colligari, ejuſque perpetuos audire latratus, mala profecto pernicioſaque res eſt. Illius igitur congreſſum fugito: Nam ſi illi te adjungis, illius vias addiſcere, atque his incedere neceſſe eſt. Contumelioſum quidpiam in te jecit? te etiam ad iracundiam permovit. Ut unius canis latratas, alterius latratum provocat: Ita quoque ſopitam tum ac conquieſcentem in te iracundiam, illius vox & clamor excitavit, adeo ut mutuo alter oblatret in alterum: Deinde veluti protenſis inter ſe adverſi fundis indecora jaculantur atque intorquent verborum convicia.

§ 42. Injurioſum quiddam in te dixit ille? Tu aggreſſorem imitatus majori cum fœnore reddidiſti. Ille ubi repoſitam in ſe videt contumelioſi ſermonis injuriam, iræ ſuæ impetum non repreſſit, ſed converſus eſt, peccatumque ſuum quo potuit magnitudinis eo deduxit, ſuperare conviciis apud ſe conſtituit: Tu viciſſim excipiens, clamoribus tolleris: Atque hinc, uter malis vincat, contentio exoritur. In quo vitiorum certamine qui ſuperior evadit, is eſt proculdubio miſerior. Ubi enim ſenſuum rationem ſemel exturbarit furibundus ille iracundiæ affectus, atque animi principatum invaſerit, hominem prorſus efferat, atque in belluas degenerare cogit, adeo ut cum hominem eſſe amplius non ſinat. Quod enim venenatis animalibus venenum eſt, id concitatis eſt ira. Rabie corripiuntur ut canes, aſſiliunt ut ſcorpii, mordent veluti ſerpentes. Nam primum quidem ſeipſos irati non agnoſcunt, deinde neque omnes pariter familiares. Propter iram mucro etiam exacuitur, atque homini humana manu audetur mors. Ejus cauſa fratres mutuam inter ſe cognitionem exuunt: Parentes vero ac liberi naturalis illius pietatis obliviſcuntur. Et quemadmodum confluentes ad concava torrentes, quicquid obvium eſt corripiunt: Sic etiam violenti ac effrenes iraſcentium impetus, iter ſibi quacunque pariter faciunt. Injuriarum enim acceptarum memoria veluti œſtro ſtimulati, animi furore ſeſe diſcruciante atque exiliente, non prius conquieſcunt, quam ei à quo ſunt offenſi, malum aliquod intulerint.

§ 43. Nam cum ira rebus irritantibus accenſa eſt, ut ingenti lignorum congerie flamma, tum ſane videre licet ſpectacula, quæ neque oratione explicari, neque re ipſa tolerari debeant: Sublatas contra tribules ſuos manus, pedes temere inſulantes: Quicquid denique in conſpectum venerit, pro ipſius inſaniæ armis uſur-

uſurpatum. Quod ſi acciderit, ut ex altera parte æquale malum objiciatur & repugnet, ira nempe alia ejuſdemque pervicaciæ furor: Tum manus inter ſe conſerentes, ea ſibi mutuo infligunt mutuoque patiuntur, quæcunque eos qui ſub tali dæmone militant pati conſentaneum eſt.

§ 44. Mutuæ ſiquidem illæ offenſionis, animique irritationes abjecti, primum quidem exiguæ ſunt & curatu perfaciles: Temporis vero progreſſu per contentionem auctæ, immedicabiles prorſus evadere conſueverunt. Quamdiu enim quæ diſſidio oboriuntur calumniæ locum habuerint, tamdiu ſuſpiciones in pejus augeri neceſſe eſt.

§ 45. Si igitur videris hominem ira percitum ſuos exacuere dentes, eum apro perſimilem reputa, quod interiorem iracundiam dentium attritu ſubindicet. In hujuſcemodi enim certaminibus improbis, miſerior ille eſt cui viciſſe contigit: Quoniam plus ſecum peccati reportat.

§ 46. Contra ſerpentem illum duntaxat iracundiæ tuæ vim exere. Quid enim juſtum reddedit Phinees? Qui cum vir eſſet moribus maxime modeſtis, atque manſuetus, ubi ſcortationem Zambre & Madianitidis publice nullaque cum verecundia commiſſam videt, ipſis indecens ſuæ turpitudinis ſpectaculum minime occulentibus, id amplius ferre non valens, ambobus ſimul haſta perfoſſis, in debitam prorupit iram. Elias vero zelotes quadringentos quinquaginta turpitudinis & infamiæ ſacrificos lucorum de menſa Jezabel comedentes, præmeditata prudentique iracundia in totius populi Iſraëlitici utilitatem occidit. Sic fit, ut ira bonarum ſæpenumero actionum ſit miniſtra.

§ 47. Libentius præterea quiſpiam videat, quem amat iraſcentem, quam adulantem adverſarium.

§ 48. Itaque hos imitari ſtudeamus, neque contra nos, ſed adverſus diabolum tantum iracundiam armemus, ſi cœleſte regnum aſſequi velimus in Chriſto Jeſu Domino noſtro: Cui gloria & poteſtas cum æterno ejus patre, ac ſanctiſſimo vivificanteque ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

Digitized by Google

J O A N N I S   W I E R I

M E D I C A R V M
OBSERVATIONUM

Hactenus

I N C O G N I T A R U M.

L I B R I   I I.

Lib. I.
- *De Scorbuto. De Quartana.*
- *De Peſtilentiali Angina, Pleuritide, & Peripneumonia.*
- *De Hydropis curatione.*
- *De Curatione meatuum naturalium clauſorum, & quibuſdam aliis.*

Lib. II.
- *De Varenis morbo Endemio Weſtfalorum Permoleſto.*
- *De Morbo Gallico.*
- *De Peſtilenti & Epidemica Tuſſi.*
- *De Sudore Anglico.*
- *De Eryſipelate. De Iliaca Paſſione &c.*

AMSTELODAMI,
Apud PETRUM van den BERGE.
M. D. C. L x.

Digitized by Google

Digitized by Google

Pietatis, doctrinæ & exiſtimationis inſignibus ampliſſimo viro, Domino

ANTONIO HOVÆO

Ecmundano, Abbati & Domino Echternacenſi, felicitatem in Chriſto perpetuam.

QUUM *tam numeroſa noſtrorum tam recentium quam veterum flagitiorum frequentia, Antiſtes ampliſſime, nobis variorum, eorundemque gravium, nec ſæpe cognitorum, imo & novorum morborum velut parens fœcundiſſima exiſtat: Et clementiſſimum Deum, patremque omnium miſerationum ſæpenumero irritet, ut inaudito peſtium multiplicium genere, hoc potiſſimum exulceratiſſimo ævo, non ita nos affligi, quam paterna virga ad inſtituti ſui obedientiam revocari cogique velit: Hoc profecto argumentis evidentiſſimis teſtatum, nemo facile negarit, niſi veritatis religioni bellum præfractius indixiſſe, ab omnibus jure cenſeri malit. Siquidem enormium ſcelerum indies magis ac magis ſubnaſcentium monſtra agnoſcimus, morborum quoque prodigioſorum hydram ex eo ſeminario enatam quotidie experimur nimis. Sed ea eſt benigniſſimi Patris noſtri cæleſtis clementia, ut licet nos aliquandiu ejuſmodi caſtigationis acriori quadam moderatione in ordinem redigere ſtuduerit: Tamen ea demum media ſingulari divini providentiæ ſtudio, ſuis liberaliter ſuggerat, rationibus admodum multis, quibus eæ peſtes arceri & vinci queunt. Hanc ejus clementiam beneficentiamque non modo fateri oportet, ſed & pro ea gratias agere perpetuas, in oratio-*

Digitized by Google

orationibus, vitæ reſipiſcentia, & charitatis operibus: Quibus in proximum declarare debemus, ſi quid penes nos ſit, quo ſingulari ratione is in calamitate conſtitutus levari valeat. Cujuslibet hic eſſet, commiſſi ſibi talenti pondus cum uſura in fratris uſum diſtribuere. Verum longe lateque tranſverſos hinc rapi mortalium animos, dum quilibet φιλαυτίας prurigine nimis affectus, & ſui ipſius plus ſatis ſtudioſus, id ſibi ſepelire malit, ne ſine ullo etiam rerum ſuarum detrimento aliis proſit, eſt quod ex animo doleamus: Imploranduſque attenta mente miſericordiſſimus Deus, ut novis quibuſdam amoris mutui facibus, animos noſtros inflammare, pro infinita ſua bonitate dignetur. Ne vero hic quod mearum eſt partium, negligenter prætermiſiſſe, proximoque defuiſſe videar, pro mea tenuitate non illibenter proponere communicareque volui noſtræ profeſſionis argumentum, quo Æterni Patris erga genus humanum intelligatur voluntas, effectus, ſtudium, & admirabile conſilium in hominum conatibus iniquis veluti paterna virga coërcendis: Dum morbos inſolitos inauditoſque non ſolum immittit ſed & conſilia maxime ſuggerit, commonſtratque medicamenta, quorum ope ab acerbarum calamitatum violentia vindicari queamus. Eſt autem mearum quarundam obſervationum, non illarum quidem vulgarium, ſed rararum, nec cuivis noſtræ artis perito vel obviarum vel cognitatarum, quædam farrago. In hac primum, quid in Scorbuto cognitu dignum obſervarim, ingenue explico: Quum hæc fœdiſſima lues ortu quidem ſit vetus, ſed non niſi peculiaribus quibuſdam regionibus familiaris: Quæ tamen intra annos multos ſuum virus latius diſſeminare cœperit, ut jam miſerabiliter iis in locis pleroſque torqueat, mutiletque ubi ne nomen quidem, longe minus morbus fuerit auditus. Nec modo hunc, quid ſit, ejus cauſas, ſigna, & de eo prædictiones evidenter deſcribo: Verum etiam quibus rationibus peſtis hæc cum acerborum ſymptomatum acervo ſuperari extirparique poſſit, eadem opera minime

cælo.

Digitized by Google

cælo. Inde, quæ in partinaci febre Quartana, contra veterum ſententias conſideranda ratus ſum: Item quæ in morbis nonnullis peſtilentibus, nimirum Angina, Pleuritide, & Peripneumonia, præter aliorum tam recentium quam antiquorum placita, ad reipublicæ Chriſtianæ uſum maxime neceſſaria, ne in iis tam cæca ratione in poſterum conſulatur, à me ſingulari induſtria ſunt notata, ordine item ſubjungere non ſum gravatus: Eoque ſtudio in aliis ſimilibus caſibus ſingula lucidiori mentis oculo contemplandi occaſionem ſubminiſtraſſe videor. Quædam præterea extrinſecus obſervata, & potiſſimum in clauſorum meatuum naturalium curatione, poſtremo annexui. Quæ autem mea diligentia, qua rei veritate, quo artis uſu, qua etiam reipublicæ utilitate, intelligenti & æquo Lectori judicium permitto.

Qualecunque vero ſit, tuæ id Amplitudini, & commiſſo tibi cætui ſocietatique nuncupare & conſacrare multis de cauſis volui. In primis autem, quod benevolentia me non vulgari, idque tua ſponte, complexus ſis, ob editos meos de Præſtigiis dæmonum libros: qui uſque adeo ad tuum fecere palatum, ut doctiſſimis tuis literis id teſtari, argumentumque ad eorum auctionem & ornamentum ſuppeditare non dedignatus fueris. Huc accedit, quod nuper in Zuermondium tuum præter opinionem Embricæ, ubi forte ad bibliopolium diverteram, inciderim: quem eveſtigio emptum tanta aviditate & ſtudio legi, ut noctis quietem fere hoc nomine neglexerim. Vſque adeo enim placuit rei argumentum, pietatis affectus, orationis elegantia, & inſtructa in utranque partem diſceptatio, vel potius modeſta collatio: ut quem antea amarem, colerem & revererer, jam obſervantia ampliori dignum cenſerem: Etſi quædam ſimulanter in eo colloquio agi, ob quorundam moroſitatem, non obtuſis naribus olfacere potuerim. Et licet mei nominis memoriam tam præſtanti, collatione indignam facile agnoſcam (quippe qui tenuitatis propriæ conſcius, me meo noverim metiri pede) tamen à tua

 Ampl.

Digitized by Google

JOANNIS WIERI

OBSERVATIONUM MEDICARUM.

LIBER I.

DE

SCORBUTO.

SCORBUTUS eſt, quando propter ſplenis obſtructionem impeditur attractio humoris melancholici, qui reliquo ſanguini commixtus, univerſum corpus tabida corruptione inficit: tum puniceis lituris crura defœdans, ex craſſiorum ſui partium decubitu: tum portione tenuiore ſurſum elata, teneras gingivas acri corroſione, & putrida carnis excreſcentia vitians. Ejuſmodi definitionum, deſcriptionumque libertatem medicis uſurpare licet, ad faciliorem rei intelligentiam: quum alioquin curioſius hæc in logicorum ſcholis fore diſcutienda non ignorem. *Scorbutus quid.*

§ 2. Nomen verò fictum ex Danica, & maritimæ Germaniæ lingua. *Scorbuc* enim iis ſonat ruptum ventrem, quaſi totus venter & hypochondria, ut fit, patiantur: quomodo *Scormunt* noſtrates appellant, quandò inficiuntur gingivæ, quod ruptam buccam, vel os ſonat: Item *Scorbein*, quando in cruribus morbi ſymptomata vel ſigna apparent, quaſi dicas ruptas tibias: Hollandis à puniceis maculis Blauſchupt nuncupatur. *Scorbuti nomina. Scorbuc. Scormunt. Scorbein.*

§ 3. Stomacace & Sceletyrbe Plinii eſt, cujus meminit, *libro natural, Hiſt. 25. cap. 3.* iis verbis, *Nec beſtiarum ſolum ad nocendum ſcelera ſunt, ſed interim aquarum quoque & locorum. In Germania trans Rhenum caſtris à Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu fons erat aqua dulcis ſolus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compageſque in genibus diſſolverentur. Stomacacen medici vocabant & Sceletyrben. Et malo reperta auxilio eſt herba, quæ vocatur Britannica, non nervis modo, & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque & ſerpentes. Folia habet oblonga, nigra; radicem nigram. Succus* *Blauſchupt. Stomacace, ſceletyrbe. Britannica.*

ejus exprimitur,& ex radice Phriſii,qua caſtra erant monſtravere illam.

§ 4. Apud hos & finitimas regiones maritimas, potiſſimum ſeptentrionem ſpectantes, ſparſim illud malum hactenus ſævit: proximis verò annis additiones confines, ubi antea inauditum ex prava victus ratione, ſive contagione, proſerpere cœpit, ut jam Germaniæ inferiori univerſæ propemodum innotuerit: Alioqui ampliſſimo totius Germaniæ ſuperioris regno adhuc incognitum, quemadmodum Italiæ, Gallicæ, ac Hiſpaniæ. Si fortè in aliquo Aſiæ, vel Africæ loco lues hæc ſentiatur, is erit vel maritimus, vel alius, ubi rarus ſalubris aquæ uſus, vel ubi victus aut aër ejus fomitem ſuppeditat: proinde & morbus hic ei tractui ſolummodò peculiaris, velut maris quoque borealis accolis: nullo autem modo cunctis mundi partibus, ut reliquus morborum acervus familiaris. Nabathæi ſiquidem in fœlici Arabia & eo adventantes Romani illam perpeſſi fuiſſe videntur Auguſti Cæſaris ævo. Hujus etenim imperio, quum in Arabiam exercitum Romanum traduxiſſet Ælius Gallus, cum in ipſa expeditione relinquere coactus eſt in Albo vico maximo Nabathæorum emporio: ubi æſtatem & hyemem tranſigere oportuit,ut reficerentur infirmi. Quandoquidem oris, & crurum cæteriſque ejus loci vitiis tentabantur exercitus, quorum illa circa os, hæc circa crura reſolutionem quandam fuiſſe ob aquas, & fructus provenientiam ſcribit. Strabo *lib. 16. circa finem:* qui eodem tempore vixit. Peculiare verò nomen ejus peſtis apud Arabes non comperio. Cæterum medici, vel Græci, qui apud Romanos fuerunt, tum potiſſimum medicinam faciebant: vel Latini Græcæ linguæ periti, qui in illis bellis exercitus Romanos ſectati fuere, ex ſymptomatibus, quæ maximè tum in ore, tum in tibiis apparuerunt, nomina finxerunt Græca, ut morbus στομακάκη ab oris vitio; σκελοτύρβη, à tibiarum læſione infectioneque appellaretur. Voces enim has, nec qui Germanicum Cæſarem comitabantur medici, à Phryſiis accepere, qui tunc temporis medicis maximè doctis, & in linguarum peregrinarum uſu tritis, caruiſſe videntur, ut apta morbis nomina Græca formare nequiverint: ſi tamen fortè quos habuerint,ii fuere patrii, & eruditionis exiguæ: Ab Arabibus vel Nabathæis,eaſdem voces identidem non didicere medici Ælium Gallum ſectati.

Stomacaces & ſcelotyrbes nomina à quibus Scorbuti indita.

§ 5. Porro quæ ſcelotyrbe ab authore definitionum ſub Galeni deſcribitur nomine, nihil minus eſt, quam Scorbutus noſter:quum eam

eam paralyſis ſpeciem eſſe ſcribat, qua recti incedere nequeunt: ſed nunc in lævam, nunc in dextram corpus contorquent: interdum crus poſt ſe trahunt, non ſecus, quam acclives locos aſcendentes faciunt. Hæc ejus verba: *σκελοτύρβη ἐστὶν εἶδος παραλύσεως, ὅτε περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας μὴ δύνανται, καὶ ποτὲ μὲν κατ' εὐθύ, ποτὲ δὲ εὐώνυμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερὰ, καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλος, ὥσπερ ἀναβαίνοντες τὰ μέγα.* Oſcedinem appellaſſe hunc morbum Marcellum ab oris, vel gingivarum exciſione arbitror. Gingipedium quibuſdam dicitur, nomine ficto à gingivis, & pedibus læſis.

σκελοτύρβην eſſe Scorbutum. *Oſcedo.* *Gingipedium.*

§ 6. Quæſtio hoc loco occurrit, utrum lues hæc à priſcis, nimirum ſacræ & veteris noſtræ Medicinæ ſcriptoribus Græcis, & Arabicis, fuerit cognita, deſcriptaque? Cujus affirmativam partem, quum alii ſuſtineant, ego in negativam propendeo. Nam Avicenna, *can.* 3. *fen.* 15. *tract.* 2. *cap.* 5. quandam ſymptomatum quidem congeriem, quæ in Scorbuto videntur, recenſet, ubi de ſignis apoſtematum ſplenis agit: Scorbutum tamen noſtrum non deſcribit, licet proximius eum attigiſſe videatur. Hippocrates item de magnis lienibus ſic quidem ſcribit, *lib.* 2. *Prædictionum*, ut quædam Scorbuti accidentia notet: ſed paucis ſignis, quæ in ſplenis affecti morbis apparēt, Scorbutus noſter peculiaris morbus non deſcribitur. Ait enim gingivas vitiatas, oris graveolentiam his accidere; quibus ſplenes magni. Quicunque verò habent ſplenes magnos, & neque ſanguinis eruptiones ipſis contingunt, neque oris graveolentia, horum tibiæ ulcera prava habent, & ex his cicatrices nigras. Ad trutinam nunc Hippocratis verba vocemus, expendamuſque. *Quibus magni lienes his gingivas infici & putrere aſſerit, illud unum ſymptoma eſt.* Hinc ſubjungit. *Quibus vero ſplenes magni, nec putreſcunt gingivæ, neque ſanguinis eruptio contingit, horum tibia ulcera ſortiuntur maligna, atque cicatrices hinc atras.* Hinc manifeſtè apparet Hippocratem in ea eſſe ſententia, quòd eodem tempore utrumque illud ſymptoma in ſplene magno non conjungatur: Sed tibiarum ulcera tum primum ſubſequantur, quando humor ille melancholicus acris non feratur ſurſum ad gingivas, vel ſanguinis eruptione minuatur, verum ad tibias ſubſidiat, fœdè exulceret, & cicatrices poſtea nigras relinquat. In Scorbuto autem ſimul gingivæ putreſcunt, fœtentque, & tibiarum lituræ amplæ liveſcunt, quæ etiam quam rariſſimè ad exulcerationem perveniunt. Hæ etiam præcedunt ulcera ea rara malitioſaque ſi fortè tandem emergant: nullaque harum ma-

An ſcorbutus Græcis & Arabicis medicis fuerit cognitus. *An magni lienes.*

culарum magnarum, in hoc morbo ſemper ferè apparentium, apud Hippocratem mentio fit, ſed ſolarum cicatricum nigrarum poſt ulcera relictarum, quæ communes quoque ſunt cunctis exulcerationibus ab humore melancholico natis. Enimverò difficulter admodum ſanantur: quare etiam in ſcirrho ſplenis cicatricem non admittere affirmat Paulus Ægineta, *lib.* III. *cap.* 49. Ad Celſi ſententiam, qui latina reddidit ea Hippocratis verba, *l.* II. *cap.* 7. Idem dictum volo. Eadem ratione ad Celſi, & reliquorum ejuſdem ſententiæ veterum authoritates reſponſum ſit. Scorbutum adhæc alium eſſe ab icteritia nigra, & tertia volvuli ſpecie, quam Hæmatiten vocat. Hippocrates, & ego longo medicinæ uſu obſervavi, & doctè in ſuo inſigni libello de magnis Hippocratis lienibus, oſtendit excellentiſſimus medicus Balduinus Ronſſæus, mihi neceſſitudine haud vulgari junctus.

An icterus niger. An volvulus hæmatites.

§ 7. Ex recentioribus ſcriptoribus Scorbutum ſic ſatis deſcribit Olaus Magnus natione Suecus, in ſua hiſtoria de gentibus Septentrionalibus, *lib.* XV. *cap.* 51. Etſi multis in locis eum figmentorum alioqui minimè puduerit; hæc ipſius verba. *Eſt & morbus caſtrenſis, qui vexat obſeſſos & incluſos, talis ſcilicet, ut membra carnoſa ſtupiditate quadam denſata, & ſubcutaneo tabo quaſi cera liqueſcens, digitorum impreſſioni cedant, denteſque veluti caſuros ſtupefacit, colores cutium candidos reddit ceruleos, corporemque inducit cum medicinarum capiendarum nauſea, vocaturque vulgari gentis lingua* Scorbuck. *Græce cachexia, forſitan à ſubcutanea mollitie putreſcente: quæ videtur eſu ſalſorum ciborum, nec digeſtorum naſci, & frigida murorum exhalatione foveri, ſed vim tantam non habebit, ubi muri interius tabulis quorumcunque lignorum ſunt cooperti. Inſuper ſi diutius graſſetur iſte morbus, abſinthiaco potu continuato illum arcere: Sicuti & calculi radices, per decoctionem veteris cereviſiæ cum butyro epotæ tollere ſolent.* Lib. item IX. cap. 38. *Viribus* ait, *primis annis demum (milite ſtragibus continuis diminuto) artibus, dolis & inſidiis obſidentium ſurripiunt commeatum, præſertim pecudes, quas ſecum abductas, in herboſis domorum tectis paſcendas imponunt, ne defectu carnium recentiorum, morbum incurrant, quibuſvis ægritudinibus triſtiorem, patria lingua* Scorbuck *nuncupatum, hoc eſt ſaucium Stomachum, duris cruciatibus & diuturno dolore tabefactum. Frigidi enim & indigeſti cibi avidius ſumpti, morbum hujuſmodi cauſare videntur, qualem medici cachexiam univerſalem appellant.* Hujus luis quoque obiter meminit Albetus Crantz

Digitized by Google

Crantz *in ſua Saxonia.* Item Euricius Cordus, *in ſuo Botanologico.*

Cauſſæ.

Caussa proxima erit humor craſſus, crudus, frigidus in vaſis ſanguinis contentus, ſive is ſit melancholicus, ſive cum pituita mixtus. Cauſſæ remotæ, ſex res non naturales aër corruptus, victus pravus, putriſque frequens in regionibus ſeptentrionalibus, maxime earum navibus marinis, velut caro ſuilla à coctione nonnunquam ſubolida, lardum fumo infarctum, exiccatumque ſubinde rancidum, quandoque ab initio impurum, graviſque infectionis indiciis imbutum, plærumque crudum etiam voratum: Item carnes reliquæ, & piſces ſaliti prius, deinde atro multoque fumo transfuſi, & indurati, vel multo ſale conſervati diu, ſimiliter qui craſſæ ſubſtantiæ, & exſucci ſunt. *Cauſſa proxima ſcorbuti. Cauſſæ remotæ.*

§ 2. Caro venatica, & putida, volucres aquaticæ, & quæcunque aceto condita longo tempore fuere, braſſica, allia, panis vetus, biſcoctus, nonnunquam ſubmucidus: Legumina, cereviſia craſſa, & feculenta, uſus aquarum vitioſarum in dulcium penuria, unde ſævi gignuntur morbi, teſtibus Hippocrate, *De aëre, aqua & locis* 31. Et Plinio lib. xxv. c. 3. Item jejunia, cum exiguo mali ſucci cibo: Ad hæc vigiliæ, labores intempeſtivi, immodicique affectus animi, cogitationes graves aſſiduæ, præcedentes quoque febres, & vacuationum debitarum intermiſſio, ſive ſuppreſſio, ut hæmorrhoidum, menſium, & ſimilium.

Signa.

Signa in morbi principio. Corporis totius gravitas, ſpontanea laſſitudo, qualiſcunque præcordiorum anguſtia, crurum imbecillitas leviſque rigor, cum dolore exiguo, gingivarum pruriginoſa rubedo à naturali mutata ac dolor: Faciei color ex pallido in fuſcum vergens. *Signa Scorbuti in principio.*

§ 2. In incremento gingivarum laxus ſanguifluuſque tumor, & putredo cum oris fœtore, quarum aliquando etiam caro, ad dentium radices conſumitur, utrobique dentes vacillant: crurum adhæc lituræ conſperſi leviter ſanguinis faciem oſtendentes quandoque & qualis morſu pulices inprimere ſolent, majores tamen, quæ etiam in fæmoribus, & toto corpore ſparſim aliquando apparent, *In augmento.*

ex

Digitized by Google

ex minus craſſo ſanguine procreatæ. Plerumque etiam maculæ amplæ, plumbeæ, lividæ, purpureæ, nigris violis obſcuriores, ex fere corrupti ſanguinis eo decumbente genitæ: Quare raro admodum in aliis locis, quam cruribus emergunt. Quandocunque vero hæ videntur, certiſſime Scorbutum adeſſe denunciant, etiamſi alia ſigna adhuc deliteſcant. In faucibus item aliquando is livor apparet, in iis,quibus univerſum corpus hac putrilagine ita permaduit, ut fere mortis periculum haud longe abſit.

Ingraveſcente. § 3. Ingraveſcente morbo, nervorum in cruribus rigor, ambulandi impotentia, nervorum item contractio, anhelitus difficultas, maxime ubi æger movetur, aut erigitur, aut ſedentum quoque fere vel omnino linquitur quandoque animo, decumbens autem reſpirat liberius, reficiturque. Quidam appetunt cibum frequenter, quibuſdam edendi aviditas languet. Motus aggravativus in multis quarto, quintoque die, in plæriſque tertio: In paucis ſingulis diebus, ſine manifeſta tamen febre obſervatur. Aliquos interim quandoque ſimul febrire non eſt dubium. Nonnulli enim hac lue correpti, febre lenta erratica corripiuntur: Aliquando etiam febres præceſſerunt ardentes, malignæ, duplices tertianæ; Et ubi in ipſo Scorbuto nondum poſt eas febres perfecte curato, febris, quartana valde maligna ſubſequeretur, vidi: Et in ipſa quartanæ declinatione rurſus apparuit Scorbutus, ſano tandem conſilio victus. Sic eæ febres non adeo per criſin terminari ſæpenumero videntur, quam novos ex labefactis viſceribus, atrophia, & multa ſanguinis corruptione putrilagineque producere morbos, prioribus non raro pejores. Quibuſdam alvus aſtrictior, aliis fluxilior. Livor ille crurum quandoque integras tibias inferiores, circumquaque uſque ad pedes, cum tumore ita obſidet, ut elephantiaſis notam eſſe quis judicaret: rurſus aliorum crura ſic attenuantur, ut oſſa videatur cutis tegere ſola, plerumque cum calore multo, nonnunquam abſque eo. Quorundam etiam maculæ in ſquamulas reſolvuntur, quemadmodum in Eriſypelate fieri etiam aſſolet: Aliorum leves, æquales, nonnunquam ſplendicantes permanent cum levi veſtigio ad digiti impreſſionem. Plerumque etiam, licet raro admodum apparet varicoſa venarum plenitudo, & ſub lingua tota venæ minutiſſimæ, varicibus perquam ſimiles: Identidem & in inferiori labro conſpiciuntur. Pulſus hic, ut in quartana febre varius,exilis, durus, frequens, debilis pro tem-

Digitized by Google

temporis & morbi varietate. Urina rubicunda, turbida, craſſa, feculenta ad modum vini rubri recentis, quemadmodum & ſervente quartana, potiſſimùm à ſudore, ſolet apparere: eſt & gravis odoris.

Prognoſtica.

Scorbutus in iiſdem familiis aliquando frequens, partim quod eodem victu ſint uſi ægroti, quare contagione putatur ſerpere: partim quod contagio lædat, ubi in oris, & gingivarum vitio, ex iiſdem poculis bibunt, vel aſſidua contrectatione vitiatos Spiritus admittunt. Quandoque eſt à parentibus hæreditarius. *Prognoſtica.*

§ 2. Febres aliquando in hunc morbum terminantur. Hunc etiam plærumque tabes comitatur: ſubinde hydrops, quandoque & dyſenteria, atrophia vero propemodum ſemper.

§ 3. Ulcera in tibiis, ſi nonnunquam exoriantur, quod raro tamen fit, cicatricem difficulter admittunt, quippe fœtida admodum, maligna, & aliquando gangrænoſa: ita plerunque corrupta, ut immiſſum ferrum non ſentiant.

§ 4. Habent nonnulli in hoc morbo illæſas gingivas, ſed defœdata crura, qui, vel ex ore, vel ex naribus ſanguinem rejiciunt.

§ 5. Morientibus ex hoc malo pleriſque deliteſcunt maculæ, aliis à morte efflореſcunt uberrimè.

Victus.

Victus ſit concoctu facilis, & boni ſucci moderatè calefaciens, tenuis, incidens etiam ſubinde, atque attenuans abſtergenſque cui leviter aſtringentia accedant quandoque. Convenit Polenta noſtra hordeacea, imò & avenacea, vel hordeum exorticatum, cocta in juſculo aut aqua, deinde cum vino per ſetaceum redacta: Paſſulæ Corinthiacæ etiam coquantur in jure aliquo idoneo, vel etiam aqua & vino, atque ſimiliter per ſetaceum tranſmittantur: Poteſt & ovi vitellum ſubindè commiſceri. Eædem quoque paſſulæ manduntur, ſi nimia ſiti, aut oris ſiccitate laboret æger. Proſunt & amigdalæ cum colatura decoctorum furfurum triticeorum apparatæ: quibus amararum pars aliqua fuerit mixta. Aromata in cibo, pro flaccidi corporis, & morbi exigentia, quandoque miſcenda, ut cinamomum, macis, nux myriſtica & zinzi- *Diata.*

 ber.

ber. Omphaſii uſus hic non inutilis. Condimenti loco aſſumantur & interdum Cappares, cum uvis paſſis Corinthiacis & oxyſaccharo, vel oxemylite longo: atterantur vero dentibus prius minutiſſimè, quam deglutiantur. Potus ſit ceriſiva bona, optimè defecata, maximè abſinthites. Uti & vinum eadem herba confectum: aut ſi quis chamædrite afficiatur, erit & hoc utile multum. Aqua etiam lactis haud temerè quis utetur. Lac item caprinum, vel in ejus defectu vaccinum recens, in quo decocta fuerint ſiſymbrium, cardamine, vel naſturtium hortenſe cum foliis latioribus, hyemale vocant, vel cochlearia, non ſine ſucceſſu plerique uſurpant, potiſſimùm qui lacti aſſuevere, eoque afficiuntur, vel qui id innoxiè patiuntur. In cubiculo verſentur ſicco, calido, mundo, & lucido: triſtiores animi affectus excludant.

Curatio.

Sanguinis miſſio. CURATIO à ſanguinis miſſione inchoanda erit in initio, ſi ejus fuerit plenitudo, vires, ætas, & reliqua conſenſerint. Copioſam autem detractionem hic diſſuaſerim. Per hæmorrhoides ſi legitimè vacuentur, commodum erit. Si peculiari modo affectus comperiatur ſplen, lienaris, vel media in ſiniſtro brachio aperiatur: Sin vero hepar magis, vel æquè gravatum, corpuſque ſanguine redundare deprehendatur, tum dextri brachii tundatur jecoraria, vel baſilica, aut media. Quem autem raro advocetur medicus, niſi altas malum egerit radices, invalueritque, & lituris in tibiis ſe morbus prodiderit, à ſectione venæ abſtinendum cenſuluerim.

Purgatio. § 2. Hinc leniter corpus evacuetur cum foliis ſenæ Alexandrinæ, quam vocant expurgatis ad ℥ ſ. vel ʒ iij. vel mitius ſi epithymi tantundem adjunxeris, cum paucis paſſulis Corinthiacis, ſemine fœniculi, & zinziberis an. ʒ ſ. quæ ſimul veſpertina hora in ſeri lactis ſufficiente quantitate leniter efferveant, & macerentur noctu: Deinde manè poſt fervorem unicum forti expreſſione coletur ſerum, quod propinetur. Poteſt & ℥ ſ. ſequentis pulveris eodem modo infundi colaturaque expreſſa exhiberi.

℞. *Fol. ſenæ Alexandr. expurg.* ℥ j.
epithymi, tartari albi an. ℥ ſ.
cinamomi, garyophyll.
galangæ, ſeminis aniſi an. ʒ j.

dia-

diagryd. ℨ. ii ſ. F. pulvis.

Conferunt ac pilulæ de fumaria, ac diaſenæ: Pilulas etiam ex lapide lazuli, & armeno, etſi quidam exhibeant, mihi tamen diſplicent: confectionem hamech qui offerre quoque volent, quantitatis ut ſingularem habeant rationem neceſſe eſt, quum vehementes expurgationes innoxiè hic morbus non ferat, ubi tam facilè cor afficitur, læditurque.

Scorbutica medicamenta.

§ 3. Purgato ſuaviter corpore, ſingulis diebus bis, hora nimirum matutina, qua etiam in pleriſque ſudor expectátur, & quarta pomeridiana aſſumentur ℥ iiij. ſucci expreſſi ex herbis ſequentibus, admiſcebiturque Sacchari puri quantum voles, & canellæ parum.

Cochlearia. Siſymbrium. Naſturtium aq. Becabung.

℞ *Cochlear. ſiſymbr. cardamines*
naſturt. hyemalis dicti an partes æquales.
Becabungæ partem mediam,

Quantitate obſervata unius prædictæ herbæ: hæ virides in mortario lapideo cum piſtillo ligneo contundentur, exprimenturque. Cæterùm eæ potiſſimùm in hoc morbo exſtirpando ſingularem ſunt ſortitæ ex ratione prærogativam, quum primæ tres incidant, extenunt, & per urinas expurgent, quarta aliarum vires contemperet. Propterea etiam pro corporis, morbi, & caloris ratione augeri, vel minui poteſt. Contuſæ item illæ in lacte caprino recenti, vel in ejus penuria, vaccino decoquuntur: & à forti expreſſione ſimili modo potus propinatur. Recentem eum quotidie apparari conſultius eſt. Felicem quoque ſucceſſum expertus ſum, ſi quando in lactis ſero, illæ herbæ decoquerentur. Succorum tamen exhibitio præſtat: at ex docti, exercitatique medici arbitrio hæc mutari poſſunt, ubi & cum vino rubello coquerentur, non temere memini. Liquoris verò non magna ſuperfundenda quantitas, quod ſucculentæ ſint herbæ: quare hæ ſolum ejus admixtione contegentur ad coctionem, alias cum iis liquoribus etiam per cribrum ſetaceum valida expreſſione trajici ſolent contuſæ crudæ. *Abſinthium vulgare* admixtum confert plurimum, utiliterque adjunxi ſæpenumerò fumariam, & chamædryos. *Nummularia* quandoque ob laxa viſcera, & diſſolutas compages miſcetur.

Abſynthium. Nummularia.

§ 4. Si aliis deinde multa aliarum materiarum farrago placuerit, quemadmodum myrobalanorum, maximè Indorum, corticum

Alia plãta ſcorbuticis utilis.

Google

rhapont. vulgo dicti an. ʒ s.
ſem. aniſi
liquiritiæ an. ʒ ij.

In pulverem redacta trajiciantur cum expreſſo liquore. Manipuli florum roſarum damaſcenarum, quos vocant, in aqua decoctarum: Hinc cum Sacchari ſ.q. fiat Syrupus longus, unde cochlear mane & veſpere bibit.

§ 7. Ingratam & fere abominabilem potionem in Phryſia Orientali velut certiſſimam in ſcorbuti curatione habitam, hic ſubjungere volui, ut excrementis quoque ſuam ineſſe vim naturalem quilibet videat, quæ tamen in uſum non admittimus, quod alia magis grata, neque uſque adeo abominabilia certiori ratione uſurpati queant, jucundiorque curationis modus obſervetur.

℞. *Vini Rhenenſis menſuram ſex quartarum (ſingulæ quartæ pendent* ℔ iiij. *medicinales) radicum raphani majoris boni, & recentis in mortario lapideo diligenter contuſi* ℥ iij. *quæ cum parte vini dicti in ollula ſeorſum mixta macerentur per horam integram: Liquor fortiter expreſſus per linum, cum ſex vini dicti quartis commiſceatur: Deinde in ejuſdem vini portionem aliam immittatur ſeparatim ſtercoris taurini & anſerini par quantitas trium magnarum nucum, itidemque per horam relinquatur, poſt validam inde expreſſionem vino primo affundatur. Hinc* ℞. *Nucum myriſticarum, Gariophyllorum,* an. ℥ ij. *contuſæ ſeorſum, linoque illigatæ in dicto vino ſuſpendantur, atque eo modo horis viginti quatuor potus conſiſtat.* Inde quotieſcunque ſitit æger, large bibit: Nec aliam uſurpat potionem donec integram conſecutus fuerit ſanitatem. Potus autem hic apparari ſecundo poterit, ſi requirat neceſſitas. Interea caventur ſalita valde, ſecalinuſque panis. Quum Phryſia taurorum & anſerum ſit feraciſſima, ex paratu facilibus ibi concinnantur hujuſmodi medicamenta. Tantam autem vim calorificam ſtercori anſerino ineſſe, ut in quæ inciderit gramina, urat: Et hinc cum liquore convenienti transfuſum incidere, menſes, ſecundinam, & urinas potenter movere conſtat: Nec dubium eſt taurinum ſtercus identidem hac nonnihil facere. *Stercoris anſerini, & taurini vires.*

§ 8. Vacuationes priores ſemel atque iterum toto curatione reiterari queunt. Inde diebus aliis offeratur matutina hora cochleariæ conſerva, vel etiam conſerva chamædrytis ſeorſum, vel mixtæ, quibus accedant radices bugloſſæ, vel borraginis conditæ, velut & enulæ.

 § 9. Porro

Planta ad Scorbutum utiles omnes ſunt acres.

§ 9. Porro notandum omnes ferè plantas acres, quibus inciditur attenuaturque materia morbifica, ad hujus mali profligationem juvare: ne quis ſibi perſuadeat,à tota ſubſtantia,vel forma occulta ſolùm herbas tantoperè prædicatas, nobiſque hîc familiares, ut efficaciſſimas, puta ſiſymbrium, cochleariam, & becabungam, iſtum profligare morbum,cujuſmodi ſunt, præter enumerata paulo antè, draco, Scordium,ſemper vivum minus, herbæ omnes ſpleneticæ, radices aperitivæ. Semina calida, baccæ lauri, juniperi, atque id genus ſubſtantiæ reliquæ.

Externa medicamenta.
Ad lienem
Ad epar.

§ 10. Hypochondria illinantur, ſiniſtrum hac vel ſimili mixtione.

℞. *Olei de capparibus* ℥ j.
Vnguenti de bryonia
contra ſplenem an. ℥ s.

Ad gingivas.

Miſce Dextrum oleo abſinthite, quibus ſi poſtulet neceſſitas, primarum noſtrarum herbarum ſuccus incoquatur.

§ 11. Gingivæ laxæ & putridæ interim colluantur cum decocto foliorum & corticum oxyacanthæ vulgaris,cochleariæ, ſiſymbrii, cardamines, naſturtii cardamines, naſturtii hyemalis, & roſarum rubearum immaturarum, in aqua ferrata præparato,in cujus colatura expreſſa aluminis pauxillum fuerit diſſolutum. Saporis & abſterſionis ratione, admiſceatur mel crudum, vel roſaceum: ſive ut conſerventur confirmenturque magis gingivæ,imò & fervor reſtinguatur diamoron. Valent huc quoque oleaſtri folia cum ſtillatitio plantaginis ſucco expreſſa: item pruni ſilveſtris cortices.

Collutio quoque alia hoc conficitur modo.

℞. *Aqua* ℔ j.
Salis
aluminis an. ʒ ij.
bulliant ſimul.

Item ℞. *Malicorii*
ſumach.
balauſtior an. ℥ s.
Paſſularum ℥ j.

Cum aqua fluviatilis ℔ IV. *ad medietatis abſumtionem coquantur, trajectoque per colum liquori admiſce mellis roſacei* ℥ ij. *aluminis* ʒ ii.

§ 12. Confricantur & gingivæ ſanguinolentæ & flaccidæ,ſale uſto, cui pulvis balauſtiorum fuerit mixtus: vel cineribus ſarmen-

mentorum, cum teſtis oſtreorum, aut mytularum uſtis: Interim illa ſanguinis ſanies quoque exugitur, expuiturque. Inde etiam os colluitur decocto radicum biſtortæ, quæ virtute Britannicæ ſimili pollet: hinc & ſuccus exprimitur, ut etiam ex dicto noſtro naſturtio, & cum diamori parte dupla miſcetur, quo gingivæ illinuntur.

Vel ℞. *Succi biſtortæ*
mellis roſac. an. ℥ iij.

Ad ſucci conſumptionem coquantur: inde aluminis uſti ʒ j. *admiſce*, hoc linimento utere. Quemadmodum & hac confectione.

℞. *Biſtortæ* ℥ s.
Salis ℈ j.

Cum diamoro ad conditi conſiſtentiam miſceatur: Sic & alumine & pyrerethro cum melle crudo mixtis, quibus ex ſalivæ, & olibani pulviſculo parum indi poteſt. Cujus ſupra memini, mulierca collutionem parabat ex hyſopo, ambroſiana, betonica, & radicibus enulæ aquæ incoctis, in colaturæ expreſſæ ℔ ij. diſſolvebat aluminis ℥ s. & ſimul cum melle ſinebat efferveſcere, deſpumabatque. Phriſii aliam conficiunt *ex aceti cereviſiari* ℔ ij. *boli armeni* ℥ s. *aluminis* ʒ ij. *mellis* ℥ iij. ſimul bulliunt. Saxones plerique ſabinam adjungunt.

§ 13. Si gingivarum putredinoſus tumor nimis luxuriet, forſicula nonnihil auferatur, & unguento Ægyptiaco, vel alumine uſto cum roſaceo melle mixto conſumatur: aut etiam vitrioli oleo coërceatur. Eſt & hæc aqua in earum putredine eximia, quomodo etiam in malignis ulceribus, ſi ſpongiola eo liquore imbuta confricentur gingivæ.

℞. *Arſenici ſublim.* ℈ ij.
alumini uſti ʒ ij s.

In pulverem contuſa ſimul bulliant in aqua plantaginis ℔ j. *ad horam in vaſe duplici.*

§ 14. Lituræ in cruribus foventur decocto baccarum juniperi leviter contuſarum, ſiſymbrii cardamines, utriuſque naſturtii hyemalis, cochleariæ: quibus ſi voles, addes flores camomillæ, arthemiſiam, meliſſam, abſinthium, roſmarinum, majoranam, thymum, hyſſopum, & ſimiles herbas, quæ aquæ incoquantur. *Ad maculas.*

§ 15. Si & ſpongias ex eo calido expreſſeris, inferioribuſque tibiarum partibus utrique applicueris, maculas ſub cute obſcuras,

&

Digitized by Google

jungere volui, *lib. de Aëre, aquis & locis*, ubi ita ſcribit: *Hyeme vero glaciatas frigidas, ac turbatas præ nive & glacie, ut pituitoſiſſimæ & mucoſiſſimæ exiſtant. Bibentibus autem ſplenes ſunt magni, ac pleni, & ventres duri, tenues & calidi, humeri vero, ac claviculæ & facies attenuatæ. In ſplenem enim carnes colliquantur, quapropter graciles exiſtunt. Edaces autem eſſe tales, ac ſiticuloſos par eſt: ventreſque tum ſupernos, tum infernos calidiſſimos habere, ut etiam medicamentis fortioribus opus habeant; atque hic morbus ipſis & æſtate, & hyeme familiaris eſt. Ad hæc etiam hydropes plurimæ, ac lethaliſſimæ fiunt. Æſtate enim dyſenteriæ multæ, ac alvi profluvia incidunt, & febres quartanæ diuturnæ. Hi autem morbi prolongati tales naturas ad hydropas deducunt, ac occidunt. Et hi quidem morbi æſtate ipſis fiunt. Hyeme vero iunioribus quidem peripneumoniæ, & inſaniæ morbi: Senioribus vero ardentes febres, propter ventris duritiem: Mulieribus autem tumores oboriuntur, & pituita alba, & vix in ventre concipiunt, ac difficulter pariunt, & fœtus magnos ac tumidos, deinde ex alimentis tabeſcentes, ac depravati fiunt. Ex purgatio commoda poſt partum mulieribus non contingit. Pueris vero herniæ accidunt, & viris varices, & ulcera in tibiis. Quare fieri non poteſt, ut tales naturæ ſint longævæ, ſed ante temporis adventum ſeneſcunt. Præterea fœminæ ſe in utero habere putant, & ubi partus tempus adeſt, ventris moles illa ac plenitudo evaneſcit: hoc autem contingit ex aqua, quum utero ex aqua concepta laborant. Atque has quidem aquas ad omnem rem improbas eſſe ſentio.* Intelligit autem de paluſtribus, ſtabilibus, ac lacuſtribus, nam earum & paulo ante meminerat.

§ 2. Adhæc, quod in lacte plantas coquant, expreſſumque liquorem felici ſucceſſu fauſto hauriant ægroti, id ſeri magis ratione quam totius lactis evenire ſentio, dum in colatura butyroſitas, vel lactis coagulum in cribro ſetaceo, vel panno lineo, per quem tranſmittitur liquor, adhereſcit permanetque: & ſi quippiam ſimul transfluit, reliqui ſucci acrimoniam contemperat, ob qualitatem ſuam calidam & pinguem. Serum autem, ſanguinis ſero, id eſt, lotio facultatibus reſpondens, & propterea acre & calidum à tenuiumque partium, abſtergit, aperit, urinas movet, atque ad hujus luis profligationem cum primis utile ex priſcorum etiam teſtimonio, ſiquidem Aëtius Amidenus ex Galeno *lib. 11. cap. 94.* ſic ſcribit: *Efficaciori ſero utitur aliquis ad corpora & morbos, quæ validioribus, præſidiis indiguerint, præſertim ad diuturna exanthemata, liventeſque varos, ad* *Seri lactis vires & uſus.*

Digitized by Google

omneſque humorum depravationes in cutim tendentes, ut lepram & conſimilia, ad antiqua ferinaque ulcera, ad capitis achores, & hujuſmodi: item ad oculos aſſidue fluentes, ad palpebrarum ſcabiem, ad faciei maculas, imò & ad diuturnas periodos febrium, & ad hos, qui ab adverſa valetudine in hydropem pergunt.

§ 3. Prætulit Meſues ſerum ex nigrarum caprarum lacte elicitum, deinde ex ovillo, ſic inquiens: *Aqua lactis macerationis materia eſt, & per ſe quidem innocuum medicamentum. Præfertur, quæ fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis paſcuis victitantium, recenterque fœtarum. Excalfacit hæc, atque ſiccat ordine primo completo, & uſq; ad ſecundum. Quinetiam attenuat, abluit, abſtergit, & nitroſa, qua referta eſt, facultate alvum abſq; aliqua mordacitate leniter ſubducit: Bilem tum flavam, tum atram ab exuſtis humoribus genitã dejicit: quo fit ut mirificè conferat maniacis, & melancholicis. Præſtat item ad viſcerum infarctus, & morbis inde provenientibus opitulatur, nimirum aqua intercute laborantibus, felle ſuffuſis, & lienoſis. Datur utiliter febrientibus ex bile, & viſcerum ac vaſorum obſtructionibus. Competit etiamnum vitiis in cute à bile & peruſtis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, vitiliginibus alphis, pſoris, lepriſque admodum convenit.*

§ 4. Ne præterea remoram Lector injiciat plantarum noſtrarum non ita vulgarium ignoratio, paucis meam explicabo ſententiam, potiſſimum quum hic mirè hominum noſtrorum judicia varient.

Cochleariæ deſcriptio.

§ 5. Præcipua autem celebriorq; cochlearia eſt, quæ ternas perſpicuè oſtendit formas, pro ætatis diverſitate. Primò enim ortu foliola edit ophiogloſſo vel linguæ ſerpentinæ ſimillima, quæ confertim ab ipſa radice cum pediculis emergunt: deinde poſt adoleſcentiam carnoſiora evadunt, aſaroq; & magnitudine ferè, & figura reſpondent, niſi quod circuitus notetur obtuſioribus angulis, ut plurimum ſeptenis vel novenis, potiſſimum etiam hyberno tempore: foliorum item minor portio plana, frequentior vero conſpiciatur incurva ad cochlearia analogiam, ex qua & etymi ratio tam apud Germanos, quàm Latinos profluxit & Cotyledon meritò dici poſſet. Tandem altero ætatis anno folia illa hederacea, vel aſaro conformia ſtriantur, gracileſcuntque paulatim eò magis, quò altius à radice ad umbellam conſcendunt, angulis interim quoque ſe maniſeſtius prodentibus, idque menſibus Martio, Aprili, & Majo, quibus flores luxuriant albi: in quorũ locum deinceps menſe Junio ſuccedit

ſuccedit ſemen uberrimum, quod maturum in exiguis capſulis apret obſcurè ſubrubrum, exiguum & planum, Radix huic eſt tenuis, albicans, recta, non longa. Guſtu herba deprehenditur calida in ſecundo gradu completo, aut potius tertio, ſiſymbriique cardamines acrimoniam attingit. Apud nos planta eſt domeſtica, apud Hollandos, Phryſios, & confines ditiones maritimas ſylveſtris. Et quia à nullo planta hæc depingitur authore, præterquam eruditiſſimo Dodonæo, qui tamen in ejus delineatione multum deliquit, volui ego primus poſteritati exhibere genuinam effigiem.

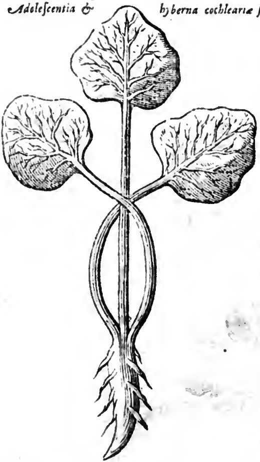
Cochleariæ integræ forma.

Cochleariam non eſſe Telephium.

§ 6. Contendunt plerique hanc eſſe Telephium, quod portulacæ ſimilia folia habere judicent: id quod à me negatur. Licet quoque ad ejus ſimilitudinem folia habeat, nequit tamen unica hæc conditio nobis inde creare telephium: alioqui cepea, crithinum, tribulus terreſtris, tithymallus, helioſcopius etiam forent telephium, quum folia ſortiantur portulacæ, hoc eſt craſſa, lenta, carnoſa. At plures ſunt notæ repugnantes. Primùm enim, Telephium habet folia cærulea, id eſt obſcurè nigricantia: ut plumbago Plinii, branca urſina, &c. Cochlearia ſaturati eſt viroris. Secundò, illius folia ſunt plana, æqualia: hujus ut plurimùm ad cochlearis formam incurva, cum exiguis angulis. Tertiò,

 cauli-

Adoleſcentia & hyberna cochleariæ folia.

cauliculi telephii altius ſurgunt, ſuntque referti foliis plurimis: Cochleariæ pediculi à radice aſſurgunt plurimi, cum foliis ſingulis in unoquoque pediculo. Quarto, nec caulem hæc habet portulacæ ſimilem, hoc eſt pinguem & rotundum: Sed pediculos ſolummodo introrſum anguloſos, extrorſum rotundos. Quinto, illius flos quandoque eſt albus, nonnunquam luteus: Hujus ſemper albus. Sexto, loci ratione diverſitas contingit. Telephium enim in cultis, & maxime inter vites naſcitur: Cochlearia vero in Phryſiæ & Hollandiæ pratis & aggeribus mari finitimis, non vinetis. Septimo, facultatis gradu differentia liquet, quandoquidem illud exiccandi & detergendi virtute præditum eſſe dicit Galenus, quemadmodum & Dioſcorides, quum vitiligines curare ſcribat: Sed non eſſe calidum inſigniter, niſi in primo gradu. At cochlearia eundem occupat gradum, quem ſiſymbrium, cardamine: Acrimoniam enim inſignem præbet guſtui. Telephium itaque & Cochleariam diſcrepare, aſſerendum.

Cochleariam & Britannicam diverſas eſſe plantas.

§ 7. Jam vero, neq; eſſe Cochleariam eandem cum Plinii Britannica plantam, ut nonnullis placet, hinc præter cætera demonſtratur, quod non ſit altera à Dioſcoridis Britannica, quæ ſylveſtris lapathi ſortitur folia: Sed nigriora, piloſiora, & guſtu aſtringentia: Cochlea-

Digitized by Google

Cochlearia autem rotunda, viridiora, aſaro ſimilia, lævia, minimè hirſuta, ut nec ullo modo aſtringentia. Urinam etenim promovet: proinde etiam anginæ nullatenus conducit, velut illa, ut Plinius vult. Britannica item habet caulem: cochlearia verò multos pediculos cum ſingulis foliis ab una radice, quæ etiam hic ad ſpithamæ longitudinem tendit: illius, brevis eſt.

Siſymbrium Cardamine ſive naſturtium aquaticum minus, naſturtium aquaticum majus, & naſturtium hortenſe hyemale.

§ 8. Siſymbrium quibuſdam Cardamina dictum, naſturtium eſt aquaticum minus, exiguis primo exortu foliis rotundis, quæ adoleſcendo paulatim gracilescunt, proloṅganturque: ramulis numeroſis, in cacumine tantum comantibus, in quibus floſculi emergunt candicantes circa veris initium. Id non modò in aquoſis & riguis locis provenit. Sed in hortis quoque & circa itinera: ſapore admodum acri. Alterum naſturtium aquaticum, majus dictum, folia habet multo majora, primò rotunda: quum verò adoleverint, crucæ modo diſſecta, ſativo naſturtio ſapore proxima. In locis riguis, & potiſſimùm circa fontium rivos diſcurrentes naſcitur. Italis nuncupatur Siſembro aquatico & Creſcione, Gallis *Creſſon*, Hiſpanis *Berros* & *Agriois*, Germanis *Brunkreſſen* & *Waſſerkreſſen*. Utriuſque icones à Matthiolo exquiſitè proponuntur.

Siſymbrium cardamina. Naſturtium aquaticum minus. Naſturtium aquaticum majus. Creſſon. Waſſerkreſſe.

§ 9. Eſt & naſturtium dictum hybernum, majori aquatico primùm ſimile: quo autem hujus folia ætatem conſequuntur maturiorem, eo frequentius profundiuſque laciniantur, maximè caulem verſus, irionis modo, antrorſum verò cum quinque angulis in circumferentia variant. Caulis autem altius rectà excreſcit angulòſus, ſtriatus, racemoſus & flexilis, floribus in cacumine luteis, qui in Majo & Junii initio florent: quibus pereuntibus emergunt ſiliquæ oblongæ, rotundæ & erectæ, exiguum continentes ſemen. In hyeme naſturtii aquatici majoris effigiem refert: in acetariis familiare. Dodonæus ψευδοβούνιον Dioſcoridis eſſe arbitratur, nuncupatque Barbaream, vel herbam S. Barbaræ: Gallis *herbe de ſanct Barbe* dicitur, noſtratibus **Winterkerſſ**. Tres hæ nominatæ naſturtii ſpecies in Scorbuti curatione ſunt utiliſſimæ.

Naſturtium hybernum. Pſeudobunium. Herba S. Barbara.

Digitized by Google

De quartana.

QUæ rara obſervatuque digniſſima in febre. Quartana animadverterim, hæc ferè exiſtunt. Ex veterum medicorum decretis, & poſteriorum ſcriptis, ſententiam adhuc inter noſtri ordinis viros præſtantes hoc ſæculo perdurare conſtat, qua hanc febrem, ut longiſſimè, in duodecimum extendi annum cenſent: ſecus autem, ipſo artis uſu, obſervatione ſedula, & exemplorum indubitatorum teſtimonio oſtendam. Enimverò quendam agricolam nomine Henricum Haſſen, in peninſula vulgo *Steinſwert* dicta, ſupra Embricam ad Rhenum. Quartana triginta tribus laboraſſe annis, ex eaque interiiſſe intra annos non multos, tam in univerſa illa vicinia notum eſt, ut in dubium minimè vocari debeat: hac occaſione & in cœlibatu permanſit. Febris quandoque dies aliquot, vel paucas hebdomadas intermittebat, ut lecto non affigeretur æger: ea tamen ſemper recurrebat. *Nam quæ in morbis relinquuntur, recidivas facere conſueverunt.*

Avic. lib. III. fen. 1. tract. 2. cap. 61. Triginta tribus annis durare poteſt quartana.

Hippoc. lib. II. Aphor. 12.

§ 2. Comitem à Morval itidem Quartana triginta tribus exercuit annis. Porrò ſenex, aurei velleris, Burgundis noti, inſignibus donatus, poſt dies tres expiravit. Mortem verò ex gaudii magnitudine, ob honorem quo affectus fuerat, ſubſequutam ferebatur.

§ 3. Dominus de Role, œconomus (ni fallor) Cæſaris Maximiliani, ejus nominis primi, ea febre annis circiter octodecim laboravit. Ab ea autem integrum fermè reſtitutus annum, interiit. Quod ſibi prædictum fuiſſe ajebat: mortem nimirum conſequuturam, ubi deſiiſſet febris. Cæterùm quem ſeptimo anno Quartana enecarit, Nobilem novi: quemadmodum & Parochum, quinto anno ex ea mortuum. Quid enim vetat longioris durationis ſpatium? Perſeverante ſiquidem & melancholici humoris generatione, & pravi victus uſu, neceſſario ejuſmodi requiritur effectus. Neque verò ex materia ſemel tantum coacervata talem gigni ægritudinis prolongationem ſentio: niſi quotidie nova cauſſæ acceſſione locupletetur: quæ quo major eſt, eo temporis prorogatio diuturnior. Quemadmodum è diverſo, ſi quoque cauſſa minuatur, vincant, tollaturque (quod pro ejus paucitate in corporibus alioqui non tam malè affectis, nonnunquam poſt acceſſiones non frequentes fieri poteſt) quare in paucarum ſeptimanarum ſpatio morbus hic omnino

omnino abigi nequibit? Exemplis id comprobarem facilè, ſi actionum mearum præco dici amarem. Quare nec ullius prærogativæ momentum jactabundis Paracelſiſtis in ejuſmodi curationibus relinquo.

Æt. l. 5. cap. 81.

Quartanam bis hominem corripere.

§ 4. Ætius præterea Hippocratem de hebdomadibus citat, aſſerens, *eundem hominem Quartana bis non laborare; neque laboraſſe unquam: neque laboraturum, ſi ſemel evaſerit.* At, Deus bone, quoties ego obſervavi, eundem bis hanc febrem fuiſſe perpeſſum, plurium interceſſione annorum? Documento ſit, præter obſcuri nominis quàm plurimos, eximiæ & virtutis & nobilitatis vir, FRANCISCUS à LOE, Dominus in Wiſſen: qui licet Quartanam in ætate juvenili excoxiſſet, nihilominus circa annum ætatis ſuæ quinquageſimum, ea denuò correptus, ultra ſex laboravit menſes: ſicuti tum ipſe teſtabitur adhuc ſuperſtes, tum ego diligenter notavi, dum curationi intereſſem. Quid autem admirationis in hoc eventu? Non ego quidem inficior, difficiliorem eſſe Quartanæ repetitionem: propterea quòd ejus cauſſa materialis ob ſui ſubſtantiam craſſam, viſcidam, fæculentam ac terreſtrem, longa indigeat & tarda productione. Sed eam interim cur pronuntiem impoſſibilem, nulla adducor ratione. Nam affectis malè viſceribus, facilè regenerari poteſt paulatim tantus materiæ delinquentis cumulus, quantus ad inducendam quartanam deſideratur. Unica enim ægritudinis perpeſſio, atque unica materiæ morbificæ abſumptio, ejuſdem mali reiterationem excludere nequit.

Quartanam ſenes non ſemper enecare.

§ 5. Quod item medicinam facientes, Quartanam occidere, ſi ſexagenariæ vel gravioris ætatis hominem apprehendat, pro raro ferè habeant: non ita perpetuum eſt, qui oppoſitum me docuerit exemplorum frequentia tum in viris tum in fœminis, ex quibus uno hoc reliquum numerum terminemus, quod nobilis apud nos matrona Herteveldia, ætatis longè pluſquam ſexagenariæ, in autumno anni quinquageſimi ſeptimi ſupra ſeſquimilleſimum, in Quartanam fuerit delapſa: quæ & purgato & inuncto ſæpius corpore, convaluit. Sequenti inſuper æſtate, eadem in gravem incidit tertianam, cum quotidiana conjunctam, (dixiſſet quis Hemitritæum) cui denuò meam feliciter præſtiti operam, propinata ex ſyrupo acido & aqua Card. benedicti potione: vacuato corpore cum Rhabarbari infuſo, & electuario de ſucco roſarum: illinitis quoque renibus, de quorum æſtu impendio querebatur, cum oleo roſaceo &

ceo & aceto: tandem etiam capiti admodo oxyrhodino. In promptu autem ratio eſt: Siquidem interficere nequit Quartana, niſi deficiat virtus ad materiam morbi abolendam ſufficiens: quæ certè non omnino deſiderabitur ex paucorum annorum acceſſione. Etenim deprehendimus quandoque juvenes unà cum Quartana commori, quinquagenarios verò periculo liberari.

§ 6. Quid ita? Niſi quòd hi, licet provectiores, nullum tamen ex ætate ſentiant virium detrimentum: illi, quamvis juniores, facultate vitali, ad copioſæ materiæ concoctionem requiſita, deſtituantur. Senium enim certi anni proprietati ſemper aſſignari nequit.

§ 7. In hoc præterea tractatu minimè oportuit prætermitti hiſtoriam raram, & quidem memorabilem, explicatuque dignam. Virginem vidi, quæ ob molem corporis gyganteam per diverſarum regionum civitates circuibat, ſe velut monſtroſi hominis idolum ſeorſim in conductis ædibus viſendam oſtentans omnibus qui ſtipem numerarent, ex cujus collectione hæc cum matre victum quæritabat. Ad hanc ego quoque ingreſſus, diligenti inquiſitione ſingula percunctor: doceorque, ex matris & grandiſſimæ filiæ reſponſo, eam ex ſtaturæ brevis parente utroque natam, nec ullum in avita progenie fuiſſe viſum qui communem aliorum hominum altitudinem ſuperaret, eamque virginem à ſui ortus initio, ad annum duodecimum parvæ ſtaturæ vulgaris fuiſſe: ſed eorum tempore quartana correptam; qua cum menſibus aliquot lectata fuerat, ea prorſus remittente, cœpit in eam excreſcere molem, cunctis membris æqua dimenſione in magnitudine debita reſpondentibus, ut nihil à juſta proportione appareret alienum. Annum, ni memoria fallar, agebat viceſimumquintum, quum eam inſpicerem, quo nondum menſtruæ fluxionis ſenſerat evacuationem. Illum etenim ſanguinem excrementitium in nutritionem, & tantæ molis conſervationem requirebat natura. Bona interim fruebatur valetudine, forma non venuſta, colore ſubobſcuro, ingenio ſimplici & ſtupido, ac toto corpore torpido. Virtus æquidem animalis ab initio huic corpori à Deo infuſa, in ea quæ vulgaris hominis amplitudini debetur proportione: poſtea in vaſti corporis mole diſperſa, æquali potentia ſui operis robur nequivit oſtendere, quemadmodum in corpore mediocri:

Virgo Gygantea ex Quartana reddita.

Major in exiguo regnat nam corpore virtus;

Veluti

Veluti etiam Homerus ſuum Ajacem, Virgilius Æneam deſcribunt, figura parvos, artificio ingenioſos, quum omnes illis dotes tam corporis quàm animi tribuere ſtatuiſſent.

§ 8. Virtus enim (ut philoſophi loquuntur) coacta ſeu unita, fortior eſt ſe ipſa diſperſa. Quæ verò hujus miraculi fuerit naturalis cauſſa, etſi paulò à ſpeculationis termino remotior, à nobis tamen ea adfertur: quòd Quartanæ febres non præcipitem, ſed prolixam ſui ſortiantur generationem. Argumento eſt tarda reſolutio: quæ enim difficulter abolebuntur, facili privantur ortus progreſſu: inter ortum & interitum eſt relatio. Videmus enim quartanarios, conſumpta affectus ſui minera ſemel, nec citò nec promptè in eundem morbum relabi. Lenta enim & copioſa ejus materia longum coacervationi tempus requirit. Unde etiam illud à priſcis medicis quaſi per manus traditum axioma: *Qui ſemel Quartanam vicerit, hic tota deinde vita ab ea immunis erit.* Eo poſito fundamento, fœminam hanc dico intervallo longo congeſſiſſe quartanam, cujus generatio incrementi ſuſtulit impedimentum. A navitate enim hæc increviſſet continuò: ſed vetabat humor ille melancholicus, quo abſumpto, naturæ inſtitutum primogenias vires extendebat in corpus jam mundatum ac purum, quum ſanguinis alimentum optimum à fæce melancholica ſegregatum tutò attrahere poſſet.

§ 9. Exemplum præbent arbores. Eæ enim tabeſcunt, ſi vitioſo humore ſurculus aliquis corrumpatur: parte verò amputata, vigore denuò expandit ſtirps. Ita etiam corpus noſtrum tabidum abſumpta ἀτροφίας malitia, avarè admodum haurit, imò deglutit alimentum, quo citius perpeſſum damnum reſtauret. Unde à convaleſcentia quartanarios multa devorare, quaſi exſatiari poſſent nunquam, cernimus: ita ut recidivam inducat ſæpenumero ingluvies nimia. Natura autem in hac fœmina externo cibo convenientius habebat nutrimentum, ſanguinem ſcilicet menſtruum, quem alioqui annó circiter duodecimo expurgari oportuit, quo magis apparere incipiebat moles iſta gigantea: at cum jam ſibi ad caſtigandam ἀτροφίαν reſervavit. Et quia corpora diu extenuata non affatim reficere oportet, natura paulatim retinendis menſibus in nutritionis uſum aſſuevit: ideoque ob alimenti copiam, id corpus in tam ſtupendam ſtatuam excrevit. Nam quum ejuſmodi fluxus ordinatus ſemel derivatur, vix poſtea ſuppletur. Etenim quum

Digitized by Google

quartanarii ferè omnes, ubi convaluêre, magis increſcere comperiantur, niſi ætas aut relicta ſymptomata impediant: tum ſanè hæc fœmina ejuſmodi naturæ motioni magis exponebatur, ex alimenti largioris acceſſione: & quòd auctrix illa virtus conſopita ad tempus, poſtea validius ſuas exereret actiones: ſicut ignis paululum oppreſſus, liberior mox vehementiori inſultu ſe prodit.

§ 10. Et quid mirum, in adoleſcentia, circa legitimum tempus eruptionis menſtruorum? Materia & forma ſufficiente, quid tantæ molis fabricam remorabitur? Videmus enim corpora non ſemper eâdem increſcere & proportione, & tenore. Siquidem pleraque primò proceritatem acquirunt, poſtea verò craſſitiem, & è contrà. Quum autem natura proceritati in primis ſæpenumero incumbat: poſtea nutritionis ſubſidio deſtituta, relinquit corpus improportionatum, debile, & quandoque ridiculum. Tale ſe vidiſſe narrat Julius Cæſar Scalig. Mediolani, in publico noſocomio, poſt victoriam ſub Ludovico Rege ad Laudem Pompejam habitam. Juvenis etenim erat tantæ proceritatis, ut ſtare nequiret: itaque jacebat, duoſque lectos ſimul junctos explebat: nam ad craſſitiem & robur alimentum deſiderabatur, deeratque.

§ 11. Subjungam hic nonnihil de pernicioſo telæ araneæ uſu, in hujus febris curatione: nec video quonam diſtinctionis conſenſu imitari debeamus Guiljelmum Vatignanam, quòd Rhaſis teſtimonio ad Quartanæ profligationem prædicet telam araneæ, ſi cum vino potui exhibeatur hora unica ante conſuetum paroxyſmi inſultum: quoniam ejus uſum nec gravioris noxæ periculo vacare, nec effectus ſuæ commendationi pares edere, experimento deprehendi.

Tela aranea noxia aſſumptio in Quartana.

§ 12. Enimvero anno 1559. Muliercula quædam Hambachi in ducatu Juliacenſi, quum ex temeraria alicujus perſuaſione hoc remedium improvidè adverſus Quartanæ violentiam uſurparet, in horrenda venenoſitatis ſymptomata incidit: ad quam acceſitus, præter alia medicamenta electam propinavit theriacam, qua poſtea ſanitatis amiſſæ jacturam recuperavit. Deinde ne vel minimum huic errori patrocinium ſuggerere poteſt Dioſcoridis auctoritas: quia in ejus contextu duo ſubjicienda conſiderationi veniunt. Unum eſt, quod *araneum quidem quartanæ circuitibus mederi tradat, ſed extrinſecus ſaltem lacerto appenſum, non autem per interiora aſſumptum:* alterum, quod ſolita quadam ſcribendi proprietate, nullam

vel

vel ipſemet tribuat veritatis fidem iis rebus, quas extra ulteriorem cenſuræ ſuæ interpoſitionem affirmat ſub perſonæ tertiæ prolatione: uti apparet evidenter in cap. de Baſilico, Othonna, Lapide Thracio, Smilace aſpera, Trifolio, & id genus reliquis. Telam adhæc araneæ albam in corio ligatam, & collo vel ſuper adjutorium appenſam, quartanarios curare, ſcribit præter alios inſignis Medicus Petrus Bayrus in ſua praxi, diſtinct. 20. cap. 6.

Quartana ex aranea curatio ſuperſtitioſa.

§ 13. Alii ſecus perſuaſi, curationem nimis ſuperſtitioſam contra Quartanæ pertinaciam ex aranea uſurpant, nucis nimirum putaminibus, exempti nuclei loco araneam vivam includunt, eaque colligata ſuſpendunt in collo, ac dies novem relinquunt: inde in ignem conjiciunt cum horum verborum additione: In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Cæterum à primo inchoatæ hujus curationis die oportet Orationem Dominicam, Angelicam ſalutationem certo recitare numero quotidie: ut primò novies, ſecundò octies, tertiò ſepties repetantur, imminuendo uſque ad nonum diem, quo ſemel eæ referuntur. Qui ſe hac incredulitatis ratione liberatum fuiſſe, ac aliis deinceps quaſi per manus tradidiſſe artem aſſereret, hominem levem novi. Credulitatem, ſive incredulitatem ſi lubet appellare id, perinde eſt: multùm ſæpe poſſunt, dum certiſſima perſuaſione ſe mutuò inducunt, ut hanc curationis formam juvare, firmiſſimè confidant, uſurpentque homines conſcientiæ nullius religione ducti, auxilium undiquaque accipientes, ſive à dæmone, ſive à Deo, modo ſubleventur, flocci reliqua faciunt.

§ 14. Hoc incredulum genus hominum tranſverſum agi, & in reprobam labi mentem, ac conſequi frequenter opem requiſitam, Deus quandoque permittit: mulcta tamen ſeveriori olim redimendam, reſipiſcant maturè.

§ 15. Obſervamus alios quoque nonnunquam ſucceſſus in diuturno hoc malo, maximè ſi deſiderio ſingulari quid appetatur: quod tamen non ita perpetuum eſt, quin pro morbi vel excreſcentis vel declinantis tempore, ſive pro corporum ratione, aut virium modo id vel juvare plerunque, vel ſæpe etiam opprimere experiamur. Enimvero qui halecibus ſemitoſtis viginti & uno, ſimul ante Quartanæ acceſſionem in univerſali morbi declinatione, voratis liberaretur, intercedente tamen graviſſimi paroxyſmi inſultu, mihi intus & in cute notus eſt. Erat autem hic natura impendiò vorax,

Yyyyy 2 alioqui

Digitized by Google

alioqui ſaburram hanc non tam illæsè concoxiſſet, exoneraſſetque. Quare & alius imbecillior ea oppreſſus, facile interiiſſet.

§ 16. Sunt qui arcano hoc antidoto tenaces Quartanæ vires ſe infringere gloriantur:

℞. *Olei vitrioli rite apparati guttas ſeptem,*
ſyr. è cichorio ℥ j.
aqua abſinthii ℥ ij. s.
miſce pro hauſtu.

§ 17. Quæ autem linimenta ſpinæ in Quartana ante acceſſionem feliciter applicantur calidè, ejuſmodi ſunt:

℞. *Ol. laurini* ℥ j. s.
ſucci ruta ℥ j.
vini ſublimati opt. ℥ ij.

miſceantur diligenter in vitro apto, quod cineribus imponetur primùm tepidis: calor verò fotu paulatim lento augebitur, donec coctione linimenti conſiſtentia appareat.

Item, ℞. *Olei olivarum*
vini generoſi ana ℔. j.
ruta m. j.
vermium fluviatil. ℔. s.

ebuliant, donec craſſeſcat ut oleum.

Item, ℞. *Salvia ruta, abſinthii, roriſmar.* an. m. s.
maſtiches olibani an. ʒ j.

In vini malvatici & olei olivarum an. cyatho coquantur, donec liquor conſumatur: hinc valida fiat expreſſio. Uſurpari quoque hic poteſt oleum de ſcorpionibus.

§ 18. Obſervationes has, enarratione non inutili, de quartanario Reverendiſſimo Epiſcopo Colonienſi, D. Antonio ex Comitibus à Schouwenburch, finiam.

§ 19. Hic conſtitutione corporis ſanguinea circiter annos natus quadraginta, ex alia febre in quartanam incidit, in autumno anni milleſimi quingenteſimi quinquageſimi ſeptimi. A qua ubi circiter vernum tempus nonnihil reſpiraſſet, huic neutra adhuc valetudine freto, ſe inſinuat Ambroſius ille Magirus, annuis mendacium libellorum, vel ſi mavis Prognoſticorum plauſtris notus nimis: qui cum quidem graviter laboraturum prædixit, evaſurum tamen, ſi à medicamentorum uſu caveret. Interim venam ille pertundi jubet, balneumque præſcribit. Confiſus hic prognoſtico, o-

Quartanarius Epiſcopus Colonienſis.

pem

pem medicam tamdiu reſpuit, donec à capite & finitimis partibus primùm circa ſiniſtram ſcapulam decumberet humoris copia: qui neglectus, lento defluxu muſculos ventris ſiniſtros interſecuit: ubi excitata phlegmone, pus genitum copioſum putidiſſimumque, continuas partes decubitu ſedulo vitiavit, tandemque ad lævum peritonæi latus reſedit, cum tumore: qui à chirurgo ſectus, ingentem fœtidiſſimi puris quantitatem reddidit; hoc tamen poſtea non niſi ventre compreſſo fluxit: quare viribus indies magis ac magis flacceſcentibus, poſt ſeptimanas tres, de ventris inferioris inciſione, ex cujus ſinu pus defluere exiſtimabatur, ab iis ſeriò agitatur qui curationi intererant: rogaturque Princeps noſter clementiſſimus, Dux Cliviæ, Juliæ, &c. Ægrotum inviſens, ut eundem inſectionis conſenſum induceret: eo etenim modo promptius liberiuſque ſine expreſſione pus fluxurum ſperabant. Se, quid hac in re proficuum eſset, non ſatis intelligere, reſpondit Princeps: at ſe miſsurum eò ſuum medicum, medicinæ & chirurgiæ peritum: cui ſi inciſio probaretur, ſe quoque calculum addere. Proinde eo ablegatus, vulnere conſpecto, corpus emaciatum, vireſque impendio proſtratas, cum pulſu debili, ac de hora in horam magis inclinante, comperi. Quare nihil ſpei in ſectione ponendum eſſe, ſed extrema imminere judicavi. Hora matutina, mortem proximam ſignificavit pulſus interceptus: contra impudentes Fedronis Paracelſiſtæ calumnias, qui pulſus animadverſionem ridet in mendaci famoſoque ſuo libello Germanico. Paulo poſt hic in Domino obdormit: cui ex immenſa ſua bonitate locum in juſtorum reſurrectione largiatur Deus. Ventre circa umbilicum inciſo, tanta putidiſsimi puris copia effluxit, ut ex ventris pleni cavo id exundare jam crederent, qui antea in ea opinione fuerant. At ſectionem proſequuti, inter muſculos tranſverſos & obliquos, uti dictum eſt, cloacam deprehendimus. In ſiniſtro autem latere cor erat flaccidius, ex gravi & continuò exhalante ferienteque vapore putido: atro adhæc ſanguine nigricabant venæ cor cingentes. In veſicæ collo coctum deliteſcebat pus album: quare nec urinam continere potuit aliquandiu, quod ad calculi læſionem referabatur? ſed aliunde id contractum apparuit. In ventriculo quiddam inſtar humoris bilioſi innatabat. Reliqua viſcera, uti & univerſi corporis partes, videbantur illæſa.

Abſceſſus inter ventris muſculos.

Digitized by Google

De epidemica pluritide, Peripneumonia atque Angina Peſtilenti.

QUANDOQUIDEM in hac Inferiori Germania, ad ripam Rheni, anno 1564. potiſſimum apparuerunt tales tres inſoliti & contagioſi Peſtilentialeſque morbi, videlicet Pleuritis, Peripneumonia, & Angina Peſtilens, quales tunc à Medicis non uſquequaque fuerunt cogniti, ego ſtatui in commune bonum de iis ſcripto tradere, quicquid Experientia didicerim, ut in poſterum, ſi contingat Iuſtiſſimum Deum homines iiſdem affligere, eorum differentiæ innoteſcant, & appropriata remedia iiſdem adhiberi poſſint.

§ 2. Hippocratis noſter ſcribit Lib. III. Aphor. I. Mutationes temporum potiſſimum morbos parere, quod idem Ariſtoteles repetit, imò annis ſuperioribus manifeſtiſſime ejus Veritas patuit, quandoquidem Catharrhorum copia, quæ paſſim graſſabatur, pernicioſos, dolorificos & periculoſos morbos concitabat: Etenim non ſolum quamplurimi abortus, vermes puerorum, varii podagrici dolores, & artuum rigiditates extiterunt, ſed inſuper variolæ & morbilli, quas Germani vocant *Schaffblattern*, veluti prænuncii ſecuturæ Peſtilentiæ rapidæ, quæ integras regiones, & celebres populoſaſque urbis depopulavit & vaſtavit: ſicuti hoc viſum eſt Conſtantinopoli in Thracia, Alexandriæ Ægypti, Lugduni in Galliis, Londini in Anglia, Dantiſci, Auguſtæ Vindelicorum, Viennæ, Coloniæ, ad ſuperiorem Rheni tractum, Baſileam uſque. Quanquam verò eodem anno non ita celeriter peſtis pervenerit in hunc noſtrum inferioris Germaniæ circulum, nihilominus ſupradicti periculoſi affectus in urbe jam commemorata in hac regione, eodem tempore, ſuas venenatas operationes produxerunt, quæ originem ſuam traxerunt è tenuibus & ſubtilibus Catharris, qui attenuati à continua aëris humiditate, cum tanto magis ad decidendum proni reddebantur, tum ex putredine venenatam & peſtilentem naturam acquirebant. Nam hyberno tempore exterius in collo oboriebantur phlegmatici tumores, etiam tubera ferè indolentes, quos excipiebant tempore verno, & per majorem æſtatis partem remanebant anginæ quamplures, valdè periculoſæ, quoniam

Lib. III. Aphor. I.

Origo horum morborum Peſtiferorum.

niam ratione ſui ſubitanei & venenati contagii,etiam poterant aſſimilari ſummè peſtilentialibus, ob hanc cauſam quod eidem affecti primo die,nonnulli tertio aut quarto moriebantur, paucique ad ſeptimum uſque pertingebant; Ex iis vero, qui octavum tranſibant, aliqui ſanabantur.

§ 3. In principio comitem habebant febrem & vomitum,quæ utplurimum à cauſis oriebantur procatarcticis & notis utpote noviluniis, violento immodicoque corporis exercitio, & labore ad ſolem detecto capite, aut morâ ad Lunæ lumen, ſimilibuſque calefacientibus & inflammantibus cauſis, à quibus catharri in capite & cerebro commovebantur;ſequebantur immediatè tumor & inflammatio linguæ, & loquelæ privatio propter obſtructam aſperam arteriam; imò etiam faux læſa erat, ut potus admitti non poſſet, multo minus, cibus, adeò ut ob ejuſmodi ſymptomata æger paulatim miſerandum in modum ſuffocaretur;quod ſanè deplorandum & horrendum mortis genus eſt. Et exceptà quadam rubedine,in modum Eryſipelatis nullus in collo tumor apparuit, ſed influxus venenoſi humoris ad interiora fiebat, è cujus vaporibus ad cerebrum elatis aliquod delirium ſequebatur. Sæpius quoque contigit,venenatas & tenues illas defluxiones locum ſuum mutaſſe, & ad fauces decubuiſſe, inferius ad membranulam coſtas ſuccingentem, excipiebatque lethalem anginam Pleuritis, non minus periculoſa quàm prior affectus. Etenim ejuſmodi materiæ rarò ad pulmones fluebant, quod ſi vero hoc contingeret, oriebabatur Peripneumonia cum ſimili diſcrimine conjuncta. Sæpius quoque obſervatum eſt, quod ſimul ac ejuſmodi Catharri è pectore deceſſerint, poſtea ad ſpinam dorſi fuerint delati, ibique intolerabiles dolores excitarint, præcipuè in mulieribus (quod diligenter notandum) tempore purgationis menſtruæ, ex iis autem quæ talem ſpinæ dolorem patiebantur, vix una ſanabatur ſed ferè omnes moriebantur. Ejus quidem rei cauſa aſcribenda venit malignæ venenatæ & facilè mobili, ſubtilique humori, qui ſuo impetu & veloci ebullitione ſanguinem inquinat & corrumpit atque venenata qualitate inficit, & quoniam vena cava juxta ſpinæ longitudinem ſita eſt, atque ramos ſuos matrici impertitur.Per quos menſtrua expurgantur,hac ſanè occaſione venenum tanto magis in corpore quatiendo ſpargitur & vires vitales magis proſternuntur.

Vnde oriantur dolores dorſi.

Vena cava.

§ 4. Ob-

§ 4. Obſervatum quoque eſt in hac Peſtilenti Angina, quod, etſi infantes inprimis hoc affectu tententur, minus tamen periclitentur quam adulti, & plures convaluerint ex iis, qui ὀρθοστάδιοι remanſerunt, quàm qui lecto decubuerunt; quod nihilominus vel proinde fieri potuit, aut quia in illis venenum non fuit tam copioſum, aut quia viribus pollebant, cum his ob languorem virium, & quia plus veneni hauſerant, fuerit decubendum.

Curatio Anginæ Peſtilentialis.

§ 5. Quod attinet ad procedendi modum in Curatione Methodica, obſervatione conſtat purgationes & venæ ſectiones plus damni quam utilitatis ægris attuliſſe. Veruntamen juvenibus ſæpè auxilio fuit in principio morbi Cucurbitulas ſine ſcarificatione humeris impoſuiſſe, aut venas ſub lingua pertudiſſe. Non igitur ſequendum eſt in hoc Anginæ genere conſilium Hippocratis l. de locis in homine, quod nempe iis qui Anginâ laborant, vena in brachio ſecanda, & per inferiora purgatio inſtituenda, quo morbi cauſa evacuetur. Sed cum ego hoc animadverti, ſtatim à principio operam dedi partim ut inferiores partes munirem adverſus aërem & tenuem catharrum, partim ut antidotis hujus veneni peſtilentis vim infringerem demeremq; interdum quoque impoſitis exterius localibus noxam & dolorificam materiam extraherem atque diſſiparem. Oportet tamen hic valdè cautum eſſe, alioquin conſultius eſſet planè ab iis abſtinere, quam ejuſmodi reſolventibus & digerentibus tenuem & venenatum humorem magis attenuare, ne facilius ad alias partes deſcendat & periculum creare poſſit.

Lib. de loc. in homine.

§ 6. Non poſſum ſilentio præterire, quo tempore apud nos prædictæ Peſtis paſſim regnabat, & ejus loco ſuccedebant Anginæ, peripneumoniæ & pleuritides peſtilentes, fuiſſe præterita hyeme viſos noctu in aëre valdè mirabiles & horrificos, ignes ſive voluntes continuo ſive in eodem loco perſiſtentes, item ſtellas cadentes, qui etiam per totam æſtatem, quamdiu hic morbus duravit, non neceſſarunt, veruntamen hyemis tempore evanuerunt, quod ſubitò exſtitit tam rigidum quam vix ullum poſt hominum memoriam. Et quamvis infectus & peſtilens aër inaudito hoc frigore fuerit emendatus & ſic depuratus, ut etiam ad miraculum uſque peſtis ceſſaret, nec amplius graſſaretur, ejus tamen loco ubivis locorum valdè miſerabiliter hoc, ut & præcedenti anno exortus eſt morbus, antehac inſolitus, & veteribus ſcriptoribus incognitus: & quoniam is ex ſubtilibus & acribus Catharris ortum habebat qui ad pectus & latera

latera decidebant atque venenata ſua & contagioſa qualitate plurimos adoriebatur & occidebat, indidi eidem nomen Peſtilentis Peripneumoniæ & Pleuritidis. Sicut autem idem morbus valde differens & multiplex erat, ita etiam varia habuit ſymptomata; Conveniebant tamen in eo, quod morbus hic in principio invadebat cum febre continua, comitata malignis & peſſimis ſymptomatibus, utpote inſigni dolore lateris, reſpiratione parva & difficili atque laborioſa; attamen omnia hæc variabant pro ratione expuitionis & imminutionis doloris. Nam à principio morbi, dolor maximè affligebat continuo unum locum, à quo ſenſim per univerſum pectus deferebatur, præſertim ſi ſemel aut iterum aliquid erat impoſitum cum intentione dolorem ſedandi, tunc enim ſuperfluus humor ferebatur ad pulmones; & quando iiſdem à copioſo materiæ influxu erant repleti, per tuſſim ejiciebantur ſanguinea, verſicoloria, & prout facilius atque copioſius ſæpè eà prodibant, tantò minus de ſalute ſperandum erat, quoniam experientia docuit, eoſdem maximè mortuos eſſe die ſexto, nec ad ſeptimum pertingere poterant. Nonnulli planè ſanguinem non rejiciebant, & ſi nonum diem ſuperabant, reſtituebantur ſed non abſque periculo: quod ſi verò recidivam paterentur, multi moriebantur ante finem tertiæ ſeptimanæ. Obſervare etiam erat in hoc morbo inter alia ſymptomata, plurimos fuiſſe mente captos, alios *dyſentericos* factos, quæ duo ſigna lethalia ſunt, uti teſtat Hippocrates, & uſus longus docuit. *Peripneumonia peſtiferat & Pleuritis.*

§ 7. Hic contagioſus & periculoſus ipſi morbus iterum apud nos valde increvit & perduravit à menſibus Martio, April. Majo, uſque in Junium anni à Chriſti nativitate 1576. quem præceſſerat hyems valdè pluvioſa, tempeſtas variabilis, nebuloſa, pluvioſa venenoſa & turbulenta.

§ 8. Sicut autem reperire non poſſum ab antiquis, medicis hunc morbum graviſſimum propriè fuiſſe deſcriptum, ita ejus ne exiguam quidem mentionem reperi factam à recentioribus & modernis Medicis. Solus celeberrinus Chirurgus Guido Cauliacenſis cap. 5. doct. 2. tract. 2. ad perpetuam rei memoriam deſcribit ejuſmodi peſtilentem morbum, à quo anno 1348. Magna & inaudita ſtrages fuit cauſata inter homines tam in oriente quàm Occidente, totaque Europa, tempore Imperatoris Martiani, duravitque per quinquennium, partim comitatus febribus continuis,

Digitized by Google

partim peſtilentibus bubonibus ſub axillis & inguinibus. Hunc immanem morbum carmine Latino deinceps deſcripſit doctiſſimus Medicus Hieronymus Fracaſtorius in ſua Syphilide. Ex prædicti Guidonis libro aliquam hujus morbi notitiam hauſit experientiſſimus Valeſius de Taranta uti videre eſt in appendice ejus Tractatus de Pleuritide. Atenim cum methodica aliqua curatio à nemine quoquam deſcripta eſt, volui breviter & ſummatim eam indicare, ad utilitatem indigentium miſerorum, meam Methodum, quam ego in ejus cura obſervavi, quæ ſanè propter inſignem diverſitatem quâ ab aliis differt meretur benè expendi.

Venæſectio Perniciosa. § 9. Primo namque, cum in ordinario Pleuritide conſuetum ſit ante omnia venam incidere, multumque ſanguinis detrahere, quo ſanguis inflammatus veluti radix hujus mali, una cũ aliis præter naturam tumoribus imminui, & affluxus à latere ſummoveri & derivari poſſit, in hoc tamen peſtilenti morbo contrarium fuit obſervatum, videlicet ſanguinis miſſionem valde pernicioſam fuiſſe, apud eos præſertim, qui cum tuſſi ſanguinem excernebant, quod procul dubio hinc factum eſt, quia per venæſectionem venenum valde fuit agitatum, adeóque ſpiritus vitales magis fuerint diſſipati, & ſanguis à veneno magis concuſſus & infectus fuerit. Accedit & hoc, quod per venæſectionem humores verſus interiora pectoris fuerint retracti, unde factum, ut ſanguinis ſputum fuerit impeditum ſeu retentum & ſubſecuta fuerit major inflammatio. Quapropter (meo quidem judicio) Hippocr. L. VI. Sect. 3. partic. ult. Epidem. admodum ingenioſè & prudenter inter impedimenta venæſectiones numeravit Pleuritidem, & ſanguinis ſputum. Et propter hanc differentiam ſeu diverſitatem, ego in genere expertus ſum plus utilitatis & fructus attuliſſe, nullam ſi inſtituiſſem venæſectionem: quod ſi cui vena fuerit ſecta abſque periculo, id factum fuit ſtatim in principio, cum nondum ſanguinis eſſet extravaſatus & in juvenibus ac plethoricis, aut in iis in quibus conſueta aliqua ſanguinis evacuatio erat ſuppreſſa.

Curatio. § 10. Inſuper quando morbus invadit cum acribus, tenuibus & venenatis defluxionibus, à quibus dolor inſignis oritur inflammationi conjunctus, ego mox è veſtigio utor arcano à me parato, & Tuæ Celſit: cognito, quæ eodem ſæpè uſa eſt in periculoſis morbis aut gravioribus ſymptomatibus ſeu invaſionibus, & continuo ſecum geſtat, in forma pilularum magnitudinis demidii piſi

cujus

Digitized by Google

cujus in principio una in aq. Card. bened. cochleari diſſoluta calidè aſſumatur, ſuperſcribendo cochleare aq. ejuſdem calidæ, aut aq. ſcabioſæ, aut, ſi uſus permittat, vini albi ejuſdem quantitatis: Eoq; aſſcripto, ad quietem ſe coopertum componet patiens, & experietur ſubſecutatu doloris imminutionem, ſomnum & fortè etiam ſudorem. Quod ſi poſt ſex ab aſſumpto medicamento horas, dolor inſignis punctorius non remiſerit, aliam ſumet pilulæ æqualem ſimilemque & eodem regimine utetur, exſpectabitque per quinque alias horas. Si adhuc ſymptomata ſuperſint, cum priori induſtria tertiam eadem repetentur. At vero, ſi poſt elapſos aliquot dies, puta quinque vel octo, dolores atque inquietudines abſque ſomno iterum exacerbentur, poterit dictarum pilularum unam veſperi denuo aſſumere, ſicut ego id cum maximo ægrorum utilitate & commodo ſæpius præcepi.

§ 11. Oportet quoque in memoriam revocare, quod Practicorum noſtrorum præcipuus ſcopus in eo conſiſtat pectus aperire, & expectorationem promovere, ad quam rem nihil exiſtimant conducibilius, quam perpetuum lambitionem dulcium ſyruporum, à quibus & pectus deliniatur, & cruda materia maceretur ſeu expectoratio promoveri poſſit: at vero hoc ipſum in præſenti noſtro caſu, nullum auxilium aut utilitatem potuit adferre, quandoquidem ab iiſdem febrilis putrefactio, & venenum peſtilens contingebat augeri, quibus tamen hic magis reſiſtendum eſt, quam dolori lateris. Propterea ſtatim ab initio, ad auferendum acrem deſtillationem, eamque incraſſandam & refrigerandam, oportet uti ſæpius ſyrupo è ſucco papaveris rhæados parato, aut ſucco acaciæ, aut decocto eorundum florum. Sed etiam contra communem regulam acida iiſdem permiſcere oportet, imo, quamprimum fluxus eſt cohibitus, ſolis acidis ſyrupis & decoctis utendum eſt adverſus putredinem & venenum, uti ſunt Syrupus acetoſus, ſyr. ex acido citri cum aq. card. bened. Scabioſæ & ſimil. Quin & Hippocrates l. de locis in homine præcipit in Pleuritide, loco decoctionis, utendo eſſe oxymelite, aut aceto vini cum aqua mixto.

§ 12. Decocta etiam pectoralia ad hunc affectum utilia ſunt, quæ parantur ex diverſis herbis amaris, E. G. carduobenedicto, *Scabioſa*, *Scordio*, *Apiaſtro*, *Trifolio acetoſo* *Plantaginem* & ſimilibus, quibus non ſolum materia in pulmonibus congeſta, & exſiccata, ad eductionem præparetur, ſed quod præcipuum, veneno *Potus Pectorales.*

 conjun-

conjunctæ febris peſtilentis reſiſtatur. Cum ejuſmodi Decocta fuerint expreſſa, addere oportet aliquantum Sacchari & aceti, ad gratum ſaporem conciliandum, & hic ebulliant, *poſteaque colentur*.

§ 13. Abſtinendum hic eſt à vehementibus purgantibus, ne vis veneni nimium commoveatur & concutiatur adeóque patientes magis debilitentur: ſed proſunt lenientes Clyſteres, decoctum item Tamarindorum, aut infuſum ex Rhei electi conciſi minutim ʒ j. factum in aq. Card. bened. ſimiliſve aq. deſtillatæ convenientis per noctem, cujus expreſſæ Colaturæ addantur ℥ j. s. ſyrupi roſati Laxativi, aut ℥ j. mannæ recentis. Non obſtante quod anteceſſores noſtri in ſuis ſcriptis, & hodierni medici Itali diſputent *Variè*, an etiam in morbis pectoris Rhabarbarum conveniat. Pilulæ Peſtilentiales communes in nonnullis debito tempore exhiberi poterunt, præſertim ubi calor inſignis non adeſt. Quoniam vero maximum hujus morbi periculum nonnunquam provenit à veneno peſtilenti, præſcripſi inſuper antidotum, quo eidem occurri poterit. Quod.

Antidotum contra venenum Peſtilentem.

℞. *Theriacæ optimæ* ℥ s.
boli Orientalis ſæpius in aq. Card. bened. loti ʒ j.
pulveris Diamargariton frigidi ℈ ij.
ſeminis citri, Scordi ſcabioſæ an. ʒ s.
Unicornu veri ʒ s.

miſceantur invicem cum ſyrupo exacido citri, aut ſyr. de agreſta, ut inde fiat Opiata ſeu molle Electuarium, quod cum præcedenti decocto aut appropriata ſuo tempore aſſumi poterit, Et præſertim inter initia ʒ j. plus minuſve pro ægri conſtitutione, viribus, ætate, aut aliis circumſtantiis. In ſimilibus peſtilentibus morbis parari etiam poterit ſequens confectio.

℞. *Specierum liberantis, Terræ ſigillatæ an.* ʒ s.
boli armeni Orientalis loti & præparati ʒ ij.
Theriacæ optimæ ℥ j. s.
Sacchari roſacei, Sacchari bugloſſæ an. ℥ s.

miſce cum ſyr. Violario, & utere ut præcedenti.

§ 15. Diæta quoad cibum & potum ſic eadem quæ in Peſte atque etiam in peſtilenti Peripneumonia idem regimen obſervandum, quale præſcriptum nunc fuit in peſtilenti Pleuritide.

DE

DE CURATIONE FEBRIS MALIGNÆ,

In qua depulſus intermittentis præſagio diſputatur.

RUTGERUS à Randwick nobilis, ætate plus quàm quinquagenarius, temperamento billioſus, incidit in febrem ſummæ malignitatis: quam ſtatim ab invaſionis principio comitabatur continuus vomitus materiæ billioſæ, vehemens linguæ ariditas, ſitis, inquietudo, intolerabilis æſtus ventriculi, cum frequenti eructationum repetitione, quæ per intervalla gulæ communicabat anguſtias, & coarctationem difficillimam, non ſecus quàm ſi integri ovi interpoſitione meatus fuiſſet obſtructus: adeò ut æger ob cauſæ morbificæ ignorationem, vereretur inopinatæ ſuffocationis periculum. Pulſatio arteriarum deprehendebatur valde & inæqualis, & inordinata, uſque ad ſeptimum diem, quo percipi cœpit Intermittens: cui quadam motionis viciſſitudine caprizans ſuccedebat. Sed hic nondum arripui deſperationis anſam, licet haudquaquam me latêret Galeni de hoc ſigno judicium prorſus formidabile.

§ 2. Ad medelam huic affectioni præſtandam accitus, neglecta ſanguinis detractione, quam hoc anno in quibuſcunque malignis & peſtilentibus morbis etiam circa Rheni tractum crudeliter graſſantibus periculoſam compereram: ilicò exhiberi jubebam antidotum cum aqua card. bened. tum in malis contagioſis familiarem, cujus deſcriptio talis eſt:

Antidotum contra peſtem.

℞. *Theriacæ elect.* ℥ iij.
rad. tormentillæ, baccarum juniperi, ſem. card. bened. an. ʒ j. s.
boli arm. prap. ℥. s.
diamarg. frigid. ℈ ij.
ſem. acetoſæ, citri, raſuræ eboris an. ʒ j.
ſyrupi de acetoſit. citri q. ſ.
Fiat conditum:

unde provocato abundè ſudore meliuſculè habuit.

§ 3. Tertia die, qua primùm acceſſi ad morbum, penitùs ocu-

 laris

laris inſpectionis fide conſiderandum : atque tum obſervata maxima humorum putredine, & apparentibus incendii aduſtioniſque gravioris indiciis, ordinavi decoctum ex hordeo, card. benedicto & ſcabioſa confectum, admixto ſaccharo & aceto in formam ſyrupi acidi, quo aſſiduè utebatur : quandoque hauſtum ex ſtillaticia card. benedicti, & oxalidis aqua bibebat. Nutriebatur ptiſana ſubacida, avenato in aqua cum pauxillo aceti præparato, ac tandem juſculo pulli gallinacei ſimplici, in quo vitellus ovi erat diſſolutus: aſſumpſit quoque ſuccum mali Punici.

§ 4. Quinta die contecto diligenter corpore, exhibitaque aqua hordiacea dulcorata, copioſiſſimè profluxit ſudor : qui mirè ægrotantem ſublevabat anxietatis continuæ moleſtiis. Sexta, per ſeceſſum prodibant excrementa penitùs bilioſa, cum fœtore magno, adeò ut natura materiæ peccantis diminutionem paulatim moliri jam videretur: ſed impedita fuit ab inſultu noctis ſubſequentis, qua ſymptomatum omnium concurſus ingruebat tanta & vehementia & celeritate, ùt æger condito ultimæ voluntatis teſtamento, migrationis è vita momento intenderet.

§ 5. Septima rediens manè, in acerbo conſanguineorum aſtantiumque luctu, citra ullam dilationem digitis carpo admotis pulſum percipio, intermittentem tertia quaque pulſatione. Qui primo quidem contactu terrorem incutit: at examinatis interea cæterorum accidentium præſagiis, indeque certa convaleſcentiæ ſpe data, quicquid diſcriminis portendebat variata illa cordis & arteriarum motio, id totum retuli ad acerrimam naturæ cum vi morbi concertationem. Neque profectò conjecturam meam eventus rei feſellit: quoniam reliquo diei decurſu expultrix facultas occupabatur planè in exonerando ſtomacho à noxia materiæ aduſtæ multitudine: animadverſione habita primò ad virtutis corroborationem, adoratui mala arancia, aquam roſ. & acetum roſaceum obtuli : deinde ad juvandum naturæ conatum in ciendo vomitu, exhibui aquam tepidam cum oleo communi, & aranciorum ſucco mixtam. Inde ſeroſa quidem recrementa nonnulla remanarunt. Sed quum minera mali nondum attingeretur ſatis ad imbecilliori hoc medicamento, aut ejus tenaciſſima malignitas infringeretur: ſequenti die (qui octavus numerabatur) deliberato animo, & pulſus intermiſſione quamvis perſeverante, miniſtravi potionem purgantem ſequenti modo confectam. ℞. *Rha-*

Digitized by Google

℞. *Rhabarb. el. pul.*
ſenæ laxativi, an. ʒ j. s.

Infundantur ſeorſum in aquæ endiviæ ℥ iiij. s. horis decem. Poſt fortem expreſſionem colaturæ, admiſce *ſyr. roſ. ſolut.* ℥ j. miſce.

§ 6. Et quia mentio incidit pulveris ſenæ ſolutivi, cujus uſum in hac inferiori Germania ego primus introduxi, ejus deſcriptionem lubenti communicatione obiter ſubjungam: ut quibus viſum fuerit, in ſuis præparent pharmacopoliis.

℞. *Fol. ſenæ purgatæ.*
tartari albi an ℥ j.
ſem. aniſi gariophyllorum
cinnamomi galangæ an. ʒ j.
diagridii ʒ ij.

Comminuantur minutiſsimè in pulverem, ſecundum artis legem: cujus doſis eſt ʒ ij. in ſubſtantia, & ℥ ſ. in infuſione.

§ 7. Ex ſupraſcripti pharmaci aſſumptione ſexies æger per alvum excrevit flava, bilioſa, aduſta, fœtida, cum ſedatione omnium ſymptomatum: ut etiam teſtaretur ſenſibili perceptione, ſeſe liberari ab ingenti pondere incenſi glomeris, per inteſtinorum longitudinem à ventriculo delabentis. Poſtea roboravi intrinſecus conſervæ roſaceæ exhibitione, foris vero illinitione olei roſacei immaturi. Convaluit probè nobilis hic & optimus vir, poſt univerſalem corporis evacuationem: ſaltem pulſus intermittens perdurabat adhuc in nonum uſque diem, quo commutabatur in parvum, rarum, tardum, qui neceſſario debilitatem ſequebatur ex mutua naturæ & ægritudinis colluctatione natam.

§ 8. Proinde manifeſtiſſimè apparet, hanc prædicendi cautionem a Medicis eſſe obſervandam, ne animo penitus perculſo & commoto de valetudinis recuperatione confeſtim diffidant, ſi quando ejuſmodi pulſus ſenſui occurrat, cum cauſæ quidem morbificæ magnitudinem, & ancipitem oppugnantis naturæ luctam denotet, non tamen mortis propinquitatem, niſi plurium lethalium ſignorum tanquam τεκμηρίων acceſsione confirmetur artificioſa conjectura. Etenim prius quam ullum ab ore procedat præſagium, duo in conſiderationem veniunt: naturæ robur, & vis morbi. Quia tum demum animal interitus perceptionem ſubit, quando illud ſuccumbit, hæc vero victoria, inſignia oſtentat.

§ 9. Ver-

Digitized by Google

§ 9. Verbi gratia: Statuamus ægritudinis cauſam aut parem eſſe naturæ, aut imparem. Par ſi fuerit, non apparebit converſio vel ad ſalutem, vel mortem: quia mutationis omnis proprietas conſiſtit in unius prædominio. Si igitur impar, tum aut morbus vincet, aut natura. Si natura, evadit æger: ſin minus, morietur. Mortem enim invehit defectus naturæ, ex ſuperantia cauſæ morbificæ. Iam pulſationis omnis continuatio, ſignificat facultatis vitalis robur: defectio autem, ejus imbecillitatem. Itaque ſi binam pulſationem exhibuerit tactus, bini numerabuntur gradus roboris: ſi una intermiſſio, unus gradus morbi. At unus gradus minimè exſuperare poteſt duos, in actionis ordine. Unde pulſus, licet tertia quaque motione intermittens, non arguit imminentis mortis certitudinem: atque multo ſanè minus ille qui decem aut viginti dilatationum & contractionum repetitiones tantum ſequitur. Siquidem, ubi idipſum privatur perniciei ſuæ exequutione, quo tamen major conſpirat efficientis potentia & vicinitas, quînam declarabit operationis efficaciam aliquid puſillum, longeque ab agendo remotum? Talis enim deprehenditur frequenter in febri peſtilenti & ægritudine melancholica, frequentius adhuc in palpitatione cardiaca.

§ 10. Qua decepti Galliæ medici, Marino de Caballis, Reipub. Venetæ ad Francorum Regem legato interitum prædixere, ſiniſtro de pulſus intermiſſione judicio irretiti: ideoque ſuaſerunt, ut poſt impetratam diſceſſus licentiam, in Italiam confeſtim rediret: atque ibi condito teſtamento, diſpoſitiſque negotiis, tranquillior deinceps ſeſe armaret ad quodcunque mortis momentum. Ille Venetias animo proſtrato reverſus, conſultationem inſtituit, accito medicorum collegio: ex quo erat Victor Trincavella, celeberrimus facultatis noſtræ in Patavino Gymnaſio Profeſſor. Qui quum animadverteret tremorem hunc proficiſci tum ex gravioribus curis, tum ex ſanguine melancholico ad cor affatim confluente: promittens amiſſæ ſanitatis recuperationem, crebram conſuluit inciſionem venæ, quam neceſſariò poſtulabat plethorica corporis conſtitutio. Hinc accedente etiam cordialium remediorum uſu ritè curatus; in hodiernum diem adhuc ſuperſtes eſt clariſſimus vir, omnium rerum gnarus, plurium idiomatum peritus, defunctus interea magnificentiſſimè muniis legationis ad utrunque Imperatorem Turcicum & Romanorum, nec non Patavinæ urbis præfectura.

§ 11. Ea

§ 11. Ea mihi narravit filius meus Henricus Wierus, philoſophiæ & medicinæ Doctor: qui propter aſsiduos ſtudiorum labores Bononiæ incidebat in ſimilem palpitationis Cardiacæ affectum, cum pulſu inordinatè caprizante, & ſæpius intermittente: ſed venæ ſectione, virtus lege ritè obſervata, aſſumptis quoque iis quæ ex artis noſtræ præceptis conducibilia judicabat, integram ſanitatem ex ſingulari Dei gratia eſt conſecutus.

DE HYDROPIS *curatione.*

QUONIAM hydropica affectio vix alibi frequentiori, magiſque populari impetu tyrannidem ſuam exercet, quam in hiſce Germaniæ inferioris partibus: volui hoc loco Obſervationum quarundam mearum, profectò non inutilium, formas in hujus morbi curatione adjungere: quas eo procliviori mentis ſtudio cuicunque bene volenti gratis expono, ne pro meo qualicunque modulo poſteritati defuiſſe videar. Eundem animi candorem ab aliis deſidero. Cuilibet interim ſuum non illibenter permitto judicium.

§ 2. Quum verò pro diverſa hydropis ſpecie poſtuletur diverſa etiam medicatio, primum dicemus de Aſcite: in qua, propter materiæ ventriculo & hepati propinquæ tenuitatem, promptitudinem & copiam, non requiro longam multamve concoctionem, ſed ſtatim ad aquei humoris evacuationem feſtino. Et præter alia, hic mihi in uſu eſt Gratiola herba: quam licet valde amaram, & propterea minus delicatam, in ſubſtantia exhibere queunt alii ad ʒ ij. cum pulveris cinamomi & ſem. aniſi momento, ſaccharo, & vini hauſtu: ego tâmen in vino decoquo manipulum ejus parvum, ſeu ℥ s. cum uvis paſſis, acinis exemptis: & à forti expreſſione admixta canella, aniſo & ſaccharo, hora matutina propino. Vel hac ratione apparari poteſt: *Gratiolæ uſus in hydrope.*

℞. *Gratiolæ* ℥ s.
ſoldanellæ ʒ j.
ſem. aniſi ʒ ij.
paſſul. enucleat. ℥ s.

bulliant cum vino, ad remanentiam ℥ v. Liquor expreſſus exhibeatur.

 § 3. Po-

§ 3. Potens iſtud eſt pharmacum, quo ſetoſarum & aquearum ſuperfluitatum libræ non pauciores octo quandoque expurgantur.

Succus iridis. § 4. Proximum potentia ac bonitate καταρκτικοὶ ſuccedit, ſuccus radicum iridis ex loco ſicciore collectarum, mundatarum, contritarumque reſidendo depuratus: qui cum ovi gallinacei vitello diligenter commixtus, albumine prius effuſo, ex teſta tepidè ſorbeatur. Vel paretur ſequens hauſtus:

℞. *Succi iridis per reſidentiam parum defecati* ʒ iij. *vel* ℥ s.
Syr. roſati ſolutivi ℥ j.
Cinamoni electi ℈. j. miſce.

Succus cucumeris erratici inſpiſſatus. § 5. Electuarium item præſtans in pellenda aquæ ſaburra, cujus & Matthiolus meminit. In diebus canicularibus ſuccus ex cucumere aſinino expreſſus, ſoli in vaſe exponatur, donec ſicceſcat, humore ſupernatante ſubinde effuſo. Accipe ſucci hujus ſiccati, *bdellii* an. ʒ j. *maſtiches* ʒ s. *ſalis gemmæ* ℈ ij. incorporentur. Hinc fabæ inſtar pilula pro doſi conficiatur, deglutiaturque.

Dantur item pilul. aggregat. ℈ ij. cum elaterii gra. ij. hinc cum hydromellitis guttis pauculis fiant pilulæ vii, ſuper pulvere ſem. aniſi.

Sambuci & ebuli virtus. § 6. Succus item è radicis ſambuci vel ebuli cortice expreſſus, hic confert. Conficiuntur in eundem quoque uſum ex hoc ſucco paſtilli. Decoquitur item utriuſque radix in vino. Semen adhæc, per diutinas aquæ lotiones à baccarum ſucco nigro expurgatum, ſiccatum, & in pulverem redactum, ad drachmæ unius pondus plebejis propinatur cum vino, cui cinamomi ℈ j. & ſacchari quantum voles admiſce.

§ 7. Cortex etiam utriuſque interior flaveſcens delibratur, vulgoque hic uſurpant. Redigitur & ebuli cortex in pulverem, ejuſque drachma una cum aquæ linariæ ℥ iiij. Propinatur: unde vel per urinam, vel etiam ſedem, aqua cutim ſubiens, potenter expellitur.

Frangula. § 8. Frangulæ, à clariſſimo Matthiolo deſcriptæ, utilitas hic non vulgaris: cujus cortex interior decoquitur cum eupatorio, abſynthio Rom. cuſcuta, veronica, radic. cichorii, ſem. apii & fœniculi, adjecto poſtea cinamomo.

§ 9. Efficax hic item vitis ſylveſtris radix.

Stibium. § 10. Quem ſtibium artificiosè præparatum delectat, hic ejus tranſlucidi, ad modum lapidum granati vel hyacinthi, grana tria aut

Digitized by Google

aut quatuor infundat noctem unam in vini uncia, aut paulò amplius: deinde per linteum colato vino, admiſce pulveris canellæ electæ pauxillum, atque bibatur.

§ 11. Sunt qui olei vitrioli guttam, in vini cyatho hydropicis propinant, idque magni arcani loco habent. *Vitrioli oleum.*

§ 12. Innoxium magis erit, ſi vigilanti præparatione oleum dulce redditum fuerit.

§ 13, Porrò hoc obſervandum, ſingulis ſeptimanis ut minimum ſemel tentandam eſſe evacuationis repetitionem, ne venter mox denuò ſaburræ aqueæ affluxu exundet.

§ 14. Quando autem paulatim ventrem & hepar exonerari deſideramus, aut propter humoris delinquentis abundantiam, aut labefactatam viſcerum virtutem, aut plurium ſymptomatum concurſum: præſcribere tunc conſuevi apozema magiſtrale, in ejuſmodi propè formam. *Apozema magiſtrale.*

℞. *Rad. valerianæ, pimpinellæ,*
helenii vel enulæ campanæ, ebuli an. ℥ s.
vitis ſylveſtris ʒ ij.
medullæ ſem. carthami ʒ v.
ſem. aniſi ℥ s.
fœniculi ʒ iij.
gratiolæ, eupatorii veri an. m. j.
veronicæ, ſcabioſæ, betonicæ
card. bened. an. m. s.
fl. geniſtæ, ſambuci an. p. ij.
paſſul. enucleat. vel Corinthiac. inciſ. ℥ j. s.
ſem. Alexandr. expurg. ʒ vj.
ſoldonellæ ℥ j.
agarici in paſtillos redacti ʒ v.

Decoquantur in ℔ v. vini albi maturi, ex artis præſcripto, ſi febris vel cauſa calida abſit: alioqui in aqua, donec abſumatur medietas, in vaſe diligenter tecto, vel potius duplici: à forti expreſſione, in decocto bulliat denuò ſaccharum, ſufficiens ad potus conſervationem, vel mel Hiſpanicum aut Livonicum deſpumatum, ſuſpenſa in linteo rharbarb. electi ℥ s. inde admiſceantur pulveris cinamomi electi ʒ iij. Hinc quotidie, vel alternis diebus, vel cum longiori interſtitio, pro operationis modo, hauriantur tres vel quatuor unciæ.

§ 15. In eandem rem aliquot taleolæ radicis iridis macerantur in vino albo nocte: poſtridie verò hujus vini hauſtus bibitur hora matutina calidè, identidem reliquis diebus, non ſine magno ægroti commodo.

§ 16. Recentes item hujus radices ſaccharo aut melle conditæ, ad unciam quoque exhibentur. Huc quoque facit tale ex ea conditum, ſi quotidie, vel alternis diebus inde matutina hora voretur ſemi uncia.

Conditum ex iride.

℞. *Succi rad. irios* ℥ s.
canellæ, galangæ an. ʒ ij.
gariophyl. macis an. ʒ j.
zedoariæ ℈ ij.
ſoldanellæ elect. ℥ s.

In pulverem trita, miſce cum melle deſpumato, ad electuarii formam.

Succus baccis ſambuci & ebuli inſpiſſatus.

§ 17. E baccis quoque ſambuci & ebuli, à ſemine expurgatis, & per colum trajectis, ſuccus cum pauco melle deſpumato vel ſaccharo coctione ſpiſſeſcit, hic utilis. Stillatitia item utriuſque radicum aqua artificiosè extracta, ad ℥ vj. hauſta, commendatur. Prima adhæc arborum harum germina, vel folia adhuc tenella leviter bullita, in acetariis hic cum ſucceſſu aſſumuntur: quæ in eundem uſum etiam olerum more coquuntur. Proſunt & vina ex chamelæa & thymelæa facta.

Brioniæ uſus.

§ 18. In hunc finem præterea infunduntur quandoq; à plebeiis in vino, taleolæ radicis brioniæ, ex quo hauſtum manè aſſumunt: cui ſi cinamomi & macis parum miſceatur, minus noxium erit.

§ 19. Apparantur item pro imbecillioribus olea, linimenta, emplaſtra & cataplaſmata, quæ admota ventrem ab aquæ ſaburra exonerant: quorum ſubſtantia eſt colocynthis interior, chamelæa mezereon nuncupata, thymelæa, eſula, & reliquæ tithymali ſpecies, ricinus, peplus, gratiola, veratrũ nigrũ, ſuccus cucumeris erratici, radicum iridis, brioniæ, vitis ſylveſtris, ſambuci, ebuli, ſcammonium, euphorbium, & aloë: quæ cum melle, vel felle taurino, aut oleo liliorum, aut laurino, ſive rutaceo vel irino, aut alio liquore convenienti, ad quancunque voles conſiſtentiam vel formam coquantur. Prodeſt hic quoque oleum de mezereo Meſues, & unguentum exarthanita recens. Sed pro materiæ applicatæ vehementia, ea vel diutius, vel brevius in ventre erit reliquenda, regione hepatis ſemper libera.

§ 20. In

Digitized by Google

§ 20. In Anaſarca uſurpamus ferè eadem purgantia medicamenta: ſed in Tympanite talia exhibemus, quæ una cum moderatiori humoris aquei evacuatione flatus diſſipant. Cujuſmodi inter reliqua eſt, Electuarum Indum majus: cujus ʒ vj. cum pulveris ſoldanellæ ℨ s. & vino, vel aqua rutacea, aut ex camomillæ floribus, vel alio liquore idoneo exhibentur non inutiliter. Si vero deprehendantur inteſtina affici lumbricorum roſione, quod aliquando uſu venit, maximè in Anaſarca, ſemen abſinthii Santonici non temerè additur. Poſtridie cujuſlibet evacuationis aſſumi jubeo theriacæ veteris, vel mithridati ℨ j. aut ʒ j. s.

§ 21. Uretica inſuper hic unicè prodeſſe conſtat. Verùm de iis quæ communiter nota ſunt, ut ferè toto hoc Opere, nihil dicam: raris ſolummodo obſervationibus contentus. Efficax hic cum primis eſt oleum è juniperi baccis purè extractum, & cum vino ſumptum: item lixivium è juniperi cineribus & vino apparatum: conficitur & ex ſarmentorum ac geniſtæ cineribus, atque cum ſaccharo & canella frequenter per manicam transfunditur. Datur à pleriſque etiam petroleum cum vino: quod urinam, ſudorem & vomitum movet. Memini adhæc, ubi Romæ marito Aſcite diutius excruciato, pulverem bufonis uſti, ut veneno tolleretur, ſumptuum pertæſa uxor exhibuerit: unde copioſum hic lotium reddidit. Hinc ipſa denuò eundem propinat pulverem, ut citius ærumnoſam ſumptuoſamque vitam cum ſubita commutaret morte: qui ab uberiore aqua confertim per veſicam exoneratus, præter conjugis expectationem convaluit. Sunt item, qui propinant decoctionis radicum diureticarum ℥ iv. Cui admixtæ fuerunt ſem. lini ℨ iij. correctoriæ ſcilicet, & cantharides duæ ſimul decoctæ, ſed prius ſimul colantur.

Oleum juniperinum Lixivium.

Bufonis pulvis.

Canthariдes.

§ 22. Medicamenta quibus viſcera roboro, mihi, præter electuaria nota, in uſu ſunt in Aſcite & Anaſarca: Conſerva radicum helenii, ac radices eædem conditæ: conſer. abſynthii Rom. zinziber Indicum conditum, radices pimpinellæ conditæ. Aut ejuſmodi præſcribo mixtionem, ut plures ſimul intentiones complecantur:

Roborantia.

℞. *Conſer. radicum enulæ* ℥ j. s.
abſinthii Rom. ℥ j.
ſpecierum diacinamomi ʒ. j. s.
dialaccæ ʒ j.
olei juniperini ℈ ij.
cum ſyr. de eupatorio quant. ſuff. fiat conditum.

§ 23. Ali-

§ 23. Aliquoties vini ſublimati uſum permitto, maximè in Hypoſarca: cui canella inciſa, galanga, calamus odoratus, zinziber vel ſimile quiddam, imò & panis mica cum ſaccharo mixta, ſimul deglutiuntur.

§ 24. Si ex ſplenis conſenſu hydrops oboriatur, proderit ſequens medicamentum:

℞. *Conſ. rad. enulæ* ℥ j.
chamedrytis ʒ vj.
ſpecierum diacapparon ʒ ij.
dianiſi ʒ j. s.
dialaccæ ℈ ij.
ſyr. de v. *radicibus* q. s. miſce.

§ 25. Ipſa lienis regio unguento è bryonia contra ſplenem, cui oleum rutaceum, & è capparibus admixtum fuerit, linitur. Et ſi tenſa fuerit hæc pars, applicatur emplaſtrum diachylon cum gummis, commixta medietate emplaſtri è meliloto, affuſis pauculis olei ſpicæ guttis.

§ 26. In tympanite mihi commendatur electuarium è baccis lauri, quod flatus plurimum diſſipet. Vel fiat ejuſmodi compoſitio:

℞. *Elect. è baccis lauri* ℥ j.
conſ. rad. enulæ ℥ s.
ſpecierum dianiſi ʒ ij.
diagalangæ, diacumini an. ʒ j.
olei juniperi ʒ s.
ſyr. de eupatorio q. ſuff. Miſceantur.

Oleum aniſi. § 27. Vel olei ex ſem. aniſi aliquot guttæ, hauriantur cum vini momento. Vel electuarium apparetur tale:

℞. *Specierum dianiſi, diacumini* an. ʒ. j. s.
diagalangæ ʒ j.
ſacchari puri ℥ iv.

quod diſſolvatur cum aqua rutæ. Et poſt juſtam coctionem affunde olei aniſi guttas ſex, & miſce diligenter: deinde fundatur in marmore, fiat electuarium in rotulis. Proficit item ex fœniculi ſemine oleum: item macis oleum. Commendatur & nucum oleum recens, cum generoſo vino vel ſumptum, vel injectum.

Ventriculo applicanda. § 28. Inunctiones mutantur pro viſceris affecti conſtitutione. Ventriculus enim ſtudioſè illinitur oleo abſinthite & maſtichino, quibus pro ditioribus admiſceto tertiam aut quartam partem olei macis,

macis. Deinde huic feliciter applicantur ſacculi, ex abſinthio, menta, ſalvia, ruta, corticibus arantiorum malorum, ſem. fœniculi, & cumini, concinnati: qui prius valde incaleſcunt, ſi lapidi ignito ollæ impoſitio tria aut quatuor vini cochlearia infundantur: & mox olla hac ſacculo tecta, ne ulla ex parte vapor expiret, tantum caloris hic concipit, ut ventriculo aut univerſo etiam ventri impoſitus, ſuaviſſimum præbeat fotum.

§ 29. Suſpenduntur & ſcuta quæ vocant: Stomachalia, ſed vehementia ea eſſe oportet.

§ 30. Hepatis locus oleo abſinthite, & nardino, cum olei macis pauxillo, inungitur.

§ 31. In Tympanite vero totum ventrem primum quam diutiſſime, donec rubor excitetur, linteis calidis, vel manibus carnoſis, calentibuſque fricuiſſe, ut poris apertis flatus tenuati exhalent, confert. Utiles autem ſunt ejuſmodi frictiones in quacunque hydrope, quod aperiant, extenuent, diſcutiant, & exiccent: deinde vel vino ſublimato, vel oleo laurino & rutaceo cum calidiſſime, & perquandiu inungi oportet: poſtremo, ſacculi queunt applicari ratione paulo ante dicta, ex ruta, abſinthio, ſem. cumini, aniſi, fœniculi, dauci, floribus camomil. melilotæ, ſambuci, anethi, roriſmarini, ſtœchados, conſuti: vel ſpongiæ amplæ. Aut pannus laneus craſſus, prius in vinum aut lixivium immerſus & expreſſus, cui præcedentes herbæ, ſemina & flores fuerint incocta. Hoc autem ante inunctionem faciendum. Poſtremo adhibeantur emplaſtra, velut è baccis lauri. Affigitur etiam aliquoties umbilico, ſine inciſione, cucurbitula magna, cum larga flamma.

§ 32. Cæterum, duo etiamnum reliqua ſunt præcipua totius curationis capita, quæ ſi ritè obſerventur, mirè conducunt. Primum eſt, in toleranda ſiti conſtantia, quam ſtricta adeò lege impero, ut ægris non ultra libram unam cum dimidia vini in quemlibet diem permittam. Minori moleſtia hic obedire queunt, ſi ex anguſti oris vitro bibant. Humectata etenim ſæpius vini ſtillantis momento lingua, promptius fallitur ſitis, nec ejus copia gravatur ventriculus. Manduntur in hunc uſum & paſſulæ, diutiuſque in ore detinentur. Sic & glycyrrhiza exiſtitit ἄδιψος, maximè recenter effoſſa: uti paſtilli quoque ex ejus ſucco concreti, ſi ore retineantur, quouſquè liqueſcant. Lapillis item ex vino aſſumptis, eandem ob rem lingua quandoque colludit. Vinum autem ſit album, *Sitis toleranda.*

album, maturum & potens. Confert plurimum quoque helenites, abſinthites, & aromaticum.

Sudor mo-vendus. § 33. Alterum, & ferè maximum, erit ſudor: quem quomodocunque, quantum fieri poterit, extorquere oportet. Theriaca poſtridie purgationis cum vino calido propinata, ut dixi, huc facit. Quibuſdam etiam hîc mirè commendatur ſuccus è rapo rotundo, in pila contuſo & expreſſo, conditus ſaccharo & cinamomo, ut aliud guſtanti quàm rapum referat: hic manè ægro bene cooperto propinatur. Radix item hirundinariæ pondere ſemi libræ, per noctem in vino macerata, & deinde uſque ad tertias decocta, mane jejuno ſtomacho pota calida, aquam intercutem ſudore copioſo mirificè expellit. Eodem modo vinum cum veronica apparatum, valet. De chymici cujuſdam pulveris ſudorifici potentia, alias fortaſſis dicam.

§ 34. Extrinſecus inſuper ſudoris profluvium, multipliciter molior: idque pro ægrotorum diverſa conditione. Tenuioris ſiquidem fortunæ hominibus conſulo, ut menſe incubans corpus univerſum in clibanum, recenti pane extracto etiamnum tepentem, immittatur, ſic ut caput extra præfurnium pulvinari innixum, liberè reſpiret, ne calidiori aëre ſuffocationis periculum ſubſequatur. Ut is quoque citius promoveatur, & tibiarum inflatio ſimul diſcutiatur, arenam in lebete vel cacabo calefactam, ſive etiam cineres quercinos eodem modo calentes, in ſacculum infundo, cui colligato imponuntur crura tumida veſperi, atque ſimiliter manè. Silices item calentes, involutoſque linteis in lixivio quercino vel vino madefactis, utriuſque axillæ ſinui & pedum plantis applicari, brachiis in thoracem remiſſis, tibiiſque ſibi mutuò incumbentibus, jubeo: atque ea ratione è corpore diligenter tecto promptius ſeroſa recrementa eliciuntur, vel potius extorquentur.

§ 35. Alius horum exprimendorum modus mirè utilis, & certior exiſtit, ſi cupa idonea prius igne vaſi impoſito incaleſcat, tecta lodice aut panno denſo, vel operculo ob tumidum corpus commodo. In hac, ſuper ſedecula inſideat æger, thorace & collo ita munito, ne quid vaporis exhalet: deinde ſequens decoctum in cacabo vel vaſculo aptiore fervidum intra tibias collocetur, in quod ſubinde igniti ſilices immittentur, ut novus copioſiorque denuò excitetur halitus, qui ſemper in ventre tumido quàm fieri poteſt calidiſſimè excipiatur: ne tamen primi ſemper fervoris violentia urat,

urat, cavendum ſedulò. Quo autem conſtantius diutiuſque hoc ſudoris effluvium toleraverit ægrotus, eo ſuæ valetudini conſulet rectius. Poſtea hic linteo calido coopertus, in contiguum lectum calentem deponetur, ne præpediatur ſudoris fluxus. Interim quod roboret, vel vires reficiat, ſive ſit ſit conſerva, *ſeu zinziber Indicum conditum, vel confectio in rotulis, aut aqua cinamomi, vel aromaticum vinum*, exhibeatur. Decocti jam dicti materia eſto: *radices & folia ſambuci atque ebuli, raphanus abſinthium, pulegium, ruta, abrotanum, marrubium, hadera, roriſmarinus, majorana, origanum, ſalvia, calamentum, lauri folia, thymus, hyſſopus, centaurium minus, naſturtii ſpecies, baccæ juniperi, anethum, chamæmelum: quæ admixtis ſulphure potiſſimum & ſale, in lixivio & vino, aut in lixivio ſolo bulliant.* Vel ſuffitus hic ita excitetur, ſolo acri lixivio ex ſarmentorum cineribus vel quercinis parato.

§ 36. In Hypoſarca verò, cum multa utilitate etiam in ignitos lapides maximè pyrites infundi acetum obſervavi, cujus vapor fervidus eodem modo in cupa excipitur.

§ 37. Ubi balneorum natura calidorum fuerit copia, licet quædam utilia ſunt, velut ſalſum, nitroſum atque etiam aluminoſum: ſulphureum tamen præferendum.

§ 38. Juvabit item ſudoris expulſionem, ſi dictarum herbarum & radicum pars in iiſdem liquoribus ferveat, additis *ariſtolochia rotunda, baccis lauri, juniperi, radices iridis*: atque immerſis in decocto ampliſſimis ſpongiis, vel pluribus ſimul conſutis, & expreſſis, aut panno denſo duplicato ſimiliter imbuto extortoque, aliquoties calidiſſimè & diutiſſimè foveatur fatigeturque totus venter, dempta hepatis regione.

§ 39. Inde adhiberi queunt partim liquores & olea antè dicta partim etiam alia, item unguenta, emplaſtra & cataplaſmata: cujuſmodi ſunt, *oleum juniperinum*, *irinum*, è lateribus: unguenta, *Martiatum*, *Agrippæ*, *Aragonis*: emplaſtrum ſemel dictum de *baccis lauri*: cataplaſmata ex *farina fabacea, lupinorum, ſtercoribus caprinis, columbinis, vaccinis recentibus & calidis, caricis, baccis lauri, ariſtolochia rotunda, ſtaphide agria, pyrethro, cardamomo, radice iridis & ſulphure adornata.* Vel ſi poſt inunctionem gratiores fuerint ſacculi ex lino raro, tenui, trito, & materia bis ſeorſum enarrata compoſiti: deinde ſcripti proximè decocti, vel lixivii, aut vini halitu (ut dixi) irrigati, calefactique, non debent non eſſe admodum utiles.

 §40. Tu-

§ 40. Tumores inſuper tibiarum diſcutit', pulmentum ex medulla panis, cum muria aut lixivio coctum: admixto poſtea oleo irino, ſive alio ſimili.

§ 41. Porrò quia extremi morbi extrema plerunque remedia poſtulant: quæ hic quoque in actionibus chirurgicis obſervaſſe me memini, colophonis vice ſubjungam. Præter communem verò aquæ extractionem in Aſcite, paracentenſi vel pertuſione ad muſculum obliquum aſcendentem, eam feliciter, quanquam rariſſimè, educi per umbilicum vidi: natura hinc detrahendum commonſtrante, ob ſingularem & notabilem umbilici tumorem. Curæ autem cumprimis ſit, ut exiguo admodum foramine is aperiatur, ne profluvium confertim ſubſequatur copioſum nimis: quotidie enim circiter libras duas effluxiſſe ſatis eſt. Quare illud tenaci emplaſtro mox occludendum erit, ne ex præcipiti & nimia humoris ſimul & ſpiritus effuſione, effluat quoque vita. Ubi etiam remoratur, ſubſiſtit, impediturque intus liquor ſeroſus, ſiphone leviter altiuſque immiſſo facile fluet. Cæterùm toto hujus curationis tempore, quanto poteris ſtudio, viſcerum robori conſulendum medicamentis, victu delecto, & condituris analepticis. Ea enim niſi reſtaurentur, quacunque ſymptomatum ablatione operam ludes: rarus ſiquidem ejuſmodi curationum eſt ſucceſſus felix, etiamſi nulla in re deliqueris, quòd eæ nec admittantur nec tententur, niſi quando extremè deſperatum eſt. Suum hic meretur locum elegans Hippocratis ſententia: inquit, *ager ex iis qua aquam purgant, non levior fiat, inurenda ſunt cruſtæ quam tenuiſſima, & quam maximè in ſuperficie, quo aquam continere poſſis circumcirca umbilicum, & una in umbilico, & emittere ſingulis diebus. Quum enim morbus ſit periculoſiſſimus, in his periclitari oportet. Si enim ſucceſſerit, ſanum facies: ſin minus, quod etiam aliàs futurum erat, idipſum perpetitur.*

Aqua extractio per umbilicum.

De locis in homine.

§ 42. Fœlicem præterea curationem in aquæ cutem ſubeuntis eductione non ſemel vidi, maximè in hypoſarca, ubi ſuper utroque pede tumido inſtar inciſæ venæ, vel paulo altius, fiſſuræ ſcalpello vel lanceola infligerentur. Enimvero die noctuque ex iis vulnuſculus ingens aquæ copia citra virium læſionem indeſinenter extillat, quod parum ſimul ſpiritus pereat. Verum ex continuo ſalſi humoris ad exigua vulnuſcula decubitu, quandoque ſuboritur eriſipelas: quo tamen victo, rurſus nonnunquam eodem modo idem pedum tumor finditur. *Proinde non immeriio omnibus prædictis efficacius auxilium in Anaſacra, vel Hypoſarca, ſive Sarcite aut Leucophlegmata*

Aqua eductio è pede, & ſupra talum.

phlegmata chirurgiam præſtare, *aſſerit Aſclepiades*. Fiſſuras autem circa internum talum infligi vult in loco, quatuor digitorum ſpatio ſupra talum eminente, ea profunditate, qua in venæ ſectione quis utitur. Novi, qui ex inflatis tibiis aquifolia cæſis, aqua continuo emanante liberarentur. Leonides etiam alias corporis partes ſcalpello incidi vult, ſi tardius ſupra talos extillet aqua: veluti ſcrotum tumefactum, pudenda, femora, locos ſupra manuum juncturas. Hippocrates ſcrotum & femora vulnuſculis ſolum lancinat, eaque ſale confricat: cujus ſubſidium hic poſtea oſtendit uſus. *Scrotum in ejuſmodi caſu quandoque ſubtus acu vulnuſculis duobus factis pertunditur: filoque ſimul trajecto & relicto, ſtillat ſedulo hic humor.* Refert Antonius Benivenius, *mulierem hydropicam ex alto loco in terram decidiſſe caſu, quum nulla vitæ ſpes ſupereſſet, uteroque ad lapidem eliſo & disjecto, omnem effluxiſſe aquam, & pauco poſt tempore idoneis præſidiis, fuiſſe valetudini priſtinæ reſtitutam.* *Ætius lib. x. cap. 30.* *De abdit. morb. cauſ. cap. 109.*

§ 43. Siccantem, calefaciētem, & facilis concoctionis victū eſſe oportet. Alii uſus eſt frequēs, maximè tenuioris fortunæ hominibus. *Victus.*

DE LEUCOPHLEGMATIA

à cerebri fluxione orta, Hippocratis ſententia lib. de Locis in homine.

Quum retrò ad vertebras, & in carnes defluxerit, hydrops fit: id quod ex hoc cognoſcere datur. Siccæ enim anteriores partes ſunt, caput videlicet, & nares, & oculi. Oculis amplius hebetudo accidit, fiuntque cum virore pallidi, identidem & reliquum corpus: ac nihil exſpuit homo, etiamſi multum fluat. Fluxus enim per mediam carnem retrò decumbens, & ab anteriore averſus, anteriores partes ſiccas reddit: poſteriorum vero carnem irrigat, & magis eam quæ intus eſt ad ventrem, quam quæ foris eſt ad naſum, &c. & poſt: Intus vero foramina ampliora ſunt, & intermedia tenuiora habent: fluxus autem, utpote ab altioribus procedens, & tenuia impedimenta contra ſe habens, influit, & carnes humiditate implet. Sed & humiditas à cibis in idem procedens corrumpitur: corrupta autem ipſa præ admixtione, & ſimul cum ipſa ea quæ à capite defluit, corpus nutriunt. Carnes verò multo humore nutritæ, & morboſo augeſcentes hydrope plenæ fiunt.

Digitized by Google

IN FOEDA MORBOSI CORPORIS

conſtitione, ubi occultam foveri elephantiaſin ſuſpicio erat, hujus noſtri præſcripti obſervatione curatus eſt nuper æger homo plebejus.

SECTA primum cubiti vena communi, ſequentem quotidie hauſit potum hora matutina.

℞. *Rad. polypodi* ℥ j. s.
lapath. acuti integri cichorii cum radic.
ſummit. lupuli an. m. j.
ſcabioſæ, veronicæ
fumiterræ an. m. ij.
fl. borraginis, bugloſſæ an. m. s.
liquiritiæ raſæ ℥ s.
paſſul. enucleat. ℥. j. s.

Coquantur in aquæ rivi ℔ iv. donec abſumatur medietas, admiſcendo in fine decoctionis ſenæ Alexandr. mundatæ ℥ ij. epithymi ℥ j. nocte relinquantur in infuſione, & à valida expreſſione adde ſyr. de ſucco fumariæ ℥ iv. fiat potus.

§ 2. Poſtea hoc uſus fuit balneo frequenter:

℞. *Scabioſæ, veronicæ,*
fumariæ, lapathi acuti integri,
furfurum triticeorum an. m. iv.
malvæ m. vj.

In cacabo aquæ bulliant, ad balneũ. Deinde ſeco inunxit liniměto:

℞. *Succi ſcabioſæ, veronicæ, fumariæ, lapathi acut.* an. ℥ ij.
ariſtologiæ, rotundæ, vitrioli Romani an. ℥ ij. s.
ſal. nitri ʒ j.
lithargyr. argent. ʒ ij.
aluminis ℈ ij.
ſulphuris ℥ s.
olei laurini, axungiæ porc. an. ℥ ij.

oleum & axungia cum ſuccis coquantur ad eorum conſumptionem, inde miſceantur reliqua ad linimenti formam.

§ 3. Brachiis & fœmoribus affigãtur cucurbitæ cũ ſcarificatione.

§ 4. Cavit à multum ſalſis, fumo induratis, lacte, crebro caſei uſu, cereviſia recenti, turbida & acida, vino rubro, ab iis quæ diutius in aceto fuère aſſervata, denique ab omni intemperantia in victu, atque animi affectibus. DE

DE CARCINOMATE SINISTRI TESTICULI,

ob emollientium & reſolventium medicamentorum uſum exulcerato, ac in cancrum immedicabilem converſo.

NOBILISSIMUS & magnificus vir N. annos 28. natus, conſtitutione gracilis, temperamentobilioſus, ſtatim à duodecimo ætatis ſuæ anno, & frequenti Veneris conſuetudine utebatur, & inordinato aſſiduæ equitationis exercitio corpus exagitabat: quæ duo tum meatuum relaxatione, tum debilitationis interventu diſpoſuere membra genitalia ad ſuſcipiendos defluxionum impetus à partium ſuperiorum concitatione: veluti etiam capitis, quod acuminati verticis reſpectu continuæ deſtillationi adeo erat obnoxium, ut præter ingruentes quaſdam arthritidis minitationes, vereretur ne materiæ ad pulmones delapſus, aliquando tandem induceret inſanabilem tabidæ luis contagionem. Huic verò apparatui materiam ſuppeditat prava victus obſervatio, quæ maximè propter patrium (hoc eſt, Germanicum) compotationum morem ſanguineæ moli communicavit ſummam humorum corruptionem & adaſſationem, quam forſitan auxerunt reliquiæ labis Neapolitanæ malè curatæ, cujus inſigniis alias quoque ornabatur ad laſcivæ juventutis imitationem. Ex eo occaſionum confluxu incurrit progreſſu temporis, intercedente tamen hernia varicoſa, in ſiniſtri ſcroti tumorem.

§ 2. Quem primum quidem vulgaris chirurgi ſtudio, cataplaſmatibus diſcuſſum iri ſperabat: at indies malo ingraveſcente, me citari juſſit. Qui prævio loci affecti intuitu, ilico meam de Sarcoceles præſentia ſententiam, adſtante chirurgo pronunciavi: & hanc eouſque progreſſam, ut nulla rerum applicatione reſolvi aut diſcuti poſſet: atque operam luſuros, quotquot in eum finem aliquid tentarent. Hoc tamen ſuaſi, ut contentus ad ſeptimanas aliquot, ſola incrementi ejus mali prohibitione, per applicationem illorum quæ leviter refrigerando exiccarent, aquæ plantaginis incocta, & victus legis ſtudioſa obſervatione: ut nimirum à vehementiori equitatione, inſoleſcentium ſuccuſſantiumq; equorum uſu, continua Veneris exercitatione, & poculorum certamine deſiſteret. Si tamen interea temporis tumorem increſcere animadverteretur, poſſe tuta illius tumidi teſtis ablatione malum prorſus tolli, maximè ſi victus & reliquarum neceſſariarum obſervatione comitaretur obedientia. Ille neglecto conſilio in rerum non naturalium delicto, & natu-

 ralium

ralium tranſgreſſione perſiſtens, ferocemque equeſtris concuſſionis tumultationem commodæ ſeſſioni curruli præponens, in conſueta vitæ libertate perſeverabat. Pertæſus tamen valetudinariæ conditionis, tradit ſeſe in poteſtationem chirurgi, cujus mira in ſimilis caſus profligatione felicitas prædicabatur: qui præſtita operæ pollicitatione, applicuit cataplaſma ſibi· πολύχρηστον, ex multa emollientium & reſolventium farragine congeſtum: quo haud obſcurè oſtentavit ignorationem ſuam circa & medicamentorum uſum, & ægritudinis eſſentiam.

§ 3. Hinc variorum hominum conſilia ſequutus æger, topica experitur multiplicia, partim emollientia, partim diſcutientia & reſolventia pulmenta, cataplaſma, unguenta, linimenta, cērata. Hac ratione eò promotum eſt poſt paucorum menſium curriculum, ut ſupra teſtem leve tuberculum rubore aliquo tinctum apparere cœperit, quod à chirurgo pertundebatur: immiſſoque ſpecillo ad ſcrotum uſque, id identidem aperiebatur: nihilque effluxit, ac tentæ immiſſæ extractæque nullum latentis in eo tumore duro humoris judicium commonſtrabant. Quare iis quæ mollirent, putrefacerent, ac pus generarent perſeveratum eſt, donec proſerperet, ſeque oſtentaret latens cancer, rerum dictarum applicatione promotus, irritatuſque: qui deinde eo in loco putredini uſque adeo obnoxio, furore tanto brevi efferbuit, ut ater teterrimo cum fœtore & frequenti ſanguinis fluxu, tumoris multam partem depaſceretur, exederetque miſerabilem in modum.

§ 4. Sic tandem cruciatus incredibilis continuatione, & fœtida putredinis exhalatione victus, animam cum magna ſui ipſius abnegatione libenter Deo reddidit, commendavitque, in Januario anni ſexageſimi quinti ſupra ſeſquimilleſimum. Ante mortem, quum ex Illuſtriſſimi principis noſtri miniſterio ad meam familiam reverſus, ab ægroto vocarer, mox cum multò luctu exclamabat, Utinam tuo obſequutus fuiſſem conſilio. Nec alio hujus narrationis inſtitutum quis torqueat, quàm ut in ſimilis vitii ambiguitate, providè magis conſilii ratio perpendatur. Nam *ab emollientibus cancrum mirè exaſperari*, diligenter præmonuit Galenus lib. v. Simplic. quod ratio etiam dictat, quum putredinis parens & auctrix ſit mollificatio.

A mollientibus irritatur cancer.

DE UTERO CLAUSO.

QUÆ à me in pudendi clauſi curatione aliquoties diligenti animadverſione obſervata ſunt, paucis explicare ſtatui: ne &

ne & hoc arcanum, mortalium utilitati ſubtraxiſſe, mihique peculiariter reſervaſſe, ſepeliiſſeque videar. Hic primùm ſupino ferè decubitu ſoli vel aëri lucido exponatur virgo, in menſæ ſublimitatem erecta, collocataque, retractis diductiſque cruribus: inde, in qua cervicis uteri parte connatum ſit impedimentum, & quale id exiſtat, ſolerti ſtudio perquirendum. Quibuſdam etenim obſepta eſt pars anterior, ſublimiorque: aliis media: nonnullis os uteri profundius: fitque id vel membrana nervoſa craſſa dura, vel innata carne pauca vel multa. Differentia verò vel oculi inſpectione ex membranæ candore, & carnis rubore, quemadmodum & indicis digiti extremitate ex renitentiæ modo dijudicatur, potiſſimum partibus his ſpeculo incurvo ad trianguli formam adornato, artificiosè dilatatis, quandoque etiam anhelitu fortiter retento.

§ 2. Ut autem operis inſtituti executione minus impediaris, tibiis ita ad coxas reflexis diſtenſiſque manus inverſas utrinque per poſteriorem partem introrſum alligabis: hoc modo ſectionem citra ullius etiam adminiculum perficere poteris. Apud cordatiores tamen, nec uſq; adeò puſillanimes, citra ligaturæ uſum retentis genubus à confirmatioris animi matronis, id operis felici ſucceſſu per divini favoris gratiam abſolvi. Sed novacula opus eſt acuta, & circunquaque linteolo obligata, debita cuſpidis parte libera, ne altius quam poſtulet neceſſitas, penetres, maximè ſi profundius ſecandum ſit. Ea uſus ſum quandoque ancipiti, ſed cum majori cautione: plerunque ſuperiori ejus latere obtuſo, propter majorem ſecuritatem, ne veſicæ collum læderetur. Minori etenim periculo aberrantur deorſum ad inteſtini recti craſſitiem, quam ad colli veſicæ tenuiorem conſiſtentiam: utrobique tamen noxiam facile provida animadverſione declinabit is, qui in hoc negotio fuerit exercitatus. Lancetam quoque vulgarem hic minimè admitto, potiſſimum in duris nervoſæ craſſiciei (quales ferè ſunt omnes) membranes, quarum ſectione ob duritiem reiterata, mihi aures ex ſono nonnihil crepitante radi meminerim. *Incidenda cervicis uteri modus.*

§ 3. Harum tamen inciſio, quam carnis innate, facilior eſt, maximè ſi eæ ſublimius affigantur: & promptior multo, ſi in iis ſanguinis menſtrui quandoque introrſum erumpentis, eaſque diſtendentis, colluvies decumbat. Siquidem in hoc affectu fermè nunquam medici opera prius requiritur, quam quum vel hujus ſanguinis extra venas reſidentis effluxio ab hoc ſepimento impeditur:

tur: vel ubi in cõgreſſu meatus viro fuerit præcluſus. Utriuſq; caſus fœminas à me fideliter curatas, etiamnum ſuperſtites eſſe arbitror.

§ 4. In operis hujus adminiſtratione novaculam imprimes, ſecabiſque figuram ad naturalis hiatus dimenſionem ducta à veſicæ collo deorſum, juſto utrinque interſtitio relicto, quod levius ſecuriuſque in operiente membrana, & potiſſimum humoris affluxu tenſa effeceris. In adnatæ uero carnis inciſione, repetenda aliquoties ſectio, ob ſanguinis profuſionem: quem immiſſa ſpongiola, prius in aquam tepidam intincta, expreſſaque, elues. Curandum autem ſummopere, ut non oblique collimes, ſed rectitudinem in dividendis hujus carnei iſthmi anguſtiis ſerves, maximè ſi altius ſecandum ſit. Ab ea minus aberrabis, ſi tridens illud ſpeculum incurvum altius immiſeris: quod etiam commodius inſeret decumbens virgo vel matrona, verſatili per ſpiras aciculo ſupra ventrem ſurſum innixo: quam eidem quoque, ſi volet, vertere ad juſtam expanſionem licebit: ſic veſicæ cervicem reprimet dens ſpeculi ſuperior, ut à ſectione tutior ea maneat, dum dentes reliqui latera diſtendent, inter diſtortos hos tu opus proſequeris. Si vero ſuſpecta tibi fuerit carnis innatæ profunditas, per vulnus aliquatenus ſectum, violenter intrudito recta ſpecillum tenue, quod nodulum in extremitate rotundum habet: eoque totam carnem perrumpe, donec penetraveris, ſi poſſis: nam ob ſpecilli rotundam extremitatem, ubi ad ſinum perveneris, vel in matricis oſculum impegeris violenta perruptione, non delinques: quod ſpecilli haſtati impreſſione non tam ſecurè feceris. Carnis totius profunditatem hoc modo ſemel pertuſam, ſpecilli immiſſi ſubſidio deinde facilius ſecare poteris. Ego tamen anguſtum foramen ſpecillo obtuſo factum, aliis ſimilibus inſtrumentis craſſioribus proſequutus, eatenus perrupi, donec forcipem antrorſum oblongam validamque per eandem hanc fiſſuram tranſmittere valerem: inde manubriolum utrinq; rotundum manibus violentis ſimul ſurſum ac deorſum uno tractu diſtrahebam, donec dilacerarêtur innata caro univerſa.

§ 5. Inciſio etenim & laceratio artificioſa hic ſuum habent locum. Proinde & digiti indicis extremitatem in diſtractionem quandoque adhibemus, maximè ubi ob loci aperiendi anguſtiam vel profunditatem, errorem inter ſecandum veremur. Sectio, item oblique vel tranſverſè, vel ad crucis formam duabus lineis inter ſeſe tranſverſis adminiſtrari poterit.

§ 6. Membranas & connatam carnem ſi quis volſella apprehendere

dere reſecareque volet, id quoque tutò fecerit: quanquam utriuſque curationem etiam ſine multa earum exciſione abſolverim, potiſſimum ſi poſt inciſionem fiſſura indicis, vel ferrei inſtrumenti adminiculo aliquoties dilatetur. Poſtea enim uſque adeo contrahuntur corruganturque membranoſæ vel carneæ partes relictæ, ut nec concubitum nec partum remorentur. In conjugatis vero ſi membrana fuerit inciſa, nec ſequuta in ſignis hæmorrhagia ex uteri venis menſtruis,quæ alioqui in claudentem membranam quandoque decumbens, ſectioni auſam ſubminiſtrare aſſolet: Venus moderata, lentaque, nec violenta aut vehemens,poſt triduum concedetur. In diſſecta autem carne profunda cervicis uteri, nocte octava poſt inciſionem, ejuſmodi actionem permiſiſſe me ſucceſſu læto hora matutina, ſilentio ſepeliendum non putavi.

§ 7. Cæterùm antequam hoc opus in findenda carne aggrediaris, pulvere ſanguinis profluvium inhibente ex bolo armeno, ſanguine draconis, & ovi albumine, vel id genus aliis reſtringentibus,te inſtructum eſſe oportet: licet iis nunquam uſus fuerim, nec levem compeſcuerim fluxionem,quanquam altero etiam die adhuc ſanguinis ſatis proflueret, eo quod conſtarent vires, decubitum tamen & quietem, donec is prorſus conſiſteret, imperabam. In ſanguinis etenim defluvio habenda virium ſingularis ratio, ne vel labefactetur cordis robur: vel ſyncope aut ſpaſmus, aut aliud ſymptoma gravius conſequatur. Ex membranæ vero exanguis pertuſione, nihil de ſanguinis fluxu timendum,quem connatæ carnis venæ vel ſtillant, vel fundunt. Ab inciſione ſi quæ fuerit obvia ſanguinis ex uteri venis antea expulſi, velut menſtrui vel cujuſvis alterius humoris colluvies, ea ſtatim prius aqua hordei tepida ſyringe injecta, deinde cum hydromelite identidem ſæpius eluenda. Quicquid autem injicitur, infunditur vel inſeritur, tepidum eſſe oportet. Interim inſpicienda eſt aliquoties fiſſura, ſive ſpeculo ſive forcipe dilatanda, vel gentianæ radicis immiſſione: vel certius ſpongiæ, quæ ceram liquefactam imbiberit, & mox, ne comburatur, extracta fuerit, præloque validè expreſſa, unde turunda longa craſſaque pro rei præſentis neceſſitate excidetur, illinenda aut abſtergente aut exiccante, reprimente, & cicatricem inducente medicamento,pro vulneris conſtitutione.Enimverò huc ſtudium omne converti oportet, ut à carnis, non item membranæ inciſione conglutinationem quibuſcunq; valueris modis impedias: tam hæc pars rurſum promptè coaleſcit,atq; huc omnino propendet natura.

§ 8. Quapropter ubi cutem obduci voles, poſt dies pauculos, tubulus argenteus vel plumbeus, cavus, lævis, oblongus, cum foramine unico majore antrorſum, cum multis verò minoribus in circumferentia, ne ſaniei effluxio impediatur, ab aurifabro confectus, inſeretur, maximè ubi profundius fuerit vulnus: tubuli autem pars poſterior nonnihil inclinabit cum obtuſa extremitate, utrinq; duobus locis pertundenda: unde fila duo fortia dependebunt, ut quum in ſectam rimam tubulus fuerit intruſus, anterioris pudendi anguſtiis & oſſe ſacro intercludatur, retineaturque nec mulieris inceſſum aut deambulationem præpediat: & quando voles, aut poſtulet neceſſitas, filis extra pendulis hic confeſtim retrahi queat.

§ 9. Tubulorum forma eſto diverſa, pro fiſſuræ modo & altitudine. Nupta, maritique jam congreſſum innoxium experta, in frequentiori hujus repetitione moderata, eidem morem gerat.

§ 10. Porrò quoſcunque cordatos hic præmonitos volo, non quemvis ad hujus curationis adminiſtrationem temerè admittendum eſſe: ſed quacunque diligentia prius inquirendum, quoad fieri poteſt, hujus ſectionis peritum vel medicum, vel chirurgum, vel obſtetricem: ut quæ ex ſiniſtræ curationis errore conſequuntur pernitioſa ſymptomata, providentiæ ſubſidio declinentur.

Lib. II. cap. 72. Alraticam. Clauſura. Lib. III. fen. 21. tract. 4. cap. 1. Lib. VII. cap. 28.

§ 11. Hoc cervicis uteri vitium Albucaſis, inter Arabes chirurgus minimè pœnitendus, *Alraticam nuncupat: Clauſura*, apud Avicennam redditur. Ejus meminit etiam Cornelius Celſus. Malo hoc affectæ, Græcis dicuntur ἀτρῆται, id eſt, imperforatæ.

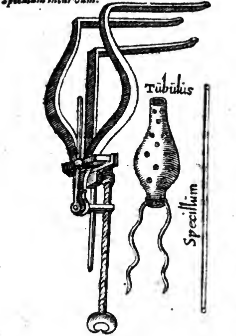
§ 12. Cæterùm ut penitius intelligatur, quibus in ejuſmodi curatione uſus fuerim organis, horum icones & formam in Reipubl. utilitatem ſubjungere volui.

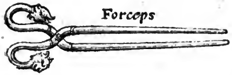
DE EXTREMITATE COLLI VESICÆ.

IN his meis Obſervationibus, propter argumenti affinitatem, medicos obiter volui admonitos, extremitatem colli veſicæ exteriorem non eodem incunctis fœminis loco apparere. Enimvero pluribus ea ſupra cervicis uteri anguſtias exteriores: ſub nympha conſpicitur: paucis introrſum in ſuperiori parte pudendi latet: quare hujus dilatatione opus eſt, ſi quid in eam immittendum quacunque occaſione fuerit. Ejus verò meatum collumque integrum uſq; in veſicam eatenus organo dilatante commodo extendi poſſe, ut magnũ digitum non difficulter intrò admittat, meminiſſe operæ pretium eſt: ſi fortaſſis huc calculum impingere, vel alius

Digitized by Google

Speculum interuum.

alius neceſſitatis occaſionem requirere tantam dilatationem contingat.

DE HYMENE.

OB dictos oſtii matricis affectus, eadem opera meā de hymene ſententiam paucis annectere placuit, adverſus multorum etiam inſignium medicorum conceptam ſemel opinionem, quaſi eo non omnes muniantur virgines. Diverſum autem à me aſſeritur, eo nimirum univerſum puellarum genus ab initio dotatum eſſe, nulla excepta: atque hunc virginitatis exiſtere cuſtodem, clauſtrum & munimentum. Eum Arabes novêre, ut Avicenna *lib.* III. *fen.* 21. *tract.* 1. *cap.* 1. item Almanſor. Habuiſſe item ejus notitiam Cornelium Celſum, inde colligo, quòd in calculi fœminarum exectione, virgini digitos ſubjici vult tanquam maſculo (hoc eſt, per anum, ob hymenis videlicet interpoſitum & pudendi oſtium contractius) mulieri verò, per naturalia. Ex neotericis, hunc admiſere Alexander Benedictus, & cum eo alii numero pauci.

§ 2. ANDREAS VESALIUS, qui principem facile locum in diſſectionis exercitio obtinet, etſi in doctiſſimis ſuis de Humani corporis fabrica commentariis, hymenis leviter ex Arabum ſententia in priori editione meminiſſet ſolum, quod nullas aut raras admodum ſecuiſſet virgines: tamen poſtea in libello de radicis Chynæ uſu, hunc ex frequentori obſervatione diligenter deſcribit, iis verbis:

Digitized by Google

In uteri cervice puellis, mox poſt ingreſſum colli veſicæ, in ſuperiorem mulıebris ſinus partem, ſeptum quoddam occurrit tranſverſum, carnea cuticularique conſtans ſubſtantia: illi prorſus ſimili, qua nymphæam efformari cernimus. Septum hoc cervicis uteri lateribus ſua craſſitudine eſt adnatum, paulo in connexu quam reliqua amplitudine craſſius, quamvis interim membranæ craſſitiem non multum ſuperet. In medio ſepti foramen occurrit longa ſectione pudendi modo diſſectum, adeo ut menſtruas purgationes in virginibus non retineat: neque opus ſit confingere venas aliquas hoc ſepto ſeu hymenæo inferiores, è quibus menſtruus ſanguis virginibus promanaret: aut quæ ab illis diſtingui debeant, quæ mulierem menſes alioquin dimittunt, diſcrimine inter prægnantes & utero non gerentes ſubaudito. Lib. v. cap. 15. In ſecunda autem editione ſuorum Anatomicorum librorum, copioſus Hymene diſſerit.

§ 3. Nec minus exactè in ſuis Obſervatiònibus Anatomicis hanc virginitatis zonam depingit celeberrimus in hoc artificio GABRIEL FALLOPIUS, ad hunc modum: Aliud etiam notandum in hoc ſinu mulierem eſt, quòd Anatomici aliquot reperiuntur, illos deridentes, qui hymena ibi collocant. *Verum mea ſententia non ſunt ita deridendi: quoniam revera tu videre poteris in virginibus membranam quandam nerveam, non autem carneam, quæ immediatè poſt* οὐρηθραν *(ita enim Græci vocant canalem, per quem mingunt fœminæ, vel rectius collum ipſius veſicæ) adeſt, & claudit ſinum per tranſverſum: Attamen non eſt integra membrana, ſed in medio perforata, ut minimus digitus manus ſuo apice in adultis facile ingredi poſſit: hocque virginale clauſtrum eſt, ac per foramen ipſius facillime egrediuntur menſes.*

§ 4. *Hoc noluit Soranus eſſe membraneum: ſed potius eſſe ipſius ſinus mulıebris anguſtias, factas ex quibuſdam rugis collectis, quæ à vaſis ex utero illuc prodeuntibus contrahuntur: cumque hæ dictæ rugæ extenduntur in ſtupratis virginibus, atque dum vaſa dicta diſrumpuntur, dolorem pariunt, & ſanguinem (veluti ſi mactata eſſet victima) effundunt.*

§ 5. *Pace tamen ego tanti viri dixerim, quod mihi potius videtur membrana non admodum craſſa, atque in medio annuli modo perforata, quæ poſtea lacerata in ſtupro, ac præter modum diſtenta, dolorem incutit, & tandem (veluti in viris fit, dum laceratur glandis frenum) evaneſcit.* Hactenus ille. Hiſce Carpi, & quorundam Anatomicorum ſententia ſtabilitur. Clauſtrũ id cognovit & author carminis vulgo triti:

Eſt magnum crimen, perrumpere virginis hymen.

§ 6. Exiſtit autem in aliis membrana hæc tenuior, fragiliorq;: in pleriſq; tam ſolida, craſſa & firma, ut ſectione opus ſit. Ea tamen inter-

interdum à mariti validi inſultu frequenti, etiam poſt menſes aliquot pertunditur: qui ſi quandoque ſegnior aut impotentior fuerit, chirurgi adminiculo erit juvandus. Dum vero ea tenacior ſeduli initus violentia impetitur, fatigaturque, intumeſcit plerunque uſque adeò cum annexis particulis, ut penem amplius non admittat, precludatque viro acceſſum omnem, niſi inciſa. Hæc exemplis mihi notiſſimis facile demonſtravero.

§ 7. Hymena præterea novit divinus ille legiſlator Moſes, promulgato ex Dei voluntate ejuſmodi edicto *Deuteron.* 22. ubi indiciorum virginalium meminit: *Si duxerit vir uxorem, acceſſeritque ad eam, & odiſſe eam cœperit, quæſieritque divortii occaſiones, nomen peſſimum ei objiciens, & dixerit: Uxorem hanc duxi, & ingreſſus ad eam, non inveni virginem, vel virginitatis ſigna: tollent eam pater & mater ejus, & proferent ſigna virginitatis puellæ ad ſeniores civitatis, qui ſunt in porta. Dicetque pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen peſſimum, ut dicat. Non inveni tuam filiam virginem: & ecce hæc ſunt ſigna virginitatis filiæ meæ. Expandent veſtimentum coram ſenioribus civitatis, apprehendentque ſenes urbis illius virum, &c. Quod ſi verum eſt verbum illud, & ſigna virginitatis in puella non fuerint inventa, ducent puellam ad oſtium domus patris ſui, obruentque eam cives illius civitatis lapidibus, ut moriatur.* Hucuſque Moſes.

§ 8. Ex hymene, ejuſque uſu intellecto, non difficulter hic locus explicabitur. Enimvero in matrimonium traditis virginibus, in primo congreſſu ex hujus membranæ violenter ruptæ venulis profluit ſanguis: cujus lituris, uti virginitatis vel virginalium notarum argumentis, teſtibuſque, tincta quibus hæ teguntur vel incumbunt linteamina, coram magiſtratu, ſuſpicioſis, conjugeſque violatæ antea pudoris zonæ falſo inſimulantibus maritis expandi, palamque oſtendi jubet Moſes.

§ 9. Ex hiſtoria item memorabili à me conſcripta lib. 11. de Præſtigiis dæmonum, è Suida, in explicatione nominis Jesu, de perpetua virginitate divæ virginis, hoc caſtitatis munimento quaſcunque verè puellas eſſe donatas, evidentiſſimum eſt. Quemadmodum & ex Cypriani epiſtola 11. ubi agit de virginibus Deo dicatis, quæ cum viris congreſſæ fuerint, ſcribit ſexum fœmineum eſſe infirmum: hinc ſubjungit. *Inſpiciantur virgines ab obſtetricibus diligenter: & ſi virgines inventæ fuerint, accepta communicatione, ad Eccleſiam admittantur, &c. Si autem de iis aliquæ corruptæ fuerint deprehenſæ, agant pœnitentiam plenam.*

Digitized by Google

§ 10. Africanis & Barbaris hoc quoque virginalium ornamentum tam innotuit, ut in nuptiarum ſolennibus, certis de cauſis celebre habeatur.

§ 11. Cæterum, Nigrorum viri huic fragili ſepimento minus fiſi, validioribus certioribuſque præſidiis filiarum virginalia muniunt. *Hi etenim (authore Petro Bembo lib.* VI. *hiſtoria Veneta, ubi de Luſitanorum navigatione loquitur) & boni homines, & ſtrenui bellatores, filiabus ſuis, ubi primum natæ ſunt, pudenda conſuunt, ſic tamen, ut urinæ meatus non impediatur. Illa autem ubi adoleverint, ſic conſutæ nuptum dantur: ſed primum ea ſponſo relinquitur, incumbitque cura, ut ferro conglutinata cervicis uteri labra ſecet, dividatque.* Tanto eſt in honore apud homines illos barbariſſimos, in conjuge ducenda, virginitatis certitudo. Iis ſi innotuiſſent illud linimentum Paracelſi, quod oris hiatui illitum, momentò id (ſi diis placet) contrahere conglutinareque poſſet (quemadmodum ex ejus aſſeclis quidam non indoctus nuper, lingua nimis petulanti, ne dicam mendaci, effutire, jactareque ſuo more eſt auſus, ita à ſuis doctus magiſtris) acu, filo, & dolorificis puncturis in conſuendo hoc meatu, opus fuiſſet minimè.

COLLI MATRICIS PHYMA, *ejuſque Curatio.*

IN hoc affectuum colli matricis catalogo, recenſebitur quoque phyma, ſive tuberculum quoddam oblongum in iis anguſtiis enatum: quo quum nobilis & generoſa Domina uſque adeò afficeretur, ut ejus impedimento difficilior redderetur marito initus: malo hoc clam detecto, conſilium ob conjugis moleſtiam cum pudore rogat. Ego auferendum cenſui. At ad ejus inſpectionem non admiſſus, ſciſcitatus vero num digitis id comprehendi poſſet? illa annuit: Ut itaque fili ſericei duplicati, ceraque firmati, vinculo ad radicem id conſtringeret, indieſque arctius contraheret, donec tandem filo prorſus conſtricto abſciſſum decideret, ſuaſi. Hæc dicto audiens, conſiliumque fœlici ſucceſſu ſequuta, indicavit poſtea, ſe phyma illud eo modo ablatum ſecuiſſe, & lacteum quiddam emanaſſe. Poteſt vinculum hoc ſericeum etiam efficacius reddi, ſi requirat neceſſitas, ut nimirum antea horas aliquot in aqua ſublimata vel forti, ter aut quater maceretur, & exiccetur.

GANGRÆ-

Digitized by Google

GANGRÆNÆ PUDENDI CURATIO.

GANGRÆNAM adhæc in uteri oſtio graviſſimam fœtidiſſimamque,in nobili matrona juvene annorum viginti quinque, ſuperiori anno curavi. Æſtuante canicula tuberculum quoddam in eo ſinu, fortè ex vehementiori inſultu mariti exortum, imperitus rerum chirurgus inidoneo cataplaſmate, & neſcio quibus aliis admotis vincere conatus eſt: unde intra dies non multos tanta ſævitia efferbuit, ut è veſtigio pars ea univerſa putreſceret, nigricaret, & intermoreretur: peſtiſque hæc celeritate incredibili anum verſus ſæviret, & ſic ſimul partes anteriores cum poſticis letali clade perderet. Accedebat calor, febris, extrema virium debilitas, ſumma cordis anguſtia, & reliqua ſymptomatum malignorum congeries, quæ profectò ex putidiſſimæ cloacæ halitu vix ferendo augeri oportuit. Horrenda erat cladis hujus facies. Accitus ego in extrema rei deſperatione, haud mora uberrimum ſolani & plantaginis ſuccum primum ſyringe in utrunque meatum ter vel quater interdiu injicio, deinde horis illis intermediis lini lapſum iis ſuccis admixto aceto imbutum applicui: qui exuccus, eodem rurſus permaduit liquore: ac ejuſmodi repetita aliquoties applicatione perſeveratum eſt, donec reſtingueretur fervor, & deſineret putrefactio. Aſſumebat interim quoque potionem ſingulis diebus ter ex decocto acetoſæ, ſcabioſæ, pimpinellæ, prunorum Damaſcenorum, ſummitatum borraginis, bugloſſæ, florum calendulæ,cum aqua ſaccharo & aceto ad ſyrupi acidi longi formam apparata. Victus erat paucus, ſed refrigerans & acidus, putredinis occaſionem præſcindens. Tertio die reverſus, incendii furiam ſævitiamque putredinis remiſiſſe comperi. Quare carnem nigram mortuamque exiguo forcipe attrahi, & circunquaque à vino firmè, ſine doloris ſenſu ſeparari reſecarique jubeo. Inde reliquum ad vivum uſque Ægyptiaco unguento abſumebatur: eodemque modo ad cicatricatricis inductionem, uti in aliis ulceribus, progrediebamur.

§ 2. Atqui inter curandum erant aliquoties enemata ex hordei & aliorum alvum mollientium decocto infundenda. Nec quæ cordi & viſceribus reliquis robur conciliarent, negligebantur: cujuſmodi ſunt, roſarum, florum borraginis, bugloſſæ, calthæ, conſervæ, idque genus reliqua, atque ea ratione convaluit brevi.

§ 3. Ad

§ 3. Ad Gangrænæ hujus curationem ſi alteram adjunxero, à me in Rolmanno Bilandio, viro certè præter inſignem ejus nobilitatem optimo, peractam, non videbitur abſonum. Huic propemodum ſeptuagenario, corpulento, cacochymicoque, à tertianæ febris afflictione ſubito quaſi per criſin exoritur eriſipelas phlegmonodes in ſiniſtro brachio, quod ab axilla ad carpum uſque cum dolore, rubore & dolore plurimum intumuit: ſuppuratumque brevi, & à chirurgo ſectum, copiam saniei reddidit largam.

Eriſipelas phlegmonodes.

§ 4. Ubi deinde citra intermiſſionem die noctuque nihil coctæ ſaniei, ſed liquor ſeroſus proflueret, cataplaſma ex farina hordeaca cum fabaceæ momento in aquâ decocta, vitellis ovorum & olei roſacei quantitate debita admixtis, applicui: unde mox aquei crudique humoris profluvio remittente, pus coctum promanavit. Quare animadverſa chirurgus, qui cum mihi antea ob crudi illius ſucci effluxum ab eodem laudatum controverſia fuit, materia magis exiccante, dum abeſſem, conſilii mei ſucceſſum ſe ſperabat victurum: linteiſque madefactis in vino cui incoctum fuerat cuminum, veſtit brachium univerſum. Eo tantum promovit, ut brevi omnia vulnera, quæ ſupra viginti erant in uno illo brachio, abſque ullius ſaniei guttula liveſcerent, & brachium deinde totum nigricare occiperet. Revocatus, excandui conſpecta gangræna: itaque haud mora, altioribus vulnuſculis brachium ſcarifico, foveoque ſpongiis utrinque ſibi correſpondentibus ex lixivio decoctionis farinæ lupinorum: deinde cataplaſma ex farina hordeacea, fabacea, lupinorum & oxymelite apparatum admoveo. Atque horum uſu continuo ſanguis & ſpiritus revocantur, pus redit coctum, naturalis reviviſcit color, ulceribuſque melle roſaceo (cui plerunque admiſcebatur vel pulvis præcipitatus, vel unguentum Ægyptiacum) abſterſis, curatur æger, & ad ſolita revertitur munia.

Gangræna brachii

§ 5. Idem poſt annos quinque, quum à prandio fervente canicula ad miliare equitaret, febre denuo tertiana notha corripitur. Duodecimo autē die à morbo inchoato, corpore ſic ſatis per alvum ſponte exonerato, natura criſim moliebatur, ſed imperfectam, ex caloris naturalis (ob corporis impuri molem, ſenium & morbum) defectu ſic humores putridos ad ſiniſtram tibiam propulit, eriſipelas ibidem excitatura; verum præ ſui impotentia in ipſo opere ſubſiſtit, neque foras verſus cutim protrudere valuit. Proinde è veſtigio poſt intenſum dolorem, pauci tamen temporis, pars hæc

hæc gravata, obſtructaque, interiit die decimo tertio, perdito omni ſenſu, motu, calore, vividoque colore, reliquis interim par- *Sphacelus.* tibus, corporis velut illæſis: ſeminarium tamen hoc tam excrevit *Aſchachillos.* ſubitò, ut quum ego vocatus, decimoquarto accederem, haud *Sideratio.* mora confirmatum eſſe σφάκελον pronunciarem: quem *Aſchachillos* Arabes, Latini *Siderationem*, vulgares *Ignem ſancti Anthonii*, *Ignis ſancti Antonii.* Chirurgi *Ignem frigidum* Germanica lingua nuncupant Hollandi *Ignis frigidus.* **kout vyer.**

§ 6. Quare paucis cum eo horis commoratus, ob extinctam ea in parte vitam, totius porrò corporis interitum in ſene valetudinario conſequuturum prædixi, abiique. Sectionis etenim occaſionem præſcidit ætas, afflicta valetudo, familiæ ſplendor, & honor artis. Decimo octavo itaque die in Domino obdormiit: cui locum in juſtorum reſurrectione precor.

§ 7. Extremum pedem aliquando repentè ſphacelatum vidit *Lib. 1. cap. 15. de abd. rer. cauſ.* Joannes Fernelius, ſine cauſa externa, ſine tumore aut rubore conſpicuo: oborto primùm dolore immaniſſimo, mox ſenſum in eo ac motum periiſſe, partem totam livore contabuiſſe, exulcerationem fœdam inſequutam, quæ accerrima cauſticaque medicamenta ſine ſenſu admitteret: non multo pòſt arteriam brachii dextri, deinde etiam ſiniſtri pulſare deſiiſſe: ita ſenſim univerſo corpore obſeſſo, miſerum extingui, ſine febre, ſine ſymptomatibus admodum gravibus. Ad venenatam qualitatem in omnes partes propagatam, quæ extremam perniciem hanc inferat, hic cauſam refert.

Clauſæ Glandis maſculæ ratio.

AD clauſarum partium tractationem pertinet glandis maſculæ occluſus anterior meatus, quem in nobili adoleſcente Weſtphalo conſpexi: qui lotium redditurus, acu longa & craſſiuſcula meatum aperiebat, coaleſcentem rurſus paulatim exonerata urina. Huic affectui ſecure medeberis, altiori inciſione ab ora loci naturalis & conſueti, uſque ad apertum virgæ canalem: inde turundulam rotundam, cavam, tenuem, ex plumbo vel argento concinnatam inſeres, prius tamen oleo roſaceo illitam: & poſtea linimento cicatricem inducente, uti diampompholigo cum pauxillo roſacei diſſoluto, vel ſimili. In turundæ autem

Digitized by Google

uſu perdurabis, donec cuticula munitam eſſe urinæ viam ſenſeris. Ea verò interim quandoque movebitur, ne in ſanatione connaſcatur impedimentum. Si pellicula durior poſtea videbitur, oleo amygdalarum dulcium, vel butyro inſulſo tepido introrſum illinatur aliquoties.

Clauſi Ani Curatio.

ANVM item concreviſſe infanti recenter nato, memini: veſtigio tamen exiguæ fiſſuræ liquori tranſmittendo idoneæ relicto. Hoc ſepimentum ad juſtam naturalis hiatus diviſionem diſſecabatur forſicula: cujus inferiorem cuſpidem per dictum foramen immittendam prius abrumpi, obtundique, ne læderet acies, oportuit: deinde interpoſitis exiccantibus (velut pulviſculo roſarum, bedegaris, boli cum aluminis uſti momento) facilè abſolvi potuit curatio.

Deglutitarum Acicularum Curatio.

PROBA quædam fœmina infantem curatura Duſeldorpii, in Martio anni ſexageſimiquarti ſupra ſeſquimilleſimum, aciculas ore retentas duas, unam magnam, alteram minorem, arrepto infante quem inopinatò in ignem caſurum verebatur, fortè deglutiit. Hærebant autem primùm aliquot horis in gula circiter palmam latam ſub larynge, cum multo dolore & anguſtiis. Ad quam tandem accerſitus, ut nihil cibi vel potus prius exhiberetur, quàm incurva forcipe exigua mox adferri juſſa, tentaſſem num illæ retrahi poſſent, vetui. Vix ad teli jactum digreſſus, ſorbitiunculum propinatam intelligo: qua in œſophagi partes inferiores, paululum ſupra ventriculi orificium deprimuntur. Ubi novo cruciatu pungitivoque dolore excitato, revocatus juſſi cereviſiam cum butyro & pane ſecalino, noſtratibus conſueto, craſſiuſque inciſo hauriri affatim, atque eam decubitu erecto ſomnum capere: ſiquidem nox erat. Hoc modo aciculas ad ventriculum deturbatum iri ſperabam: quum eas infixas, vomitu has partes contrahente, firmiuſque eo niſu impingente, tutò per fauces reddi poſſe non viderem. Sic poſt noctis medium tertia hora, panis illius pondere depreſſæ, in ventriculum reſederunt. Inde
eam

eam ſecundo die juſculis pinguibus cereviſiaque cum butyro ali, ac in dextra decumbere libero ventre, pulvinaribus ſuppoſitis femori & brachio, ut minus impeditè ex ſtomacho per pilorum in inteſtina deſcenderent acus, juſſi. A meridie ſurgentem, hinc inde inflectere corpus nolui, ne inæquali motu in inteſtinis alicubi infigerentur aciculæ: ſed ut citra inflexionem erecta moderatè inambularet, quo cum excrementis proclivius ad inteſtina magna ſiderent acus, conſului: atque ut deinde exoneratæ primùm feces, in vaſe conſervarentur: quibus poſtero mane depoſitis, apparuerunt aciculæ, qua dixi forma: longior verò erat curvata nonnihil. Hæ eo quoque fuere gratiores, quòd mulier hæc vel metus magnitudine, vel alia de cauſa, graviter ægrotare videretur. Poſt dies verò non multos omnino convaluit.

Obſervationum *Ioannis Wieri Libri. I.*

FINIS.

Digitized by Google

JOANNIS WIERI
OBSERVATIONUM MEDICARUM
LIBER II.
DE
VARENIS MORBO, &c.

SICUT antehac de Scorbuto feci; ita & nunc de mirabili quodam gravique morbo (qui miſerandis ſymptomatibus conjunctus, hactenus equidem ignotus, ideoque nullam curandi methodum certam adipiſci potuit) quid ſentiam, exponere decrevi.

§ 2 Morbus iſte à Germanis, præſertim vero Weſtphalis (inter quos maximè graſſatur) voce Teutonica *die Varen* appellatur, Nos Latinè varenos (ad differentiam varorum) dicamus; quos Ditmarſi Danis contermini, eidem malo valdè obnoxii vocant *die Kadden.* Brunſwicenſibus, *die gutte Kindern:* Gottingenſibus, *die gutte Holden* nuncupantur. *Varen.*

Origo Nominis. § 3. Origo nominis *Varen*, à quodam verminum genere ſic dicto fluxit, ſubinde tamen cum adjectivo *die lauffende Varen* vocatur: quaſi dicas, currentes varenos.

§ 4. Prodit ſe affectus iſte, cum latè vagantibus, calidiſque aliquando doloribus, per omnes corporis partes, præcipue autem ſpinam dorſi & lumbos; ſoletque à parte aliqua primum initium capere: Verbi gratia, à manibus, progrediens celeriter per brachia, totumque corpus. Deprehenditur tamen ſubinde in una aliquâ ſolummodo parte radices egiſſe: & in illa nonnunquam cum cruciatu moneri, in modum morbi articularis, ex tenuis materiæ defluxu naſcens. Sicut etiam in illo morbo apparet, remittentibus ſe pedum cruciatibus, mox ſurſum in humeros dolores rapi, in quibus

Digitized by Google

quibus ubi deſierint, in manus deſcendere. Fitque hoc modo mira quædam & cita ſurſum deorſumque per membra factarum diſcurſionum viciſſitudo. Proprietas doloris, eſt edenti aut rodenti ſimilis, inſtar vermiculi, qui muſculos aliaſque partes vehementer, imò interdum quaſi in nictu oculi, ad loca afflicta, prorepere, & arrodere videtur.

§ 5. Hujus luis ſunt duo genera; unum cum tumore articulorum, quo diu durante, ſequuntur aliquando maculæ, quales in Scorbuto, quæ nonnunquam abſceſſus aut ulcera pariunt, potiſſimum circa pedes, quæ ſanè valdè difficulter ſanari ſolent. Ex quibus & vermiculi quidam exiles (licet rariuſculè) apparent. Deinde id periculi accedit, quod ulcera talia interdum velut carcinomata magis magiſque erodendo augeſcant. Acciditque ſubinde, ut univerſa hujus tenuis pravi, & virulenti humoris moles, in partem aliquam decubitu facto, erumpat, ut reliquo corpore, omnis tormenti experte) abſceſſus ſubnaſcatur, in fiſtulam tandem tranſiens. A quo diſcrimine præſervari poſſunt, quicunque conſilio ſalubri tempeſtivè obſequuntur. *Duo Genera hujus luis.*

§ 6. Alterum hujus luis genus eſt, ut (quamvis omni tumore careat) cruciamina tamen priori æqualia, manifeſtam totius corporis atrophiam ſecum trahant, in morem phthiſeos, cum debilitate & membrorum laſſitudine. Retinent nihilominus ambo hæc genera tantam communionem, ut per noctem dolores ingraveſcant, ſicut in morbo Gallico, ſomnique ſint inquieti, licet vigiliæ quibuſdam non ita magnam moleſtiam faceſſant. Imò evenit aliquando, ut hoc malo affecti nullum appetentiæ edendi detrimentũ patiantur: interim tamen quotidiè magis magiſque extenuentur. *Alia ſpecies.*

§ 7. Quærat autem quiſpiam: an nullus antiquorum admirandi hujus morbi meminerit? Reſpondeo, Græcis ignotum prorſus fuiſſe, multo minus deſcriptum, quamvis quidam dracontios objecerit, à Galeno l. VI. loc. aff. cap. 3. Ita deſcriptos, ut quodam Arabiæ loco cruribus hominum, forma, craſſitie & colore minutis vermibus ſimili illos innaſci tradat, confeſſus tamen ſibi nunquam conſpectos. Paulus Ægineta Medicus & ipſe Græcus l. IV. c. 59. exactius dracontios deſcribit, ex Sorani tamen, Leonidæ aliorumque teſtimonio magis, quam experientia ſua: & quidem his verbis: In India & ſuperioribus Ægypto locis, dracontii generantur, ſeu animalia quædam lumbricos imitantia, in partibus muſculo- *An Veteribus antiquis cognitum.*

ſis, putà brachio, femore, tibia: In pueris etiam latera ſub cute perreptant, & palam moventur: Deinde cum diu extremum aliquod dracunculi remanſerit, locum ſuppurat, & cute ipſius adaperta, initium ipſius progreditur: cum trahitur, dolores movet, præcipuè abruptus. Quapropter nonnulli dicunt, plumbeam molem ex Dracunculo ſuſpendendam, ne univerſim, ſed particulatim molis pondere decidat: Alii verò hos damnant: quod nihilo magis pondere molis plumbeæ dracunculus abrumpatur, & dolores varios concitet. Jubent partem in aquam dimitti calidam, quo Dracunculus tepefactus foras prorepat, deinde digitis ipſum membratim extrahere. At Soranus neque animal prorſus, ſed nervoſi cujuſdam ſubſtantiam eſſe putat, quod opinionem motus ſolum præbeat. Sive autem hoc ſit, ſive quod prius dictum eſt, Sorano & Leonidæ aliiſque viſum eſt, &c. Simili modo Aëtius tetra lib. IV. Serm. 2. cap. 8. ex ſententia Leonidæ. Facit & luis hujus mentionem Plutarchus cap. 9. Sympoſii octavi. Inter Latinos autem Savonarola in cap. de vermibus ſic ſcribit: Stercus bovillum oleo & melle permiſtum, inunctumque eliciendis vermibus prodeſt. Aſſerunt & quidam, ſi eodem unguento, dorſi ſpina perlinatur, fore, ut multorum vermiculorum capitula per locum delibutum ereptantia ſpectentur quę ſi prẹcidantur, ægrotantem adjutum iri. Cui tamen rei vix ego fidem adjungere auſim licet rem ſibi viſam aſtruentibus. Videturque inde, morbum Græcis dracontium Latinis dracunculum dictum, ab Avicenna Arabe Venam Medeni, ab Haliabbare Venam ſanioſam, à quibuſdam venam civilem appellari. Ego autem judico, affectum hunc, illum eſſe, qui ſuperioribus Germanis, *Miteſſeren* vocitatur; Etymo pura hinc ſumpto, *daſz es mit oder mitten eſſe oder nage*, quaſi ſimul vel intus edens aut rodens. Nurenbergæ nominatur *die dürre maden*, id eſt, vermes ſicci. Aliis dicuntur, *zehrende würme*, quaſi conſumentes vermes; eò quòd puerorum corpora, inde malè affecta, contabeſcant. Eſtque communis apud Germanos in pueris, abſque cauſa nota tabeſcentibus de tali morbo ſuſpicio. Ideoque hypocauſto inferuntur, in quo ubi modicum ſudarint, humeri polline triticeo, melli commiſto, perunguntur, & poſt horæ quadrantem, plurimi vermiculi tenues vivi prodeunt, qui novacula præſecantur. Elapſis inde diebus octo, perlinuntur itidem in hypocauſto brachia & pedes, & ereptantes Vermiculi ſimili modo decapitantur.

Dracunculi Vena medeni,

§ 8. Neque

Digitized by Google

§ 8. Neque eſt iſtud fictitia fabella; ſed res veriſſima, atteſtante id multis in locis experientia quotidiana, licet illud nec Galenus viderit, neque Savonarola credere voluerit. Neque mirandum tam paucos, tamquè inconſtanter de dracontiis ſcripſiſſe: cùm res adeò fuerit pauculis cognita: Imò æquè antiquiſſimis, ac hujus ſeculi ſcriptoribus ignota, præterquam quod quidam eorum, vel ex aliorum relatu, vel tranſcriptione ex aliorum monumentis in libros ſuos redegerint. Commemorat in Saxoniæ hiſtoria Albertus Crantzius, Henricum Quintum Imperatorem morbo illo, quem dracunculos appellant, ipſique congenitus fuerat, extinctum eſſe, Anno 1125.

§ 9. Quod autem affectus nobis præpoſitus, quemque Varenos dicimus longè alius ſit à dracontiis, aut Miteſſerenis, dignoſcent perfacilè illi, qui ex veterum teſtimoniis, varenos hoſce noſtros cum dracontiis, aut Miteſſerenis conferre velint; præſertim cum proprietatem morbi, aut curandi rationem penitius inquirere ſtudebunt.

§ 10. Rectè quidem Miteſſerenos Germaniæ ſuperioris, celeberrimus chirurgus Albucaſis cap. 94. lib. 11. deſcripſit, dicitquè appellari quodam in loco bovinum morbum, eò quod boves tali ſæpè infeſtentur. Deinde capite ſequenti, denotat varenos noſtros ſub nomine Nekir. Verum quamvis morbi deſcriptio adſit; eſt nihilominus apud nos longè diverſa morbi curandi methodus. Similiter Guilielmus Placentinus praxi Chirurgica clariſſimus, amborum affectuum cum diſcrimine duobus poſterioribus chirurgiæ ſuæ capitibus meminit. Leonardus quoque Bertapalia Chirurgiæ peritiſſimus, obiter morbum hunc attigit in capitulo de flatibus vagabundis: Sicut & Avicenna quondam noviſſe eundem videtur, lib. IV. fen. 3. tract. 2. cap. 19. Poſtremo quoque Cardanus in lib. de Meth. medendi ſect. 4. cap. 5. in quo agit de diſcurrentibus errantibuſque doloribus.

Morbus Bovinus.

Nekir.

§ 11. Ut ut ſit, poſteaquam omnia tam obſcurè adeoque ſine methodo curativa ſcripta ſunt; laborem hunc mihi à prædeceſſorib. relictum video; ut originem cauſamque hujus affectus perſcruter, rectamque curandi viam commonſtrem. Interim non in videbo, ſi qui id dexterius me præſtare poterunt, quibus tamen gratum eſſe debebit, ſibi per me ſe mitam præparatam fuiſſe.

Prius

Digitized by Google

§ 12. Prius tamen quam rem aggrediar alterius cujuſdam ignoti, & portentoſi morbi (qui territorio Trevirenſi, viciniſque locis vulgaris, *der nachgrifft*, quaſi nocturna comprehenſio dicitur) mentionem facere volui. Symptomata autem notæque, quibus proditur, ſunt acerbiſſimi cruciatus, unam aliquam partem ſubito corripientes, quale eſt dorſum, comprimis tamen coxendices. Quò fit, ut imperitiores Iſchiadicum eſſe ſuſpicentur, qui in ſuperiore femoris junctura gignitur, propter ſimilitudinem dolorum ambarumque partium. Perſuaſa quoque plebecula eſt, veſtigia quædam eſſe cruenta 3. aut 4. impreſſorum digitorum, quod tamen falſum eſt, neque diu durat. Animadverti verò debet, quod ſi malum negligatur, ſubſequi ſoleat, aut femoris aut cruris atrophia, vel extenuatio, ut robur movendi amittat. Creditur autem tantundem temporis ad curationem requiri, quantum ſuccreſcendo impendit morbus; verùm methodo omni caret ejus curatio. Quandoquidem in ſuperſtitione educata plebs, ſi quis ita ægrotet, refugium habet ad excantationes & exorciſmos, quibus peragendis non tam properè ſacrificos, quàm rudes & idiotas quoſdam ruſticos, hac in re famoſos (quos etiam antiquis Marſis ea propter comparare poſſis) adhibere conſueverunt.

Nachtgriff.

Curatio. Superſtitioſa.

Exorciſmus.

§ 13. Hoc autem ordine peraguntur. Ante omnia cingulum ægroti, quo cingi quotidiè ſolitus, nudo ejus corpori ſecundum longitudinem ac latitudinem pro conſuetudine, circumdatur; quod deinde ademptum clavo appenditur his verbis: Ego te precor Domine Deus, per trinas virgines, Margaretam, Mariam Magdalenam, atque Vrſulam; ut in hoc ægroto ſignum exhibere velis, an morbo *nachtgrifft* vocato, aut alio defectu ſit afflictus, in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti. Poſt horum prolationem verborum, cingulum clavo detractum metiuntur; quod ſi brevius quam prius fuerat, reperiatur; colligunt inde certò, morbo illo *nachtgriff* putato, ægrum premi; ac demum ad auxilium ferendum ſe accingunt. Sin autem ægrotans precari aut neſciat, aut nolit; tunc vetula ad hoc conducitur, cui aliquot precatiunculas dominicas & ſalutati unculas angelicas certo numero admurmurare mandatur per totidem dies, quot morbus durârit. Neque quicquam ſub vitæ periculo deeſſe præſcripto numero debet. Cum autem *nachtgriff* etiam à Comitiſſis aliiſque prudentibus piiſque hominibus in illa regione, uſu lumbricorum terreſtrium, quos *pieren*

& *regen-*

& *regenwürm* nuncupant, curari intelligam, inde ego conjecturam facio, *nachtgriff*, quandam noſtrorum varenorum ſpeciem eſſe; prout excuratione deinceps latius certiuſque cognoſcetur.

De cauſis varenorum.

CUM jam ex ſupradictis quilibet cognoſcere poſſit, me in hujus argumenti tractatione, nullius nec antiqui nec recentioris auctoris opera juvari poſſe: Decrevi methodo analytica cauſas hujus luis inveſtigare, partim ex collatione cum proximè agnato affectu facta; partim etiam ex proprietate & permutatione ſignorum; maximè veró ex curationis conſideratione.

§ 2. Primò itaque ſtatuendum, materium hujus mali eſſe tenuem & ſubtilem; Et quidem hoc argumento: Quod quicquid citò fit, & citò perit, ex tenuitate & ſubtilitate materiei originem ducere debet. Quæ propoſitio adeo eſt certa, ut ulteriori demonſtratione non indigeat: Quamvis Galeno noſtro id adverſetur, contendenti contrarium aſtruere, dum ex concepta ſemel opinione docere conatur, magnum illum gravemque morbum caducum ex craſſa materia generari. Cujus ſententiæ ſi locus daretur; multa abſurda neceſſariò ſequerentur: Quippe quò craſſior eſt materia eò plus temporis ad ſui coacervationem & longiorem moram ad curationem requirit, antequam à natura ſuperari poſſit; quod jecoris ſpleniſque obſtructiones clarè docent ſicut & febres quartanæ; durique tumores frigidi, & ſimiles. E contrario, quo tenuior ac ſubtilior materia eſt; eò minus temporis ad morborum generationem & curationem opus eſt. Exemplo ſunt affectus omnes ex flatu, aut flavabile, aut alio tenui humore, aut à vaporibus exorti. Teſtanturque ſpeciatim iliaci colicique dolores, ſpaſmi, incubus, Epilepſiæ, ſuffocationes ex utero, Eryſipelata, tertiana febris pura, ſimileſque alii morbi qui vel à natura ipſa, vel medicinæ adjumento (cum materia talium affectuum ſubtilis omninò exiſtat) admodum citò expelluntur. Ex quibus facilè colligitur, & irrefragabiliter concluditur, cauſam materialem hujus mali non craſſam; ſed tenuem ſubtilemque humiditatem eſſe; quæ facilè in flatum reſolvatur, qui deinde irrepit in muſculos, diſtendit, contrahitque eoſdem, perinde ac ſi eo loco Ulceroſi eſſent; unoque momento per multa membra huc illuc vagantur, & ſicut

Digitized by Google

invaſio inexſpectata prorſus, ac vehemens exiſtit: ita quoque celeriter cedit: alioquin materia non tam expedite ſudando expurgaretur.

§ 3. Interim tamen & hoc ſimul ſcire oportet, non omnes tenues humores æquè comparatos: ut tam dolorificos affectus ſuſcitent ſed occulta quædam virulentia concurrere debet, quod anxietas magna cum reſpirationis difficultate, membrorum ſubita debilitate, & vitalis facultatis lapſu (haud aliter, quam ſi æger Venenati quid hauſiſſet) ſtatim in primo aſſultu manifeſtant.

§ 4. Præterea obſervavi, omnibus remediis huic morbo deſtinatis, antidota admiſceri qualia adverſus Venena luemque peſtilentem propinari ſolent. Item Venenum iſtud ſudando magna ex parte diſſipari; imò morbum hunc vehementer purgantia, ſine detrimento corporis evidenti ferre non poſſe; ſed clementia ſolum idque hanc ob cauſſam, quia noxius humor facillimè commovetur, & ad irrequietam rabiem rurſus irritatur.

§ 5. Poſtremò judico hujus mali ſedem eſſe in nervis, qui muſculis aliiſque cognati generis partibus, tendonibus & ligamentis communes ſunt; in quos tenues illi, ſubtiles, vaporoſi & venenati humores ſe inſinuant, idque ex natura affectus patet; qui pungendo, rodendo, eum in modum adoritur; ut imperitus aliquis Medicus, multò certiús ægrotantem inſania, aut melancholia loborare; quàm tam intolerabilibus cruciatibus affligi exiſtimaret; Deinde ex eo: quòd dolores maximâ ex parte in dorſo, lumbiſque, ſub quibus medulla ſpinalis ſe producit, excitantur nec non, quod vis motiva læditur; Et poſtremò, quod tales ægri juventur pharmacis, quæ nervos corroborant.

De ſignis hujus Morbi.

SIGNA hujus morbi, partim ex antedictis, partim ex mox dicendis deſumi poſſunt. Et primò quidem ex curationis modo; potione nempe ex vermibus parata, quam poſt deſcribemus. Si enim tali potione curatur affectus, pro certo habeto eſſe Varenos. Vermes namque iſti, pro peculiari hujus morbi theriaca, aut antidoto æſtimantur: Sin contrà ex vermium potu nihil levaminis ſentit æger; judicio eſt, Varenos non eſſe. Secundo ex Vermium applicatione: Si enim Vermis loco affecto impoſitus, vel etiam plan-

plantis pedum ſubligatus, ſtatim vel emoritur, vel conſumitur, vel exareſcit; opinantur etiam inde quidam Varenos eſſe. Sin contrà eveniat? non eſſe talem affectum. Tametſi hujus rei periculum ego nondum fecerim.

Prognoſticum & præcautio.

SICUT ſupra de ſcorbuto dixi; ita & modò de Varenis dico, hæreditarios eſſe, & à parentibus in filios tranſire & innaſci; videntur quoque eſſe contagioſi. Attamen ego opinor, id potius communi victui cibi & potus attribuendum, quod interdum univerſa familia uno ſimilique morbo correpta & infecta exiſtat; Quin etiam, niſi malo huic ordinariis remediis tempori occurratur; in longum certè tempus; imò in multos menſes atque annos miſerandos cruciatus extendere poterit.

Victus ratio.

QUOD in aliis omnibus morbis uſitatum, & ab antiquis bene traditum; ut circa curationis initium victus ratio inſtituatur, id ipſum & hîc faciendum eſt. Illa autem eſt duplex: Una ab omnibus hoc malo correptis in genere obſervari debet. Altera pro ſymptomatum diſcrimine in ſpecie accommodanda venit. Quantum ad priorem: vitanda in univerſum omnia craſſi ſucci, & coctu difficilia cibaria: Item omnia pinguia, & quæ ex lacte paratur, & pultes avenacæ & ſinapi, nec nón ova. Licet ova me judice minime ſint prohibenda.

§ 2. Potus eſto bona, ſuavis, benè cocta & probè defœcata cereviſia, & quæ non ſit potens, ut in caput vaporet, neque ſit acida. Aqua hordeacea non eſt inutilis; cui ſub finem coctionis, pauxillum exquiſiti cinamomi injectum fuerit; præſertim ſi quid caloris præter naturam adſit: Alioquin vini albi oligophori hauſtus ſubinde utiliter ſumi poſſet, quod tamen maturum limpidumque ſit, neque caput petat.

§ 3. Præterea pro ſymptomatum diſcrimine, ut modò dictum, regimen mutari oportet: Quippe ſi quis tumor ſimul appareret; tunc aſſis cibariis, & quicquid eſt ſiccum actu, aut ſiccandi vim habet, uti decet; modò tamen boni ſucci exiſtat; idque putre-

 dinis

Digitized by Google

dinis cauſa, quæ in humoribus membra ſubeuntibus, tumoreſque generantibus deliteſcit. Si verò fortaſſis ægrotus gracilis, aut extenuatus eſſet, tunc ſanè humidiore, boni ſucci alimento, & probè nutriente utendum; quò uberius refici queat. Verùm in diæta præſcribenda diutius immorari nolo, putà quam artis peritus Medicus per ſe pro circumſtantiis, & diſcrimine locorum accommodare ſciet.

De peculiari Curatione.

PRÆCIPUUM & præſtantiſſimum Bezoar aut antidotus venenatæ hujus & permoleſtæ luis, latet abdita in legitimo horum Vermium uſu, quos Belgæ **pieren** & **dauwpieren**/ alii & **regenwormen**/ quod ſonat vermes roſcidos aut pluviales, item **aerdtwormen**/ id eſt, Vermes terreſtres, & Officinæ lumbricos terreſtres vocant, ex quibus oleum lumbricorum parant, de quibus Dioſcor. l. 11. cap. 61. Et ἔντερα τῆς γῆς, hoc eſt, terræ inteſtina nominat. Inter quos præcipui ſunt illi, qui anulis rubicundis collum inſignitum gerunt; comprimis verò, qui in cœmiteriis, & circa ſepulchra reperiuntur. Multi autem ſuper tali facultate lumbricorum eò magis mirabuntur, quod veteres horum vermium virtutes tam paucis perſtrinxerint: quod tamen majori pro parte per negligentiam ulterioris conſiderationis accidit in illis, qui quarumdam rerum abditas proprietates (quarum cauſas inquirere deberent) eruere impoſſibile eſſe ſibi perſuaſerunt. Quamobrem ego tantò libentius Vermium horum terreſtrium vires vitæ humanæ utiles, ex multiplici eorum operatione, quum diuturna experientia obſervavi, in lucem proferre & deſcribere conabor.

Virtus lumbricorum terreſtrium. lib. 11. cap. 61.

§ 2. Primum enim excellentem urinas movendi virtutem habent, teſte Dioſcor. Ipſo, loco paulò antè citato; quod inde patet, ſi cum pullo aut carnibus coquantur, & juſculum bibatur, ſupra fidem urinam pellit, præſertim aſparagi aut fœniculi radiculis ſimul incoctis. Quo remedio pueros aliquot alioſque ab hydrope liberatos novi. Neque hoc ignoravit Dioſcor, & Galenus lib. xi. ſimpl. c. 39. Scribunt enim, inteſtina terræ ſeu lumbrici terreſtres, ſi contundantur, & in mulſa bibantur urinam diu ſuppreſſam propellere.

§ 3. Secundò non ignaviter ſudores cient; ſi modo rectè præparati uſurpentur; quod in hoc morbo evidens fit. Memini enim liquo-

liquorum ex his lumbricis deſtillatum, hydropicis quibuſdam ſudorem adeò provocaſſe, ut hoc modo à tumore liberati, tandemque ſanati fuerint. Et quanquam liquor iſte gravem odorem ſpiret; eſt nihilominus ſapor non ingratus, poteſtque interim odoris inamœnitas pauxillo aquæ cinamomi affuſo mitigari, aut herba fœniculi ſimul deſtillari.

§ 4. Tertio ſingulare donum habent aperiendi, & hepatis obſtructiones tollendi, teſtante id experientia quotidiana, in decoloratis & arquatis, in quibus efficaces valdè exiſtunt, ſi quando purgati, probeque loti, in mortario lapideo contuſi, cum liquore ex floribus geniſtæ, aut marrubii, aut ex corticibus fraxini, aut ex urticis minoribus ſtillato, vel cum vino albo, aliove utili humore percolati fuerint, cumque modico ſaccharo, cinamomo & croco, potu calefacto aſſumantur. Aut rurſus ut nequaquam ægri abhorreant, poteſt ex illis pulvis fieri, cum ſimili prioribus liquore bibendus. *Probatiſſimum Remedium.*

§ 5. Præterea ſimilem potentiam eorundem deprehendimus, in externis nervorum, aut nervoſarum partium obſtructionibus. Quippe ſi quæ corporis pars, ut brachium aut crus, nervorum illas partes tranſeuntium culpa tabeſcit, aut extenuatur: reperimus ſingulare auxilium, ſi quando debilitatam illam partem liquor ex Vermibus hiſce extracto frequenter perunxerimus, qui liquor ex lumbricis purgatis, lotis, ruſis in gutturnium, aut bombilium, anguſti putà oris vitrum (*ein Guttorf* Germanis appellatum) circumlutatum, furnòque impoſitum, injectis, facilè parari poteſt. Quo unguento perliti, percipiunt ſenſibiliter, ſanguinem potenter in partem infirmam attrahi. *Succus lumbricorum.*

§ 6. Quartò habent admirandam vim ſedandi dolores in omnibus corporis membris, comprimis verò in nervoſis, quæ acerrimè dolere ſolent. Poteſtque id oleo lumbricorum facilè oſtendi, quod non in æneis, ſed vitreis vaſis abſque alterius olei additione, per balneum Mariæ conficitur, donec lumbrici (qui prius repurgari vinoque lavari debuerunt) vitreis accuratè obturatis incluſi, in pinguem liquorem oleo ſimilem diſſolvantur, quo dolentia membra inungantur; ſed contra graveolentiam momentum olei Lavendulacei addendo. Aut ſi malis pulverem eorundem partibus unctis illinendo, aut eundem illum linimentis vel Emplaſtris permiſtum, ſuperponendo. Pari modo iidem, cruciatus arthritidis, *Oleum lumbricorum.*

 poda-

podagræ, paralyſios, nec non morbi Gallici leniunt. Quapropter iidem commiſcentur etiam Emplaſtris, quæ ex ranis ad morbum Gallicum adornantur. Et veluti nervoſis commodare diximus: ita quoque proſunt aliis defectibus, qui ex læſione illorum orginem ducunt, qualis apoplexia, convulſio,& ſimiles; quin etiam nervos recens contuſos, aut punctos, aut ſciſſos, aut quoquo modo vulneratos mitigant non ſolùm; verum inſuper eoſdem perſanant. Ideoque Emplaſtris contra rupturam inſeri ſolent, ſicut & Emplaſtro de pelle arietina Arnoldi de Villa Nova adjectos videmus. Similiter quoque juvant & curant, debilita & exulcerata inteſtina, ſi quando, liquor, in quo lumbrici elixi fuerunt, Clyſteris tubulo infundatur. Si quis etiam ex alto lapſus, intus læſus ſit; eidem quoque omninò utiles ſunt poti; ſicut & aqua inde deſtillata, unciæ pondere hauſta, prodeſt iis, quibus inteſtina punctim ſauciata ſunt Sic quoque pota, grumos ſanguinis diſſolvit. Aut ſi cui inflictûm vulnus cruorem extrà non emiſerit, eidem commodat, cruorem diſpellendo. Eadem aqua calefacta & goſſipio excepta, calenſque vulneribus immerſa, quotidiè, renovata, ſiſtit eorundem ichores, Germani *das Gliedwaſſer* dicunt, glutinatque diſſectos nervos in vulneribus.

§ 7. Quintò auxiliantur egregiè adverſus morſus venenatos, proinde contra rabioſi canis morſum, uſui eſſe poteſt confectio quædam ex vivo lumbrico melli immerſo, ne ſuccum ſuum excernat, cui pulviſculum ex taxi ligno, & argento puro, lima abraſum admiſcent.

§ 8. Sextò cum manifeſta utilitate exhibentur vermes iſti mulieribus ad lactis generationem, & copiam ejus augendam teſte Aëtio tetrabibl. primo ſerm. 4. cap. 6.

Pulvis lumbricorum.

§ 9. Poſtremò utiliter datur horum Vermium pulvis contra lumbricos puerorum, ad illos expellendo, cujus præparationem ego in gratiam lectoris docebo; nempè conjiciuntur Vermes terreni recentes in ollam, ibique per biduum hyberno tempore, per unicam autem diem æſtivo detinentur; ut à terrena ſorde emundentur; deinde vino abluti, novo fictili induntur, quod obturatum & benè lutatum, calenti furnò imponitur, donec ſint arefacti.

Præparatum lumbricorum terreſtr. ad Vermes.

§ 10. Cum itaque jam in aperto ſit, tam præclaris virtutibus viles hos contemtiſſimoſque terræ vermes à Deo ornatos eſſe; minus

nus eſt mirandum, in curatione varenorum, remedio & viribus vermium eorum, per Urinas exturbari, præcedentem illam humoris tenuis pravitatem, quæ in venis exiſtit, ſicut etiam venenoſam illam materiam partim per eoſdem meatus, partim per ſudores, præſertim cum materia in exterioribus corporis partibus conſiſtit: Simul etiam quod mitigatoria virtute, cruciatus miteſcunt, nervorumque obſtructiones (in quibus vareni ſunt irretiti) recluduntur.

§ 11. Ad ordinarium verò horum lumbricorum uſum quod attinet, illi profectò valdè differenter apud imperitos medicos, ſciolaſque & curioſulas mulieres in Weſtphalia, Saxonià & Balthici maris littoribus uſurpantur, & quidem interdum cum certâ vermium in numero obſervatione. Reperi tamen ſubſequentem mox formulam, apud quoſdam maximi uſus eſſe; nempe ut primo die capiant novem lumbricos, accuratè ablutos, tuſoſque, & cum vino aut cereviſia per cribrum cilicium tranſmiſſos, propinant unico hauſtu ſummo mane ebibendos, obtectoque diligenter corpore ſudorem provocant, qui in hoc affectu inprimis requiritur, quo probè prolecto, de feliciore curatione ſpes eſt; Si placet aliquid macis aut cinamomi, aut his ſimile aroma aliud, ad ſtomachi robur & gratiam potioni conciliandam, admiſceri, permittetur. Poſtridie paratur iterum, bibiturque idem pharmacum, eo tamen diſcrimine, ut lumbricorum numerus duplicetur, & XVIII. exiſtant. Tertio die XVII. vermes ſumuntur. Quod ſi hoc modo malum ſuperetur, ut ferè fit, tunc acquieſcunt. Sin verò dolores recrudeſcunt. Repetendus modus prior, ſicut modò dictum, cum novenarii vermium numeri adjectione in dies ſingulos. Quòd ſi verò morbus radices adeò altè egerit, ut dicta curandi ratio non ſatis faciat; contunduntur quidem rurſus vermes; ſed cum liquore ex ſalvia, betonica, abrotono & angelica in aqua decoctis, per cribrum, ut antè, trajiciuntur, & potui exhibentur. *Potio.*

§ 12. Matrona quædam celebris in territorio Monaſterienſi, ſequentem potionem pro arcano myſterio habebat; Capiebat autem ſalviæ, betonicæ, rutæ ſingulorum folia quinque, vermes terrenos cum anulis circa collum rubentibus etiam quinq; ſabinæ parum, & ſuccifæ, ſeu morſus diabolici, radices duas, quæ omnia ſimul contundi oportebat in pila marmorea; contuſa cum quinq; cochlearibus aquæ ex ſambuci floribus deſtillatæ humectari, & per cribrum

expreſ-

Digitized by Google

expreſſa primo die exhiberi mandabat. Poſtridie numerum ex quinario ad ſeptenarium augendum eſſe. Tertiò verò, pro ſeptenario ſingulorum novenarium ſubſtituendum. Verùm hiſce tribus doſibus ſimul radicum ariſtolochiæ tritarum ʒ. ij. admiſcendas, puta ſingulis potiunculis ℈. ij., tandem mellis virginei cochlear unicum plenum infundi præcipiebat.

§ 13. Alii hanc formulam ſervant: Accipiendo lumbricos quindecim, totidemque folia betonicæ, ſimul in pila contundunt, & cum dimidia cereviſiæ menſura, cui pauxillum ſabinæ incoxerit, trajiciunt, de quo hauſtulum cum modico theriacæ mane exhibent per triduum continuum, creſcente Lunā, & totidem dies in Lunæ decremento.

§ 14. Alia potio; ad quam ſumitur cereviſiæ menſura dimidia (quæ communis eſt in prædictis regionibus potus, atque urinas movet) cui incoquatur dimidius ſabinæ manipulus cum cochlearibus quinque ejuſdem potus, contere, & per cribrum pelle ſeptem lumbricos ante contuſos, addendo theriacæ optimæ ʒ. ſ. & ſaccharis quantum libebit; hanc potiunculam æger primo die ebibit. Poſtridiè verò parem; ſed cum lumbricis undecim concinnatam. Tertio autem die æqualem doſin; verùm cum lumbricis tredecim confectam. Hanc curationem continuare opus eſt per menſes duos aut tres. Apparebitque tandem in fundo urinæ quiddam chondro avenaceo (Germ. *Haberngurte*) ſimile, quod pro ſigno ſalubri habetur.

§ 15. Alii accipiunt lumbricos novem, latos & tuſos, cum manipulo pervincæ herbæ, Germ. *Ingrim*, affuſaque cereviſia percolant, exhibentes ante mutationem Lunæ, & poſt quoque.

§ 16. Non deſunt, qui potum parent ex ſalvia anguſtioris folii, ruta & betonica, & cum lumbricis ſimul tundunt, additaque cereviſia dulci, per cribrum trajiciunt, deinde per novem dies præbent quotidie ℥. vi., creſcente Luna, & tantundem totidemque dies eadem decreſcente;

§ 17. In prænominatis terris ſunt etiam quidam, qui potiones hujuſmodi abſque lumbricis ad tales affectus in frequenti uſu habent, ſequenti forma:

Rec. Ariſtolochiæ longæ ℈. j.
Ariſtolochiæ rotundæ ʒ. ſ.
Rutæ, ſabinæ, leviſtici ana ʒ. j.

Beto-

Digitized by Google

Betonicæ, ſalviæ tenuis folii, pulmonariæ, ſingulorum folia undecim, baccas lauri quinque, oſſis ſturionis combuſti ℨ. iv.

Quæ omnia prius arefacta, deinde ſingula ſeorſum trita, poſtea commiſcentur. Pulvis iſte in tres æquales partes dividitur, cujus una tertia quotidie exhibenda venit, in cereviſia aut vino, creſcente Luna, & totidem dies, tantundem decreſcente ſidere.

§ 18. Alii inter Weſtphalos feliciter eundem morbum ſanant, potu ex herba glycypicri, Germ. *je lenger je lieber* vocata, (totam cum radice ſumendo) confecto, quotidie uſurpando, qui mane ſudorem placidum provocat, nec abſque ratione: Laxat enim iſta herba clauſos meatus viſcerum, morboſq; inde exortos curat, ac urinas pellit: Quapropter eadem illa adverſus hydropiſin utiliter bibitur. *Dulc. amara.*

§ 19. Nonnulli accipiunt radices oxylapathi aut rumicis majoris Germ. *Grindwurtz*, bonam quantitatem contuſam, & vino percolant, tribuſque matutinis porrigunt.

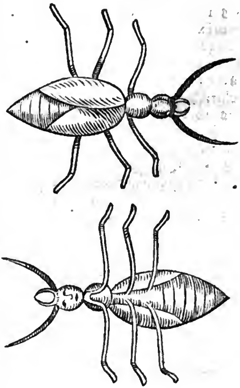
§ 20. Quidam hoc remedio utuntur, putà pavonis ovo, croci, drachmæ ſemiſſem, acetique, quantum ovi teſta capit, commiſcent, potuique exhibent.

§ 21. Neque deſunt, qui vivam Salamandram, Germ. *ein Mollewurm* æreo vaſi inditam urunt, ejuſque pulverem cum mica panis miſtum offerunt.

§ 22. In Ditmarſia juxta littora Balthica, Daniam verſus, viciniſque locis, vermem quendam volatilem habent, quem *Maywurm* & *Euer* ipſi, alii *Kadden* appellant. Hunc vermem filo circumligato ad collum, ſuſpendunt ex alto, præſertim menſe Majo, exſtillatque pendentis ab ore flavus liquor, quem venenatum judicant. Hunc vermem unum, vel ſeſqui, ſive ad ſummum duos cum dimidio, ſic arefactum & pulveratum, propinant ægroto ex cereviſia, quem pharmaco epoto exerceri ad ſudorem uſque jubent, qui ſi non ſequatur, in furnum adhuc calentem, cui panis extractus recens eſt, irrepere cogitur, ut facilius ſudet; qui deinde ſymptomata gravia patitur, cardiogmum nempe miſerabilem cum toties corporis debilitate, viriumque omnium defectu, durantque illa ferè dimidium diem: poſtea ſi neceſſitas poſtulet, datur illi rurſus poſt dies tres aut quatuor idem pulvis, adeoque interdum uſque ad novem dies, ſi neceſſe videatur. Ditmarſi hunc potum ex vermibus talibus factum, ſua lingua appellant *Kaddentranck*. *Vermes Verni.* *Potio eſt Vermibus Vernis.*

DESCRIPTIO HUJUS VERMIS.

Hæc eſt Diatypoſis, ſeu figura Vermium iſtorum Vernorum, quos Venenatos eſſe arbitror.

Vermis iſte alatus, caput collumque habet in circuitu fuſcum, qualis violaceus color, & non abſque nitore quodam, à capite prodeunt flagella duo longa ad digiti latitudinem, inter quæ cornicula totidem acuta, parva, lunata, veluti forcipes minutuli. Alæ ex virore obſcureſcunt. Sub alis & ſuper dorſo anuli ſunt colore diſcriminato, modò nitore vireſcenti, modo flavedine obſcura. Venter & pedes, capitis collique colorem ſimulant. Ventri tres plærumque pedes utrinque adhærent longi, in medio articulis ſuis curvatis, ad articulorum in aliis formam. Quam diu juvenes ſunt, colore ſpectantur in univerſum magis cæruleo. Accreſcunt in longum ad binum digitorum latitudinem: craſſeſcunt in digiti unius latitudinem. Reperiuntur in viis publicis Majo menſe, videnturque eſſe ex cantharidum genere, veruntamen ego eos venenatos eſſe cenſeo.

§ 2. Habent magno quoque in pretio Ditmarſi, ſicut & Weſtphali, nec non & comitatus Teckelnburgici incolæ, herbam, quam

Solanus ſomniferus, *ſeu* Walckenbaum.

quam *Walckenbaum* indigitant, creſcentem copioſè juxta arcem Te*ckelnburg*um, Latini ſolanum ſomniferum vocant. Hanc tuſam cum cereviſia contra varenos Potui offerunt; poſt quem æger tam vehementi ſopore obruitur, ac ſi cum morte luctaretur: ſed per 24. horas magna cura à ſomno diſtinetur; quod niſi fieret, periculo non careret. Nam ex hoc potu viſus mirificè obſcuratur, ſenſuſque ac intellectus per aliquot horas debilitatur: Quod tamen mirandum non eſt, cum herba iſta ſupra modum aſſumta, venenoſa ſit, videlicet frigida in tertio gradu, potentiam habens, gravem ſoporem inducendi, non tamen ita periculoſum, ut opium ſolet. Verùm duro nodo durus cuneus quærendus eſt.

§ 3. In territorio Brunſwicenſi ſimilibus potionibus utuntur, quibus ægroti per horas circiter 24. ſoporati quieſcunt, opinorque ex eadem planta *Walckenbaum* dicta, potiones illas elixari. Neque mirum id videri; quippe ego quendam ex meis novi, qui adverſus varenos, mane quidem vermes dabat, ſub veſperam verò, propter dolorum acerbitatem, Philonii Romani ʒ. j. præſcribebat: eſt autem dicata confectio iſta ſomno provocando, & dolori ſedando. *Philonium Romanum.*

 §4. Alii

§ 4. Alii omnigena medicamenta potus, pulveres, electuaria conſtruunt pro diverſitate regionum, multifariaque experientia & obſervatione uniuscujuſque. Interea deprehendo plæraque abſque ratione, & legitima methodo adminiſtrari.

§ 5. Quapropter ego ſumma ſolicitudine ſecundum artis præcepta, conditionem magni hujus morbi conſideravi; communemque curandi uſum expendi. Inſuper & meam medendi rationem ob oculos ponere volui, ad liberum cujuſque judicium, aut commodum, quo occaſio detur, majori certitudine indagandi res illas per quas graviſſimæ huic ignotæque & venenatæ lui, certius ob viam ire, & auxiliari detur.

Ordinaria Curatio, Purgatio. § 6. Ante omnia autem corpus, ut aliâs uſitatum, expurgàri convenit cum electuarii roſati Meſues ʒ. vj; aut cum Diacatholici ℥ j: aut cum Diacarthami ʒ. vj. Juſculo gallinæ, aut piſorum inſulſo permiſtis; vel ſi mavis radic. mechoacæ (quibuſdam rhabarbari albi dicti) & rhabarbari ſingul. ʒ. j. tenuiter ſimul conciſa cum ʒ. ij. pulveris Sennæ purgativi per noctem unam cum modico juſculi inſulſi, calido loco macerata, mane exprimantur.

Deinde ſequenti apozemate quotidie mane utendum.

Potio. ℞. *radicularum ſucciſæ, ſeu morſus diaboli* ℥. *j.*
Ariſtolochiæ rotundæ, ʒ. *iij.*
Salviæ, betonicæ, ana manip. j.
Abrotoni, rutæ, pervincæ, ſabinæ ana M. s.

Decoquantur ſimul in aquæ fontanæ dimidia menſura, aut ℥. xxxij. donec ferè dimidium ſit abſumptum. De hoc apozemate percolato & clarificato, ſumantur quotidie mane circiter unciæ quatuor; addendo quinque lumbricos anulum in collo gerentes, qui vino loti prius & contuſi, cribro cilicio ſimul tranſigi debent, quo facto admiſce theriacæ optimæ drachmæ ſemiſſem, cinamomi boni ℈. j. & ſacchari quantum ſuavitas requirat. Potus iſte quotidie taliter concinnandus, & bibendus eſt ad ſudoris provocationem.

§ 7. Quod ſi cum præſcripti potus uſurpatione, radix viruſque hujus mali ſudando nondum exturbata funditus, nec ſatis per alvum ſubducta fuerit; tunc ſubſequenti decocto, quod ſimul mediocrem purgandi vim habet, pro ratione circumſtantiarum, uti licebit.

℞. *Radic. polypodii* ℥. *j.*

Salviæ,

Digitized by Google

Salviæ, betonicæ ana M. j.
Scabioſæ, rutæ, abrotoni ana M. s.
Sem. aniſi, ſem. citri ana ʒ. ij.
Paſſul. Corinth. vel aliarum expurg. & minutim inciſarum ʒ. iv.

Decoquantur ſimul in fontanæ ℥. xxxij. dum tertia pars exhalarit, & poſtremò fol. Sennæ ſelectæ ʒ. x. additæ, ſemel ebulliant, ſtentque per noctem benè tecta; mane recalfacta, exprimantur validè; deinde novem lumbrici mundati, ut antè dictum, ſimul trajiciantur, addita ſufficiente ſaccharis puri quantitate, ne potus corrumpatur. De iſto apozemate per ternas auroras ægroto doſis calida propinetur, non tamen ut ſudet. Quod ſi verò ægro doſis unica ad purgandum ſufficiet: utendum erit ſequenti, cum meliori formula:

℞. *Pulv. ſennæ purgativi* ʒ. *ij.* Purgatio.
infuſus in aquæ betonicæ ℥. *ij. & ſemis.*

Stet calido loco per horas xij. poſtea exprimatur validè adhuc calens, per cilicium, admiſtiſque diacarthami ʒ. iv. detur patienti totum una vice, calefactum in aurora.

§ 8. Cum in Aprili anni 1569. mihi oppidum Mœrſam ingreſſo puella adduceretur, quæ varenis correpta, membrorum debilitatem ſubitò incurrerat tanto cum angore, partiumque externarum calore, ut nihil aliud, quam intus acri toxico infectam ſuſpicarentur: Conſilio extemporaneo ac parabili, prout locis à pharmacopolio remotioribus fieri poteſt, ſuccurri; & ſubſcripto remedio juvi: videlicet lumbricos quinque expurgatos contritoſque hauſtulo bonæ mitiſque cereviſiæ percolari, probatæque theriacæ drachmam dimidiam, cum cinamomi crocique & ſaccharis modico admiſceri, maneque omnia potui calefacta dari, & inſuper ſudari, nec non per aliquot dies uſurpari, præcepi; ut ad omnium admirationem puella ſanaretur.

§ 9. Si quando verò virus in ſingularem aliquam particulam decumbens apparuerit; ſolet multum commodi conferre, & auxiliari plantago cum ſale in mortario lapideo trita atque ſuperimpoſita.

§ 10. Si qui etiam tumores in abſceſſus verſi, ex hoc morbo ad eruptionem ſe comparent: Ditmarſenſes chirurgi cataplaſma formant, ex radicibus cicutæ aquaticæ, quam ipſi lingua ſua *Wadendunck*; Germani *Waſſerſchirling* indigitant. Radices autem has ſtuppa obvolutas, ſub cineribus aſſant; inde tuſas melle permiſcent Unguentum cicuta aquatica.

 in cata-

in cataplaſma; perſuaſi vermiculos (quos *die Varen* appellant) mellita dulcedine illectos prodituros, & radicum veneno morituros eſſe.

§ 11. Alii cataplaſma aut pultem parant ex radicibus ſigilli Salomonis, Germani *Weiſzwurtz* dicti, aquæ aut cereviſiæ incoctis, addentes aliquando radiculas dryopteris (*Eychelfarn* Germ. vocatæ locoque affecto imponunt: Quia verò ex artis chirurgicæ peritia, abſceſſus hujuſmodi curari poſſunt, non putavi hac de re plura verba facere.

§ 12. Deſcriptio pulveris ſennæ purgativi Joan. Wieri, cujus ante mentionem fecit, ita ſe habet, in tractatu de ſcorbuto, p. 790.

℞. fol. ſennæ Alexand. Electæ ℥.j.
Tartari albi ʒ. IV.
Epithymi ʒ.ij.
Cinamomi, Gariophyll. galangæ, ſem. aniſi. ana ʒ.j.
Diacrydii ʒ.j.ſ.

Ex tritis miſtis, cribroque cretis, fiat pulvis ex arte.

DE
MORBO GALLICO.

AD hunc Tractatum de novis morbis, jure merito refertur præcipua lues, & horribilis pœna pudendæ libidinis, quam communiter Germani vocant Morbum Gallicum, quæ circiter annum 1494. exoriri primum cœpit, cum Carolus Rex Galliæ potentiſſimo exercitu Italiam ingreſſus, celeberrimam urbem Neapolim in ſuam ditionem redegit. Eo namque tempore (uti ſcribunt autores) leproſus Eques, pro ſua ſatianda unius noctis libidine, famigeratæ Meretricis Valentianæ in Hiſpania concubitum, pretio 50. coronatorum impetravit, ad quam poſtmodum alii libidinoſi, impii, & brutales ingreſſi ſunt tanto numero, ut brevi temporis ſpatio circiter 400. fuerint infecti: quorum plurimi, Gallos in Italiam expeditionem ſumentes, inſecuti ſunt, atque eandem hiſce cimeliis ornarunt: Unde poſtea factum eſt, ut, retrocedente exercitu, & ad ſua unoquoque loca redeunte, hæc Italica Bellaria & Hiſpanica ſcabies inter alia de honeſtamenta, nobis quoque Ger-

Germanis cæteriſque Chriſtianis nationibus fuerint tranſcripta; à quibus per hæreditariam ad poſteros tranſmiſſionem non parum debilitata fuit noſtri corporis conſtitutio; cujus clementer Deus miſereatur. Non equidem ignoro, alios, quos inter eſt Leonardus Fioravantus, in libro cui titulum fecit *Capricci Medicinali*, longè alia ratione de origine hujus mali ſcripſiſſe; ſed quia brevitati nunc ſtudeo, hæc omnia ſuis relinquam autoribus. Similiter novus hic & fœdus Morbus, nova eaque contumelioſa nomina conſecutus eſt à ſuis primis Inventoribus, à quibuſdam enim vocatur Morbus Gallicus, ab aliis Lues Hiſpanica, ab aliis contages Neapolitana; quælibet namque natio quàm longiſſimè à ſe voluit removere hanc infamiam. *Nomina Morbi Gallici.*

§ 2. Quoniam vero nunc temporis Morbus hic nimis quam communis eſt, præcipuè inter Magnates, quapropter etiam de ejuſdem Curandi ratione plurimi libri excuſi extant, poteram equidem huic labori ſuperſedere, tamen cum exiſtimarem poſſe me longa & continuata mea exercitatione & experientia, nonnihil utilitatis iiſdem afferre, conſultum mihi viſum eſſe breviter Curandi rationem deſcribere, & cum adjunctis commonitionibus hoc quicquid eſſe officii, indigentibus exhibere.

§ 3. Principiò itaque iis qui ſanguinis copia abundant Mediana brachii dextri erit pertundenda, & prout neceſſitas ſuaſerit, ſanguis parcius aut largius detrahendus: Dehinc per aliquot dies continuatos Apozemate longo corpus benè eſſe præparandum & purgandum, antequam ulterius pergere poſſimus in uſu Antidotorum & alexi pharmacorum. Poterit autem hoc apozema ſequenti aut ſimili formula præſcribi, *Vena Sectio.*

℞. *Radicum Polypodii* ℥. *ij.*
Hermodactylorum ℥. *j.*
Mechoacan ʒ vi.
Interioris corticis flavi Frangulæ ℥. *j. ſ.*
Radicum veratri nigri benè præparatorum ʒ. *iij.*
Scabioſæ, fumariæ, veronicæ, dulcamaræ ana pugill. Item:
Seminis aniſi, granorum mali citri, carduibenedicti. ana ʒ *iij.*
Liquiritiæ raſæ ʒ. *vj.*
Caryophyllorum ℥. *ſ.* *maſz* eſt 4. ℔.

Decoquantur omnia hæc in Menſura lixivij. ex cineribus clavellatis parati, ad conſumptionem ferè dimidiæ partis. Tum adde fol ſennæ

Sennæ Alexandrinæ elect ℥.ij., & fac ſimul bis terve ebullire, tum per noctem benè tecta relinquatur olla: manè factâ iterum ebullitione, quàm fortiſſimè exprime, & poſt unius horæ reſidentiam, decanta, relictis in fundo fœcibus: Ex hoc apozemate ebibat æger ſingulis matutinis, calidè urceolum exiguum, & deinceps per 4. horas jejunet: atque prout plus minuſve purgatus ex eo fuerit, augere poſſumus aut imminuere potionis quantitatem. Quod ſi non ſufficienter ex hoc purgatus fuerit apozemate, eodem abſumpto, licebit hauſtum eidem præbere purgantem,

℞. *Electuarii diacarthami* ℨ. IV.
Confectionis Hamech ℨ. *ij.*
Cum aq. fumariæ aut jure calido, diſſolvantur.

Sin placuerit pilulas aſſumere, licebit circa tertiam matutinam devorare novem ex ℨ. j. pilularum de Nitro, quæ valdè in hoc morbo præſtantes ſunt, vel de Hermodactylis, vel aggregativis confectas.

Lignum Guajaci. § 4. His peractis decoctum ligni Guajaci ita parabitur.

℞. *Ligni Indici recentis, & ſubtiliter raſpati* ℔. j.
Corticis ejuſdem ℥. ij.
Zarſæ-parillæ, liquiritiæ minutim conciſar. ana ℥. j.

Omnia indantur ollæ aut cantharo, intus & extus vitriato, capienti circiter menſuras 6. (hoc eſt XVI. ℔.) & ſuper affunde 3. menſuras aquæ, unam vini albi, ut per diem ac noctem macerentur: deinde juxta lentum è carbonibus ignem per 6. horas lentè decoquantur ad dimidias. Inter ebulliendum ſpuma eſt auferenda, ſeorſimque aſſervanda. Ubi parum refrixerit, fortiſſimè eſt exprimenda materia, & vitro aut ollæ ſive cantharo, arctè concluſo, in cella deponenda, ad uſum.

§ 5. Deinceps huic decoctæ & expreſſæ materiæ iterum affundendæ ſunt 4. menſuræ aquæ, & duæ vini, macerentur ſimul per 24. horas, denuóque ad dimidias erunt coquendæ: quod ſi patiens ſiti valdè torqueatur, & copioſè bibat ex hoc decocto, ſufficit tertiam partem ſolum coquendo abſumi.

§ 6. De primo decocto ſingulorum dierum hora matutina quinta 7. aut 8. unciæ bibendæ ſunt calidè, & tum ſudor per horas duas aut tres provocandus, pro tolerantia patientis, à quo ſudor pannis lineis calefactis abſtergeatur; qui itidem in calido cubiculo detineri debet, ne frigus ſubingrediatur poros corporis,

poris, proinde nec manus aut faciem aqua frigida perfundat abluatve. Sed æſtivo tempore non eſt neceſſe ut tantopere ſe excruciet, quin imo, ſi dies fuerit calidus & ſerenus, etiam licebit ipſi foras exſpatiari.

§ 7. Hora circiter decima jentaculum ſumet æger, ſed admodum parcum, ſenſim ſingulo die parum adhuc detrahens, à cibo conſueto, per 14. dies uſque: ideoque ex aſſata aut elixa carne gallinæ vel perdicis aut vervecina tantum ſumat, quantum ſufficit ad comedendum panem album mediocrem, aut duo ôva recentia ſeu tremula & ſorbilia, cibuſquê ſit aut nullo aut pauco ſale conditus. Deinde per 14. dies utendum erit ſtrictiſſima dieta, nec amplius ſumere quàm circiter, ℥.ij., aut ℥.ij.ſ. uvarum paſſularum cum biſcocti tantillo, quantum ſufficere poſſit. Per totum autem Curationis tempus non bibat niſi de ſecundo decocto, loco vini aut cereviſiæ, quantum libuerit, quovis tempore, etiam pomeridiano, ubi ſitis monuerit. Poſt meridiem hora circiter tertia patiens ſe recipiat in lectum calefactum, uti manè fecit, & 6. uncias primi decocti calidè bibet, vacabitque ſudationi per horam unam aut alteram, ſudoremque abſtergeri jubebit: poſt horam cœnabit minoreque cibi quantitate, quàm in prandio contentus erit: Et poſtquam hac ſtricta diæta per 14. dies uſus fuerit patiens, ſequentibus quatuordecim diebus ſenſim augebit ciborum quantitatem, donec ordinariam paulatim attigerit: ſed ſecundo ſemper decocto utetur, niſi virium debilitatis ratione hauſtus vini concedatur. Tandem per 4. aut 5. dies manè ſolummodo bibet de primo decocto, non verò pomeridiano tempore, & ſic ſpatio, 6. ſeptimanarum integram intermiſerit ſeu abſolverit Curam, habita tamen ratione mali. Interim accuratè obſervandum, ut ſemper proſpectum ſit ægro de duplici hoc decocto.

§ 8. Si quæ vulnera hiulca adfuerint, ea manè & veſperi, poſt ſudorem elicitum, cum ablata ſpuma, aut primo decocto abluentur & mundabuntur, aut ſi majora fuerint, à perito Chirurgo, artis lege, tractabuntur.

§ 9. Neceſſum quoque eſt, ſingulis decem aut quatuordecim diebus corpus ſemel expurgare, ut non ſolum tenuis & ſubtilis materia per poros cutis ſudando abſumatur vel evacuetur, ſed inſimul craſſæ illæ impuritatis, quæ meatus ſudoriferos penetrare nequeunt, per inferiora abſcedant: ad hanc rem apprimè conducunt.

cunt. Pulvis ſennæ ſupra in Tractatu de Scorbuto deſcriptus, ut & Electuaria, Confectio Hamech & Diacarthamum, aut pilulæ, quarum facta eſt mentio in initio hujus Curationis: Hac tamen uſurpata cautione, ut iſto purgationis die ab aſſumento ſudorifico potu abſtineamus; probè interim attendentes, ſitne morbus recens an inveteratus, ſitne æger ille juvenis an ætatis provectæ, debilis ne an robuſtus; etenim juxta has circumſtantias, non tantum purgatio inſtituitur blandior, ſed etiam materia potionis ſudorificæ majori aquæ quantitati incoquitur, quo tanto tardius ſuam perficiat operationem.

Pauame ſeu Saſſafras.

§ 10. Paucis abhinc annis arbor quædam viribus excellens, innotuit, quæ primum ex Inſula Florida huc ad nos delata eſt, hanc Indi indigenæ *Pauame* vocant, Hiſpani, Itali & Germani *Saſſafras* appellant: Sapore eſt acri, & aromatico, & guſtui grato admodum, præcipuè ejus cortex, uti in cinnamomo, ſed quo vicinior radici eſt, tanto eſt ſapore efficacior: Ejus ad morbum Gallicum fælix admodum uſus eſt, ut & ad plurimas alias ægritudines, videlicit febres lentas, catharros, vapores & frigida materia ſublatos, lumbaginem, renumque calculum, pellit flatus inflationeſque, menſes ciet, ventriculum corroborat, & admodum refragatur arthritidi. At enim præparato prius corpore medicamentum purgans, ad potionis ex eadem confectæ uſum accedemus; cujus parandi modus hic eſto.

§ 11. Accipe electi hujus ligni unà cum ſuo cortice minutim inciſi ℥. IV., cui affunde aquæ fontis ℔. IV. ſtent in infuſione bene tecta, per 12. horas, deinde in olla terrea decoquæ ad dimidias, cola deinceps per linteum, & aſſerva in cella pro potu primo. Ad hunc ſemel decoctum pulverem adde ℥. ij. recentis pulveris, & in ℔. X. per ſex horas plus minus infundatur & decoquatur ad remanentiam ℔. VI. Hujus primi decocti ℥. V. aut VI. manè patiens calidè aſſumet, ſimiliterque poſt meridiem hora 3. aut 4. & poſtea ad ſudorem largum in lecto ſe componet: Altero decocto loco vini, ſive in prandio, ſive extra illud, urgente ſiti, utetur; in reliquis eadem obſerventur quæ ſuperius de Diæta dicta à nobis ſunt.

§ 12. Sæ-

§ 12. Sæpe ſæpius contingit, cum morbus hic eſt inveteratus, aut alloquin in pejus vergit non rectè à medicaſtris curatus, ut gummata ſeu nodi duriuſculi enaſcantur in tibiis, brachiis, & capite, quæ ſanè in cauſa ſunt, ut quod curatio majori cum difficultate ad optatum finem perduci queat, præcipuè ſi oſſa fuerint exeſa, corrupta, tabefacta, aut ſi debilitatio hæc extremos artus affligat nocturnis iiſque intolerandis dolori- *Zarza-*
bus: Hoc in caſu Zarza-parillæ præſentaneum eſt & pretioſum *parillæ.*
remedium, quam poſſumus abſque ullius alterius admixtione decoquere, & in uſum convertere, juxta ſupra deſcriptam formulam, aut hanc ſequentem.

℞. *Sarzæ-parillæ minutim inciſæ & contuſæ* ℥. IV.
Macerentur per noctem in ℔. xij. *aquæ in loco calido, ſive in hypocauſto, ſive ſupra cineres calidos, & decoque ad conſumptionem quartæ partis.*

Tunc adde ℥. j. Hermodactylorum ſubtiliter pulveriſatorum, & invicem bene miſceto & ſinito refrigeſcere, poſteaque percolato: Ex hoc bibet manè & poſt meridiem ℥. VI. & inter prandendum utetur ſimplici Sarzæ-parillæ decocto, nimirum cum ℥. j. Salzæ-parillæ decoquitur in ℔. xij. aquæ, donec abſumta fuerit tertia pars; & tota hæc Cura peragi poterit ſpatio trium ſeptimanarum, neque eſt neceſſe patientem ſe adſtringere ſtrictæ huic diætæ, ſed gallinas aut vitulinam elixam comedere interea poteſt: attamen corpori per debitam *Unguen-*
expurgationem prius eſt proſpiciendum. *tum ſeu adeps.*

§ 13. Quod ſi tam altas radices morbus egerit, ut per ſuperius deſcripta medicamenta cedere nolit, nonnunquam accidit, ut ſub finem decocti Zarſæ-parillæ Inunctiones quoque in uſum venire debeant, quibus etiam majori cum certitudinæ, minorique periculo, quàm ſi decocta non præceſſiſſent, uti nunc poſſumus; itaque formulam Unguenti hic ſubjungere volui.

℞. *Ædipis ſuillæ non ſalitæ & repurgatæ* ℥. VI.
Axungiæ anatis ℥. iij.
Axungiæ gallinæ ℥. ij.
Ol. Laurini, Liliorum, ana ℥. j.
Ol. Iuniperini, Aq. vitæ, ſingulor ʒ. IV.

 Mer-

Digitized by Google

Mercurii ℥. vj.
Lythargyrii auri, thuris albi ana ℥. j.
Mirrhæ ℥. ſ.

Prius Mercurium in mortario marmoreo unam cum adipibus ſubigere oportet, commiſcere & mortificare (ut vocant), poſteaque addenda ſunt reliqua, donec acceperint unguenti conſiſtentiam: Minuenda quoque eſt pro exigente patientis neceſſitate, quantitas mercurii, aut inſuper adjungenda alia corrigentia, uti ſunt Maſtix, Ladanum, Styrax, Unguentum marciatum, ol. Therebinthinæ ſimiliaque.

§ 14. Poterit etiam loco prioris unguenti, hæc minor formula parari.

℞. *Axungiæ ſuillæ, anatis, ung. marciati ana* ℥. j.
Ol. Lilior. Spicæ, a. ʒ. ij.
Argenti vivi ℥. vj.
Thuris albi Maſtiches, Lythargyrii, auri, Salviæ, Stæchados a. ʒ. j. ſ.
Aq. vitæ. ℥. ij.
Ol. Laurini ℥. iij. ex quibus omnibus fiat unguentum.

Suffumigia. § 15. Multi ſunt, qui ad profligandum morbum Gallicum utuntur ſuffumigiis, quorum uſus eſt omnium præſtantiſſimus & incomparabilis, ſi quando laboratur de fluvio capillorum: niſi robuſtioribus. Eſtque hujus medicamenti baſis cinnabrium, quod eſt mercuriale, proindéque juxta vires patientis nunc augeri nunc minui debet, additis Correctoriis ſequenti conſimilive formula.

℞. *Cinnabrii* ℥. iij.
Myrrhæ, Aloës, Thuris a. ℥. j.
Ladani ʒ. iv.
Styracis calamitæ, Benzoini a. ℥. ij.

Contundantur omnia groſſo modo, ejuſque pulveris unà vice ℥. ſ. adhibe pro ſuffumigio, nunquam tamen niſi debita corporis præparatione præmiſſa. Utendi verò modum ſive unguentum ſive ſuffimigium deſcribere, ſupervacaneum exiſtimo, cum ſit quotidianum Chirurgorum opus; quos tamen monitos velim, ut inter ungendum abſtineant à præcipuis & nobilioribus corporis partibus, capite videlicet, corde, abdominè, cervice, ventriculo, pudendis, & tantum artubus extremis brachiis & fœmoribus unguen-

guentum adhibeant. Obſervaturque nunc temporis in Gallia hic procedendi modus, ut per triginta dies utantur decocto ligni, deinceps aliquot diebus unguento mercuriali, donec effectus ſe prodeat ſive per os ſalivando, ſeu per ſudorum, ſeu per alvi fluxum.

§ 16. Solent quoque, præmiſſa purgatione, Emplaſtra applicari artubus, præcipue iis, qui nequeunt domi ſe continere, ſed neceſſe habent aut proficiſci peregre, aut in publicum prodire, volui itaque celebrem formulam adjicere Unguenti de Ranis dicti. *Emplaſtrum.*

℞. *Ol. Camomillæ anethini, Spicæ, Liliorum alborum a.* ℥. j.
Axungiæ ſuillæ, vitulinæ a. ℥. vj.
Euphorbii ʒ. ij. s.
Thuris ʒ. iv.
Ol. Laurini ʒ vj.
Pinguedinis ſerpentinæ ʒ x.
Ranas viventes n. iij.
Lumbricorum vino lotorum ʒ. 14.
Succi rad. Ebuli, ſucci rad. Enulæ a. ℥. j.
Schœnanti, Stœchados matricariæ a. m. s.
Vini albi generoſi ℔. j

Decoquantur ſimul, donec vinum fuerit abſumptum, poſtea exprime, & exactè cum expreſſo miſce Lythargyrii auri ℥. vj. ceræ mundæ. q. ſ. cum Therebinthinæ ℥ j. dein ab igne aufer, in eoque diſſolve Styracis liquidæ ʒ vj. & cum parum refrixerit, Mercurii mortificati, ſaliva jejuni hominis ℥. ij. probe miſceto, & ſ. a. fiat Emplaſtrum, quod efficacius erit, ſi addideris ad huc ℥. j. Mercurii. Poteſt hoc emplaſtrum confici abſque admixtione ranarum aut pinguedinis Serpentinæ.

§ 17. Quod ſi huic Morbo grave aliquod ſymptoma ſuperveniat, neceſſe eſt peritum Medicum advocare; nam quod concernit faucium aut gingivarum exulcerationem, ad eam ſupra in Tractatu de Scorbuto deſcripta ſunt Gargariſmata, pulveres, unguenta & ſimilia.

§ 18. Inſuper, poſſumus quoque ſubitaniam illam ſalivationem, quæ è faucibus & ore, unà cum inſigni pituitæ copia profluit, minuere uſu Pilulæ Cocchiarum, è cujus ʒ. j. formentur pill. n. vij. aut ʒ. iij. Diacarthami plus minuſve, pro ſtatu patientis, diſſo-

diſſolutis in aq. fumariæ, aut juſculo gallinæ aut cicerum decocto.

Unguentum Paralyticū. § 19. Ad motus impotentiam, hoc quoque unguentum juſto tempore articulorum adhibitum ſummopere conducit.

℞. *Saponis Veneti* ℥. iij. *Quas diſſolve in ſ. q. aq. vitæ,*
Lumbricorum terreſtrium vino lotorum, contuſorum & per ſetaceum trajectorum ℥. iij.
Euphorbii, Caſtorei ana ʒ. ij.
M. f. Unguentum.

Ad affectus exteriores. § 20. Ad alia ulcera ſeu affectus in hoc morbo valde conducit Oleum Sulphuris & Vitrioli, ubi acrimonia fuerit juſtè temperata per additam aquam pro mali exigentia. Poteſt etiam parari lixivium è decocto ligni indici, in cineres redacti, & cum aqua aliquoties percolati, quo gummata & Tubercula manè & veſperi laventur.

Præcipitatum. § 21. Ulcera quoque maligna & putrida feliciter mundantur pulvere rubro Mercuriali, dicto *Præcipitato*, eſtque excellens admodum, modo ritè paretur. Ejus autem præparatio talis eſt. ℞. Mercurii & aq. fortis. ſ. regiæ ana partes æquales (quanquam alii plus aquæ ſumant) inde Matracio, uſque dum Mercurius probè fuerit diſſolutus & per aquam diſperſus, tum inpone cineribus calidis, donec aqua tota exhalaverit: licet etiam matracium imponere igni lento, illumque parumper augere, donec aqua abſumta fuerit & exhalaverit, dein matracium ſeu phiola eſt rumpenda, & aſſervandus pulvis ruber, qui tunc vocatur *Mercurius præcipitatus:* quod ſi verò nonnulla grana Mercurii, nondum ſoluti, remanſerit, iterum igni imponemus in cacabo æneo aut terreo, & ſinemus evaporare. Si vero adhuc melius Mercurium præparare quis velit, abluendus ille eſt, & infundendus in aquam roſaceam aut plantaginis, deinde in ænæa olla igni imponendus probéque agitandus uſque dum exſiccetur. Aliqui aurum merum admiſcent Mercurio, infunduntque ſimul aq. regiæ, relinquentes donec fuerit planè ſolutum, & Mercurio benè permixtum, deinde ſupra ignem evaporant, uti ſuperius dictum, & ad pleniorem correctionem ſuper affundunt aq. vitæ, donec aqua ea à pulvere tingitur, deinde aq. roſaceam affundunt, & ſuper ignem lentum,
ſpa-

Digitized by Google

ſpatulâ tantiſper circumagitur, dum nihil Mercurii appareat, & pulvis planè exſiccetur.

§ 22. Si aliam deſideras artificioſam formulam præparandi Præcipitatum, invenies eam in libello Fallopii de Morbo Gallico.

§ 23. Hujus benè præparati & purificati pulveris interius dantur 3, aut 4. imo 5. grana, habita ratione ægri, cum ℈. j. aloës roſatæ, aut pilular. aloëphanginarum, aut pil. de Maſticho, formantur inde pill. n. iij. cum paucis guttis aq. cinnamomi. Hujus Præcipitati ſimiliter uſus adhibetur in Peſte, una cum optima Theriaca. Novi quendam, qui junioribus gr. j. provectioribus ij. gra. præbebat, non tamen jejuno exiſtente homine, ſed oportebat patientem prius aſſumere panem butyro illitum, deinde pulverem butyro permixtum, cum buccella panis aſſumere, aut cum butyro ſubactum in recentis ovi vitello abſorbere, poſtea aſſidere igni, exſpectaréque ſudorem, cæteramque ſecuturam operationem. Plurimi miſcent gr. IV. Præcipitati cum ℥. IV. ſacchari roſacei, ſicque patienti à Peſte infecto, exhibent, Hoc autem medicamentum operatur tum per inferiora tum per ſuperiora: Et cum venenatæ ſit indolis, putant multi inter doctos, illud aptum natum eſſe ad educendum ſecum venenum peſtilens foras: ſimili ratione uti Galenus Theriacam ſcribit facere, quamquam eam ingrediantur viperæ venenatæ. Celeberrimus Medicus Gabriel Fallopius, in dolore Iſchiatico, pro ſecreto habuit, ſi ℈ j. muſcerdæ cum gr. IV. Præcipitati pauculoque cinnamomi cum juſculo calido offeratur patienti, modo is ante comederit aliquot ova ſorbilia. Eodem modo Præcipitatum etiam, uti ſuperius dictum, hoc tempore in Morbo Gallico ſæpius præbetur, uti ante pluſculos annos ſæpiſſimè in Italia fieri ſolebat. Eſtque hoc idem Arcanum, quod à Paracelſiſtis nomine *Turpethi Mineralis* fuit occultatum. Nonnulli ex eodem paratas pilulas exhibent manè, alii veſpertino tempore, etiam vel paulo ante vel poſt cibum, prout à ſuis cuique perſuadetur magiſtris. Succedit ad ejus uſum vehemens diarrhœa, ut etiam nonnunquam ſanguinis fluxus ſubſequatur, quam excipit inſignis vomitus & ſudor. *Turpetum Minerale.*

§ 24. Quandoquidem igitur apud quamplurimos doctos & Celebres Medicos Mercurius habetur & æſtimatur pro ſummo Myſterio

ſterio & veluti antipharmaco, non ſolum exterius applicatus, ſed & interius exhibitus, adverſus morbum Gallicum tandem eouſque devenit hominum induſtriorum experientia, ut etiam Electuarium ex eo confecerint, hujuſce ℥. iij. ſingulo mane & veſperi exhibuerunt, fuitque brevi tempore patiens à morbi Gallici tuberibus & ulceribus ſanatus. Hinc quoque contingit ut validæ pilulæ ex eodem fuerint paratæ quas Barbaroſſa Turcici Imperatoris Archithalaſſus Regi Galliæ primus tranſmiſit, unde & nomen ſuum,

Pilulæ Barbaroſſæ. *pill. Barbaroſſæ*, traxerunt. Poſſunt autem ſequenti modo parari.

℞. *Mercurii* ʒ. iij. *tere eundem ſuper porphyritem cum ſucco Limonum aut arantiorum, donec Mercurius taliter fuerit extinctus, ut amplius internoſci non poſſit.* dein adde *Rhabarbari, Agarici* *a*. ʒ. ij.
Myrrhæ, Maſtiches *a*. ʒ. j.
Cinnamomi, Gariophyllorum *a*. ℈. j.

Omnia miſceantur & incorporentur *in maſſam pilularem cum Therebinthina Veneta, è cujus* ʒ. j. *Formentur pilulæ* ix. *Capiat principuo pilulas* iij. *Dein, ſed pro morbi conditione*, ʒ. s. *Tandem*, ℈. ij. habita ſemper patientis ratione.

Uſus harum pilularum eſſe in malo Gallico inveterato, aut cum adſunt ulcera in collo aut palato, aut cum patientis nolunt ſubire curam quæ per decoctum ligni fit: poſſumus tamen aliquid præcedenti compoſitioni adjicere aut demere, eapropter deſcribam adhuc duas formulas, quarum prior purgantia habet admixta, poſterior non item,

℞. *Mercurii* ʒ. vj.
Rhabarbari ʒ. iij.
Farinæ Tritici ʒ. ij.
Scammoneæ ʒ. j.
Moſchi ℈. j.

Præparandum eſt Mercurius, ut ſupra dictum, cum ſucco Limonum, poſtea adde farinam tritici, & tere ulterius, & ſenſim permiſceto reliqua ingredientia.

Altera formula talis eſt,

℞. *Mercurii in aq. Salviæ extincti* ℥. j.
Sem. papaveris nigri ʒ. iij.
Amyli ʒ. ij.
Moſchi gr. 14. Formetur Maſſa.

For-

Formenturque pilulæ exiguæ quod ſi poſt earundem uſum dolor aliquis corpus exagitaverit, aſſumendus erit hauſtus purgans.

§ 25. Tandem etiam repertæ fuere & indies reperiuntur eximiæ præparationes è Mercurio à Chymicis adverſus hunc morbum, & alias quamplurimas ægritudines, uti eſt cinericeus pulvis, dictus *Mercurius Diaphoreticus*, cujus paucula grana ſudorem feliciter promovent. *Mercurius Diaphoreticus.*

§ 26. Expertum quoque eſt in hoc morbo, præcipuè verò cum externa ulcera aut tumores adſunt, vitrum Antimonii, ſi 3. aut 4. grana cum conſerva roſacea patienti exhibeantur. Etenim ulcera Cacoëthe poſt ejus uſum apprimè mundari incipiunt: Sed quia ejus Operatio eſt paulo vehementior, ideò præſtabit 4. grana ejuſdem Antimonii in duabus Cochlearibus vini per noctem infundere, & manè per linteum nitidum tranſcolare, atque colaturæ admiſcire parum aqua cinnamomi, quod patienti tum præbeatur. Alioquin eſt Antimonii uſus in variis morbis, & in prima Peſtis invaſione licet exhibere gr. IV. ejuſdem cum ʒ. j. Theriacæ optimæ, aut confectionis liberantis; attamen oportet vires adhuc ſint conſtantes. Inſuper pulvere antimonii præparati uti poſſumus in Ulceribus malignis, ſicuti Saccharum Saturni, (quod nihil aliud eſt niſi pulvis albus ac dulcis paratus è plumbo in aceto deſtillato diſſoluto) magno cum fructu ejuſmodi externis malis applicari poteſt. *Antimonium præparatum.* *Saccharum Saturni.*

§ 27. Alia quoque via eſt, hunc Morbum curandi, per ſuffimigia, ex cinnabari atque adjunctis. Et quamvis ſit remedium violentum, licet tamen eo uti ſatis tutò, præſertim in tribus caſibus, primo, cum volumus præcavere defluvium pilorum, nihil enim efficacius ad hoc quàm unguentum mercuriale, & ſuffimigia, quandoquidem decoctum ligni aut ſarſeparillæ nihil huc faciat, niſi longiſſimo temporis ſpatio; ſecundo, cum ulcera depaſcentia, & maligna adſunt; tertio cum in hoc morbo Oculi Machryonationibus vel granciis exulceratione infeſtantur. Utendi verò modum unctionum & ſuffimigiorum nolo hic adſcribere, partim ne imperitis anſam præbeam his tam periculoſis remediis abuti, partim quia eſt quotidianum Chirurgorum officium, quos tamen monitos volo, ut inter inungendum abſtineant à partibus corporis præcipuis, capite videlicet, corde, pulmonibus, ſtomacho, pudendis, quæ omnes à Mercurio læduntur, & in effectus inſanabiles conjiciuntur; *Tumores.*

tur; ſed ut ſolummodò ungant brachia & femora. Neque etiam particulariter hîc memini Bubonum, gonorrhϾ, puſtularum ſimiliumque; qui enim perfectè de his agere inſtitueret, integrum librum conſcribere neceſſe haberet.

§ 28. In catalogo accidentium Morbi Gallici, non poſſum non commemorare inauditum & intolerandum malum, quod milites Hiſpani in noſtram inferiorem Germaniam, cum aliis quoque perpetuis nobiſq; improbandis novitatibus, ultimo ſuo reditu intulerunt, communicarunt: vocatur Formica, eſtq; venenatus malignus & contumax Serpes ſive ſerpigo; ſumit autem initium à verendis, progreditur ab iis per univerſum corpus cum doloribus & intolerabili pruritu, nominabo itaque *Formicam Gallicam*, Teutonicè *Zitterſchen*, ſive *Flechten*. In quantum verò hic morbus cum Gallico habet quid commune, ejus curationẽ per interna deſumere poſſumus ex Tractatu præcedenti. Exterius verò corpus inungemus lixivio è ligno Guajacino parato aut oleo Guajacino parumper correcto, hoc eſt leniore reddito per additionem aquæ cujus mentio facta eſt in Hiſtoria Scorbuti ad luxuriantes gingivas. Alioquin valdè etiam prodeſt aqua plantaginis, cui in mortario adjungatur tantundem æruginis & ſacchari, donec mordacitatem poſſideat exiguam: Vocatur hæc aqua à nonnullis *aqua di Cazzo*; ſed & alia conficitur ejuſdem nominis, quæ etiam huic intentioni inſervire poteſt, ex ℔ j. aquæ Liguſtri, aluminis ℥ iij & parum æruginis: inſigniter medetur tonſillis collique inflammationibus: poſſumus re ſic exigente, aliquot grana ſublimati eidem addere.

Formica Hiſpanica.

Formica Gallica vel Frantzoſen Flechten.

Acidulæ.

§ 29. Concluſionis loco duplicem hic addam Cautionem. Prima eſt ne quiſquam, qui Gallico morbo ſit infectus, curam ſubeat acidularum, ſive Spadanarum, Birckenfeldianarum, ſive Schwalbacenſium, aut quarumvis aliarum. Neque poſſum ſatis mirari, haud paucos doctos & probos viros, tantum habuiſſe de utilitate harum acidularum, (nulla tamen ſuadente id experientia) conceptum, ut etiam ſtatuerint eas conducere ad quorumvis morborum ſanationem, atque etiam libris ſuis inſerere non dubitaverint, ut poſt expurgationem corporis per pharmaca, acidulas mane & veſperi biberent ægri, à ſudorem promoverent, ſimili modo uti ſit in uſu decocti ligni Guajaci aut Zarſæ-parillæ. Proverbium eſt, tam tritum, qua-

verit

veritate munitum: *Sit modus in rebus*; fateor enim præſtantiſſimum Dei donum eſſe acidulas, eaſque ad quamplurimos morbos ſanandos, ad miraculum uſque conducere, præcipuè iis prodeſſe, qui ex viſcerum dyscraſia laborant, aut intemperie ventriculi frigida; & hepatis calida, unde contingit vapores multos cerebrum petere, & catharrales morbos progigni: Item juvare eos qui calculo renum & arenulis tentantur, aut morbis lienis, febribus erraticis, venarum obſtructionibus, imbecillitate virtutis retentricis, & ab eadem pendentibus debilitatibus: Sed ita res ſe non habet in morbo Gallico, propter antipathiam quæ inter aquas has & morbum intercedit: Etenim acidularum virtus maximam partem pendet ex vitriolo, alumine, ferro, ſale ſimilibuſque, quæ omnia mineralia habent facultatem adſtringendi; quod ex eo patet, quia ventriculum roborant, appetitum acuunt, dyſenteriam & diarrhœam omnem liſtant, & inſuper notabilem pectori anguſtiam concilient, quapropter neque aſthmaticis conducunt, niſi forte anguſtia ea procedat à catharris à capite decidentibus: Similem ob rationem acidulæ malo Gallico ſunt adverſæ: inſuper lues Gallica curam poſtulat à centro ad circumferentiam, & ſolennes atque inſignes evacuationes per ſeceſſum, ſudorem corporis, & ſalivationem: ſed acidulæ utplurimum ſuas operationes perficiunt per vias urinæ, auferunt obſtructionem venoſi generis temperantque intemperiem viſcerum tum calidam tum frigidam.

§ 30. Altera Cautio eſt, ut in morbo Gallico vitentur thermæ, ſeu balneæ aquarum calidarum, quoniam aquas non fert, ut teſtatur experientia, propter actualem ſuam humiditatem, quod inde patet, quia ſpecificum Gallicæ luis remedium eſt virtute exſiccante proditum, ſive ea per accidens ſive per ſe rebus aut medicamentis inſit.

DE
PESTILENTI
ET
EPIDEMICA TUSSI,

Qui Anno 1580. *univerſam fere Europam invaſit.*

PRIORI Libro harum obſervationum morbos nonnullo: Peſtilentes deſcripſimus, qui regnabant aut in noſtr: tantum regione aut in vicino Belgio, ſicut etiam ſuo tem pore Hippocr. deſcripſit in ſua regione graſſantes lues & inter alias etiam lib. VI. Epid. ſect. 7., meminit cujuſdam Tuſti: Contagioſæ. At vero Anno 1580. univerſalis, peſtilens & rapid: Tuſtis non Belgium ſolummodo aut Germaniam (ut quidem con tigit in ſudore Anglico) veruntamen univerſam Europam brevi ſimo tempore, & ſubito invaſit & peragravit: Qualis cum hacte nus nefando quidem fuerit intellecta, & cum præcedentibus mor bis magnam gerat affinitatem, operæprecium erit, ut pôſterita fiat ejuſdem particeps. Nam omnes hi morbi ex una eademqu cauſa originem ſuam habent, videlicet ab Epidemico Catarrho ab quem profluxiſſe conſentaneum eſt ab humiditate aëris nimiâ cauſatâ à ſuperiorum annorum ventis meridialibus & occidenta libus, ſubſequente per totam ferè æſtatem Euro, comitato à calor ſiccitate, & ſerenitate aëris continuà, quod uberrimus vin proventus & natura abunde probavit, cujus tanta fuit præſtanti tempore autumnali, ut à longo tempore ejuſmodi non fuerit viſa Et ſic æſtate adulta & autumno prædicto Tuſſis ſævit, & circ æquinoctium autumnale præcipuè graſſari cœpit. Statim à princi pio adfuit incredibilis capitis dolor & febrilis calor, attamen abſq tremebunda corporis concuſſione in quamplurimis obſervabatu inevitabile dormiendi deſiderium, ſicut in peſte: Alii contra con tinuis vigiliis torquebantur & impotentia indormiſcendi: Hoc veſtigio excepit tuſſis arida, pectoris dolor, ſed præcipuè media ſtini ſeu menbranæ dividentis cavitatem pectoris in dextram & ſiniſtram, & tandem rhonchus, ut in moribundis: Et quanquam tuſſis paucos ſaltem dies affligeret, permanſit tamen rhonchu

pe

Digitized by Google

per quatuordecim dies. Plurimi in ſudores ſolvebantur, & hi trium aut quatuor dierum ſpatio à morbis liberabantur, nec multum tuſſi ejiciebant, ſed cauſa morbifica expellebatur per habitum corporis ſeu externum opus ſudoris. Alioquin ordinariè circa quartum diem expectoratio ſubſequebatur, & ferè omnes ſanitati fuerunt reſtituti, adeò ut ex mille vix unus interierit, iis exceptis, qui vel apoſtemata occulta intus in corpore latentia habebant, aut quibus prona quædam materia hepati aut cuidam viſceri erat impacta, aut qui veneſectione uſi ſunt. Nam penes nos Germanos, proh dolor, prava ea conſuetudo invaluit, quamprimum morbus Epidemicus regnare incipit, ſive novus ille ſit, ſive communis, venam pertundere: & ſiquidem tuſſis conjuncta fuerit, bibunt decoctum pectorale, ex hyſſopo, ficubus, ſeminè fœniculi & ſimilibus paratum, quod ſi malum ceſſaverit, bene quidem, in Nomine Domini; ſi verò non, dicunt, oportere morbum ſinere ſuam abſolvere periodum, nullum aut parum admodum remedium aſſumendu eſſe, quoniam putant Medicos, eam ægritudinem non cognoſcere, & hoc pacto multi abeunt ad plures.

§ 2. In hoc malo curando, ſiquidem mihi obvenerit, nemini juſſi venam aperiri, ob rationes præcedenti libro allegatas, & etiam experientia edocti ſumus, omnes ferè ei, quibus ſanguis fuit detractus, fato ceſſiſſe. Quæ res fortaſſe in cauſa fuit, quod in Italia & Gallia plurimi mortui fuerint, adeò ut audiverim Romæ ultra 2000. mortuos fuiſſe, proculdubio duplici de cauſa, tum quia Medici Itali mox, & forte nimis præcipitanter ſuaſerint venæſectionem, non attendentes ad venenum & ardorem conjunctum, tum quod adjuncta febris in regionibus calidioribus graviora & periculoſiora ſymptomata produxerit, quàm apud nos.

§ 3. Quantum verò ad Purgationes attinet, hunc ego methodum obſervavi, quod illis non indifferenter in omnibus, ſed in plurimis uſus fuerim non tamen ante quartum diem, poſtquam ex variis mutationibus ſymptomatum cognoviſſem, quod materia inciperet furere tum enim exhibui *Caſſiæ recens extractæ*, ℥. *j. aut Mannæ in aq. hordei & decoctionis Polypodii*, ℥. *j. s.* a quo non tantum cauſa materialis imminuebatur, ſed etiam expectoratio promovebatur. Præter hoc etiam mox in principio Antidotum exhibui, veneno refragans, ſequens verò mihi probatum.

℞. *Methridatis optimi*, ℥. s.

Speci: Diamargariton frigid. liberantis ana ʒ. j.
Boli Armeni orientalis, aut quod nunc in Miſnia reperitur, Scordii, diptamni Cretici, rad. Scorzoneræ, aut ejus loco Vincetoxici ana ʒ. j.
Corticum citri, ſem. Card. bened. ana ʒ. ſ.
Camphoræ ℈. j.

Omnia contundantur, & cum ſyr. papav. rhæados redigantur in formam electuarii: E quo aſſumatur ʒ. j. ſ. plus minuſve pro conſtitutione ægri cum aq fl. cyani ſeu rhæados ſudor exſpectetur. Similiter pauperibus exhibui cum felici ſucceſſu tantundem theriacæ diateſſaron quæ paratur ex Gentiana, baccis lauri, myrrha & ariſtolochia rot. quibus ego ſolitus ſum addere diptamnum, carduum benedictum & carlinam.

§ 4. Hoc præmiſſo, decoctum præſcribo pectorale, quo ſingulis diebus bis terve utatur patiens, hujus aut ſimilis formulæ.

℞. *Radic. Eryngi, Tuſſilaginis, altheæ, labri Veneris. ana* ℥. ſ.
Scabioſæ, ſcordii, cardui benedicti hordei hybernalis, Iujubarum violarum. ana m. j.
Liquiritiæ. ʒ. vj.

Omnia coquantur in menſura aquæ, ad conſumptionem quartæ partis, poſtea coletur abſque expreſſione, & tum adde ℥. ij. ſ. aut ℥. iij. ſyrupi papav. rhæados. Aut ſi materia jam ſit expectorationi apta, licebit ejuſdem loco accipere ſyrupum ſcabioſæ: Et ad promovendum expectorationem juſſi die noctéque ut aſſumerent ſyrupum papav. rheados, qui etiam ſolet ſudores ciere, interdum præſcripſi Looh è papavere, aut Looh è pſyllio, præſcripſi itidem potionem veſpertinam ex raparum ſucco cum ſaccharo, non ſine utili ſucceſſu.

§ 5. Et quandoquidem multi ægri dormire non poterant, & interim præ ſiti torrida nihil exſpe[ct]abunt, è ℈. ſ. pilularum mearum deſcriptionis de ſtyrace formavi pil. num. vj. & exhibui veſperi tribus poſt cœnam horis.

℞. *Styracis Calam.* ℥.
Succi liquiritiæ, Rutæ, Myrrhæ, Opii ana ʒ. ſ.
Croci. ℈. j.
Redigantur in maſſam cum ſyr. papav. rheados, quæ aſſervari poterit per aliquot annos.

Magna

Magna ſanè utilitas ex uſu harum pilularum extitit, nam & ſomnus fuit conciliatus; & dolor capitis imminutus, & materia in pectore contenta ad maturationem perducebatur. Nihilominus pro eodem ſcopo ſequentem emulſionem cum fructu exhibui tribus à cibo horis.

> ℞. *Amygdalorum dulcium excorticatorum*, ℥. j.
> *Sem papav. albi* ʒ. vj.
> *Sem. 4 frigid. maj. a.* ʒ. j.
> Omnia contundantur minutim, poſteaque per ſetaceum *tranſcola cum* ℥. iv. *aut* v. *aq. hordei decorticati, adde* ℥. j. *aq. roſar. &* ʒ. iij. *manus Chriſti perlatæ.*

§ 6. Sed quia ægrorum plurimi nihil expectorabant, ii maximè, qui in ſudorem erant proclives, eo in caſu matutinis horis ſudores excitavi hauſtu calido ex partibus duabus aq. hordei, uno vini & duobus cochlearibus ſacchari albiſſimi.

§ 7. Exterius præſcripſi pro ditioribus inunctiones ex ol. amygd. dulc. pro pauperibus verò butyrum recens mixtum mucilagine ſemin. lini. Quod ad potum ſpectat, non omnes interdixi vino promiſcue, attamen majori parti, iis maximè, quibus febris ingens adfuit.

DE SUDORE ANGLICO.

HIsce graviſſimis, periculoſiſſimis & hactenus in Germania inauditis morbis adnumerari equidem debet lues illa peſtilens & horribilis, quem vocant *Sudorem Anglicum*, cui hoc nominis inditum fuit, quoniam anno 1586 per univerſam Angliam, cum miſeranda conſternatione, propter ſubitaneum mortis periculum, & inexpertam morbi indolem terribili modo infeſtavit.

§ 2. Principium tale fuit, quod homines, qui bellè valere videbantur, veluti in ictu oculi ita inceſſebant ſummi dolores cum incredibili calore & anxietate circa ſtomachum & caput, ſubſequenti fœtido ſudore univerſali, ſiti inexhauſta, & virium naturalium & vitalium diſſipatione, ſpatio 24 horarum moriebantur.

§ 3. Cau-

Digitized by Google

Putati-tia Morbi cauſa. § 3. Cauſam nonnulli retulerunt in continuam & excedentem humiditatem aëris Anglici, quæ ſanè opinio meo adverſatur judicio, ſic enim & antea & poſt hoc tempus idem morbus ibidem regnaſſet, cum cauſa ſemper præſto ſit.

§ 4. In Anglia tali utebantur præcautione, Quiſquis iſto morbo corripiebatur, ſi interdiu, mox veſtibus indutus ad ſudorem ſe componebat: ſi verò noctu lecto decumbens invadebatur, è veſtigio benè cooperiebatur, ad ſudorem proclivius evaderet, & frigus ſedulò arcendum. Nam ſi aër frigidus accederet, tam periculoſum habebatur ut è centum vix unus evaderet, aut ſemel terve recidivam patiebantur, tandemque moriebantur.

§ 5. Licet vero hic morbus poſtea per Angliam ulterius fuerit ſparſus, placuit tamen omnipotenti & juſto Deo eodem flagello ſubitò & vehementiſſimè caſtigare dum primò maritimas Belgici contermini partes, & deinde & paulò poſt quaſi per tempeſtuoſum turbinem ab occidente, Germaniam Anno 1592. affluvit, atque ita in circumjacentibus regionibus, ratione improviſi afflatus & invaſionis, partim ratione ſubitanei periculi mortiſque præſentaneæ, partim quod anxietas in ejuſmodi novo morbo adhuc dum comperta non eſſent, maximus error & conſternatio oborta eſt.

§ 6. Sed morbus in ſua eſſentia, quantum equidem indicare poſſumus ex ſymptomatis & circumſtantiis, eſt *Ephemera* ſive *Diaria peſtilens*, quoniam ſpatio 24. horarum aut remittat, aut ægro animam extinguat. Quanquam eruditorum plurimi hunc morbum revocaverunt ad febres Græcis dictas *Typhodes*, in quibus continuo ſudore ac madore corpus quidem conſumitur, attamen non adeò venenum ejuſmodi lethale ac præſentaneum, ut nominatim quædam peſtilens plaga ſit à Deo immiſcus procul omni dubio.

Ephemera Peſtilentialis.

Febris Typhodes.

§ 7. Hoc venenum peſtilens & ſubtile admodum primam ſedem ſuam figit in Spiritu vitali, ſeu vitalibus viribus cordis & ſic porro accendit corrumpitque ſanguinem humores corporis, ubi tamen obluctans natura valdè conatur hunc perniciosum, hoſtem quam citiſſimè à ſe propellere, & ſecundum robur facultatum naturalium hoſtis citius aut tardius ſuperatur & expellitur; quod ſi è eadem nimis fuerint debiles, æger interit: Et ſicuti maligni iſti morbi, quos *acutos* vocant; judicantur Criticè, die 4. 7. 9. 11. 14. 17. 20., aut 24. ſic in peracuto hoc morbo

bo in pauciſſimus horis ejuſmodi Judicium decernitur, ut deinceps patebit.

§ 8. In hiſce noſtris regionibus invaſit morbus potiſſime cum frigore aut horrore, durante per mediam horam & amplius, & cum magnis torminibus circa diaphragma & inguinis partes cum palpitatione Cordis, & tam vehementi virium jactura, ut æger, pedibus vix poſſet inſiſtere, aderat etiam nonnunquam dolor capitis & vertigio, nonnunquam, licet rarius, ſuperveniebat etiam vomitus ſanguinis nigri, aut bilis. Nonnunquam morbus ſubitò invadebat tempore ſomni, aut ſtatim ab eo, ſubſequente mox calore, eodemque tempore per univerſum corpus, maximè in Thorace, erumpebat ſudor copioſus & graveoleus. Et ſedulo adhibebatur cautela, ne aër frigidus, ullo modo ad ægros pertingeret, adeò ut urinam in lecto decumbentes reddere cogerentur, nec etiam pulſum explorare audebant, ſi etenim frigidus aër corpus tangeret, metuendum erat, ne ſudor ille venenatus erumpens intro recederat verſus interiora, & mortem cauſaret. Nonnullus venenatus ille humor per urinas exit. Ordinariè autem durat vis hujus morbi circiter 24. horas, interdum deciditur citius, videl. 14. aut 17. aut 20. horis. Verùm in nonnullis morbus & venenum adeò erat poteus, ut ſpatio, 6. 7. aut 9. horarum exſpirarent.

§ 9. Sed præſertim magna cura eſt adhibenda, quando æger ſub invaſionem morbi è veſtigio calefactum lectum ingreditur, & ſtragulis, ad evitandum frigus ambiens tegitur, ne ſtragulis nimium oneretur: recordor enim, quod multi à ſtragulorum pòndere nimio fuerint, excalefacti, ſuffocati & mortui fuerint. Modus itaque hac in re adhibendus eſt, juxta uniuſcujuſque complexionem & qualitatem; tegantur autem magis circa pedeſque quam corpus, quod moderatè, uti & caput tegendu eſt: & ſi patiens in alterutro latus volvatur, oportet ut aſtantes diligenter proſpiciant, ne ſtragula alicubi hient, adeoque aër frigidus corpus attingat: Neque verò rari quid eſt, aliquos robuſtos & validos ante præſtitutum & debitum tempus à ſudore ſurrexiſſe & tamen ſanitatem recuperaſſe, ſed hoc abſque inſigni periculo non fit.

§ 10. Præterea, etiam quamdiu durat vis ſudoris fœtidi, nec manus detumeſcunt, nec ſymptomata ceſſant, oportet à ſomno abſtinere, eiq; reſiſtere vel piis colloquiis vel aliis licitis mediis: Nihilo-

Digitized by Google

minus ab hoc rigore aliquid licet remittere ſeu diſpenſare, modò ſomnus nimis diu non potrahatur, etenim hoc morbo laborantes ordinariè ſomno profundo detinentur, à quo metus eſt, ne venenum iſtiuſmodi interiora verſus aut in caput proſerpat, producatque phreneſin, quam excipit morbus comitialis & tandem mors.

§ 11. Poſtquam igitur ſudor, cordis palpitatio & anxietas ceſſaverint, & patiens aliquod levamen perſentiſcit, ejuſque manus, quæ durante morbo intumuerant & obriguerant, iterum detumuerunt & ad naturalem ſtatum redactæ ſunt, detergendus ante omnia ſudor eſt linteis calefactis, induſiumque calefactum induendum, atque ita ſenſim corpus denudandum, aliaque facienda, quæ in Curatione recenſentur.

Cauſa hujus Morbi. § 12. Principalis cauſa hujus ægritudinis eſt Divina virga & pœna, quandoquidem inauditis blaſphemiis & peccatis iram Dei ſuper nos concitamus, juſtus Deus etiam eiſdem incognitis antea mediis utitur ad puniendos contumaces, & ad pœnitentes caſtigandum clementer. Sicut idem, proh dolor, ultimis hiſce depravatis & Terribilibus Temporibus ſingulis anniverſariis, imò ſingulis ferè diebus nimium & miſerandum experimur & ad oculum videmus. Deus noſtri miſereatur ſecundum ſuam bonitatem infinitam, & ineffabilem miſericordiam, & mala hæc clementer avertat, & abiiſdem nos præſervare dignetur virtute ſui Sancti Spiritus per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

§ 13. Si verò naturales ſpectemus cauſas, quibus mediantibus Deus etiam ſua opera hominibus oſtendit, cum lues hæc tempore autumnali & initio hyemis venenum ſuum quaquaverſum diſperſiſſet, qui proximè anteceſſerat annus, præſertim verò æſtas valde fuit humida, & calor mediocris, talis verò aëris conſtitutio valdè eſt noxia, & morbis generandis opportuna, præcipuè peſtilentibus contagiis & febribus, quod & ratio, & experientia quotidiana & teſtimonium Hippocr. Galeni & Avicennæ ſatis ſuperq; evincunt. Et in variis tractibus Belgii hæc peſtis incœpit præcedente craſſa ac fœtida nebula, & venenam ſuum dirum magis effudit, multoſque interfecit, mediante calido humidoque vento Meridionali, magnàque pluvia.

Signa. § 14. Signa morbi hujus cognoſci poſſunt ex recenſito initio; ſed breviter talia ſunt, Frigus & horror, ſudor fœtidus cum magna anguſtia & caloris ſenſu circum cor & pectus ſeu præcordia, etiam

pulpitatio

palpitatio cordis, & calor. Rubor & tumor faciei cum dolore capitis: multi etiam dolore lumborum tentantur, alii ventris, alii ſtomachi, alii aliis in partibus dolores percipiunt.

§ 15. Pulſus, uti dictum, rarò poteſt explorari ob continuum ſudorem, ſed eodem finito reperitur talis, qualis in fine febris ardentis, nempe ſub digitis plenus, mollis, & undoſus, interdum quoque color, varius & mutabilis, pro diverſo ægri temperamento. Urinam inſpicere & examinare propter rationes prædictas, non poſſumus, quandoquidem initium adeò eſt vehemens, & æger in lecto cogitur decumbere, uti dictum. *Pulſus.*

§ 16. Quamvis autem hic morbus peſtilens ſit, non eſt tamen adeò contagioſus, quandoquidem ii, qui continuo ægris miniſtrant, non adeò à veneno hoc afficiuntur, atque ii, qui magnam ſui curam gerunt, & longè recedunt, cujus equidem hac cauſa eſt, quod hi valde ſint ad ſuſcipiendum diſpoſiti ratione conſtitutionis & temperamenti tales videlicet ſunt præſertim, plethorici, ventricoſi, & qui humoribus pravis ſcatent; tales etenim magno in periculo verſantur, ſi contingat eos ab hoc morbo corripi. Juniores & ſeniores magis fuerunt liberi, præ aliis mediæ ætatis hominibus, quos præcipuè lues hæc invaſit.

§ 17. Ut igitur pergamus ad Methodicam Curationem, quoniam hic morbus eſt acutiſſimus, ideò ut veneno huic rapido occurramus illudque evacuemus extra corpus, vires cordis vitales conſervemus, ſtatim ab initio nullâ interpoſita morâ, dabimus ſequentis Electuarii ℥. ij. aut ℥. j. ſ. aut ℥. j., pro ætate, temperamento & viribus ægri cum hauſtu calido ex media parte aceti vini, altera medietate aqu. acetoſæ aut ſcabioſæ, aut carduibenedicti, aut meliſſæ, & eo aſſumpto ægrum cooperiemus, & ſudorem promovebimus, ut ſupra dictum. *Curatio.*

℞. *Pulveris liberantis* ʒ. ij. *Electuarium.*
Coralli præparati, margaritarum præpar. ana ʒ. j. ſ.
Corticum citri, radic. tormentillæ ana ℈. ij.
Florum ſulphuris ʒ. ſ.
Omnia redigantur in pulverem minutiſſimum, & cum ʒ. ij. ſ.
Theriacæ optimæ, ſyrupi ex acido citri q. ſ. ad pulverem excipiendæ fiet opiata.

§ 18. Aliqui præbent ſimpliciter theriacam Andromachi, alii

Digitized by Google

alii ovum aureum aliaque antidota pro cujuſque arbitrio

§ 18. Similiter Salia quædam utilia ſunt, e. g. Sal abſynthii Scabioſæ, Card. Bened. quæ hoc modo parantur, Herbæ in ci neres rediguntur uſtione, tum affunditur aq. calida recens ex he ba deſtillata, aut aqua bona communis, ſtentque ſimul (alii pe horam cum dimidia decoquunt) dein aq. filtratur per linteum & aſſervatur, tum verò alia denuò aqua relictis cineribus affun ditur, iterumque ſtent aliquandiu aut decoquantur, & aqua ite rum colata affundatur priori, demum nova ſolvens aqua affur ditur, & ita porro, uſque dum talis affuſa aqua nullo ſapore ſa ſo amplius prædita ſit, nec in ſapore aut colore alterata cern tur. Poſtea aqua hæc colabitur inclinando per filtrum laneum eaque filtrata aqua indetur vaſi teſtaceo, imponaturque carb nibus, aut arenæ cineribuſve calidis & evaporetur, ita rem nebit ſal in fundo aut parietibus adhærebit, quod in phi la vitrea eſt aſſervandum. Hujus præbeantur gr. xij. cum v no albo, aut aq. Card. Bened. aut aq. Borraginis aut Scabio calida. Valde utile eſt ad morbum, & ſudorem promovet. A miſceri etiam poterit ſyr. ex acido citri, aut Saccharum r ſaceum. Etenim hæ res valdè reſiſtunt peſtilentiæ. Ex hoc S le paratur etiam oleum valdè efficax. Etenim hoc ſal primò d ſolvitur in aq. vitæ, quæ bis terve in balneo Mariæ eſt rect cata, ad abſtractionem humiditatis aqueæ. Cum hac Spir. v ni ſal iſtud putredini exponetur per 5. aut 6. dies in fimo eq no, aut balneo, deinde deſtillabitur; ſic prodit oleum, cu 3. aut 4. guttulæ cum aquis convenientibus ſeu potione ex bitæ potenter ſudores movent. Licet quoque Sal iſtud igne f ti calcinare, & ſupra porphyritem in ſubtiliſſimum pulvere conterere, illumque phiala vitrea exceptum aut inditum lo humido in cella ſuſpendere donec liqueſcendo reſolvatur in ſ ſtantiam oleo ſimilem.

Modus Parandi ſalem ex Herbis.

Oleum Salis.

§ 19. Paratur etiam commune decoctum valdè proficu ad ſudorem movendum ex milio, quod in aqua excoqui donec exterior pellicula abſcedat. Hujus decocti ſumir ℥. iij., & vini albi generoſi ℥. j., miſceæ & ſumat calidè. I tur idem in febribus aliiſque morbis in quibus ſudores f ciendi.

Potio ſudorifera.

§ 20. Q

§ 20. Quod ſi ſudor brevi non apparuerit, ægroto apponemus ſilicem aut laterem ignitum, involutum tamen prius linteis in aq. & parum aceti madefactis, aut pedibus applicabimus lagenam ſtaneam, aut veſicam communem aq. calida plenam, & lintea calida circumponemus tibiis, & brachiis, aut umbilico, ut tanto citius prodeat ſudor.

§ 21. Eodem tempore dum ſudor propellitur, utile erit conſervas & condita cordialia præbere, e. g. Saccharum perlatum ſeu manus Chriſti, conſervam fl. calendulæ, fl. Roſarum, Boraginis, Bugloſſæ, mixtam cum ſucco ribeſiorum aut berberis, ad gratum ſaporem conſervis concitandum, & ut tanto melius ingens ſitis reſtinguatur, cui præcipuè ſedandæ incumbendum eſt, in quem finem ſumere oportet pruna Damaſcena in aq. cocta, ſapam, (defrutum) aut rob. ribeſiorum, ceraſa condita & exſiccata, alioſque fructus acidos ritè præparatos. Quod ſi à potu abſtinere æger non poſſit, tale Julep ad cor roborandum ac ſitim extinguendam parari poterit. *Conſervativa Cordiâ.*

℞. *Aquæ Acetoſæ, Scabioſæ, Card. Benedict. ana* ℥. iij. *Julapium.*
Syr. de accido citri, de ſucco acetoſa ana ℥. j. ſ.

Quæ invicem permixta, pro libitu patientis exhiberi poterunt ita tamen, ut durante ſudore, ſemper tepidus reddatur potus. In magna animi defectione parum aq. cinnanomi cum aq. roſacea mixta poterit dari.

§ 22. Conducit etiam ſuccus Granatorum, malorum aurantiorum, quorum odor etiam ad cor roborandum efficaciſſimus, ut eſt & mala citria, etiam aqua roſarum cum pauco mixta, & ſpongia excepta ſapius naribus admoveatur.

§ 23. Conducibile eſt, ſi duæ partes aquæ roſarum & una aceti cum ʒ. j. caryophyllorum contuſorum, & tantundem ligni ſantalini continuo in cubiculo ægroti ſuper ignem decoquatur, id enim recreat valdè & adverſus peſtem prodeſt.

§ 24. Non oportet quoque cibum exhibere, quamdiu durat anxietas, præter juſculum Gallinæ, aut ex ovi vitello

Digitized by Google

paratum, avenæ aut hordei, aut ptiſanam hordeaceam, cu
miſceri poterit parum vini ad virium conſervationem. P
beri debet tenuis cerevifia defœcata, aut aque hordei cui inco
ſint pruna Damaſcena & acetoſa, omnia tamen hæc ſub declina
nem morbi rectius.

Præſervatio. § 25. Sub finem dierum majoris acceſſionis, poſt ſudor
abſterſum, & veſtimentis indutis calefactis, & igni aſſidentes,
bo probæ digeſtionis & potu convenienti reficiendæ ſunt vire
roborandæ, ſi patiens ſic poſtulaverit, qui poſtea iterum in lect
mundum ſe conferet, & ad ſomnum ſe componet, qui tam
continuabitur, uti tunc natura requiſierit.

§ 26. Ad præſervationem hujus tam vehementis & vene
morbi, eadem adhibenda quæ in peſte, de qua multa exſtant
corpus expurgandum à ſuperfluis humoribus qui verò nimiâ
morum ſaburrâ premuntur, purgari debent regulariter
temperatum corpus ſuum conſervare per bonam diætam, & adv
ſus aëris contagium munire cor Vitaleſque ſpiritus præſcr
Electuario, & quotidiano uſu acidorum cibis admiſcendorum.
grat. Omphacii, aceti vini, ſucci malorum aurantiorum, ac
ſæ, uvarum immaturarum, ribeſiorum: inſuper moderato uſu
matum Ex. gr. acinamomi, nucis moſchatæ, macis, cariophy
rum, zinziberis, croci, roriſmarini ſimiliumque herbarum.

DE
ERYSIPELATE.

QUANQUAM origo affectus illius externi, qui *E
pelas* dicitur, non ſit recens, ſed Antiquitati jam
gnitus, & eapropter alicui mirum videri poſſit,
ſibi locum vendicare inter novos, incognitos & ha
nus non deſcriptos morbos; Attamen, quandoquidem ejus cu
planè nova eſt, & minimè conveniens iis quæ à veteribus tr
ſunt, tum etiam, quod idem affectus in noſtra Germania cu
melius & certius à Mulierculis, quam à Medicis experientiſſ
Italis, qui è Græcis ſcriptoribus erroris ſui circa Curatio
fundamentum hauriunt: Neceſſarium duxi, etiam hujus me

Digitized by Google

nem facere, & hunc affectum collocare in numerum morborum hactenus non è fundamento ſufficienter deſcriptorum.

§ 2. Apud Græcos nomen ſortitur Eryſipelatis, Belgis **de Rooſe**, Germanis *Das Rotlauff*, & in quibuſdam regionibus, quanquam non ſine fallaci errore Carbunculi. Et quidem conſentio planè in hoc cum veteribus, uti & modernis exteris & indigenis Medicis, quod hic morbus ſeu affectus originem ſuam habeat ex inflammatæ bilis nimietate, quæ ad conſervationem partium internarum, puta cerebri, cordis, & præcipue jecinoris, vi & robore naturæ venas, in habitum corporis, utpote partem debiliorem ignobilior & veluti Emunctorium expellitur. Sed hic inſuper addam bilioſum illum humorem eſſe acrem & venenatæ naturæ utplurimum; etenim hic tumor invadit improviſò & tanta cum celeritate cum rigore & ſubſequente calore febrili, item glandularum inflammationibus & bubonibus, ut aliquis ſtatim credat ſe Peſte correptum donec malum hoc ſe patefaciat in tibia aliave parte cum inſigni ardentiſſimoque rubore, ſed exiguo admodum tumore. *Eryſipelas.*

§ 3. Hinc equidem Tumoris tria ſunt genera, videlicet Eryſipelas purum, Eryſipelas phlegmonodes, & œdematodes, proveniens è mixtura bilis & pituitæ ſalſæ, quanquam ſcriptores noſtri plures recenſeant ſpecies. Et licet ultima hæc ſpecies non ſit adeò frequens in peregrinis regionibus; tamen Germani admodum ſunt eidem ſubjecti, ratione frigidæ & pituitoſæ conſtitutionis. *Species Eryſipelatis.*

§ 4. Ut hoc malum tutò curari poſſit, duo ſunt ſcopi attendendi, primò, cauſa antecedens & affluens eſt, per derivationem aliò ducenda, aut eſt planè tollenda & radicitus exſtirpanda per evacuationem; ſecundum malum parti affectæ inhærens eſt diſcutiendum. Ad prius obtinendum bonam, oportet inſtituere diætam, abſtinere à vino, bibendo ejus vice cereviſiam, aut aq. coctam, aut acidulas ubi ea haberi poterunt: vitare cibos qui calorem accendere in ſanguine poſſint, E. g. aromota, ſinapi, cepas & ſimilia, quæ unuſquiſque novit. Deinde circumſpiciendum, num patiens ſit plethoricus, & venas habeat amplas ac tumidas & an bilis foveatur à ſanguine, unde oritur Eryſipelas phlegmonodes communiter in Germanorum corporbus athleticis; Tunc vena Hepatica aut Mediana dextri brachii eſt incidenda, neque tamen pertimeſcendum *Vena ſectio.*

Digitized by Google

timeſcendum eſt, ne bilis tam modica ſit aut tali copia in ſangui ne ſuprabundet, ut per eam venæſectionem effervescat, & velu turgens ab una parte in alteram diſcurrat, quam regulam & cau tionem obſervare ſolent Practici in Phrenitide, aliiſque à bil cauſatis morbis, ne bilis ſanguinem faciat furere, nam & veterun axioma eſt, ſanguinem eſſe frenum choleræ: quoniam corpor noſtra non ſunt temperamenti tam calidi, ſed magis ſanguinei, u adeò nullus ejuſmodi metus adeſſe debeat: Imo novi ego Comi tem, qui ex Eryſipelate mortuus eſt, præ timore & puſillanimitate Medici, qui ſanguinem ipſi verebatur detrahere.

Purgatio. § 5. Quod ſi verò plethoræ ſigna non adſint, ſuperſedere poſſumus venæſectioni, & quamprimum naturæ laboranti ſubvenire potiuncula leniter purgante quæ dicata ſit bilis expurgationi; quale eſt ſequens.

℞. *Rhabarbari optimi* ʒ. ij.
Spicæ nardi gr. vj.
Minutim conciſa infundantur per noctem in ℥. iij. ſ. *aut* IV. *aq. Endiviæ, dein fortiter exprime, & Col. expreſſæ adde Elect. Catholici & roſati Meſues ana* ʒ. iij.
Syr. roſ. ſol. ℥. j. M. f. hauſtus.

Circa quintam matutinam aſſumendus. Si vero Eryſipelas magis ſit œdematodes, tumorque elatior, loco Elect. roſ. Meſues ſumemus Elect. diacartham. Quod ſi corpus ſcatuerit mixtura variorum bilioſorum, pituitoſorum & aquoſorum humorum, quos impoſſibile eſt omnes una vice expurgare, tunc apud me in uſu eſt ſimile Apozema, è quo hauſtus aſſumendus per ties quatuorve dies continuos horis matutinis,

℞. *Endiviæ, Helitropii, Chamedryos, Bugloſſæ ana* m. ſ.
Tamarindorum ℥. ij.
Sem. Fœniculi ℥. ſ.
Omnia coquantur in ſ. q. aquæ donec remanſerint ℔. ij., *tum exprimantur, & expreſſæ Col. adde fol Sennæ Alexandrinæ* ℥. j. ſ.
Agarici ℥. j.
Rhabarb. ʒ. VI.
Zinzib. ʒ. iij.

Ebulliant ſimul, & ſuper cineres calidos, aut loco calido per noctē ſtent in infuſione, manè iterū calefiant & per goſſypinum pannum ſeta-

ſetaceum diligenter exprimendo colentur, tum admiſce ſyr. roſ. ſolut. ℥. v. Hujus Apozematis ſumantur ſingulis diebus manè ℥. vj., continuando per quatuor dies & ſucceſſum expectando.

§ 6. Huc uſque alii Medici mecum unanimiter concordabunt, ſed deinceps peculiari modo mihi procedendum eſt. Poſtquam igitur & pravis humoribus expurgatum eſt, ſive una vice, ſive apozemate pluribus, ſequenti die ſudoriferum eſt exhibendum, ut natura partim per ſudores expellat humores peccantes reſiduos, partim materiam contentam & impactam per habitum digerat, ſi forte eadem aut imbecillis nimium, aut cutis denſior exiſteret. Et ſiquidem cognoverimus, non adeſſe humorum plenitudinem, aut non permittere inſtans vel præſens iter, aliuſve caſus venæſectionem aut purgationem, nihilominus ſudoriferum erit exhibendum. Quoniam ordinariè unuſquiſque ſecum fert, aut habere poteſt ubique locorum Theriacam, cujus aſſumatur pondus aurei coronati, plus minuſve pro conditione patientis cum aq. Card. Bened. aut aq. hordei ſimplici. Poteſt quoque ſequens propinari, quod *Sudoriferum.*

℞. *Aq. Sambuci* ℥. iij. *ſem. Apii* ℈. ij.
Terræ ſigillatæ ℈. ſ. miſce.

§ 7. Ad eundem affectum utilis eſt ſyrupus S. Ambroſii, qui ſic parari poterit. *Syr. S. Ambroſii.*

℞. *Mili decorticati* ℥. ij.
Coque in ℔. ij. *aq. ad remanentiam quartæ aut quintæ partis, tum Col. tantundem vini adMiſcæ*, & aſſume calidè expectando ſudorem.

§ 8. Aliâs quoque probatum experimentum eſt, conducit *ut* ℈. ſ. *ſulph. ol.* cœparum *aut plus cum aq. fumariæ lupuli & heliotropii ana* ℥. j. *aq. portulacæ*. ℥. ij. Miſce & aſſumatur. Hæc in peſte quoque prodeſt; ſi bis terve aſſumatur.

§ 9. Veniamus nunc ad externos affectus, qua ratione iis ſit ſuccurrendum, & utrum veteres atque exteri, an verò nos melius eos curemus, perluſtrandum. Veteres Scriptores, Galenus, Paulus Ægineta, Avicenna eorumque aſſiclæ, docent unanimiter, exterius refrigerantia medicamenta eſſe Eryſipelati adhibenda, imo aq. frigida illud eſſe refrigerandum quin imò aſtringentia eſſe applicanda, quæ omni medica- *Topica ſeu Externa medicamenta.*

 menta

menta acerbioris ſunt naturæ, & repellentia. Sed quod magis mirére, nonnulli eorum ſuadent, procedendum eſſe ad ea quæ in ſummo gradu refrigerant, videl. Opium, Mandragoram & ſimilia; ſed hæ opiniones erroris ſunt plenæ, has ob rationes, 1. quod humor in hoc affectu peccans acris ſit, & ſæpius malignus ac venenatus, qui dum impeditur per impoſita exterius refrigerantia per vaporoſum halitum exire, interius oritur ſuppuratio, quæ juxta Hippocratis doctrinam lib. VII.
Aphor. 2. Aph. 2. valdè periculoſa exiſtit. 2. Succedit facile partis mortificatio, quia ſtatim adeſt gangræna ſ. inflammatio mortificans, & tanto magis, ſiquidem opium fuerit impoſitum, ſicut ego vidi ex ſola cum opio ſuffumigatione facta crus fuiſſe ſuppuratum & mortificatum, multaque ulcera poroſa fuiſſe enata, ad quæ tandem patiens è vita deceſſerit, quæ res ſæpius accidere debet Medicis Italis, & idem contigiſſe debuit veteribus Græcis & Arabibus, quapropter monuerunt, non eſſe nimis diu hæc refrigerantia, parti affectæ applicanda, ne pejor præcedenti morbus ſuboriatur. Quapropter Paulus Æginetatria ſigna recenſet, quibus cognoſcere poſſumus, quando medicamenta refrigerantia ſufficienter opus ſuum peregerint videl. 1. cum patiens ipſe experitur partem magis eſſe attemperatam, 2. cum calor ferè refrixerit. 3. cum color mutatur in lividum aut nigrum, ſed in hac tam ancipiti eorum methodo, antequam cavere ſibi poſſint, reliqua recenſita jam pericula adſunt. Tandem etiam facilè intelligere poſſumus, tales acres & venenatos humores retrocedere debere, & interiores partes principes inficere, præſertim ſi Natura nimis debilis ſit ad reſiſtendum, aut quando humor bilioſus fervidus eſt nimius, ſicut in ea Eryſipelatis ſpecie experimur, quam Plinius *Zonam* vocat, in quo affectu malum à cruribus uſque ad guttur continuo Eryſipelate ſe oſtendit, ſicuti memini me vidiſſe, ſed hic caſus rarus eſt: Indéque fit, dum Eyſipelas collum occupat, aut caput, adhibitis refrigerantibus & repercutientibus medicamentis bilis feratur ad cerebrum, & ibidem producat phrenitim, ſurditatem, aut Eryſipelas cerebri, quod lethale eſt, aut anginam aut ſimiles affectus, quod etiam bene animadvertit Ægineta, ubi dicit; Eryſipelas in capite eſſe

eſſe periculoſum, & cauſare anguſtiam colli, ſed cauſam erroris ſilentio præterit; quod ſi verſus cor eadem materia feratur, ſuccedit febris ardens *cauſos* Græcis, ſimiliter, ſi ad hepar materia accedat, ſubita naſcitur inflammatio. Et iccirco refert Hippocr. Aph. 25. lib. 6. periculoſum eſſe, ſi Eryſipelas à partibus externis intrò feratur, uti contra pro bono habet ſigno, ſi ab intra foràs vergat. *Aph. 25. lib. VI.*

§ 10. Quid igitur faciendum hîc eſt: Hoc breviter dicam; Eryſipelas nihil eſt aliud quàm ardens inflammatio cutis, cum exiguo tumore, ab influxu bilis procedens, & eo ferè modo, quod ad Topica concernit, curari debet, uti ſolent Ambuſta, ſi aliquod membrum ſive pes fuerit ſive brachium ferveſcente aqua aduſſeris, indaſque in aquam frigidam ad refrigerandum; quid ſequitur? Nimirum, ardor ille per caloris concentrationem, introrſum cedit celerius, & dolor adaugetur. Nec ſolum in ejuſmodi combuſtione exigua, ſed ſi contigerit Turrim accendi à pulvere pyrio, aut ſi tormentum bellicum exploſum fuerit, non eſt illud reſtinguendum aquâ, ſed aceto, quod penetrare poteſt, & extrorſum evocare calorem: itaque adhibenda ſunt talia medicamenta, quæ licet videantur eſſe naturæ calidæ, tamen poſſunt penetrare, & ardorem extrahere. Sed hic mihi fortè aliquis objiciat Veterum Medicorum receptum Axioma; *Contraria contrariis curari*, adeóque calorem refrigerantibus, frigida calefacientibus eſſe adjuvanda. Fateor ſanè, neque enim inficias ire poſſum, ſed videndum quis ſit verus hujus axiomatis ſenſus? videlicet, in quacunque parte adeſt calor præternaturalis, ea per imminutionem cauſarum calefacientium eſt refrigeranda & reducenda ad naturalem temperiem: neque enim hoc modo procedendum eſt; hæc pars eſt nimis calefacta, & influxum patitur humoris calidi, Ergo per refrigerantia calor, & per repellentia medicamenta influxus eſt corrigendus. Nam cauſa Eryſipelatis non tam peccat quantitate ac qualitate, quod vel ex eo facilè eſt colligere, quoniam ſæpius die uno duobus aut tribus contingat illud curari abſque adhibita purgatione aut venæſectione aut ſimilibus, ſola externa applicatione. Neque hoc ſolum, imò multi tantum Eryſipelas Maſtiche ſuffumigant, aut thure; aut herba hypericonis; nonnulli adhibent lin-

 teum

teum quod adhuc lotionem expertum non eſt ſed recens à textore venit: Alii verò tibiæ circum ligant filum rubrum ſupra in locum affectum, & ex imaginationi ſuperſtitioſa exiſtimant Eryſipelas non ulterius aſcendere, aut filum oblinunt Theriaca. Ideò communicare vobis volo, quædam remedia experta, quæ exterius applicari poterunt, & primo quidem è lixivio communi ſubſidentis quod penetrat & validè evocat, plurima parantur.

℞. *Lixivii communis, Olei Olivarum* ℔. j.

Adde pro dolore mitigando vitellum ovi principio affunde parum lixivii oleo, & conquaſſato benè, poſtea plus & plus donec omnia fuerint ſimul mixta.

Intinge linteum in hoc liquore, & applica loco affecto poterit quoque vitellus omitti, quodſi copia tibi ſit ſambucinorum florum olei, erit tanto præſtantius.

§ 11. Similiter ſicuti autem è lixivio ſubſidente ſeu liquido paratur ſmegma, ſic etiam illud ad hoc opus admodum eſt utile, ſi ſapo conquaſſetur in aq. florum ſambuci, aut in ejus defectu in aq. communi, & linteum intingatur, & continuò exſiccetur & tepide applicetur loco affecto, & quam primum incipit exſiccari, iterum renovetur. Poſſumus etiam miſcere partem unam ſaponis Veneti, & duas fimi vaccini in aqua, & ex iis conficere Cataplaſma, quod Eryſipelati applicetur. Sic etiam varia poſſunt comparari remedia ex ſolo ſambuco; nam præcipio, ut ſtatim Eryſipelate incipiente cortex ſambuci abradatur, & circumcirca membro toto patienti obvolvatur, renovando idem ter de die, ut cito exſiccetur, Alioquin miſcere ſoleo ʒ. j. Theriacæ cum 4. aut 5. ℥. aq. flor. ſambuci, & linteum immergo, illudque expreſſum tepidè impono Eryſipelati, quod ſæpius à me probatum eſt, poteſtque hoc commodè adhiberi capiti, aut collo, aut lateribus ſeu coſtis. Hoc remedio curavi aliquando nobilem, qui apoſtema habebat ſub brachio ſiniſtro, quod aperiebatur, & multam ſaniem fundebat, cui ſupervenit Eryſipelas, totum occupans latus, quod, ob Cordis viciniam, valdè erat periculoſum, ſi frigida fuiſſent adhibita, & præcipuè cum experientia nos doceat, & Hipocr. teſtetur Aph. 19. l. 7. Eryſipelas valdè periculoſum eſſe, quod ſupervenit ulceribus atque vulneribus, & præter Topicum illud memoratum nihil adhibui amplius, quam caſſiam recens extractam ad blandam bilioſæ materiæ expurgationem.

Aphoriſ. 19. l. 7.

§ 12. Si-

§ 12. Similiter poſſumus internæ corticis Tiliæ manipulum unum, aut alterum minutim concidere, & per noctem macerare in aq. florum ſambuci, eique linteum intingere, quod leviter expreſſum imponitur, & exſiccatum, iterum recens adhibetur. Ex quo facilè patet, ſimilia ferè adhibenda eſſe in Eryſipelate, veluti ad ambuſta. Eſt etiam ſecretum præſtans, ſi Eryſipelas inungamus leviter pluma idtincta in felle carpionis ſuperponendo linteum nitidum ſeu exſiccatum.

§ 13. Hiſce remediis ſcopum tuum obtinebis; interim poteris quoque uti baccis juniperi in aceto coctis, & inter duo lintea affecto loco impoſitis, renovando illud ſæpius, ſicubi ab ardore loci fuerit exſiccatum.

§ 14. Alii felici ſucceſſu inungunt atramento ſcriptorum communi, quæ res probabili ratione non caret, & ni memoriâ fallor, à Benedicto Victorio Faventino in Empirica ſua recenſetur.

§ 15. Nonnulli accipiunt vitellos ovi n°. vj. addunt parum ſalis, & pauxillum boli Armeni, ex iis Emplaſtrum conficiunt, inponuntque affectui, quod ardorem extrahit: ſimiles plurimas medicamentorum formulas hic poſſem addere, ſed ſupervacaneum exiſtimo, cum in omnibus rebus modus ſit.

§ 16. In Eryſipelate œdematoſo, quod frigidioris eſt naturæ, & majore tumore conſpicuum eſt valde expertus ſum utile, ſi inferior cruſta panis atri in cereviſia decoquatur, addendo manipulum flor. Camomillæ, donec pulticula inde fiat, quæ vel intra duplicatum linteum, vel ſimpliciter cuti admoveatur.

§ 17. Quod ſi per negligentiam, aliudque infortunium contingat cutim abſcedere (ſeparari) & Eryſipelas in ulcus tranſeat, affectui inſpergendus eſt pulvis lapidis calaminaris vel diapalma inponatur, vel ſequens ſparadrapum.

℞. *Ol. olivarum* ℔. ij. *ebulliat in vaſe terreo vitreato, adde ceruſſæ ſuper porphyrite lævigatæ* ℥. iv.

Agita continuò & ebullire fac ad uſque nigredinem, deinde admiſce lythargyrii aurei, ſimiliter lævigati ℥. ij. & agita donec ſpiſſum evadat; dinceps ab igne remove & agitando miſce ℥. j. myrrhæ pulveriſatæ, in quo lintea petia immergantur, eaque lævigentur, ſerventurque ad uſum, ſunt enim petia hæc utilia quoque ad ambuſta, ſimileſque affectus.

§ 18. Quandoquidem verò multi hoc affectu tentantur mul- *Cura Præſervativa.*

Digitized by Google

tæque ſint familiæ, quibus ille hæreditarius eſt ſicut ego novi Electoralia Principumque ſtemmata, quæ ad hoc malum hæreditariam habent diſpoſitionem; iis valdè neceſſarium eſt, tempeſtivè verno tempore purgari, &, ſi res poſtulat, ſanguinem detrahi, & bonam diætam obſervare: nonnulli præſervationis loco, menſe Majo, per novem dies ſingulo mane utuntur hac placentula. ℞. *Chamædryos, dentis Leonis, Abſynthii ana m. j. Vitellos ovorum* nº. ij., conciſa in butyro frigere oportet & placentulam conficere, & ſingulo mane eâ uti; alioquin iis præſcribo menſe Majo per aliquot dies ſerum lactis, in quo prædictæ herbæ ſint decoctæ.

DE MIRABILI TORMINE PRÆDOMINANTE,

Seu

ILIACA PASSIONE,

Quâ laboravit Illuſtriſſima Comitiſſa de Teckhelnburg, Bentheim & Steinfurdt.

AFFECTUS hic ſummè dolorificus invaſit Illuſtriſſimam Dominam 1569. menſe Decembri, cum eſſet annorum 38. complexionis ſanguineæ, & habentem tum internas tum externas partes valdè ſenſiles, quæ cauſa fuit, quod dolores celerius advenerint, & intenſiores fuerint, præterea corpore enſarco præditam & prætumidam, ita ut corporis regio ſubjacens ſepto tranſverſo, longo tempore ante hujus mali invaſionem fuerit inflata, accedente reſpirationis difficultate. Ad quæ omnia tandem acceſſit ſeu ſupervenit inauditus & intolerabilis dolor, præcipuè in latere dextro circa regionem Hepatis in Inteſtino Ileo, cum inflatione, tumore, & tenſione, ac ſi tota ea pars cordam tenſam repræſentaret, in tantum ut metus eſſet, ne totus venter inferior diſrumperetur; ſubſecutus deinde eſt

tam

Digitized by Google

tam vehemens vomitus limoſæ pituitæ & variæ bilis, ut adſtantes putaverint internum aliquod apoſtema fuiſſe. Et quanquam dolor poſtea per aliquot dies nonnihil fuerit imminutus, morbus tamen tractu temporis taliter recruduit, ut inſignes & miſerandi dolores iterum fuerint oborti, ægramque Illuſtrem graviter afflixerint, circa horam noctis potiſſimum undecimam, & ordinariè tertio quoque die, inſtar motus ſeu typi Tertianæ febris, nonnunquam quarta etiam nocte, aut ſexta, interdum ulteriore viciſſitudine. Poſtea menſe Majo inſigne frigus continuò adfuit in abdomine, ad quod demulcendem uſi ſumus clyſteribus cum lenibus purgationibus, quibus peccans materia fuit expurgata, etiam Emplaſtra fuerunt impoſita, quibus frigus fuit ſuperatum & frigidi flatus die noctéque fuerunt excluſi, adeò ut æſtatem ferè totam tranſegerit valetudine ſic ſatis commoda, niſi quod interdum parvæ aliquæ remanſerint motionum reliquiæ. Attamen incipiente hyeme iterum affectus hic incepit ſeſe oſtendere, noctis hora circiter decima, & ſtatum tempus circuitus retinuit de quarta in quartam noctem, nonnunquam quinta, ſexta, imò nona redibat, prout major aut minor materiæ copia per vomitum rejiciebatur: Et hi miſerandi dolores identidem ſentiebantur intra Hepar & renem dextrum, in fine inteſtini Ilei, cui adhæret inteſtinum cœcum. Et quia hinc aſcendit inteſtinum Colon ad cava Jecoris, itidem dolor diſpergebatur verſus fundum ventriculi, verſus lienem in latere ſiniſtro, & porrò deſcendebat verſus os pubis, quo loco idem inteſtinum retorquetur verſus Umbilicum, ſed magis ad latus ſiniſtrum, tandemque deſinebat in inteſtinum rectum. *Ileum. Cœcum. Saccus. Monoculus. Colon.*

§ 2. Quandoquidem verò inſignis ille dolor pro diverſo ductu inteſtini Coli nunc huc nunc illuc locum ſeu ſedem ſuam mutabat, multi opinabantur, eum provenire è matricis aſcenſu, verùm ita ſe res non habet, quanquam Germanorum plurimi, quibus non innotuit conſtitutio corporis humani, hanc paſſionem Iliacam prædominantem viri Matricem *die Mans Mutter* appellent. Nam Iliaca paſſio tam ſubitus & miſerabilis, imo lethalis affectus eſt, præſertim in ſenioribus, qui raro evadunt mortem, ut apud plurimos veterum ſcriptorum ob hanc cauſam nomen acceperit *Miſerere mei*, Latinis autem, ob dolores pungentes corripienteſque in ambitum veluti & circulum *Volvulus* aut *Miſerere mei. Volvulus.*

Con-

Digitized by Google

Convolvulus Chordapſus.

Convolvulus dicitur: ob eam cauſam Græcis dicitur *Ileos*; aut etiam *Chordapſus*, à tenſione & inflatione chordarum inſtar. Et principio accedit cum vomitu impetuoſo multiſque ructibus abſque levamine tamen, cum borborygmis, alvi ſuppreſſione & flatuum retentione, talique dolore lancinante, ac ſi venter acubus pungeretur, aut terebrà perforaretur, etiam cum valida & forti contractione nervorum, uſque ad poſteriora capitis, inſtar ſpaſmi. Galenus verò noſter in ea fuit opinione, vix aliquis evadere, præter infantes & pueros, quibus humiditas naturalis præſidio eſt.

§ 3. In augmento hujus morbi, omnia vergunt ad partes ſuperiores, & ſequitur vomitus pituitæ cui bilis eſt admixta, frigus per univerſum corpus, dolor divellens, in multis reſpirationis difficultas, & fœtidus oſcitantium halitus, ut etiam ſtercus, quod per inferiora exitum non invenit, nec eo deduci poteſt per clyſteres validos, neceſſario cum eructationibus aliiſque ſymptomatibus debet ſurſum vergere, & per os exire, quæ omnia iis citius accidunt, qui interituri ſunt.

§ 4. Cum itaque miſerabilis hic affectus hoc modo aliquamdiu duravit tandem ſolet imminui & ceſſare, poſt inſignem & (copioſum) vomitum materiæ phlegmaticæ, & variæ bilis, ſubſequebatur nonnunquam, licet rarius, vomitus materiæ nigricantis & melancholicæ, primò enim evacuatur illud quod in ventriculo eſt, (nam durabat ordinariè tempus acceſſionis per tres horas) deinde acris & inflammata urina cum arenula divellente, quæ prius tempore majoris doloris planè erat ſuppreſſa, excernitur, uti etiam flatus retenti, quanquam horum duorum, extra paroxyſmum, nunc tanta non ſit abundantia. Invadebat autem ſemper cum tanta vehementia & violentia, inſtar febris ſubitaneæ rapidæque, ſed poſt varios cruciatus perpeſſos corpus reficiebatur ſomno, ſolummodo ſine ſingulari tormento remanebant ructus plurimi, & murmur inteſtinorum, & ſitis magna, ratione prægreſſi dolorifici laboris.

§ 5. Quanquam verò multi exiſtimabant, in hoc malo optimum eſſe vini potum, & cibos conditos herbis calefacientibus atque aromatis ad meliorem digeſtionem, atque ad præcavendos flatus, tamen ego obſervavi purgatione excretam materiam fuiſſe liquidam, tenuem & cholericam; urinam verò inflammatam & acrem. Poſt 12. Decembris anni 1570. qui fuit dies ſum-

mæ

mæ affli&ionis, ſingulo mane exhibebatur hauſtus cerevifiæ lenioris cum vitello ovi recentis, additis ſubinde duobus Cochlearibus ſyr. roſ. laxativi, interdum quoque pulvis inteſtinorum lupi cum pauco cinnamomio. Præterea in principio menſæ, in prandio & cœna bonam defœcatam & lenem cerevifiam bibebat,& deinde vinum album purum, Interim ad ſedandos intolerabiles dolores valdè conducebat ℨ s. philonii Romani cum ℈ j. mithridatii exhibiti cum duobus cochlearibus aq. camonillæ calidæ, aut tantundem vini optimi. Sed optimum & excellens ſupra omnia alia remedia fuit antidotum noſtrum s. arcanum, quod Illuſt[a]. patiens continuò ſecum habebat,ut eo uti poſſet,redeunte gravi paroxyſmo,forma exiguæ pilulæ magnitudinis ſeu inſtar dimidii piſi,quo ejuſmodi dolores brevi compeſcuntur abſq;ulla moleſtia,eſtque hoc medicamentum præcipuè Illuſt[a]. dominationi valde conveniens, quæ ſolet incredibiliter à quibuſvis pharmacis abhorrere.

§ 5. Summopere item profuit, & conſervavit abdominis temperiem naturalem Emplaſtrum excellens, quod continuò ventri applicatum geſtatur, & ſic componitur. *Malagma.*

℞. *Rutæ, abſynthii*, an. m. ij. *menthæ cruciatæ majoranæ* an. m. j. *Flor. Camomillæ Romanæ*, m. ij. *Flor. Meliloti Romani, flor. anethi* an. m. j. *flor. roriſmarini* m. s. *ſeminis cumini, aniſi fœniculi, dauci* an. ℨ vj. *baccar lauri* ℥ j. *cariophyllorum, galangæ* an. ℥ s.

Omnia pulverizentur, ſed non cribrentur,deinde inſpergatur panno laneo coloris oſtrini ad magnitudinem ventris præparati, imponaturque goſſypium & irroretur ol. ſem. anethi deſtillato, iterum deſuper inſpergatur pulvis, & irroretur ol. ſem. anethi deſtillato, tum ſupra ſindone rubri coloris cooperiatur, & s. a. conſuatur ſæpius filum traducendo. Quoniam verò ſua natura hepar calidius exiſtit, poterit hic ſacculus in ejuſdem regione parum abſcindi (aut reſecari) ne jecur offendatur.

§ 6. Ad renum calorem & tormina inuncti fuerunt lumbi. Ung. roſaceo, & exhibitur ſequens pulvis valdè temperatus. *Pulvis adverſus Calculum & Tormina.*

℞. *Oc. cancri ſuper porphyritem lævigatorum, lapidis Judaici ſimiliter præparati* an. ℨ ij. *inteſtinorum lupi ſiccatorum* ℨ j. *Seminis aniſi, nucis moſchatæ, cinnamomi* an. ℨ s.

Omnia redigantur in pulverem ſubtilem, cujus ſumantur ſingulis vicibus ʒ j. cum aq. parietariæ. ℥ ij. & parum ſacchari, aut cum juſculo convenienti,aut vino oligophoro & maturo.

§ 7. Etiam adverſus matricis ſuffocationes, cujus aſcenſus continuo metuebatur,quia Illuſt[a]. patiens facilè læditur à minimis gratis *Adverſus ſuffocationes matricis.*

odoribus, excellit gutta una olei è nigro ſuccino. Aſſumpta cum cochleari vini, aut ſi una aut altera ſeq. pilularum ſumatur.

℞. *Gummi ſerapini* ʒ j. *Caſtorei* ʒ s. *miſce cum ſ. q. ſucci cardiacæ aut rutæ, adde guttas duas ol. ſucc. nigri aut ſuccini communis*, Fiant Pilulæ l.a. ex ſingulis drachmis novem, & utatur uti dictum.

§ 8. Quandoquidem vero Illuſtriſſima patiens valdè delectatur arte deſtillatoria, & valdè ipſi placebat compoſitio aq. vitæ quæ ad præcavenda ſymptomata plura, in apopleziam. Torminibus utiliter ſumi poſſet, addidi formulam compoſitionis ad præcavenda mala commemorata, & etiam ut in acceſſione eadem uti poſſet.

℞. *Radic. pœoniæ maris recentium* ℥ j. *rad. pimpinellæ angelicæ, zedoariæ, tormentillæ, Valerianæ* an. ℥ s. *rad. Cariophyllatæ, diptamni veri* an. ʒ ij. *viſci quercini* ℥ s. *cortic. citri, aurantiorum* an. ʒ v. *ſem. ſinapi albi, aniſi, fœniculi, coriandri, citri* an. ʒ iij. *ſem. nardi* ʒ j. *ſem. pœoniæ decorticatorum* ℥ s. *ſaccharum Iuniperi, lauri, decorticatorum, cardamomi, cubebar:* an. ʒ ij. s. *cinnamomi cortic. electi* ʒ vj. *nucis moſchatæ, macis, cariophyllorum, galangæ* an. ʒ iij. *calami, zinzib. piperis longi & rotundi, granorum paradiſi* an. ʒ ij. s. *Salviæ, rutæ, carduibened.* an. m. j. *miliſſæ, majoranæ, menthæ cruciatæ, hyſſopi, ſcabioſæ* an. m. s. *Flor. liliorum convallium* ℥ ij. *fl. primulæ veris flor. Tiliæ* an. ʒ vj. *flor. lavendulæ, pœoniæ, betonicæ ſtœchados arabicæ* an. ℥ s. *Camomill. Romanæ* ʒ iij. *flor: calendulæ, bugloſſæ borrag.* an. ʒ ij. *Cui viſum fuerit, addere poterit folia auri* nº. v.

Omnia conquaſſentur & contundantur groſſo modo, & matratio vitreo indantur, affundendo menſuras duas (℔ viij.) vini Malvatici aut Moſcatellini optimi, aut generoſi Rhenani, vaſeque probè obthuratum ſoli exponatur ad macerandum per dies XIV. ſubinde agitando, & poſtea in Balneo Mariæ deſtillando.

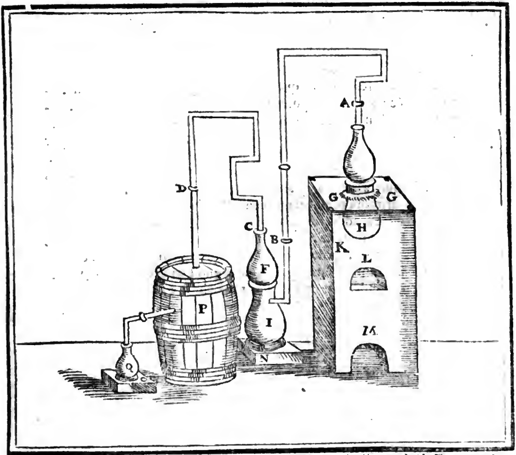
§ 9. Si quis deſiderat egregium & ingenioſum inſtrumentum, quo mediante ſubtiliſſimi ſpiritus ex herbis, aut olea ex aromatibus, aut etiam ſpiritus vini elici poſſit, quanquam ejuſmodi varia ſint excogitata, volui tamen ſub finem hujus tractatus in gratiam eorum qui artem hanc amore proſequuntur ejus conſtruendi modum docere.

§ 10. Primo igitur fiat fornax quadratus, cui inponatur veſica ænea exigua, una cum ſuis è lamina tubulis ac inſtrumentis fabricatis. Uti ſchema oſtendit.

§ 11. Deinde Veſica fornaci imponatur, relinquendo in uno quoque

que angulo fornacis aliquod foramẽ quod fumus exire poſſit, Tunc repleatur veſica ad medietatem aq. puteali, & res deſtillandæ minutim contuſæ, eidem indantur, eiq; capitellum s. alembicum cum ſuis tubulis, uti figura appoſita demonſtrat, eſt firmiter in ponendum beneficio veſicæ bubulæ, ne aliquid exhalare poſſit, deinde in principio lentus ignis adhibendus, ſenſimque ſucceſſus expectandus.

Elegans organum, ad eliciendum ſpiritus vini aliorumque aromatum. Tubuli è lamina alba ſtanno obducti. Sequitur delineatio inſtrumenti. Inſcriptio Inſtrumenti.

En. Explicatio litterarum A. B. C. D. E. F. Capitellum, G.G. Focus ubi capitellum è veſica exoritur, fermento inungitur. H. I. veſica ænea, K. fornax. L. ſpiraculum, M. locus pro extrahendis cineribus: N.O.Sedes s.hypoxodium. P. vas ligneum Q. recipiens vitreum.

§ 11. Vas

§ 11. Vas Ligneum in ſui medio foramen habere debet, per quod tranſire poſſit tubulus, quo tranſmiſſo, foramen obthuretur cera aut linteis, & aqua repleatur.

§ 12. Poſſumus etiam alio modo elicere ſubtiliſſimum vini ſpiritum, ſi ſpiritus vini ſemel deſtillatus deinde ſæpius rectificetur in balneo Mariæ, donec, (quæ probandi ratio eſt) accenſus in Cochleari ſpiritus planè avolet, nullo poſt ſe relicta humiditate. Sed plebeji homines contra ſentiunt, qui ubi uti volunt aq. vitæ, prius illum accendunt & ſpiritum avolare faciunt, quem exiſtimant eſſe nihil aliud quam impuritates ſulphureas vini aduſti, bibuntque quod remanet, quod tamen nihil aliud eſt, quam craſſior & impurus humor, quem tamen guſtui gratum, reddunt additione ſacchari. Eodem modo quo delirantes illi compotores, bellariis ſolent adhibere vinum, è quo dicunt ſe ſulphur prius accenſum abſumere, & ita vinum depurare, imo ſunt in ea ſententia, quod vinum ardet diutius, & plus abſumi ſulphuris, cum tamen illud ſignum ſit, vinum fuiſſe generoſum & optimum. Dicunt inſuper vinum ſic depuratum non petere caput, quod ſanè ita ſe habet, quod enim remanet, & ab ipſis bibendo abſumitur, nihil aliud eſt, quam impuritas aquea, quæ caput vapore ſuo afficere nequit, quia virtute ſpirituoſa per accenſionem eſt privata, aliumque ſaporem nanciſcitur ex adhibito cinnamomo, zinzibere, ſaccharo ſimilibuſque additamentis, alioquin ſtomachus jure merito erga eos artifices conqueri poſſet, quibus ego hic valedicere volo, eoſque monere ut pœnitentiam agant, ne regno Dei excludantur, uti ſerio idem inculcat ſanctus Paulus 1. Corinth. 6.

Abuſus in accendendo ſpiritu vini & alia bona vina.

FINIS.

Deo laus & Honor in ſecula.

INDEX

INDICES RERUM AC VERBORUM

Memorabilium Copioſiſſimi

Operum omnium

JOANNIS WIERI

Quorum primus ille de præſtigiis Dæmonum &c.

Prior numerus Paginam, poſterior Paragraphum deſignat.

A.

AAron an magus fuerit. 101. 18
Abacuc ab angelo per aërem delatus. 194. 4
Abaddon dæmon, Græcè ἀπολλύων, quid ſignificet. 67.10
Abbaris magus. 98.6
Abdiæ Bab. Epiſc. locus de Waldath deo. 11. 7
Abel à Caino fratre occiditur. 8. 5
an magus fuerit. 101.18
Abigor dæmon. 651. 12
abnegantes fidem Chriſtianam 170. 5
abnegationis veræ exemplum. 444.5
Abraham an magus fuerit. 101. 18
Accius Navius cotē novacula dividit. 119.14
Achabi hiſtoria. 531. 10
achemenidon planta ad quid utilis. 484.6
Achillis anima ab inferis evocata 131.2
forma dæmon Maximiliano Imperatori apparet. 46.1.
aciculas duas Duſeldorpii mulier quædam deglutit. 284.9
aconitum quis primum invenerit. 545.3
Acquirenſis concilii decretum contra magos. 470. 17
acus à muliere deglutita, exq́; ea noxa 284.8
deglutita Venetiis à virgine quadam, cum lotio excreta 320.21
acus, mulier maleficio læſa, evomit. 292.1
acus plurimas pueri dæmoniaci Amſterdami vomitu rejiciunt. 296.1
Adæ libri magici ſub falſo titulo circumferuntur. 101.18
Adamum fuiſſe medicum. 253.3
S. *Adalberti anathema magicum.* 371.2
Adamantis lapidis virtutes. 412.5
Adolphi Clarebachi efficax oratio. 450.4
Adolphi comitis à Naſſau prudentia. 508. 6
Adonis dæmon. 11 5
Adramelech dæmon. 10.3
Adrianus Marius Nicolai Geldriæ cancellarius. 455.4
Adulterii pœna. 244.2
Adulteriū quando jure civili puniatur. 593.4
Ægyptii animalibus divinos honores tribuerunt. 11.2
maximi cultores idololatriæ. 121.5
Ægyptiorum magia unde originem ducat. 8.2 & 97. 1
ſacerdotes magos fuiſſe. 100.14. & 357. 2
Ægyptiis 666. genera ſacrificiorū fuiſſe. 13.8
Aër cur inter deos geniales ſit connumeratus. 13.6
Aëris turbatio ingens. 220.27
Aëra concitare poſſe dæmonem. 187.3
nullo modo à Lamiis turbari poſſe. 210.1
Æſculapii magia. 357.2
Aethiopica magia unde venerit. 95.1
Aethiopidis herbæ uſus. 384.3
Aetiū characteribus magicis uſum eſſe. 406.1
Afflictio qualiſcunq; patienter ferenda. 433. 1
Afri infantes palā Saturno immolabant. 17. 4
Afrorum ſacerdotes à Tyberio ſuſpenſi. 17.4
Agamemnonis filia Iphigenia mactata. 16. 2
Agathenſis concilii decretum contra magos. 470.19
Agares dæmon. 650.2
Aglaophotidis herbæ vires. 416.4
Agnan dæmon apud Americos. 76.24
Agrippa herus & præceptor Wieri. 260.2
cur aliquando a Wiero laudetur, aliquando non. 625.6
Agrippæ defenſio. 111. 11. *mors* ibidem. 12
Agrippæ teſtimonium de Tritemio. 628.10
cenſura de ſuis libris de occulta philoſophia. 610.28
de Agrippa Tritemii judicium. 628.10
Αγγουαρτεία *quid ſit, & qui ea ſint uſi.* 134.14
Albæ mulieres dæmones. 75.21
Albaniæ incolæ quales. 263.4
Albani lacus exundatio. 138.10
Albathara. 338.6
Albertus Bremenſis epiſcopus magus. 353.4

Digitized by Google

Albertus Teutonicus cujus magie cognitionem habuerit. 629.11
Alchindus magus. 98.6
Alchindi Arabis error. 392.6
contra Alchindum Ioan. Franſ. Picus. 379.10
Alchymia quid tribuat author & medici. 153.4
Alciati ſententia de Lamiarum innocentia. 521.1
Alcimi carmen de diaboli operibus. 63.12
Alcmena. 237.2
Alcoranus ſacrum volumen eſſe, cur credatur. 59.4
Alea inventor. 77.1
ἀλεκτρυομαντεία quid, & unde orta ſit. 136.6
Alexander I. Romanus pontifex aquæ luſtralis conſecrationis author. 414.16
Alexander Tyrum expugnat. 24.4
Alexandri & Darii conflictum unde dæmon prænoverit. 24.3
Alexandri ab Alexand. locus de miro quodam ſpectro. 43.12
Alexandro Severo qui verſus in Virgilio obvenerint de regno. 137.8
Alexandrum Trallianum magicis characteribus uſum eſſe. 406.1
Aliſſi in domo ſuſpenſi virtus. 411.4
alligationum uſus apud medicos. 406.1
Almadel. 98.6. & 114.10
Alocer dæmon. 663.63
ἀλφιτομαντεία quid. 134.15
alrunæ. 240.8
alrumna. 161.3
Althææ & Meleagri fabula. 204.7
Amatoria pocula quantum valeant. 272.1
veneña. 271.5
Amatorio poculo tres ordine abbates interempti. 274.8
Ambroſii locus de omnipotentia Dei. 84.13
Ambroſium eadem hora Mediolani & Turonis in Martini exequiis fuiſſe. 119.17
Amduſcias dæmon. 661.52
amentes quid efficiat. 224.6. & 272.5
Americorum mos in petendis oraculis. 76.26
ſacerdotes. ibid.
Ammonitæ hoſtias humanas Moloch Deo immolabant. 15.1
Ammonitarum idolum. 10.3
Amon vel Aamon dæmon. 650.5
amor & timor fortes imagines gignunt. 184.3
amoris curatio magica 331.7
vis. 242.2
amorem cujuſdam mulieris conciliandi modus magicus. 385.7
quæ res concilient. 270.2. & 271.5
Amoymon dæmon. 663.68
Amphionem Thebanum magum fuiſſe. 99.9
Amſterodami pueri circiter triginta miſerè à dæmonio exagitati. 292.1
amuletorum phyſicorum virtutes. 409.2
Amy dæmon. 662.60
Anacephalæoſis de Lamiis. 547.1
anachitidis lapidis virtutes. 412.5
anagallidis rubro flore ad quid utilis. 409.2
anathema magicum. 370.7
Anamelech dæmon. 10.3
Ancyritani concilii conſtitutio ſeu decretum de magis. 469.9
Andras dæmon. 661.53
Andreas Maſius. 89.1.
Andreas medicus. 417.5
Andreæ Tiraquelli lex connubialis. 276.13
Androalphus dæmon. 661.54
Androgei cædes quibus rebus ſit placata. 16.2
Angeli an ſint creaturæ. 7.4. quales & ad quid conditi ſint à Deo. 2.4
de Angelorum lapſus cauſa qui Theologi ſcripſerint. 4.1
angelorum & diaboli diſtinctio. 80.9
miniſterio cur Deus utatur. 434.2
natura & officium. 2.4
angelos neſcire futura. 26.8
animæ beatorum, magorum carminibus è deſignata à Deo ſede non evocantur. 125.4
quot modis appareant. 37.6. an ſubjectum cujuſpiam rei aſſumere poſſint. 603.14
animarum apparitiones unde, & quo tempore fiant. 36.5
animas in manu Dei exiſtentes diabolus è ſua quiete turbare non poteſt. 87.1. mortuorum quibus præſtigiis dæmon ludificare ſoleat. 34.1. multas defunctorum per ſe expreſſiſſe viva voce cauſam purgationis. 36.3
animalcula eum urinis excreta. 316.7
animalia perfecta & imperfecta quæ ſint. 238.5
animalium feritates quid domet. 409.2

Digitized by Google

animalia nulla ex ſe concipere. 238.4
ne à maleficis inficiantur, conjuratio ſuperſtitioſa. 455.4
animantia ſi præter naturam quid pati videantur, quid faciundum ſit. 458.1
animantium morbis probibẽdis ſuffimentum utile. ibid.2
peſtes. 348.1
animantia quomodo lædant venefici. 277.1
Anna Lemgou virgo monialis à diabolo mirè exagitata. 302.3
Annæ à Virmont venenũ propinatum. 267.12
Annebergius dæmon. 72.7
annulus nuptialis. 381.7
annuli magici figura & virtus. 382.
annulo incluſæ radicis dæmonem extrahentis hiſtoria. 415.1
annulorum uſus apud medicos. 406.1
magicorum nugæ. 381.5
Anquirenſis concilii decretũ de Lamiis. 522.4
Anſelmus Parmenſis cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
anſeres in Scotia ex arboris fructibus in aquam decidentibus naſcuntur. 238.5
Antonius Heliogabalus magus. 98.8
antirchinon herba ad quid utilis. 411.2
Antiſthenes Athenienſis magus. 98.8
Antonini Caracallæ edictum contra magos. 405.4
Antonius archiepiſcopus Colonienſis. 310.6
Antonius Hovæus. 482.5
Antonius Sucquetus. 258.2
Antonii Sucqueti filii uxor miſerè vexata à dæmonio. ibidem.
D.Anton. quomodo diſtinguat dæmones. 79.6
Antonii Ægypti lucta cum dæmonibus. 435.5
Antonii Sabellici verba de veneficiis borrendis. 264.2
Appennini montis incolarum ſuperſtitio in tempeſtatibus arcendis. 414.14
Apionis ſiniſtra opinio de Moſe. 102.19
aproxis uſus in magia. 115.3
Apollinariſtarum hæreſis. 518.12. & 13
Apollo Deus. 12.3. & 13.5
Pythius unde ſit dictus. 139.2
Apollonius Tyaneus magus. 98.6
puellam Romæ è mortuis ſuſcitat. 131.2
Apollonii Molonis ſiniſtra opinio de Moſe. 102.19
Apollonium è Smyrna celerrimè Ephesum tranſlatum eſſe. 119.7
apoſtata qui dicatur. 538.25
Appion Grammaticus Hemeri animam ab inferis evocat. 131.2
L. Apulejus ob artẽ magicam damnatus. 466.6
Apuleii fabula. 118.12. & 167.18. & 332.4
metamorphoſis. 99.9. & 189.1
apud regulum cur lamiæ devorent. 484.6
Apuſcorus magus. 98.6
aqua cribro hauſta. 119.15
aquæ luſtralis varius uſus. 114.16
aquam inſalubrem Hierichuntis quibus rebus Elizæus ſalubrem reddiderit. 114.17
Arabes quid de lapſu dæmonum ſenſerint. 25
quantum honorem tribuerint magicæ arti. 100.12
Arabum vaticinia. 143.4.
dii. 12.2
Arbatel libellus magicus. 111.13
Arcadum transformationis in feras explicatio. 333.9.
ſacrificia. 124.13
arena per alvum mulieris reddita. 295.2
Areopagitarum ſententia de veneficis. 546.5
Areſcuſa virgo in marem mutata. 337.1
argentum vivum vetula quædam marito ſuo propinat. 268.14
arioli qua pœna afficiendi. 463.1. & 467.1 & 520.2
Ariſtei anima corvi effigie viſa. 38.3
Ariſtodemus filiam & ſeipſum jugulat. 16.2
ariſtologiæ radix ad quid utilis. 411.2
Ariſtomenis Meſſenii cor exectum pilis refertum. 319.15
Ariſtophanis locus de Eurycle mago. 92.13
Ariſtotelis ſententia de Lamiis. 493.2
de hippomanes. 274.5
Ariſtotelici negant dæmones. 1.2
Arnoldus de Villa nova cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Arnuphis magus. 98.6
Arphaxat magus fulguris ictu mortuus. 104.3
Arrianorum ſecta. 518.13
Arſatius Chriſti nomine dæmoniũ expellit. 450.3
arſenici uſus. 266.7
Artemiſiæ herbæ conſecratæ uſus & virtutes. 113.11

Artephii

Artephii ars. 114.10
ritus incantationum. 118.13
Artephium fuiſſe magum. 99.9
arteria aſpera. 282.3
arthriſidis curatio magica. 377.5
aruſpices quomodo apparitiones ſpectrorum olim Romæ interpretati ſint. 42.8
quomodo ſint puniendi. 520.2
ἀριθμομαντεία quid. 136.4
Aſcikpaſſa Deus Turcarum, quem in matrimonio invocant. 14.10
Aſia quomodo ad Macedones pervenerit. 24.3
Aſima dæmon. 10.3
aſini mira docilitas. 58.1
in Aſinum juvenis mutati figmentum. 189.1
Aſmodæus dæmon. 66.4. & 657.35
Aſmuudus demortuus luci reſtitutus. 607.22
aſphalti uſus & virtus in arcendis dæmonibus. 411.1
Aſſur imago diaboli. 70.28
Aſſyrii quantum honorem Zoroaſtri tribuerint. 97.3. *quid de dæmonum lapſu ſenſerint.* 2.5. *quem Deum coluerint.* 10.3
maximi cultores magiæ. 100.12
Aſſyriorum monarchiæ devaſtationem unde dæmon prænoverit. 24.5
Aſtaroth dæmon. 10.4. & 398.1. & 656.28
Aſtarte dæmon. 10.3
ἀστραγαλομαντεία quid ſit. 136.3
aſtrologi cujuſdam miſerabilis interitus. 148.9
aſtrologica à magicis quid differant. 391.4
Aſuiti & Aſmundi pactum. 606.22
Atalanta & Meleagri fabula. 204.7
Ates deæ ſub nomine quid Homerus intelligat. 2.5
Athanaſii locus de abolitione oraculorum. 19.3
ſententia de hæreticis non enecandis. 512.10
item de jejunio. 440.3
Athenienſes quotannis ſeptem adoleſcentes & totidem puellas in Cretam Minotauro devorandas miſerunt. 16.2
Athenienſium & Perſarum prælium. 43.10
Athenodori philoſophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus. 40.3
Atrebati lamiæ complures combuſtæ. 205.8
avaritiæ exemplum. 212.7
augures qua pœna ſint puniendi ſecundum leges. 467.2
in Auguriis quæ obſervata ſint. 91.9
Auguſtini locus de abolitione oraculorum. 19.3
item de dæmonum ſtudiis. 61.7
de diaboli origine. 3.7. *de diaboli conatibus* 23.1. *de diabolo, an hominum cogitationes ſciat.* 88.3. *de diis gentium.* 12.12
de omnipotentia Dei. 84.13
de Samuelis apparitione. 128.1
de Donatiſtarum improbitate. 514.4
de hæreticis non enecandis. 509.2
de transformatione hominis. 332.4
Auguſtini Steuchi ſententia de Sibyllarum oraculis. 622.52
Auguſtus Cæſar oculis lucidiſſimis præditus. 263.4
Avitus Alcimus Epiſcopus Viennenſis. 124.12
Auli Gellii verba de veneficis. 546.6
Aurelianenſis concilii decretum contra magos. 470.15
Aurelianenſis ſpiritus exorciſmi celebris hiſtoria. 422.1
Aureliani Imperatoris clementia erga fœmineum ſexum. 524.3
Auſonius reprehenditur. 338.4
Auſonii verſus de quadam venefica. 267.10
Ἀξινομαντεία quid. 134.10
Aym dæmon. 661.56
Ayperos dæmon. 652.16

B.

BAal dæmon. 10.3
Baal Zephan idolum. 230.4
Baalberith dæmon. 11.5
Baalim dæmon. ibid.
Baaras radix & locus, 416.3
Babylonicæ captivitatis cauſæ. 160.3
Babylonii quos Deos coluerint. 10.3. & 11.2
Babyloniorum magia unde originem ducat. 8.2. & 97.1
Baccharis herbæ virtus. 411.4
Bacchus unus ex diis ſelectis. 13.6
Bael dæmon. 650.1
Bajanus ſe in lupum transformari poſſe credidit. 336.5
Balan dæmon. 662.62
Baldi cenſura de Lamiarum confeſſione. 520.4
Balduini Ronſſei judicium de Opere præſtigiarum dæmonum Wieri. 646.1
balis herba qua magi uſi ſunt. 131.3
balſa-

balſamum quo veteres reges ſunt inuncti. 415. 18
Balſami in Eccleſiæ Romana conſecratio. ibid.
Balthaſaris ſucceſſoris Nabucadnezar inſomnium. 642.6
bangue planta. 227.4
baptiſmatis aqua & miſſæ uſus in magicis artibus. 110. 9. *vim externa exemptione tolli non poſſe*. 171.2
Barbas dæmon. 650.3
Barbatos dæmon. ibid.6
Bardi Druidæ. 17.3
Bartholomæus Piſanus. 49.8
Bartolus Richius L l. Doctor. 643.1
Bartoli ſententia de Lamiarum potentia & pœna. 121.31
Βασκαίνειν *quid ſit*. 95.28. & 530.9
Bathym dæmon. 651.10
Batſcumbaſſa Deus apud Turcas. 14.41
Βδέλυγμα *quid ſit*. 125.3
Beal dæmon qualis. 656.27
Beelphegor quid ſignificet, & à quibus ſit cultus. 10.3
Beelzebub princeps dæmoniorum. 9.3 *legatos emittit ad interficiendum Franciſcum*. 50.10
Behemoth quid ſignificet. 65.2
Bel quid ſignificet, & quorum Deus fuerit. 9.3
Belial dæmon. 654.23
Bellona dea. 13.6
hoſtiis humanis placata. 17.4
Bellonius opium ſine nocumento comedit. 226.2
benedictæ herbæ virtus. 411.2
benedictionis formula vulgò in maleficii curatione uſurpata. 299.1
Benedictus quomodo pontificatum ſit adeptus. 358.4. *equo nigro poſt mortem vectus*. 47.3
Benedicti noni mors. 48.4
Berengarii error. 519.14
Berith dæmon. 656.27
Bernatium monachorum tragœdia venefica. 227.6
Bernhardus Cronenburgius medicus. 319.16
Bernhardus epiſcopus Hildesheimenſis ducatum Viſenburgenſem invadit. 73.13
D. Bernhardo dæmon apparet. 48.9
Beſtiarum maleficii curandi modus vulgaris. 454.1
in Beſtias homines non transformari maleficio. 331.1. *hominum transformatio phantaſtica quomodo fiat*. 189.1
Bifrons dæmon. 660.45
Bitru dæmon. 653.22
Bæoti quem Deum coluerint. 12.12
Bæotiorum lingua. ibid.4
Boethius in quibus hiſtoricum munus ſit ſequutus. 202.3
Boethii fabula de incubo dæmone. 251.2
hiſtoriæ ubi non fides ſit tribuenda. 633.19
carmen de Vlyſſis ſociis. 331.2
Bolfri dæmon qualis ſit. 656.27
Bombardarum ictus quid prohibeat. 405.6
Bononiæ mulier à dæmone exagitata. 321.2
cujuſdam venefici facinus. 266.7
Bononienſes qua pœna Lamias afficere ſoleant. 523.1
Bontenbrouch in arce quidam à dæmonio miſerè vexatus. 293.3
Βοτανομαντεία *quid ſit*. 335.17
Bothnicorum populorum ſeptentrionalium incantationes. 116.8
Botis dæmon. 651.9
Boves ab eſu quid exterreat. 277.1
Boum peſtilentia. 394.2
Briſiaci in Baſilienſi diœceſi unguentum terribile à Lamiis confectum. 168.1
Brugis mulier miſere vexata à dæmonio. 258.2
Brugenſis vetulæ fucata religio. 389.9
Brutus Romanum imperium obtinet. 137.8
M. Bruto dæmon apparet. 42.6
Bruxæ. 192.4
Bryoniæ radix ad quid utilis. 411.2
Bucardus comes de Luca interfectus. 73.13
Bucolica qui ſcripſerint. 458.1
Budericiæ mulier dæmoniaca miſerè vexata. 339.2
Buer dæmon. 651.7
Bufones fugandi modus magicus. 376.4
Bulaphiæ ars. 114.10
Bune dæmon. 655.24
Buſas dæmon. 650.4

Buſciducis puella quædam à dæmone vexata. 306.5
Byleth dæmon. 652.20
Byſbia monſtroſæ fæminæ in Scythia. 262.2

C.

Caacrinolaas vel Caaſſimolar dæmon. 652.18
Cabala à magia infami vitiata. 101.17
Cabaliſticæ artis uſus. 142.2. & 143.4
Cacodæmon unde dictus. 66.8
Cain Abelem interficit. 8.5
Calchantis & Tireſiæ vaticinia de humanis victimis. 15.2
Calculus gypſeus in tonſillarum faucium abſceſſu repertus. 315.2
Calculi ad centum & viginti tres in bilis receptaculo inventi. ibid.4
Calechutorum Dei effigies horribilis. 76.23
Caldenbroçe in arce virgo quædam à dæmone miſerè agitata, à Wiero curatur. 32.10
C. Caligula potionatus ab uxore. 273.4
Calliciæ herbæ uſus in magia. 115.3
Calliſthenes veneficus Lucium Lucullum interficit. 272.4
Cambyſes magus. 98.6
Cameli ſaltatio. 58,2
Campanæ pulſu in die D. Ioan. lemures & lamias pulſari. 361.3
Campanæ baptizatæ an tempeſtates pellant. 21.4
Campanarum baptiſmus & exorciſmus. 20.2
ſonitus an grandinem avertere poſſit. 579.10
Canibalum idololatria. 135.19
Canis rabidi morſus remedium Paracelſiſticum. 631.15. *Curatio magica.* 377.6. *Curationem ad quos medici inepti referãt.* 156.1
Canis nigri fel ad quid utile. 411.4
Carabia dæmon. 661.51
Carceris & cuſtodiæ diſcrimen. 481.4
Carchedonii lapidis virtutes. 412.5
Cardanus reprehenditur. 256.3
Cardani cenſura de lamiis. 639.4
libri de ſubtilitate. 108.2
Cardani ſententia de lamiarum imaginationibus. 202.3. *item confeſſione.* 486.63 *unguento.* 223.4
Cardani verba contra magos. 391.5
de lamiis. 493.3
Carminum uſus apud medicos. 406.1
Carnibus veſci diebus à pontifice Rom. vetitis quando liceat. 174.6
Carnifex quidam in ducatu Wirtenbergico paſcua pecoris venenis inficit. 277.2
Carnificis pertinacia Antverpiæ. 388.6
Carolus 7. Rex Galliæ Egidium regni mariſchalcum ſuſpendit ob magiam. 466.6
Caroli Galli epiſtola ad Wierum. 640.1
Carpocrates magiam publicè docuit. 176.12
Carthaginenſis concilii decretum contra magos. 470.16
Caſali venefica & venefici complures capti. 265.5
Caſini ex virgine puer factus. 337.1
Caſpari Barcholti Epiſtola de Opere Wieri. 643.1
Caſſiani ſententia de diaboli prænotione. 88.4
de dæmonum poteſtate. 81.3
Caſſii Parmenſis interitus. 41.4
Caſſio Parmenſi κακοδαίμων apparet. ibid.
Caſtoris natura. 167.18
Catalepſis à melancholico ſanguine, 447.5
Catharinæ Loe hiſtoria. 448.4
Catoni membra luxata carmine ſanatæ. 376.5
Cauponæ reginæ deſcriptio apud Apuleium. 167.18
Caym dæmon. 659.40
Cerberus dæmon. 652.17
Ceremoniæ inania rerum ſimulachra. 418.3
Ceremoniis pueros occidi non poſſe. 172.1
Ceres dea. 12.6
Ceromantia quid. 134.13
Cethim terra. 24.4
Chaldæi Lecamantiæ cultores. 132.3
qua pœna ſint afficiendi. 467.2. *quantum honorem magicæ arti tribuerint.* 100.12
Cham filius Noe primus magiæ cultor. 97.1. & 658:36. *ejus execratio.* 8.1
Chamos dæmon. 10.3
Chanaan quod ſimulachrum extruxerit. 11.6
Channon piſcem ex ſeipſa naſci. 239.7
Characterum uſus apud medicos 406.1
magicorum nugæ. 381.5
Characteribus nõ ineſſe activas virtutes. 392.6

Charadii virtus. 263.5
Charoibes ſacerdotes apud Americos. 76.26
Charondas magus. 98.6
Chartula inanis collo ſubnexa. 404.2
Chaſaph Hebraica dictio quid ſignificet. 89.2. & 587.15. ad quid propriè ſpectet. 90.4
Chatrab quid. 3363
Chax dæmon. 659.37
Chirurgus ſceleratus. 395.1
Chirurgi cujuſdam facinus Cliviæ. 427.3
Chirurgi indocti in quos referant inſcitiam ſuam. 152.1
Chiridirellet Deus apud Turcas, quem viatores invocant. 14.10
Chriſma à dæmone adimi non poſſe. 490.7
Chriſmatis vim externa exemptione tolli non poſſe. 171.7
Chriſtiani regis Daciæ in folliculo calculi complures inventi. 315.4
Chriſtiano homini quæ neceſſaria ſint. 571.9
Chriſtianos quàm variè diabolus illudat. 19.1
Chriſtophorus Probus cancellarius Palatini. 507.2
Chriſtus ab hæreticis magiæ inſimulatus. 102.20
an à dæmone fuerit delatus & raptus, an verò deductus ſaltem. 193.7.
cur venerit. 19.3. & 26.1
Chriſti corpus poſt reſurrectionem quale. 199.5
meritorum inſignis contemptus. 664.2
miracula qualia fuerint. 97.5. nomen quare ſeductores precationibus & exorciſmis immiſceant. 419.7. nominis invocationis efficacia. 450.2. promiſſio poſt lapſum hominis. 7.5. teſtimonium de medicis. 153.3
Chriſtum cur dæmones prius penitius, quàm Apoſtoli noverint. 26.1
cur diabolus tentarit. 28.1
Chriſto nato ceſſarunt oracula. 19.3
Chryſoliti lapidis virtutes. 412.5
Chryſoſtomi ſententia de aptis ſathanæ organis. 177.1. de hæreticis non enecandis. 511.7
de Pythia vel Apollinis oraculo. 139.3
de ſexus fœminei fragilitate. 178.1
de anathemate. 374.5
Choaſtes magus. 99.01
Choatræ incantatores inſignes. 100.13
Cholera morbus unde oriatur. 283.6
aduſta qualia ſomnia pariat. 185.6
Cholericus vapor qualia inſomnia moveat. ib.
Chymiæ quantum tribuat author. 153.4
Cicchus Aſcalus Florentinus cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Ciceronis locus de dæmone qui Tagi apparuit. 42.8
Ciceronis teſtimonium de Sibyllarum doctrina. 619.46
Cimeries dæmon. 662.59
Circe venefica. 545.4. ſocios Vlyſſis in beſtias mutavit. 124.13. & 333.9
Circes omnipotentiæ deſcriptio. 162.6
Circenſes ludi juſſu dæmonis de novo inſtituti. 401.7
Circulatoris inſignis exemplum. 56.9
circulatores apud Feſſas. 142.13. & 143.3
Circumcellionum ſecta. 514.3
Citieus magus. 98.8
Claudiani verſus de Lauro. 135.18
Claudio Imperatori qui verſus ex Virgilio regnum prædixerint. 137.8
Clauſa qua herba aperiantur. 384.3
Clauſtrorum apertio diabolica. 383.2
Clavus ferreus ſub illæſa cute latens & exciſus. 297.1
Clavos mulier maleficio læſa evomit. 292.1
Cleopatra venenum bibit. 348.4
Clementis locus de dæmonum ſubtilitate. 23.2
ſententia de dæmonum machinationibus. 59.2
Clementis & fratrum oculos quomodo Simon magus effaſcinarit. 95.2
clerici cujuſdam melancholia & inſanitas. 181.4
Clivenſis turris cygnea. 254.4
Clivenſis principis laus. 638.3
prudentia. 506.1. & 644.3
Clivenſium ducum originis vetuſtas unde comprobetur. 254.4
Cliviæ cujuſdam chirurgi facinus. 427.3
Cobares magus. 98.6
Cobali dæmones. 72.8
cœlibatum Plato è ſua Republ. exterminavit. 238.4
cœli imaginibus nullæ magicæ voces conveniunt. 378.10
cœlo quem Deum præfecerint Græci. 12.5

cogita-

Cogitationes hominum an diabolus ſciat. 88.3
ſine Coitu viri cur multi nati fingantur. 242.1
Colici doloris remedium phyſicum. 409.2
Coloniæ in monaſterio Nazareth virgines religioſæ à dæmone miris modis vexatæ. 305.1
monſtrum naſcitur. 319.16
turris inquietiſſima ob ſpectra. 450.4
Coloniam trium regum oſſa miſſa, & ibi condita. 197.13
Columbæ Mahometus mira doctitas. 59.3
Columellæ locus de Dardaniis. 99.10
Cometho Dianæ Triclariæ mactatur. 16.2
Connata quæ ſunt occulte, non debent referri ad poteſtatem lamiarum. 262.1
Conatus perfectus quid ſit. 594.5
ſæpe habetur pro facto. 590.4
Conciliorum decreta contra magos. 468.8
Concubitus cum dæmone imaginarius. 228.1 & 230.1. & 488.4. & 538.27. *cum lupa imaginarius.* 501.14. *promiſcuus.* 176.13
Concubitus impotentiam etiam à dæmone modo naturali invehi. 362.1
in Concubitus maleficio quid faciendum. 447.1
Concubitum dæmones exercere non poſſunt. 84.14
Concupiſcentia quale vitium. 4.1
Confeſſio erronea. 498.2. *fallaciter eblandita.* 504.4. *qualis eſſe debeat.* 520.3
Confeſſioni ſoli non eſt ſtandum in criminalibus. 520.4. *mente læſi non eſt ſtandũ.* 485.2 *tormentis exactæ fides non eſt tribuenda.* 472.4. & 639.6
in Confeſſione crimina celare, an ſit peccatum reale. 175.8
ex Confeſſione ſola non judicatur, niſi in hæreſi. 520.4
Confeſſiones in criminali cauſa quales eſſe debeant. 585.8
Conformitatum liber à quo & ubi ſit conſcriptus. 49.8
Conjectores qui dicantur. 94.17
Connubiales leges. 276.13
Conſecratio ridicula. 456.8
Conſentes dii qui dicantur. 13.6
Conſtantinus à Lyckerken. 306.2
Conſtantini Imperatoris ſententia de philtris. 274.6. *conſtitutio de Lamiis.* 467.1 *lex de potentia Lamiarum.* 221.31
Coraceſiæ uſus olim in magia. 115.3
Coralli rubri virtutes. 412.5
Corinthadis uſus in magia. 115.3
Cornelia lex de veneficis. 530.7
de quibus veneficis agat. 544.1
Cornelii orationis & eleemoſynarum vis & virtutes. 441.1
Corpus quid ſit. 199.5. *unum eodem tempore duobus in locis eſſe non poteſt.* ibid.4.
Corpus non niſi per juſta ſpacia ferri poſſe. 198.1
Corporum penetratio. ibid.1
Corporibus hominum cur ſe immergere cupiant dæmones. 59.2
Corpora an dæmon ſine corpore ferat. 195.6 *an & quando poſſint ſpiritus transferre.* 193.1. *quando dæmon per aerem deferat.* 196.10. *quomodo ſine corpore aſſumpto dæmon per aerem ferre poſſit.* 197.11
Craca ſaga. 206.1
Crantii locus de Vandalorum diis. 14.9
Creare ſolius Dei. 84.14. & 120.2. & 122.8 *diabolus nihil poteſt.* 84.14
Credulitas temeraria quantum in magicis curationibus valeat. 403.1
Credulitatis conſtantis potentia. 402.3
Creontis filius pro patria mactatus. 16.2
Cretenſes ſemper mendaces. 619.47
Cribri divinatio quomodo fiat. 134.11
Criminalis actionis probationes quales eſſe debeant. 486.3
Crocodilis in forma dæmon cultus in Arſinoe. 29.1
Crœſi interitus. 25.5
Crux ab Ægyptiis inter ſacras literas relata. 287.4
Crucis vis & potentia. ibid.3
Crucem calcare ſecreto, an ſit peccatum reale. 175.9
Cruciatuum inſenſibilitatem qui lapis inducat. 389.11
Cryſtallomantia quid ſit. 133.6
Cupidinis & Pſyches velitatio venerea. 252.3
Curſon dæmon. 651.11
Curtio Rufo dæmon mulieris forma apparet. 40.1
Culter ex cujuſdã puellæ latere exectus. 307.1
ejuſque longitudo & forma. 312.14

Cultri in ventriculo demortui inventi. 298.1

Cuſpis ferrea in thorace relicta, quæ juxta alvum poſt biennium excidit. 320.20

Cuſtodiæ & carceris diſcrimen. 481.4

Cnthaorum idolum. 10.3

Cybeles Galli ſacerdotes dicti. 139.4

Cygnea turris Clivenſis. 254.4

Cygnus naviculam argentea catena trahens. 253.3

Cynocephaliæ virtus. 411.4

Cynocephalum Hermopolitani pro Deo coluerunt. 11.2

Cynops magus ſubmergitur oratione Ioannis. 104.3. & 450.2

Cynopis magi hiſtoria. 103.24

Cynoſpaſti herbæ magicæ virtutes & uſus. 416.4

Cyprianus magus D. Iuſtinam virginem Aglaio fruſtra conciliare nititur. 98.8

Cypriani locus de diaboli ſtudiis. 60.5 *libri magici ſub falſo titulo circumferuntur.* 102.18. *ſontentia de jejunio.* 440.3 *verba de dæmonis curatione ei ſtudio.* 400.5

Cyrenaico Achori litatum, ut muſcæ faceſſerent. 12.4

Cytretæ dæmones. 250.5

D.

DÆmogorgon magus. 98.6

Dæmon Annebergæ duodecim operarios in ſpecu interficit. 72.7. *an corpora ſine corpore ferat.* 195.6. *Caſſio Parmenſi apparet.* 41.4. *cogitationes hominum ignorat.* 321.1. *cuidam puellæ ſpecie Æthiopis apparet.* 476.1. *cuidam puero ſub forma Chriſti apparet.* 369.4. *cur coito nequeat.* 234.5 *cur non manum, ſed ejus formam in ſtipulatione oxtendat.* 168.1. & *dæmonium quid ſignificet.* 66.7. *Hildesheimenſi Epiſcopo noctu apparet.* 73.13. *in Dianæ templum à Ioanne Evangeliſta fugatus.* 449.3 *in quodam cœnobio forma canis ſæpiſſimè viſus interdiu.* 302.8. *juvenem quendam immorigerum parentibus auferre conatur.* 44.4. & 45.16. *monachi forma viduæ cuidam apparet.* 53.3. *mulieris forma Curtio Ruſo apparet.* 40.1. *puellæ cuidam ſub forma juvenis eximii apparet.* 300.5. *qua ſubſtantiæ commoditate tam varia machinetur.* 37.1. *quando corpora per aerem deferat.* 196.10. *quomodo corpora tranſportet* 194.5. *quomodo hominum ſenſus obſideat.* 177.2. *quomodo in vitro carminibus coercendus ſit.* 106.9. *quomodo lamias in aere concitando illaqueet.* 210.2. *quot modis hominum mentes conſtringat.* 31.8. *quot in ſpecies ſe transformare poſſit.* ibid.7. *quibus in locis, & quàm variis ſub formis ſit cultus apud ethnicos.* 28.1. *quibus præſtigiis religioſos ludificare ſoleat.* 34.1. *Tagi puori ſpecie apparet.* 42.8. *viſibiliter in Hildesheimenſi diœceſi multis apparet.* 73.12. *unde ſit dictus, & ubi in ſacris literis ejus mentio fiat.* 66.7. *unde Tyri deſtructionem prænoverint.* 24.4. *ſub forma felium viſus.* 302.8

Dæmonis fraus. 252.4. *pellendi ſuperſtitioſa curatio.* 394.1. *imbecillitas & impotentia multis ſententiis oſtenditur.* 432.1. *in nomine nihil boni fit.* 289.3. *inſidiis quomodo ſit reſiſtendum.* 351.1. & 434.4. *ludibriis qui magis expoſiti ſint.* 191.2. *mendacium.* 390.1. *multa ſtudia & opera breviter comprehenſa.* 28.1. *terriculamenta quibus literis arceantur.* 161.2

Dæmonem alteri invehi non poſſe imprecatione. 492.1. *captivum qui vitro circumferunt, qua pœna ſint afficiendi.* 465.3. *nulla radice extrahi poſſe.* 415.1. *quare Deus conſtituerit hominibus adverſarium.* 65.16.

Dæmones an concubitum exercere poſſint. 84.14. & 230.1. & 233.1. & 235.7. *an à magis cogi poſſint.* 116.5. *an habeant corpus ſeminis capax.* 636.27. *boni & mali quomodo appareant.* 78.4. *cur aliquando futura prænuncient.* 23.1. *cujus figuram maximè adaptent.* 39.7. *cur homines in beſtias transformare non poſſint.* 332.5. *cur hominum corporibus ſe immergere cupiant.* 59.2. *cur in locis ſeparatis ab hominibus ſe non oſtendant.* 37.6. *cur plus ſciant, quàm homines.* 23.2. *cur prius Chriſtum penitius, quàm Apoſtoli, noverint.* 26.1. *cur ſint ſuperiores hominibus.* 3.7. *cur veritatem de Chriſto & ſuis Apoſtolis confeſſi*

ſint. 27. 2. exorciſmo quomodo & quando ſint ejiciendi. 448. 1. expaveſcunt verè credentes. 355.14. familiares. 71. 5. familiares privatorum hominum. 75. 17 in cavernis mineralibus. 72. 7. in quot ordines à Trithemio dividantur. 112.3 montani 72. 7. montani ubi maximè laborent. 73.11. olim communibus precibus expulſi. 437. 3. Poetici & ficticii qui dicti ſint. 77. 28. pro diis habiti, & eorum nomina. 9.3 quibus herbis in colloquium allici poſſint. 410.3. quibus plerunque appareant. 184.4 quibus ſacrificiis maximè afficiantur. 18.7 quo nomine expelli poſſint. 287. 3. quomodo agnoverint Chriſtum, quem Iudæi non agnoſcebant. 130. 6. quomodo eleemoſynis ejiciantur. 440. 1. quomodo jejuniis ejiciantur. 439. 1. quomodo pro diis haberi voluerint, & præſidere regionibus. 9. 1 quomodo ſe inſinuent corporibus hominum. 62.11. quomodo ſe in varias formas transmutent. 599. 6. quomodo ſonitum emittant. 38. 4. quomodo ſpiritum noſtrum ſuſcipiant. ibidem. quot modis appareant. 37. 6. quot modis hominibus inſidias ſtruant. 60. 4. tetrici familiares. 71.7 tres viſi in deſerto. 44. 13. unde aliquando futura prædicant. 621. 51. unde nomina ſumpſerint. 10. 4. unde tam admiranda poſſint 23. 2. & 28. 1. unde vaticinari poſſint. 23.2. ut dii habiti. 9. 1

Dæmonum bonorum & malorum diſcretio. 78.4. & 80. 9. ſigna qualia. 79. 5

de Dæmonum lapſus cauſa & natura qui Theologi ſcripſerint. 4. 1

Dæmonum citatio per magos quomodo fiat. 664 1. commentitia nomina unde tam varia. 77. 27. conatus deſcriptio ex Auguſtino. 22.7. cultus apud quos potiſſimùm viguerit. 100. 13. diſtincta nomina quis conſcripſerit. 80. 10. diſtinctio ſecundum Theologos. 77. 1. divinationes unde. 23.2 epulæ 62. 10. genus quod peſſimum ſit. 72.8 illuſiones. 21. 5. illuſionibus qui homines maximè expoſiti ſint. 177. 1. in arbitrio voluntatem nocendi non eſſe poſitam. 81. 3 inquiſitio quando fieri debeat. 36.3. lapſus. 2. 5. lapſum qui ex philoſophis priſcis denotarint. 2. 6. machinationum finis. 64. 15 montanorum ſtatura, forma & operationes. 72. 9. nomenclaturæ. 9. 3. nomina ex actionis varietate apud ethnicos. 70. 1 nomina ipſorum ſtudia prodentia, quibus nuncupantur in ſacris literis. 65. 1. oracula quandiu durarint. 19. 3. & quam ambigua ſint. 24. 3. origo. 2. 5. operationes variæ. 32. 9. poteſtas nocendi in quo ſit ſita. 81.3. prænotiones unde. 24.3 prodigia unde. ibidem. profligatio Paracelſiſtica. 395. 4. pſeudomonarchia. 650.1 ſtudia quo pacto à patribus deſcribantur. 59.2. technæ ſæpe à ſagacioribus hominibus detectæ. 29. 2. transformatio quo pacto fiat. 606.20. varia apud diverſos diſtinctio. 78.2. varia nomina. 9.3. & 69.27

Dæmonibus hactenus multa falsò attributa ſunt. 87.4. limites nocendi conſtituti. 80. 1 quæ ſint impoſſibilia. 86. 1. quomodo in corpora ingrediendi locus detur. 60. 3 quomodo quidam reſtiterint. 435.5

de Dæmonibus fabulæ. 1. 2

Dæmones cur hominibus adverſarios Deus conſtituerit. 59.1. corpora hominum pro ſua libidine ingredi non poſſe. 323. 2. ejiciendi Eccleſiæ veteris modus. 452.1. eſſe qui negent. 1. 2. expellendi & aufugiendi methodus certiſſima ex ſacris literis. 429.1 fugandi modus Paracelſiſticus. 631.15 ignorare hominum cogitationes, ſententiis patrum oſtenditur. 88. 1. latronibus ſimiles eſſe. 400. 4. malos in quot gradus theologi diſtinguant. 77. 1. nemo poteſt imprecando immittere. 323. 2. non aliter ſanare morbos, quàm à læſione ab illis invecta ceſſando. 398. 1. nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari poſſe. 409.1 procreandi poteſtatem non habere. 544.2 prorſus nihil poſſe, ex Decretis oſtenditur. 87. 3. qui lapides pellant. 412.5. quomodo Latini diſtinxerint. 71.4

Dæmoniaca mulier in Saxonia Græcè & Latinè loquitur. 453. 2. Romæ optimum verſum ex Virgilio recitat. 454.4

Dæmoniacæ femellæ figmenti hiſtoria elegans. 344. 1. mulieris partus lamiæ imputatur. 257. 1. fictæ obſeſſionis curationes certæ. 445. 1. ob-

Digitized by Google

445. 1. *obſeſſionis juvantibus ſacrificis hiſtoria.* 342. 1. *prædictionis exemplum.* 25.6. *puellæ figmentum Cliviæ.* 427.3
puellæ hiſtoria memorabilis. 286.1. *puellæ ridicula curatio.* 404. 2. *virginis ſuperſtitioſa curatio.* 394.1. & 395. 3

Dæmoniacarum actionum exempla varia. 40. 1. *imprecationum punitarum exempla.* 325. 1. *larvarum exempla.* 46.1. *virginum curatarum prope Xanctos memoranda hiſtoria.* 443.4

Dæmoniacas curationes nihil valere, multis argumentis ex Patrum ſententiis probatur. 398.1

Dæmoniacus quidam factus à mali eſu. 322.5 *apud Gadarenos maleficio læſus.* 279. 4. *ab Hilarione ſanatus.* 449. 2. *quidam equeſtris ordinis factus.* 322.6

Dæmoniaci vaticinii exempla. 25.7. *ficti hiſtoria feſtiva.* 344.1. *obſidii figmenta.* 340.1

Dæmoniaci ad quindecim Hammonæ quibus remediis liberati. 641.3. *cur aliquando transferantur.* 119.17. *cur melancholici judicentur.* 339. 1. *quibus rebus olim ſanati ſint.* 437. 3. *quomodo communibus precibus curentur.* 436.1. *quomodo ſint curandi, certa methodus.* 430. 4. & 444.6 *ubi plures uno in loco ſunt, quid faciundum.* 442. 2

Dæmoniacorum hiſtoriæ, qui à Lamiis affici credebantur. 292.1. *puerorum Amſterdami hiſtoria.* 296.1

Dagon dæmon. 10.3

δακτυλομαντεία *quid.* 133.7

Daniel Brouchuſius medicus. 646. 1. *an magus fuerit.* 101. 18

Danielis vaticinium de Aſiæ regni translatione. 24.3

Dani magicas artes in bello timent. 216. 17

δαφνημαντεία *quid ſit.* 135.18

Dardaniæ artes unde ſint dictæ. 99.10

Dardanus magus. 98. 6

Dardani Ægyptiorum magi libri. 99.10

Datura planta. 227.5

Decarabia dæmon. 661.51

Decii Mundi amoris impotentia. 242.2

Decreta quid ſtatuant de magis & ariolis, eoſdemque conſulentibus. 467. 1. *in concubitus maleficio.* 447. 2. *de magorum miraculis.* 124.13

Defunctorum animæ quo tempore & quot modis appareant. 36.5

δείκηλον *cur veteres Hecaten appellarint.* 70.2

Delphi quem Deum coluerint. 12.2

Delphicum oraculum. 139.2
Ionibus datum. 16. 2

Delphici oraculi ambiguitas. 24.5

Demarchus in lupum conformatus. 331.1

Democritus Abderites magiæ cultor. 99.10

Dentium doloris remedium ex ſacris literis. 363. 2

Deumus dæmon à Calecbutis cultus. 76. 23

Deus cur diaboli & angelorum ejus miniſterio utatur. 434.2

Deus ex homine non poteſt naſci. 237.3

Deus non vult prædicari ſuam gloriam ab impio. 290. 4. *quæ ſibi reſervarit punienda.* 560. 30. *ſolus* καρδιογνώστης *hominum.* 88.1. *ſine ordine nihil condidit.* 82. 7. *unus ubique eſt.* 199.4

Dei nominis abuſus execrabilis in curationibus morborum magicis. 363. 1. *miniſter in quibus ſit diabolus.* 85. 15. *verbi genuinus uſus.* 374.1

Deo quid impoſſibile. 84.13.
quomodo injuria fiat. 551.10

Deum peculiarem ſingulis in natura corporibus adeſſe. 12.5

Dii communes. 13. 6. *conſentes qui dicti fuerint.* ibidem. *familiares* 71.5. *geniales.* 13.6 *gentium quomodo in ſacris literis nominentur.* 14.13. *Græcorum.* 12. 5. *indigetes.* 13.7. *majorum gentium.* 12. 6. *patrii & tutelares.* 13.7. *penates.* 13.6. *populi Dei.* 15. 14. *Romanorum.* 12. 6. *ſelecti qui dicti ſint.* 13. 6

Deorum cognomina qui conſcripſerint. 9. 3 *commentitiorum ſupra triginta millia fuiſſe.* 13. 8. *gentium genealogiam qui conſcripſerint.* 9.2. *libidines per ſacerdotes exercentur.* 244. 3, *provinciarum nomina.* 11.1

Deos ac dæmones non coire. 235.6

Diabolus ex quibus interiora hominis agnoſcat. 88.3. *in cujuſcunque materia vel nominis idolis colitur.* 20. 1, *in quibus ſit Dei miniſter.* 85.15. *monſtroſa ſpecie apparet.* 42.7. *quàm*

42.7. quàm variè in Chriſtiana Europa illudat. 20.1. quibus in locis ſpiritus dicatur. 67. 20. quibus ſomniis ſe libentius inſinuet. 185.6. quomodo deceperit Evam, & quomodo primum mundum corruperit. 6. 1. & 7.4. quomodo in tam varias figurarum ſpecies transformetur. 37.1. quomodo vaticinetur. 30.5. quid ſignificet. 66.6 ſimia Dei. 193. 1. ſpecie togarum Romæ variis in locis apparet. 42.8. ſine conſenſu Dei nequicquam poteſt. 84.14. & 578.8. unde futura prædicat 128.2

Diaboli adverſus conatus curatio præſervans. 351. 2. cibus. 62. 10. concubitus imaginarius cum Lamiis. 539. 27. & angelorum diſtinctio. 80.9. odium erga Chriſtum. 28. 4. odium erga Deum immedicabile. 6.1 potentia & actiones. 28.1. & 32.9. pravitate omnia mundi mala ſunt commiſſa. 23.7 ſubtilitatis exempla. 129.4. verſutia. 21.5

Diabolo agendi limites à Deo conſtituti. 80.1 multa falsò attributa ſunt. 87. 4. non eſt poteſtas permiſſa in hominis vitam. 294.4 quæ ſint impoſſibilia. 86.1

Diabolum creaturas verè nec condere, nec transformare poſſe. 190. 3. ignorare hominum cogitationes. 88. 1. per ſe operari maleficia, nec indigere in his Lamiarum conſenſu. 280.9

Diaboli quando limites tranſgrediantur. 83.9 unde ſint facti. 7. 4

Diabolicæ commixtionis figmentum comprobantes hiſtorias omnes eſſe fabuloſas. 251.1

Diana dea. 12. 6

Dianæ templi devaſtatio per Ioannem Evangeliſtam. 449.3. Triclariæ cur Iones annuatim juvenem & puellam immolarint. 16.2

Diaſaren Arabes coluerunt. 12.2

Didius magus. 98.8

die Dominico jejunare, an ſit peccatum. 173.5

Diluvii cauſa. 8.5

Diodori Siculi locus de diis gentium. 10.3

Diomedes in inſula Diomedea pro Deo cultus. 12.2

Diomedis fuga & exilium. 135.12

Diomedenſes quem Deum coluerint. 12.2

Diomedeæ aves. 333.9

Dionyſio Syracuſano dæmon apparet. 41.5

Diophanes magus. 143.10

Diti & Proſerpinæ Romani aram ſub terra erigunt. 42.7

Divinatio ex viſceribus mactatorum hominum. 18.8. magica Turcarum 144.9

Divinationes dæmonum unde. 23.2

Divinationum magicarum ſpecies. 132.3

Divinatoris cujuſdam miſerabilis interitus. 148.9

Divinatrici quid à morte acciderit. 479.1

Divinorum pœna inter edicta imperialia Germanica. 471.1

Divinis pœna à Moſe conſtituta. 464.2

Dodona, aliâs Epirus. 8.2

Dodonæum oraculum. 28.1 à quo ſit inventum. 8. 2

doloris inſenſibilitatē qui lapis inducat. 394.1

Dolus quid ſit. 555.19

L. Domitio rure revertenti juvenes gemini apparent. 119.16

Domus infamis Athenis dæmonis idolo. 40.2

Donatianorum hæreſis. 518.13

Donatiſtarum ſecta. 514.3

Donnerbeitel. 414.14

Dordraci duæ virgines à dæmonio exagitatæ. 295.3

Dormienti teſtes execti. 225.9 cuidam ſpectrum apparet. 43.12

Draco magnus in terram projectus, cujus perſonam denotet. 2. 5

Druidæ Bardi. 17. 3

Druides Gallorum quā magiā coluerint. 101.7

Duffi regis maleficio læſi hiſtoria mira. 200.1 hiſtoriæ figmentum unde ſit ſumptum. 204.7

Durvveiſs pagus, in qua eo exorciſtæ cujuſdam factum. 420.1

Duſeldorpii monacho cuidam teſtes execti. 327.4

Duſii dæmones. 248.1

E.

EBrietas cibus diaboli. 62.10 Ebrietatis initium. 8.1

Eckercken dæmonium prope Eltem pagum hominibus multa damna inferens. 504.5

Ecnephias ventus. 197.11

Effaſcinare quid ſit. 95.2

Effaſcinatrices gentes. 263.4

Effigierum magicarum nugæ. 381.5

Ἐγγαστρίμυθοι mulieres quomodo vaticinentur. 140.6

Egidius

Egidius regni Gallici mariſchalcus ob magiam ſuſpenſus. 466.6
D. Egidio epilepſiæ curatio tribuitur à medicis ineptis, 156.1
Eleazari miraculum. 415.1
Eleemoſynarum encomion. 440.1
Elephas in ſacris literis quid denotet. 65.2
Elephantiacos diabolus mũdare non poteſt. 86.1
Eliger dæmon. 651.12
Elſa Kamenſis à diabolo miris modis exagitata. 304.6
Emath viri quem Deum coluerint. 10.3
Empedocles quas nationes perluſtrarit ob magicam artem. 99.12
Empeduſæ dii. 71.4
Empuſis qui lapis adverſetur. 412.5
Engelbertus Helter chirurgus. 327.4
Enthuſiaſtarum origõ. 18.1
Ἐπῳδαὶ & ἐπῳδοὶ quid ſignificet. 92.10.& 95.2.
Ephemeri avis genitura. 239.6
ἐφιάλτης quid ſit. 229.2
Epilepſia an morbus ſacer ſit, Hippocratis ſententia. 156.1
quid ſit, & unde oriatur. 229.2
Epilepſiæ cauſa & natura. 159.6. *curatio Paracelſiſtica.* 624.5. *curationem ad quos medici inepti referant.* 156. 1. *magica & ſuperſtitioſa curatio.* 376. 1. *remedium phyſicum.* 409. 2. *ſuperſtitioſa curatio apud priſcos.* 158.5. *variæ cauſæ.* ibid. 6
Epileptica puella, putatur dæmonica. 342.1
Epilepticus à dæmoniaco quomodo ſit dignoſcendus. 347.6
Epilepticis quæ ſint vitanda. 157.1
Epilepticorum curatio magica. 419.6
Epiphanii Palæſtini ſententia de philtris. 274.6
Epirus prius Dodona dicta. 8.2
Epiſcopi plerique infames magi. 358.4
ἐπῳδὴ quid ſit. 96.3
Equæ Favonio *ſtante obverſæ, animalem ſpiritum concipiunt.* 239.7
Equeſtris exercitus quo pacto magica arte comparetur. 384.5
Equi in formam fœmina mutata. 190.1
Equum nigrum Stetinenſes divino honore proſequuntur. 11.9
Equorum vermis remedium magicum. 365.8
Equos ab eſu quid exterreat. 277.1. *apud Nigritas carminibus ſtrenuiores reddi.* 378.8
quid illæſos conſervet. ibid.
Eraſmi locus de quodam parocho. 48.7. *de quodam ſpectro ficto.* 427. 2. *de hæreticis, quomodo cum his ſit agendum.* 513.1
Erichtho malefica mortuum quendam ſuſcitat. 131.1
Ericus frater Rolleri. 206.1
Ericii Danici prudentia. 524.1
Erephile. 615.39
Errantis nullam eſſe voluntatem. 557.22
Erucarum è braſſicis abigendarum conjuratio magica. 378.9
Eſaiæ vaticinium contra magos. 160.3. *de Tyri deſtructione.* 24.4
Eſau dolus & aſtutia. 9.5
Evam cur dæmon aggreſſus ſit, & non Adam. 178.1. *quomodo diabolus deceperit.* 6.1
Evangelia collo alligata an vim contra dæmones habeant. 379.1
Eucharius Roſenbader medicus. 279.1
Euchetarum nefandæ ſacrificia. 175.11
Eudemus philoſophus & magus. 381.6
Eunus Syrus, fictus dæmoniacus. 342.9
Euphemi Cartandem adventus in Satyrides inſulas. 249.3
Eurycles magus. 92.13
Euſebii locus de abolitione oraculorum. 19.3
de Maxentii interitu. 104.4. *de Zoroaſtre.* 97.3
Euxodus magus. 98.6
Exerciſmus ad gehennam condemnans. 421.1
Exorciſmi brevis formula. 451.4
formula apud veteres. ibid.6
Exorciſmi quando & quomodo adhibendi ſint. 448.1. *item à quibus.* ibid.
Exorciſmorum abuſus. 418.2
Exorciſtæ cujuſdam miſerabilis interitus. 640.2. *facinus.* 421.35
Exerciſtam qualem oporteat eſſe. 448.1
Exorciſtarum quorundam interitus. 620.2
quorundam hiſtoriæ memorabiles. 420.1
Exorcizare quibus olim licitum ſit. 448.1
Exploratio nocentium per ferrum candens. 484.6. *item per aquam bullientem.* ibid.
Extiſpicinæ auctor quis fuerit. 42.8

F.

Fabæ inverſæ uſus. 224.6
Fabam Græcam quid Ligures appellent. 91.6
Faſcinare quid ſit. 95.2
Faſcinationes quæ prohibeant. 411.4
Faſcinum quid ſit. 96.3
Faſcinum quid auferat. 411.2
Fauni. 248.1. dii quando & quales ſint creati. 13.7
Fauſtiniani vultui facies impreſſa Simonis. 95.2
Fauſtus Batoburgi captus. 105.8. ubi artem magicam didicerit, ejuſque interitus. ibid.
Febris curatio ſuperſtitioſa & horrenda. 398.2. curatio magica 363.2. & 378.7. quartanæ effectus. 309.2. quotidianæ curatio magica. 377.7
contra Febres breviola. 381.6
Felis cerebrum ad quid utile. 271.5
Felem Ægyptii pro Deo coluerunt. 11.2
Feretrii dii fulminum. 12.6
Ferramenta duo aſpera in ventriculo inventa. 298.1
Feſſæ tria divinorum genera. 144.7
Feſſenſium muliercularum commixtio cum dæmone. 245.2
Feſti verſus de Strigibus. 161.2
Feſulis ingens multitudo inter ſepulchra lugubri veſte interdiu ambulare viſa. 42.8
Fidei in negocio proceſſus. 518.12
Fidem Chriſtianam qui abnegent. 170.5
Figuris nullam vim ineſſe. 391 3. & 392.6
Filii immorigeri parentibus, inſigne exemplum. 44.14
Filii Dei qui ſint. 234.4. ad filias hominum ingreſſi ſunt, locus hic Moſis explicatur. 233.1
Filorum ſphærulæ ex ore cujuſdam dæmoniaci extrahuntur. 293.3
Finni populi Septentrionales olim ventos venales habebant. 117.10
Finno inſignis magus. ibid.9
Finiti ad infinitum nulla eſt proportio. 199.5
Flammulenta cur noctu clarius luceant. 55.4
Flauros dæmon. 662.61
Flins numen Vandalorum. 14.9
Florina dæmon, amaſia Pineti. 256.2
Focalor dæmon. 659.43
Fodinarum metallicarum dæmones. 72.7
Fæcunditatem quid impediat. 261.5
Fæmina ob nefaria juramenta à dæmone avehitur. 326.2. pudica in equam verſa. 190.1
Fæminæ ab initio ad veneficium procliviores. 545.3
Fæminarum in marem mutatio unde. 56.5
transmutatarum in viros exempla aliquot. 337.1
Fæmineus ſexus cur maximè dæmonum illuſionibus expoſitus ſit. 178.1
Folleti dii. 71.4
Foraii dæmon. 652.15
Forneus dæmon. 655.25
Forras vel Forcas dæmon. 656.29
Fortes non vident ſpectra. 184.4
Franciſcus Luciferi ſucceſſor, & Chriſti vexillifer. 49.8
Franciſci error. 436.7
Franciſco dæmones fruſtrà inſidias ſtruunt. 50.10. diabolus pecuniam offert. 193.4
Franciſcanum ſuis exorciſmis diabolum compuliſſe ad veritatis confeſſionem. 420.4
Franciſcanorum Aureliæ figmentum. 422.2
cœtum Chriſto viciniorem eſſe. 49.8
Fratricellorum Neapolitanorum ſecta. 176.13
Fricatrices quæ dicantur. 246.2
Frigga Gothorum numen. 13.8
Fridericus Auſtriacus Imperator philtro necatus. 274.5
Fridericus primus Imperator. 493.3
Friderici Palatini electoris prudentia. 507.2
Friderici tertii ducis Saxoniæ, in veſicula lapis inventus. 315.4
Froe Upſalenſis deorum ſatrapa. 17.5
Fruges à lamiis non poſſe excantari, nec lædi, ſed à dæmone & veneficis. 211.5
Frugum penuria & ſterilitas unde. 218.24. & 577.6. ob peccata noſtra ſæpe accidit. 349.5
Fugenſtal in pago Eiſtetenſis epiſcopatus quidam à dæmonio miſerè exagitatus. 297.1
Fugientes quomodo Turcæ ab itinere incantatione retrahant. 330.4

Fulgen-

Digitized by Google

Fulgentii locus de dæmonum lapſu. 4. 1. *ſententia indigna.* 237. 1
Fulmina quid avertat. 413.11
ciere an magi poſſint. 115.3
Fulminum dii apud Romanos qui habiti ſint. 12.6
Funambuli quomodo ſua opera peragant, & cujuſdam Itali mira agilitas. 57.10
Fur. tormenta nil curant. 386.3. & 87.4
ut deprehendatur, magica conjuratio. 369.6
Furis inveſtigandi modus dæmoniacus. 367.1
lædendi impius modus. 370.8
Fureas dæmon. 659.38
Furfur dæmon. 656.30
Furioſi cur non ſint puniendi ex aliquo delicto. 559.26
C. Furius Creſinus ob copiam frumenti Romæ accuſatus. 211.6
Furorem quæ herba inducat. 227.3
Furit pœna apud Gallos. 16.3
Furta quo pacto magi inquirant. 134.10
Futura per quas imagines olim prædixerint. 145.11

G.

GAbirum Macedones pro Deo coluerunt. 12.2
Gabriel Fallopius medicus. 317.10
Galeni ſcripta quatenus ſint imitanda. 633.17
ſententia de epilepſia. 157.1
Galgarandus medicus dæmoniatam curat. 430.4
Galgulus. 263.5
Gallacia dæmon Poeticus. 77.28
Galli Phrygiæ fluminis natura. 139.4
Gallum ſe eſſe fingens. 487.7
Gallorum idololatria & victima humana. 16. 3. *mos & ceremoniæ in mortuis ſepeliendis.* 422.2. *ruſticorum ſuperſtitio.* 31.6
Gallos aſtragalomantiæ eſſe cultores. 136.3
Gamygyn dæmon. 660.46
Gaap dæmon. 658.36
Gariophylatæ herbæ uſus. 581.2
γαςρομαντεία quid ſit. 133.4
γασριμαντεία quid ſit. 140.5
Gaudentii Merula credulitas. 412.10
Gedeon Baal idolum deſtruit. 10.3
Gelotophyllidis uſus. 226.3
Gemma Phryſius maleficas herbas in horto ſuo plantat. 224.8
Gemma ſtuporem inducens. 225.10
Geneva venefica multa combuſta. 265.6
Geniales dii. 13.6
Genituræ quæ neceſſaria ſint. 636.27
Genius unus ex diis ſelectis. 13.6
Genii mali qui dii dicti ſint. 71.4. & 78.1
Genii qui & quot fuerint. 13.6
Gentium majorum dii. 12.6
Geomantici. 142. 1. *Feſſe reperiuntur.* 144.7
Georgii Agricolæ locus de virunculis montanis. 72.7
Georgii Buchanani carmina varias hiſtorias comprehendentia. 424.1
Georgii Sabini carmen. 50.1
Georgii Pictorii de Lamiis ſententia diluitur. 543.1
Georgio Pictorio quantum ſit tribuendum. 636.27
Gerardus Dorn Paracelſi diſcipulus. 208.6
Theophraſti Paracelſi tranſlator. 624.3
Gerardi vicari in Blaſum maleficium. 151.6
Germa magus. 98.6
Germani locus de Lamiis. 199.6
Germani quantum tribuant Lamiis. 94.19
Gigantes unde ſint nati. 234.3
γιγαντομαχία quid deſignet. 2.5
Gigantum habitatio olim. 10.4
Gilbertus magus apud Oſtrogothos in ſpecu ligatus. 330.3
Gisbertus Horſtius medicus. 266.9
Gladius ſpiritus qui ſit. 352.2
Glaſyalabolas dæmon. 652.18
Gnoſtici hæretici. 103.23
Gnoſticorum nefanda ſacrificia. 175.11
γνωστὶς quid ſignificet. 93.14
Goap dæmon. 663.69
Gobrias magus. 98.6
Godhardus ab Hagen bellum diabolo facit. 420.7
Gog magus. 98.6
γοητεύειν quid ſit. 95.2
Goivelmirſchin Deus apud Turcas. 14.11
Gomorræ & Sodomæ exitium. 8.4
Gomory dæmon. 661.50

Gordiani peregrinatio. 44.3
Gordonius quatenus ſit ab authore reprehenſus. 635.25
Gorſon dæmon. 663.69
Goſlarienſis ludimoderatoris magi mors. 106.1
Gothi hoſtiis humanis ſuos Deos placaverunt. 17.5. *quos Deos coluerint.* 13.8
Gothorum ſuperſtitio in tempeſtatibus arcendis. 413.10
Græci novarum rerum ſtudioſi. 100.13
ſcriptores quid de lapſu diaboli ſenſerit. 2.5
Græcorum credulitas. 334.12. *idololatria & ſuperſtitiones.* 12.5. *ſacerdotes magos fuiſſe.* 357.2. *ſacrificiorum numerus.* 13.8
Græcos quis primùm magiam docuerit. 98.7
Grando unde. 575.2. & 576.5. *quibus rationibus averti poſſit.* 579.11
Grandinis Deum eſſe authorem. 577.7. *ex maleficio natæ ſedatio ſuperſtitioſa.* 457.9
de Grandine concio Ioannis Brentii. 575.1
Grandines minimè à diabolo excitari poſſe. 582.3
Gratiani locus de muliebris ſexus imbecillitate. 178.3
Graviæ carnificis uxor trium virorum capita vult detruncare. 269.1
Grigri dæmonium apud Americos. 76.25
Groningæ trium melancholicorum corrupta natura, ut ſe Deum patrem, filium & ſpiritum ſanctum crederent. 180.2
Gueſorum Belgicorum conſilia & tumultus à diabolo per puerum prædicta. 25.7
Guiljelmus Roſchildenſis magus. 358.4
Guiljelmus famulus Meineri Clatſii à dæmonio exagitatus. 293.3
Guiljelmi Brabantini locus de quodam qui ſe lupum eſſe credebat. 335.1
Guiljelmi comitis Montenſis prudentia. 507.4
Guiljelmi ducis Cliviæ &c. prudentia in accuſatione ob maleficium. 506.1. & 644.3
Guſeyn dæmon. 651.8
Guteli dæmones. 72.10
Gygis Lydorum regis annuli virtus. 381.6
γυρομαντεία quid ſit. 142.1
Gyromanticarum figurarum artificium. 144.5
Gyromantici quomodo ſuos circulos conficiant. 143.3

H.

Hagenti dæmon. 663.66
Habar Hebraica dictio quid ſignificet. 91.10. & 588.16
Haborym dæmon. 661.56
Hachamim qui dicantur. 94.17
Hadrianus Turnebus. 140.8
Hæreticus quis ſit dicendus. 512.1
Hæretici cui ſimiles ſint. 480.8. *multi ex magis prodiere.* 102.21. *quomodo ſint puniendi ſecundum conſtitutionem Cod.* 518.12
reſipiſcentes cur non ſint interficiendi, patrum ſententiis probatur. 509.2
Hæreticorum conciliabula diſſipari poſſunt. 512.7
Hæreticis Lamiæ non ſunt annumerandæ. 480.1
contra Hæreticos articulis & faſciculis agitur à monachis. 516.10
cum Hæreticis quomodo ſit agendum, ſententia Eraſmi. 513.1
Halphas dæmon. 659.42
Hammonis Iovis oraculum. 8.2. & 30.5
Hammelæ omnicolor dæmon tibicen ad centum & triginta pueros abducit. 47.2
Hammonæ dæmon tragœdias movet. 77.27
diabolus miris modis moniales virgines exagitat. 640.1
Hammonenſes cives quidam à dæmonio miris modis agitati. 304.7
Hans Vatter impoſtoris commenta. 341.4
Harcalo magus. 99.10
Hartummim vocabulum quàm variis in locis uſurpetur. 94.17. *quid ſignificet.* 587.16
qui dicantur. 93.16
Hattſcipetteſch Turcarum Deus. 14.9
Haymonis ſententia de diaboli prænotione. 88.4
Hecatæa. 70.1
Hecatæ Enodiæ quando cauſa epilepſiæ attribuatur. 158.4
Hecaton primùm aconitum inveniſſe. 545.3
Hedeckin. 73.12
Heiran luc herbæ uſus apud Turcas. 226.3
Heliæ preces quantam vim habuerint. 436.1
Helidæus Forolivienſis medicus. 569.2

Helidæus Paduanus Forolivienſis medicus. 266.8
Helinandi monachi locus de quodam milite, cujus ex ore beſtiola egreſſa & rurſus ingreſſa eſt. 38.2
Heliodori hiſtoriæ quanta fides ſit attribuenda. 634.19
Heliogabali interitus. 18.8
Heliotropii lapidis virtutes. 412.5
Heliſæus oleum in vaſibus viduæ vacuis auget. 86.1
Hellerus, alias Lamia. 161.3
Helmoldi locus de Sclavorum diis. 14.9. & 17.6
Henrica virgo quædam miserè à dæmonio exagitata. 32.10
Henricus Weſius juriſconſultus. 210.10. & 573.1
Henrici Wezii Clivenſis cancellarii laus. ibid.
Hensbergi in collegio dæmon ſub felium ſpecie viſus. 302.8
herba lunaria. 55.3
Herbæ maleficia tollentes. 411.2
Herbis an homines in beſtias transformari poſſint. 332.4
dæmones allici minimè poſſe. 410.4
Hercules Semideus. 237.2
unde ſit natus. ibid.
Herculi Canopio, ut culices minus infeſtarent, litatum eſt. 12.4
Hermogenes ſuos magicos libros Iacobo Apoſtolo comburendos offert. 466.5
Hermanni comitis Nivvernarii prudentia. 507.3
Hermanno Wolfratgen Everfeldenſi monacho teſtes execti. 327.4
Hermes magus. 98.6
Hermilianâ dæmon, amaſia ſacerdotis. 256.1
Hermippus magus. 98 6
Hermogenem fuiſſe magum. ibid.8
Hermopolitani quid pro Deo coluerint. 11.2
Herodis animum cur dæmon ita contra Ieſum inflammarit. 27.3
Herodoti hiſtoriæ quæ fides adhibenda. 634.19
Heroes unde dicti ſint. 233.2
Heronitus à quo pro Deo ſit cultus. 14.9
Heſus Deus à Gallis humanis hoſtiis cultus. 17.5
Heveorum idolum. 10.3
Hex quæ dicatur. 161.3
Hibernorum idololatria. 12.3
Hieremias Brachelius medicus. 224.8
Hieremiæ teſtimonium de Lamiarum impotentia. 221.32
Hieronymi libri magici ſub falſo titulo circumferunt. 102.18. *locus de omnipotentia Dei.* 84.13. *ſententia de fœminei ſexus debilitate.* 178.2
Hierophile *Sibylla.* 615.39
Hilario *dæmoniacum ſanat.* 449.2
Hilarionis *lucta cum dæmonibus.* 435.6
ſententia de dæmonum veneficio. 350.7
Hildegardis *ſententia de ligaturis.* 331.7
Hildesheimenſis *epiſcopi in aula dæmon viſibiliter multis apparuit.* 73.12
Hipocus *magus.* 98.6
Hippocratis *ſententia Chriſtiana.* 159.6
contra verſutos medicos & ſacrilegos magos. 157.2. *de epilepſia.* ibid.1. *de Lamiarum inani conatu.* 166.15
Hippolyto *privigno ſuo Phædra amatorium poculum propinat.* 275.10
Hippomanes *quid ſit, & quid ſcriptores de eo ſentiant.* 270.5. & 274.5. *unde nomen habeat.* 271.4. *in amore concitando parum valet.* 272.1. *ejus uſus.* 270.2
Hircum *Mendeſii pro Deo coluerunt.* 11.2
Hirundinum *pulli ad quid utiles ſint.* 272.5
Hiſpanus *Phillippaldus medicus.* 266.7
Hiſpani *cujuſdam clerici melancholia.* 181.4
Hiſpani *qua ratione in Belgis ſe à malis & peſte conſervarint.* 364.5
unde virginitatem dijudicent. 231.4
Hiſpanorum *ſuperſtitio in Belgis.* 365.5
Hiſtoriis *quibus in rebus author fidem non tribuat.* 633.18
Hiſtoricis *quibus fides ſit adhibenda.* 633.19
Hiſtrionis *cujuſdam hiſtoria.* 57.1
Holtbæ *herbæ virtus adverſus dæmones.* 411.3
Hollerus *magus trucidatus.* 105.6
Homeri *umbram ab Appione evocatam eſſe.* 131.2. *verſus.* 610.27
Homerica *medicatio.* 406.1
Homicidæ *qui ſint.* 538.26. *quomodo ſint puniendi ſecundum legem Moſis.* 529.6
Homicidium *à quo primùm excogitatum, & unde*

unde ortum ſit. 8.5
Homo *à Deo qualis ſit creatus.* 238.4
hoſtis Dei factus ex inobedientia. 6.3
poſt lapſum quantis bonis à Deo ſit privatus. 7.3. *non naſcitur niſi ex utroque ſexu.* 238.3
Hominis *anatome.* 419.5
Homines *quantis bonis exornati fuerint ante lapſum.* 7.4. *qui maximè dæmonum illuſionibus expoſiti ſint.* 177.1.& 191.2
quomodo decipiantur à dæmone. 177.2
Hominum *ante lapſum ſtatus.* 7.4
cogitationes dæmon ignorat. 88.1. & 321.1
corpora quàm variè dæmon transferre poſſit. 32.11. *corporibus cur ſe immergere cupiant dæmones.* 59.2. *mactatorum ex viſceribus divinatio.* 13.8. *mentes quot modis diabolus conſtringat.* 31.8. *transformatio phantaſtica in beſtias quomodo fiat.* 189.1
Hominibus *quare Deus dæmonem adverſarium conſtituerit,* 59.1. & 65.16
quot modis dæmones inſidias ſtruant. 60.4. & 61.9
Homines *an dæmones per aërem vehere poſſint.* 194.3. *à dæmone in beſtias transformari non poſſe.* 332.6. *furioſos quæ herbæ faciant.* 227.3. *impietatis pertinacis cur Deus aliquando magis excæcare & indurare faciat.* 126.7. *magica arte per aërem ferri non poſſe.* 195.7. *in beſtias non transformari maleficio.* 331.1
in Homines *quare aliquid diabolo permittatur.* 81.2
Honorii *conſtitutio de magicis libris.* 466.5
libri magici ſub falſo titulo circumferuntur. 101.18
Hornuar *nomen dæmonis.* 77.27
Horarum *ictus ruſticus quidam in corde ſentiens.* 296.5
Horatii *carmen de inani conatu lamiarum.* 173.4. *item de quodam melancholico.* 181.3. *dictum.* 571.7. *locus de ſortilegis.* 138.10
Hoſpes *quidam ob malitioſam imprecationem à diabolo aufertur.* 325.1
Hoſtiæ *humanæ à quo ſint ortæ.* 15.2. & 17.7
Hoſtium *agmen quid trepidet.* 115.3
Hovioulſira *Deus Americorum.* 76.26
Hubertus *Faber medicus.* 319.16. & 394.1
Huberto *Ardennati canis rabidi curatio attribuitur.* 156.1
Hugonis *Cluniacenſis locus de Matiſconenſi comite.* 107.12
Humani *generis degeneratio.* 8.5. *ſanguinis victima à quo ſit inventa.* 15.1. *ſexus immutatio naturalis.* 337.1
Hutgin *ſpiritus.* 73.2
Hunni *unde ſint procreati.* 240.8
Hyæna *unde naſcatur.* 239.7
Hydropicus *venenato potu præter ſpem curatur Romæ.* 266.9
Hydropicorum *curatio.* ibid.
Hymenis *membranæ ratione commonſtrari certiſſimè, dæmonum cum mulieribus concubitum eſſe vanum.* 230.1
Hymene *omnes virgines dotatæ ſunt.* 231.1
Hyoſciomi *ſuccus ad quid utilis.* 224.5
Hypericoni *nullam ineſſe antipathiam contra dæmones.* 409.3

I.

Iacobus *Cujacius Iuriſconſultus.* 644.3
Iacobus *Iodoci de Roſa Cortricenſis ob magicam artem exilio punitus.* 465.4
Iacobus *Savagius.* 646.2
Iacobi *de Cuſa verba de apparitionibus dæmonum.* 34.1
Iacobi *Domini in Lichtenberg libellus de Lamiis reprehenditur.* 313.1
cenſura de Lamiis. 544.4
Iada *Hebraica vox quid ſignificet.* 93.14
Iadua *animal deque eo Hebræorum fabula.* 93.14
Iamblichus *quomodo diſtinguat bonos à malis dæmonibus.* 78.4. *ſcholæ Ægyptiacæ Platonicæ patronus.* 98.9
Iamblichi *opinio de dæmonibus.* 1.2
ſententia de phantaſia. 183.1
Iannis *unus ex Pharaonis magis.* 102.21
Ianus *unus ex diis ſelectis.* 13.6
Iaſonis *forma Medeæ maleficiis præponderata.* 165.13
Iaſpidis *lapidis virtutes.* 412.5
Ibim *avem Ægyptii pro Deo coluerunt.* 11.2
Ἰχθυομαντεία *quid ſit, & qui ea ſint uſi.* 134.15

Idio-

Idiota quidam à dæmone brevi tempore doctiſſimus effectus. 74.16
Idololatra qui dicendus ſit. 537.4
Idololatria & incantamentum. 579.11. *varia.* 575. 2. *quando inceperit.* 8.3
Idololatriæ in populo Dei. 15.14
Ieiunari die Dominico utiliter. 173.5
Iejunium in die Dominico à quo ſit interdictum. 174.5
Iejunii encomion. ibid. & 439. 1. *in operibus diaboli vincendis energia.* ibid.
Ieremiæ inſomnium 642.6
Ieſus Syrach ſententia de medicis 153.3
teſtimonium ſeu authoritas quantum valeat in Eccleſia. 127.9
Ignis cur ex remotiori loco clarius luceat. 55.4 *cur ſit inter Deos geniales connumeratus.* 13.6. *fatuus inter quas res ſit connumerandus.* 54. 1. *lambens inter quas res connumeretur.* 55.2
Ignem Orimaſda Perſæ pro Deo coluerunt. 11.2
Ignorantis nullum eſſe conſenſum. 557.22
Ibenæ magus quidam ob veneficia cuidam fabro exhibita comburitur. 106.10
Iidonojim qui vocentur. 93.14
Iidoni Hebraica vox quid ſignificet. ibid.
Imaginatio corrupta melancholicorum. 180.1 *intenſa ſanationis efficax.* 402. 1. *quid ſit.* 183.2. & 184.5. *unde oriatur.* 183.3
Imaginationis vis. 184.3
Imaginativa vis quomodo vitietur à diabolo. 183.8. & 185.7. & 186.8
Imagines damnoſæ. 384.6. *quæ apparent in ſomniis, quomodo ad caput ferantur.* 185.6
Imagines ſomnorinæ. 186.7
quomodo diverſas figuras capiant. 185.6
unde accidant. 604.17
Imagines vanas quæ herba faciat. 227.3
Impii qui dicendi ſint. 157.3
Impudicitiæ exemplum. 176.13
Imprecatione neminem lædi poſſe. 492.1
Imprecationes malitioſas inefficaces eſſe. 323.1
Imprecationum dæmoniacarum punitarum exempla. 325.1
Imprecandi malum conſuetudo vulgaris. 324.3
Incantamentum & idololatria. 579.11
Incantamenta eſſe muliercularum figmenta. 493.2. *qui lapis pellat.* 412.5
Incantare quid ſit. 95.2
Incantatores Italia pulſi. 466. 5. *quomodo ſint puniendi.* 520. 2. *præſtantiſſimi qui fuerint.* 100.13
Incantatorum pœna inter ſtatuta imperialia Germanica. 471. 1. *quadruplex familia.* 885.6
Incantatio quid ſit. 96.3
Incantatione pluviam cieri non poſſe. 221.31
Incantationes quid ſint ſecundum Originem. 175.10
Incantationum bonam partem mera eſſe inſomnia. 634.20. *modi apud Septentrionales.* 117.8. *verba nihil poſſe.* 211. 4. *vis & poteſtas.* 92.11
Incubus unde dictus. 228.1
vocem edit. 252.4
Incubi congreſſus exemplum ridiculum. 250.3
dæmoniaci illuſiones eſſe imaginarias. 228. 1. *illuſionem infeſtare quandoque probas etiam matronas.* 250.1
Incubum paſſus ſacrificus. 229. 4. *quomodo Germani appellent.* 229.3
ob Incubum virgo religioſa apud Hollandos exuſta. 230.1
Incubo dæmone puella gravida facta. 251.2
Incubi quando & quales ſint creati, & cur ſabbathum fugiant. 13. 7. *qui propriè dicantur.* 243. 9. *quibus & quando contingant.* 221.8. *unde fiant.* 228.1
Incuborum variæ appellationes. ibid.2
Indi quantum honorem magicæ arti tribuerint. 100.12
Indigetes dii. 13.7
Indulgentiarum ad D. Virginem potentia. 420.4
Induſium neceſſitatis. 405.6
Infans poſteriore naturæ parte ſolidus naſcitur. 56.5
Infantes à magis quibuſdam cocti & devorati. 168.2. *tredecim à Lamiis devorati.* ibid.
Infantibus lactentibus qui dæmones infeſti ſint. 75.21
Infantes quomodo Lamiæ comedant. 169.3
mortuos ex ſepulchris effodi, deluſorium

Digitized by Google

eſt. 172.1
Inferis quando parentatum ſit. 70.1
Inimici lædendi impius modus. 370.8
Inſomnium quid ſit. 642.6
Inſomnia unde deſcendant. 184.5
Inſomniis quantum ſit credendum. 642.6
Intemperantia quot malorum ſit cauſa. 60.3
Inviſibilem qui lapis reddat. 412.5
Ioannes Anglicus exorciſta. 419.6
Ioannes Antenanus vir celebris. 306.2
Ioannis ab Eſſen crudelitas in filiam. 327.5
Ioannis Baptiſtæ verba de Lamiarum impotentia. 222.1
Ioannis Brentii concio de Grandine. 575.1
Epiſtola ad D. Ioannem Wierum. 588.1
Ioannes Campanus injuſtè Wierum reprehendit. 542.35
Ioannes Capella medicus inſignis. 637.30
Ioannis Caſſiani locus de dæmonum lapſu. 5.3
Ioannes Cimiſces Orientis Imperator veneno necatus. 265.4
Ioannis Cuſpiniani locus de Turcarum religione. 14.9
Ioannes Echtius medicus Colonienſis. 266.8. & 394.1
Ioannes Evangeliſta in Pathmon inſulam relegatur. 449.3
Ioannis Evangeliſtæ in fugando dæmone contra magum Cynopa miracula. ibid.
Ioannis Evangelii caput collo alligatum an vim contra dæmones habeat. 379.1
D. Ioanni epilepſiæ curatio tribuitur à medicis ineptis. 156.1
Ioannes Fernelius medicus. 322.5
ejus teſtimonium de quodam mago. 116 6
Ioannis Franciſci Pici hiſtoria de incubo dæmone. 255.1. locus de vana ſpe magorum. 107. 11. judicium de Regerio Bachone. 629. 12. locus de magis. 98.6. locus contra Porphyrium. 99. 9. libri de prænot. 146.5
Ioannis Franciſci Ponzivibii cenſura de Lamiis. 520.3. ſententia de Lamiarum confeſſione. 192.6
Ioannis Galeacei crudelitas in Aſtrologum quendam, qui ei vitæ finem prædicebat. 184.9
Ioannes Gorſtius Pariſienſis 624.3
Ioannis Grammatici hiſtoria de Græca ſaga. 206.1
Iohannis Herold libri de diis Gentium. 9.3
Ioannes Kentman. 315.2
Ioannes Langius vir celebris. 297.1
Iohannes Legereti præſidens Sabaudus. 201.1
Ioannis Leonis locus de aſino & camelo docili. 57.1. de Feſſarum devinationibus. 144.5
Ioannes Lithodius medicus. 250.3
Ioannes Maria Beſtus medicus. 266.7
Ioannis Patris figmenta 341.4
Ioannis Saliſberienſis ſententia aurea. 419.8
Ioannes Sartorius exorciſta. 420.2
Iohannes Sohetius medicus. 330.3
Ioannes Sleidanus. 422.1
Ioannes Sturmius. ibid.
Ioannem Teutonicum Halberſtadeum una nocte tribus diverſis locis miſſam celebraſſe. 119.17
Ioannis Verneti præceptor. 422.1
Ioannes viceſimus & viceſimus primus pontif. magi infames. 358.4
Ioannes Windelius paſtor in Biecht. 420.1
Iob maleficio affectus. 278.2
in Iobum quatenus Deus diabolo poteſtatem dederit. 82.5
Iobeth magus. 97.4
Iones qua ratione peſte liberati ſint. 16.2
ſingulis annis Dianæ Triclariæ juvenem & puellam mactabant. ibid.
Ioſephus reprehenditur. 415.1
Ioſephum Iſraëlis filium fuiſſe magum ſecundum Iuſtinum. 102.19
Ioſephum fuiſſe medicum. 153.3
Ioſephi argumenta contra ſcriptores, qui ſiniſtrè de Moſe ſenſerunt. 102. 19. hiſtoria quid deſignarit. ibid. laus. 529. 6. locus de Aſtaroth dæmone. 10.4
Iovialium malleorum uſus apud Gothos. 413 10
Ipes dæmon. 652.16
Iphigenia filia Agamemnonis viva mactata. 16.2
Iphigeniæ transmutatæ fabulæ explicatio. 333.9
Irenæi locus de Carpocrate. 176.12
de Marco mago. 39.6
Irmgardis ſacellum & feſtum. 30.3
pere-

peregrinatio. 29.3
Irmgardem crucifixum Romæ alloquitur. ibid.
Iſidis ſacerdotes lenones. 243.2
trucidantur. 244.2
Iſidem Deum Ægyptii coluerunt. 11.1
Iſidori locus de Sortilegis. 136.2
Iſſim quid. 237.1
Iſraëlitæ ob magiam à Deo puniti. 465.2
Iſraëlitarum idololatria. 15.14
punitur. ibid.
Iſychius quomodo dæmonem definiat. 69.27
Iſychii ſententia de magis & maleficis. 471.22. *verba de dæmonum curatione.* 400.6
Italicæ ſcholæ Platonicæ patronus qui fuerit. 98.9
Iubam Mauri coluerunt. 12.2
Iudas diaboli membrum. 70.28
Iudam cur diabolus ita contra Chriſtum inflammarit. 28.4
Iudicis iniqui pœna. 504.3
Iudices iniqui & inquiſitores, opes aliorum, non religionem quærunt. 203.6
Iudicum plebejorum ſiniſtra decreta. 505.6
quorundam tyrannis. 205.7
Iuditha virgo religioſa Buſciducis à dæmone miſerè vexata. 306.5
Iulianus imperator qua divinationum ſpecie ſit uſus. 133.5
Iulius Scaliger reprehendit Pſellum. 251.4
Iulius Scaligeri verba ad Cardanum de maleficiis. 221.30
Iulio ſimulachrum Caſſi Caſſi apparet. 42.8
Iumenta ſi præter naturam quid pati videantur, quid faciundum. 458.1
Iumentorum morbis prohibendis ſuffimentum utile. ibid.2
Iuniperus Chriſti nauta. 420.3
è Iuncis lac non emulgeri. 305.9
Iuno Dea. 12.6. *inter Deos Penates numerata.* 13 6. *unde ſit petita à Romanis.* 29.2
dæmon Poeticus. 77.28
Iunonis templum Romæ. 29.2
reſponſum ſiniſtrè interpretatum. ibid.
Iunonem Sami pro Dea coluerunt. 12.2
Iupiter dæmon Poeticus. 77.28
Deus. 12.6. *apud Enchadas humano ſanguine placatus.* 17.4
Iovis Apameæ fanum communibus precibus deſtructum. 438.5
Iovis Hammonis oraculum. 30.5
à quo ſit inſtitutum. 8.2
Iovis imber aureus. 242.1
Iovi cœli imperium Græci tribuerunt. 12.5
Iuriſconſultorum inſignium cenſura de Lamiis. 519.1
Iuſti Blancvvalt hiſtorici figmentum. 634.20
Iuſtini locus de abolitione oraculorum. 19.3
ſententia de Samuelis apparitione. 130.8
Iuvenalis verſus de hippomanes 271.3
de philtris. 270.1
Iuvenis pro Deo coit. 243.2
quidam in aſinum mutatus. 189.1
Iuvenis cujuſdam parentibus immorigeri inſigne exemplum. 44.14

K.

Κακοδαίμων *Caſſio Parmenſi apparet.* 41.4
Καπνομαντεία *quid ſit.* 135.16
Karentina in urbe obſcœnum diaboli ludibrium. 22.6
Kaſam Hebraica dictio quid ſignificet. 91.7. & 588.16
Κατοπτρομαντεία *quid ſit.* 133.5
Kentorpii dæmon tragædias movet. 77.27
Kentorpio in monaſterio vexatio diabolica ad Lamias relata. 302.1
Κεφαλαιονομαντεία *quid ſit.* 134.12
Κηρομαντεία *quid ſit.* ibid.13
Kimbi opinio de Samuelis apparitione. 128.10
quid per filios Dei intelligat. 235.7
Κληρομαντεία *quid & quotuplex ſit.* 135.1
Κλήρωσις *quid.* 338.6
Kneckſtein abbatia, ubi campanæ non baptizatæ è turri à dæmone fuerunt projectæ. 20.3
Κόβαλοι *dæmones qui dicti ſint.* 70.2
Κοσκινομαντεία *quid ſit.* 134.10
Κρυσταλλομαντεία *quid ſit.* 133.6
Κυνανθρωπία *quid.* 336.3

L.

LAc congelatum unde conficiatur. 31.9
glutinoſum. 304.8. *ne per incubos abſtrahatur, conjuratio ſuperſtitioſa.* 455.5

Lactis vaccini reſtitutio ſuperſtitioſa. 456.8
Lac à juncis non emulgeri. 305.9
conſecratio ridicula. 456.8
Lacertæ cerebrum ad quid utile ſit. 271.5
Lacertas fugiendi modus magicus. 376.4
Lactantii locus de Beelzebub. 9.3
de dæmonum ſtudiis. 61.7
de dæmonum illuſione. 21.5
Labas Hebraica dictio quid ſignificet. 92.11. & 588.16
Lamia deluſa à Germanis quomodo dicatur. 94.18. *pluviam excitare non poteſt.* 261.6 *quid ſit, & circa quæ verſetur.* 161.4
Lamiæ cujuſdam reſipiſcentia. 641.5. *& dæmonis congreſſum eſſe imaginarium.* 228.1
Lamiæ à magis ut differant. 531.10. *à Rege Sueciæ in bellum ductæ ad deterrendos hoſtes.* 216.16. *aliquot in Germania ob tempeſtates excitatus combuſtæ.* 318.23 *an ex natatione ſuper aqua ſint dignoſcendæ.* 483.2. *an igne ſint puniendæ.* 580.13 *an miracula edere poſſint.* 85.17. *an ob fœdus cum dæmone initum ſint puniendæ.* 488.3. & 533.14. *an per caminum & per aerem in longinqua loca deferantur.* 222.1 *an propter characterem à dæmone impreſſum ſint occidendæ.* 536.22. *an ſint apoſtatæ.* 538.25. *an ſint homicidæ.* ibid. 26 *an veneficium ſine contactu inferre poſſint.* 260.12. *commiſeratione dignæ, non pœna.* 559.25. *complures ob vitiatam tempeſtate vineam combuſtæ.* 213.9. *complures in arce* Forreſſenſi *captæ, & quæſtionibus appoſitæ.* 201.1. *complures Atrebati combuſtæ, earumque confeſſiones.* 205.8. *confitentes ea quæ ſibi imponuntur, amentes ſunt.* 554.16. *cur dictæ ſint.* 160.1 *cur corpore non transferantur.* 192.6 *cur fruges excantare non poſſint.* 214.12 *cur non ſint idololatræ.* 537.24. *cur non majori pœna puniendæ ſint, quàm furioſi.* 559.26. *cur non ſit puniendæ.* 584.6 *cur non ſint ſtatim occidendæ.* 535.19 *cur pœna capitali non ſint puniendæ.* 470.17 *cur regulum apum devorent.* 484.6. *cur ſint occidendæ, ratio Georgii Pictorii.* 544.3 *& magi infames quid differant.* 95.1 & 162.4. *exilio vel alia mulcta puniendæ.* 586.14. *hæreticis non ſunt annumerandæ.* 480.1. *in profeſſione & fœdere cum dæmone quæ contra eccleſiæ ſtatuta jurent.* 173.4. *maleficio affectæ.* 281.10. *melanlancholicæ & amentes.* 493.3. *nulli noxiæ quomodo ſint reducendæ.* 525.1. *naturalibus uſæ pharmacis quandoque deluduntur à ſatana.* 222.1. *nihil voluntate, ſed omnia coactæ & deceptæ faciunt.* 555.19. *non poſſunt quod creduntur facere.* 547.1 *pœnitentes evitant pœnas corporales.* 519.1 *qua cuſtodia & carcere ſint retinendæ.* 481.4. *qua pœna à Bononienſibus afficiantur.* 523.1. *qua ratione tam conſtantes ſint in torturis.* 484.5. *quàm crudelibus torturis aliquando exagitentur.* 472.4. *quo pacto res duras in corpus inſerere poſſint.* 313.1 *quo pacto magicam artem ediſcant.* 168.2 *quibus lædere creduntur, res ridiculas eſſe.* 260.2. *quibus rebus fugentur.* 361.3. *quomodo deluſæ dæmonis opera putent eſſe ſua.* 480.1. *quomodo illudantur à dæmone in aëre concitando.* 210.1. & 578.9 *quomodo reſtituendæ ſint.* 481.2. & 537.22. & 561.31. *quomodo ſint reducendæ & puniendæ.* 594.6. *quomodo dementententur à dæmonio, ut credant fateanturque ſe feciſſe, quæ prorſus non potuere.* 191.1. *quomodo ſint dignoſcendæ, experimenta falſiſſima.* 482.1. *quomodo ſint caſtigandæ.* 586.14 *quomodo ſint puniendæ ſecundum cenſuram inſignium juriſconſultorum.* 519.1. *unde ſuam artem petant.* 260.1. *ſupra centum in ſubalpinis montibus combuſtæ.* 521.1
Lamiarum actiones eſſe imaginarias. 173.3 *actionum anacephalæoſis.* 547.1. *in cauſa cur tot ſint opiniones.* 647.2. *confeſſio cur ſit erronea.* 520.4. & 533.14. *confeſſioni cur non ſit ſtandum.* 486.3. *confeſſiones torturis expreſſæ, ſæpius erroneæ.* 472.4. *confeſſiones illuſiones tantùm eſſe.* 554.7. *corpora an dæmon per aërem deferat.* 196.10. *& dæmonis ſtipulatio cur ſit doloſa* 168.1. & 170.4 *doctor phantaſia.* 260.1. *deceptio ex quibus cauſis maximè oriatur.* 203.5 *error.* 557.21. *fœdus cum dæmone quomodo fiat.* 168.1. *fœdus cum dæmone nullum eſſe.* 555.18. *impotentia.* 210.1. *imprecationes*

cationes inutiles eſſe. 323. 2. *in ſomno variarum imaginum cauſæ.* 223. 4. *innocenter ob maleficii opinionem punitarum exempla.* 502.1. *inquiſitiones quales eſſe debeant.* 485.1. *maleficia à quo exerceantur.* 278.1. *maleficia falsò credita.* 292.1 *mentionem nullam in ſacris literis fieri.* 260. 1. & 280. 8. & 587. 15. *nomina in ſacris literis.* 161. 2. *noſtrarum confeſſionem phantaſticam eſſe, ſecundum Auguſtinum.* 188. 5. *phantaſiam quomodo regat dæmon.* 192. 5. *profeſſionis modus.* 167. 1 & 169. 1. *quarundam in Moravia opera in Duffum regem.* 201. 1. *ſexus & ætas conſiderand a.* 562. 32. *ſtulta phantaſia.* 206. 1 *tortura qualis.* 472. 4. *variæ appellationes.* 161. 3. *variæ deſcriptiones ſecundum diverſos ſcriptores.* ibid. *variæ imaginationes unde oriantur.* 500. 9. *vis.* 556. 20
voluntas quomodo ſit punienda. 552. 14
unguentum ſecundum Cardanum. 223. 4
unguenta unde conficiantur. 222. 2

Lamiis Germani nimium tribuunt 94. 19. *nullam poteſtatem eſſe.* 540. 30. *phantaſiam eſſe corruptam.* 537. 23

Lamias alios non ſeducere. 540. 29. *eſſe amentes.* 492. 1. *extra connatam naturæ humanæ Virtutem nihil poſſe.* 85. 16. *id non facere quod iis imponitur, experientia docet.* 549. 7. *in ſpiritu equitare.* 193 7 *nec Moſis, nec Chriſti tempore fuiſſe.* 527. 1 *non eſſe inſtrumenta dæmonis.* 542. 34. & 549. 6 *non eſſe domi ſimul & alibi.* 199. 6 *non invehere eos morbos, quorum ſe fatentur effectrices eſſe.* 200. 1. *nullo modo aerem turbare poſſe.* 210. 1. *pati, & non agere.* 542. 34. *ſine tactu prorſus nihil poſſe.* 261. 4. *tempeſtates ciere non poſſe.* 467. 1

de Lamiis hominum opinio. ibid.

in Lamiis ignorantia facti proprii. 558. 23

de Lamiis proverbium noſtro tempore. 588. 1

Lampſaceni quem Deum coluerint. 12. 2

Laodicenſis concilii decretum contra magos & incantatores. 469. 12

Lares familiares qui dicendi ſint. 71. 5
aliquando futura prænunciant. ibid.
quid fuerint. 13. 6

Larvæ dii qui dicti ſint. 71. 4

Larynx caput arteriæ aſperæ. 282. 3

Lapillus tuſſi rejectus. 282. 4. *fabæ magnitudine, ex ſiniſtris pulmonibus diſſectus.* ibid.

Lapis avellanæ magnitudine in ſteatomate generatus. 314. 1. *in cerebro repertus magnitudine & forma mori.* 315. 2. *philoſophorum qui ſit.* 451. 5

Lapides maleficium tollentes. 411. 5

Lapidibus cur ſæpe pluat. 197. 11

Lappo inſignis magus. 117. 19

T. Latinus à dæmone exagitatus. 401. 7

Latini cur Martem coluerint. 13. 6
quomodo dæmones diſtinxerint. 71. 4

Latopolitani piſcem latum pro Deo coluerunt. 11. 2

Latrocinii pœna apud Gallos. 16. 3

Laurus cui conſecrata fuerit. 135. 18

Lauri virtutes. ibid.

Lauſanenſi in ducatu magos quoſdam proprios infantes coxiſſe & comediſſe. 168. 2

Legio cur diabolus nominetur. 67. 13

λεκανομαντεία quid ſit. 132. 3

Lemures cur ſabbathum fugiant. 13. 7. *dæmones.* 71. 4. *quando & quales ſint creati.* 13. 7. *quibus rebus fugentur.* 361. 3

Lemurum profligatio Paracelſiſtica. 395. 4

Lenocinii pœna. 244. 2

Leo Suavius ſuggillatur, 208. 6

Leonis Suavii calumniæ in Wierum refutantur. 623. 1

Leonem Leontopolitani pro Deo coluerunt. 11. 2

Lepidotum piſcem Ægyptii pro Deo coluerunt. ibid.

Levenſteet in pago cujuſdam puellæ admirabilis hiſtoria. 307. 1

Leviathan quid ſignificet. 66. 3

Lex Imperatoria de quibus maleficis agat. 589. 3

Lex Cornelia de ſicariis & veneficis. 530. 7
quibus conveniat. 544. 1

Lex de lamiarum poteſtate. 221. 31
duodecim Tabularum de his qui fruges excantarunt. 211. 5. & 570. 6

Leges de maleficis an locum etiam habeant de lamiis. 551. 11. *unde ſint ſumptæ.* 552. 13

Leges quid ſtatuant de magis & ariolis, eoſdemque conſulentibus 467. 1

Leges

Digitized by Google

Leges unde ferri debeant. 593.3
Λιβανομαντεία quid ſit. 135.17
Ligationes quot modis fiant. 330.5
Ligatos curantia. 412.7
Ligaturæ fictæ exemplum. 341.4
magicæ formula. 370.7
Ligaturæ phyſicæ. 329.2. *variæ.* ibid.1
Ligaturas incantatione nullo modo fieri poſſe. ibid.
Lignum & cultri in ventriculo inventi. 298.1
Lilit Hebraica dictio quid denotet. 161.2
Lindemannus exorciſta repentina morte interiit. 640.2
Livia & Lucilla venefica. 273.2
Livonienſes lupi, Germanicè Wervvolff. dicti, an veri lupi ſint. 190.2
Locale loco ſuo convenire debet. 198.1
Lælii verſus de philtris. 270.1
Lolii uſus. 224.6
Loray dæmon. 651.13
Loth ebrii inceſtus. 9.5
uxor in ſalis petram mutata. 86.1
Lotharingus quidam Conſtantinopoli in Galliam per aërem delatus. 196.9
Lucani locus de Tage. 43.8
de maleficiis. 164.12
de Druidis. 17.5
Luciani metamorphoſis. 189.1
Lucifer dæmon. 653.22
Lucilla uxor Lucretii marito ſuo venenum propinac. 273.2
Lucio Valerio Flacco Romæ multa ſpectra apparent. 42.8
Lucius Lucullus amatorio poculo interemptus. 273.4
Lucretius Poëta amatorio poculo interemptus. ibid.2
Ludorum inventor. 77.1
Ludovici Guarnæ Salernitani filiæ duæ in viros mutatæ. 337.2
Ludovici Romani Patricii locus de Calechutotorum dæmone. 76.23
Ludovici Milichii cenſura de lamiarum pæna. 544.4. *de lamiarum potentia.* 313.1
Luna cur ſit inter Deos geniales numerata. 13.6. *unde dicatur cælo deduci.* 166.16.
Lunæ ſimulachrum à Iuda Apoſtolo devaſtatum. 449.2
Lunaria herba. 55.3
Lunaticus quomodo à dæmoniaco ſit dijudicandus 347.6
Lunatici curatio magica. 419.6
Lunaticos quid efficiat. 272.5
Lupina melancholia. 336.3
unde oriatur. ibid.
Lupi in cauda pilus ad quid utilis. 271.5
ſtercoris uſus. 277.1. & 409.2
Lupum Lycopolitani pro Deo coluerunt. 11.2
Lupi noxii in Livonia, qui Germanicè Wervvolff. dicuntur, an veri lupi ſint. 190.2
quomodo ligari poſſint, ne armentis noceant. 330.3
Luporum capita januis affixa an dæmones aufugiant. 410.3. *ingens turba Conſtantinopolis apparet.* 498.5. *in formam qui crediderunt ſe transmutatos fuiſſe, quomodo hæc confeſſio ſit intelligenda.* 494.1
in Luporum Lamiæ verè transformentur. 190.3
de Lutheri ortu dæmoniaco commentum. 240.1
Luthero monachi forma dæmon apparet, & cum eo diſputat. 54.4
Lutheranorum ſecta oritur. 203.6
Lutræ & lacertæ in corporibus inventæ. 319.17
Lycaon Arcadiæ rex in lupum mutatus. 336.5
λυκανθρωπία quid ſit. ibid.3
Lyncurii lapidis virtutes. 412.5
Lyſimachi ſiniſtra opinio de Moſe. 102.19

M.

Macedones quem Deum coluerint. 12.2
Macedoniam eſſe terram Cethim. 24.4
Macedonii præſidis edictum contra hæreticos. 515.5
Magdalena virgo Conſtantiæ à dæmonio compreſſa. 255.8
Magdalenæ Cruciæ Hiſpanæ & maleficæ hiſtoria admirabilis. 476.1
Magdeburgi mulieris cujuſdam facinus. 421.8
Magia Ægyptiorum, Babyloniorum & Perſarum unde originem trahat. 97.2
à quibus ad Græcos pervenerit. 98.7
Magia infamis quando cæperit. 8.2. *quid ſit,*

ſit, & unde originem trahat. 96.3. *cur ſit deteſtanda.* 101.17

μαγεία & Γοητεία quid differant. 96.5

Magia naturalis quid, & ejus commendatio. 100.14

Magia unde originem trahat. 96.1

Magiæ artes quædam. 114.10. *origo.* 613.34 *ſtipendia* 107.14

Magiam Ægyptiorum inauſpicatam Calaſiris. 95.1

Magiam infamem quis primùm docuerit. 658.36. *qui coluerint.* 98.6. & 100.12. & 103.1 Carpocrates *publicè docuit.* 176.12

Magica ars Conſtantinopoli publicè docetur. 144.9

Magicæ artis poteſtas cur à Deo dæmonibus data ſit. 107.15 *finis qui ſit.* 121.4. *varii modi.* 114.1

Magicæ artes earumque ſectatores à Moyſe damnantur. 159. 3. *à Nerone ſublatæ.* ibid. *capitales.* 532.12

Magicæ curationes. 376.1. *voces nullæ cum imaginibus cæli conveniunt.* 378.10

Magicarum divinationum ſpecies variæ. 132.2

Magicis verbis & carminibus nulla efficacia ineſt. 379.12

Magicis artibus an uti liceat. 566.5

Magici libri ſub falſo titulo Adæ inſcripti circumferuntur. 101.18. *cur palàm ſint exurendi.* 466.5. *Epheſi exuſti.* 420.9. *quo ſtylo ſint ſcripti.* 108. 1. *qui ſub titulo Adæ & aliorum patriarcharum circumferuntur, à quo ſint ſcripti.* ibid.

Magicorum librorum catalogus. 108.1. *medicorum punitio.* 463. 9. *oraculis cur non ſit credendum.* 145.1

Magus infamis quid ſit. 95.1 *Magdeburgi in aëra cum equulo conſcendere videtur.* 120. 18. *à ſerpente enecatur.* 107.14. *vivus à diabolo ablatur.* ibid. 11

Magi reſipiſcentis hiſtoria. 475.2

Magi Ægyptii quomodo ad veram fidem converſi ſint. 123.11

Magi an dæmones in ſervitutem cogere poſſint. 116.5. *an ventos ſedare poſſint.* 118.11 *an miracula faciant.* 115.2. *arioli qua pæna puniendi ſint.* 463. 1. *Athenis expulſi.* 98.8. *cur neſciant benedicere.* 290.5 *cur non ſint adeundi.* 145. 1. & 147.8 *transferuntur interdum.* 119.17. *infames quibus nominibus & in quibus locis in veteri teſtamento ſignificentur.* 89.1. *& Lamiæ quid differant.* 95.1. & 532.12 *malefici.* 21.5. *noſtro tempore qui maximè floruerint.* 103. 1. *olim philoſophi dicti.* 100.15. *quare Chriſti nomen precationibus & exorciſmis immiſceant.* 419.7 *qui dicantur.* 124.13. *qui capitali ſupplicio ſint puniendi.* 461.4. *qui res perditas & furto abblatas incantatione recuperare ſtudent, quomodo ſint puniendi* 63.1 *quot modis artes ſuas perficiant.* 114.1 *quo pacto præſtigias faciant.* 114.9. *quo pacto dæmones advocent.* 664. 1. *quomodo ſint puniendi ſecundum leges & decreta.* 467. 1. *ſacrilegi hujus ſeculi.* 360. 1. *ſub nomine qui comprehendantur.* 95.1. *unde ſuam artem petant.* ibid. & 461. 3. *Xerxis copias à tempeſtate liberant.* 118.11

Magorum Ægyptiorum nomina. 123.11 *alios non valde lædentium pæna.* 462.6 *apud varias gentes nomina.* 98. 6. *ars omnis & potentia unde conſtet.* 95. 2. *blaſphemiæ in evocandis dæmonibus.* 664.1 *carminibus non obediunt beatorum animæ.* 125 4. *curationes nihil valere, multis argumentis probatur.* 398. 1. *infamium & divinorum pæna inter edicta imperialia Germanica.* 471.1. *inſtrumenta qualia ſint.* 110. 8. *illuſiones.* 21.5. *ac Lamiarum artibus quædam eſſe communia.* 95.20. *& Moſis operum diſcrimen.* 120. 2. *præſtigiæ quomodo fiant.* 95. 2. *qui annulo vel vitro dæmonem captivum circumferunt, pæna.* 465.3. *quorundam funeſtus interitus.* 104. 5. *quorum mentio fiat in ſacris literis,* 527. 1. *religioſorum mulcta.* 462.8. *apud Septentrionales populos incantationum modi.* 117.8. *ſigna cur mendacia dicantur.* 124.12

Magis à Moſe pæna conſtituta 464.2. *omnibus non debet eadem infligi pæna.* 461.3. *cur magicæ artis poteſtas data ſit.* 107.15 *infamibus qui dæmones inſerviant.* 77.1

Magos quoſdam in ducatu Lauſauenſi proprios

Digitized by Google

filios coxiſſe & comediſſe. 168. 2. *conſulentibus qualis pœna ſit conſtituta.* 464.2. & 467.1
Magnetis virtutes. 409.1
Mahometes qua aſtutia ſe regem fecerit. 59.4
quibus artibus populum ſeduxerit. ibid.3
Melaphar dæmon. 652.14
Malefica ut capillis ſuſpendatur, imago. 385.8
Maleficæ accuſatricis falſæ pœna 503.2
cujuſdam reſipiſcentis hiſtoria. 476.1.
Maleficæ quid à morte acciderit. 479.1
Maleficarum mutua commixtio. 245. 1. *pœna.* 469.10. *quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat.* 513. 10. *trium exuſtarum confeſſiones excutiuntur veris argumentis.* 487.1
Maleficium quid ſit. 96.3
Maleficii curatio. 377.5. *curandi formula ſuperſtitioſa.* 394.1. & 418.1. *curationis ſacrilegus modus.* 375.4. *curatio magica.* 382.1. *curandi methodus certiſſima ex ſacris literis* .429.1. *curationis per benedictionem formula.* 289.1
Maleficio affecti qui. 278.1
læſi ubi plures uno in loco ſunt, qui faciundum. 442.2. *læſorum multa exempla.* 278. 2. & 292.1
Maleficia quibus verbis reſoluantur. 388.7
quibus materiis arceri poſſint. 411.2
quomodo communibus precibus ſanentur. 436.1
Maleficia cur aliquando permittat Deus. 297.3
inferendi modus magicus. 384.6
maleficiis repellere an liceat. 566.6
omnia à diabolo exerceri. 278.1
Maleficus quidam à judicibus igni devotus ob maleficium, reſipiſcit ab amentia meliori victu. 493.4
Malefici cujuſdam confeſſio. 494.3
& maleficæ qua lege Moſis damnentur. 90.2
Maleficorum quadruplex familia. 587.16
Mali eſu quidam factus dæmoniacus. 322.5
Maliciæ radix. 7.4
Malitiarum an diabolus ſit author. 88.3
Mallei Ioviales. 413.10
Malphas dæmon. 657.32
Mali origo unde. 648.2
Malum imprecandi conſuetudo vulgaris. 324.3
Mammona dæmon quid ſignificet. 66.5
Manaſſes cur à Deo ſit punitus. 465.2
quales Deos ex æde Domini abſtulerit, 14.13
Manaſſis regis flagitia. 96.5
Manichæorum hæreſis. 518.12
Mandragora herba unde Hellerumna ſit dicta. 161.3
Mandragoræ uſus. 224.6
ex radice homunculus. 417.16
Manes qui dii dicti ſint. 71.4
C. Manilii verſus de faſcinatrice. 163.9
μαντίνευθαι quid ſignificet. 91.7
Maraka. 135.19
Marbas dæmon. 650.3
Marchocias dæmon. 656. 31
Marcioniſtæ hæretici. 103.23
Marcionitarum ſecta. 576.3
Marcoduri mulier quædam ob maleficii falſam opinionem torturis enecata. 503.3
Marcus dæmonis cultor. 37.1
magus quibus artibus homines deceperit. 39.6
Marcus quibus rebus mulieres ad ſe attraxerit. 274.7
Marci Servilii temeraria credulitas. 403.1
Mares in fœminas non transformari. 338.4
Margaretha comitiſſa Burenſis à dæmonio exagitata. 300.3
Marmaridius magus. 98.6
Mars Deus. 12.6
Martem quem Deum veteres nominarint. 10.3
Marſilium Ficinum magicum annulum geſtaſſe. 381.6
Martiani carmina de Minerva. 179.4
Marthim̃ dæmon. 651.10
Materias duras per ſolidas corporis partes diabolus in ipſa corpora immittere non poteſt. 87.2. *ore rejectas, non omnes fuiſſe in corpore.* 281.1. *duras in corpus ingerendi ridiculus modus.* 313.1
Mathematici libri exuſti. 466.5
Senatuſconſulto ex Italia pulſi. ibid.
Matiſconenſis comes vivus à diabolo ablatus. 107.12
Matthæus Curtius medicus. 266.7
Matuta dæmon Poëticus. 77. 28
Maubuſa quidam ſe dæmoniacum eſſe ficte ſimulat.

mulat. 343.2

Mauri quem Deum coluerint. 12.2

Maxentii Imp. interitus. 104.4

Maximi Imperatoris edictum contra hæreticos. 512.11

Maximiliani verba de conſecratione campanarum. 21.3

in Maximiliani 2. corde tres lapilli inventi. 315.3

Maximiliano Imperatori dæmon Hectoris, Achillis, & Davidis in forma apparet. 46.1

Mechaſepha Hebraica vox quid ſignificet. 90.2.& 531.10.& 587.15

Mechaſſephim quid ſignificet. 90.4

Medea venefica. 545.3

Medeæ deſcriptio. 162.7

Medicina artium vetuſtiſſima. 150.3

Medicinæ veteris laus. 153.4

Medici indocti in quos referant inſcitiam ſuam. 152.1

Medicorum encomion in ſacris literis. 153.3

Medicos eximios alligationibus, characteribus, carminibus uſos eſſe. 406.1. doctiſſimos à dæmoniacis ſæpe falli. 320.1

Mediolani aliquot venefici capti. 265.6 quidam maleficus igni devotus ab amentia reſipiſcit meliori victu. 493.4

Mediolanenſes magum contra Fridericum Imperatorem mittunt. ibid.2

Medioxumi dii qui appellati ſint? 237.2

Megalopolicis in finibus fœmina quædam à dæmone ob nefaria juramenta avehitur. 326.2

Meineri Clatſii famulus à dæmonio miſerè depopulatus. 293.3

Melancholiæ cauſa. 183.8

Melancholiam eſſe diaboli balneum. 339.1

Melancholicus humor diabolo convenientiſſimus. 309.3. vapor qualia ſomnia commoveat. 185.6

Melancholicus quidam Athenis perſuaſum habebat, omnes naves in Piræum appellentes eſſe ſuas. 180.3

Melancholici confeſſioni non eſt ſtandum. 485.2 cujuſdam rythmi de bellis in Gallia ortis, &c. 180.2. cujuſdam horribile exemplum. 181.4

Melancholici cur plerique dæmoniaci putentur. 339.1. cur plerunque ſibiipſis necem inferant. 180.1. maximè dæmonum illuſionibus expoſiti. 177.1. quomodo ſint curandi, methodus certa. 430.3. tres Groningæ adeò correpti, ut ſe Deum patrem, filium & ſpiritum ſanctum crederent. 180.2

Melancholicorum corrupta imaginatio. ibid.1 varia exempla. 182.7 variæ afflictiones. ibid.5

Melanchthon à dæmone irridetur. 32.2

Melchiadis papæ edictum de jejunio in die Dominico. 174.5

Melchom dæmon. 10.3

Meleagri interitus. 204.7

Memaphim & mechaſſephim qui dicantur. 90.5

Memphis cujuſdam aſini docilitas. 57.1

Memphitis lapidis virtus. 389.11

Menaidis uſus in magia. 115.3

Menalippus Dianæ mactatur. 16.2

Menandri hæreticum dogma. 103.22

Mendacium à quo primùm inventum ſit. 7.4

Mendicus Iuſtus fictè dæmoniacus. 340.1

Menippus Lycius. 119.14

Menſam refertiſſimam hoſpitibus diſcubituris magus quidam ex improviſo apparabat. 118.13

Menſtrui mulierum potus quid efficiat. 272.5

Mercurius Alexandriæ abbas. 46.17

Mercurius Deus. 12.6. à Gallis humanis hoſtiis placatus. 17.4

Mercurius magus. 98.6

Mercurium ſuum qua herba Chimici fixum reddant. 55.3

Merlinus ſemideus habitus. 240.9

Merlini fabulæ. 253.2

Meſſenii qua ratione contra Lacedæmonios victoriam nacti ſint. 16.2

Metallici dæmones. 72.7

Methodius quomodo impotens ſit factus. 327.6

Methotin inſignis magus occiditur. 104.5

Metus quid ſit. 557.21

Michaël Villanovus. 422.1

Middelburgi civitatis direptio prædicta. 25.7

Militis cujuſdam dormientis hiſtoria de beſtiola ex ejus ore egreſſa. 38.2.& 599.7

Minerva Dea. 12.6. cur ſine matre fingatur eſſe nata. 179.4 à Scythis culta. 12.2

Minotauro ſingulis annis Athenienſes ſeptem adoleſcentes & totidem puellas devorandas miſerunt. 16.2
Miracula ſpirituum bonorum ad quid conducant. 79.5
Miracula in brutis. 57.1
Miraculorum diaboli finis. 64.15
Miſraim filius Noha magiæ inventor. 8.2
Miſſa ad gehennam deturbans. 421.3
Miſſæ uſus in magicis artibus. 110.9
Moabitæ quem Deum coluerint. 10.3
ob Mœrorem dæmon multos ſuperat. 177.1
Moloch Deus Ammonitarum ſanguine humano placatus. 15.1
Moly nullam ineſſe antipathiam contra dæmones. 410.3
Monachus quidam à dæmone ſtrangulatus. 48.5
Monachi commixtio cum ſuccuba. 255.7.& 256.1. *forma dæmon cuidam viduæ apparet.* 53.3
Monacho dæmon apparet, & unà cum eo per montes devios equum amiſſum quærit. 45.15 *ſano volentique teſtes exečti.* 327.4
Monachorum Aureliæ figmentum. 422.2 *forma dæmones prope Spiram Rhenum tranſvecti.* 50.1. *quorundam magica divinatio.* 149.1 *quorundam tragœdia venefica.* 227.6
Monialis virginis Hiſpanæ admirabilis hiſtoria. 476.1
Moniales virgines Neomagi à diabolo infeſtatæ. 301.7
Monialium curatarum apud Mariæ arborem prope Xanctos hiſtoria. 443.4
Monſtrum naſcitur. 252.2.*Coloniæ.* 319.16 *apud Geldros.* 324.6
Montaniani hæretici. 103.23
Montani dæmones. 71.7
Mopſum Aphri pro Deo coluerunt. 12.2
Morax dæmon. 652.15
Morbi qui graviſſimi ſint. 348.3
Morborum curatio divis non eſt adſcribenda. 156.1 *magicæ & ſuperſtitioſæ curationes.* 376.1
Morbos quatenus dæmones ſanent. 398.1
Morphei fabula. 39.7
Mortis inventor qui fuerit. 7.4
Morſæ quæſtoris filius à dæmonio exagitatus. 294.1
Mortuorum animas quomodo dæmon imitari ſoleat. 34.1. *apparitiones quales ſint, & quomodo Ethnici dijudicarint.* 125.4 *ſuſcitatio & apparitio unde depẽdeat.* 131.3
Mortuos diabolus ad vitam revocare non poteſt. 86.1
à Mortuis non quærenda veritas. 125.3
Moſis authoritati quantum ſit tribuendum. 1.3. *decretum de criminibus non in omnibus locis imitandum eſt.* 532.13. *edictum contra magos quibus conveniat.* 527.1. *edictum contra veneficas.* 526.1. *lex de quibus maleficis agat.* 578.9. *præceptum contra magicas artes, earumque ſectatores.* 159.3 *operum comparatio cum Pharaonis magorum operibus.* 120.2
Moſen à Ioſepho artem magicam accepiſſe. 102.19
Moſſelſcolp. 491.10
Mubazzimin magi & circulatores apud Feſſas. 142.1
Mulier cur ad credendum facilis ſit. 178.2 *à dæmone exagitata Bononiæ.* 321.3 *Lutetiæ lapidem habens in utero.* 316.6 *maleficio læſa clavos & acus vomit.* 292.1 *unde ſit dicta.* 178.3. *maleficio læſa.* 280.7 *quædam acum deglutit.* 284. 8. *quædam varia per urinam excreat.* ibid. *quædam Marcoduri innocenter tormentis enecata.* 503.3. *vvell. in pago à dæmone exagitata.* 445.1
Mulieris cujuſdam maleficæ finis miſerabilis figmentum. 479, 1. *cujuſdam Oſnaburgi crudele facinus in maritum.* 420.7 *moniacæ de partu Lamiæ imputato, hiſtoria admirabilis.* 257.1.*maleficæ conſtantia in tortura ferenda.* 387.5. *phantaſticæ vera hiſtoria.* 209.9
Mulieres ab initio ad veneficium procliviores. 545.3. *albæ dæmones.* 75. 21. *complures Hammonæ captæ.* 304.7. *malicioſæ cur dæmonum illuſionibus maximè expoſitæ ſint* 177.&.178.
Mulierum calculi. 316.8. *mola.* 240. *proprium quod ſit.* 178.
Mulieribus cur ex lege tutores & curatores da ti ſin

ti ſint. 179.4
probis illuſio incubi accidit. 250.1
Mulieres facilius decipi, & deſperare citius quàm viros. 178.2. minus puniendas viris. 524.2. & 586.13
Mulierculæ quomodo à dæmone decipiantur. 188.5
Muliercularum mutua commixtio. 246.2
innocenter ob maleficii opinionem punitarum exempla. 502.1. trium exuſtarum confeſſiones excutiuntur. 487.1
Mundi magni res naturales. 54.1
parvi res naturales. 55.5
Mundum alterum quomodo diabolus corruperit. 8.1. quomodo primùm diabolus corruperit. 6.1
Murem araneum Athribitæ pro Deo coluerunt. 11.2
Mures ne inſidiarentur caſeis, Apollinis Parnopæi numen invocabatur. 12.4
Murmur dæmon. 659.39
Muſcæ ut faceſſerent, Cyrenaico Achori litatum eſt. 12.4
Myrrhæ uſus. 411.2
Myrton. 338.6
Mythræ ſimulachrum apud Perſas. 12.3

N.

NAberus dæmon. 652.17
Nabuchadonezar maleficio læſus. 81.5. & 279.3
Nabas Hebraica vox quid ſignificet. 91.9
Natalis Ramardus. 422.1
Natura quid ſit. 82.7
Naturales res quandoque judicari dæmoniacas. 54.1
Naucleri locus de Benedicto nono. 48.4
Naucratitæ quem Deum coluerint. 12.2
Nazianzeni locus de angelorum natura. 2.4
Neapoli duæ virgines in viros mutatæ. 337.2
Necromantia quid ſit. 131.2. quamdiu duraris etiam in populo Dei. 132.4
Necromantici quomodo dæmones advocent. 664.1
νεκρομαντείας. 125.4
Neomagi mendici cujuſdam dæmoniaci figmentum. 340.1. moniales à diabolo infeſtatæ. 301.7. quidam ovum integrum deglutiens, mox ſuffocatur. 282.2
Nereum veteres Neptuno adjunxerunt. 12.5
Nergal dæmon. 10.3
Nero comperit magicas artes vanas eſſe. 159.1
Nephilim quid. 237.1
qui dicantur. 233.1
Neptunus Deus. 13.6
Neptuno maris imperium Græci tribuerunt. 12.5
Neuri populi Scythiæ ſe in lupos transformari poſſe crediderunt. 472.5. incantatores inſignes. 100.13
Nibhas dæmon. 10.3
Nicolaus Gottel Wimariæ exuſtus. 341.4
Nimbi procelloſi quando plerunq; fiant. 217.21
Ninus quot annis ante tempora Trojana vixerit. 97.3
Niſroch dæmon. 10 3
Noha primus inebriatur. 8.1
Norici quem Deum coluerint. 11.2
Norimbergenſis magiſtratus prudentia ſumma. 342.8
Notoria ars. 114.10
Nothbembd. 405.6
Nucem grandem Pomerani olim adoraverunt. 11.9
Numa Pompilius hydromantiæ cultor. 134.8
magicos libros ſecum recondi in ſepulchro voluit. 99.11. ludificator magicus. 118.13
quo dæmone familiari ſit uſus. 75.17
Nurſiæ infans poſteriore naturæ parte ſolidus naſcitur. 55.5
Nymphæ. 11.6. & 338.6

O.

OB Hebraica dictio quid ſignificet. 92.12
Obotriti quem Deum coluerint. 14.9
Oceanus dæmon Poëticus. 77.28
Ochoſiæ regis interitus cauſa. 464.2
Octavianum carminibus magicis uſum fuiſſe. 406.1
Oculorum lippitudine cujuſdam mulierculæ laborantis curatio magica. 403.1
Oddo Danicus magus ſubmergitur. 105.7
Odhen Gothorum numen. 13.8. & 39.5
Odium quid conciliet. 272.5
Oenothoræ virtutes. 409.1
Oeſophagus. 282.5

οἰωνίζεσθαι quid ſignificet. 91.8
Olaus Magnus reprehenditur. 118.11
Olai magni locus de Gothorum diis. 13.8
hiſtoriæ quanta ſit fides adhibenda. 635.21
Oleum ſomniferum. 223.5
ex gagate ad quid utile. 412.6
Oliva à meretrice plantata, infructuoſa perpetuò manet. 411.2
Olivæ rami ad quid utiles. ibid.
Olympiadis uxoris Philippi Macedonis ſententia. 276.11
Onen Hebraica dictio quid ſignificet. 91.8. & 588.16
Onomacritus magus Athenis expulſus. 98.8
ὀνομαντεία quid. 136.5
Ophis quid ſecundum Pherecydem. 2.6
Ophitæ hæretici. 103.23
Opilio Macrino qui verſus obvenerint ex Homero. 137.9
Opis dæmon Poëticus. 77.28
Opium quibus in locis plantetur. 226.1
Opii uſus. 224.6. & 225. 1. & 389.10.
Oracula per inſomnia quomodo fiant ſecundum magorum doctrinam. 110.7
dæmonum quando ceſſarint. 19. 3. *poſt Chriſtum qualia fuerint.* ibid.4
unde & ubi olim petita ſint. 642.7
Oracula qui lapis reddat. 412.5
Oratio & jejunium cur ferè conjungantur. 174.5
Orationis efficacia. 438.6
Orationum communium in maleficio ſanando efficacia. 436.1
Oray dæmon. 651.13
ore materies rejectas non omnes fuiſſe in corpore. 281.1. & 291.3
Orias dæmon. 660.24
Orientis dæmones qui ſint. 650.1
Orificium nervoſum & valde ſenſile. 283.5
Origenis ſententia de Samuelis apparitione. 131.8
Orimaſda ignem Perſæ pro Deo coluerunt. 11.2
Orobas dæmon. 662.57
ὀρνιτεία quid ſit. 137.6
Orpheum magum fuiſſe. 99.10
Oſirim Deum Ægyptii coluerunt. 11.1
Oſnaburgi cujuſdam mulieris crudele facinus in maritum. 420.7
Otis dæmon. 651.9
Otto Imperator à Creſcentii uxore venenis necatus. 265.3
Oves ex terra naſcuntur. 239.7
earum peſtilensia unde. 349.2
Ovidii locus de diis præſtitibus. 13. 6. *de diis gentium.* 12. 2. *de hippomanes.* 271. 3. & 272.1. *de lamiis.* 162. 7. *de ſortilegis.* 138. 11. *de Strigis.* 160. 1. *de Vlyſſe & Circe.* 165.14
Ovum integrum quidam Neomagi deglutiens, mox ſuffocatur. 282.2
Ova luſtralia ad quid utilia. 412.6
Oxyrinchum Ægyptii pro Deo coluerunt. 11.2
Ozæ dæmon. 661.55

P.

PAganorum luſtrationes facientes quomodo ſint puniendi. 469.11
Pages ſacerdotes apud Americos. 76.26
Palæſtinorum Deus. 10.4
Palmæ Chriſti portatæ uſus. 411.2
Paletheobori papuli. 263.4
Paliurum exuccam Pariſiis denuò effloruiſſe. 634.20
Panici terreres. 43.10
Paphnutius uno verbo dæmones fugavit. 450.3
Paracelſus qualem preceptorem habuerit. 630.12
Paracelſiſtæ cujuſdam impudentia & inſcitia in terra Iuliacenſi. 153.5. & 156.14
Paracelſiſtæ quibus characteribus in curatione utantur. 631.15
Paracelſiſtarum curationes. 624.4
Paracelſiſtica profligatio dæmonum. 395.4
πάρεδροι dæmones qui dicti ſint. 70.2
Parentum imprecationis exemplum horrendum. 324.6
Parnopion quid ſignificet. 12.4
Parſimoniæ exemplum. 112.7
Paſetes ludificator magicus. 118.13
Paſtoris cujuſdam commentum. 150.4. & 151.5. & 6
Paſtorum officium. 188.5
Patavii agricola quidam ſe lupum eſſe credit. 335.2. mo-

Digitized by Google

335.2. monachus quidam veneficus captus. 266.6
Pathmos inſula. 103.24
Patrum quorundam ſententia de Samuelis apparitione. 128.1. adverſus dæmonum inſidias. 352.3. de dæmonum machinationibus. 59.1. de dæmonum potentiis & ſtudiis. 63.13. de ſeductis errore & hæreticis non enecandis. 509.1
Paulina vi ſtupratur. 243.2
Paulinæ probitas. 242.2
Paulus an magus fuerit. 102.18
Pauli diaconi locus de Valentis tyrannide. 25.6
Pauli Grillandi locus de quodam melancholico. 181.4. de materia varia ac dura, ſententia. 290.1. verba de fure tormenta nil curante. 386.3. hiſtoria de quadam lamia. 522.5. ſententia de Lamiis. 519.1
Pauli Schalichii errores & rapſodiæ. 597.3
– impius error. 603.15
adverſus Paulum Schalichium Wieri apologia. 596.1
Pauli Veneti locus de potu ſoporifero. 228.6
Paymon dæmon. 653.22
Peccatum unde. 648.2
Peccati author, ubi diabolus appelletur. 67.19
Peccata inæqualia. 536.21
Peccata quot modis committantur. 560.29
Pecora doloſe maleficia acta. 459.4
Pecora ab eſu quid exterreat. 277.1. & 459.4
venenis tolli. 277.1. & 348.1
Pecoribus lac ne per incubos abſtrahatur, conjuratio ſuperſtitioſa. 455.5
in Pecoribus exagitandis dolus. 277.1
Penates qui fuerint. 13.6
Penelopes proci quo pacto proditi ſint. 134.10
Pentaphyllon herba ad quid utilis. 411.2
Periaptorum phyſicorum virtutes. 409.2
vanitas. 379.1
Periaptis quantum ſit fidendum. 409.2
de Perdicibus falſa. 248.5
Peripatetici negant eſſe dæmones. 1.2
Perſæ Mithræ bovem immolabant 12.3
quantum honorem magiæ tribuerint. 100.12. quid pro Deo coluerint. 11.2. & 97.2
Perſarum & Athenienſium prælium. 43.10
magiæ origo. 8.2. & 97.1. magi quam magiam coluerint. 101.17
Pœna contra veneficos. 546.5
apud Perſas qui primo magiam excoluerint. 98.5
Peſtilentia ſeptuaginta millia virorum cadunt. 9.5. qua ratione in Ionia ſit ſedata. 16.2
unde generetur. 348.3
Peſtis remedium magicum à pontifice Romano Hiſpanis in Belgis exhibitum. 364.5
Peſtes animantium. 348.1. & 349.5
Petrus Apenus cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Petri de Abano elementa magica. 110.9
Petri Alphonſi locus de dæmonum lapſu. 5.4
Petri Bleſenſis verba de dæmonis mendaciis. 147.6
Petri Brabantii ventriloqui dolus. 141.8
Petri Damiani ſententia de Lamiarum confeſſione phantaſtica. 189.1
locus de dæmonum lapſu. 5.4
Petri lapſus & converſio. 172.8
Petri Lombardi locus de dæmonis potentia. 107.15
Petri Polignenſis confeſſio. 494.3
Petri Pomponatii Mantuani opus de naturalium effectuum cauſis. 569.2
Peuceri laus & doctrina. 132.1
Phantaſia quid ſit, & quomodo vitietur à diabolo. 183.1. & 209.9
Lamiarum doctor. 260.1
Phantaſiæ effectus. 183.3
Phantaſmata quid fuget. 412.6
Phantaſticæ mulieris exemplum. 209.9
Phantaſtici qui dicantur. 209.9
Pharao imago diaboli. 70.28
invitus Dei miracula agnoſcit. 123.10
Pharaonis inſomnium. 642.6
Pharmaca in locis ſemotis ſepulta à lamiis non poſſe nocere. 260.4
φαρμακεία. 530.9
φάρμακον quid Ioſephus appellet. 529.7
φαρμακός. 90.3. & 527.2
Pharſalici belli eventus à dæmone prædictus. 131.2
Phavorini ſententia de magorum vaticiniis. 147.8
Phegor dæmon à quibus ſit cultus. 10.3
Pherecydis locus de dæmonum lapſu. 2.6
Phileres magus. 98.8

Philippus

Digitized by Google

Philippus apoſtolus draconem in Scythia profligat. 449.2. *ab angelo delatus.* 194.4
Philippus Macedonum rex puellam quandam amat. 275.11
Philippi Melanchthonis judicium de dæmoniacis. 453.1
Philippus Weſſelich Colonienſis, à dæmone exagitatus. 444.6
Philiſtini quem Deum coluerint. 10.3
Philonis locus de nymphis. 11.6
Philoſophi qui olim habiti & dicti ſint. 100.15
Philoſophorum ſententia de dæmonibus. 78.3
Philoſtrati hiſtoriæ quanta fides ſit adhibenda. 634.19
Philtrum quid ſit. 270.1
Philtra cur ſint deteſtanda. 276.12
in amore concitando parum valent. 272.1
mortem ſæpius accelerant. 274.5. *varia.* 270.1. & 272.5. *vera.* 276.11
Phlegmaticus vapor qualia inſomnia moveat. 185.6
Phædra Hippolyto privigno amatorium poculum propinat. 275.10
Phœnix dæmon. 663.67
Phorcus dæmon Poeticus. 77.28
Phylacteria quid ſint. 468.8
Picus avis ad quid utilis. 412.7
Pila in bovis ventriculo unde nata. 318.12
Pilæ magnæ nigræ ex boum juniorum ventriculo exemptæ. 317.11
Pinneti amaſia Florina dæmon. 256.2
Pirithoum primùm à cœlo detraxiſſe lunam. 166.10
Piſces capiendi magicus modus. 378.8
Piſcibus Ægyptii divinos honores tribuerunt. 11.2
Pius qualis ſit. 353.7
Planetarum characteres quam vim habeant. 392.5
Planipes nomen dæmonis. 77.27
Platinæ locus de Benedicto octavo. 47.1
Plato unde ſuam philoſophiam hauſerit. 79.4
unde ſit natus. 239.8
Platonis opinio de dæmonibus. 1.2 & 23.2
de mulierum genere. 179.4
de imprecatione parentum. 324.6
Platonicarum ſcholarum patroni præcipui qui ſint, 98.9
Platonici quomodo diſtinguant dæmones. 78.3
ex Platonicis qui magiam coluerint. 98.9
Plinii locus de variis actionibus dæmoniacis. 40.1. *item de abolitione oraculorum.* 19.3
opinio de animis. 38. 3. *item de Moſe.* 101.19
Plotinus Italicæ ſcholæ Platonicæ patronus. 98.9
Plotini opinio de dæmonibus. 1.1
Plumifaſcis nomen dæmonis. 77.27
Plutarchi locus de abolitione oraculorum. 19.3
Plutoni imperium inferni Græci attribuerunt. 12.5
Plutonem quem Deum Græci appellarint. 9.3
Plutus unus ex diis ſelectus. 13.6
pluvia & grando unde. 576.5
Pluviam cieri non poſſe carminibus. 221.31
lamia non poteſt excitare. 261.6
πνιγαλίων quid ſit. 229.2
Podaga numen Vandalorum. 14.9
Pœni quem Deum coluerint. 12.2
Poëtici dæmones qui dicti ſint. 77.28
Polaborum Deus. 14.9
Politiani carmen de veneſica. 273.2
Pomerani olim grandem nucem adoraverunt. 11.9
Pomponatius quomodo melancholicum curarit. 430.4
Pomponatii locus de quodam circulatore. 56.6
ſententia de ſanatione dæmonis. 402.1
Pontani locus de tempeſtate incantatione excitata. 216.18
Pontifices Romani qui arte magica pontificatum ſint adepti. 358.4
Porenutii quem Deum coluerint. 14.9
Poros minimè à diabolo diſtrahi innoxiè poſſe. 313.2
Porphyrius magus. 98.9
Porphyrii deliramenta. 392.7
opinio de dæmonibus. 1.2
Portumnus Deus marinus. 12.5
Poſſibile punitur in criminalibus actionibus. 550.8
Potus dementans & ſoporiferus. 227.6
tartareus. 169.3
Potamantis herbæ uſus. 227.5
Prædictio cujus opus ſit. 146.5
Prædictionis dæmoniacæ exemplum. 24.3

Prædictiones dæmonum unde. 23.2
Prænotiones dæmonium unde. 24.3
Præſtantii pater in longo altoque ſomno ſe equum putabat factum. 333.6
Præſtigiatores quibus nominibus in veteri teſtamento ſignificentur. 90.4
Præſtigium quid ſit. 963
Præſtites dii. 13.6
Priapus dæmon. 10.3
Primaſii locus de dæmonum lapſu. 5.3
Principum quorundam ſingularis prudentia in accuſatione ob maleficium. 506.1
Probationes in actione criminali quales eſſe debeant. 486.3
Proclus Aſiaticæ ſcholæ Platonicæ præceptor. 99.9
Procli opinio de dæmonibus. 1.2
Prodigia varia in variis locis. 30.4
προμαντις. 139.3
Propertii carmen de lunæ obnubilatione. 166.16 *de hippomanes.* 271.3. *de lauro.* 135.18
Prophetia donum ſpiritus ſancti. 617.43
Prophetarum teſtimonia quibus in locis citentur. 619.46
προφήτης quid ſit. 95.1
Proſerpina. 10.3
Prove idolum Sclavorum. 14.9
Pruſlas dæmon. 650.4
Pſalmi LXVIII. *vis contra dæmones.* 380.3
Pſalmi CVIII. *in magicis incantationibus uſus.* 373.3
Pſellus quomodo diſtinguat dæmones. 73.2 *quot genera dæmonum recenſeat.* 72.8
Pſelli locus de dæmonibus. 37.1 *nugamenta de Euchetis & Gnoſticis.* 175.11 *opinio de dæmonibus.* 1.2
Pſeudomonarchia dæmonum unde ſumpta ſit. 649.1
ψευδόθεοι qui dicantur. 77.1
Pſyches velitatio venerea cũ Cupidine. 252.3
Pſylli populi. 262.3
Pucel dæmon. 658.38
Pudenda an dæmon vitiare poſſit. 261.5
Puella dæmoniaca. 308. 6. *precibus communibus à dæmonio liberatur.* 437.4
Puella à dæmone vexata. 306. 5. & 320.1 *Romæ è mortuis ſuſcitata.* 131.2 *quædam ſponſa in virum trãſmutata.* 337.2 *Werlenſis epileptica, putatur dæmoniaca.* 342.1
Puellæ dæmoniacæ hiſtoria memorabilis. 286.1 *figmentum Cliviæ.* 427.3
Puellæ hiſtoria admirabilis, cujus è latere culter exectus eſt. 307.1
Puellæ ad ſeptuaginta Romæ dæmoniacæ factæ. 297.3
Puer Beneventi in virginem mutatus ſecundum Auſonium. 339.7. *dæmoniacus novem annorum.* 25.7. *à dæmone abripitur.* 258.2 *ex phantaſtica muliere natus.* 254.5
Puerorum dæmoniacorum hiſtoria. 296.1
Pueros ad centum & triginta dæmon abducit. 47.2. *occidi non poſſe ceremoniis.* 172.1
Puerperis qui dæmones infeſti ſint. 75.21
Pulveris Suſati uſus. 485.8
de Purgatorio mortui Pariſiis ficta querela. 141.9
Purſan dæmon. 651.11
Pythonicorum & Pythiarum vaticinia. 140.6
Pythagorei cur fabis abſtinuerint. 643.7
Pythagoram ob magicam artem nationes longiſſimas acceſſiſſe. 99.12. *uno momento & in Thuriis & in Metapontiis fuiſſe.* 119.17
Pythia mulier quæ dicta ſit. 139.3
Pythiæ quomodo vaticinentur. 140.6
Pythiarum vatum origo. 18.2. & 139.3
Pythias non eſſe conſulendas, lege Moſaica prohibitum. 18.2
Pytho unde, & Pythium oraculum. 139.2
Python aut Pythonicus ſpiritus quid Hebraicè ſignificet. 92.12
Pythoniſſas conſulentes quomodo ſint puniendi. 565.3

Q.

IN Quæſtionibus quomodo taciturnitas induci credatur. 385.1
Quercus in Epiro culta. 28.1

R.

RAed in arce quædam muliercula falso accuſata. 503.2
Ranæ viridis os ad quid utile ſit. 271.5
Raum vel Raym dæmon. 659.41

Raymundi cenſura de Lamiis. 519.1
Reatius quidam Mantuanus incredibilia miracula dexteritate manuum operatur. 566
Religionis falſæ uſus. 243.2
Rempha dæmon. 11.5
Renerus Solenander medicus celebris. 224.8
Reorum cuſtodia. 481.4. *pæna apud Gallos.* 16.3. *ſtupor & taciturnitas an verbis diſſolvatur.* 388.7
Revelationum ars. 114.10
Rhabarbari uſus. 394.2
Rhodii ventriloqua fæmina. 140.7
Robertus Anglus cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Robur ingens. 196.9
Rodicoſano ad focum dormienti dæmon ignitum carbonem in manum tradit. 210.10
Rodigaſt Obotritorum Deus. 14.9
Rogerius Bachon cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Rollerus Danus matrem artem magicam exercentem invenit. 206.1
Romæ furis & mulieris maleficæ conſtantia in tortura ferendæ. 387.5. *lapis reperitur. quo petiit diabolus. S. Dominicum.* 197.12 *multa ſpectra viſa, eorumque ſignificatio.* 42.8. *multi veneficiis horrendis necati.* 264.2. *puellæ circiter ſeptuaginta, ſimul una nocte dæmoniacæ factæ.* 297.3. *quidam juvenis immorigerus parentibus mirè à dæmonio exagitatus.* 45.16. *quidam ſe dæmoniacum ſimulat.* 446.3. *quidam hydropicus venenato potu præter ſpem curatur.* 266.9
Romanus Argyrus Imperator Orientis ab uxore veneno extinctus. 265.4
Romanus populus à dæmone deluſus. 401.7
Romani Diti & Proſerpinæ ſub terra aram erigunt. 42.7. *dominationis natura cupidi.* 100.13. *unde ritus ſacrorum mutuati ſint.* 15.2
Romanorum idololatria. 12.6. & 13.8
Romanis & Albanis inter ſe belligerantibus diabolus monſtroſa ſpecie apparet. 42.7
apud Romanos quis primum veneficium invenerit. 545.3
Roneve dæmon. 656.26
Roſearbor nomen dæmonis. 77.27
Roterodamenſium victus. 491.10
Rudolphus epiſcopus Erfurdenſis cur factus ſit Franciſcanus. 49.9
Rugiani miris modis à diabolo deluſi. 22.6
Rugievithi quem Deum coluerint. 14.9
Ruperti locus de abolitione oraculorum. 19.3
Ruſticus quidam horarum ictus in corde ſentiens. 296.4. *quidam vermem longitudinis octo pedum excreat.* 319.18
Ruſticorum ſuperſtitio & incredulitas. 220.30
Rutæ virtus. 411.4

S.

Sadiæ opinio de Samuelis apparitione. 128.10
Sabellici locus de dæmone Athenienſi quodam. 40.2
Sabnac dæmon. 657.34
Sacerdotum fraus olim. 244.3
Sacerdotium regale. 569.3
Sacræ ſcripturæ abuſus in curationibus morborum magicis. 363.1
Sacrificus incubum paſſus. 229.4
Sacrifici quidam inepti, maleficii morbum mentiuntur, & ejus reas ſtatuunt inſontes. 149.2
Sacrificorum ſuperſtitio. 361.3
quorundam magica divinatio. 149.1
Sacrilegus qui propriè dicatur. 374.1
Sadducæi negant eſſe dæmones. 1.2
Saga unde dicta. 161.3
Sagæ lædendæ impius modus. 370.8
Sagarum fædus cum dæmone quomodo fiat. 168.1
Sahacat mulieres veneficæ. 246.2
Saitæ ovem pro Deo coluerunt. 11.2
Saliceti conſtitutio de magis. 468.5
Salis exorciſati uſus varius. 414.17
Salmac dæmon. 657.34
Salomon an magus fuerit. 102.18
quem dæmonem in vaſe vitreo relegatum habuerit. 655.23
quam Deam coluerit. 10.3
de Salomone necromanticorum figmentum. 655.23. & 658.36
Saltzburgi incantator à ſerpente occiditur. 107.14

Samaritanorum hereſis. 518.12
Samaritani quem Deum coluerint. 10.3
Samii quem Deum coluerint. 12.2
Samuelis apparitionis hiſtoria quomodo verè ſit intelligenda. 125.2
Sambethen unde dicatur. 620.48
Sanguinis fluxus remedium magicum. 376.4
humani victima à quo ſit inventa. 15.1
Sanguinem ſiſtendi modus magicus. 364.3
ad Sanhedrim qui admiſſi ſint. 100.15
Sardii lapidis virtutes. 412.5
Sathan quid ſignificet. 66.9
quomodo ſit fugiendus. 434.4
Sathanæ voluntas ſemper injuſta. 81.3
Saturnus dæmon Poëticus. 77.28.
humanis hoſtiis ab Afris placatus. 17.4
unus ex diis ſelectis. 13.6
Saturni adulterium. 244.3
Satyri animalis deſcriptio. 249.4
Satyri cur ſabbathum fugiant. 13.7
an veri fuerint dæmones. 249.3
quando & quales ſint creati. 13.7
Satyros olim locutos eſſe. 249.5
Satyrides inſulæ. 249.3
Saul cur juſtè à Deo ſit punitus. 126.7
ob quam cauſam pœnas dederit. 18.2
Saulis interitus cauſa. 127.8
Saxonis Grammatici hiſtoriæ ubi non ſit adhibenda fides. 633.19
Saxonibus armatis dæmon horrenda forma apparet. 43.11
Schedula ridicula collo appenſa. 403.1
Scheidamenſium victus. 491.10
Scillæ in domus limine ſuſpenſæ virtus. 411.2
Sclavi quem Deum coluerint. 14.9
Scox dæmon. 658.37
Scythæ cur nulla ſpectra ſeu imagines videant. 184.4. *quem Deum coluerint.* 12.2
Secretum Secretorum dæmon. 663.68
Sedulii locus de dæmonum lapſu. 5.3
Seinkmeſs. 421.2
Semidei quales crediti. 237.1
Seminis per ſuccubum & incubum tranſlati vanitas. 246.1
profuſio in ſomnis unde eveniat. 604.17
Sempronius Rufus magus. 98.8
Sennacherib rex Aſſyriorum quem adorarit. 10.3
Senecæ ſententia de Lamiarum impotentia. 211.4
Senenſium monachorum figmentum. 424.1
Senones quales dicti. 237.1
Senſum quæ ſimplicia perturbent. 224.6
Sepharvaim civitas quem Deum coluerit. 10.3
Septuaginta interpretum laus. 527.2
Septentrionalium populorum incantationes. 116.8
Serapim Naucratitæ coluerunt. 12.2
quem Deum veteres nominarint. 10.3
Serarum apertio diabolica. 384.3
Q. Serenum carminibus magicis uſum fuiſſe. 406.1
Sergius monachus præceptor Mahometis. 59.3
Serpens magum enecat. 107.14
ſub oſtii limine repoſitus quid efficiat. 261.3
Serpentes à Nigritis faſcinari. 366.12
Serpentum conjurationis formula. 366.10. & 376.4
Q. Sertorius dæmone familiari uſus. 75.17
Servius Tullus ſemideus habitus. 240.9
Laris filius & ſcorti. 248.5
Setas porcinas quidam dæmoniacus cum excrementis dejicit. 295.1
Severi Sulpitii ſententia de hæreticis non enecandis. 512.11
de Gallorum ruſticorum ſuperſtitione. 31.6
Sibylla Erythræa quando vixerit. 615.39
ejus ætas. ibid.40
vaticinium. 145.10
Sibyllæ Cumææ deſcriptio & origo. 616.42
verſus. 621.50
Sibyllæ albæ. 75.21. *quæ dictæ ſint.* 612.30
Sibyllæ an vates divinæ fuerint. 617.43
quæ dictæ ſint. 610.47
Sibyllarum carmina abolita. 622.52. *doctrina qualis fuerit.* 619.46. *honor apud veteres.* 618.45. *libri & vaticinia.* 18.3. *miracula qualia.* 620.49. *nomina.* 614.37 *ortus incertus.* ibid.36. *prima quæ fuerit.* ibid.37. *ſexus.* 618.45. *vita & mores.* 620.50. *vaticinia de Chriſto.* 19.3. & 614.37. & 619.46. *vaticinandi ratio.* 617.44
Sibyllas ſpiritu divino non fuiſſe præditas. 635.22

Sidonii quem dæmonem coluerint. 10. 3.
Sigillorum magicorum nugæ. 381.5
Sigillis nullam vim ineſſe. 391.5
Signa dæmonum bonorum & malorum quid differant. 78.3
Silices ex ore cujuſdam dæmoniaci extrahuntur. 293.3
Simon Apoſtolus quo nomine ſimulachrum ſolis diminuerit. 449.2
Simon magus unde ſit natus. 240.9.& 253.2 *eadem hora in conclavi cum Nerone, & foris cum populo loquitur.* 200. 6. *quo dæmone familiari ſit uſus.* 75. 18. *hæreſium ſeminarium.* 102. 21. *Clementis oculos effaſcinat.* 95.2. *ejus interitus.* 102.21
Simō Molitor ex Haſſia inſignis exorciſta. 420.7
Sivva numen Vandalorum. 14.19
Smaragdi locus de dæmonum ſtudiis & potentiis. 64.14
Snebergius dæmon. 72.7
Sobrii cur eſſe debeamus. 174.5
Socrates dæmone familiari uſus. 75.17
Socratis locus de Valentis tyrannide. 25.6
temperantia. 335.13
Sodomæ & Gomorræ exitium. 8.4
Sol cur ſit inter Deos geniales numeratus. 13.6
unus ex diis ſelectis. ibid.
Solis ſimulachrum à Simone Apoſtolo devaſtatum. 449.2
Solanum majus herba. 224.8
Solani furioſi radix imagines vanas indutit. 227.3
ſomnifera herba. 224.7
Somniferum oleum. 223.5
Somnia vera qua arbor pariat. 135.18
Somniorum imagines quomodo diverſas figuras capiant. 185.6
Somnūs quibus maximè diabolus ſe inſinuet. ibid.
Somnorinæ imagines. 186. 7. & 604.17
Somnum furioſum quæ ſimplicia faciāt. 224.8
Sorciere Lamia Gallis dicitur. 161.3
Sortes variæ. 136.2
Sortilegi unde dicti ſint. 138.10
qui dicantur. 136.2
qua pœna ſint puniendi. 470.14.& 520.2
Sortilegium quid & quotuplex ſit. 135.1
Sortilegia quid ſint. 138.10
Soſigenis opinio de rebus, quæ in tenebris lucere videntur. 55.
Sozomeni locus de Valentis tyrannide. 25.
Spectrum mirum. 43.1
Spectri ficti hiſtoria lepida. 427.
horribilis exemplum. 46.1
Spectra quibus plerunque appareant. 184.
Spira unde ſit dicta. 50.
Spiræ varia ſpectra forma monachorum viſa 50.
Spiritus carnem & oſſa non habet. 234. 5.& 495.
Spiritus boni & mali quomodo diſtinguantur 79.5.6. *ſitire aut eſurire non poſſunt.* 235. *unde plerunque nomina ſumpſerint.* 10.
Spirituum apparitiones quomodo inquiri & agnoſci debeant, ſi verè aut fictè appareant 34. 2. *citatio per magos quomodo fiat* 664.
Spiritibus quæ habitatio ab initio ſit data 82.
Spoleti ex muliere fit vir. 337.
Stabulum quid propriè dicatur. 189.
Stanitiæ quem Deum coluerint. 14.
Statores fulminum dii. 12.
Steinhuſius ſatrapa Graviæ. 269.
Stella à magis viſa quid deſignarit. 100.1
Stephanus eques Neapolitanus amatorio poculo in furorem excitatus. 273.
Stipes fatalis. 204.
Stipulatio doloſa cur non valeat. 170.
στοιχειομαντεία quid ſit. 137.
Stolas dæmon. 663.6
Strabonis locus de diis Ægyptiorum. 11.
ſiniſtra opinio de Moſe. 102.1
Striges qua virga fugentur. 160
quæ dicantur. 223
Studioſi cujuſdam reſipiſcētis hiſtoria. 535.2
Stumpffii locus de Bernatium monachorum fraude. 227
Stuporem & taciturnitatem inducentia verb 385
Stupri pœna divina. 306
Subligaculum ex ore cujuſdam dæmoniaci extrahitur. 293
Succot Benoth dæmon. 10
Succuba cum monacho rem habet. 255
Succubi cur non veri ſint. 25(

Suecia rex quatuor lamias ſecum in bellum contra Danos ducit. 215.16
Sueones Ioviales malleos coluiſſe. 413.10
Sulphuris virtus in arcendis dæmonibus. 411.1
Suma muliebre numen apud Polabos. 14.9
Sumanus dæmon. 10.3
Superbia inſtitutor qui fuerit. 7.4
Superſtitio quomodo imitetur religionem. 403.3
Superſtitionis authores qui fuerint. ibid.
Svvantenith Deus Sclavorum humanis victimis cultus. 17.6
Suum peſtilentia. 349.2
Sydonay dæmon. 657.35
συνομαντεία quid ſit. 135.17
Syllæ ſatyrus animal apparet. 249.4
Sylii locus de Marſis. 263.3
Sylvani. 248.1
quando & quales ſint creati. 13.7
Sylveſter dæmonem in capitolio claudit. 449.2
quomodo pontificatum ſit adeptus. 358.4. & 474.1
Symmachus ſenator Romæ miſerè trucidatur à Theodorico rege Gothorum. 43.9
Syneſii ſententia de dæmonum ſtudiis. 62.10
Syri quem Deum coluerint. 12.2
Sytry dæmon. 653.21

T.

TAbacum herba. 227.5
Taciti ſiniſtra opinio de Moſe. 102.19
Taciturnitas & ſtupor an verbis diſſolvatur. 388.7
Taciturnitatem & ſtuporem inducentia verba. 385.1
Tages aruſpicinæ & extiſpicinæ inventor. 42.8
Talionis lex ubi locum habeat. 530.8
Tamaraka. 135.19
Tamerini. 76.23
Tap dæmon. 658.36
Tarantulæ morſus ſymptomata & curatio. 347.1
Tartac dæmon. 10.3
Tatianus Aſſyrius. 399.3. *ejus locus de angelis & diabolo.* 7.4
ſcriptum de dæmonum ſtudiis. 61.8
Tauri Mahometici docilitas. 59.4
Telchines populi omnia aſpectu ſuo in pejus mutant. 263.4
πλάσται quid ſint. 96.4
Tellus inter quos Deos ſit connumerata. 13.6
Teli extractio magica. 365.6
Telorum ictus quid prohibeat. 405.6
Tempeſtas incantatione excitata in Neapolitano regno. 216.19
ingens in ditione Raveſteinenſi. 219.27
Tempeſtatis ſedatio impia. 457.9
Tempeſtates an campanis baptizatis pellantur. 21.4. *quibus rationibus averti poſſint.* 579.11
Tempeſtates à lamiis quo pacto excitari poſſe. 210.1. *quo pacto quidam populi avertant.* 414.14
contra Tempeſtates remedia. 413.10
Tentationis permiſſæ cauſa. 81.2
Tentationes diaboli fortiter ſunt ferendæ. 433.1
Terniſtratores dæmones qui dicti ſint. 70.3
Terra cur inter Deos geniales ſit numerata. 13.6
Terrei virunculi dæmones. 71.5
Tertulliani locus de Afrorum victimis. 17.4
de Claudia Veſtali virgine. 119.5
de curatione dæmonis. 399.2
de dæmonum divinatione. 23.2
de dæmonum operationibus. 34.13
de diis gentium. 9.2. *omnipotentia Dei.* 84.13. *de ventriloquarum vaticiniis.* 140.7
de Samuelis apparitione. 130.8
Teſtes monacho ſano volentique execti. 327.4
quomodo adimi poſſint. 328.7
Teſtes carmine non adimi. 326.1
Teutates Deus à Gallis humanis hoſtiis placatus. 17.5
Theangelidis uſus. 227.5
Thebani ovem pro Deo coluerunt. 11.2
Creontis filium mactant pro patria. 16.2
Θιλητὴς quid Hebraicè ſignificet. 92.12
Theod nomina habentes Valens imperator omnes interficit. 25.6
Theodoreti locus de omnipotentia Dei. 84.13
Theoderici Gothorum regis crudelitas punita. 43.9

Theodorus filius Ioan. Wieri jure-conſultus. 57 10
Theodori Gronii laus. 420 6
Theodori Lopors ancillæ conſecratio ridicula. 456.8
Theodori Zvvingeri epiſtola ad Wierum. 645.1
Theodoſiolus nobilis Hiſpanus à Valente interficitur. 25.6
Theodoſius imperator per quod divinationis genus ſit præcognitus. 137.5
Theodoſii conſtitutio de magicis libris. 466.5
Theologi quomodo diſtinguant dæmones. 77.1
qui de dæmonum lapſu ſcripſerint. 4.1
Theologorum Pariſienſium determinatio ſuper quibuſdam ſuperſtitionibus noviter exortis. 564.1 quorundam figmentum de ſuccubo & incubo. 246.1
Theophylacti ſententia de dæmone. 65.17
Theophraſti medicina reprehenditur. 152.2
ſententia de Lamiarum poteſtate. 313.1
de periaptis. 409.3
Theraphim imagines quo pacto factæ ſint. 145.11
Therionarcæ in Cappadocia & Miſia uſus. 349.4
Theſaurum inquirendi magicus modus. 383.1
Theſphetion magus. 98.6
Theſſala gens veneficiis maximè dedita. 564.4
θεσσαλὴ γυνὴ proverbium. ibid.
θεουργία quid ſit. 96.3
Theurgus magus. 98.6
Theutus dæmon inventor ludorum & aleæ. 77.1
Thibiorum genus in Ponto. 262.2. & 483.3
Thilonem à dracone interfectum, herba quadam ſuſcitatum eſſe. 131.3
Tholuſcol magus. 97.4
Thomas Eraſtus medicus inſignis. 408.5
ejus doctiſſima in Paracelſum ſcripta. 630.13
Thomæ libri magici falſo ſub titulo circumferuntur. 102.18
Thomæ ſententia de transformatione hominum. 334.11
Thor Gothorum numen. 13.8
Thracia regio unde dicta. 545.3
venefica. ibid.
Thraſyllus magus Tiberio Cæſari gratus. 98.8
Thus ad quid conducat. 411.2
Tiberium Cæſarem ut felem in tenebris vidiſſe. 263.4
Tibulli verſus de faſcinatrice. 163.8
de hippomanes. 271.5
Timixtitæ in America, idola ſanguine hominum conſperſa. 17.4
Timor & amor imagines fortes gignunt. 184.4
Tipula quid ſit. 336.3
Tireſiæ & Calchantis vaticinia de humanis victimis. 15.2
Tireſiæ vatis Thebani transformatio. 339.8
Tobiæ à quo angelo libri magici ſint traditi. 108.1
Toletana ſynodi conſtitutio de magis. 468. 8. & 469.13
Tonantes fulminum dii. 12.6
Tonitrua quid avertat. 413.11
Tophacei calculi in utero unde gignãtur. 316.6
Tophi in juncturis. 315.2
Tormentorum tolerantia an verbis diſſolvatur. 388.7
Tormentis fides non eſt adhibenda. 639.6
Tormenta nil curans fur. 386.3
quomodo quidam non ſentiant. 385.1
Torturarum tyrannis 472.4
Trallianus quatenus ſit ab authore reprehenſus. 635.25
Transformatio phantaſtica hominum in beſtias quomodo fiat. 189.1
Tremoniæ mulier venefica marito ſuo argentum vivum in olere cocto exhibet. 268.15
Triglas triceps apud Stetinenſes cultus. 14.9
Triſmegiſtus magus. 98.6
Triſmegiſti locus de dæmonum lapſu. 3.6
Trithemius in quot ordines dæmones partitus ſit. 112.3
Trithemii judicium de Agrippa. 629.11
locus de dæmonum metamorphoſi. 39.7
Steganographia culpatur & examinatur. 112.1. verba de quodam dæmone in aula epiſcopi Hildeſienſis. 73.12
Troia quo anno poſt mundi creationem ſit capta. 97.3
Trojanorum dii. 12.6
Trulli dæmones. 73.10
Tuccia virgo veſtalis aquam cribro haurit.

rit. 119.15
Tullus Hoſtilius magus fulmine ictus. 104.3
Tuneti gyromantiæ genus reperitur. 144.6
Turca quidam per Italiæ urbes oberrans mirabilia miracula manuum dexteritate operatur. 56.7
Turcæ Lecamantiæ cultores. 132.3
natura ſuperſtitioſi & idololatræ. 144.9
quod medicamentum contra febrem adhibeant. 378.7. quomodo fugientes incantatione ligent. 330.4
Turcarum varii dii. 14.9. magica divinatio. 144.9. proverbium de opio. 226.2
Turcis κηρομαντεία familiaris. 134.13
opii uſus frequens. 225.1
Turneri ſententia de anſeribus Scoticis. 238.5
Tutelares dii. 13.7
Tiberius Aphrorum ſacerdotes ſtrãgulat. 17.4
Typho ventus. 197.11
Tyranni ſacerdotis Saturni adulterium & libido. 244.3
Tyreſias ichthyomantia uſus. 134.15
τυρομαντεία quid ſit. ibid.

V.

VAccæ ex Iberiacis Pyrenæos delatæ. 197.11
Valens Imperator per quod divinationis genus ſui ſucceſſoris nomen cognoverit. 137.5
Valenti Imperatori quàm oblique dæmon reſponderit. 25.6
Valentini hæretici. 103.23
Valerianæ herbæ uſus. 411.2
Valerii Maximi locus de dæmonum technis. 29.2. de cacodæmone quodam. 41.4
Valefar dæmon. 652.14
Valetudinis adverſa devotio unde. 30.6
Vandali quos Deos coluerint. 14.9
Vapula dæmon. 662.58
Vaticinari quomodo diabolus videatur. 187.1
Vaticinia dæmonum qualia. 30.5
unde. 23.1
Vaticiniorum dæmoniacorum exempla, quæ noſtro tempore acciderunt. 25.7
Vegetii ſuffimentum animantium morbis prohibendis utile. 458.2
Veneficæ quomodo à lamiis ſint dignoſcendæ. 587.15 puniendæ. 584.6.
Veneficarum aliquot nomina. 545.3
pœna apud Romanos. ibid.2. pœnæ ſecundum varios authores. 544.1. quibus in locis mentio fiat. 531.10
Veneficis à Moſe pœna conſtituta. 464.2
Venefici cujuſdam famuli carnificis, ejuſdemque maleficæ conjugis memoranda hiſtoria. 268.1
Venefici qui propriè ſint, 264.1
circa quæ verſentur. ibid.
quibus nominibus & in quibus locis in veteri teſtamento ſignificentur. 90.2
quo pacto juxta legem Moſis ſint puniendi. 530.8. quomodo lædant animantia. 277.1
ad centum Romæ comburuntur. 265.2
Veneficium quis primùm apud Romanos invenerit. 545.3
Veneficia ex qua herba quidam parent. 55.3
quid depellat. 411.4
de Veneficiis Pariſienſium Theologorum determinatio. 566.5
Venenoſa quomodo carminibus fugiantur. 376.4
Venenum quod efficaciſſimum ſit. 348.3
Venena intro aſſumpta. ibid.2
amatoria 271.5
Venereæ deluſionis incubi hiſtoria. 255.1
Venerei actus organa ubi deſunt, deſideratur effectus. 543.1
Venetianellus funambulus. 57.10
Venetiis fur quidam arte magica ex vinculis liberatur. 384.3
Ventos an magi ſedare poſſint. 118.11
Ventriculi dolores. 283.5
Ventriloqua. 93.13
Ventriloqua quomodo vaticinentur. 140.6
Ventriloqui cujuſdam Pariſiis dolus. 141.9
Ventriloqui viri quomodo vaticinentur. 140.8
Venus Dea. 12.6. Sidonia. 10.3
Venerem Arabes coluerunt. 12.2
Vepar dæmon. 657.33
Verbaſci cum ſua radice tuſi uſus. 376.3
Verbenæ uſus. 411.2
Verbum Dei non mortua eſt litera, ſed ſpiritus & vita. 380.1
Verbi Dei genuinus uſus. 374.1

Verbis

Verbis neminem lædi poſſe. 492.1
Vermis longitudinis octo pedum à quodam ruſtico excretus. 319.18
Vermes duo in cadavere puellæ cujuſdam hydropicæ inventi. 316.5. *equorum quo pacto magico remedio curentur.* 365.8
Vermibus quæ poteſtas ab initio ſit indita. 83.11
Veſpaſiani miraculum. 408.6
Veſta Trojanorum Dea. 12.6
Vetonicæ herbæ virtus adverſus dæmones. 411.3
Vetula quædam ob zelotypiam marito arſenicum propinat. 268.13
Vetulæ cujuſdam hiſtoria memorabilis. 223.3
Vetulæ idolum. 310.4
Vetulæ cur maximè dæmonum illuſionibus expoſitæ ſint. 177.1
Vetularum duarum prope Romam ficta transformatio, 189.1
Victima humani ſanguinis à quo ſit inventa. 15.1
Victoria Dea. 13.6
Viduarum cura habenda. 586.13
Vincentii hiſtoria de Merlino. 253.2
Vine dæmon. 660.44
Vinum ne vertatur, remedium. 366.9
Vini penuria unde veniat. 577.6
Vir ex muliere fit. 337.1. *quidam prudens credit lupum ſe rapacem eſſe.* 335.1
Viri complures Atrebati combuſti. 205.8
cur graviori pœna afficiendi ſint, quàm mulieres. 524.1
Viri multi Romæ veneficiis necati. 264.2
Viros in fœminas non transformari. 338.4
Virgilii locus de aëris turbatione. 220.28
de Anube. 11.1. *de hippomanes.* 270.2
de incantatoribus. 92.10. *de Lamiis.* 162.5. *de peſte pecudum.* 349.2
de Vlyſſis ſociis. 331.1
Virgilii verſus optimus qui ſit. 454.4
Virgilianæ ſortes. 137.7
Virginitatis hymen. 232.6. *zona & ſignum quod ſit.* 231.1. ibid.3
Virginitatem unde Hiſpani dijudicent. 231.4
Virgo in puerum transformatur. 337.1
quædam incantatione in furorem concitata. 390.1
religioſa apud Hollandos ob incubum præcipuè exuſta. 230.1
Virginis dæmoniacæ ſuperſtitioſa curatio. 394.1
Virgines dæmoniacæ arbores conſcendunt ut feles. 300.2. *duæ in viros mutatæ.* 337.2
hymene dotatæ ſunt. 231.1
Virginum dæmoniacarum Werteti occluſarum hiſtoria horrenda. 299.1. *tranſmutatarum in viros aliquot exempla.* 337.1
Viruncul orum montanorum ſtatura & forma. 72.9
Viſionis author manifeſtus. 49.9
Viſum qui lapis perſtringat. 412.5
Vitalis Beſumbæus. 422.1
Viti quem Deum coluerint. 14.9
Vitrum quidam ruſticus evomit. 295.4
Vituli aurei adorati. 11.8.& 15.14
Viviani conſtitutio de magos conſulentibus. 468.4
Ulpiani conſtitutio de magis. ibid.7
ſententia de magicis libris. 466.5
Ulricus Molitor juriſconſultus. 254.6
Ulricus Neuſeſſer agricola miſerè à dæmone exagitatus. 297.1
Ulyſſes cur non ſit in ſuem tranſmutatus. 335.13
Ulyſſis ſocii in beſtias mutati. 114.13
Ulyſſis ſociorum in feras tranſmutatorum fabula explicatio. 331.1.& 333.9
Umbras inferorum qui lapis educat. 412.5
Unguentum lamiarum imaginarium. 172.2
lamiarum quando vim habeat. 500.9
unde conficiatur. 222.2
terribile lamiarum. 169.3
Volac dæmon. 660.49
Volucribus quæ poteſtas ſit data. 83.11
Voluntas an ſit punienda. 526.4.& 586.12
in lamiis an ſit punienda. 553.14. *lamiarum quomodo ſit interpretanda.* 552.14. *quid ſit.* 553.15. *quomodo ſit diſtinguenda.* 526.4
Upupæ pennæ ad quid utiles. 412.6
Uranum Pœni pro Deo coluerunt. 12.2
Urbanus pontifex ad Imperatorem Græcorum tres agnos Dei mittit. 380.4
Urſi transformationis imaginationes quid efficiat. 336.6
Urſum ſe eſſe, quidam Hiſpanus credit. ibid.

W. *Wia!*

Digitized by Google

W.

WAl dæmn. 663.65
Waldat Deus. 11.7
Waldſaſſiæ mulier phantaſtick capta. 209.9
Wellenſis mulieris obſeſſio. 445.1
Werteii incluſarum monialium virginum hiſtoria horrenda. 299.1
Wervvolff an veri ſint lupi. 190.2
Weſalienſis exorciſta. 410.6
Wierus cognomine Piſcinarius. 422.1
quæ in inſula Creta viderit. 320.20
reprehenditur à Paulo Schalichio. 598.6
Wieri filii. 140.8. *jactura ex grandinis procella.* 219.27. *parentes & fratres.* 71.6 *peregrinatio in Pruſſiam.* 421.8. *præceptor.* 260.2. *Sententia vera de Lamiis, & defenſio contra Ioannem Campanum.* 542.35. *vera & Chriſtiana fides.* 571.7
Wiero venenum exhibitum. 267.12
Wirtenbergico in ducatu paſcua pecoris veneno inficiuntur. 277.2
Wiſenburgenſis Ducatus Eccleſiæ Hildesheimenſi conjunctus. 73.13
Vulcanus Deus. 12.2.& 13.6
Vulpes gallinam auferens, à quodam ligatus ne prædam auferret. 329.2
Wlſtavus Vigornienſis epiſcopus magus. 358.4
Wolgaſti Deus. 14.9
Wymariæ quidam impoſtor exuſtus. 341.4
Uxorem impudicam vir quidam longè profecturus, dæmoni commendat. 74.15

X.

XAnthi hiſtorici locus de quodam mortuo ſuſcitato. 131.3
Xenophon de Circes potentia. 335.13
Xerxis copiæ à tempeſtate magorum ope liberantur. 118.11
Xurgumina quæ dicantur. 192.4

Z.

ZAbulus inventor magicæ artis 98.5.& 470.17.& 613.34
Zacharias Babylonicus an magus fuerit. 102.18
Zachariæ vaticinium de Chriſto. 19.3
Zagen dæmon. 660.47
Zairagia quid ſit. 142.2
Zaleos dæmon. 663.64
Zamares magus. 98.6
Zamolxis magiæ cultor. 98.5. & 613.34
Zaratus magus. 98.6
Zarmocenidas magus. ibid.
Zaroes magus fulguris ictu mortuus. 104.3
Zauberer quomodo aliàs dicantur. 94.18
Zauberey. 530.9
Zauberin & zauberſche quæ dicatur. 161.3
Zenobia ab Aureliano Imperatore libera dimiſſa. 524.3
Zepar dæmon. 652.19
Zoe Romanum Argyrum maritum veneno necat. 265.4
Zonaræ locus de Vincentiis tyrannide. 25.6
Zoroaſtres quis fuerit, & quando vixerit. 97.3
ejus interitus. 104.3
Zymymar rex & dæmon 663.69

FINIS.

INDEX SECVNDVS

DE LAMIIS

ET DE

COMMENTITIIS JEJUNIIS.

A.

ABdiæ locus de Hermogene mago. 684.4. *de Simone Mago.* 683.1 *abnegantium quot ſint ſpecies.* 732.5

Abnegatis an ſit via reſipiſcentiæ. 695.4

Achabus Iſraëlitarum rex ad idolorum cultus perductus. 689.11

Actionum criminalium probationes oportet eſſe clariſſimas. 728.2

Acum æneam mulier quædam deglutit. 722.7

Acus & aciculæ ore ejectæ, an in corpore fuerint. 719.1

Adam & Eva cur levius à Deo puniti ſint. 738.6

Ægyptii idololatræ & organa ſatanæ. 676.6 *miſerè vexati à ranis & pediculis.* 677.8

Ægyptiorum incantatorum nomina. 678.9

Aërem nullo modo à Lamiis turbari poſſe. 705.1

in Aëre concitando quomodo à dæmone illudantur Lamiæ. ibid.

Alciati ſententia de Lamiarum confeſſione. 730.1

Alexandri Traliani locus. 720.4

Ambroſii locus de Simone mago. 683.1

Amore furentes quales ſint. 731.2

Anglicanæ virginis jejunium commentitium. 767.41

Animantia an naturalibus morbis variè affligi poſſint à Lamiis. 724.1

Anquirenſis concilii decreta de Lamiarum confeſſione. 731.2. & 733.5

Antonii Ægyptii jejunium. 752.8

Antonii Benivenii locus. 720.4

Apoſtatarum quot ſint ſpecies. 732.5

Apulei metamorphoſis. 711.3

Aquarum Ægyptiacarum transformatio. 676.6

Arioli cur ab eccleſia ſint eliminandi. 733.5

Ariſtotelis locus. 700.3. & 710.1

Arnoldi Wieri jejunium. 754.12

Arteria aſpera. 720.3

Aruſpices cur ab eccleſia ſint eliminandi. 733.5

Athanaſii locus de Hermogene mago. 684.4

Auguſtini ſententia de Lamiarum confeſſione. 731.2. *de ceremoniis Lamiarum.* 698.8 *de Samuelis apparitione.* 682.11

Aviti Alcimi locus. 678.9

Auvetenamento quid ſignificet. 688.9

B.

BAbylonis caſus & interitus cauſa. 683.3

Baldi ſententia de confeſſione. 730.5

Baptiſma in homine abnegato an extinguatur. 694.4

Baptiſmatis vim non poſſe externa exemptione tolli. ibid.

Barbara Unnenſis. 749.3

Barbaræ Unnenſis jejunium detectum. 758.23. *imago & viva effigies.* 760.27

Bartholomæus Calckreuter medicus. 748.1

Barnuinsday & ßarnalvein *quid ſignificet.* 688.5

Baſſiani Landi locus. 686.6

Beatorum animæ magorum carminibus non obediunt. 697.

Bernenſium in terra tredecim infantes à Lamiis devorati. 692.

Bononienſis magiſtratus quo pacto Lamias puniat. 733.

Briſia

Digitized by Google

Briſiaci ſaga inventa, quæ miris modis juvenculam inſtituit. 691.1

C.

CÆcus quidam à diabolo factus. 718.8
Calculus ore rejectus. 720.4
Calor vitalis. 752.10
Canonici Leodienſis jejunium. 762.31
Capitalia quæcunque Moſes fecit, an à magiſtratu ultimo quoque ſupplicio puniri debeant. 738.8
Carnibus veſci diebus à pontificibus Rom. vetitis quando liceat. 697.6
Carnifex quidam in Wirtenbergico ducatu pabula pecorum inficit. 725.4
Caſparus Hoffman medicus celebris. 748.1
Caſſali in urbe veneficium horrendum accidit. 686.6
Celare crimina in confeſſione, an ſit contra fidem. 697.7
Ceremoniis non poſſe occidi pueros. 695.1
Chamæleon. 753.11
Chaſaph quid ſignificet. 687.7
Cholera morbus unde oriatur. 721.15
Cholerico ex vapore qualia ſomnia exoriantur. 701.3. & 4
Chriſmatis vim non poſſe externa exemptione tolli. 694.4
Chriſti jejunium in deſerto. 751.7
Chriſtianiſmi abnegatio à Lamiis & veneficis quo pacto fiat. 692.2
Chryſoſtomi locus. 680.5. & 710.1
Ciceronis locus. ibid.
Cinops magus. 683.2
Circes omnipotentia. 711.3
Clementis locus de Simone mago. 683.1
Clavus cuidam viro vivo exciſus. 724.3
Clavi ferrei ore rejecti an in corpore fuerint. 719.1
Concilii Anquirenſis decreta de Lamiarum confeſſione. 731.2
Concubitus dæmonis & Lamiarum an & quo pacto fiat. 707.1. & 744.17
Concumbentes cum jumento, Moſis lege eſſe puniendos. 745.19
Confeſſio debet continere verum vel poſſibile. 730.5
Confeſſioni ſoli maleficorum ſtandum non eſſe. 728.1. *mente læſi non eſſe ſtandum.* ibid. 2. *in criminalibus non eſt ſtandum.* 730.5 *quatenus ſit ſtandum.* ibid.
Confeſſione ex ſola non judicatur, niſi in hæreſi. ibid.
Confeſſiones torturis expreſſæ ſæpius erroneæ. 729.4
Conſtantini lex de Mathematicis & maleficis. 707.5
Cornelia lex de ſicariis & veneficis. 688.8. & 734.3
Cornelia patritiæ gentis Romæ venefica. 685.2
Cornelii centurionis jejunium. 751.7
Corpus humanum cur abſque alimenti acceſſione tempore longo conſiſtere nequeat. 753.11
in Corpus Lamias non poſſe res duras ingerere. 723.1
Corpoream materiam dæmonis potentiæ non ſubjici. 676.5
Creare ſolius Dei eſt. 677.8. & 712.5
Creſcentes cur plurimo egeant alimento. 750.5 & 764.35
Criminali in judicio an Moyſes ſemper ſit imitandus. 738.8. & 739.9
Crucem calcare ſecreto, an ſit abnegatio fidei. 698.8
Culter è cujuſdam puellæ latere exectus. 724.3
Curatores cur ex lege mulieribus dentur. 699.1
Cynanthropi quales ſint. 731.2
Cypriani ſententia de jejunio. 769.47
Cyrus Babylonem ſub Perſarum imperium redegit. 683.3

D.

DÆmon an manum verè in ſtipulatione extendat. 691.1 *cur aliquando futura prædicat.* 702.7 *cui qualitati & humori ſe libentius inſinuet.* 701.3. *quàm miris & variis modis maleficio homines afficiat.* 716.1. *quibus rationibus vim imaginativam vitiet.* 699.1 *quibus artibus muliebrem ſexum decipiat.* 699. 2. *quomodo ſe in choreis transformet.* 709.3. *quomodo in corrumpenda phantaſia naturalibus quandoque pharmacis ſoporiferis utatur.* 703.1. *quo pacto Lamias* &

& magos deludat. 702.7. quo pacto ſe in formam Samuelis tam ex improviſo transformârit. 680.7
unde Sauli futura prædixerit. 681.9
Dæmonis aſtutia quanta ſit. 723.3. & Lamiarum concubitus quo pacto fiat. 707.1
Dæmonem per ſe operari maleficia. 718.9
Dæmonum digitus quid ſit. 678.9. illuſionibus qui homines maximè expoſiti ſint. 698.1
præſtigiæ quo tempore ceſſare cœperint 669.1. item quales & unde oriantur. 678.9
Dæmones non carnea, ſed ſpirituali concretione conſtare. 693.1
Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. 717.4
Danielis jejunium. 769.47
Dei potentia & digitus qualis ſit. 678.9
Demarchi fabula. 711.3
Dies dominicus quibus rebus ſit conſecratus. 696.5
die Dominico utiliter jejunari. ibid.
Dioſcoridis locus. 688.9

E.

EGeſippi locus de Simone mago. 683.1
Elias Thesbites ab angelo cibatus. 751.7
Eliæ levitæ tranſlationi quæ fides ſit adhibenda. 687.7
in Endor malefica an una ex Lamiis fuerit. 679.1
Ephialtici quales ſint. 731.2
ἐπωδὸς magus. 674.2
Equos qiud ab eſu exterreat. 725.5
Eſlingenſis virginis impoſtura. 765.38
Euſebii locus de Simone mago. 683.1

F.

FAunorum ludibria. 731.2
Fidem Chriſtianam abnegantes. 693.3
Filii Dei qui dicantur. 708.2
Fœcunditatem quid impediat. 713.4
Fœminæ cur maximè dæmonum illuſionibus expoſitæ ſint. 698.1
Fruges nullo modo excantari poſſe. 705.1. & 707.7
Frugum ſterilitatem ob noſtra peccata inferri. 72[illegible]
Fulgoſii locus de Simone mago. 683.1

G.

GAllinarum peſtes. 725.2
Galli cujuſdam abſtinentia. 765.37
Genevæ viri & fœminæ veneficia ſpargentes, ſupplicio afficiuntur. 686.6
Germanorum vitioſa tralatio vocabuli φαρμακοῦ. 688.9
Gorcomienſis cujuſdam puellæ fictum jejunium. 769.45
Grillandi juriſconſ. opinio de incubo & ſuccubo. 709.3
de Lamiarum confeſſione. 732.3
Grandines an Lamiæ excitare poſſint. 705.1
Guljelmi ducis Iuliæ filia, Alberto Friderico duci Boruſſiæ nupta. 748.1
Guljelmi principis clementia. 759.25

H.

HAbar & Hartumim quid Hebraicè ſignificet. 678.10
Hæreſeos in confeſsione quomodo ſit agendum. 730.5
Hæretici quomodo ſint reducendi. 734.2
Henricus Bruſeus medicus celebris Roſtochii. 748.1
Henrici ab Haſſelt jejunium quadraginta dierum. 761.29. interitus. 762.30
Henrici Inſtitoris opinio de concubitu dæmonis. 708.3
Hermogenes magus. 684.4
Heſter jejunium. 754.12
Hieronymus quid teſtetur de Ieſu Syrach ſcriptis. 681.10
D. Hieronymi jejunium. 752.8
Hippocratis ſententia de jejuniis. 753.12
Homicida qui ſit dicendus. 736.3
Homicidii duo genera. 738.6
Homines cur ex diis ac virginibus naſci fingantur. 709.6. quatenus lædi poſsint à Lamiis. 713.3. qui maximè illuſionibus artibuſque dæmonum ſint expoſiti. 698.1
Homines quàm miris & variis modis dæmon afficiat.

afficiat. 716. *ullius rei potentia in beſtias transformari nequire.* 710.1
Horatii locus. 690.1
Humidum ſubſtantificum. 752.9

I.

Iabenſium civium jejunium. 751.7
Iacobus dominus in Lichtenberg ſuggillatus. 723.1
Iacobus Schadius Pomeraniæ ducum medicus. 748.1
Iacobi Sprengeri opinio de concubitu dæmonis. 708.3
Iejunari utiliter die Dominico. 696.5
Iejunium ad quid utile. 769.47
ſex dierum cujuſdam. 763.33
Iejunii exemplum horrendum. ibid.
ficti & detecti puellæ Unnenſis enarratio. 754.13. *potentia & commendatio.* 769.47
Iejunium ii qui creſcunt, cur difficulter ferant. 750.5. *longum qui perferunt.* 751.7
quot diebus homo ferre poſſint, ſecundum Hippocratem, Plinium & alios. 753.12
Iejuniorum commentitiorum exempla. 763.34
longorum varia exempla. 751.7
verorum aliquot exempla. 761. & 762.
Ieſu Syrach authoritas quantum valeat in ſcripturis ſacris. 681.10
Imaginatio quid ſit. 700.3
Imagines ſomnorinæ 701.5
Imaginoſi quales ſint. 731.2
Imperatorum conſtitutiones de magicis libris. 684.4
Impotentiam quid adferat. 713.4.
Impotentes quomodo fiant arte magica, & qua ratione curari poſſint. 744.18
Imprecationes malæ inefficaces. 715.8
Incantamenta an valeant aliquid. 684.3
Incantare quid Hebraicè ſignificet. 678.10
Incantatores cur ab Eccleſia ſint eliminandi. 733.5. *infames magos dici omnes.* 690.12
ſenatuſconſulto Italia pulſi. 684.4
Incantatorum quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat. 674.2
Incubus unde fiat. 708.3
Infantes tredecim à Lamiis devorati. 692.2
Infantes ceremoniis occidi non poſſe: nec mortuos infantes ex ſepulchris effodi. 695.1
Ioannes Barcholt legum doctor. 748.1
Ioannes Cimiſces Orientis imp, veneno ſublatus. 686.5
Ioannes Knoblochius medicus. 748.1
Ioannes Periſterus Theologiæ doctor. ibid.1
Ioannes Ulmerus pater Margaretæ Eſlingenſis. 765.38
Ioannis Baptiſtæ jejunium. 752.7
Ioannis Franciſci Ponzivibii ſententia de Lamiarum confeſſione. 730.5
Iob quantis maleficiis à diabolo ſit affectus. 716.2
Fl. Ioſephi locus de veneficis. 688.8
ejus laus. 687.8
Irenæi locus de Simone mago. 683.1
Iſidori ſententia de Lamiarum confeſſione. 733.5
Iudæorum jejunium. 751.7
Iudithæ jejunium. ibid.
Iumento qui concumbunt, morte eſſe plectendos ex Moſis decreto. 745.19
Iumentorum peſtes unde. 724.1
Iuris Pontificii ſententia de judicis. 729.3
Iuſtini martyris locus de Samuelis apparitione. 682.11. *de magorum Pharaonis miraculis.* 678.9

K.

Kimhi opinio de Samuelis apparitione. 682.11

L.

Lac glutinoſum an à Lamiis reddatur. 714.7. *è junciis non emulgetur.* ibid.6
Labas quid ſignificet. 679.10
Lapillus ore rejectus avellanæ magnitudine. 720.4
Lamia quid ſit. 690.1
Lamia innocens aquis ſubmergitur. 742.13
Lamiæ cujuſdam confeſſio falſa deprehenſa. 732.4. *cujuſdam memorabilis hiſtoria.* 704.3
Lamiæ quæ vulgo attribuantur. 690.1
Lamiæ quæ in ſacris ſcriptis vocentur. 673.2
plus centum combuſtæ. 731.1

Digitized by Google

in terra Bernenſium tredecim infantes devorant. 692. 2. an aliquid ſua ſpontè faciant. 690.1. an ſint ſecundum legem Moſis tanquam homicidæ interficiendæ. 743. 16. an lac vitiare & glutinoſum reddere poſſint. 714.7. an ſpurcam libidinem cum immundis ſpiritibus exerceant. 743.17 an aërem turbare poſſint. 705.1. an in beſtias verè & ſubſtantialiter tranſmutentur. 710. 1. an carmine teſtes adimere poſſint. 713. 5. an per fornacem ſtrictum in aërem vi cujuſdam unguenti ferantur. 735.1. an imprecatione aliquid nocere poſſint. 715. 8. an propter artem magicam ſint puniendæ. 737. 6. an Moyſis ætate cognita fuerint. 738.7. an ob id puniendæ ſint, quod ſeducant alios. 745. 20. an ſint ob id morte plectendæ, quod monſtroſas vetitasque ediſcant artes. ibid. 22. an ſint homicidæ. 743.16, an in fronte ſtigmata gerant. 727.3. an ſint puniendæ ob id. quod ineant fœdus cum ſatana, & abjurent verum Deum. 739.10. an ſint potionibus dementantibus inquirendæ. 729.5. circa quas res verſentur. 690.1. cur credantur, quod aërem & tempeſtatem excitare poſſint. 706.4. cur non mox ſint occidendæ. 741.13 cur minus ſint puniendæ viris. 734.3 cur non gravius magis ſint mulctandæ. 738. 6. cur ſint occidendæ, quot modis & argumentis comprobetur. 736.2. & magi ut differant. 737.6. maleficio affectæ. 719. 10. nulli noxiæ quomodo ſint reducendæ, & quæ eis ſit ſtatuenda pœna. 733.1. pœnitentes evitant pœnas corporales. 732.5. pœnitentiam agentes cur non ſint puniendæ. 742.13. quæ ſint puniendæ. 733.5. quas ceremonias contra Eccleſiæ ſtatuta cogantur obſervare. 696.5. quibus rebus lædere creduntur, ridiculas eſſe. 712.1. quo pacto à diabolo per phantaſiam vexentur. 704.4 quo pacto homicidia committant. 738.6 quo unguento ſe illiniant. 703.2. quomodo ſint dignoſcendæ. 726. 1. quomodo à dæmone illudantur in aëre concitando. 705.1 quomodo per fornacem ac per aërem longè lateque evagentur. 703.1. quomodo nocte per aëra deferri videantur. ibid. 2. quomodo in templis retineri poſſint, & unde diſternantur, quod lamiæ ſint. 727. 2. unde ſua unguenta conficiant, & per quæ omnia ſua inſtituta explere poſſint. 691.1. unde ſuam artem petant. 737.6

Lamiarum actiones ferè omnes imaginarias eſſe. 696. 2. appellatio in quantum ſe extendat. 674. 1. concubitus cum dæmone quo pacto fiat. 707.1. & 744.17. confeſſioni ſoli non eſſe ſtandum. 728. 2. confeſſiones quomodo ſint cenſendæ ſecundum Iuriſconſultorum decreta. 730.5. confeſſiones torturis expreſſæ ſæpius erroneæ. 729.4. fœdus cum dæmone imaginarium & præſtigioſum. 741. 12. maleficia quibus rationibus evitentur. 712. 2. profeſſionis modus & fœdus. 681. 1. profeſſionem & fœdus eſſe præſtigioſum. 692. 1. quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat. 674. 2. quot ſint ſpecies. 732.5. ſtipulatio cum dæmone quo pacto fiat. 691. 1. unguentum terribile. 692. 2. unguentum ex quibus conficiatur. 703. 2

Lamiis quæ ſit pœna ſtatuenda 734.2

Lamias artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa movere, aut viciare poſſe. 746. 22 dæmones cogere non poſſe, ut aliis noceant. ibid. non poſſe ope diaboli in corpus materias duras ingerere. 723.1. non poſſe ceremoniis infantes occidere, nec mortuos ex ſepulchris effodere. 695.1

in Lamiis dignoſcendis experimenta falſiſſima eſſe. 726.1

Larynx ex quibus componatur. 720.3

Leodienſis canonici jejunium. 762.31
cujuſdam puellæ fictum jejunium. 769.45

Levinus vir celebris. 748. 1

Lex Cornelia de ſicariis & veneficis. 688. 8. & 734. 3. duodecim Tabularum ſuggillatur. 707.7. de mathematicis & maleficis quomodo ſint intelligenda. ibid. 5
talionis de veneficis. 736.4

Legis talionis quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat. 737.5

Lucas Baemeiſterus Theologiæ doctor. 748.1

Luciani transformatio. 711.

Ludovicus Milichius reprehenditur. 723.

Lupi ſtercus & caudam animantia ab eſu exterrere

terrere. 725.5
Lupi in Livonia an veri ſint lupi. 711.4
Luporum in formam quo pacto homines credant ſe eſſe formatos. ibid.
Lycaones quales ſint. 731.2

M.

MAgia venefica quæ dicatur. 684.1
Magica ars quomodo comprehendatur. 692.2. ejus finis. 676.5
Magicæ artes quibus in locis ſacræ ſcripturæ prohibeantur. 737.4. an ſint capitales. ibid.6
Magicis cum libris quomodò agendum ſit. 684.4
Magus circa quas res verſetur. 674.1
Græcis quomodo dicatur. ibid.2
infamis quis dicatur. ibid.1
Magi ſub nomine qui comprehendantur. ibid.
Magi qui damnandi ſint. 690.12
& Lamiæ ut differant. 737.6
Pharaonis cujus factionis fuerint. 675.3
quo pacto Nilum fluvium in ſanguinem transformarint. 676.6
unde ſuam artem petant. 737.6
Magorum ars & opera quibus in locis tam ſacræ, quàm profanæ ſcripturæ damnentur. 683.3. carminibus non obediunt beatorum animæ. 679.5. Pharaonis miracula qualia fuerint. 678.9. libri comburuntur. 746.23 quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat. 674.2
Magos qua ratione dæmon deludat. 702.7 nocendi aut perficiendi potentiam nullam habere. 677.8. quoſdam in Lauſanenſi ducatu proprios infantes coxiſſe atque comediſſe. 691.1
Maledicendi conſuetudo vulgaris. 715.9
Maleficio lamiarum qui affecti ſunt, unde evenerit. 716.1
Maleficia quomodo ſint inquirenda. 728.1
Lamiarum quibus rebus evitentur. 712.2
per ſe operari diabolum. 718.9
Margaretæ Eſlingenſis impoſtura. 765.38
figmentum detectum. 766.39
Margarethæ in Roeds jejunium. 764.35
Maria Leonora Pruſſiæ duciſſa. 748.1
Martini de Arles opinio de concubitu dæmonis cum lamiis. 708.3
Mathematici ſenatusconſulto Italia pulſi. 684.4
Matthias Stoius, Regiomonti ducis medicus. 748.1
Mechaſſepha quàm verè interpretetur. 687.7
quid ſignificet, & unde derivetur. 686.7
Mechaſſephim ad diverſa in bibliis uſurpari flagitia. 689.11. quibus in locis ſacra ſcripturæ ponatur. ibid.
Melancholico vapori cur dæmon ſe libentius inſinuet. 698.1. & 701.3
Melancholicorum actiones quales plerunque ſint. 699.1. confeſſioni non eſſe ſtandum. 728.2
Melancholicis quæ uſuveniant. 677.6
Menti corruptæ quos affectus medici attribuant. 731.2
Metamorphoſis Lamiarum an verè fiat. 710.2
Miracula per incantationes quomodo fiant. 679.10
Monachus quidam Patavii veneficus ſupplicio capitali afficitur. 686.6
Mortis cauſa quæ ſit. 753.11
à Mortuis veritatem non eſſe quærendam. 679.4
Moſes qua potentia aquas Ægypti in ſanguinem transformarit. 676.6
Moſis jejunium. 757.7. & 769.47
& magorum Pharaonis præſtigiarum diſcrimen. 675.4
Muliebrem ſexum quibus artibus diabolus decipiat. 699.2
Mulieres cur maxime dæmonum illuſionibus expoſitæ ſint. 698.1
cur minus viris ſint puniendæ. 734.3
Mulieribus cur tutores & curatores ex legibus dati ſint. 699.1
Mutus quidam à diabolo factus. 718.8

N.

NAbuchadonezar rex maleficio læſus. 717.3
Natan Cyiræus Poëta celebris. 748.1
Natationis cauſæ lamiarum. 726.1
Νεκυομαντεία & σκιομαντεία ut differant. 680.5

Nicolaæ Bucholdianæ abſtinentia. 762.32
Nicolai eremitæ Undervaldenſis *jejunium & laus.* 752.8
Ninivitarum jejunium. 754.12

O.

OEſophagus. 720.5
Ore res monſtroſas ejectas non fuiſſe in corpore. 719.1
Origenis opinio de Samuelis apparitione. 682.11
Otto imperator chirothecis veneno infectis necatus. 685.3
Ovidii dictum. 686.6
Ovium peſtes. 725.2
Ovum integrum deglutiens quidam, ſtatim ſuffocatur. 720.2

P.

PArentis imprecatione filiis nihil periculoſius eſſe. 716.9
Patavii monachus quidam, & alii venefici ſupplicio capitali afficiuntur. 686.6
Pauli poſt converſionem jejunium. 751.7
Peccata eſſe inæqualia. 742.14
Pecora qua ratione dolo tollantur. 725.4
Pecora quid ab eſu exterreat. ibid.5
veneni tolli poſſe. ibid.4
Peſtes jumentorum. ibid.1
Petrus Memmius *excellens medicus.* 748.1
Petri ab negatio cum Lamiarum abnegatione comparatur. 742.14
Petri de Palude opinio de concubitu dæmonis cum Lamiis. 708.3
Phantaſiam quomodo diabolus corrumpat. 701.6. & 703.1
Pharaon ſuum errorem agnoſcens Deum verum invocat. 677.9
Pharaonis pertinacia unde. 681.8
Pharmaca in locis ſemotis ſepulta non poſſe nocere. 712.3
φάρμακα *quid ſignificet Hebraicè.* 638.9
φαρμακεύς *vel* φαρμακοὶ *qui dicantur.* 687.7
φαρμακὶ *nomen quando in malam partem accipitur, quid ſignificet.* ibid.
φαρμακοὶ, *&c. qui dicantur.* 684.1
Pluviæ an cieri poſſint carminibus in perniciem à maleficis. 706.5
Pœnitentes quomodo ſint reſtituendi. 733.1
Pogii Florentini locus. 765.37
Pori an innoxiè à dæmone diſtrahi poſſint. 723.2
Potionibus dementantibus veritas non elicitur. 729.5
Potus tartareus. 692.2
Probationes in actione criminali oportet eſſe clariſſimas. 728.2
Præſtigiatores quomodo Hebraicè *& Græcè dicantur.* 678.10
per quod vocabulum Hebraicum deſignentur. 689.11. *qui damnandi ſint.* 690.12
Præſtigiatorum opera quibus in locis tam ſacræ, quam profanæ ſcripturæ damnentur. 683.3. *quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat.* 674.2
Pudenda carmine non adimi. 713.5
Puellæ Auguſtanæ jejunium. 763.34
Puellæ cujuſdam Bucholdianæ abſtinentia. 762.32. *cujuſdam in Caſtilia jejunium.* 768.44
item prope Spiram in Roed. 764.35
Puellæ Unnenſis hiſtoria. 749.3
ieiunium detectum. 758.24
Puellarum trium ficta ieiunia. 769.45
Pueri cur ieiunium difficulter ferant. 750.5 & 764.35
Pythia fœmina, Samuelem à mortuis excitans, an una ex Lamiis fuerit. 679.1

R.

RAbani locus de Samuelis apparitione. 682.11
Raymundi ſententia de Lamiarum confeſſione. 733.5
Regio morbo laborantibus cur omnia lutea & flaveſcentia videantur. 677.7
Romæ veneficæ mulieres complures ſe venenis interficiunt, & ad centum ſeptuaginta capitali ſupplicio afficiuntur. 685.2
Romanus Argyrus Imp. Orientis ab uxore Zoe *veneno ſublatus.* ibid.4
Roſtochenſis Academiæ celebriores profeſſores. 748.1

S. *Sabel-*

Digitized by Google

S.

Sabellici locus de veneficiis horrendis. 685.2
Sacerdotis cujuſdam abſtinentia. 765.37
Sagarum ſpecies quot ſint. 732.5
Samuel an verè à mortuis per Pythiam ſit excitatus. 679.3. & 682. 11
Samuelis exuſcitationis à mortuis vera interpretatio. 681.9
Saræ Raguelis filiæ jejunium. 754.12
Saul cur merito à Deo ſit punitus. 681.8
Samuelis manes conſulit. ibid.9
Saulis contumacia. 680. 8. *interitus cauſa.* 681.9
Sauli unde dæmon futura prædixerit. ibid.
Schorius Brabantiæ præſes. 762.30
Seminis effuſio in ſomnis unde accidat. 709.5
Senecæ dictum de pænitentibus. 734.2
Septuaginta interpretum tranſlationi quanta fides ſit adhibenda. 687.7
Serpentes quatenus dæmones efficere poſſint. 676.5
Servilia patritiæ gentis Romæ venefica. 685.2
Severi abbatis Syri jejunium. 752.8
Severinus Gebelius Dantiſcanus medicus. 748.1
Simon magus. 683.1
Σκιομαντεία & Νεκυομαντεία *quid differant.* 680.5
Somnia quæ ex quatuor humoribus oriantur. 701.3
Somniorum imagines quo pacto figuras diverſas capiant. ibid.
Somnorinæ imagines. ibid.5
Somnus naturalis unde gignatur. 765.36
Sortilegi cur ab Eccleſia ſint eliminandi. 733.5
Spiritus boni magicis artibus non obediunt. 680.5. & 682.11
Spiritus qua ratione cum mulieribus coeant. 709.6
Spirituum immundorum ſubtilitas. 699.2
Striges. 704. 3. *an Moyſis ætate fuerint cognitæ.* 738.7
Studioſus quidam à dæmone inſidiis adactus, precibus liberatur. 742.13
de Succubo & incubo Theologorum argumentum. 703.3
Superſtitioſi quales ſint. 731.2
Suum peſtes. 725.2

T.

Tatiani locus de Dæmonum natura. 693.1
Tempeſtates an Lamiæ excitare poſſint. 705.1
Tertulliani locus de Samuelis apparitione. 682. 11. *de jejunio in die Dominico.* 697.5
Teſticulos carmine non adimi. 713.5. & 744.18
Theodoſii conſtitutio de magicis libris. 684.4
Theophraſti Paracelſi ſectatores reprehenſi. 723.1
Thomæ opinio de incubo & ſuccubo, 709.3
Torturarum tyrannis. 729.4

V.

Venenis tolli pecora. 725.4
veneficæ cur ſint puniendæ. 746.2
complures uno ferè tempore variis in locis, ſupplicio capitali afficiuntur. 686.6
Veneficarum nomen in quantum ſe extendat. 674.1
Veneficus qui dicatur, 689.12
Venefici & veneficæ qui & quæ dicantur. 684. 1. *quomodo Græcis dicantur.* ibid. *capite plectendi variis modis ex ſacris ſcripturis probantur.* 686.7
Veneficorum quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat. 674.2
Veneficia horrenda Romæ. 685.2
Veneficiis qui interfecti ſint, aliquot exempla. ibid.
Venetianæ vetulæ abſtinentia & commentitium jejunium. 768.43
Ventriculi dolores ex flatibus & humoribus. 721.5
Vianenſis puellæ jejunium. 769.45
Virgilii locus de peſte jumentorum. 725.2
Virgines dæmoniacæ. 724.3
Virginum aliquot ſanctarum jejunia. 752.8
Viri venefici cur majori pæna quam mulieres ſint afficiendi. 734.3
Virorum quorundam jejunia. 751.7

docto-

Digitized by Google

doctorum aliquot laus & commendatio. 748.1
Vita in quibus conſiſtat. 752.10
Ulpiani juriſconſ. ſententia de magicis libris. 684.4
Unguentum Lamiarum ex quibus conficiatur. 703. 2. *ex infantibus an à Lamiis confici poſſit.* 695.1. *terribile Lamiarum.* 692.2
Unmenſis *puellæ jejunii ficti & detecti enarratio.* 754.13. *dolus detectus à Wiero.* 750.5 *viva effigies.* 760
Voluntas quomodo ſit diſtinguenda. 735.4
Voluntatis delictum tantùm à Deo *puniri.* 743.1
Voluntatem omnem non eſſe puniendam. 735.4
Werwolf qui ſint. 711.4
Wieri jejunium per quatuor dies. 753.12
Wolgangus Iuſtus medicus. 748.1

Z.

ZAuberer qui in genere dicantur, & qui ſint puniendi. 689.12.
Zauberinn quomodo Hebraicè appellentur. 687.7

INDEX TERTIUS

DE

IRA MORBO &c.

A.

AChilles 825.54
Adrianus Imp. 838.77
Aër. 855.6
Affectus quid. 775.3
Affectuum diviſio. ibid.
Agamenno. 825.54
Agatho abbas. 859.3
Agrippa Iud. rex. 837.17
Aiax. 795.3. & 825.54
Ἀκρόχολοι. 780.4
Alexander VI. *pont.* 842.85
Alexand. Aphrodiſæi locus. 857.10
Alexandri Magni clementia. 833.71
ſævitia. 823.51
Alexandri regis Iud. crudelitas. 822.49
Alphonſus Arag. rex. 841.84
Alphonſus Siciliæ rex. 850.12
Ambitio. 776.5
Ambroſii locus. 799.13. & 862.8. & 864.14
Anhelitus compreſſio, ſignum iræ. 790.2
Animi exacerbatio omnes corporis invalitudines exuperat. 775.2
Antiochus rex. 865.17
Antiochus ſophiſta. 813.31
Antipathaia. 788.25
M. Antonius. 836.75
Archytas Tarent. 849.10
Ariſtippus. ibid.
Ariſtophanis locus. 791.5
Artabazus. 821.47
Artaxerxes. 833.71
Aſdrubal. 827.58
Aſtyagis ira. 821.46
Ate. 844.90
Atedii Pollionis atrocitas. 812.28
Athenodori documentum. 851.16
Avaritia. 776.5.
Auguſti clementia. 812.28. & 850.11. 834.72
Auguſtini locus. 861.7. & 866.18
Auſonii locus. 795.1
αὐταρκεία. 786.19

B.

BAlneum aquæ dulcis. 856.7
Baſilii concio de ira. 871.32
locus. 799.14. & 863.10. & 864.15
Bedæ locus. 863.11
Belli gerendi quis finis. 778.3
Beno abbas. 870.29

Bernardi locus. 868.22
Bias. 819.43
Bilem ſolam non eſſe materialem iræ cauſam. 780.5
Bilem vacuantia. 858.12
Bilioſorum ira. 780.3
Bonifacius VIII. 829.64

C.

CÆlius orator. 828.62
Cajaphas. 865.17
Cambyſis ira. 821.46
Carolus Burgundus. 830.65
Carolus Magnus. 840.83
Catonis error. 792.7
tolerantia. 816.38. & 849.9
Chærephon. 829.62
χαλεποί. 782.8
Charilaus Laced. rex. 850.11
Chilo. 819.43
Chriſtianorum hoſtes. 832.69
Chryſoſtomi locus. 800.16. & 861.8
Cibus. 856.9
Ciceronis locus. 780.2. & 817.40. & 818.42
Claudiani locus. 795.1. & 853.20
Clementiæ exempla inſignia. 833.71
Clinias muſicus. 858.14
Cogitationes irati. 793.8
Comedere labra, proverb. 791.5
Commodus Imp. 828.60
Concubitus. 858.13
Conſtantinus Tribunus. 828.61
Contemptus. 787.22
Contumelia. ibid.23
Corraus Trincius. 827.59
Cotys adverſus iram præſervativum. 812.27
Crapula fugienda. 856.9
Cr. Calphurnius. 837.76
Cypriani locus. 866.20
Cyri mors. 832.70
Cyrilli locus. 801.17

D.

DArii crudelitas 821.47
Dedignatio. 787.23
Demetrius 839.81
Demonax. 850.12
Detractio. 787.23
Deus quomodo hominibus iraſcatur. 785.16
Diocletianus. 832.69
Diogenes. 849.9
Diſcordia. 776.5
Domini irati fugiendi. 799.11
Dromichætes rex. 839.79

E.

ECelini ſævitia. 822.49
Elizabethæ Angliæ reginæ clementia. 842.86
Empedocles. 858.14
Epicurus. 819.43
Exanimatio. 776.6
Excandeſcentia. ibid.5
Exercitia cujuſcunque ætatis. 856.7

F.

FEllis loco ingens calculus in ſene iracundo repertus. 781.5
Formido. 776.6
Fridericus Imp. 838.79
Fulvia uxor Antonii. 828.59

G.

GAlenus quomodo in odium iræ pervenerit. 810.22
Galeni de animi perturbationibus ſententia. 795.1
Galienus Imp. 838.78
Gallorum ira. 791.5. & 794.9. & 827.59
Gemmæ iram pellentes. 858.15
Germanorum ira. 792.5
Gregorii locus. 799.15. 800.15. 863.11. & 867.21

H.

HArpagus. 821.46
Herodes. 865.17
Herculis excandeſcentia. 795.2
Hieronymi locus. 799.14. & 862.8
Hiſpanorum indignationes. 782.8. & 792.5

Homeri locus. 791.5.& 820.45
Hominis irati ſimulachrum. 807.18.& 866.19. *ſedati imago.* 811.24
Honorii Vandali immanitas punita. 822.49
Horatii locus. 820.45.& 855.4

L.

Iamnei crudelitas. 822.49
Iecoris obſtructiones tollentia. 857.11
Ignominia. 787.23
Indignatio. 786.20
Inediæ incommoda. 857.10
Infermento iacere, proverb. 791.3
Inimicitia. 776.5
Intemperantiæ effectus. ibid.4
Ioannes Gualbertus. 870.31
Iracundia. 781.6
Iracundiæ varia exempla. 820.46
Iracundi non ſunt proditores, proverb. 789.31
Ira generoſa. 783.11
Ira omnia exuperat vitia. 797.
Ira plumbea. 782.8
Ira præceptis fugatur. 802.1
*Ira quid.*777.1.*quomodo exardeſcat.* 776.5.
Ira Saturnina. 782.8
Ira vehementiſſimus animi morbus. 775.2.& 777.8
*Iræ cauſa interna prima.*779.1. *altera.* 783.12.*tertia.*784.15.*quarta.* ibid.16
Iræ cauſæ externæ. 786.19
*de iræ cauſis.*779.1. *definitione.* 777.1
*Iræ effectus.*776.6.& 794.1. & *inde. finis, initium pœnitentiæ.* 819.43. *inaudita exempla noſtri ævi.* 831. 67. *paroxiſmi curatio Philoſophica.* 845.1. *præſervans curatio medica.* 853. 1. *primus impetus non ſemper oratione mulcendus.* 852.18 *prophylactica curatio Philoſophica.* 802.1 *remedia Theologica.* 859.1
Iræ ſigna ab ætatibus & temperamentis. 794.10.*ab auditu.* 792.6. *ab interioribus ſenſibus.*ibid.8. *à diverſitate cauſarum.* 791.4. *à geſtibus variis.* 793.9. *à variis vitæ inſtitutis.*794.11.*communia.* 790.2. *ex facie.* 792.7
de Iræ ſignis. 790.1
Iræ vincendæ capita novem. 804.5.*inde*
Irarum occaſiones vitandæ. 860.4
non Iraſci, Deo ſimillimum. 864.15
Irati magnatis blaſphemia. 801.18
Iſidori locus. 861.7
Italiæ urbes factioſæ. 830.66
Italorum offenſiones. 782.7.792.5.& 794.9
Iudicium irati. 793.8
Iulii Cæſaris clementia. 813.29.& 833.72
Iuniperthus. 840.81
Iuſtinianus. 830.65.& 838.78
Iuvenalis locus. 783.13.& 820.45

L.

Lachrymæ iratorum unde. 784.14.& 791.4
Lactantii locus. 801.17
Ladiſlaus rex. 838.79
Linguæ varietas triplex in iratis. 791.5
Lite. 844.90
Lucretii locus. 780.2.& 818.42.
Ludovicus Gall.rex. 840 83
Ludovicus Pius. 838.78
Luporum famelicorum truculentia. 784.14

M.

Mahometis Othomanni feritas. 823.50
Marius. 826.57
*Melancholici ex frigiditate & ſiccitate ira.*782.9.*ex ſanguine & bile aduſta ira.* 781.6
Melancholicorum ira. 782.8
Melanthius. 820.44
Memnonis epiſcopi iracundia. 866.18
Memoria irati. 793.8
Menandri locus. 795.1.817.40.& 820.45
Μῆνις. 781.7
Metus. 776.6. *ejus effectus.* 777.8
Mæſtitia effectus. 777.8
Mora remedium iræ. 851.15
Moroſitas. 782.9
Mulierum exacerbatio. 783.13
Munatius. 827.58
Muſica. 858.14

N.

Nabuchodonoſor. 865.17
Nazianzeni locus. 863.11
Neglectus. 787.23
Nemo læditur, niſi à ſeipſo. 816.38

Neronis

Digitized by Google

Neronis clementia. 837.77. *ira.* 828.60
Normannorum ira. 791.5
Nutrices infantum quales eſſe debeant. 853.1

O.

Oculi iratorum quales. 791.4
Odium. 776.5
Onomademus. 840.82
Oratio matutina. 859.2
ὀργίλοι. 780.2
Ovidii locus. ibid. 791.3.794.10.808.18. 851.14
Ὀξύθυμοι. 780.4

P.

Pavor. 776.6
Pericles. 849.10
Perſis atrocitas. 822.47
Perſii locus. 780.3. & 791.4
Pertinax Imp. 837.76
Peſius anachoreta.. 870.29
Petrarchæ carmen de Alexandro. 824.53
Phantaſia iratorum qualis.
Pherotimæ furor. 822.49
Philagrius. 855.4
Φιλανεῖκ. 785.17
Philippus rex. 833.71
Philoſophia quid. 803.5
Phocion. 848.7
Phocylidis locus. 820.45
Pigritia. 776.6
πικροὶ. 781.7
Piſiſtratus. 848.7
Piſo ira furens tres inſontes punit. 798.11
Pituitoſorum ira. 782.10.819.43
Platonis dictum de cognoſcendo ſapiente. 819.43. *locus.* 817.41 *moderatio iræ.* 848.7
Plauti locus. 780.3.& 791.3
Pompeii moderatio animi. 813.30. & 835.75
Potus. 856.9
Præſumptio. 785.17
Problemata quædam de ira. 789.26. *inde*
Propertii locus. 811 23
*Puerorum educatio.*855.4.*exercitium.* ibid.5 *offenſæ.* 783. 10. *preceptores.* 855.4 *veſtitus & victus.* ibid.5.
Pulſus qualis iratis. 790.2
Pyrrhus. 819.43

R.

Odericus Vivarius. 842 85
Romani cur ſecuribus virgarum faſces alligabant. 851.15

S.

Sabaeus rex. 839.81
Saladinus Sultanus. ibid.80
Sanguineorum ira. 783.11
Satyri aures cur cera obturentur. 819.44
Saul rex. 858.14.& 865.16
Scanderbecus. 796.3
Seipſum vincere, victoria maxima. 804,6
Senecæ locus. 780.2. & 809.20
Sennacherib. 865.16
Sergius pontifex. 829.63
Sextius. 804.7
Sigiſmundus Imp. 838.79
Sixtus II. pont. 842.85
Socrates. 804. 2. 848.8. 849.9.& 850.11
Somnus 856.7. *iratorum qualis.* 793.8
Stephanus pontifex. 829.63
Superbia. 785.17
Syllæ iracundia. 825.55. *mors.* 796.3

T.

Tamberlanes. 828.61
Temperamenta affectuum matrices. 780.3
Terentii locus. 814.33
Terror. 776.6
Theodaſii iracundia. 865.17
Thomyris Maſſagetarum regina. 832.70
Thraſeaſpes. 821.46
Thraſybulus. 840.82
Θυμὸς. 780.2
θυμὸς. ibid.
Timor. 776.6
Titus Veſp. 837.76.858.14
Totilæ iracundia. 822.48
Tyrannorum quorundam catalogus. 831.6.& 832.69

V. *Vale-*

V.

Valerii Publicolæ ira. 806.13
Veneti. 841.85
Veſpaſianus. 837.76
Vigiliæ. 856.7
Virgilii locus. 792.7.& 805.8
Wenceſlaus apoplexia ex ira interiit. 795.3

X.

Xerxis immanitas. 822.47

Z.

Zelotypia. 785.18
Zeno. 820.44

INDEX QVARTVS OBSERVATIONUM.

MEDICARUM &c.

A.

Aartwormen. 954.1
Abſceſſus intra ventris muſculos. 909.19
Abſinthii Santonici ſemen. 925.20
Acicularum deglutitarum curatio. 944.2
Acidulæ. 976.29
Ætii locus. 903.4
Agriois Hiſpanis quid. 901.8
Albucaſis chirurgus. 938.11
Albus vicus Nabathæorum emporium. 884.4
Allii uſus in hydropis curatione. 931.43
Alratica. 938.11
Alvi profluvium deſperationis præſagium. 913.6
Antimonium Præparatum. 975.26
Ambroſius magirus impoſtor. 908.19
Anaſarcæ curatio. 925.20
Andreæ Veſalii de humani corporis fabrica libri. 939.2. *de hymene ſententia.* 940.2
de radice Chyna. ibid.
Anginæ peſtilentes anni. 1564.& *inde.* 910.1
Ani clauſi curatio. 944.1
Aniſi oleum. 926.27. *eleEtuarium.* ibid.
Anni MDLXIII. *morbi, item* MDLXV. *inde.* 910.1
Anſerini ſtercoris vis calorifica. 893.7
Antidotum contra peſtem. 917.2
contra pleuritidem peſtilentialem. 916.13
contra quartanam. 908.16
D. Antonius Epiſcopus Colonienſis, quartanarius. ibid.18
Antonii Benivenii locus. 931.42
S. Antonii ignis. 943.5
Apozema magiſtrale in hydrope. 923.14
Appetitus vehementia interdum quartanam curari. 907.15
Aqua eductio è pede, & ſupra talum. 930.42
Aquarum vitioſarum uſus noxius. 887.2
Aquæ in Aſcite per umbilicum educendæ ratio. 930.41
Aquæ inſalubres quæ. 897.1
Aqua vitæ adverſus iliacam Paſſionem &c. 1000.8
Aranea viva nucleo incluſa, & collo appenſa, ſuperſtitioſa quartanæ curatio. 907.13
Araneæ telæ noxia aſſumptio in quartana. 906.11
Aranei uſus in quartana qualis. ibid.10
Arborum tabis cauſa. 905.9
ex Arthanitæ unguentum. 924.19
Aſchachillos. 943.5
Aſcites curatio. 921.2
in Aſcite aquam per umbilicum educendæ ratio. 930.41
Aſclepiadis, de aqua in hydrope educenda ratione ſententia. 931.42
ἀτρύτη 938.12

Avicen-

Digitized by Google

Avicennæ an cognitus Scorbuti morbus. 885.6

B.

Balduini Ronſſei de magnis Hippocratis lienibus liber. 886.6
Barbarea, ſive divæ Barbaræ herba. 901.9
Berros Hiſpanis quid. ibid.8
Biſtortæ radix, britannicæ virtute ſimilis. 895.12
Blauſchuit. 883.2
Brioniæ uſus. 924.18
Britannica herba, ejuſque uſus. 883.2
Britannica Plinii, diverſa à cochlearia. 900.7
item Dioſcoridis britannica. ibid.
Brunkreſſen. 901.8.
Bufonis pulvis in Aſcite exhibitus. 925.21

C.

Cachexia. 886. 7. *univerſalis.* ibid.
Cancrum à mollientibus irritari. 934.4
Cantharidum uſus. 925.21
de Carcinomate ſiniſtri teſticuli. 933.1.*inde*
Cardamina, ſyſimbrium cardamine. 901.7
Cardiaca palpitatio non ſemper imminentis mortis ſignum. 920.9
Chamelææ vinum. 924.17
Chordapſus. 998.2
Cicatricem inducens linimentum. 943.1
Cicuta aquatica. 963.10
Clauſura. 938.11
Cochleariæ herbæ deſcriptio. 898.5
ejus ſemen. 899.5
radix. ibid.
integra forma. ibidem *ejuſdem adoleſcentia & hyberna folia.* 900.6.*inde*
Cochleariam non eſſe britannicam Plini. ibid.
non eſſe telephium. 899.6. *quibus differant.* ibid.
Cæleſtis influxionis variatio morborum cauſa. ib
Colon. 997.21
Contages Neapolitana. 965.1
Conforetiva Cordis. 987.21
Contagio quomodo potiſſimum lædat. 889.1
Cor. Celſi locus. 886.6
Cor ac viſcera confortantia quæ. 943.2
Corpore vaſto homines cur plerumque ſtolidiores. 904.7
Corpora diu extenuata non affatim reficienda. 905.9. *diverſa proportione augeri.* 906.10
Cotyledon, pro cochlearia. 898.5
Credulitatis etiam ſuperſtitioſæ vis in morbis curandis. 907.13
Creſcione, creſſon. 901.8
Crurum liſuræ & ulcera quomodo fovenda. 895.8
Cucumeris erratici ſuccus. 922.5
Cypriani locus. 941.8

D.

Davvpieren. 954.1
Dei erga genus humanum clementia. 879.880
Definitionum libertas medicis permiſſa. 883.1
Definitionum medicarum, Galeni nomine editarum, locus. 885.5
Diapompholigis linimentum. 943.1
Dioſcoridis locus lib.2.cap.55. 906.12
Dodonæi in cochleariæ deſcriptione lapſus. 899. 5. ψευροβύτιον. 901.9
Dracunculi. 948.7

E.

Ebuli virtus. 922.6. & 924.17
Electuarii Indi majoris virtus. 925.20
Elephantiaſis curatio. 932.1
Ephemera Peſtilentialis. 982.6
Epidemica lues qualis anno MCCCXLVIII. *item* anno MDLXV.910.1.*item.* 1564. ibid.
Epidemica Tuſſis qui anho MDLXXX. *univerſam fere Europam invaſit.* 978.1
ex Equitationis concuſſione noxa. 933.1.2
Eriſipelas phlegmonodes. 944.3
Eryſipelas. 988.1
Eryſipelatis Nomina. 989.2. *ſpecies.* ibid.3
Curatio per venæ ſectionem. 989.4. *purgationem.* 990.5. *ſudoriferum.* 991.6. *Topica. ſeu externa medicamenta.* ibid.9
cura præſervativa. 995.18.
Exorciſmus. 950.13
Excrementa etiam ſua quadam vi naturali prædita. 893.7

F. *Febris*

F.

Febris maligna curatio. 917.1
Typodes. 982.6
Fedronis Paracelſiſtæ calumnia. 909.19
è Fœniculi ſeminibus oleum. 926.28
Formica Hiſpanica. 976.28. Gallica. ibid.
D. Franciſcus à Loë bis quartana correptus 903.4
Forcipis forma. 939.
Frangulæ uſus. 922.8
Frictionum uſus in hydrope. 927.31

G.

Gabrielis Fallopii de hymene ſententia. 940.3
Gangræna brachii. 944.4
Gangræna pudendi curatio. 943.1
ex Gaudii magnitudine mort. 902.2
Gingipedius morbus. 885.5
Gingivarum putredinis curatio. 895.13
Glandis frenum. 940.5
maſculæ clauſæ curatio. 943.1
Glycyrrhiza ἀδιψή. 927.32
Gratiolæ herbæ uſus in hydrope. 971.2
Guidonis de Cauliaco locus. 913.8
Guil. Vatignana de tela aranea traditio. 906.11
Gutte kindren. 946. 2. holden. ibid.

H.

Halecum ſemi coctorum magna copia devorata, quartana curata. 907.15
Henricus Wierus Philoſophiæ & medicinæ Doctor, Ioannis F. 921.11. ejuſdem palpitatio cardiaca aſſiduis ſtudiorum laboribus contracta. ibid.
Henricum Haſſen XXXIII. annis quartana laboraſſe. 902.1
Herba de ſainct Barbe. 901.9
Herteveldia matrona etiam ſenex, quartana laborans convaluit. 903.5
Hippocr. locus. 885.6. 910.2. 930.41. & 992.9. & 993.9. 931.1
Hippocratis præceptum in angina peſtilentiali negligendum. 912.5
Hirundinariæ radicis decoctum. 928.33
Hydrops mulieris utero ex caſu eliſo curatus. 931.42
Hydropis curatio. 921.1
in Hydropis curatione duo præcipuè, obſervanda. 927.32
Qualis victus ratio conveniat. 931.43
pro Hydropis diverſa ſpecie, diverſam etiam medendi rationem requiri. 921.2
Hydropis ex ſplenis conſenſu orti curatio. 926.24
Hymen virginitatis cuſtos, eoque omne puellarum genus ab initio dotatum eſſe. 939.1. & 941.9
in Hypoſarca extrahendæ è pede & ſupra talum aquæ ratio. 930.42

I.

Ignis frigidus. 943.5. S. Antonii. ibid.
Iridis radicum ſuccus. 922.4. & 924.15
ex Iride conditum. ibid. 16
Iuniperini olei virtus. 925.21
item lixivii. ibid.
Iulapius. 987.21

K.

Kout vier. 943.5

L.

Lactis ſerum, ejuſque ſalubritas. 897.2
Lauri baccarum electuarium. 926.26
Leonidis, de aqua in hydropis curatione educendæ ratione ſententia. 931.42
Leucophlegmatiæ à cerebri fluxione ortæ curatio. ibid. 1
Lignum Guajaici. 966.4
Lienes magnos qui morbi comitentur. 885.6
Lixivium à juniperi cineribus. 925.21. item ſarmentorum ac geniſtæ. ibid.
Lotium, ſanguinis ſerum. 897.2
Lumbrici Terreſtres. 954.1
Lumbricis in Anaſarca pellendis medicamentis. 925.20
Lumbricorum Terriſtrium virtus. 954.1. Probatiſſimum Remedium. 955.4. ſuccus. ibid. 5 oleum. ibidem 6. pulvis. 956.9. præparatum ad vermes. ibid. Potio. 957.11
Lues Hiſpanica. 965.1

M. Matis

M.

Macis oleum. 926.27
Marini de Caballis palpitatione cardiaca laborantis hiſtoria. 920.10
Matricis colli phyma, ejuſque curatio. 942.1
Mercurius Præcipitatus. 972.21
Diaphoreticus. 973.25
Mezereon. 924.19. *de Mezero oleum.* ibid.
Miteſſerens. 949.10
Modus Parandi ſalem ex herbis. 986.18
Mollificatio putredinis parens & auctrix 934.4
Morborum reliquias, recidivas facere. 902.1
Morbis novis Deum pro ſua clementia ſubinde nova etiam remedia ſuppeditare. 779.1. *inde.*
Morbos extremos, extrema quoque remedia poſtaluro. 930.41
Morbus Bovinus. 949.10. *Gallicus* 964.1. *unde originem ſumſerit.* ibid.
Morbi Gallici nomina. 965.1. *curatio.* ibid. *unguentum eo neceſſarium.* 969.13 *ſuffumigia.* 970.15. *Emplaſtrum.* 971.16 *unguientum Paralyticum.* 972.19
ad Morbi Gallici Affectus Exteriores. 972.20 *Præcipitatum.* 972.21. *Turpetum minerale.* 973.23
Mors unde. 920.9
à Morval Comes quartanarius gaudio mortuus. 902.2
Moſis locus explicatus. 941.8
Mutationes omnis proprietas in unius præ dominio. 920.9. *temporum parere ægritudines.* 910.2

N.

Nabatai ſcorbuto correpti, Auguſti Cæſaris ætate. 884.4
Nagt grift. 950.12. *curatio ſuperſtitioſa.* ibid. 13. *Exorciſmus.* ibid.
Naſturtium aquaticum minus. 901.8. *majus.* ibid. *ſativum* ibid. *hybernum.* ibid. 9. *hyemale.* 890.1
Naſturtii ſpecies tres in ſcorbuti curatione utiles. 901.9
Neapolitana labes ex immoderato veneris uſu. 933.1
Nekir. 949.10
Nigrorum, virginalia puellarum conſuendi mos. 942.11
Nucum olei uſus. 926.27

O.

Olai Magni locus. 886.7. *inde*
Oleum juniperinum. 925.21
Salis. 986.18
Organum Elegans ad Eliciendum ſpiritus vini, aliorumque aromatum. 1001.
Oſcedo. 885.5

P.

Palpitatio cardiaca. 920.9
Paracelſi linimentum, ad uteri os contrahendum. 942.11
Paracelſiſtæ jactabundi. 903.3
Paſſularum eſus ad ſitim reſtinguendam. 927.32
Pavame ſeu Saſſafras. 968.10
Pectorales potiones. 915.12
Peripneumonia peſtilens. 913.6
Peſtis ſubito & vehementiori hyemus frigore repreſſa. 912.6. *graſſatio anni.* 1565. *fermè univerſalis.* 910.2. *contra peſtem antidotum.* 917.2
Peſtilens & Epidemica Tuſſis. 978.1. *ejus origo* ibid. *Curatio.* 979.2
Petrolei uſus. 925.21
φιλαυτίας prurigo. 881.
Phlebotomiæ obſtacula. 912.5
Philonium Romanum. 961.3
Petrus Bayrus. 907.12
Pillulæ Barbaroſſæ. 974.24
Pleuritis peſtilens. 913.6. *curatio.* 912.5
Plinii locus. 883.3
Portulacæ folia. 899.6
Prædicendi cautio qualis à Medicis obſervanda. 919.8
Præcipitatum. 972.21
Proceritas juvenis cujuſdam prodigioſa. 906.10
in Prognoſticando, duo à Medicis obſervanda. 919.8
ψευδοβούνιον Dioſcoridis. 901.9

H Pu-

Pudendi clauſi curatio. 934. 1. *gangrænæ curatio.* 943.1
Pulſus intermittens, caprizans. 917.1. 918 5. & 919. 7. *intermittens quatenus non arguat imminens mortis periculum.* 920. 9. 10. *intermittentis præſagium.* 917.1 *continuatio aut defectio quid ſignificet.* 920.9.
Pulvis adverſus Calculum & Tormina. 999.6 *ſuffìtationes matricis.* ibid.7
Pulveris ſenæ ſolutivi, uſus & deſcriptio. 919.6

Q.

Quartæ pondus. 893.7
Quartana an quiſquam bis laborare poſſit. 903.4. & 905.8. *quatenus interficere hominem poſſit.* 904.5 *quinquennia & ſeptennio mortui.* 902.3
Quartanæ generatio non præceps. 905.8. *paucarum ſeptimanarum ſpatio abigenda ratio.* 902. 3. *profligandæ an telæ araneæ uſus aliquis.* 906.11. *prolongatio unde cauſetur.* 902.3. *remedia.* 908. 16. *repetitio difficilior cur.* 903.4. *ſuperſtitioſa curatio ex aranea collo appenſa.* 907.13
Quartanam bis hominem corripere. 903.4 *ſenes non ſemper enecare.* ibid. 5. *triginta tribus annis durare, poſſe* 902.1.
Quartanarii cur à convaleſcentia veraciores. 905.9
Quartanarios, ubi convaluere, magis increſcere. 906.9

R.

Api rotundi ſuccus. 928.33
Recidiva ex nimia ingluvie à convaleſcentia. 905.9
Recidivæ morborum ex reliquiis. 902.1
Roborantia medicamenta in hydrope. 925.22
de Role dominus Maximiliani Imp. œconomus, quartana mortuus. 902.3
Rolmannus Bilandii gangræna curata. 944.3
Rutgeri à Randvvick febricientis hiſtoria. 917.1

S.

Acharum ſaturni. 975.26
Sambuci virtus. 922.6. & 914.17
Sanguis frenum Choleræ. 990.4
Sanguinis minutio in febribus peſtilentibus periculoſa. 917. 2, *profluvium inhibens pulvis.* 937.7
Sanguinem menſtruum retentum in virgine gigantea, ad nutritionem & corporis molem promoviſſe. 904.7. & 905.8
Sarcocele. 933.2
Sceletyrbe. 883.3. σκελετύρβη. 884.4 σκελοτύρβην *non eſſe ſcorbutum.* 885.5.
Scorbein. 883.2
Scorbuck. ibid. & 886.7
Scorbutus ab Olao Magno deſcriptus. 886.7 *an Ictericia nigra, volvuli ſpecies, hæmatite.* ibid.6.
Scorbutus quid. 883.1
Scorbuti cauſa. 887.1. *ſigna.* ibid.1. *prognoſtica.* 889.1. *curatio.* 890. 1. *lues quibus locis potiſſimum graſſetur.* 883.2. *lues vetus, ſed peculiaribus tantum locis familiaris.* 880. *morbus an etiam veteribus medicis cognitus.* 885.6
Scorbuto laborantibus qualis victus ratio tenenda. 889.1
Scormunt. 883.2
Scroti in hydrope aperiendi ratio. 931.42
Senium certæ anni proprietati non ſemper aſſignari poſſe. 904.6
Serum ex nigrarum caprarum lacte, item ovillo, cæteris præſtantius. 898.3
Serum lactis. 897.2. *ſanguinis.* ibid. *utriuſque vires.* ibid.
Senæ ſolutivi pulveris compoſitio & uſus. 919.6
Sideratio. 943.5
Syrupus S. Ambroſii. 991.7
Syſembro aquatico. 901.8
Syſimbrium cardamine. ibid.
Sitis toleranda in hydropis curatione. 927.32
Siti reſtinguendi conducentia. ibid.
Solanus ſomniferus. 961. *deſcriptio & figura.* ibid.
Spiritus vini & alia bona vina abuſus in accendendo. 1002.12

Sorani

Sorani de hymene ſententia. 940.4
Specilli forma. 939.
Speculi incurvi forma. ibid.
Sphacelos. 943.5. *extremi pedis.* 943.5
Splenes magnos qui morbi comitentur. 885.6
Steinſwert inſula. 902.1
Stibii uſus. 922.10
Stomacace. 883.3
στομακάκη. 884.4
Stomachalia ſcuta. 927.29
Strabonis ætas. 884.4
Sudor Anglicus. 981.1
Sudoris Anglici putatitia morbi cauſa. 982.3
cauſa hujus morbi. 984.12. *ſigna.* ibid.14
*Pulſus.*985.15. *curatio.* ibid. 17
Sudor in hydrope curando movendus. 928.33
Sudorem excitantia. 929.38
Sudoriferum decoctum. ibid.35
Suffumigia. 970.15

T.

Taurini ſtercoris vis. 893,7
Telæ araneæ noxia aſſumptio in quartana,vide Aranea. 906.11
Telephium an cochlearia. 899.6. *in quibus differ.* ibid.
Telephii folia. 900
Teſticuli ſiniſtri carcinomatis curatio. 933.1
Thermarum uſus in hydrope. 929.37
Thymeleæ vinum. 924.17
Tibiarum exulceratio. 896.19
Tibiarum tumores diſcutientia. 930.40
Tubuli forma. 939.
Tumorum in cruribus fotus. 896.17
Turpetum Minerale. 973.23
Tympanitis curatio. 925.20. 926.26. & 927.31

V.

Valeſcus de Taranta. 914.8
Varenæ. 946.1
Varen. ibid. 2. *origo nominis.* ibid.3
duo genera hujus luis. ibid.5. *alia ſpecies.* ibid. 6. *an antiquis cognitum.* ibid.7
de Varenorum cauſis. 951.1 *de ſignis hujus Morbi.* 952.1. *Prognoſticum & præcautio.* 953.1. *victus ratio.* ibid. 1. *de peculiari curatione.* 954.1
Venæ ſectio in pleuritide peſtilẽte noxia. 914.19
Vena cava. 911. 3. *civilis.* 948. 7. *Mideni.* ibid. *ſanioſa.* ibid.
Volvulus. 997.2
Vermes Verni. 959.20
Vermium Vernorum figura & deſcriptio quos venenatos eſſe arbitror. 960
Ventriculo applicanda in hydrope. 926.28
Ventris muſculorum abſceſſus. 909.19
Veronicæ vinum. 928.33
Veſicæ colli extremitatem non eodem loco apparere in cunctis feminis. 938.1
Victor Trincavella medicus Patavinus. 920.10
Vini ſublimati uſus in hypoſarca. 926.23
Virginalia indicia, quorum Moyſes meminit. 941.7
Virginitatis zona. 940 3
Virginale clauſtrum. ibid.
Virgo gigantea ex quartana morbo reddita. 904.7. & 906.9
Virginum pudenda conſuendi mos apud Nigros. 942.11
Virtus coacta fortior quam diſperſa. 905.8
Viſcera roborantia medicamenta in Aſcite & Anaſarca. 925.22
Viſcerum in hydropis curatione roborandorum ratio. 930.41
Vitis ſylveſtris radix. 922.9
Vitrioli oleum. 923.11
Umbilici *in Aſcite aperiendi, & aquæ inde educendæ ratio.* 930.41
ὑμὴν. 940.3
Urinarii *meatus maſculi clauſi curatio.* 943.1
Uteri *cervicis incidendi modus.* 935.2. & 936.4. *clauſi curatio.* 934.1. *colli gangræna.* 943.2
Unde *oriantur dolores dorſi.* 911.3
ad Uteri *inciſionem, ejuſque curationem, non quivis temerè admittendus.* 938.10
Utero *ex caſu eliſo, hydrops curatus.* 931.42
Waſſerkreſſen. 901.8
Winterkers. ibid.9
Walkenbaum. 961.2

Z.

Zarza Parilla. 969.12
Zebrende wurme. 648.7

FINIS.

A01 145574

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google